

שבוע פרשת חוקת

(22 – 28 June 14)

כ"ד – ל' סיון תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְוָה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחֻמָּלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לומר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲפֶז: יֵשֶׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שרירי הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטָטְפַת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמִרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתֶם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתָם אִתְּכֶם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפַת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וּלְמַדְתֶּם אִתְּכֶם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדִרְתָּם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּכֶם זֵנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ בְּמוֹד
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֲדָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יֵשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשלכ ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה'") בציוץ־שמים - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הִלְלוּהָ | הִלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מְעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְּזֹרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמּוֹשִׁילִי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
 ח לְמַאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁילֵי | עֲקָרַת הַבָּיִת
 יא־הַבָּנִים שְׂמֵחַה הִלְלוּהָ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצָּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לַעֲזוֹ: ב הֵייתָ יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
 ג הֵינִי רָאָה וַיָּגֶם הִירֵדֵן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מִה־לֶּךְ
 ו הֵינִי כִי תָנוּס הִירֵדֵן תִּסָּב לְאַחֹר: ז הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבָעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ח מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 ט חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: י הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲנִים־מִים חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִים:

נקודות משיחות קודש - מזמור קיג מתוך "תהילות מנחם"

ב - יהי שם הוי' מבורך

ברכה מתוך דין קשה

א. איתא בזהר¹ "כתיב יהי שם הוי' מברך - מאי מברך . . רזא חדא ידע חד מחברנא במדברא (סוד אחד על מלת מברך, ידע אחד מחברינו, שהי' עמנו במדבר), אחזיאו לי' בחלמא (כי הראו לו בחלום), ורבי יצחק כפתורא שמי' (ורבי יצחק מכפתור שמו), מאי מברך (שהקשה למה מברך כתוב בלא וא"ו), שירותא (תחילתו) קשה וסופי' (וסופו) רך, מ"ב קשה ודינא איהו ודאי (אותיות מ"ב ממלת מברך הם רומזות על קושי ודין), ולבתר ר"ך (ולאח"ז באות אותיות רך, לרמז על רכות והמתקת הדין).

כגוונא דא יומא דראש השנה מ"ב (כעין זה יש ביום ר"ה, שבו נברא העולם והוא סוד מ"ב), דהא במ"ב אתוון אתברי עלמא (שהרי במ"ב אותיות שיש מב' דבראשית עד אות ב' של וב'הו, שמהם יוצא השם מ"ב של אנא בכח, ובהם נברא העולם), ועל דא אתברי בדינא (ועל כן בתחילה נברא העולם בדין, כמ"ש² בראשית ברא אלקים, אבל) לבתר רך (אח"כ נמתקו הדינים, כי שיתף הקב"ה במדת הדין את מדת הרחמים³), ועל דא תנינן⁴ (ועל זה למדנו) כל שירותין קשין וסופא דלהון רכין (כל ההתחלות קשות וסופן רכות), ביומא דראש השנה מ"ב קשה בדינא (כי ביום ר"ה הוא בחי' מ"ב, שהוא קשה בדין, ולכן נידון בו העולם⁵, ואח"כ), ביומא דעצרת רך בחדוה (ביום שמיני עצרת שבו נמתקו כל הדינים, הוא בשמחה)."

(1) ח"ב קפז, א.

(2) בראשית א, א.

(3) פרש"י שם. ב"ר פי"ב, טו. תניא שעהיהו"א רפ"ה.

(4) איוב ח, ז. ראה קידושין מ, ב.

(5) ראה ר"ה יא, רע"א.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה והיה מדי חודש בחדשו
שבת פרשת חוקת, א' דראש חודש תמוז, ה'תשכ"ז ה
- (ד) שיחת שבת פרשת חוקת,
א' דראש חודש תמוז, ה'תשכ"ז יג
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת חוקת
(בלה"ק) כרך יג כד
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל כז
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חוקת כט
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת חוקת ל
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חוקת סה
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת חוקת סו
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חוקת עד
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עז
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חוקת פ
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חוקת קג
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת חוקת קט
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק יד-טו, תהלים פרק קיט-קכא קיד
- (יז) משניות – מסכת בכורות
ביאור קהתי קטז
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קכג
- (יט) מסכת תענית עם ביאורים
מדף יא עד דף יז קכד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן קנב
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קנב
- (כב) תורה אור
אדמו"ר הזקן קנג
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קנו
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קנז
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קנז
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קנח
- (כז) ספר המאמרים – קונטרסים חלק א'
אדמו"ר מוהרי"צ קס
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קס
- (כט) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קסג
- (ל) פרקי אבות פרק ד קסה
- (לא) חומש לקריאה בציבור קסו
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת קעד
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קעה
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי**

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בנבואת ישעיהו שהיא הפטרה של שבת ראש-חודש:

2 וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל בֶּשֶׂר
3 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר הַיּוֹי¹, לפי פשוטו הכתוב אומר שלעתיד לבוא
4 כולם יעלו לרגל לבית המקדש להשתחוות לפני הקדוש ברוך הוא בכל

5 ראש-חודש ובכל שבת וְאֵיתָא מובא

6 בַּמִּדְרָשׁ² הֵיאָךְ כִּיד כַּאֲמִים

7 בְּרֹאש־חֹדֶשׁ וּבְשַׁבָּת לְבֵית

8 הַמִּקְדָּשׁ בְּתִירוֹת כֹּה גְבוּהָ מִסּוֹף

9 הָעוֹלָם, אֲלֵא הָעֵבִים הַעֲנִיִּים

10 בָּאִים וְטוֹעֲנִים אוֹתָם אֵת

11 הָעוֹלָם לְרַגְלָא עַל גְּבֵי הָעֲנִיִּים

12 וּמִבָּאִים אוֹתָם מִמְקוֹמָם בְּסוֹף

13 הָעוֹלָם לִירוּשָׁלַיִם כּו', וְהוּא

14 שֶׁהִנָּבִיא יִשְׁעִיָּהוּ מְקַלְסֵן, מִשְׁבַּח

15 אוֹתָם (בְּמִקּוֹם אַחֵר), מִי³ אֵלֶּה

16 כְּעֵב תַּעֲוִפִּינָה וְכִינִיִּים אֵל

17 אֲרוֹבוֹתֵיהֶם.

18 וְצִירָךְ לְהִבִּין, מַהוּ הָעֲנָן

19 הַפְּנִימִי, עַל-פִּי חֲסִידוֹת שְׁלֻעֲתִיד⁴

20 לְבֹא יָבֹאוּ כֻלָּם, כֹּל בִּשְׂר⁵

21 לְהַשְׁתַּחֲוֹת בְּכָל רֹאש־חֹדֶשׁ

22 וּשְׁבָת, וְלֹא כִמוֹ שֶׁהָיוּ עוֹלָם

23 לְרַגְלָא בִּזְמַן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קִיִּים

24 שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה, כִּמוֹ

25 שְׁכָתוֹב⁴ עַל מִצְוֹת הָעֲלִיָּה לְרַגְלָא

26 בְּתוֹרָה שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה

27 יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ גּו', לְרֹאשׁ

28 וְלַהֲשַׁתַּחֲוֹת לִפְנֵיךָ⁵?

29 (ב) וְהָיָה בְּמָה שְׁכָתוֹב יָבוֹא כֹל

30 בִּשְׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי, יָדוּעַ

31 הַדִּיּוּק שֶׁלִּפְנֵי הוּא מְלֻשׁוֹן

32 פָּנִים⁶, שֶׁהוּא עֲנִין הַפְּנִימִיּוּת,

33 כִּידוּעַ שְׁכָתוֹב עֲנִיִּים יֵשׁ ב'

34 הַמִּדְרָגוֹת דָּפְנִים וְאַחֹר,

35 בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל פְּנִימִיּוֹת ("פָּנִים")

36 וְחִיצוֹנִיּוֹת ("אַחֹר") כִּמוֹ בְּחִינַת

37 סְתִים, נִעְלָם, הֵיא הַפְּנִימִיּוֹת וְגִלְיָא

38 גִּלְיָא הֵיא הַחִיצוֹנִיּוֹת דְּקוּדְשָׁא⁷

39 בְּרִיךְ-הוּא שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא,

ביאור בדרך אפשר

40 וְכֵן בְּתוֹרָה יֵשׁ גַּם פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (הַחֲלֵק הַנִּסְתָּר) וְחִיצוֹנִיּוֹת הַתּוֹרָה

41 (הַחֲלֵק הַגָּלוּי), כְּדִכְתִּיב בְּמִגִּלָּה עֶפֶה דִּזְכָּרְיָה וְהֵיא כְּתוּבָה

42 פָּנִים וְאַחֹר⁷, נאמר בנבואת זכריה: "ואשוב ואשא עיני ואראה והנה

43 מגלה עפה", ובנבואת יחזקאל נאמר: "ואראה והנה יד שלוחה אלי, והנה כו

44 מגילת ספר, ויפרש אותה לפני, והיא

45 כתובה פנים ואחור", והדבר רומז גם

46 לענין "פנים" ו"אחור" בתורה

47 הכתובה כמגילת ספר, וְכֵן בְּעִבְרִית

48 נִשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל הַעֲבוּדָה הָרוּחָנִית

49 שְׁבִי יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים אֵת ה' יֵשׁ

50 עֲבוּדָה שֶׁהֵיא בְּכַחֲנִית אַחֲרֵי

51 הַיּוֹי⁸ אֲלֵקִיכֶם תִּלְכוּ⁸, עֲבוּדָה

52 בְּכַחֲנִית "אַחֹר" וְיֵשׁ עֲבוּדָה

53 שֶׁהֵיא בְּכַחֲנִית פָּנִים, פְּנִימִיּוֹת,

54 וְעַד לְכַחֲנִית פָּנִים בְּפָנִים⁹

55 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבְּפְנִימִיּוֹת כִּמוֹ שְׁכָתוֹב

56 בְּתוֹרָה עַל מִתְן-תּוֹרָה "פָּנִים בְּפָנִים דָּבָר

57 ה' עִמָּכֶם בְּהַר מִתְּחַד הָאֵשׁ", וְכָלִלוֹת

58 הַחִילּוּק בִּינִיָּהֶם, הַהִבְדָּל בֵּין

59 "פָּנִים" ו"אַחֹר" בְּאוֹפֶן כִּלְלִי הוּא

60 שֶׁאַחֲרֵי הוּא רַק הַחִיצוֹנִיּוֹת

61 וְהַגִּילּוּי שֶׁל הַדָּבָר וְלֹא הַדָּבָר

62 עֲצוּמִי, וּפָנִים הוּא מַהוּת הַדָּבָר

63 הַעֲצוּמִיּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהַמִּיתִיּוֹת שֶׁל,

64 שֶׁרְאִיִּית מַהוּת הַדָּבָר הֵיא

65 בְּכַחֲנִית הַפָּנִים דְּוָקָא כֹּאשֶׁר

66 הַפְּנִימִיּוֹת הַעֲצוּמִית שֶׁל בָּאָה לִידִי

67 גִּילּוּי, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא בְּכַחֲנִית

68 קִירּוֹב¹⁰ וְאִילוּ כֹּאשֶׁר רַק הַחִיצוֹנִיּוֹת

69 נִרְאִית בְּגִלוּי, הֵרִי זֶה רִיחּוֹק.

70 (ג) אֲמָנָם בְּזִמָּן הַזֶּה, כֹּאשֶׁר

71 בְּאוֹפֶן כִּלְלִי יֵשׁ הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר עַל

72 הָאֲלוּקוֹת נַעֲשֶׂה עֲנִין הַקִּירּוֹב

73 שֶׁל הָאָדָם לְאֲלוּקוֹת עַל-יְדֵי

74 הַתּוֹרָה, שֶׁהַלּוּמֵד תּוֹרָה מִתְקָרֵב

בס"ד. שבת פרשת חוקת, א'

דראש-חודש תמוז, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ

יָבוֹא כָּל בֶּשֶׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֹר

הַיּוֹי¹, וְאֵיתָא בַּמִּדְרָשׁ² הֵיאָךְ בָּאִים בְּרֹאש־חֹדֶשׁ

וּבְשַׁבָּת מִסּוֹף הָעוֹלָם, אֲלֵא הָעֵבִים בָּאִים

וְטוֹעֲנִים אוֹתָם וּמִבָּאִים אוֹתָם לִירוּשָׁלַיִם כּו',

וְהוּא שֶׁהִנָּבִיא מְקַלְסֵן, מִי³ אֵלֶּה כְּעֵב תַּעֲוִפִּינָה.

וְצִירָךְ לְהִבִּין, מַהוּ הָעֲנָן שְׁלֻעֲתִיד-לְבֹא

לְהַשְׁתַּחֲוֹת בְּכָל רֹאש־חֹדֶשׁ וּשְׁבָת, וְלֹא כִמוֹ

שֶׁהָיוּ עוֹלָם לְרַגְלָא שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה, כִּמוֹ

שְׁכָתוֹב⁴ שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ

גּו', לְרֹאשׁ וְלַהֲשַׁתַּחֲוֹת לִפְנֵיךָ⁵.

(ב) וְהָיָה בְּמָה שְׁכָתוֹב לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי, יָדוּעַ

הַדִּיּוּק שֶׁלִּפְנֵי הוּא מְלֻשׁוֹן פָּנִים⁶,

שֶׁהוּא עֲנִין הַפְּנִימִיּוֹת, כִּידוּעַ שְׁכָתוֹב עֲנִיִּים יֵשׁ

ב' הַמִּדְרָגוֹת דָּפְנִים וְאַחֹר, כִּמוֹ בְּכַחֲנִית סְתִים

וְגִלְיָא דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא, וְכֵן בְּתוֹרָה, כְּדִכְתִּיב

בְּמִגִּלָּה עֶפֶה דִּזְכָּרְיָה וְהֵיא כְּתוּבָה פָּנִים וְאַחֹר⁷,

וְכֵן בְּעִבְרִית נִשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל יֵשׁ עֲבוּדָה שֶׁהֵיא

בְּכַחֲנִית אַחֲרֵי הַיּוֹי⁸ אֲלֵקִיכֶם תִּלְכוּ⁸, וְיֵשׁ עֲבוּדָה

שֶׁהֵיא בְּכַחֲנִית פָּנִים, וְעַד לְכַחֲנִית פָּנִים בְּפָנִים⁹.

וְכָלִלוֹת הַחִילּוּק בִּינִיָּהֶם, שֶׁאַחֲרֵי הוּא רַק

הַחִיצוֹנִיּוֹת וְהַגִּילּוּי שֶׁל הַדָּבָר, וּפָנִים הוּא מַהוּת

הַדָּבָר, שֶׁרְאִיִּית מַהוּת הַדָּבָר הֵיא בְּכַחֲנִית הַפָּנִים דְּוָקָא, וְעַל-יְדֵי-זֶה הוּא

בְּכַחֲנִית קִירּוֹב¹⁰.

(ג) אֲמָנָם בְּזִמָּן הַזֶּה, נַעֲשֶׂה עֲנִין הַקִּירּוֹב עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּמוֹ שְׁכָתוֹב¹¹ קִירּוֹב

(1) ישע' סו, כג. - סיום וחזרת הפטרת שבת ראש חודש. (2) פסיקתא רבתי פ"א (פיסקא דשבת ור"ח) ג. ילקוט שמעוני ישע' רמז תקג. (3) ישע' ס, ח. (4) משפטים כג, יז. (5) נוסח תפלת מוסף דיו"ט. (6) ראה לקו"ת ברכה צז, ד. אוה"ת בראשית כח, א. (7) ע"פ זכרי' ה, ב. יחזקאל ב, י. וראה תניא קו"א קסא, א. סהמ"צ להצ"צ מא, ב. (8) פ' ראה יג, ה. (9) לשון הכתוב - ואתחנן ה, ד. וראה סהמ"צ להצ"צ מב, ב. (10) ראה גם לקו"ת אחרי כו, ד. (11) תהלים קמה, יח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למחות הפנימית של האלוקות, ולא רק לביטוי חיצוני בלבד כמו
 2 שכתוב¹¹ קרוב הו' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו
 3 באמת, ואמרו רבותינו ז"ל¹² אין אמת אלא תורה הרי
 4 שהתורה היא האמצעי להיות קרוב אל ה' וכאמור קירוב אמיתי הוא מצד
 5 הפנימיות, כפי שיתבאר להלן.
 6 והענין בזה, כפי שמבאר
 7 אדמו"ר מהר"ש בדבור
 8 המתחיל במאמר הפותח בפסוק זה,
 9 קרוב הו', שנאמר בשבת
 10 פרשת חוקת תרכ"ז¹³ (לפני
 11 מאה שנה לפני אמירת מאמר זה
 12 בשבת פרשת חוקת תשכ"ז), דצריך
 13 להבין איך הוא קרוב על-ידי התורה. ומקדים
 14 לבאר מה שכתוב ב'עץ חיים'¹⁴ שאור אין-סוף
 15 מאיר בכתר ובחכמה בקרוב מקום, ובכינה
 16 בריחוק מקום, ובזעיר-אנפין על-ידי חלון,
 17 ובמלכות על-ידי נקב, ומאצילות
 18 לבריאה-יצירה-עשיה על-ידי פרסא¹⁵, שכל זה
 19 הוא בסדר השתלשלות, אבל נשמות ישראל
 20 על-ידי התורה נעשים בבחינת קרוב, שזהו ענין
 21 נעלה יותר לא רק מאשר המדרגה היותר נעלית
 22 שבעולמות בריאה-יצירה-עשיה, שזהו עולם
 23 הבריאה [מקום משפן חיות הקודש, שרובו טוב
 24 ומיעוטו רע]¹⁶, והוא רק אפשרי המציאות, אבל
 25 עדין אין שם ענין המציאות והישות¹⁷, ששם
 26 נמשך האור האצילות על-ידי מסך ופרסא
 27 (פידוע ב' הלשונות שבה)¹⁸, אלא גם למעלה
 28 שלוש העולמות בריאה-יצירה-עשיה [מקום משפן המלאכים הנקראים
 29 חיות הקודש, שרובו טוב ומיעוטו רע]¹⁶, והוא רק אפשרי
 30 המציאות, אבל עדין אין שם ענין המציאות והישות¹⁷
 31 התהוות הנבראים להיות "יש" ומציאות ממשית היא בכמה שלבים והתחלת
 32 ענין המציאות בעולם הבריאה היא באופן כזה שתחילה יש רק יכולת
 33 ואפשרות למציאות של נבראים עם תחושת מציאות עצמאית, נפרדת
 34 מאלוקות, ועדיין אין מציאות ו"ישות" ממשית, ששם בעולם הבריאה
 35 נמשך האור האצילות על-ידי מסך ופרסא (פידוע ב'
 36 הלשונות שבה)¹⁸ כמבאר בחסידות שבענין ה"פרסא", תרגום של
 37 "פרוכת", יש דרגות ואופנים שונים על-דרך שבמשכן היו כמה פרוכות –
 38 פרוכת שהבדילה בין קודש לחול, פרוכת שהבדילה בין קודש לקודש וכר),

1 למחות הפנימית של האלוקות, ולא רק לביטוי חיצוני בלבד כמו
 2 שכתוב¹¹ קרוב הו' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו
 3 באמת, ואמרו רבותינו ז"ל¹² אין אמת אלא תורה הרי
 4 שהתורה היא האמצעי להיות קרוב אל ה' וכאמור קירוב אמיתי הוא מצד
 5 הפנימיות, כפי שיתבאר להלן.
 6 והענין בזה, כפי שמבאר
 7 אדמו"ר מהר"ש בדבור
 8 המתחיל במאמר הפותח בפסוק זה,
 9 קרוב הו', שנאמר בשבת
 10 פרשת חוקת תרכ"ז¹³ (לפני
 11 מאה שנה לפני אמירת מאמר זה
 12 בשבת פרשת חוקת תשכ"ז), דצריך
 13 להבין איך הוא קרוב על-ידי התורה. ומקדים
 14 לבאר מה שכתוב ב'עץ חיים'¹⁴ שאור אין-סוף
 15 מאיר בכתר ובחכמה בקרוב מקום, ובכינה
 16 בריחוק מקום, ובזעיר-אנפין על-ידי חלון,
 17 ובמלכות על-ידי נקב, ומאצילות
 18 לבריאה-יצירה-עשיה על-ידי פרסא¹⁵, שכל זה
 19 הוא בסדר השתלשלות, אבל נשמות ישראל
 20 על-ידי התורה נעשים בבחינת קרוב, שזהו ענין
 21 נעלה יותר לא רק מאשר המדרגה היותר נעלית
 22 שבעולמות בריאה-יצירה-עשיה, שזהו עולם
 23 הבריאה [מקום משפן חיות הקודש, שרובו טוב
 24 ומיעוטו רע]¹⁶, והוא רק אפשרי המציאות, אבל
 25 עדין אין שם ענין המציאות והישות¹⁷, ששם
 26 נמשך האור האצילות על-ידי מסך ופרסא
 27 (פידוע ב' הלשונות שבה)¹⁸, אלא גם למעלה
 28 שלוש העולמות בריאה-יצירה-עשיה [מקום משפן המלאכים הנקראים
 29 חיות הקודש, שרובו טוב ומיעוטו רע]¹⁶, והוא רק אפשרי
 30 המציאות, אבל עדין אין שם ענין המציאות והישות¹⁷
 31 התהוות הנבראים להיות "יש" ומציאות ממשית היא בכמה שלבים והתחלת
 32 ענין המציאות בעולם הבריאה היא באופן כזה שתחילה יש רק יכולת
 33 ואפשרות למציאות של נבראים עם תחושת מציאות עצמאית, נפרדת
 34 מאלוקות, ועדיין אין מציאות ו"ישות" ממשית, ששם בעולם הבריאה
 35 נמשך האור האצילות על-ידי מסך ופרסא (פידוע ב'
 36 הלשונות שבה)¹⁸ כמבאר בחסידות שבענין ה"פרסא", תרגום של
 37 "פרוכת", יש דרגות ואופנים שונים על-דרך שבמשכן היו כמה פרוכות –
 38 פרוכת שהבדילה בין קודש לחול, פרוכת שהבדילה בין קודש לקודש וכר),

(12) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. פתיחתא דאיכ"ר ב. תקו"ז תכ"א (ג, א). וראה ברכות ה, ריש ע"ב. (13) סה"מ תרכ"ז ע' שמז ואילך. (14) בסה"מ תרכ"ז שם מציין לעץ-חיים שמ"א פ"א. והוא בדפוס שקלאוו, תק"ס. בדפוסים שלפנינו - שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ג. וראה אוה"ת ענינים, וסידור שבהערה הבאה. (15) ראה מאמרי אדה"ז ענינים ע' לג ואילך. אמרי בינה שער הק"ש פ"ג ואילך. אוה"ת ענינים ע' קעט ואילך. סידור ע' שז ואילך. (16) ראה עץ חיים שער מג (שער ציור עולמות) בהקדמה להדרוש. (17) ראה סה"מ תרצ"א ע' רפה ואילך. וש"נ. (18) ראה גם תו"א לך לך יב, ג ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֵלָא הקירוב של בני ישראל לאלוקות שנפעל על-ידי התורה הוא גם
2 לַמַּעֲלָה מִבְּחִינַת מַלְכוּת דְּאֶצְיָלוֹת, שְׁשֵׁם מֵאִיר אֹר אֵין-
3 סוֹף עַל-יְדֵי נֶקֶב, שהוא אמנם צמצום אבל בעולם האצילות עצמו
4 שלמעלה מעולם הבריאה וּלְמַעֲלָה גַם מִבְּחִינַת זְעִיר-אַנְפִּין,
5 שְׁשֵׁם מֵאִיר אֹר אֵין-סוֹף
6 עַל-יְדֵי חֲלוֹן, שכאמור האור
7 המאיר על ידי חלון הוא גדול יותר
8 מזה שמאיר על ידי נקב וּלְמַעֲלָה
9 גַם מִבְּחִינַת בִּינָה, שְׁאָף
10 שְׁגָדְלָה מַעֲלָתָה של ספירת הבינה
11 לְגַבִּי זְעִיר-אַנְפִּין, בחינת המידות
12 (והאור המאיר במוחין הוא אור רב
13 לעומת האור המאיר במידות שהוא
14 מועט, "זעיר") עַד כְּדֵי כָף שֵׁשׁ
15 פְּרָסָא פּרוּכָה, מסך המבדיל
16 בִּינִיָּה, בין בחינת בינה – המוחין,
17 לבחינת זעיר-אנפין – המידות שְׁזָהוּ
18 מָה שְׁכַתּוּבָא¹⁹ במרכבה העליונה
19 שראה יחזקאל וְעַל רֵאשֵׁי הַחַיּוֹת
20 רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא גו',
21 שְׁהַחַיּוֹת שבמרכבה העליונה הֵן
22 בְּחִינַת הַמַּדּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
23 (זְעִיר-אַנְפִּין), וְהָרָקִיעַ המבדיל
24 ומפסיק שְׁעַל רֵאשֵׁי הַחַיּוֹת הוא
25 עֲנֵן הַפְּרָסָא המסך המבדיל
26 שְׁבִין סְפִירַת הַבִּינָה לְזְעִיר-
27 אַנְפִּין²⁰, מְכַל-מָקוֹם עם כל
28 מעלתה הגדולה של ספירת הבינה
29 מֵאִיר בָּה אֹר אֵין-סוֹף
30 בְּרִיחוֹק מָקוֹם ולא בקירוב.
31 וְאֵילוּ עַל-יְדֵי עֲנֵן הַתּוֹרָה
32 נַעֲשִׂים נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
33 בְּבְחִינַת קְרוֹב לאלוקות.
34 וַיִּתְּרָה מָזָה, שְׁהַקְרוֹב
35 דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁעַל-יְדֵי
36 הַתּוֹרָה הוא בְּאוֹפֶן נַעֲלָה
37 יוֹתֵר לא רק ביחס להארת אור אין
38 סוף בדרגות שבהן הוא מאיר באופן
39 של ריחוק אלא אֶפִּילוּ מִקְּתֵר
40 וְהַקְמָה, שְׁבִהָם מֵאִיר אֹר אֵין-סוֹף בְּקְרוֹב מָקוֹם (במובן
- הרוחני, כפי שיתבאר להלן).
וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּהִנָּה מָה שְׁאֹר אֵין-סוֹף מֵאִיר בְּכַתֵּר וּבְחֻכְמָה
בְּקְרוֹב מָקוֹם, אֵין זֶה מִצַּד הַכַּתֵּר וְהַחֻכְמָה עֲצָמָם, שמצד
מעלתם הם כלים ראויים להתגלות אור אין סוף בתוכם בדרך של קירוב
שְׁהָרִי עֲצָמוֹת אֹר אֵין-סוֹף
שהוא בלי גבול אמיתי הוא
לְמַעֲלָה מִבְּחִינַת עֶשֶׂר סְפִירוֹת
עם הגדרות מסויימות (שְׁרָאשִׁיתָן)
של עשר הספירות היא הַחֻכְמָה,
שְׁנִרְמִזָּת בָּאוֹת יו"ד דָּשֵׁם
הַיּו"ד²¹, שצורתה היא כנקודה וכך
בחינת החכמה היא הנקודה הראשונית
של ההתגלות וּבְזָה נִכְלָל גַם
הַכַּתֵּר שְׁנִרְמִזָּה בְּקוֹצוֹ שֶׁל
יו"ד²², ואלו עצמות אין-סוף עצמו
נעלה גם מבחינת הכתר,
וּכְמֵאֲמָר²³ כפי שנאמר ב'פֶּתַח
אֱלֹהִי' לָאוּ מְכַל אֵינֵן מַדּוֹת
אֵיהוּ כָּלָל, הוא עצמו איננו מוגדר
באחת המידות הללו כלל וְהֵינּוּ,
שְׁאֹר אֵין-סוֹף מִצַּד עֲצָמוֹ
הוא מוֹכְדֵל וּמוֹפֶשֶׁת מִהֶם, וְעַד
כְּדֵי כָף, שְׁעַל בְּחִינַת הַחֻכְמָה
נֵאֲמָר²⁴ וְהַחֻכְמָה מֵאֵין
תְּמַצָּא, כלומר, היחס בין החכמה
למקור האלוהי שממנו היא באה
ונמשכת הוא כמו יחס של "יש" לגבי
"אין", כי במקור החכמה אין שום
מציאות מוגדרת של חכמה וְאֶפִּילוּ
עַל בְּחִינַת הַכַּתֵּר שלמעלה
מהחכמה ואין בה את ההגדרות של
עשר הספירות נֵאֲמָר²⁵ יֵשֶׁת
חֲשֵׁךְ סִתּוֹ, כלומר שאור האין-
סוף עצמו לא נמצא בו בגלוי אלא
בהסתר, בבחינת חושך וּכְמֵאֲמָר²⁶
הוֹוֵה כַּתֵּר עֲלִיּוֹן אֶף-עַל-גַּב
דְּאֵיהוּ שהוא אֹר צַח אֹר
מְצוּחָצָה, היינו אור בהיר ומזוהך
מאד, אוֹכֶם שחור, כהה הוּא קָדָם
עֵילַת הָעֵילוֹת, סיבת הסיבות, היינו הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו

(19) יחזקאל א, כב (ושם: "ודמות על ראשי החי' גו'"). (20) ראה לקו"ת תזריע כב, ד. סידור (עם דא"ח) סד, א. מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תרמד ואילך. (21) עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א.ב. שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"ב. (22) ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) רפ"א. (23) תקו"ז בהקדמה (ז, ב). (24) איוב כח, יב. (25) תהלים יח, יב. תו"א מקץ לט, א. (26) תקו"ז תיקון ע קרוב לסופו (קלה, ריש ע"ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 שֶׁהִנָּפֶשׁ נִקְרָאת עַל שֵׁם הָרָצוֹן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁹ אֵין נִפְשִׁי
44 גו', ופירושו אין רצוני, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְהִתְלַבְּשׁוּת זֹאת אֵינָה אֵלָא
45 מִצַּד רָצוֹן הִנָּפֶשׁ עֲצָמָה וְלֹא בְּגִלּוֹל מַעֲלָתוֹ שֶׁל כּוֹחַ הָרָצוֹן מִצַּד עֲצָמוֹ
46 אלא מפני שכך רוצה הנפש.

47 ונשאלת השאלה: אם הארת אור האין-
48 סוף בכתר וחכמה היא "בקירוב מקום"
49 כי כך עלה ברצונו של הקדוש ברוך
50 הוא, ולא מפני מעלה ותכונה של
51 הכתר והחכמה עצמם, מדוע אם כן אין
52 האין-סוף מאיר "בקירוב מקום" גם
53 בדרגות אחרות?

47 על כך ממשיך ומבאר:

54 וּמִכָּל-מָקוֹם הִתְלַבְּשׁוּת
55 בְּקִרְבֵּי מָקוֹם יְכוּלָה לְהִיּוֹת רַק
56 בְּכֶתֶר וּבְחֻכְמָה, וְאִילוּ מִבִּינָה
57 וְאִילָן הָהָרָה הִיא בְּרִיחֻק מִצַּד עֲנָן
58 הַפִּיטוֹל לְאֻלּוֹקוֹת שֵׁשׁ בְּכַחֲנִית
59 הַכֶּתֶר, וְכֵן בְּכַחֲנִית הַחֻכְמָה,
60 שֶׁגַם בָּהּ יֵשׁ בִּיטוֹל כְּמִבּוֹאֵר פִּתְגָּם
61 פֶּרֶק ל"ה בַּהֲגָה"ה, שֶׁהִשְׁתַּעַם
62 שָׂאוֹר אֵין-סוֹף אֵינוֹ מִתְיַחַד
63 מֵאִיר בְּאוֹפֶן שֶׁמֵּתְאֲחַד עִם הַבְּחִינָה
64 שֶׁבָּהּ הוּא מֵאִיר אֲפִילוֹ בְּעוֹלָם
65 הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם נְעִלָה וְאֵין בּוֹ
66 נִבְרָאִים שֶׁהֵם מִצִּיאוֹת "יֵשׁ" הַמַּעֲלִימָה
67 עַל הָאוֹר הָאֻלּוֹקִי אֵלָא עַל-יְדֵי
68 הִתְלַבְּשׁוּתוֹ תְּחִילָה בְּסִפְרִית
69 הַחֻכְמָה, הוּא מִשּׁוֹם שֵׁאֵין-
70 סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הוּא אֶחָד
71 הָאֲמֵת הַמִּצִּיאוֹת הָאֱמִיתִית הַיְחִידָה
72 שֶׁהוּא לְבָדוּ הוּא רַק הוּא לְבָדוּ
73 קִיָּם כְּמִצִּיאוֹת אֱמִיתִית וְאֵין זֻלָּתוֹ,
74 וּמִלְּבָדוֹ אֵין מִצִּיאוֹת אֱמִיתִית וְזֹאת הִיא
75 מִדְּרַגַּת הַחֻכְמָה, כִּי בְּכַחֲנִית
76 הַחֻכְמָה יֵשׁ אֶת הַהִכָּרָה וְהַהֲרָגָה הַזֹּאת
77 שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ נִמְצָא וּמִלְּבָדוֹ
78 אֵין שׁוֹם מִצִּיאוֹת אֱמִיתִית.

79 אֲמָנָם בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּתִיב קְרוֹב הָיָה לְכָל קוֹרְאֵי גו',
80 שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם בְּעֵצָם מֵהוּתָם הֵם בְּכַחֲנִית קְרוֹב בְּעֵצָם, לֹא כְּמוֹ
81 הַכֶּתֶר וְהַחֻכְמָה שָׂאוֹר אֵין סוֹף מֵאִיר בָּהֶם בְּקִרְבֵּי כִּי כֵן עָלָה בְּרָצוֹנוֹ וְלֹא מִצַּד
82 הַמַּהוּת שֶׁלָּהֶם עֲצָמָם וְהֵינּוּ עַל-יְדֵי שֶׁבִּנְיַן יִשְׂרָאֵל לֹמְדִים אֶת הַתּוֹרָה
83 שֶׁעַל-יָדָהּ נִאֶמַר לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהָ בְּאֲמֵת, אוֹ עַל-יְדֵי
84

ביאור בדרך אפשר

1 וְאִילוּ עֲצָמוֹת אוֹר אֵין-סוֹף לִית מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בֵּיה²⁷, אֵין
2 מִחֻשְׁבָּה שֶׁמִּסּוּגֵלָת לַתְּפִיסָא וְלֹהֲשִׁיג אוֹתוֹ אֲפִילוֹ מִחֻשְׁבָּה הַקְּדוּמָּה
3 ד'אָדָם-קְדָמוֹן²⁸, שֶׁהִיא הַמִּדְרָגָה הַיּוֹתֵר נְעִלָת בְּסִפְרִית
4 הַכֶּתֶר עַל מַהוּתָהּ שֶׁל בְּחִינַת 'אָדָם קְדָמוֹן' מְבֹאֵר בְּקִבְלָהּ וְחִסְדוֹת שֶׁהִיא
5 עֲנִיין מִחֻשְׁבָּה הַקְּדוּמָּה שֶׁל אָדָם
6 הַעֲלִיין – מִחֻשְׁבָּה אַחַת, כְּבִיכּוֹל, שֶׁבָּהּ
7 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כּוֹלֵל אֶת כָּל
8 הַשְּׁתַּלְשּׁוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּכָל הַזְּמָנִים
9 (כְּמִשְׁלֵל אָדָם הַרוֹצֵה לְבִנוֹת בְּנִין,
10 וְתַחֲלִילָה הַבְּנִיין כּוֹלֵל עוֹלָה בְּרַעְתּוֹ כְּדִבְרֵי
11 אֶחָד כִּלְי וְכָל הַפְּרִטִּים כְּלוּלִים יַחַד
12 בְּאוֹתָהּ מִחֻשְׁבָּה אַחַת וְכָל הַפְּרִטִּים
13 שֶׁבַּהֲמִשְׁךְ יִבְאוּ לִידֵי גִילּוֹ וּבִיטּוֹ כֵּן
14 אֶחָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ כְּלוּלִים בָּהּ יַחַד) וְעַל
15 כֵּן מְבֹאֵר כֵּן שֶׁאֲפִילוֹ בְּחִינָה נְעִלָת
16 זֹאת לֹא "תּוֹפֶסֶת" וּמִשְׁנִיגָה אֶת עֲצָמוֹת
17 הָאֵין-סוֹף. וְנִמְצָא, שֶׁגַם הַכֶּתֶר
18 וְהַחֻכְמָה הֵם בְּכַחֲנִית רִיחֻק
19 שֶׁהִרִי גַם בְּחִינַת הַחֻכְמָה וְגַם בְּחִינַת
20 הַכֶּתֶר נִכְלָלִים בַּהֲגָרָה שֶׁל "לִית"
21 מִחֻשְׁבָּא תְּפִיסָא בֵּיה" וְאֵם אֵין שׁוֹם
22 תְּפִיסָה וְשׁוֹם הַשְּׁגָה בְּאֵין-סוֹף עֲצָמוֹ,
23 הִרִי הוּא בְּרִיחֻק גַם מִדְּרַגּוֹת נְעִלּוֹת
24 אֵלוֹ. וְיָמָּה שָׂאוֹר אֵין-סוֹף
25 מֵאִיר בָּהֶם בְּקִרְבֵּי מָקוֹם,
26 כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל שֶׁרַק בְּכַחֲנִית בִּינָה וְלִמְטָה
27 מִזֶּה הָאֵרֶת הָאֵין-סוֹף הִיא בְּרִיחֻק,
28 הִרִי זֶה רַק לְפִי שֶׁעָלָה בְּרָצוֹנוֹ
29 יִתְבָּרַךְ שֶׁתְּהִיָּה הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל
30 כֶּתֶר וְחֻכְמָה, וְשִׁיתְּלַבֵּשׁ וְיֵאִיר
31 בָּהֶם בְּקִרְבֵּי מָקוֹם אֲבָל לֹא מִצַּד
32 הַמַּהוּת שֶׁל הַכֶּתֶר וְהַחֻכְמָה מִצַּד עֲצָמוֹ.
33 וְעַל-דֶּרֶךְ מִשְׁלֵל בְּנִפְשׁ הָאָדָם,
34 שֶׁעֲצָם הִנָּפֶשׁ שָׂאֵין בּוֹ כֵּן 'צִיּוֹר'
35 וְהַגְּדָרָה שֶׁל כּוֹחַ מִסּוּיִים כּוֹחַ אוֹ אַחֵר,
36 מִבְּדָל וּמוֹפֶשֶׁת לֹא רַק מִחֻכְמָה

37 שֶׁהִיא אֶחָד הַכּוֹחוֹת הַמוֹגֵדִים וְהַפְּנִימִיִּים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ (מְקַבֵּל לְסִפְרִית הַחֻכְמָה
38 הַעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיא אַחַת מֵעֶשֶׂר הַסִּפְרִיּוֹת הַמוֹגֵדִים ב'צִיּוֹר' מִסּוּיִים) אֵלָא גַם
39 מִרָצוֹן שֶׁהוּא כּוֹחַ כִּלְי וְ'מִקְרִי' שֶׁלֹּא מְלוּבֵשׁ בְּאִבְרֵי הַגּוֹף בְּפִנִּימִיּוֹת (מְקַבֵּל
40 לְרָצוֹן הַעֲלִיין שֶׁהוּא בְּכַחֲנִית הַכֶּתֶר שֶׁלֹּא מֵעֶשֶׂר הַסִּפְרִיּוֹת), וְאֵף-עַל-
41 פִּי-כֵן, לְמִדַּת שֶׁעֲצָם הַנֶּפֶשׁ אֲכַן מִבְּדָל וּמוֹפֶשֶׁת מֵעֲנִין הָרָצוֹן, לְמַעֲשֵׂה
42 מִתְּלַבְּשׁוּת הַנֶּפֶשׁ בְּכַחֲנִית הָרָצוֹן וּמִתְגַּלִּית בְּאִמְצָעוֹת, וְעַד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 התפלה שעל-זה נאמר קרוב הוי' לכל קוראיו סתם,
 2 כמבואר בפסידור³⁰ שיש הבדל בין "לכל אשר יקראוהו באמת"
 3 ל"קוראיו" ודווקא בלימוד התורה יש עניין הקריאה באמת כי בתורה יש את
 4 עצמותו של הקדוש ברוך הוא.
 5 (ד) וממשיך במאמר³¹ לבאר
 6 הענין הקרוב מקום וריחוק
 7 מקום למעלה, שאין הפונה
 8 לקרוב וריחוק במקום גשמי
 9 חס-ושלום, שהרי מדובר בעולמות
 10 רוחניים פיאם לקרוב וריחוק
 11 במעלה ומדרגה, דהינו, מה
 12 שיש לו יתרון מעלה על זה,
 13 דרגה שיש בה יתרון ומעלה לגבי דרגה
 14 אחרת נקרא מעלה, וכמו
 15 בשכל ומדות, שהשכל נקרא
 16 מעלה לגבי המדות לפי שיש לו יתרון
 17 לו יתרון מעלה על המדות
 18 ולכן המידות הן למטה מהשכל. ועל-
 19 פי-זה על פי האמור לעניין ההבדל
 20 בין מעלה ומטה ברוחניות, למרות
 21 שלא שייך שם למעלה ולמטה במקום
 22 גשמי יוכן גם ענין הקרוב
 23 והריחוק למעלה אף שלא ייתכן שם
 24 מושג של קרוב וריחוק בגשמיות,
 25 כמו בכחות הנפש, שפדי
 26 שיתגלו המדות שבלב בתור
 27 רגש גלוי, בהכרח שאור השכל
 28 יתצמצם ויאיר רק מעט או
 29 יתעלם לגמרי, ולא יאיר כלל,
 30 אכל פאשר אור השכל מאיר
 31 בגלוי, אי אפאשר שיתגלו
 32 המדות כי כשארם נמצא במצב
 33 שהמוחין מאירים בו ומנהיגים אותו,
 34 אין מקום לרגש שבלב שהוא ב'תנועה'
 35 הפוכה מהמוחין. וענין הצמצום
 36 או התעלמות השכל הוא
 37 ענין הריחוק של השכל מהמידות.
 38 וזהו שמספירת הבינה
 39 ל'זעיר-אנפין' אינו מאיר אור
 40 האין סוף רק דרך חלון, והינו,
 41 כמו אור השמש שמאיר
 42 בבית על-ידי חלון, שאף
 43 שזהו אותו האור ממש שמאיר
- בחוץ, מפל-מקום נתצמצם ונמדד האור לפי מדת החלון,
 ואם החלון גדול נכנס בו אור רב ואם החלון קטן נכנס בו אור מועט והינו
 שפאשר בונים בית, עושים בו חלון במדה המתאימה
 לכמות האור שרוצים להכניס לתוך הבית, [וכמו כן צריך
 להיות ענין הצמצום של כוחות
 הנפש כדי שיומשך ויתגלה
 השכל מבחינה שלמעלה
 מהשכל, שעל-ידי-זה על ידי
 הצמצום יהיה גלוי אור השכל
 לפי ערך הגבולת כלי השכל,
 במידה שהשכל מסוגל להכיל ולקלוט
 ולא למעלה מהגבולת כלי
 השכל, כפי שמצינו ברבי
 עקיבא שפאשר שמע סודות
 נפלאים ב'שיר השירים' זלגו
 עיניו דמעות³², וידוע³³
 שהדמעות הן ממותרי מוחין
 כו', והינו מצד עוצם מעלת
 הגלוי שהיה למעלה
 מהגבולת כלי השכל כמבואר
 ב'תורה אור' (פרשת וישלח): "...
 בכייה היא מפני שמחה או מרירות,
 שעל-ידי כיוון במוח דוחה המותרות
 בליחות הדמעות. ועל-ידי שמחה הוא
 כמו שכתוב בזהר שיר השירים גבי
 רבי עקיבא שזלגו עיניו כו'. והיינו לפי
 שהשמחה הוא התפשטות החיות כמו
 שכתוב ושמועה טובה תדשן עצם....
 והנה כשיש כלי למטה לקבל השמחה
 אז היא מתפשטת ונותנת מוחין
 חדשים. וכן על ידי זה מתפשט רוח
 החיים לדשן עצם כנ"ל, אבל כשהכלי
 שלמטה קטן מהכיל, אזי מתקבץ במוח
 ודוחה המותרות בליחות הדמעות...."
 ואחר-כך פאשר צריך לגלות
 את השכל בדיבור, אזי צריך
 להיות גם העלם המדות, ויש
 להעלים ולהסתיר את הרגש הגלוי
 וכמו שאנו רואים שפאשר
- שעל-זה נאמר קרוב הוי' לכל קוראיו סתם,
 כמבואר בפסידור³⁰.
 (ד) וממשיך במאמר³¹ לבאר הענין הקרוב
 מקום וריחוק מקום למעלה,
 שאין הפונה לקרוב וריחוק במקום גשמי
 חס-ושלום, פיאם לקרוב וריחוק במעלה
 ומדרגה, דהינו, מה שיש לו יתרון מעלה על
 זה, נקרא מעלה, וכמו בשכל ומדות, שהשכל
 נקרא מעלה לגבי המדות לפי שיש לו יתרון
 מעלה על המדות. ועל-פי-זה יוכן גם ענין
 הקרוב והריחוק, כמו בכחות הנפש, שפדי
 שיתגלו המדות שבלב, בהכרח שאור השכל
 יתצמצם או יתעלם לגמרי, אכל פאשר אור
 השכל מאיר בגלוי, אי אפאשר שיתגלו המדות.
 וענין הצמצום או התעלמות השכל הוא ענין
 הריחוק. וזהו שמספירת הבינה ל'זעיר-אנפין'
 אינו מאיר רק דרך חלון, והינו, כמו אור השמש
 שמאיר בבית על-ידי חלון, שאף שזהו אותו
 האור ממש, מפל-מקום נתצמצם ונמדד האור
 לפי מדת החלון, והינו שפאשר בונים בית,
 עושים בו חלון במדה המתאימה לכמות האור
 שרוצים להכניס לתוך הבית, [וכמו כן צריך
 להיות ענין הצמצום כדי שיומשך ויתגלה
 השכל מבחינה שלמעלה מהשכל, שעל-ידי-זה
 יהיה גלוי אור השכל לפי ערך הגבולת כלי
 השכל, ולא למעלה מהגבולת כלי השכל, כפי
 שמצינו ברבי עקיבא שפאשר שמע סודות
 נפלאים ב'שיר השירים' זלגו עיניו דמעות³²,
 וידוע³³ שהדמעות הן ממותרי מוחין כו', והינו
 מצד עוצם מעלת הגלוי שהיה למעלה מהגבולת
 כלי השכל. ואחר-כך פאשר צריך לגלות את השכל בדיבור, אזי צריך להיות
 גם העלם המדות, וכמו שאנו רואים שפאשר האדם הוא בהתפעלות המדות,

(30 עם דא"ח נו, א. 31) ע' שמח. (32) ראה מהנ"ע בוח"א צח, ב. ט"ז או"ח סרפ"ח סק"ב בשם ז"ח. לקו"ת תצא לו, ג. לז, ד. 33) ראה תור"א וישלח כו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאָדָם הוּא בְּהִתְפַּעְּלוּת הַמַּדּוּת, אֲזִי אֵינוּ יָכוֹל
2 לְדַבֵּר דְּבָרֵי שְׂכָל בְּצוּרָה מְיוּשֶׁבֶת וְרוּגוּעָה, וְאִם מְדַבֵּר בְּעַת
3 הַתְּפַעְּלוּת הַמַּדּוּת, אֲזִי יִהְיֶה הַדִּיבּוּר בְּאוֹתִיּוֹת בְּלִמִּי
4 מְסוּדָרוֹת, בְּצוּרָה לֹא רְגוּעָה וְלֹא כְרוּחָה וּבְכַדִּי שִׁיְהִיָּה הַדִּיבּוּר
5 מְסוּדָר וּמְכוּנָן בְּהִתְאָם לְחוּכָן
6 שֶׁהָאָדָם מְעוּנִין לְהַבִּיעַ, בְּהִכְרַח
7 שִׁיְהִיָּה צִמְצוּם בְּמַדּוּת שְׂכָל
8 יֵאֵירוּ בְּתוֹקָף. וְזֶהוּ שְׁמִ'זְעִיר-
9 אֲנָפִין' לְ'מַלְכוּת' אֵינוּ מֵאִיר
10 רַק דֶּרֶךְ נֶגֶב בְּאוֹפֵן שֶׁרַק מַעֵט מִן
11 הָאוֹר חוֹדֵר וְנִשְׁמָךְ, וְעִיקָר הָאוֹר
12 שֶׁבְּמִידוֹת נִעְלָם.
13 ה) אֲמָנָם עַל-פִּי-זֶה לְפִי הָאִמּוֹר
14 שֶׁבְּדִיבּוּר מֵאִיר רַק אוֹר מוֹעֵט מִמֶּה
15 שֶׁהָאִיר בִּשְׂכָל וּבְמִידוֹת צָרִיף
16 לְהִבִּין מֶה שֶׁכְּתוּב קְרוֹב הוּא'
17 לְכָל קוֹרְאֵיו לְכָל אֲשֶׁר
18 יִקְרְאוּהוּ בְּאֵמֶת, וְאֵין אֵמֶת
19 אֶלָּא תוֹרָה, וְנִתְבָּאֵר לְעִיל בְּאִרְיוֹת
20 שֶׁהַכּוֹנֵה הִיא שְׁעַל-יְדֵי הַתּוֹרָה
21 נַעֲשֶׂה עֲנִין הַקְּרוֹב,
22 דְּלִכְאוּרָה, הִרִי עֲנִין הַתּוֹרָה
23 הוּא בְּדִיבּוּר דּוֹקָא, וְנִתְבָּאֵר
24 לְעִיל שֶׁהַמְּשַׁכֵּת הַשְּׂכָל
25 בְּדִיבּוּר הִיא בְּכַחֲשֵׁת רִיחוּק
26 וְלִכְאוּרָה זֶה סְתוּרָה לְמַבּוּר כֵּאן
27 שֶׁאֲדַרְבֵּה הַקְּרִיָּאָה וְהַלִּימוֹד בְּתוֹרָה הִיא
28 הַגּוֹרֵמָה אֶת הַקְּרִיב הַגְּדוֹל!
29 אֶף הָעֲנִין הוּא, שִׁישׁ ב'
30 אוֹפְנֵי דְבוּר. אוֹפֵן הָא' הוּא,
31 שֶׁהַדִּיבּוּר נִמְשָׁךְ מִהַשְּׂכָל
32 בְּאוֹפֵן שֶׁל הַשְּׂתַלְשָׁלוֹת מְסוּדָר
33 וְהוֹדְרָתִית מְדַרְגָּה לְמַדְרָגָה,
34 וְכִמּוּ כֹאֲשֶׁר עֲלָה בְּרִצּוֹנוֹ
35 וְשִׁכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת אֵיזָה
36 מַעֲשֶׂה שֶׁל חֶסֶד, צָרִיף תַּחֲלִילָה
37 לִיְרֵד הָרָצוֹן לְמַחֲשָׁבָה לְחֻשׁוֹב
38 אֵיף לַעֲשׂוֹת, וְאַחֲרֵי-כֵן הָרָצוֹן
39 עוֹבֵר יִירֵדָה נֹסֶפֶת מִמַּחֲשָׁבָה
40 לְמַדּוּת, רַגֵּשׁ, וְאַחֲרֵי-כֵן מְמַדּוּת
41 לְדְבוּר, שֶׁמְדַבֵּר בְּעֲנִין חֶסֶד,
42 אוֹ כִּמּוֹ הַמְּלָךְ שֶׁמַּצִּיָּה
43 לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וְהַצִּיּוּי בֹא לְיַד
44 בִּיטוּי וְגִלּוּי בְּדִיבּוּר.
- 1 וְאוֹפֵן הַב' שֶׁל הַתְּגַלּוּת כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים בְּנֶפֶשׁ עַל יְדֵי הַדִּיבּוּר הוּא,
2 כְּשֶׁלּוֹמֵד דְּבָר שְׂכָל רַעִיּוֹן שְׂכָלִי בְּדִיבּוּר, שָׂאֵז אֵין הַשְּׂכָל יוֹרֵד
3 בְּכַחֲשֵׁת הַשְּׂתַלְשָׁלוֹת, בְּלִימוֹד בְּדִיבּוּר הָרָצוֹן וְהַשְּׂכָל לֹא עוֹבֵרִים אֶת כָּל
4 תַּחֲלִיף הַיִּרְדָּה הָאִמּוֹר אֶלָּא הַדִּיבּוּר מְקַבֵּל מִן הַשְּׂכָל מִיָּד יִשִּׁירוֹת
5 בְּלִי הַשְּׂתַלְשָׁלוֹת שֶׁל יִרְדָּה מִשְׁלֵב
6 לְשֵׁלֵב, וּבְפֶרֶט כֹּאֲשֶׁר עוֹסֵק
7 בְּלִימוֹד בְּעֲנִין שְׂכָלִי שְׁמוֹפֶשֶׁט
8 וּמוֹבְדֵל מְעִנֵּן הַמַּדּוּת (אֶהְבָּה
9 וְיִרְאָה) וְאֵינוּ שִׁיף אֲלֵיהֶם
10 כָּלֵל, נוֹשֵׂא שֶׁאֵין לוֹ לְגַבּוֹ כָּל זִיקָה
11 רַגִּשִׁית וְכִמּוֹ לִימוֹד חֶכְמָה
12 הַתְּכוּנָה בְּהִלְכוּת קִידוּשׁ
13 הַחֹדֶשׁ, לִימוֹד שֶׁל רַעִיּוֹנוֹת שֶׁאֵין
14 לָהֶם מַשְׁמַעוֹת מִכַּחֲשֵׁת הָרַגֵּשׁ הָאִשִּׁי
15 שֶׁל הָאָדָם וְהַלִּימוֹד הוּא שְׂכָלִי בְּלִבֵּד
16 הֵנָּה כֹּאֲשֶׁר שְׂכָל זֶה בֹּא
17 בְּדִיבּוּר, אֲזִי מְקַבֵּל הַדִּיבּוּר
18 מִהַשְּׂכָל עֲצָמוֹ, שְׂכָל עַל-יְדֵי
19 הַשְּׂתַלְשָׁלוֹת הַמַּדּוּת וּבְמַצֵּב כּוֹה
20 הַמַּעֲבֵר מִשְׂכָּל לְדִיבּוּר לֹא כְּרוֹךְ בִּירְדָּה
21 אֵלָּא זֶה הָאָרֶץ וְהַשְּׁפָעָה "בְּקִירוֹב
22 מְקוֹם".
23 וְלִהְיוֹת, שְׁגָם כֹּאֲשֶׁר עוֹסֵק
24 בְּעֲנִין שְׂכָלִי הַמּוֹפֶשֶׁט
25 וּמוֹבְדֵל מְעִנֵּן הַמַּדּוּת וְאִמָּנָם
26 אֵין לוֹ כָּל זִיקָה רַגִּשִׁית לְעִנִּין, צָרִיף
27 לְהִיטֵּל אֲצִלוֹ עֲנִין שֶׁל הַטִּיָּה
28 נְטִיָּה נִפְשִׁית לְשִׁכָּל רַעִיּוֹן זֶה.
29 הֵינּוּ, שִׁיְהִיָּה לוֹ רָצוֹן וְאֶהְבָּה
30 לְשִׁכָּל זֶה, וְכִמּוֹ אִמָּנָם חֶכְמָה ז"ל
31 לְגַבִּי הַצִּלְחָה בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה: לְעוֹלָם
32 יִלְמַד אָדָם בְּמְקוֹם שְׁלֵב
33 חֶפְצִי³⁴, וְכִן יִצְלִיחַ יוֹתֵר, אֲבָל כָּל
34 זֶה כָּל הַצּוּרָן שֶׁל הָרָצוֹן וְהָאֶהְבָּה
35 לְשִׁכָּל שָׁבוּ עוֹסְקִים הוּא קוֹדֵם
36 הַלִּימוֹד, וְאֵילוֹ בְּשַׁעַת
37 הַלִּימוֹד עֲצָמוֹ אֵינוּ שִׁיף
38 לְעִנֵּן הַמַּדּוּת אֵלָּא הַלִּימוֹד הוּא
39 בְּמִנּוּתָהּ מִהֲרָגֵשׁ.
- 1 אֲצִלוֹ עֲנִין שֶׁל הַטִּיָּה לְשִׁכָּל זֶה. הֵינּוּ, שִׁיְהִיָּה לוֹ רָצוֹן וְאֶהְבָּה לְשִׁכָּל זֶה,
2 וְכִמּוֹ אִמָּנָם: לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם בְּמְקוֹם שְׁלֵב חֶפְצִי³⁴, אֲבָל כָּל זֶה הוּא קוֹדֵם
3 הַלִּימוֹד, וְאֵילוֹ בְּשַׁעַת הַלִּימוֹד עֲצָמוֹ אֵינוּ שִׁיף לְעִנֵּן הַמַּדּוּת. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּנוֹגַע לְכָל־לֹת הָעֵנָן דְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה שְׁצָרֶיךָ
2 לְהִיּוֹת לְאַחֲרֵי הַקְדָּמַת הַחֲכָמָה וְיִרְאָה³⁵, שְׁעֵנֶנָּה
3 הָאֶהְבָּה וְיִרְאָה הוּא לִפְנֵי הַלִּימּוֹד, אֲבָל בְּשַׁעַת הַלִּימּוֹד
4 עֲצָמוֹ אֵינוֹ שֶׁיֵּךְ לְעֵנֶן הַמְדּוּת, אֵלָּא הָאֵדָם מְרוֹכֵז בְּמוֹחִין וְאִז
5 מְקַבֵּל הַדְּבוּר מִהֶשְׁכָּל עֲצָמוֹ,
6 שְׁלֹא עַל-יְדֵי הַמְדּוּת וְהַשְׁכָּל
7 כִּלּוּ לֹא יוֹרֵד לְהַתְלַבֵּשׁ בְּמִידוּת. וְעַל-
8 פִּי-זֶה מוֹכֵן שְׁגָם עַל-יְדֵי
9 דְּבוּר הַתּוֹרָה נַעֲשֶׂה עֵנָן
10 הַקְּרוֹב, כִּיּוֹן שֶׁהַדְּבוּר מְקַבֵּל
11 מִהֶשְׁכָּל עֲצָמוֹ, שְׁלֹא עַל-יְדֵי
12 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַמְדּוּת וְלֹא יִרְדָּה
13 לְמִידוּת שְׁעוֹלוֹה לְגִרוֹם רִיחוּק.
14 (ו) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף, שְׁבַכְמָה
15 מְקוֹמוֹת בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת מְבוֹאֵר
16 שְׁעֵנֶנָּה הַקְּרוֹב שֶׁל הָאֵדָם לְאֻלּוֹקוֹת
17 נַעֲשֶׂה (לֹא רַק עַל-יְדֵי
18 הַתּוֹרָה, אֲלָא) גַּם עַל-יְדֵי
19 קִיּוֹם הַמַּצּוֹת, שְׁזָהוּ מֵה
20 שְׁאוּמְרִים בְּנוֹסַח בְּרַפְת
21 הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמַצּוֹתָיו
22 וְצִנּוּ, לְפִי שֶׁהַמַּצּוֹת נִמְשְׁכוֹת
23 מִבְּחִינַת הַרְצוֹן, שְׁבוּ מֵאִיר הָאוֹר
24 אֵין סוֹף עֲצָמוֹ וְלָכֵן נַעֲשֶׂה עַל-
25 יָדָן הָעֵנָן דְּקְרוֹב הַיָּד גו'.
26 וְעוֹד זֹאת, סִיבָה נּוֹסֶפֶת לִכְך שְׁגָם
27 הַמַּצּוֹת מְבִיאֹת ל'קְרוֹב ה'" הִיא
28 שֶׁהַמַּצּוֹת נִתְלַבְּשׁוּ בְּדָבָרִים
29 גִּשְׁמִיִּים, וּמִקִּיּוֹמִים מַצּוֹת עִם
30 חֲפָצִים גִּשְׁמִיִּים כְּמוֹ צִיצִית, תְּפִלִּין,
31 אֲתֵרוֹג וְכו' שֶׁשְׂרָשָׁם שֶׁל הַדְּבָרִים
32 הַגִּשְׁמִיִּים הַתַּחֲתוֹנִים הוּא מַעֲוֹלָם
33 הַתְּהוֹ, עוֹלָם רוּחָנִי נִעְלָה בְּדִרְגָּתוֹ
34 מ'עוֹלָם הַתִּיקוֹן" שְׁבוּ ב'עוֹלָם
35 הַתְּהוֹ" הִיָּה רִיבּוּי הָאוֹר, וּמַצֵּד
36 זֶה לֹא שֶׁיֵּךְ שָׁם בְּחִינַת רִיחוּק
37 מִלְּתַחֲלִילָה, שֶׁהָרִי הָאוֹר מֵאִיר כּו
38 בְּרִיבּוּי אֲלָא הַפֶּל הוּא בְּבִחִינַת
39 קְרוֹב, וְלָכֵן עַל-יְדֵי קִיּוֹם
40 הַמַּצּוֹת בְּדָבָרִים גִּשְׁמִיִּים,
41 שְׁמַעֲלִים אוֹתָם לְשִׂרְשָׁם
42 הָרֵאשׁוֹנִי בְּעוֹלָם הַתְּהוֹ, אִזִּי
- נִמְשָׁךְ שְׁגָם בְּבִחִינַת הַתִּיקוֹן לְמִירוֹת שֶׁאֵין בּוֹ רִיבּוּי אוֹר כְּמוֹ ב'עוֹלָם
הַתְּהוֹ" יִהְיֶה אוֹר אֵין-סוֹף בְּבִחִינַת קְרוֹב כְּמוֹבָר בְּחִסְדּוֹת,
הַעוֹלָמוֹת בְּמַתְכוּנָתָם הַנוֹכַחִית, עִם 'סֵדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת' הַדְּרָגָתִי וּמְסוּדֵר וְעֵשֶׂר
סְפִירוֹת שֶׁהָאוֹרוֹת שֶׁלָּהֶם מְלוּבָשִׁים בְּחוֹךְ כִּלִּים רְאוּיִים לְקִלְיָתָם, נִקְרָאִים
'עוֹלָם הַתִּיקוֹן'. ל'עוֹלָם הַתִּיקוֹן' קֶדֶם
'עוֹלָם הַתְּהוֹ' בּוֹ הִיוּ אוֹרוֹת מְרוֹבִים
וְכִלִּים מוֹעֲטִים, מִצַּב שְׁגָם ל'שְׁבִירָת
הַכִּלִּים' וְנִפְלִיָּה' שֶׁל נִיצוּצוֹת קְדוּשָׁה
וְאֻלּוֹקוֹת לְתַחֲמוּמִים שֶׁמְחוּץ לְגִבּוּלוֹת
הַקְּדוּשָׁה, וְכֹאשֶׁר מַעֲלִים לְקְדוּשָׁה
דְּבָרִים גִּשְׁמִיִּים, מַעֲלִים אֶת הַנִּיצוּצוֹת
שֶׁנִּפְלּוּ בָּהֶם, וְעַל כֵּךְ מְבוֹאֵר כֵּאֵן
שֶׁהַעֲלִיָּה שֶׁל הַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים עַל-יְדֵי
קִיּוֹם הַמַּצּוֹת גּוֹרֵמַת שִׁישׁוּבוֹ לְהַתְחַבֵּר
עִם שׁוֹרֶשׁם שְׁבַעֲוֹלָם הַתְּהוֹ וְעַל יְדֵי זֶה
הָאוֹרוֹת הַמְרוֹבִים דְּתוֹהוּ יֵאִירוּ בְּחוֹךְ
עוֹלָם הַתִּיקוֹן עֲצָמוֹ.
(ז) וְעַל-פִּי-זֶה יוֹכֵן גַּם מֵה
שְׁבַכְמָה בְּסוֹף הַפּוֹתָא אֶת הַמֵּאמֵר
הַנוֹכַח וְיִהְיֶה מִדֵּי חוֹדֶשׁ
בְּחִדְשׁוֹ גו' יְבוֹא כָּל בֶּשֶׂר
לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי, דִּהְיָה
יְדוּעַ³⁶ שְׁבַר־שִׁחּוֹדֶשׁ
מֵאִירִים הַמוֹחִין הָעֲלִיוֹנִים
בְּבִחִינַת הַמְּלָכוֹת (דְּבוּר כְּמוֹ
שְׁאוּמְרִים ב'פַּתַּח אֱלִיהֶ' – "מְלָכוֹת
פַּח") שְׁלֹא עַל-יְדֵי זְעִיר-
אֲנִפִּין, בְּלִי יִרְדָּה לְמִידוּת, אֵלָּא
יִשִּׁירוֹת מִהֶשְׁכָּל אֶל הַדְּבוּר וְיִהְיֶה
שְׁגָלוֹי הַמוֹחִין הוּא בְּבִחִינַת
קְרוֹב וְגִלּוֹי, וְלִעֲתִיד-לָבֹא
יִהְיֶה עֵנָן זֶה שֶׁל קְרוֹב הַעוֹלָמוֹת
וְהַנִּבְרָאִים לְאֻלּוֹקוֹת בְּגִלּוֹי, וְלָכֵן
יְבוֹא כָּל בֶּשֶׂר לְהַשְׁתַּחֲוֹת
לִפְנֵי, לְהַתְבַּטֵּל אֶת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
הָאֻלּוֹקוֹת בְּבִחִינַת קְרוֹב.
וְזָהוּ גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל מֵה
שְׁלִעֲתִיד-לָבֹא לֹא תִהְיֶה
הַגְּבֻלָּת הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם, כִּנֵּ"ל
מִדְּבַר הַמְּדַרְשׁ שֶׁהַעֲבִים
הָעֲנִיִּים יִבְיִאוּ אוֹתָם אֶת הַבָּאִים
לְהַשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי ה' בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

(35) ראה תניא פל"ט (נג, ב). קונטרס עץ החיים פי"א-יב. המשך תער"ב ח"א ע' שנת. 36) סידור (עם דא"ח) שער הר"ח ריג, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מסוף העולם לירושלים, כיוון שהמשכה בעולם על-ידי והמקום, ואילו ענין העליה לרגל הוא רק שלש פעמים
 2 ספירת המלכות תהיה (לא)
 3 כמו שהיא עתה, כאשר¹ מסוף העולם לירושלים, כיוון שהמשכה קרוב, ולכן יהיה העולם
 4 רגליה יורדות לבחינה שהיא היפך² בעולם על-ידי ספירת המלכות תהיה (לא כמו פולו בכל הדרגות בבחינת
 5 החיים גו'³⁷, למקום שאין בו גילוי³ שהיא עתה, כאשר רגליה יורדות גו'³⁷, בבחינת קרוב³⁸ לאלוקות.
 6 אלוקות כלל בבחינת ריחוק,⁴ ריחוק, שמצד זה יש הגבלת הזמן והמקום, ואילו ענין העליה לרגל הוא רק
 7 שמצד זה מפני ההעלם על⁵ שלש פעמים בשנה, אלא בבחינת קרוב, ולכן יהיה העולם פולו בבחינת
 8 האלוקות יש הגבלת הזמן⁶ קרוב³⁸.

(37) משלי ה, ה. וראה אוה"ת נ"ך ח"א עה"פ (ע' תקסד ואילך). (38) חסר הסיום (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מט' בסיון, ובעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב
 אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כאו"א להמצטרך לו מתאים
 לתוכן כתבו.

ובמ"ש אודות מצב פרנסתו הדחוק והאפשרית שישע בשליחות ממחלקה דתית, לאיזה זמן
 לחו"ל, שכנראה ממכתבו המשכורת בעד זה מספיקה לא רק להוצאה ופרנסה בהווה, אלא שנסאר
 כסף לסילוק החובות שמקודם.

הנה כפי הנשמע הנוסעים בשליחות כהנ"ל יש ביכולתם להתנהג בענינים הרוחניים מתאים
 למצפונם, וא"כ הוא, וזוגתו תחי' מסכימה לנסיעה כזו, נכון להתענין בדבר, ובפרט שהרי גם פרנסה
 רוחנית בהענין שיוכל להפיץ היהדות ברוח ישראל סבא במקומות לשם יסע.

במ"ש אודות האכזבה שיש לו כשמתבונן בכתתו בה השקיע מאמצים כ"כ רבים. - הנה
 כפי הנשמע מהצד, ברור שיש לו כשרונות בשטח החינוך, ולכן אחת משתי אלה, או שאינו מעריך
 את התוצאות ורואה אותם לא בהתאם המציאות (שהיא טובה יותר מאשר מתארה), או שמנצל
 את הכשרונות לא באופן המתאים, ועל כזה נאמר ותשועה ברוב יועץ. אבל בכל אופן שצריך לנצל
 כשרונותיו בהחינוך, והרי גם ההצעה שבסעיף א' כנראה כוונתו לענינים של חינוך במקום לשם יסע...

לפלא שאינו מזכיר בהנוגע לפעולות במסגרת צעירי אגו"ח אף שבטוחני שגם בזה מתעסק,
 והשי"ת יצליחו וזוגתו תחי' בכל האמור.

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחור"ק בעתה
 ובזמנה כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל.

בס"ד. שיחת ש"פ חוקת, אדר"ח תמוז, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- א. שבת ור"ח - כשבאים ביחד - הרי הם שני הפכים, כי:
- שבת - ענינו סיום, כמ"ש¹ "ויכולו השמים והארץ גו'", "ויכל אלקים גו' מלאכתו אשר עשה", והיינו, שתחילה צריך להיות מעשה השמים והארץ, "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ גו'",² ולאח"ז יכול להיות הענין ד"ויכולו", שזהו הסיום של כל מעשה שמים וארץ.
- וכן הוא בכל שבת - שהוא הסיום של כל ימי השבוע, וכפי שמבאר רבינו הזקן³ מה שאומרים בכל יום ראשון בשבוע "היום יום ראשון בשבת", דלכאורה, הרי כבר עברו כמה אלפי שנים מיום ראשון של ששת ימי בראשית. ומבאר, שכל שבוע הוא עולם בפני עצמו, ובסיומו של השבוע - ביום השבת - מסתיימת כללות העבודה של שבוע זה, בבחי' עבודה תמה ושלמה שאין אחרי' עבודה⁴ (אלא שמצד הענין ד"המחדש כו' מעשה בראשית"⁵, מתחיל לאח"ז שבוע חדש עם עבודה חדשה).
- וכן הוא גם ע"פ נגלה דתורה - כמדובר כמ"פ⁶ שכל ענין בפנימיות התורה משתקף גם בנגלה דתורה ועד להלכה בפועל:
- איתא במשנה⁷: "השיר שהיו הלויים אומרים במקדש, ביום הראשון היו אומרים לה'⁸ הארץ ומלואה תבל ויושבי בה, בשני היו אומרים וכו'", ומבאר בגמרא⁹ הטעם למה ייחדו אלו המזמורים לאלו הימים: "בראשון מה היו אומרים, לה' הארץ ומלואה, על שם שקנה והקנה ושליט בעולמו וכו'" (לפי שהוא תחלת מעשה בראשית¹⁰), ומזה מוכח, שכל יום ראשון בשבוע הוא כמו יום ראשון של מעשה בראשית, ובמילא, יום השבת שהוא סיום השבוע הוא כמו יום השבת שבהתחלת הבריאה, שהוא הסיום של כל מעשה בראשית.
- ואילו ענינו של ראש חודש הוא - כשמו - ראש¹¹ והתחלה של כל ימי החודש שבאים לאחרייו. ונמצא, ששבת שהו"ע של סיום, ור"ח שהו"ע של התחלה, הם שני הפכים.
- ב. ולאמיתו של דבר, הנה גם ביום השבת עצמו ישנם שני הפכים:
- מחד גיסא - אמרו רז"ל¹² ש"שבת מקדשא וקיימא" מצד עצמה (ולא כמו ר"ח שתלוי בקידוש החודש ע"י ב"ד - "ישראל דקדשינהו לראשי חדשים"¹³), ולאידך גיסא אמרו רז"ל¹⁴ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", והיינו, שיש צורך בהכנה מערב שבת, וכמ"ש¹⁵ "והי' ביום הששי והכינו גו'" (ולא כמו בר"ח, שכיון שמותר בעשיית מלאכה, אין צורך בענין של הכנה לפניו, כיון שיכולים לעשות כל הענינים בו ביום).
- ולהעיר, שהענין ד"מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", היינו, שיש צורך בהכנה לשבת, מתאים עם האמור לעיל שענינו של יום השבת הוא סיום וגמר העבודה; אבל לכאורה אין זה מתאים עם הענין ששבת "מקדשא וקיימא" מצד עצמה, ללא עבודת האדם.
- והביאור בזה - שהענין ד"מי שטרח בערב שבת" (הצורך בהכנה) הוא רק לגבי הענין ד"יאכל בשבת", והיינו, שבשביל ההוספה שיהודי פועל ביום השבת, "לעשות את השבת"¹⁶, לענגו בעונג אכילה ושתי'¹⁷,

(10) פרש"י תמיד שם.
(11) ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.
(12) ביצה יז, א.
(13) ברכות מט, א.
(14) ע"ז ג, סע"א.
(15) בשלח טז, ה.
(16) תשא לא, טז.
(17) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרמ"ב. וש"נ.

(1) בראשית ב, א.
(2) שם, ב.
(3) לקו"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.
(4) ראה יומא כד, ב.
(5) נוסח ברכות ק"ש.
(6) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חלק נ ע' 47. וש"נ.
(7) תמיד בסופה.
(8) תהלים כד, א.
(9) ר"ה לא, א ובפרש"י.

- 1 יש צורך בענין של הכנה וטירחא כו'; אבל עצם ענין השבת - עצם קדושת השבת, שלכן אסור במלאכה
2 - הרי זה באופן ד"מקדשא וקיימא" מצ"ע.
- 3 וזהו גם הדיוק במאמר רז"ל¹⁸ (בנוגע להוצאות השבת כדי לענגו באכילה ושת' ובגדים נאים) "עשה
4 שבתך חול ואל תצטרך לבריות" - "שבתך" דייקא, היינו, שרק כאשר מדובר אודות הענינים שיהודי מוסיף
5 לענג השבת, אזי ישנו סדר ההנהגה ד"עשה שבתך חול כו'", משא"כ כאשר מדובר אודות עצם ענין
6 השבת, שאינו תלוי בעבודת האדם, אלא "מקדשא וקיימא" מצ"ע.
- 7 ג. וגם בר"ח עצמו ישנם שני הפכים:
8 הענין של ר"ח נעשה ע"י עבודת בני" - שזהו"ע קידוש החדשים ע"י ב"ד, שבשביל זה צריכים בני"י
9 להתייגע בלימוד התורה עד שיקבלו סמיכה ויהיו דיינים, ואז יוכלו לחשב ולקבוע ראשי חדשים ומועדות,
10 ועד כדי כך, שהקב"ה אומר למלאכי השרת שצריכים לברר אימתי נקבע ר"ח ע"י ב"ד של מטה¹⁹. ולא
11 עוד אלא שגם בזמן הזה שנתבטל הענין דקידוש החדשים ע"י ב"ד, נעשית קביעות החדשים ע"י
12 החשבונות שחישב הלל מזמנו עד ביאת מורה צדק²⁰, כך, שזהו שנעשה ע"י עבודת בני"י.
- 13 וענין זה מתאים גם עם המבואר בחסידות²¹, שכדי שיוכל להיות הענין דר"ח - שהוא באופן של
14 "מעלין בקודש"²², ככל עניני קדושה - צריך להיות תחילה הענין ד"יפקד מושבך"²³, שהו"ע הביטול
15 בתכלית. וכמו בפשטות הענינים, שכדי שיהי' מולד הלבנה מחדש, צריכה הלבנה להיות באופן של העלם
16 והעדר לגמרי.
- 17 אמנם, לאידך גיסא, יש גם אופן שר"ח נעשה מלמעלה למטה - שכאשר עבר יום השלושים וב"ד
18 לא קידשו את החודש, אזי משמיא מקדשי לי"²⁴, ללא עבודת האדם.
- 19 ד. ונמצא, שבכל אחד מב' הענינים דשבת ור"ח יש שני הפכים, אלא שהם באופן הפכי זמ"ז:
20 שבת - עיקר ועצם ענינו הוא באופן ד"מקדשא וקיימא" מלמעלה, והענין הטפל שבו הוא מה
21 שניתוסף ע"י עבודתו של יהודי "לעשות את השבת", ע"י הטירחא בערב שבת; ואילו ר"ח - עיקר ועצם
22 ענינו בא ע"י עבודת האדם, והענין הטפל שבו (כאשר ב"ד לא קידשו את החודש ביום השלושים) בא
23 מלמעלה.
- 24 ועפ"ז יש לבאר כיצד יכולים להתאחד שבת ור"ח ביום אחד, למרות היותם הפכים זמ"ז (ששבת
25 הו"ע של סיום ור"ח הו"ע של התחלה, כנ"ל ס"א) - כי בכל אחד מב' הענינים דשבת ור"ח גופא ישנם
26 שני הפכים, כך, שבשבת ישנם גם ענינים השייכים לר"ח, ובר"ח ישנם גם ענינים השייכים לשבת, ומצד
27 זה יכולים שבת ור"ח להתאחד ביום אחד.
- 28 ה. ויש לבאר ענין זה - שבכל אחד מב' הענינים דשבת ור"ח יש שני הפכים - ע"פ מ"ש²⁵ "שער
29 החצר הפנימית הפונה קדים גו' ביום השבת יפתח וביום החודש יפתח":
30 ביום השבת וביום החודש (ר"ח) פתוח ה"שער החצר הפנימית הפונה גו'" - ה"שער" שפונה ומגיע
31 עד לבחי' הפנימיות, "חצר הפנימית".
- 32 והרי ידוע שמצד בחי' הפנימיות (חצר הפנימית) - לא קיימים כל חילוקי המדרגות שישנם מצד
33 החיצוניות, וכמו החילוק שבין ראי' לשמיעה, שהוא רק מצד החיצוניות, משא"כ מצד הפנימיות, הרי
34 זה באופן ש"רואין הנשמע ושומעין הנראה"²⁶.
- 35 ובפשטות: כאשר מדובר אודות ענין שאינו נוגע לאדם בפנימיות, אלא בחיצוניות בלבד, אזי עושה

18 שבת קיח, א. וש"נ. וראה שו"ע אדה"ז שם סוס"ד ואילך.

23 שמואל-א כ, יח.

24 ר"ה כד, א.

25 יחזקאל מו, א. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ו

ע' 368 ואילך.

26 מכילתא יתרו כ, טו.

19 ראה שמו"ר פט"ו, ב. דב"ר פ"ב, יד.

20 ראה תורה שלמה (כרך יג) מילואים לפ' בא פ"ב. וש"נ.

21 ראה אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד.

22 ברכות כח, א. וש"נ.

1 חשבון בנוגע לאופן פעולתו בענין זה - לחשוב בכח זה, ולדבר בכח זה וכו'; משא"כ כשמדובר בענין
2 שנוגע לו בפנימיות, אזי אינו עושה חשבונות כלל, אלא משתמש בכל הכחות והיכולת שיש לו ומנצל
3 את כולם כדי לפעול בענין זה.
4 ומזה מובן גם בענינו - שכיון שבשבת ובר"ח פתוח שער החצר הפנימית, לא יפלא שיכולים להיות
5 שני הענינים ההפכיים דשבת ור"ח ביחד, כיון שבחי' הפנימיות היא למעלה מחילוקי דרגות.
6 ו. וההוראה מזה - כדברי רבותינו נשיאנו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שמכל ענין צריך ללמוד הוראה
7 בעבודת ה':
8 בדרך כלל נדרשת עבודה מסודרת, באופן שתחילה עובד עבודתו מלמטה למעלה, "לחם מן הארץ"²⁷,
9 ואח"כ באה ההמשכה מלמעלה למטה, "לחם מן השמים"²⁸, שממשיך אותה ומנצלה בעבודתו הוא.
10 אמנם, כדי שיהי' חיבור ב' הענינים, צ"ל תחילה העבודה שמצד ה"חצר הפנימית", ואז יכול להיות
11 חיבור ב' הענינים דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה.
12 ועיקר הכח על זה נמשך בשבת ר"ח, כאשר יום השבת ור"ח הם ביום אחד, שאז ישנו חיבור ב'
13 הענינים דמלמעלה למטה ומלמטה למעלה: יום השבת - מלמעלה למטה, "לחם מן השמים", ור"ח -
14 מלמטה למעלה, "לחם מן הארץ".
15 וענין זה מהוה הכנה לזמן דלעתיד לבוא, שאז יהי' בגילוי הענין ד"להוי כדין וכדין"²⁹ (וכמשנת"³⁰ל'
16 בפירוש מארז"ל³¹ "כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים"), בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו
17 בקרוב ממש.

* * *

18 ז. נוסף על האמור לעיל אודות כללות הענין דשבת ר"ח, ישנו גם הענין המיוחד של ר"ח תמוז -
19 "ראש חודש של גאולה", כלשון המדרש³² בנוגע לר"ח ניסן: "משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי
20 חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה כו'", שזהו כללות ענין הנס שלמעלה
21 מהטבע (בניגוד לענין השבת הקשור עם טבע).
22 ח. ובהקדמה:
23 הכרת והפלאת ענין הנס - מלשון הרמה, כמו "הנס על ההרים"³³, שפועל הרמה אצל האדם (כמשנ"ת
24 בהתוועדות הקודמת³⁴) - יכולה להיות רק לאחר שישנו תחילה תוקף הטבע, כך, שמקודם לכן התרגל
25 כבר שטבע הוא דבר יציב ונכון וקיים כו', וכאשר נעשה לאח"ז שינוי הטבע, ענין של נס, הרי זה פועל
26 ענין של הרמה כו'.
27 [ולהעיר גם ממ"ש במדרש תמורה³⁵ שאין טוב בלא רע ואין רע בלא טוב, ועד"ז בנדו"ד, שכדי
28 שיוכל להיות ענין של נס, צ"ל תחילה תוקף הטבע].
29 וזהו גם מה שאמרו חז"ל³⁶ "הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף" - דלכאורה אינו מובן: הרי
30 יודע שיש נסים שבכל יום, אלא ש"אין בעל הנס מכיר בנסו"³⁷, ועד"נ³⁸ "עושה נפלאות לבדו", שרק
31 הוא לבדו יודע שהוא נס. וא"כ, מהי העוולה והחסרון שיהודי אומר הלל בכל יום בגלל שהוא מכיר בנסים

(34) שיחת ש"פ בהעלותך ס"ח (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ' ע' 85).

(35) בתחלתו, רפ"ב ופ"ג. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ע' 132. וש"נ. וראה גם שם חמ"ה ע' 334 הערה 14. וש"נ.
(36) שבת קיח, ב. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ג ע' 283 ואילך. וש"נ.

(37) נדה לא, א ובפרש"י.

(38) תהלים עב, יח.

(27) תהלים קד, יד.

(28) בשלח טז, ד.

(29) ב"ב עה, א. וש"נ. וראה לקו"ת ראה כד, ד ואילך.

(30) ד"ה ויקח קרח דש"פ קרח פ"ה (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ' ע' 106 ואילך).

(31) אבות פ"ה מ"ז.

(32) שמו"ר פט"ו, יא.

(33) ראה סהמ"צ להצ"צ עג, א. ובכ"מ.

- 1 שישנם בכל יום? ! - אך הענין הוא, שכל החידוש שבענין הנס הוא רק כאשר ישנה הרגילות והתוקף
 2 שבהנהגת הטבע, ולאח"ז נעשה שינוי הטבע, אבל כאשר קורא הלל בכל יום, והיינו, שענין הנסים הוא
 3 אצלו באופן של רגילות, הרי זה מחליש לגמרי את החידוש שבענין הנסים.
- 4 ועיקר ההפלאה שבענין הנס היא - לא העובדה שהצליחו להתגבר על גוי, עשר גוים או ריבוי גוים,
 5 אלא החידוש הוא בשינוי הנהגת הטבע:
- 6 הנהגת הטבע הו"ע שנקבע (לא מצד המטה, אלא) מצד למעלה, שהרי זהו אופן ההנהגה שקבע
 7 הקב"ה בעולמו, כך, שענין הטבע הוא דבר יציב ונכון וקיים כו' גם מצד למעלה, וכמבואר בחסידות³⁹
 8 ש"טבע" הוא מלשון "מטבע שטבעו חכמים"⁴⁰, והיינו, שהקב"ה הטביע שהנהגת העולם תהי' באופן
 9 ש"זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו"⁴¹, וכל כך נוגע הענין ד"לא ישבותו", עד
 10 שהעובר על זה חייב מיתה⁴².
- 11 ובפרט שבענין הטבע ישנו כח הבורא שברא אותו מאין ליש, באופן שנראה כאילו אין לו עילה
 12 וסיבה שקדמה לו, והרי ענין זה הוא רק בכח ה"מאור", ש"מציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאיזה
 13 עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין כו"⁴³.
- 14 ומזה מובן גודל החידוש וההפלאה שבענין הנס - שינוי טבע הבריאה.
- 15 ט. וענין זה נתחדש "משבחר ביעקב ובניו", שאז "קבע בו ר"ח של גאולה, שבו נגאלו אבותינו
 16 ממצרים":
- 17 הנס של יציאת מצרים הי' לאחר ב' אלפים תמ"ח שנה מהתחלת הבריאה, אשר במשך כל הזמן
 18 היתה הנהגת העולם ע"פ טבע, באופן שלא היתה יכולה להיות היציאה ממצרים, ש"אפילו עבד אחד
 19 לא הי' יכול לברוח ממצרים"⁴⁴ - לא בגלל שכך קבע פרעה, אלא בגלל שכך הוא הסדר מצד הנהגת
 20 הטבע שנקבעה ע"י הקב"ה.
- 21 ואעפ"כ, "משבחר ביעקב ובניו" נפעל ונתחדש ענין הנס, והיינו, שאע"פ שעד אז היתה ההנהגה ע"פ
 22 רצון הקב"ה בדרך הטבע, הנה "משבחר ביעקב ובניו" נעשה שינוי הרצון, כביכול, שיהי' ענין של נס.
 23 ועד"ז עתה, שע"י עבודתם של ישראל פועלים אצל הקב"ה רצון חדש בנוגע לענין הנס.
- 24 [ועפ"ז יובן גם כיצד הי' עמלק יכול לקרר את בני"י מיד לאחר יצי"מ, לאחר שראו כל הנסים
 25 הגדולים - כי טענת עמלק היתה שכיון שהקב"ה הוא למעלה מהטבע, ואצלו אין מלכתחילה הענין
 26 ד"מטבע שטבעו חכמים", הרי אין פלא בכך שהקב"ה משנה את טבע העולם, כך, שאין חשיבות מיוחדת
 27 לענין של נס⁴⁵].
- 28 י. וכן הוא בנוגע לר"ח תמוז, חודש הגאולה - גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר מהמאסר:
 29 לכאורה אינו מובן: איך הי' יכול להיות ענין המאסר, שזהו"ע של יסורי הצדיקים - הרי זה היפך
 30 המפורש בקרא⁴⁶ "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו גו'" אזי "ונתתי גשמיכם בעתם וגו'", היינו,
 31 שיהי' טוב בגשמיות, ובדאי לא להיפך?!
- 32 וכיון שברור הדבר שגוי מצד עצמו לא יכול לחבוש יהודי בבית-האסורים, אא"כ זהו רצונו של
 33 הקב"ה, הרי עכצ"ל שענין המאסר הי' בגלל שכך הי' רצון הבורא, מצד החושך כפול ומכופל כו'. וא"כ,
 34 נשאלת השאלה לאידך גיסא: כיצד יכולה להיות הגאולה מהמאסר?!
- 35 והביאור בזה - שזהו החידוש בענין הנס, שבני"י פועלים רצון חדש, כביכול, אצל הקב"ה, כפי שהי'
 36 בענין המאסר והגאולה.

(43) תניא אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(44) מכילתא יתרו יח, יא. פרש"י שם, ט.

(45) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 185. וש"נ.

(46) ר"פ בחוקות.

(39) ראה סה"מ תרצ"ג ע' תקלד. וש"נ.

(40) ברכות מ, ב. ועוד.

(41) נח ח, כב.

(42) סנהדרין נח, סע"ב.

1 יא. וההוראה מזה - כאמור לעיל שמכל דבר צריך ללמוד הוראה בעבודת ה':
 2 כאשר יש גזירות על בני", צריך לידע שאין זה מצד למטה, אלא זהו מצד ההנהגה מלמעלה, ואעפ"כ,
 3 בכחו של יהודי לבטל גם את הגזירות שמצד למעלה.
 4 אמנם, יש כאלו שכאשר אומרים להם לעשות דבר מה, טוענים הם, שלכל לראש יראה הקב"ה נס
 5 גלוי, ואז ימלאו את תפקידם.
 6 ועל זה באה ההוראה - שהסדר צריך להיות כפי שהי' ביצי"מ, "משבחר ביעקב ובניו" שאז "קבע
 7 בו ר"ח של גאולה, שבו נגאלו אבותינו ממצרים", שהיציאה ממצרים היתה עי"ז שעוד להיות בני" בגלות
 8 מצרים, ועוד לפני התחלת המכות כו', היתה להם אמונה ובטחון בבשורת הגאולה, שלכן, מיד כשאמרו
 9 להם "פקד פקדתי גו" 47, אזי "ויאמן העם" 48, ועד שהאמונה פעלה גם בנוגע לגוף - "ויקדו וישתחוו" 48.
 10 וכן הי' אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר - שעוד בהיותו במאסר הנה שם גופא עסק כבר בהפצת היהדות
 11 בכלל וקיום המצוות בפרט, כידוע הסיפור 49 שמיד בנסיעתו לקאסטראמא עסק כבר בעניני הפצת היהדות
 12 וכו'.
 13 ולהעיר, שכשם שביצי"מ היתה תכלית הגאולה כדי ש"תעבדון את האלקים על ההר הזה" 50, כמו"כ
 14 ניצל כ"ק מו"ח אדמו"ר את ענין הגאולה עבור עניני תומ"צ.
 15 ועד"ז בנוגע לגאולה העתידה מהגלות האחרון - ש"כל הגלויות נקראו על שם מצרים" 51, וכן כל
 16 הגאולות הם על שם גאולת מצרים [והרי ידוע גודל חשיבות ענין השם, כתורת הרב המגיד 52 על הפסוק 53
 17 "וכל אשר יקרא לו האדם נפש חי' הוא שמו"], כמ"ש 54 "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" -
 18 שע"י האמונה והבטחון בבשורת הגאולה כאשר נמצאים עדיין בגלות, הרי זה גופא ממשיך את הגאולה
 19 בפועל, החל מהגאולה הפרטית, ועל ידה גם הגאולה הכללית דכללות בית ישראל, ע"י משיח צדקנו,
 20 יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

21 יב. מאמר (כעין שיחה) ד"ה והי' מידי חודש בחדשו גו'.

* * *

22 יג. בנוגע לפירוש רש"י - מסתמא הודיעו שידובר בעזה"י אודות פירוש רש"י בפרק כ' פסוק א'.
 23 אבל לפני", יש להשלים המדובר בהתוועדות שלפנ"ז 55 בנוגע לפירוש רש"י על הפסוק 56 "ואני הנה
 24 נתתי לך", ששאלו על זה כו"כ קושיות - י"ד או ט"ו קושיות 57, ויש להוסיף עוד קושיות בזה.
 25 [ולהעיר - בתור מאמר המוסגר - שנתחדש אצלי ענין חדש:
 26 עד עתה הייתי סבור שהקהל מקשיב ושומע את הקושיות, ורק בתירוצים יכולים להרדם ולישון... כי
 27 לאחר ששמע את הקושיא, רואה שזה לא כ"כ נורא ("ניט אַזוי געפערלאך")... וחושב שיוכל בעצמו
 28 למצוא ("כאַפּן זיך") תירוץ, להיותו "סאַם סאַפּאַזשניק" 58; ואילו עתה נוכחתי לראות שישנים גם

(54) מיכה ז, טו.

(55) שיחת ש"פ קרח סי"ג (תורת מנחם - התוועדויות חלק נ

ע' 118 ואילך). וש"נ.

(56) קרח יח, ח.

(57) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבית-שחוק: "איך קען ניט

דערגיין אַ טאַלק"...

(58) ראה סה"ש תרח"צ ע' 264. וראה גם תורת מנחם -

התוועדויות חמ"ט ריש ע' 52. וש"נ.

(47) שמות ג, טז.

(48) שם ד, לא.

(49) ראה סה"ש תש"א ע' 139. וראה תורת מנחם -

התוועדויות ח"מ ע' 211. וש"נ.

(50) שם ג, יב.

(51) ב"ר פט"ז, ד.

(52) או"ת בתחלתו ד, סע"ב ואילך.

(53) בראשית ב, יט.

- 1 בקושיות!... דכיון ש"שינה בשבת תענוג"⁵⁹, הרי חבל על הזמן שיכולים לנצלו לקיום מצות עונג שבת!
 2 ובפרט שיש מעלה יתירה בשינה בעת ההתוועדות - להיותה בציבור, כפי שמבאר רבינו הזקן⁶⁰ גודל
 3 המעלה ד"עסק התורה והמצוות בעשרה דוקא", דאף שאין חיוב שהעסק בתורה יהי' בעשרה דוקא, כמו
 4 תפלה שצריכה להיות בעשרה דוקא, מ"מ, כאשר העסק בתורה הוא בעשרה יש בזה מעלה יתירה, ועד"ז
 5 בנוגע למצות עונג שבת, שגם זה דבר שבקדושה, ו"כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה"⁶¹, ולכן
 6 יש "להדר" ולקיים המצוה ד"שינה בשבת תענוג" במעמד עשרה מישראל, ועאכו"כ מאה ויותר.
 7 אך באמת יש לומר, שלגבי ענין השינה לא שייך ענין של צירוף למנין, כי בשעה שישן, אזי מנתק
 8 את עצמו מהתשעה (או התשעים ותשע), והם מנותקים ממנו, כך, שאין בזה העילוי של עשיית דבר
 9 שבקדושה בעשרה.
 10 וע"פ פתגם הצ"צ⁶² שאסור לעשות "צחות" ("א גלייך ווערטל") מדבר תורה - הרי זה ענין שנוגע
 11 להלכה בפועל: ידועה השאלה באחרונים⁶³ - על יסוד דברי הראשונים - בנוגע לעשרה מישראל שאחד
 12 מהם ישן, האם הישן יכול להצטרף אליהם שיוכלו לומר דבר שבקדושה, או שמצד השינה אין לו שייכות
 13 אליהם ואין להם שייכות אליו.
 14 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת שחוק):
 15 שאלו אותי מדוע הנני מדבר ברבים על אלו שישנים בהתוועדות - הרי הם מתביישים מזה, ואסור
 16 להלבין פני חבירו ברבים!?! וענתי, שאלו שישנים, אינם שומעים גם הדיבור בענין זה, ובמילא לא
 17 נעשה אצלם ענין של הלבנת פנים...
 18 עד כאן - מאמר המוסגר].
 19 המשך הביאור בפירוש רש"י בפ' קרח - נכלל בשיחת ש"פ קרח⁵⁵.

* * *

- 20 יד. על הפסוק⁶⁴ "ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין וגו'", מפרש רש"י: "כל העדה", "עדה
 21 השלמה, שכבר מתו מתי מדבר, ואלו פרשו לחיים".
 22 כלומר: כיון שנאמר "ויבואו בני ישראל", אינו מובן למה הוצרך הכתוב להוסיף "כל העדה" - הרי
 23 מעצמו מובן שאף אחד לא נשאר לבדו, וכמו במסעות שלפנ"ז? ולכן מפרש רש"י "עדה השלמה וכו'".
 24 אך עדיין צריך להבין מדוע מוסיף רש"י "ואלו פרשו לחיים":
 25 כאשר רש"י אומר "שכבר מתו מתי מדבר", הרי מעצמו מובן שכל שאר בני' נשארו בחיים, ולמה
 26 צריך רש"י להוסיף "ואלו פרשו לחיים"?
 27 ולאידך גיסא, אם יש כאן ענין נוסף, ש"אלו פרשו לחיים" - נשאלת השאלה: מהו ההכרח בפסוק
 28 על ענין נוסף זה, דלכאורה, ממ"ש "כל העדה" משמע רק שהיתה "עדה השלמה", ומהי ההוכחה על
 29 הענין הנוסף ש"אלו פרשו לחיים"?
 30 טו. וממשיך רש"י: "ותמת שם מרים", "למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך, מה
 31 קרבנות מכפרין, אף מיתת צדיקים מכפרת".
 32 וצריך להבין: כיון שמדובר אודות סמיכת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, הי' רש"י צריך לומר
 33 "מה פרה אדומה מכפרת" - כלשון הגמרא במסכת מו"ק⁶⁵, שזהו המקור לפירוש רש"י זה (וכן מעתיק
 34 רבינו הזקן באגה"ק⁶⁶: "מה פרה מכפרת"), ולמה שינה רש"י וכתב "מה קרבנות מכפרין"?

(63) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סנ"ה ס"ח. וש"נ.

(64) פרשתנו כ, א.

(65) כח, א.

(66) רסכ"ח.

(59) סידור קול יעקב. וראה לקו"ש חי"ב ע' 254. וש"נ.

(60) תניא אגה"ק סכ"ג.

(61) ברכות כא, ב. וש"נ.

(62) ברשימה אחרת - שבצ"צ נזכר בנוגע להשקו"ט אם אפשר

לצרף ישן למנין.

ואם רש"י סובר שמיתת מרים דומה לקרבנות, ולא לפרה אדומה - אינו מובן: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, ולא לפרשת הקרבנות - פרשת ויקרא (או ספר ויקרא בכללותו), שזהו המקום העיקרי שבו מדובר אודות קרבנות?

ולמעשה, שבדפוסים ישנים בפרש"י יש אמנם גירסא נוספת: "ס"א כמו שפרה אדומה מכפרת", אבל ברוב הדפוסים הגירסא היא "מה קרבנות מכפרין".

זאת ועוד:

ידוע הכלל בנוגע לב' גירסאות, שיש לבחור בגירסא זו שממנה תוכן הטעות שנפלה בגירסא השני⁶⁷. ובנדו"ד: מסתבר לומר שהגירסא הנכונה בפירוש רש"י היא "מה קרבנות מכפרין", אלא שהמעתיק, שהי' "למדן", תיקן בהתאם ללשון הגמרא במו"ק: "מה פרה אדומה מכפרת"; משא"כ אם נאמר שלכתחילה נכתב בפירוש רש"י "מה פרה אדומה מכפרת", הרי אין סיבה לשנות ולכתוב "מה קרבנות מכפרין".

טז. וממשיך רש"י: "ותמת שם מרים", "אף היא בנשיקה מתה, ומפני מה לא נאמר בה על פי ה', שאינו דרך כבוד של מעלה, ובאהרן נאמר על פי ה' באלה מסעי"⁶⁸. ואינו מובן: מה נוגע בפשטות הכתובים כאן שמרים "בנשיקה מתה", ומהי ההוכחה על זה בפשוטו של מקרא?

יז. ונוסף על השאלות הנ"ל בפירוש רש"י זה, יש שאלה נוספת מפירוש רש"י בהמשך הפרשה: על הפסוק⁶⁹ "ויסעו מקדש ויבואו בני ישראל כל העדה הר ההר", מפרש רש"י: "כל העדה", "כולם שלמים ועומדים להכנס לארץ, שלא הי' בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם, שכבר כלו מתי מדבר, ואלו מאותן שכתוב בהן⁷⁰ חיים כולכם היום".

וצריך להבין:

א) אם יש צורך להוסיף שבשלימות של "כל העדה" נכלל גם ש"עומדים ליכנס לארץ" - הי' לו לרש"י לכתוב זאת בפסוק "כל העדה" הא', ובמילא הי' מובן שכן הוא גם בפסוק "כל העדה" הב' (אבל אי אפשר לומר להיפך, שבפסוק "כל העדה" הא' סומך רש"י על מה שיפרש לאח"ז), ולמה כותב זאת רש"י רק בפעם הב', דלכאורה, מה נתחדש כאן שהיו "עומדים ליכנס לארץ" יותר מאשר בפעם הא'?

ב) מדוע בפעם הב' מוסיף רש"י "ואלו מאותן שכתוב בהם חיים כולכם היום", ולא כמו בפעם הא', שכתב רק "ואלו פרשו לחיים", ולא הביא הפסוק "חיים כולכם היום" - דלכאורה, אם יש צורך בראי' מהפסוק, הי' לו לרש"י להביא הראי' בפעם הא'?

ג) היכן נרמז בפסוק ש"אלו מאותן שכתוב בהם חיים כולכם היום"?

יח. ויש לומר הביאור בכל זה:

הקושי בכתוב הוא בנוגע להמשך וקישור הענינים: "ויבואו בני ישראל כל העדה" ל"ותמת שם מרים" - דלכאורה, כיון שבנ"י היו במעמד ומצב של "עדה השלמה", שכבר מתו מתי מדבר, א"כ, למה הי' צורך בענין של כפרה ע"י מיתת מרים?!

ולכן מדייק רש"י ואומר ש"אלו פרשו לחיים", והיינו, שאין הכוונה שלאחרי ש"כבר מתו מתי מדבר", אזי נתבטלו כל הענינים הבלתי-רצויים כו', אלא החילוק בין "מתי מדבר" להנשארים הוא רק בכך ש"אלו (שלא היו בכלל הגזירה "במדבר הזה יתמו ושם ימותו")⁷¹ פרשו לחיים", אבל עדיין נשארו גם אצלם כל שאר הענינים הבלתי-רצויים שהיו אצל "מתי מדבר" [וכדמוכח מהמשך הכתובים, שכאשר "לא הי' מים לעדה"⁷², אזי "וירב העם עם משה וגו'"⁷³], ולכן היו זקוקים לענין של כפרה ע"י מיתת מרים.

(71) שלח יד, לה.

(72) פרשתנו שם, ב.

(73) שם, ג.

(67) ראה גם לקו"ש חל"ג ריש ע' 106.

(68) לג, לה.

(69) פרשתנו שם, כב.

(70) ואתחנן ד, ד.

- 1 יט. אמנם, כאשר נאמר עוד הפעם "ויבואו גו' כל העדה הר ההר", אי אפשר לפרש "עדה השלמה",
 2 שהרי יודעים זאת כבר מהפסוק "כל העדה" שלפנ"ז; ובהכרח לומר שכוונת הכתוב להוסיף עוד ענין,
 3 ולכן מפרש רש"י "כולם שלמים ועומדים להכנס לארץ".
 4 והביאור בזה:
- 5 בין "ויבואו גו' כל העדה מדבר צן" ל"ויבואו גו' כל העדה הר ההר" - מסופר בכתוב⁷⁴: "וישלח
 6 משה מלאכים .. אל מלך אדום .. אתה ידעת את כל התלאה אשר מצאתנו .. נעברה נא בארץ וגו'",
 7 ומפרש רש"י, "אמר לו, אחים אנחנו בני אברהם שנאמר לו כי גר יהי זרעך⁷⁵, ועל שנינו הי' אותו החוב
 8 לפרעו, לפיכך פירש אביכם מעל אבינו וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו⁷⁶, מפני השטר חוב המוטל עליהם,
 9 והטילו על יעקב .. אין לך לעורר על הירושה של ארץ ישראל, כשם שלא פרעת את החוב, עשה לנו
 10 עזר מעט לעבור דרך ארצך". ומסיים בכתוב⁷⁷: "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך",
 11 והיינו, שמלך אדום התנגד רק לכך שבנ"י יעברו בארצו, אבל גם הוא הסכים לכך שאין לו לעורר על
 12 הירושה של ארץ ישראל.
- 13 וזהו החילוק בין מעמדם ומצבם של בנ"י בבואם למדבר צן למעמדם ומצבם בבואם להר ההר -
 14 שבבואם למדבר צן הי' עדיין חשש שמלך אדום יעורר על הירושה של ארץ ישראל, ולכן, רק בבואם
 15 להר ההר - לאחר ששלך אדום הסכים שאין לו לעורר על הירושה של ארץ ישראל - אזי היו "כולם
 16 שלמים ועומדים להכנס לארץ".
- 17 אבל, אי אפשר לומר שהכתוב "כל העדה" בא ללמדנו ענין זה - שהרי יודעים זאת מהפסוקים
 18 שלפנ"ז.
- 19 ולכן מפרש רש"י ש"כל העדה" בא ללמדנו ענין נוסף - ש"אלו מאותן שכתוב בהן חיים כולכם
 20 היום":
- 21 כאן לא מדובר אודות אלו שרק "פרשו לחיים", אבל בשאר הענינים נשארו באותו מעמד ומצב כמו
 22 "מתי מדבר" (כנ"ל סי"ח), אלא עתה, בבואם להר ההר, נתעלו בנ"י למדרגה נעלית יותר, שנעשה אצלם
 23 ענין החיים באופן אחר לגמרי ("גִּאָר אֶן אֲנִדְעֵר סֶאָרְט לעבן") - "מאותן שכתוב בהן חיים כולכם היום",
 24 חיים של דביקות בה' - "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".
- 25 ועפ"ז מובן שרש"י אינו יכול להביא מ"ש "חיים כולכם היום" בפירושו על "כל העדה" הא' - כי
 26 כאשר נמצאים במעמד ומצב ש"אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום", אזי אין צורך בענין של
 27 כפרה, ובודאי לא ע"י מיתת צדיקים, היפך הענין ד"חיים כולכם היום". וכיון ש"ותמת שם מרים",
 28 ולאח"ז היתה מיתת אהרן, הרי עדיין אין זה המעמד ומצב ד"חיים כולכם היום". ולכן מוכרח רש"י
 29 לומר רק ש"אלו פרשו לחיים", אבל לא שהגיעו למדרגה נעלית יותר של חיים.
- 30 משא"כ בפסוק "כל העדה" בפעם הב', שנאמר בבואם אל הר ההר, לאחר מיתת אהרן⁷⁸ - מפרש
 31 רש"י ש"כל העדה" בא ללמדנו שלא זו בלבד ש"אלו פרשו לחיים", אלא "אותן מאלו שכתוב חיים
 32 כולכם היום" - מדרגה נעלית יותר בענין החיים.
- 33 ואין להקשות ממיתת משה שהיתה לאחר ש"חיים כולכם היום" - כי הפסוק "ואתם גו' חיים כולכם
 34 היום" נאמר בספר דברים, משנה תורה, שבו מסופר אודות דברי משה לדור שנכנסו לארץ, ומובן,
 35 שבאמרו "ואתם גו' חיים גו'", מתכוין משה לכלל ישראל, ואינו כולל את עצמו עמהם.
- 36 ועדיין נשאר לבאר ענין הסמיכות דמיתת מרים לפרשת פרה אדומה, וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

(77) שם, יח.
 (78) אינו ברור (המו"ל).

(74) שם, יד ואילך.
 (75) לך לך טו, יג.
 (76) וישב לו, ו.

- כ. בנוגע להסמיכות דמיתת מרים לפרשת פרה אדומה - יש להקדים ענין נוסף שלכאורה אינו מובן: מהי השייכות של פרה אדומה לקרבנות שמכפרין, בה בשעה שפרה אדומה אינה כמו כל הקרבנות, שהרי נעשית בחוץ?
- ולהעיר, שרבינו הזקן מדייק באגה"ק⁶⁶ ש"נסמכה דוקא לפרה אדומה הנעשה חוץ לשלש מחנות, אלא דחטאת⁷⁹ קריי' רחמנא", והיינו, שיש לה דינים כמו קרבן חטאת, ולדוגמא, שאם היתה כוונה בלתי רצויה בעת השחיטה, נפסלת, כמו קרבן חטאת⁸⁰, אבל, זהו רק ע"ד ההלכה, משא"כ בפירוש רש"י אי אפשר לומר כן, שהרי רש"י מפרש מ"ש⁸¹ "חטאת היא", "קראה הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים להאסר בהנאה", והיינו, שהדמיון לחטאת הוא רק בנוגע לאיסור הנאה, ולא בנוגע לענין הכפרה.
- אך הענין הוא - שהשייכות של פרה אדומה לקרבנות שמכפרין מובנת ממ"ש רש"י⁸² שפרה אדומה מכפרת על עון העגל: "תבוא פרה ותכפר על העגל", והיינו, שפרה אדומה מכפרת על החטא הכי חמור - חטא ע"ז.
- כא. ורש"י מדייק "למה נסמכה כו' לומר לך מה קרבנות מכפרין", ולא "מה פרה אדומה מכפרת", ומסיים, "אף מיתת צדיקים (סתם) מכפרת", ולא "אף מיתת מרים מכפרת":
- אין הכוונה שמיתת מרים (שנסמכה לפרה אדומה שמכפרת על חטא העגל) באה לכפר על חטא העגל - שהרי מיתת מרים היתה ריבוי זמן לאחר חטא העגל, כך, שאז לא הי' צורך בענין מיוחד לכפר על חטא העגל.
- ועד"ז בנוגע לכפרה שע"י מיתת צדיקים בכלל - שאין זה קשור עם חטא העגל, וכפי שיודע הבן חמש למקרא אודות מיתת צדיקים בדורו, וכמו בדורנו, שאירעה ההסתלקות של כ"ק מו"ח אדמו"ר, וזאת, למרות שעכשיו אין חטא של ע"ז, שהרי זה דור של אמונה, "מאמינים בני מאמינים"⁸³; ועכצ"ל, שהכפרה שע"י מיתת צדיקים היא כמו הכפרה שע"י קרבנות סתם (לא כמו פרה אדומה שמכפרת על עון העגל) - על עבירות שאינן חמורות כמו חטא העגל, והרי כפרה כזו דרושה גם בדור של אמונה.
- אמנם, מזה שמיתת מרים נסמכה בתורה לפרשת אדומה, למדים, שמיתת מרים היא כמו פרה אדומה שמכפרת על חטא העגל, היינו, שיש בכחה של מיתת צדיקים לכפר אפילו על חטא הכי חמור כמו חטא העגל, למרות שבפועל לא זקוקים עתה לכפרה על חטא של ע"ז.
- ולהעיר: בפרשת שלח⁸⁴ נאמר "וכי תשגו ולא תעשו את כל המצוות האלה גו'", ומפרש רש"י "בע"ז הכתוב מדבר". וא"כ, כדי ללמדנו שיש בכחה של מיתת צדיקים לכפר על חטא ע"ז, היתה יכולה התורה לסמוך מיתת מרים לפרשה הנ"ל. אלא שבפ' שלח מדובר אודות חטא ע"ז בשוגג. וזהו החידוש שבסמיכת מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, שמכפרת על עון העגל, שהי' במזיד - שבכח מיתת צדיקים לכפר על חטא הכי חמור, חטא ע"ז, אפילו במזיד.
- כב. ויש להוסיף בביאור הטעם שנסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה דוקא, אף שהכפרה שע"י מיתת צדיקים היא כמו הכפרה שע"י קרבנות:
- לכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר שמיתת צדיקים מכפרת כמו קרבנות, בה בשעה שמיתת צדיקים היא בסתירה לכאורה לענין הקרבנות, כי קרבנות צריכים להיות טהורים דוקא, ולא בעלי מומין⁸⁵, והיינו, לא רק "קטלה כולה", אלא אפילו "קטלה פלגא"⁸⁶ אסור להקריב; ואילו מיתת צדיקים הרי זה להיפך לגמרי - לא רק ענין של מום, "קטלה פלגא", אלא "קטלה כולה", שזהו"ע של צער גדול כו', וגם ענין של היפך הטהרה, כפי שלמד הבן חמש למקרא בהתחלת הפרשה⁸⁷: "אדם כי ימות באוהל וגו'", כך, שמיתת צדיקים וקרבנות אין להם שייכות כלל?

(84) טו, כב.

(85) רמב"ם ריש הל' אסורי מזבח.

(86) ב"ק סה, א. ועוד.

(87) יט, יד.

(79) ע"ז כג, ב.

(80) ראה פרה רפ"ד.

(81) פרשתנו יט, ט.

(82) שם, כב.

(83) שבת צז, א.

- 1 ולכן נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה דוקא - כיון שבפרה אדומה יש ענינים שהם בדוגמת
- 2 הכפרה שע"י מיתת צדיקים (שקשורה עם ענין של היפך הטהרה), כי כל מעשה הפרה צריכים להיות
- 3 ע"י טהור דוקא, כמ"ש⁸¹ "ואסף איש טהור את אפר הפרה גו'", ואעפ"כ, ע"י התעסקותו במעשה הפרה
- 4 נעשה טמא, כמ"ש⁸⁸ "וכבס האוסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב", וכן בנוגע להזאת אפר
- 5 הפרה: "והזה הטהור גו"⁸⁹, ואעפ"כ, "ומזה מי הנדה יכבס בגדיו גו"⁹⁰.
- 6 כג. וממשיך רש"י, "ותמת שם מרים", "אף היא בנשיקה מתה":
- 7 כאשר אומרים לבן חמש למקרא שמיתת מרים נסמכה לפרשת פרה אדומה ללמדנו שבכחה של מיתת
- 8 צדיקים לכפר על חטא הכי חמור של ע"ז במזיד - מתעוררת אצלו שאלה: ענין כזה - הכח של מיתת
- 9 צדיקים לכפר על חטא הכי חמור אפילו במזיד - מתאים לצדיק הכי גדול, כמו משה רבינו?!
- 10 ועל זה אומר רש"י: "אף היא (מרים) בנשיקה מתה", היינו, שבענין המיתה (מיתת צדיקים) היתה
- 11 מרים כמו משה; בנוגע לקבלת התורה - גדלה מעלתו של משה דוקא, כפי שאמרו רז"ל "משה קיבל
- 12 תורה מסיני"⁹¹, והתורה "נקראת על שמו, כמ"ש⁹² זכרו תורת משה עבדי"⁹³; אבל בנוגע לענין המיתה
- 13 - "אף היא (מרים) בנשיקה מתה", כמו משה.
- 14 ולהעיר: יש מפרשים⁹⁴ שמיתת מרים בנשיקה למדים בגז"ש שם שם מאהרן - במרים כתיב "ותמת
- 15 שם מרים", ובאהרן כתיב⁹⁵ "וימת אהרן שם". אבל רש"י אינו סומך על גז"ש זו, שהרי לא הזכירה כלל,
- 16 אלא הכרחו של רש"י הוא מזה גופא שמיתת מרים דוקא נסמכה לפרשת פרה אדומה, ללמדנו שיש
- 17 בכחה של מיתת צדיקים לכפר על חטא ע"ז במזיד, ועכצ"ל שגדלה מעלת מיתת מרים כמו מיתת משה,
- 18 כיון ש"אף היא מתה בנשיקה".
- 19 וממשיך רש"י: "ומפני מה לא נאמר בה על פי ה'",
- 20 - ולהעיר, שמזה מוכח שרש"י לא סובר שלמדים שמרים מתה בנשיקה בגז"ש, דא"כ, לא שייך
- 21 לשאול "מפני מה לא נאמר כו'", שהרי זוהי הדרך של גז"ש שלא נתפרש הדבר בכתוב -
- 22 "שאינו דרך כבוד של מעלה".
- 23 כד. ומסיים רש"י, "ובאהרן נאמר על פי ה' באלה מסעי":
- 24 לכאורה אינו מובן: (א) למה צריך רש"י להוסיף ש"באהרן נאמר על פי ה'", (ב) ואפילו אם יש צורך
- 25 בכך, למה צריך לציין שענין זה נאמר "באלה מסעי"?
- 26 והביאור בזה:
- 27 אצל הבן חמש למקרא נשאלת עדיין שאלה: כיון שכל הטעם שנסמכה מיתת מרים לפרשת פרה
- 28 אדומה הוא בגלל מעלת מיתת מרים ש"אף היא מתה בנשיקה" (כמו משה רבינו, הצדיק הכי גדול), הרי
- 29 העובדה ש"לא נאמר בה על פי ה'" היא באופן שהעיקר חסר מן הספר, וא"כ, גם אם "אינו דרך כבוד
- 30 של מעלה", אין ברירה, ומוכרחים לכתוב זאת בפירוש, כיון שזהו ענין עיקרי, שבגללו נסמכה מיתת
- 31 מרים לפרשת פרה אדומה?
- 32 ועל זה מתרץ רש"י שגם "באהרן נאמר על פי ה'" - לא במקומו, בסיפור מיתת אהרן בפרשתנו⁹⁵,
- 33 אלא "באלה מסעי":
- 34 גם במיתת אהרן ה' הכתוב צריך לכתוב בפירוש שהיתה בנשיקה, כי לאחרי מיתת אהרן נאמר⁹⁶

(93) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל, ד.
וש"נ.
(94) שפ"ח, רא"ם וגו"א. ועוד.
(95) פרשתנו כ, כח.
(96) שם כא, א.

(88) שם, יר"ד.
(89) שם, יט.
(90) שם, כא.
(91) אבות רפ"א.
(92) מלאכי ג, כב.

1 "וישמע הכנעני גו' וילחם בישראל", ופירשו חז"ל⁹⁷ "שמע שמת אהרן . . וכסבור ניתנה רשות להלחם
 2 בישראל", ולכאורה אינו מובן: אף שמת אהרן, הרי משה הי' עדיין חי? ועכצ"ל, שהכנעני הי' סבור
 3 שאהרן הוא הצדיק הכי גדול, לפי שיש לו מעלות כאלו שאין אפילו למשה. וכל זה למה - בגלל שמת
 4 בנשיקה, שזהו ענין הכי נעלה. וא"כ, היתה התורה צריכה לכתוב בפירוש בסיפור מיתת אהרן שהיתה
 5 בנשיקה, כיון שזוהי הסיבה לכך ש"וישמע הכנעני גו' וילחם בישראל".
 6 ואעפ"כ, לא נאמר "על פי ה'" בסיפור מיתת אהרן, אלא רק "באלה מסעי", ומזה מוכח, שדי בכך
 7 שענין זה נאמר במקום מסויים בתורה, גם אם אינו המקום העיקרי.
 8 ומזה מובן גם בנדר"ד: אע"פ שמיתת מרים בנשיקה הו"ע עיקרי שנוגע לכללות הסמיכות של מיתת
 9 מרים לפרשת פרה אדומה (שבגלל זה יש בכחה לכפר אפילו על חטא ע"ז), מ"מ, אין להקשות שהי'
 10 צריך להתפרש בה "על פי ה'" למרות ש"אינו דרך כבוד של מעלה", בגלל שזהו ענין עיקרי בפרשה -
 11 כי די בכך שיכולים לידע זאת באופן אחר, כמו שבמיתת אהרן די בכך ש"נאמר על פי ה'" (לא במקומו,
 12 אלא) באלה מסעי", ובנדר"ד, שענין זה מוכרח בפשטות הכתובים מזה גופא שדוקא מיתת מרים נסמכה
 13 לפרשת פרה אדומה (כנ"ל סכ"ג).
 14 כה. והנה, כללות הענין של מיתת צדיקים קשור גם עם ענין המאסר - יסורי הצדיקים, שהרי "מה
 15 לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא"⁹⁸, וכשם שמיתת צדיקים מכפרת, כך גם יסורי הצדיקים מכפרים.
 16 אך על זה שואל הבן חמש למקרא: מהו הצורך במיתת או יסורי צדיקים בשביל ענין הכפרה - מצד
 17 חסדו הבלתי-גבול יכול הקב"ה לפעול ענין הכפרה גם ללא מיתת או יסורי צדיקים?
 18 ובכן: ילד קטן - כל מה שמבקש, נותן לו אביו. ועד"ז בנוגע לבנ"י - "בנים אתם לה' אלקיכם"⁹⁹,
 19 ובן קטן, כמ"ש⁹⁹ "כי נער ישראל", ואין זה באופן שהקב"ה ממתין עד שיגדל, ואז יראה לו את אהבתו,
 20 אלא "ואוהבהו", ועד שמניח לו לרכב עליו כו'¹⁰⁰, שזהו תוכן הענין שהקב"ה אומר "נצחוני בני
 21 נצחוני"¹⁰¹ - שכל מה שמבקשים, נותן להם הקב"ה, החל מבקשת בנ"י במ"ת "רצוננו לראות את
 22 מלכנו"¹⁰², וכך בנוגע לכל הענינים שבנ"י מבקשים וגוזרים, שהקב"ה ממלא את בקשתם וגזירתם.
 23 ובפרט כאשר נמצאים עתה בהתוועדות חסידית, וידוע¹⁰³ ה"פתקא" אשר משמי שמיא נחיתא, שבכחה
 24 של התוועדות חסידית לפעול יותר מפעולתו של מלאך מיכאל, שענינו לחפש זכויות על בנ"י.
 25 וכיון שכן, הרי בודאי שהקב"ה ממלא את הבקשה והפס"ד של בנ"י - הבנים הקטנים - שרצונם
 26 שמשיח יבוא בפועל ממש, ובאופן שיראו זאת בעיני בשר שלנו, ביחד עם קיום היעוד¹⁰⁴ "ונגלה כבוד
 27 ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", בקרוב ממש, בעגלא דידן.

(101) ב"מ נט, ב.

(102) פרש"י יתרו יט, ט.

(103) אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ח"ג ע' תיג. וש"נ.

(104) ישעי' מ, ה.

(97) ר"ה ג, א - הובא בפרש"י עה"פ.

(98) פ' ראה יד, א.

(99) הושע יא, א.

(100) ראה פרש"י בשלח יז, ח.

לקוטי שיחות פרשת חוקת כרך יג

34 המצוות ודיני התורה שנוהגים רק בזמן שבית
35 המקדש קיים כו', הרי זה רק בנוגע לקיומן
36 בגשמיות, אבל ברוחניות גם מצוות אלו הן למעלה
37 מההגבלות דזמן ומקום.⁸
38 וכמו כן בנדון דידן: עיקר קיום דיני טומאה
39 וטהרה הוא בזמן שבית המקדש קיים,⁹ אבל תוכן
40 ענינם בעבודה הרוחנית הוא קיים ושייך בכל זמן
41 ומקום.

42 ועוד נקודה בזה: ההוראה ד"זאת חוקת התורה"
43 שייכת לכל אחד ואחד, גם לכגון אלו ד"לא ידעי
44 מאי קאמרי", שהרי גם הם מברכים ברכת התורה
45 - הוראה - כשקוראים פרשה זו (בתורה שבכתב)¹⁰,
46 אבל בלימוד הפרטים בתורה שבעל-פה - מברכין
47 רק כשמבין הלימוד. מזה מובן אשר ההוראה לכל
48 אחד ואחד היא לא מהפרטי-דינים (שהם למעלה
49 מהשגתו של האיש הפשוט), אלא מכללות הענין
50 ד"זאת חוקת התורה".

51 ג. ויובן זה בהקדים הפירוש הידוע¹¹ במה
52 שנאמר "זאת חוקת התורה" (דלכאורה הוה ליה
53 למימר "זאת חוקת הפרה"), שהמצוה דפרה
54 אדומה יש בה תוכן הנמצא ב"התורה" בכלל, וזהו
55 "זאת חוקת התורה" - זאת החוקה שבפרה שהיא
56 החוקה דהתורה כולה.
57 ומבואר בזה בארוכה¹², דהא בהא תליא: מצוה
58 זו להיותה "חוקה" (ואפילו בערך שאר המצוות
59 שבסוג החוקים), לכן (ובזה גופא) היא כללות כל
60 המצוות.

61 והטעם: כל המצוות מהותן הוא רצון העליון,
62 שלמעלה מבחינת חכמה וטעם. וגם המצוות שיש
63 עליהן טעם, הרי אין הענין שמהותן הוא החכמה,
64 אלא שרצון העליון ברוך-הוא נמשך ונתלבש
65 בבחינת חכמה וטעם, אבל מהותן העצמי, גם
66 לאחר ההתלבשות, הוא רצון העליון¹³.

1 א. בהמשך למה שנאמר בריש פרשתנו "זאת
2 חוקת התורה", מביא במדרש¹ הפסוק² "מי יתן
3 טהור מטמא", וממשיך בכמה דוגמאות בעניני
4 טומאה שאנו מוצאים בהם דבר והיפוכו [בהרת
5 כגריס באדם טמא, פרחא בכולו טהור³. ועוד]
6 ומסיים: מי צוה כן מי גזר כן לא יחידו של עולם
7 . . אמר הקב"ה חוקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה
8 רשאי לעבור על גזרתי.

9 ומדהביא במדרש כמה ענינים חוקיים
10 שבטומאה וטהרה בחדא מחתא עם החוקה
11 (דפרשתנו) דפרה אדומה⁴, ובהמשך למה שנאמר
12 "זאת חוקת התורה", שמע מינה שהמדרש מפרש
13 שב"זאת חוקת התורה" נרמז (לא רק) החוקה
14 דפרה אדומה, (אלא גם) ה"חוקה" שבכללות ענין
15 הטומאות וטהרתן, שהיא "צד השווה" שבכל
16 הדוגמאות - כולל גם ענין פרה אדומה.

17 היינו, שה"חוקה" דפרה אדומה היא לא רק
18 הגזירה שבפרטי דיני הפרה, אלא גם הגזירה
19 שבענין הכללי דהטומאה וטהרתה הבאה על ידי
20 הפרה - וכמאמר חז"ל⁵ "לא המת מטמא ולא
21 המים מטהרין אלא אמר הקב"ה חוקה חקקתי כו'
22 דכתיב זאת חוקת התורה".

23 ובכללות יותר ובלשון הרמב"ם⁶: דבר ברור
24 וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן ואינן
25 מדברים שדעתו של האדם מכרעתו, והרי הן מכלל
26 החוקים.

27 זאת אומרת, עם היות דב"זאת חוקת התורה"
28 המדובר הוא בשייכות לטומאות מת וטהרתה,
29 וכפשטות הכתובים, הרי זה בא לרמז גם על
30 החוקה שבכללות הענין דטומאה וטהרה.

31 ב. ידוע, שכל ענין שבתורה יש בו הוראה
32 בעבודת כל אחד ואחד מבני ישראל בכל מקום
33 ובכל זמן, וכהלשון⁷ "והתורה היא נצחית". וגם

(8) ראה גם לעיל ע' 16.

(9) ראה לקו"ש כרך ג' ע' 985 ובהנסמן שם.

(10) הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סי"ב בסופו.

(11) אדה"ז בלקו"ת ריש פרשתנו. וראה גם אוה"ח כאן.

(12) ראה בארוכה לקו"ש כרך ד' ע' 1056 ואילך (ובהנסמן

שם). כרך ח' ע' 129 ואילך.

(13) כי הרצון גם כשיש עליו טעם נשאר במהותו ובפשיטותו

(ראה ד"ה ואני תפלתי תרצ"ד (סה"מ קונטרסים ח"ב - קונטרס

כז). ועייג"כ אגה"ק סי"ט (קכח, א).

(1) תנחומא פרשתנו ג. במדב"ר, יל"ש ריש פרשתנו.

(2) איוב יד, ד.

(3) מקומות שבהערה 1 - מנגעים פ"ח מ"ב.

(4) ד"העוסקים בפרה כו' מטמאין בגדים היא גופה מטהרת
בגדים" (מקומות שבהערה 1 - ממשנה ופרה פ"ד מ"ד).

(5) תנחומא שם ח. במדב"ר פי"ט, ח. יל"ש שם.

(6) סוף הל' מקואות.

(7) תניא רפי"ז.

ה. והנה נקודה זו מתבטאת בכללות הדין
 טומאה וטהרה (וכנ"ל (סעיף א) ד"זאת חוקת
 התורה" קאי (גם) על כל הטומאות והטהרות):
 (א) מן התורה אי אפשר שהטומאה תחול רק על
 מקצת הגוף²⁰; אם נגע האדם (באחד מאבריו)
 בדבר המטמא, נטמא על ידי זה כל הגוף.
 (ב) האדם נטמא על ידי נגיעה כלשהי בטומאה,
 היינו רק שייכות חיצונית ושטחית להדבר המטמא
 – ובכל זאת נטמא הוא על ידי זה באותו התוקף
 שהוא נטמא באכילתו דבר טמא²¹.
 (ג) בעומק יותר: בנגיעה זו עצמה – אין נפקא
 מינה בין שנגע בה במזיד, או בשוגג, או אפילו
 באונס – ד"רחמנא פטרי"²².
 זאת אומרת, לא רק נגיעה כלשהי בגשמיות,
 אלא אפילו כשגם ברוחניות לא היתה זאת כי אם
 "נגיעה" של שייכות רחוקה מאד – שהרי היתה
 שלא בכוונתו או גם היפך רצונו – בכל זאת נטמא
 על ידה.
 (ד) גם התוצאה של הטומאה בה נטמא האדם,
 מוחלטת היא (בנוגע לשייכותו לקדושה): אין
 הטומאה גורמת בו רק חסרון פרטי בשייכותו
 לקדושה, אלא שהוא יוצא על-ידי-זה, נפסקה כל
 שייכותו הגלויה לענינים שבקדושה זו – אסור
 לאכול דבר קודש²³ (דבר של קודש אין יכול להיות
 דם ובשר כבשרו): ועוד יותר "ואל המקדש לא
 תבא"²⁴.
 והטעם לכל זה: בענין הטומאה וטהרה מאיר
 רצון העליון בגילויו²⁵, ולכן נראה וניכר בהם בגלוי
 העדר החילוק והשינוי בין רב למעט: אין הפרש
 מצד אופן שייכות האדם להטומאה, שגם על ידי
 שייכות חיצונית (הן בגשמיות – נגיעה בעלמא, והן
 ברוחניות – אפילו לאונסו) לדבר הטומאה, הרי
 הוא נטמא לגמרי (הן בגשמיות – כל גופו כאחד,
 והן ברוחניות – הפסק שייכות גלויה לקדושה).

1 ולכן קיומן של כל המצוות – גם אותן המובנות
 2 על פי טעם ודעת – צריך להיות באופן זה דוקא:
 3 צריך לקיימן לא מפני שהשכל והדעת מחייבן, אלא
 4 (כנוסח ברכות המצוות) מפני ש"צונו" – מפני
 5 שכך גזר רצון העליון.
 6 וזוהי כוונת הכתוב "זאת חוקת התורה": עם
 7 שהמצוות נחלקות בדרך כלל לג' סוגים, חוקים
 8 עדות ומשפטים¹⁴, הרי מהותן העצמית של כל
 9 מצוות התורה – גם הסוגים דעות ומשפטים – היא
 10 "חוקה": ולא עוד אלא שכולן הן בבחינת "זאת
 11 חוקת (התורה)" – החוקה דפרה אדומה שאפילו
 12 שלמה החכם מכל אדם אמר על זה אמרתי אחכמה
 13 והיא רחוקה ממני¹⁵ – למעלה לגמרי מגדר החכמה.
 14 ד. מצד ענין זה (רצון וחוקה) שבמצוות –
 15 מצינו כמה וכמה דברים שהם בשווה בכל המצוות,
 16 ועד שאמרו חז"ל¹⁶ לא תהא יושב ושוקל
 17 במצוותיה של תורה כו':
 18 מבואר בכמה מקומות¹⁷ ההפרש בין כח הרצון
 19 לכח החכמה (ובכלל – הכחות הפנימיים של
 20 האדם): החכמה באה בהתחלקות "הן בהתחלקות
 21 כללי דאין שכל אחד דומה לחבירו, והן
 22 בהתחלקות פרטי בכל השכלה גופא שבאה דוקא
 23 בריבוי פרטים, והרצון אינו בבחינת התחלקות, לא
 24 בהתחלקות כללי ולא בהתחלקות פרטי, והיינו
 25 דלבד זאת שאין בו התחלקות בפרטי הענינים¹⁸,
 26 שבכל פרט של הדבר שרוצה בו הוא בשווה, "כמו
 27 כן אינו מתחלק בהתחלקות כללי בהענינים
 28 שהרצון בהם דנאמר שבדבר זה הרצון הוא באופן
 29 כך ובדבר זה הרצון הוא באופן כך, כי אין הרצון
 30 משתנה לפי אופן הענינים שהרצון בהם"¹⁸.
 31 ועל דרך זה הוא במצוות התורה דלהיות רצון
 32 העליון, אין בהם התחלקות. ולכן "לפעמים מקצת
 33 מהמצוה אינו כלום ולפעמים חלק מהמצוה היא
 34 ככולה"¹⁹.

(20) טומאת ידים כו' הוא רק מד"ס (רמב"ם הל' אבות
 הטומאה רפ"ח. הל' מקואות רפ"א) דשלמה תיקן נט"ו וכו'
 (שבת יד, ב. עירובין כא, ב).

(21) ראה לקו"ת שה"ש ט, ג.

(22) ב"ק כח, ב. ושי"ג.

(23) כמש"נ (תוריע יב, ד) "בכל קודש לא תגע" אזהרה לאוכל
 כו' (פרש"י מיבמות עה, א).

(24) תוריע שם.

(25) בלשון החסידות: ענין הטומאה וטהרה הוא בחי' מקיפים
 (לקו"ת תבא מג, ג. וראה גם לקו"ת שה"ש שם).

(14) לשון הכתוב ואתחנן ו, כ (בשינוי סדר). וראה רמב"ן
 וספורנו. מפרשי ההגדה בשאלת בן חכם. בחיי ריש פרשתנו.
 ובכ"מ.

(15) במדב"ר פ"ט, ג. ושי"ג.

(16) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצר. ועוד.

(17) ראה ד"ה ואני תפלתי שם. ד"ה אגורה באהלך תרצה"
 (סח"מ קונטרסים ח"ב – קונטרס כט). וראה גם ד"ה ועתה יגדל
 תרס"ה. ועוד.

(18) ד"ה ואני תפלתי שם.

(19) ד"ה השמים כסאי תרס"ח (המשך תרס"ו ע' תקכב).

באלקות - בא מצד עצם הנשמה שלמעלה מבחינת
טעם ודעת³². וכפתגם הידוע³³: יהודי אינו רוצה
ואינו יכול להיות נפרד מאלקות, והרגש זה הוא
אצל כל אחד ואחד מבני ישראל³⁴.

ואף שאי אפשר, כמובן, לעמוד בדרגא זו -
שתאיר אצלו בגלוי התקשרותו להקב"ה מצד עצם
נשמתו - במשך עבודתו כל השנה ובמשך כל
היום, שהרי עבודת ה' היא באופן מסודר דוקא -
כשמעורר זה בנפשו בזמנים מיוחדים בשנה
(ומהם - כשקוראים פרשה זו בתורה, שאז הוא על
דרך "העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"),
ורישומו ניכר בעבודתו שעל פי טעם ודעת במשך
כל השנה וכל היום, אז מרגיש גודל החומר
והחסרון בנגיעת משהו בדבר בלתי רצוי.

ח. הוראה הנ"ל ישנה גם בעבודת האדם עם
הזולת:

כשמתעסק לקרב את לבן של בני ישראל לה'
ולתורתו ומצותיו, יתכן ויהרהר בלבו שאם יעלה
בידו לפעול על הזולת שיזהר במצוות חמורות, או
כללות התורה ומצוותיה דיו. ואין הכרח שישתדל
בהשתדלות הגדולה והרבה שיהי' הזולת נזהר גם
בדקדוק קל של דברי סופרים עד מיצוי הנפש.

ועל זה באה המענה הנ"ל:

כשם שהוא בצד הבלתי-רצוי, דעל ידי נגיעה
קלה בדבר רע הרי זה עלול לפגוע חס-ושלום
בכללות ההתקשרות להקב"ה: על דרך זה הוא בצד
הטוב: יתכן, שעל ידי שיפעול על הזולת זהירות
בענין של תורה ומצוות שהוא בבחינת "נגיעה"
קלה, יוציאו על ידי זה ממצבו בעומק תחת,
ויעלהו מעלה מעלה, עד לעומק רום³⁵.

(משיחת שבת פרשת צו, פרשת פרה, תשל"ג)

ו. ענין הנ"ל בעבודת כל אחד ואחד:
אמרו רז"ל¹⁶ "לא תהא יושב ושוקל מצוותיה
של תורה", "והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה"²⁶ -
דעל האדם להיות זהיר בכל מצוה ומצוה בשוה.

ואף שיש מקום לטעון: איך יתכן שיזהר
בדקדוק קל של דברי סופרים באותה הזהירות שיש
לדקדק ב"חמורה שבחמורות"? והרי אי-הזהירות
ב"דקדוק קל" (בדברי סופרים גופא) היא "נגיעה"
לבד ברע, ואיך שייך לדמותה לאי-הזהירות
ב"חמורות שבחמורות"? והרי חילוק זה ד"קלות"
ו"חמורות" נאמר בתורה שהיא תורת אמת.

ולזה באה ההוראה מענין הטומאה: מצד בחינת
טעם ודעת שבמצוות יש חילוקי מדריגות במצוות
(חוקים עדות ומשפטים; קלות וחמורות); מצד
מהות המצוות, שהוא רצון העליון, אין בהן
חילוקים.

ובעבודת האדם המקיים את המצוות: "לפי ערך
וחלוקי בחינת הפגם בנפש כו' כך הם חילוקי
בחינת המירוק והעונש כו'"²⁷ (ועל דרך זה לענין
שכר מצוה כו'²⁸), אבל מצד נקודה העיקרית של
המצוות, שעל ידי קיומן של המצוות נעשה (מצוה
מלשון) צוותא וחיבור²⁹ עם הקב"ה, הרי זה בכל
המצוות³⁰; ולכן גם "נגיעה קלה" בדבר שהוא
היפך רצון העליון נוגעת היא לכללות התקשרותו
באלקות³¹.

ז. הוראה הנ"ל שייכת - ובמילא גם נדרשת -
מכל אחד ואחד, גם מהפשוט שבפשוטים [ולכן
באה הוראה זו מכללות הנושא דיני טומאה
וטהרה (ולא מהפריטי-דינים שבזה) - כי שייכת
היא גם לאלו ד"לא ידעי מאי קאמרי" (כנ"ל סעיף
31 ב)]:

הרגש הנ"ל בקיום המצוות - שגם זהירות
בדקדוק קל הוא דבר הנוגע לכללות התקשרותו

(32) וראה בלקו"ש שבהערה 12 שזהו התיווך עם הפי' (לקו"ת
ריש פרשתנו. וראה גם בחיי שם. וראה גם שם ר"פ בחוקותי)
ב"זאת חוקת התורה" - שהוא מלשון חקיקה, כי ענין החוקים
בא מצד בחי' חקיקה בנפש - עצם הנשמה.

(33) היום יום ע' עג (כה תמוז).

(34) ראה תניא פי"ח ואילך. ובכ"מ.

(35) ראה ד"ה השמים כסאי תרס"ח (הובא לעיל ס"ד):
ולפעמים חלק מהמצוה היא ככולה כו', עיי"ש. ראה גם לקו"ש
ח"ב ע' 366 ואילך.

(26) אבות פ"ב מ"א.

(27) תניא פכ"ד בהגה"ה.

(28) ראה בארוכה לקו"ש כרך ד' (פרקי אבות) ע' 1191 ואילך.

(29) לקו"ת בחוקותי מה, ג.

(30) וכלשון ברכת כל המצות: אשר קדשנו במצוותיו וציונו.

(31) ראה תניא פכ"ד. קונט' ומעין מ"ג פ"ג ואילך. ובכ"מ.

בריה, אמר רבי שמעון, כתיב (תהלים צב, יג) צדיק כתמר יפרח וגו', צדיק כתמר, מאי כתמר, דהא מכל אילני עלמא לית דמתעכב לאפרחא כמו תמר, דסליק לשבעין שנין, מאי טעמא כתמר וכו'. אבל צדיק כתמר יפרח, על גלותא דבבל אתמר, דהא לא תבת שכינתא לאתרהא אלא בסוף שבעין שנין, הדא הוא דכתיב (ירמ' כט, י) כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם, ודא הוא צדיק כתמר יפרח, דסליק דכר ונוקבא לשבעין שנין, צדיק דא קדשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב (תהלים יא, ז) כי צדיק יהוה צדקות אוהב, וכתיב (שמות ט, כז) יהוה הצדיק, וכתיב (ישעי' ג, י) אמרו צדיק כי טוב.

ספר הזהר חלק ג' דף טז ע"א

הביא ג' פסוקים, כי צדיק ה', ה' הצדיק, אמרו הצדיק. הוא, כי צדיק קאי על יסוד, (ומה שהוא כתמר דסליק דכר ונוקבא, הוא יסוד ועטרתו). ויסוד נקרא ברית, אות ברית קדש. הנה ברית גימטריא ג' פעמים צדיק, זהו שהביא ג' פסוקים שכתוב בהם צדיק. וביסוד הוא שם שדי שיש בו ד' ציורין, שמספרם מ' ע' פ"ח ק' כמ"ש בעץ חיים¹⁰ שער מ"ן ומ"ד דרוש ה',

הנה משי"כ צדיק כתמר שאל למה מדמה את הצדיק לתמר, כי מכל האילנות שבעולם אין מי שמתעכב לפרוח ולצמוח כמו תמר, שעולה רק לשבעים שנה, אם כן למה מדמה הכתוב את הצדיק לתמר. ואמר רבי שמעון אבל אני אפרש, כי משי"כ צדיק כתמר יפרח זה נאמר על גלות בבל, כי לא שבה השכינה למקומה אלא בסוף שבעים שנה, זהו שכתוב כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם (שאו עלו מבבל ובנו את בית שני, והי' פקידת השכינה להתיחד עם דודה), ודא הוא צדיק כתמר יפרח דהיינו כמו אילן התמר העולה יחד זכר ונקבה לשבעים שנה (עיי' גם זוהר לך לך פ"ב ע"א). ומפרש כי מלת צדיק רומז על היסוד, וזה שאמר צדיק הוא הקב"ה, זהו שכתוב כי צדיק יהוה צדקות אוהב, וכתיב שפרעה אמר יהוה הצדיק, וכתיב אמרו צדיק כי טוב (היינו היסוד הנקרא צדיק).

(8) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת נח דף ה, א (ד"ה ר' חייא פתח וכו') וז"ל... הנה בחי' צדיק הוא בחי' יסוד שהוא גוף האור השפע הנשפע מלמעלה למטה, וזהו הנקרא צדיק להיותו ממשין שפע זאת, כמו הצדקה שהוא ההשפעה, והמשפיע נק' צדיק שמשפיע צדקות... שנק' צדיק באמת ע"י בחי' השפעתו בתמידות כמו משה רעי' מהימנא להשפיע כל התורה לישראל, וכן בכל דור בחי' המשפיע לישראל נק' צדיק וע"ז נאמר וצדיק יסוד עולם ע"ש. (9) ברית גימטריא ג' פעמים צדיק. ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק שמות סימן פג. ועיי' בזה לקמן סימן קח. (10) שער ט"ל: מבואר שם דבשם "שדי" יש ד' ציורים. ציור א' שתצייר האות "ש" נעשה ג' ווי"ן (18), ואות "ד" נעשה ב' ווי"ן (12), ועם הוי"ד (10), יהי' בגימטריא מ' (40). ציור ב' שתצייר אות "ש" ג' ווי"ן ובראשם ג' יודי"ן (48), והאות "ד" ב' ווי"ן (12), ועם הוי"ד (10), בגימטריא ע' (70). ציור ג' שתצייר אות "ש" ג' ווי"ן ובראשם ג' יודי"ן (48), והאות "ד" ב' ווי"ן (12), והאות "י" הנה יש בה נקודה א' באמצע, שחשבונה י',

בראשית טז, ג - ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה

צט

טעם למאחזי"ל (יבמות סד, א) "נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה"

ת"ר נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה, שמא לא זכה להבנות ממנה, אע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר (בראשית טז, ג) מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען.

יבמות סד.

הטעם למספר י' שנים¹, יש לומר. מלבד זה שמספר עשר רומז על שלימות, י' מאמרות², י' דברות³, י' הלולים⁴, והשרש לכל זה הוא י' ספירות. עוד דברים בגו, והוא ב' שנים יש י"ב עבורים כי לכל עיבור צריך י' חדשים כפרש"י שם⁵ ד"ה שלשה עבורים. הנה בכללות סדר ההשתלשלות יש י"ב עבורים ל"ב פרצופים ככתוב בעץ חיים שער התיקון⁶ פ"א ועיי' במשנת חסידים סוף מס' יציאת מ"ה ע"ש.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד תכב

בראשית יז, א - ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' אל אברם ויאמר אליו אני אל שדי התהלך לפני והיה תמים

ק

השם "שדי" שייך למדת היסוד האות ברית קודש, וביאור מ"ש בזהר - ג' פעמים צדיק בגי' בריית

רבי אבא⁷ הוה יתיב קמיה דרבי שמעון, עאל רבי אלעזר

(1) ראה רשימות מכ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קנז, ובהערות שם.

(2) פרקי אבות פרק ה משנה א.

(3) דברים ד, יג.

(4) מגילה כא: "עשרה הלולין שאמר דוד בסוף תהלים".

(5) דף סד: אמר רב יהודה ברי' דרב שמואל בר שילת משמי' דרב לא שנו ("דשוהה עשר שנים" רש"י), אלא בדורות הראשונים ששנותיהן מרובות, אבל בדורות האחרונים ששנותיהן מועטות חתי שנים ומחצה כנגד שלשה עיבורים. (ופירש"י, שלשה עבורים, כ"ז חדשים לימי הולד, וחדש לכל עבור ועבור לימי טומאה וטהרה. דאשה מתעברת סמוך לוסתה).

(6) שער י' פרק א' בסופו.

(7) [תרגום ללה"ק] רבי אבא ה' יושב לפני רבי שמעון בבית מדרשו, נכנס רבי אלעזר בנו לבית המדרש, התחיל רבי שמעון לדרוש לפניהם בסתרי תורה, ואמר כתיב צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגא וגו',

ובמשנת חסידים מס' שמות ז"א פ"ג משנה ו' ז', ומס'

זיווג זו"ן פ"ג ממשנה ג' עד סוף הפרק ע"ש.

הנה הד' ציורין שמספרם יפר"ח עם מספר שדי¹¹ הוא

מספר ברי"ת¹² במכוון.

וזהו יפר"ח הוא מספר הד' ציורין הנ"ל, ישג"א הוא

מספר שדי¹³ (ועיין בדרך אמת¹⁴ פרשת לך דף פ"ב ע"א

או"ת ב').

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר שמות-דברים עמוד

קפב

וג' קוצין* יוצאין ממנה: עליון, ואמצע, ותחתון, והם צורת ג' ווי"ן אחרים, והנקודה עצמה י' (28), הרי הכל כמנין פ"ח (88).

ציור ד) שתצייר אות ש"ג ווי"ן, ובראשם ג' יודי"ן (48), והאות "ד" ב' ווי"ן (12), והאות "י" נקודה א' באמצע (בג"י 10) וג' קוצין שלה בסוד ג' יודי"ן (30), $48 + 12 + 10 + 30$ גימטריא ק' (100).

וראה משנת חסידים (המצויין כאן) מס' זיווג זו"ן דה"ד ציורים הם כנגד ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן. ע"ש.

סך הכל הד' ציורים: $40 + 70 + 88 + 100$ (שם שדי"י) $612 = 314$, כמספר "ברית".

(והטעם למה כל ציורי שדי"י הם צורת ווי"ן, הוא כמ"ש בתיקונים דף כ', שהטיפה היא מתחלת צורת י', וכשיוורדת אז היא מתארכת בצורת ו', ע"ש).

(* ראה בענין ג' קוצין שבאות יו"ד, בתורת חיים בראשית עמוד מד, ב. פב, ב.

(11) פירוש: מ' (40) + ע' (70) + פ"ח (88) + ק' (100) $298 =$ "יפרח", + תיבת שדי"י $314 = 612$, כמנין ברי"ת.

(12) ראה גם סימן קא. קב. קג. קד. קה.

(13) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, המשך הביאור.

(14) וז"ל: אר"ז בגי' יצחק, ישג"א בגי' שדי.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, ה'תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

לכבוד מר יצחק ש"י קורן

שלום וברכה!

מאשר אני בזה קבלת מכתבו מט"ז בסיון, ומנצל הזדמנות זו להדגיש תקותי אשר שיחתנו בטח תביא תוצאות בפועל בהנקודות אודותן נידבר. וכיון שבימים שעברו מאז נודעתי בהזדמנות - והנני מדייק שלא להשתמש בביטוי של מקרה, שהרי כל אחד מאתנו מאמין שכל המתרחש הוא בהשגחה פרטית ולא במקרה - אשר לכבודו השפעה יותר גדולה גם ממה ששערתי מראש, ולכן עוד נתחזקה תקותי שכי' ינצל השפעתו במילואה להחדיר הרעיון, אשר אלה הממונים מטעם העם לנהל בפועל ענינים הנוגעים לכל העם כולו או לחוג רחב או לחוגים רחבים מן העם, הרי פשוט שאין להם להיות מושפעים מנימוקים של מפלגה ואפילו לא מרווחים מפלגתיים בהנוגע להנהלת הענינים שבפועל שנמסרו לידם לטובת כל העם.

במלים אחרות וגם נעימות יותר, כל כמה שלא יהי' תוכן וכו' בענינים של מפלגה וככל המעלה להיות ב"כ של מפלגה הרי גדול פי כמה התוכן בעניני העם כולו ולהיות בא-כוח העם כולו. ולא עוד אלא כפי שרואים במושח ואפילו בימי הבחירות, הנה הנהגה האמורה מביאה תועלת לבאי-כוח המפלגה גם ברווחים מפלגתיים.

אף שכותב שבמספר שאלות שבררנו יטפל לאחר שובו לאה"ק ת"ו, תקותי בכל זאת - שיתענין לטפל בהן גם בהיותו כאן, והרי בכמה מהן יש לקוות להצלחה יותר גדולה על ידי הטיפול בהן בחו"ל.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות.

* * *

במדרש פרה זו מצרים, אדומה זו בבל כו', המכוון כמו שע"י פרה נמשך טהרת טמא מת, כמו"כ ע"י ד' גליות מתקנים נשמות ישראל מטומאתם כו' וכמ"ש וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כו' והיינו ע"ד מ"ש בד"ה⁸ ואלה שמות בני ישראל שאברהם בחר לו השעבוד תחת גיהנם⁹ כו', והיינו שעל ידי זה מבררים קליפת נוגה שהיא הפרה, ואתי שפיר מחוץ למחנה וע' פנים יפות¹⁰ לא גלו ישראל כו', וזהו שע"י נמשכים מים חיים ושאתם מים בששון כו'.

אור התורה חקת עמוד תשצד

ג. ויקחו אליך פרה אדמה. אדמה לעתיד כשיקצו ישני אדמה יטהרם באפר פרת משה, שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, וזהו אדמה תמימה, **תמימה** אותיות המתים, כשיחיו המתים. **אשר אין בה מום** ישראל שנאמר (שיר השירים ד, ז) כלך יפה רעיתי ומום אין בך. **אין בה** אותיות הנביא.

[**אשר אין בה מום**, בה בגימטריא שבעה, ואותיות בה שתים, הרי תשע, רמז תשע פרות נעשו, והעשירית בימות המלך המשיח שנאמר (יחזקאל לו, כה) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם.]

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

ד. הנוגע במת, הוא יתחטא בו במי אפר פרה שהיא מטהרת טמא מת. ומכאן יצא המנהג¹¹ שלנו ברחיצת ידים אחר שבאים מן המת, רמז למי אפר פרה¹², והוא גם כן רמז לתחית המתים שכל העולם יה' נטהר מן הטומאות, הוא שאמר הנביא: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם¹³. גם תלישת העשבים רמז לזה, כי העשב לעת ערב ימולל ויבש ובבקר יציץ, על שם שכתוב: ויציצו מעיר כעשב הארץ¹⁴.

רבינו בחיי

(8) תורה אור מט, א.

(9) בראשית רבה פרשה מד. (עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת לך לך סימן רכו. רכו. רכט. רל. קנה). פרשת פקודי סימן כח, ובהנסמן שם).

(10) וע' פנים יפות: עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן מה.

(11) **יצא המנהג** וכו'. בספרו "כד הקמח" סוף אות אהבה, בענין שאין הטומאה במת אלא מצד המלאך המות, כותב: "ומפני זה תקנו הגאונים ז"ל לרחוץ הידים לכל הנכנסים באהל המת כדי לטהר מן הטומאה ההיא". – ועיין "תורת האדם" להרמב"ן (כתבי הרמב"ן ח"ב עמוד קנה) שמביא תשובת גאון אחד שנשאל על מנהג זה, והשיב: אין צריכין לרחוץ ואם נהגו ורוחצין אין בכך כלום. – מכל זה ברור שלשון רבינו בחיי שלפנינו: יצא "המנהג" הוא יותר נכון ממה שכתב ב"כד הקמח": תקנו הגאונים.

(12) **רמז למי אפר פרה** וכו'. ב"תורת האדם" (שם עמוד קנו) מביא הרמב"ן טעם זה מפי אחד מרבותיו, "שהוא רמז לטהרת הטומאה לומר טומאה זו אינה נטהרת אלא בכענין שלשה דברים הללו, במים ואפר ואזוב" לפיכך רוחצים ידיהם במים ומקנחים בעפר ותולשין עשב מן המוחר. ומסיים הרמב"ן: "וזה טעם יפה". – וביותר דעה שעו, ד: ואחר כך תולשין עפר ותולשין עשבים ומשליכים אחר גוים ורוחצין ידיהם במים.

(13) יחזקאל לו, כה.

(14) תהלים עב, טז. (עיין כתובות קיא:).

יט, ב – זאת חוקת התורה¹ אשר צוה ה'

לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על

א. פרה זו מצרים², שנאמר עגלה יפפי מצרים (ירמ' מז, כ). אדמה זו בבל, שנאמר אנת הוא רישא די דהבא (דניאל ב, לח). **תמימה** זו מדי, דאמר רבי חייא בר אבא, מלכי מדי תמימים היו, ואין להקדוש ברוך הוא עליהן אלא שעבדו עבודה זרה שקבלו מאבותיהם בלבד. **אשר אין בה מום**, זו יון. אלכסנדרוס מוקדון כד הוה חמי לשמעון הצדיק, הוה קאים על רגלוהי, ואמר ברוך אלקי של שמעון הצדיק. אמרי לה בני פלטין דידה, מן כמה דיהודא את קאי. אמר להון, כד אנא נחת לקרבא, כדמותה אנא חזי ונצח. **אשר לא עלה עליה על** (שם), זו אדום, שלא קבלה עליה עלו של הקדוש ברוך הוא. ולא ד' שלא קבלה אלא מחרפת ומגדפת ואומרת מי לי בשמים וגו' (תהלים עג, כה).

ונתתם אתה אל אלעזר הכהן (במדבר יט, ג), [מפני מה נעשית באלעזר, ולא נעשית באהרן, מפני שה' לו שותפות במעשה העגל]. **והוציא אתה [אל] מחוץ למחנה**, לפי שהוא עתיד לדחף את שרה ממחיצתו. **ושחט אותה לפניו**, שנאמר כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום (ישעי' לד, ו). אמר רבי ברכי' טבח גדול באדום. **ושרף את הפרה לעיניו** (במדבר יט, ה), **ויהיבת ליקידת אשא**³ (דניאל ז, יא). **את ערה ואת בשרה ואת דמה** (במדבר יט, ה) היא ודכסי⁴ ואפרכי⁵ [ואסטרטיליא]. הדא הוא דכתיב הונך ועזבוניך מערבך, מלחין וחבלין, (ו)מחזיקי בדקר, וערבי מערבך [וגו'] יפלו בלב ימים ביום מפלתך (יחזקאל כז, כז). אמר רבי שמואל בר יצחק, אפילו אותן שהיו חוץ מקהלך, ובאו נדבקו בקהלך, אף הם יפלו בלב ימים ביום מפלתך.

מדרש תנחומא ישן

אמר רבי ברכי' טבח גדול באדום, אבל בשמים יהי' ג"כ זבח מעט לשר שלהם, ודייק מדכתיב זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום.

דית רענן⁷ על ילקוט שמעוני

(1) **יט, ב – זאת חוקת התורה...** עיין ילקוט גאולה ומשיח על התורה פרשת חוקת סימן שיז, ביאור המשך הפרשיות דספר במדבר. (ועיין פרשת משפטים סימן קצה דכתב רבינו בחיי וז"ל דרשו חז"ל לעתיד לבוא הקב"ה מגלה להם לישראל מפני מה צותה התורה בשר בחלב ופרה אדומה וכו').

(2) בכללות הסימן עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת חוקת סימן ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. י. יא. יב. יג. יד. טו. טז. יט. כ. כא. כב. כג. כד. כה. כו. כז. כח. כט. צח. (ובענין דפרה מרמז על הד' גליות, עיין גם ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת בא סימן ז הערה 21. פרשת בשלח סימן שנח).

(3) **ויהיבת ליקידת אשא:** עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת צו סימן כד. כה. כו. כז. כח. כט.

(4) **ודכסי:** דוכס בל"י שר הצבא.

(5) **ואפרכי:** בל"י שר הפרשים.

(6) **ואסטרטיליא:** פ"י בל"י נגיד מלחמה.

(7) מחבר ספר מגן אברהם על שולחן ערוך.

♦ יום ראשון כ"ד סיון ♦

יט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עֹל:

כ"ט זאת חקת התורה • לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה "חקה", גזרה היא מלפני, אין לה רשות להרהר אחריה. ויקחו אליך • (במדבר רבה) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה במדבר. אדמה תמימה • שתהא תמימה באדמיות, שאם היו בה שתי שערות שחורות – פסולה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעניין לקו"ש ח"י"ח עמ' 229 – מתוך 'לקראת שבת')

זאת חקת התורה . . ויקחו אליך פרה אדמה תמימה (יט, ב"ג)

אודות פרה אדמה אי' במדבר פ"ט, ט"ז) שאפילו שלמה המלך 'החכם מכל אדם' אמר: "על כל אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדמה חקרתי ושאיתי ופשפשי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממוצי". ואף על פי כן, גבי משה רבנו ע"ה מצינו במדבר (במדבר"ר שם ועוד): "אמר לו הקב"ה למשה לה' אני מגלה טעם פרה". וצריך באור, באם גלה הקב"ה טעם פרה למשה, מדוע לא השיגה שלמה המלך. וכן, לאחר שגלה ה' טעמה למשה, מדוע לא גלה לכלל ישראל? והבאור בזה: כל מצות התורה, גם אלו המובנים לנו בסבא, יסודם ומהותם הוא "חקה", שלמעלה מהשגה שכלית. שלכן נקראה הפרה, שהיא המצוה בה נפר בגלוי יתר הפלאתה למעלה משכל – "חקת התורה". אף לאחר שנתלבשו בטעמים שכליים, יכולה להיות איזו מחשבה שבאם יכריח השכל שאין מקום ח"ו לאיזה מצוה, לא ימסרו נפשם עליה. אשר על פן לא נתגלה טעם פרה אדמה לכלל ישראל, בכדי שתהיה לכל הפחות מצוה אחת שלא נתלבשה בטעמים שכליים, ועל ידי זה, יהיה כח המסירות נפש בכלל ישראל בגלוי גם בשאר דברים. רק משה רבנו ע"ה, להיותו בטל להקב"ה בתכלית הבטול, יכל להשיג גם מה שלמעלה מהשגה לגמרי, דכיון שמציאותו לא נפרדת כלל מהש"ת, הרי אצלו המסירות נפש להש"ת דבר טבעי הוא, וזו הכוונה שהשיג טעם פרה, היינו שהינח במציאותו בהנחה פשוטה הבטול לאלוקות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1061)

פרה שעשה משה במדבר (רש"י יט, ב) מלת "במדבר" מן תורת לכאורה, שהרי הכל יודעים שמושה היה כל ימיו במדבר

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

שעשה משה] (לבוש, ג"א, ועפ"י במדבר"ר יט, א)
אדומה תמימה. לשון 'תמימה' האמור כאן אין פירושו כבשאר מקומות שתהא הבהמה תמה ושלמה ללא מום, שהרי נאמר בהמשך 'אשר אין בה מום', אלא שתהא תמימה באדמיות; כלומר שכל שערותיה אדומות ולא רק רובן, שאם היו בה שתי שערות שחורות, או שאר גוונים, פסולה [אבל שערות אחת – 'הלקה למשה מסיני' היא שאין בה חשיבות כלל] (פרה פ"ב מ"ה) (רא"ם, ג"א): תורה ג

ויקחו אליך. להלן (בפסוק א) נאמר בלשון רבים: 'ונתתם אותה לאלעזר הכהן', הרי שמשה ואהרן הם אשר יצוו לאלעזר לשחוט, ואם כן היה לו לומר גם כאן בלשון רבים 'ויקחו אליכם', ולמה נאמר 'ויקחו אליך'? אלא כדי לרמוז כי לעולם היא נקראת על שמך: 'פרה שעשה משה במדבר' [לפי שסוד פרה אדומה נתגלה רק למשה, והוא אשר עשאה בידעת טעמה ועניינה, לכך הוא נחשב לעיקר העוסק במצותה, וכל הפרות שנעשו לאחריה היו מערבים בהן מעט מאפר פרה זו

יט (ב) זאת חקת התורה. פרשת פרה אדומה' האמורה כאן קראה הכתוב בלשון 'חקה', לפי שהשטן – יצר הרע המפתה את האדם לעבור על המצוות, וכן אומות העולם, מונין את ישראל – מקנטרים אותם בדברים, לומר: 'מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה' [בגוף, מדוע מי אפר הפרה מטהרים, ואילו המתעסקים בעבודתה נטמאים בה – בלהלן בפרשה]. לפיכך כתב בה 'חקה' – כלומר גזרה היא מלפני, ואף אם אין ידוע לה טעמה אין לה רשות להרהר אחריה (יזמא סו) (ד"ד, משב"ל):

ובנדאי שגם את הפרה עשה שם. ויש לומר, דהנה אדם עלול לומר: איך בלחי לטהר גם יהודי שנמצא בדרגה פחותה ביותר? על זה אומרים לו: הוי ידע, שהפרה נעשית במדבר, מקום נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים, ומאפר פרה זו מתקדשים הכהנים בעשית כל פרה ופרה.

(ג) ונתתם אתה אל-אלעזר הכהן והוציא אתה אל-מחויז למחנה ושחט אתה לפניו:

רש"י • אלעזר • (ספרי) מצותה בסגן. אל-מחויז למחנה • (יזמא סח ספרי) חוץ לשלש מחנות. ושחט אתה לפניו • (יזמא מב) זר שוחט ואלעזר רואה.

(ד) ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והיה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה שבע פעמים:

רש"י • אל-נכח פני אהל-מועד • עומד במזרחו של ירושלים ומתכונן ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הקדש • (יזמא כח) •

(ה) ושרף את-הפרה לעיניו את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה ישרף:

(ו) ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל-תוף שרפת הפרה:

(ז) וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב:

רש"י • אל-המחנה • למחנה שכינה, שאין טמא משלח חוץ לשתי מחנות, אלא זב ובעל קרי ומצרע. וטמא הכהן עד-הערב • סרסוהו ודרשהו: "וטמא עד-הערב ואחר יבא אל-המחנה".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

היכל בשעת הזאת הקדש, ומזה מרחוק אל מול הפתח • (ספרי) (באמרי): תורה ה

(ז) אל המחנה. כל העוסקים במעשה הפרה נטמאים (מלבד מזה מי האפר). ובכלל זה גם הכהן שהשליך אל תוף שרפת הפרה המוזכר כאן, ולאחר טהרתו הוא רשאי לשוב אל המחנה, דהיינו למחנה שכינה שממנה זו היה משולח בטומאתו, שאין טמא משולח חוץ לשתי מחנות (ממנה שכינה ולויה) אלא זב ובעל-קרי, ואילו המצרע שטומאתו חמורה יותר, משולח חוץ לשלש מחנות – אף ממנה ישראל, אבל שאר טמאים משתלחים ממנה שכינה בלבד, ובכלל אלו גם כהן זה שנטמא על ידי

הרי הוא כמחנה ישראל במדבר, ומפתח הר הבית עד פתח העזרה הוא כמחנה לויה, ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה • (ק"א):

ושחט אתה לפניו. מתוך שנאמר 'לפניו' למדנו שאלעזר עצמו אינו שוחט, אלא זר שוחט, ואלעזר רואה • (ספרי, יזמא מב): תורה ד

(ד) אל נכח פני אהל מועד. אין הכוונה שהוא הולך ומתקרב עד לפתח אהל מועד כדי להזות שם את הקדש, אלא עומד במזרחו של ירושלים מחוץ לעיר, במקום שריפת הפרה [ב'הר הזיתים' שבמזרח העיר, שעליו נאמר (וכריה יד, ד) 'הר הזיתים' אשר על פני ירושלים מקדש] ומתכונן ורואה משם את פתחו של

(ג) אלעזר. כך היתה מצותה של פרה אדומה שתעשה דיוקא בסגן [=המשנה לכהן גדול הממונה לשמש תחיתו אם יאירע בו פסול]. והוראת שעה היתה זאת רק בפרה זו הראשונה, אבל לדורות אין מצותה בסגן. ונחלקו רבותינו אם בכהן גדול היא נעשית או בכהן הקדוש • (ספרי) (הזכרון, רא"ם עפ"י יזמא מב):

אל מחויז למחנה. חוץ לשלש מחנות דהיינו חוץ למחנה ישראל [שלש מחנות היו במדבר: א. מחנה שכינה שהוא מקום המושב. ב. מחנה לויה – מקום חניית הלויים סביב למושב. ג. מחנה ישראל – מקום חניית כל העם. וכנגדן בירושלים: מפתח ירושלים עד פתח הר הבית

(ח) וְהִשְׁרַף אֹתָהּ יְכַבֵּם בְּגֵדוֹ בַּמִּים וְרַחַץ בְּשָׁרוֹ
בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

(ט) וְאַסְףֹּי אִישׁ טָהוֹר אֶת אֹפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מַחוּץ
לַמַּחֲנֶה בַּמָּקוֹם טָהוֹר וְהִיתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נֹדֶה חֲטָאת הוּא:

יש"י וְהֵנִיחַ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה • (פרה פ"ג א') לְשַׁלֵּשׁ חֲלָקִים מִתַּחֲלָקֶת: אֶחָד נָתַן בְּהַר הַמִּשְׁחָה, וְאֶחָד מִתַּחֲלָק לְכָל
הַמִּשְׁמֶרֶת, וְאֶחָד נָתַן בַּחֵיל; זֶה שֶׁל מִשְׁמֶרֶת הָיָה חוּץ לַעֲזָרָה, לְטַל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעִירֹת וְכָל הַצָּרִיכִין
לְהִטָּהַר, וְזֶה שֶׁבְּהַר הַמִּשְׁחָה – כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים לְפָרוֹת אַחֲרוֹת מְקַדְּשִׁין הַיִּמִּנָּה, וְזֶה שֶׁבַּחֵיל – נָתַן לְמִשְׁמֶרֶת
מִגִּזְרֵת הַכְּתוּב, שְׁנָאֵמַר: "וְהִיתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת". לְמִי נֹדֶה • לְמִי הִזְיָה, כְּמוֹ (איכה ג'): "וַיִּדְּוּ־אֶבֶן
בִּי", (זכריה ב'): "לִידוֹת אֶת־קִרְנוֹת הַגּוֹיִם" לְשׁוֹן זְרִיקָה. חֲטָאת הוּא • לְשׁוֹן חֲטוּי כְּפָשׁוּטוֹ; וּלְפִי הִלְכוּתָהּ
קִרְאָה הַכְּתוּב "חֲטָאת", לומר שֶׁהִיא כְּקֹדְשִׁים לְהֶאֱסֹר בַּהֲנָאָה.

(י) וְכַבֵּם הָאֵסָף אֶת־אֹפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדוֹ וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הָגֵר בְּתוֹכָם
לְחֻקַּת עוֹלָם:

(יא) הִנֵּגַע בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שְׁבַעַת יָמִים:
יֵא דִיקְרַב בְּמַתָּא לְכָל נֶפֶשׁא דְאַנְשָׁא וְיֵהִי
מִסָּבָב שְׁבַעַת יוֹמִין:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וַיִּדְּוּ אֶבֶן בִּי' (איכה ג, א) [הַנִּבְיָא מְקוֹנֵן
עַל צָרוֹת הַחוּרָבָן: אֶסְרוּ אֶת חַיֵּי בִתּוֹךְ
הַבּוֹר, וְזָרְקוּ בִי אֲבָנִים]. וְכֵן: 'לִידוֹת'
אֶת קִרְנוֹת הַגּוֹיִם' (זכריה ג, ד) [דִּבְרֵי
נְבוּזַבַּד עַל מַפְלַת הַגּוֹיִם בְּגֻלָּה
הַעֲתִידָה: לְזָרוֹק וּלְהַשְׁלִיךְ אֶת קִרְנוֹת
הַגּוֹיִם הַבָּאִים לִנְגַח אֶת יִשְׂרָאֵל].
וְכוֹלֵם לְשׁוֹן זְרִיקָה הֵם:
חֲטָאת הוּא. הַפָּרָה אֵינָה 'קִרְבָּן'
שֶׁנֶּקֶרֶב עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲמָנָם קִרְאָה
הַכְּתוּב 'חֲטָאת' שֶׁהוּא לְשׁוֹן חֲטוּי
וְטָהוֹר, עַל שֶׁשֶּׁהִיא מְסַהֲרַת מִן
הַטּוֹמֵאָה [וְכָל־שׁוֹן הַכְּתוּב (להלן פסוק יב)
'הוּא יִתְחַטֵּא בּוֹ'], כִּף פִּירוּשׁוֹ כְּפָשׁוּטוֹ.
וּלְפִי מִדְּרָשׁוֹ קִרְאָה הַכְּתוּב 'חֲטָאת'
– לְהַשׁוֹתָהּ כְּעֵין 'קִרְבָּן חֲטָאת' לומר
שֶׁהִיא כְּקֹדְשִׁים, לִיאֲסֹר בַּהֲנָאָה
[וְאוֹלָם עֲצָם הַהִסְתָּרוֹת בְּאִפְרָה אֵינָה
נִחְשָׁבֶת לְהִנָּאָה, שֶׁהִיא זֹו הִיא מִצְוָתָהּ,
וּמִצְוֹת לֹא לְהִנָּחֵן נִיתְּנוּ] (עֵין סְפָרִי)
(משכיל): תורה י

הַנִּבְרִים רִשָּׁאִים לְהַכְנִס), וְעַל שְׁמָה
נִקְרָא כָּל שְׂטָח הַמָּקוֹם הַהוּא בְּשֵׁם
'חֵיל' (סְפָרִי, פָּרָה פ"ג מ"א). וְכֵה הָיוּ
מִשְׁמָשִׁים שֶׁלֹּשָׁה חֲלָקִי הָאֹפֶר? זֶה
שֶׁל מִשְׁמֶרֶת הָיָה נִמְסָר לִידֵי רֹאשֵׁי
הַמִּשְׁמֶרֶת, וְכָל אֶחָד מוֹלִיכֵו לַעֲרֹו
כְּדִי לִישׁוֹל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעִירֹת וְכָל
הַצָּרִיכִין לִישְׁתָּה; וְזֶה שֶׁבְּהַר
הַמִּשְׁחָה, כֹּהֲנִים־גְּדוֹלִים הַבָּאִים
לְהַכִּין פָּרוֹת אַחֲרוֹת מְקַדְּשִׁין הַיִּמִּנָּה
– שֶׁהִיוּ מִזִּין עֲלֵיהֶם מִן הָאֹפֶר שֶׁל כָּל
הַפָּרוֹת הַקּוֹדְמוֹת [וְהוּא אֶחָד מִהַדּוּרִי
הַסְּתָרָה הַמִּיּוֹחָדִים שֶׁתִּקְנֶוּ חֲכָמִים
בְּפָרָה אֲדוּמָה]; וְזֶה שֶׁבַּחֵיל, הָיָה
נָתַן שֵׁם בְּכַד שֶׁל אֶבֶן לְמִשְׁמֶרֶת,
מִגִּזְרֵת הַכְּתוּב. שְׁנָאֵמַר 'וְהִיתָה
לַעֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת'

(מפרשים, עפ"י ג' בתי דפוס):

לְמִי נֹדֶה. לְמִי הִזְיָה. שֶׁהִיוּ מְעַרְבִים
אֶת הָאֹפֶר בַּמִּים וּמִזִּים וְזוֹרְקִים עַל
הַטָּמֵא (כדלהלן יט, יד). וּלְשׁוֹן 'נֹדֶה'
הָאִמּוֹר כָּאֵן הוּא כְּמוֹ 'עֲמַתּוֹ בְּבוֹר חַיִּי

שֶׁנִּתְעַסַּק בְּפָרָה (עֵין פְּסוּחִים יט) (חֻקוֹת):
וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב. סְרַסְהוּ וּדְרַשְׁהוּ –
כְּדִי לְהַכִּין פְּסוּק זֶה יֵשׁ לְהַפּוֹךְ אֶת
סֵדֶר תִּיבוּתוֹ, וְלִרְאוֹתוֹ כְּאִילוֹ נֶאֱמַר
כֵּן: 'וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב' – וְאַחֲרֵי יְבוֹא
אֶל הַמַּחֲנֶה – שֶׁהָיָה בְּרוּר הַדְּבָר כִּי
כָּל עוֹד שֶׁהוּא טָמֵא, אֵינּוּ שָׁב אֶל
הַמַּחֲנֶה: תוֹרָה ח

(ט) וְהֵנִיחַ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. לֹא הָיָה
מִנִּיחַ אֶת כָּל כְּמוֹת הָאֹפֶר בַּמָּקוֹם
אֶחָד אֲלֹא לְשַׁלֵּשׁ חֲלָקִים הוּא
מִתַּחֲלָקָה – חֲלָק אֶחָד נָתַן בְּהַר
הַמִּשְׁחָה (כִּינּוּי לְהַר הַיִּזְתִּים) שֶׁשֶּׁם
הָיָה שְׂרִיפַת הַפָּרָה) וְחֲלָק אֶחָד
מִתַּחֲלָק לְכָל הַמִּשְׁמֶרֶת – לְכָל
רֹאשֵׁי עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁפָּחוֹת
הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר הָיוּ עוֹבְדִים בַּמִּקְדָּשׁ,
כָּל 'מִשְׁמֶרֶת' בְּזִמְנוֹ הַקְּבֹוע, וְחֲלָק אֶחָד
נָתַן בַּחֵיל – מָקוֹם פְּנוּי בְּהַר הַבֵּית
לְפָנֵי חוֹמַת הָעֲזָרָה בְּרוּחַב עֶשֶׂר
אֲמוֹת, שֶׁהָיָה גָדוֹר בְּמִחְצָה נְמוּכָה
הַנִּקְרָאת 'חֵיל' (אֲשֶׁר מִשָּׁם וּלְפָנִים אֵין

(יב) הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יִטְהַר וְאִם-לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
לֹא יִטְהַר:

רש"י: הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ • בְּאַפֶּר הַפָּרָה (ס"א הָזָה).

יב הוא יְדֵי עֲלוּהֵי בְיוֹמָא תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
שְׁבִיעָאָה יְדֵי וְאִם לֹא יְדֵי עֲלוּהֵי בְיוֹמָא
תְלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה לֹא יְדֵי:

יג כָּל דִּיקָרְב בְּמִתָּא בְּנַפְשָׁא דְאַנְשָׁא דִּי יְמוֹת
וְלֹא יְדֵי עֲלוּהֵי יֵת מִשְׁכָּנָא דִּי סָאב וְיִשְׁתַּצִּי
אַנְשָׁא הַהוּא מִשְׁדָּאֵל אַרִי מִי אֲדִיּוֹתָא לֹא
אֲדִירִיקוּ עֲלוּהֵי מִסָּאב יְהִי עוֹד סְאוּבְתָה
בָּה:

(יג) כָּל-הַנֶּגֶץ בְּמִת בְּנַפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יְמוֹת וְלֹא
יִתְחַטֵּא אֶת-מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נָדָה לֹא-זֶרֶק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד
טָמְאָתוֹ בּוֹ:

רש"י: בְּמִת בְּנַפְשׁ • וְאִיזָה מִת? שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם, לְהוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּהִמָּה, שְׁאִין טָמְאָתָה צְרִיכָה הִזָּאָה (וְלֹא
טָמְאָת שְׁבָעָה). דָּבָר אַחֵר: בְּנַפְשׁ, זֶה רִבְעִית דָּם (חולין עב). אֶת-מִשְׁכַּן ה' טָמֵא • אִם נִכְנָס לַעֲזָרָה אִפְלוּ
בְּטָבִילָה בְּלֹא הִזָּאת שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי. עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ • אֶף-עַל-פִּי שְׁטָבֵל.

יד דָּא אורִינָא אַנְשׁ אַרִי יְמוֹת בְּמִשְׁכָּנָא כָּל
דְּעָלֵל לְמִשְׁכָּנָא וְכָל דִּי בְּמִשְׁכָּנָא יְהִי מִסָּאב
שְׁבָעָא יוֹמִין:

(יד) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יְמוֹת בְּאֹהֶל כָּל-הַבָּא
אֶל-הָאֹהֶל וְכָל-אֲשֶׁר בְּאֹהֶל יִטְמָא שְׁבַעַת יָמִים:
רש"י: כָּל-הַבָּא אֶל-הָאֹהֶל • בְּעוֹד שְׁהִמָּת בְּתוֹכוֹ.

טו וְכָל מִן דְּחִסְף פְּתִיחַ דְּלִית מְגוּפַת שְׁיִיעַ
מִקָּדָה עֲלוּהֵי מִסָּאב הוּא:

(טו) וְכָל כְּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין-צֶמֶד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא
הוּא:

רש"י: וְכָל כְּלִי פְתוּחַ • בְּכָלִי חֶרֶס הַפְּתוּחַ מְדַבֵּר, שְׁאִין מִקְבֵּל טָמְאָה מִגִּבּוֹ אֲלֵא מִתּוֹכוֹ, לְפִיכָף

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אִפְּיֵלוּ כְּשֶׁכֶּבֶר עֲשֶׂה דְּבָר מַה
לְטַהֲרָתוֹ, כְּגוֹן בְּטָבִילָה, אֶף בְּלֹא
הִזָּאת יְמֵי שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי כְּכָל
הָאָמּוֹר בְּפִרְשָׁה, וְנִכְנָס כֶּף לְמִקְדָּשׁ הָרִי
הוּא בְּכֶרֶת, וְכִדְלָהֶלֶן [קְדוּשַׁת
'הָעֶזְרָה' שְׁבִיבִית הַמִּקְדָּשׁ, הִיא כְּחִצֵּר
אֵהָל מוֹעֵד' שְׁבִמִשְׁכָּן]:

עוֹד טָמְאָתוֹ בּוֹ. מִלְשׁוֹן זֶה לְמַדְנוּ כִּי
אֶף-עַל-פִּי שְׁטָבֵל, הוֹאִיל וְלֹא הָזָה
כְּדִין לְהִטְהַר לְגִמְרֵי הָרִי עוֹד טוֹמְאָתוֹ
בּוֹ וְאִסּוּר לְהִכָּנֵס לְמִקְדָּשׁ

(ר"א, תורה יד)

(יד) כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל, דְּיוֹקָא בְּעוֹד
שְׁהִמָּת בְּתוֹכוֹ, אֲכָל לְאַחֵר הוֹצֵאת
הַמֵּת מִן הָאֹהֶל, אֵין הַטּוֹמְאָה נִשְׁאַרֶת
בְּחִלּוֹ: תורה טו

(טו) וְכָל כְּלִי פְתוּחַ. בְּכָלִי-חֶרֶס
הַפְּתוּחַ מְדַבֵּר, שְׁדִין קִבְּלָתוֹ אֶת

נֶאֱמָר כָּאֵן 'בְּמִת שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם'. דְּבָר
אַחֵר, בְּנַפְשׁ – זֶה רִבְעִית הַלּוֹג דָּם,
שֶׁיֵּצֵא מִן הָאָדָם הַמֵּת, שְׁמִטְמָא כְּמוֹ
הַמֵּת עֲצָמוֹ, וְכֵאלִילוּ הִיזָה נֶאֱמָר 'בְּמִת
אוּ בְּנַפְשׁ הָאָדָם' [וְכֵאָמּוֹר (דברים יב, כג)
'כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ'. וְשִׁיעוֹר רִבְעִית
הַלּוֹג' הוּא הַמִּדָּה הַקְּטָנָה בְּיוֹתֵר שֶׁל
דָּם אֲשֶׁר הָאָדָם יָכוֹל לְהִתְקַיֵּם בּוֹ
בְּתַחֲיִילַת בְּרִיּוֹתוֹ (נח"י, הוֹחֵרֵן וִיקָא כֹא, יא)]

(חולין עב) (ר"א, גר"א):

אֶת מִשְׁכַּן ה' טָמֵא. טָמֵא מִת הַמִּשְׁקָהָה
אֶת טוֹמְאָתוֹ עָלָיו וְאִינוּ מִטְהַר אֶת
עֲצָמוֹ, אֵין עָלָיו חֶטָּא, אֲלֵא כָּאֵן
הַפְּתוּחַ מְדַבֵּר אִם נִכְנָס בְּטוֹמְאָתוֹ
לְמִקְדָּשׁ, דְּהֵינּוּ אֶף לַעֲזָרָה שְׁלִפְנֵי
הַהִיכָל, שְׁאֵז הוּא בְּכָלֵל 'אֶת מִשְׁכַּן ה'
טָמֵא וְעָנְשׁוּ 'בְּכֶרֶת'. וְאֵין הַמְּדוּבָר רַק
כְּשֶׁלֹּא הַתּוֹחִיל לְהִטְהַר כְּלָל, אֲלֵא

(יב) הוּא יִתְחַטֵּא בּוֹ. מוּסָב עַל הָאִפֶּר
הַמוֹזְכֵּר לְמַעַלָּה (בפסוק י) שֶׁהִטְמָא
יִתְחַטֵּא וְיִטְהַר בְּאַפֶּר הָזָה. שְׁאִפֶּר
הוּא לְשׁוֹן זָכָר, וְלָכֵף נֶאֱמָר 'הוּא
יִתְחַטֵּא בּוֹ', וְאִילוּ הִיזָה מוּסָב עַל
'הַפָּרָה' (שְׁמִמְנָה נַעֲשֶׂה הָאִפֶּר) הִיזָה
נֶאֱמָר בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה: 'הוּא יִתְחַטֵּא בָּה'
(ר"א, גר"א): תורה יג

(יג) בְּמִת בְּנַפְשׁ הָאָדָם. הַתִּיבּוֹת
'בְּנַפְשׁ הָאָדָם' בָּאוֹת לְפָרֵשׁ אֶת תִּיבַת
'בְּמִת' הָאָמּוֹרָה לְפָנֶיהֶם, וְכִלּוּמִר: וְאִי
זֶה מִת – אִמְרָתִי לָךְ, דְּיוֹקָא שֶׁל נֶפֶשׁ
הָאָדָם, לְהוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּהִמָּה שְׁאִין
טוֹמְאָתָה צְרִיכָה הִזָּאָה אֲלֵא דִּי לֹא
בְּטָבִילָה, וְטוֹמְאָת יוֹם אֶחָד בְּלָבָד, כְּמוֹ
שְׁנֶאֱמָר (ויקרא יא, טז) 'וְכִי יְמוֹת מִן
הַבְּהֵמָה... הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד
הָעֶרֶב'. וְלִפִּי פִירוּשׁ זֶה, הָרִי כֵאלִילוּ

אם אין מגופת צמידתו פתולה עליו יפה בחבור – טמא הוא. הא אם יש צמיד פתיל עליו – טהור. פתיל. לשון מחבר, בלשון עברי. וכן (בראשית ל): "נפתולי אלהים נפתלתי", נתחברתי עם אחותי.

(יז) וְכָל אֲשֶׁר-יָנַע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל-חֶרֶב אוֹ בַּמָּת אוֹ-בַעֲצֵם אָדָם אוֹ בַקֶּבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: טז וְכָל דִּי יִקְרַב עַל אִפִּי חֲקֵלָא בְּקִטְל חֲרָבָא אוֹ בְּמָתָא אוֹ בְּגִרְמָא דְּאִנְשָׁא אוֹ בְּקִבְרָא יְהִי מְסַאב שִׁבְעָא יוֹמִין:

כ"ה – עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה • (חולין עב) רבוחינו דרשו: לרבות גולל ודופק. ופשוטו: "על-פני השדה", שאין שם אהל – מטמא המת שם בנגיעה.

(יח) וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֹפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִיָּם חַיִּים אֶל-כָּלִי: יז וְיִסְבִּין לְדִמְסָאב מֵעֹפֶר יְקַדַּת חַטָּאת וְיִתְנוּן עָלוּהִי מִי מְבוּעַ לָמָן:

♦ יום שני כ"ה סיון ♦

(יח) וְלִקְחוּ אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל-הָאָהֳל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ שָׁם וְעַל-הַנֶּגַע בַּעֲצֵם אוֹ בַּחֲלָל אוֹ בַּמָּת אוֹ בַקֶּבֶר: יח וְיִסַּב אֵזוֹבָא וְיִטְבֹּל בַּמַּיָא גִּבְר דְּכִי וְיִזְדִּי עַל מִשְׁפָּנָא וְעַל כָּל מְנִיָּא וְעַל נִפְשָׁתָא דִּי הָיוּ תַּמָּן וְעַל דִּיקְרַב בְּגִרְמָא אוֹ בְּקִטְלָא אוֹ בְּמָתָא אוֹ בְּקִבְרָא:

(יט) וְהִזָּה הַטָּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וּכְבֹּס בְּגָדָיו וְרָחֵץ בַּמַּיִם וְטָהַר בַּעֲרֵב: יט וְיִזְדִּי דְּכִיָּא עַל מְסַאבָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׂבִיעִיָּאָה וְיִדְכָּנָה בְּיוֹמָא שְׂבִיעִיָּאָה וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמִיָּא וְיִזְדִּי בְּרִמְשָׁא:

כ"ה – וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי • (ספרי) הוא גמר טהרתו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשים

וְדוּפַק [גולל] – כיסוי הקרון של מת; 'דופק' – לוח עץ שנותנים בצדו, שהם מטמאים כמת עצמו. וקר אומר הכתוב: כָּל אִשֶּׁר יָגַע בְּמָת, או בחלקי אָרוֹנוֹ הַמְּצוּיִים יַחַד עִמּוֹ, בהיותו קבור על פני השדה (=בבית הקברות) יטמא. וזה לפי מדרשו (ספרי, חולין עב). **וּפְשׁוּטוֹ** של מקרא, 'עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה', במקום פתוח שאין שם אהל, מטמא המת שם דווקא בנגיעה, ולא בעמידה על דל (רמב"ם שם): תורה זו (יט) וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי. הוצאה זו של יום השביעי קראה הכתוב 'וְחִטָּאוּ' כי הוא גמר טהרתו, שמעבשיו הוא זקוק רק לטבילה וכיבוס בגדים כשאר טמאים – 'וְטָהַר בַּעֲרֵב' (ספרי א"ש): תורה כ

אף כשהם סגורים, מחמת הטומאה שבחלל האהל החופף עליהם מבחוץ (חולין כה) (מפרשים): **פְּתִיל**. 'צמיד פתיל' פירושו: מכסה מחובר. שכן, 'צמיד' הוא לשון כיסוי (על שם שדרכו להיות תמיד צמוד יחד עם הכלי). ו'פתיל' הוא לשון 'מחובר' בלשון עברי (ס"א: ערב). וכן מצינו דוגמתו: 'נפתולי אלהים נפתלתי' עם אחותי (בראשית ל, ח) – שפירושו: נתחברתי עם אחותי [דברי רחל באשר בלה שפחתה ילדה בן: מעתה הנני מחוברת ושונה אל אחותי לאה, שזכיתי גם אנכי לבנים] (רא"ם גר"א): תורה טז (טז) עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. מה בא הכתוב ללמדנו? רבוחינו דרשו, לרבות גולל

הטומאה שונה משאר כלים שאין הקרס מקבל טומאה מגבו – מצדו החיצוני על ידי נגיעת הטומאה בדפנות הכלי, אלא רק מתוכו, כשהטומאה נכנסת בתוך אויר הכלי (ראה ויקרא יא, א). לפיכך כשכלי-הקרס נמצא באהל המת אשר כל חללו טומאה, אם אין מגופת צמידתו – המקסה הצמוד לו, פתולה (מחוברת) עליו יפה בחבור, טמא הוא לפי שהטומאה נכנסת דרך אויר הכלי: הא אם יש צמיד פתיל עליו, טהור. כי הטומאה חופפת עליו רק מגבו, וכלי קרס אינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו. אבל שאר סוגי כלים כגון של מתכות ועץ שמקבלים טומאה גם מגבם, דרי הם נטמאים באהל המת

כַּוְנָבֶר דִּי יִסְתָּאב וְלֹא דִי עֲלוּהִי וְיִשְׁתַּצִּי
אֲנָשָׁא הֵהוּא מְגוּ קְהֵלָא אַרִי יֵת מִקְדָּשָׁא
דִּי סָאב מִי אֲדִיּוּתָא לֹא אֲזִדְרִיקוּ עֲלוּהִי
מִסָּאב הוּא:

(ב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִתּוֹךְ הַקְּהָל בִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי
נִדָּה לֹא־זָרֵק עָלָיו טָמֵא הוּא:

רש"י וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְגו' • אם נִטְמָא מִקְדָּשׁ, לָמָּה נִטְמָא מִשְׁכָּן כו' ? כִּדְאִיתָא ב'שְׁבוּעוֹת' (דף טז).

כא ותהי להון לקנים עלם ודנדי מי אדיותא
יצבע לבושוהי ודיקרב במי אדיותא יהי
מסאב עד רמשא:

(כא) וְהִיְתָה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵס
בְּגָדָיו וְהִנָּגַע בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

רש"י וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה • (נדה ט, יומא יד) רבנן תנינו אִמְרוּ שְׁהִמְנָה טְהוֹר, וְזֶה בֹא לְלַמֵּד שֶׁהַנוֹשָׂא מִי חֲטָאת – טָמֵא
טָמֵא חֲמוּרָה לְטָמֵא בְּגָדִים שְׁעָלָיו, מֵה שָׂאִין פֶּן בְּנוֹגַע. וְזֶה שֶׁהוֹצִיאוּ בַּלְשׁוֹן "מִזֶּה", לומר לך שְׂאִינָן
מִטְמָאִין עַד שֶׁיֵּהָא בְּהֵן שְׁעוֹר הַזָּאָה. וְהִנָּגַע וְגו' יִטְמָא • וְאִין טְעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים.

כב וכל די יקרב בה מסאבא יהי מסאב
ואנש דיקרב בה יהי מסאב עד רמשא:

(כב) וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוּ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהִנָּפֵשׁ הַנִּגְעָת
הַטָּמֵא עַד־הָעֶרֶב: פ

רש"י וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוּ • הַטָּמֵא הֵזֶה שֶׁנִּטְמָא בְּמַת יִטְמָא. וְהִנָּפֵשׁ הַנִּגְעָת • בּוּ בְּטָמֵא מַת. תִּטְמָא
עַד־הָעֶרֶב • מִכָּאן לְמַדְנֵנו, שֶׁהַמַּת אֲבִי אֲבוֹת הַטָּמֵא וְהַנִּגְעָת בּוּ אֲב הַטָּמֵא וְהַטָּמֵא אָדָם. זֶהוּ פְּרוּשָׁה לְפִי
מִשְׁמַעָה וְהַלְכוּתִיָּה. וּמִדְרָשׁ אַגְדָּה הֶעֱתִיקָתִי מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְרָשָׁן, וְזֶהוּ: (ב) וַיִּקְחוּ אֵלָיָהּ • מִשְׁלָהֶם,
כִּשְׁם שֶׁהֵם פָּרְקוּ נִזְמִי הַזֶּה לַעֲגֹל מִשְׁלָהֶם, כֵּן יִבְיֹאוּ זֶה לְכַפֵּרָה מִשְׁלָהֶם. פָּרָה אֲדָמָה • מִשָּׁל לָכֵן שִׁפְחָה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

תִּטְמָא עַד הָעֶרֶב. וְדוּקָא 'הַנֶּפֶשׁ'
הַנִּגְעָת בּוּ, דִּהֲוִינוּ אָדָם, אֲכָל כָּלִים
וּבְגָדִים שֶׁנִּגְעוּ בְּטָמֵא־מַת, נִטְמָאִים
לְשִׁבְעָה יָמִים [וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֲצֹל
מִלְּחָמָת מִדֵּין (מִלֵּחַן לֹא, כו) וְכִבְסֶתֶם
בְּגֵדֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְטַהַרְתֶּם] (חזקוני);

הַטָּמֵא עַד הָעֶרֶב. כָּאן לְמַדְנֵנו שֶׁהַמַּת
טוֹמְאָתוֹ חֲמוּרָה, בְּדִרְגָּת 'אֲבִי אֲבוֹת
הַטּוֹמְאָה', וְהַנִּגְעָת בּוּ הָרִי הוּא 'אֲב
הַטּוֹמְאָה', וְהַטָּמֵא אָדָם, וְלֹא כְּבִשְׂאָר
טוֹמְאוֹת שֶׁהַנִּגְעָת בְּטוֹמְאָה עֲצֻמָּה הָרִי
הוּא 'וְלֹד הַטּוֹמְאָה' וְהַטָּמֵא רַק אוֹכְלִים
וּמִשְׁקִים. זֶהוּ פִּירוּשָׁה שֶׁל פְּרִשְׁת פָּרָה
אֲדוּמָה לְפִי מִשְׁמַעָה וְהַלְכוּתִיָּה.

וּמִדְרָשׁ־אַגְדָּה הֶעֱתִיקָתִי מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל
רַבִּי מִשֶּׁה הַדְרָשָׁן, וְזֶהוּ (רש"י חזקוני)
עֲתָה אֵל תַּחֲלִילַת הַפְּדוּשָׁה לְבִאֲרָה עַל פִּי
הַדְרָשָׁה:

(ב"ט) וַיִּקְחוּ אֵלָיָהּ פָּרָה אֲדָמָה. לְשׁוֹן
'וַיִּקְחוּ' מִשְׁמַעוֹ שֶׁתִּהְיֶה הַפָּרָה קְנוּיָה
מִשְׁלָהֶם, דִּהֲוִינוּ מִמּוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל.
לְפִי שֵׁשׁ בְּעִנְיָן 'פָּרָה אֲדוּמָה' מִשּׁוּם
כְּפָרָה עַל חֲטָא הָעֲגֹל, וּבִשְׁמֵם שֶׁהֵם

חֲמוּרָה לְטָמֵא בְּגָדִים שְׁעָלָיו, מֵה
שָׂאִין פֶּן ב'נוגע' בְּמִים הַלֵּל, שְׁטוּמְאָתוֹ
קֵלָה וּמִטְמָא אוֹכְלִים וּמִשְׁקִים בְּלָבָד, וְלֹא בְּגָדִים. וְזֶה
שֶׁהוֹצִיאוּ הַכְּתוּב בַּלְשׁוֹן 'מִזֶּה' [וְלֹא
אָמַר 'נוש'א'] – לומר לך שֶׁהַמִּים אֵינָן
מִטְמָאִין אֶת הַנוֹשָׂא אוֹתָם אֲלֹא עַד
שֶׁיֵּהָא בְּהֵן כְּדִי שִׁיעוֹר הַזָּאָה,
וּבְכַפּוֹת מִכָּה אֵינָם מִטְמָאִים כָּלִל אֶת
הַנוֹשָׂא, כִּי אִם אֶת הַנִּגְעָת בָּהֶם. וְאוֹלָם,
הַנוֹשָׂא אֶת הַמִּים לְצוּרָף מִצּוֹת הַזָּאָה
אֵינָם נִטְמָא, שֶׁהָרִי כָּל מִזֶּה הוּא גַם
'נוש'א' (באמ"ח, בא"י):

וְהִנָּגַע וְגו' יִטְמָא. רַק גּוֹפּוֹ 'יִטְמָא' וְאִין
טְעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים – כְּלֹמֶר, הַהֲבִדֵּל
בֵּין הַנוֹשָׂא לְהַנִּגְעָת הוּא רַק לְעִנְיָן
כִּיבּוֹס בְּגָדִים, אֲבָל שְׁנֵיהֶם נִטְמָאִים עַד
הָעֶרֶב: תורה כב

(כב) וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוּ הַטָּמֵא. הֵזֶה
שֶׁנִּטְמָא בְּמַת, יִטְמָא – וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר
בֵּין בְּנִגְיַעַת אָדָם וּבֵין בְּנִגְיַעַת כָּלִים
וּבְגָדִים, אוֹלָם מִשָּׁךְ זְמַן טוֹמְאָתָם שׁוֹנָה
– כְּדִלְהֵלָן:

וְהִנָּפֵשׁ הַנִּגְעָת בּוּ – בְּטָמֵא מַת –

(ב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְגו'. אִם נֶאֱמַר
'מִקְדָּשׁ' לָמָּה נֶאֱמַר 'מִשְׁכָּן'? כְּלֹמֶר,
לָמָּה שִׁינָה הַכְּתוּב אֶת לְשׁוֹנוֹ, שֶׁבְּפִסְטוֹק
זֶה נֶאֱמַר 'אֶת מִקְדָּשׁ ה' טָמֵא', וְאֵילוּ
לְמַעַלָּה (בפסוק יג) הוּא אוֹמֵר 'אֶת מִשְׁכָּן
ה' טָמֵא' כו', כִּדְאִיתָא ב'שְׁבוּעוֹת' (דף
טז) [כֵּן הַמִּשָּׁךְ דִּבְרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁם:
אֵילוּ נֶאֱמַר 'מִשְׁכָּן' וְלֹא נֶאֱמַר 'מִקְדָּשׁ'
הֵייתִי אוֹמֵר: עַל מִשְׁכָּן יֵהָא חֲיִיב
(כְּשֶׁנִּכְנַס בְּטוֹמְאָה), שֶׁהָרִי נִמְשַׁח
בְּשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה (כדלע"ז, א) וְעַל מִקְדָּשׁ
לֹא יֵהָא חֲיִיב. וְאִם נֶאֱמַר 'מִקְדָּשׁ' וְלֹא
נֶאֱמַר 'מִשְׁכָּן', הֵייתִי אוֹמֵר עַל מִקְדָּשׁ
יֵהָא חֲיִיב, שֶׁהָרִי קְדוּשָׁתוֹ קְדוּשַׁת עוֹלָם
(שָׂאִין אַחֲרֶיהָ הֵייתֵר בְּמוֹת. רש"י) וְעַל
מִשְׁכָּן לֹא יֵהָא חֲיִיב. לָכֵן נֶאֱמַר
'מִשְׁכָּן', וְלָכֵן נֶאֱמַר 'מִקְדָּשׁ': תורה כא
(כא) וּמִזֶּה מִי הַנִּדָּה יִכָּבֵס בְּגָדָיו וְגו'.
רַבּוּתֵינוּ אִמְרוּ שֶׁהִמְנָה טְהוֹר, וְדִרְשׁוּ
כֵּן מִן הָאֱמֹר לְעִיל (פסוק יט) 'וְהִנָּה הַטְהַר'
עַל הַטָּמֵא' – אֵף לְאַחַר שֶׁהִנָּה קָרָא
הַכְּתוּב 'טְהוֹר'. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן 'וּמִזֶּה
מִי הַנִּדָּה יִכָּבֵס בְּגָדָיו' – בֹּא לְלַמֵּד
שֶׁהַנוֹשָׂא מִי חֲטָאת טָמֵא טוֹמְאָה

שִׁטְנָה פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ. אָמְרוּ: תָּבֹא אִמּוֹ וּתְקַנֵּחַ הַצּוּאָה, כִּף תָּבֹא פָּרָה וּתְכַפֵּר עַל הָעֵגֶל. אֲדָמָה • עַל שֵׁם (ישעיה א): "אִם יֵאָדְמוּ כְּתוּלָעַי", שֶׁהַחֲטָא קָרוּי אָדָם. תְּמִימָה • עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ תְּמִימִים וְנִעְשׂוּ בּוֹ בַּעֲלֵי מוֹמִין – תָּבֹא זֶה וּתְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וְיִחְזְרוּ לְתִמְתוּמָם. לֹא עָלָה עָלֶיהָ עַל • כָּשֶׁם שֶׁפָּרְקוּ מֵעֲלֵיהֶם עַל שָׁמַיִם: (ג) אֶל-אֱלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן • כָּשֶׁם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֶהֱרֹן, שֶׁהוּא כֹהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל. וּלְפִי שֶׁאֶהֱרֹן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל לֹא נַעֲשִׂית עֲבֹדָה זֹאת עַל יָדוֹ, שָׂאִין קְטִיגוֹר נַעֲשֶׂה סְנִיגוֹר: (ד) וְשִׁרְךָ אֶת-הַפָּרָה • כָּשֶׁם שֶׁשִׁרְךָ הָעֵגֶל: (ו) עֵץ אֶרֶז וְאֶזֶב וּשְׁנֵי תוֹלְעֹת • שְׁלֹשָׁה מִינֵין הֵלְלוּ בְּנִגְדֵי שְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי אִישׁ שֶׁנִּפְלּוּ בָּעֵגֶל. וְאֶרֶז הוּא הַגִּבֹּה מִכָּל הָאֵילָנוֹת וְאֶזֶב נְמוּךְ מִכָּלם, סִימָן, שֶׁהַגִּבֹּה שֶׁנִּתְגָּאָה וְחֲטָא, יִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כְּאֶזֶב וְתוֹלְעֹת, וְיִתְכַפֵּר לוֹ: (ט) לְמַשְׁמֶרֶת • כְּמוֹ שֶׁשָּׁפַע הָעֵגֶל שְׁמֹר לְדוֹרוֹת לְפָרְעָנוֹת, שָׂאִין לָךְ פָּקֻדָה שָׂאִין בָּהּ מִפְּקֻדַּת הָעֵגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב): "וְכִיֹּם פָּקֻדֵי וּפְקֻדֹתַי וְגו'". וְכָשֶׁם שֶׁהָעֵגֶל מְטַמֵּא כָּל הָעוֹסְקִין בָּהּ, כִּף פָּרָה מְטַמֵּא כָּל הָעוֹסְקִין בָּהּ. וְכָשֶׁם שֶׁנִּשְׁתַּהֲרוּ בְּאֶפְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם): "וַיִּזְרַע עַל-פְּנֵי הַמַּיִם וְגו'", כִּף "וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שִׁרְפַת הַחֲטָאֹת וְגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 128)

תבוא פרה ותכפר על העגל (רש"י יט, כב) בארו המפרשים, שלולא חטא העגל לא היתה מיתה בישראל, כי במתן תורה זכו ל"חירות ממלאך המוות", והחטא גרם למיתה ולטמאת מת; ומובן אפוא, שפפרת החטא מבטלת בדרך ממיאל טמאת מת. ויש לומר, שזהו שפפת הרמב"ם שהפפרה העשירית יעשה מלך המשיח: רמז רמז לנו, ששלמות הטהרה תהיה בטול המנות לגמרי, "בלע המנות לנצח".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(מתן גמול ועונש על חטאים) שִׁאִין בָּהּ מִפְּקֻדַּת הָעֵגֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, ד) 'וְכִיֹּם פָּקֻדֵי וּפְקֻדֹתַי עֲלֵיהֶם חֲטָאֹתם' [תשובת הקב"ה למשה לאחר חטא העגל, כשנדרצה להפלתו שלא לכלותם: 'עתה שמעתי אליך מכללותם יחד, ותמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הנד' (לשון רש"י)], וְכָשֶׁם שֶׁהָעֵגֶל טִימָא אֶת כָּל הָעוֹסְקִים בּוֹ – שֶׁעֲבֹדָה זֹרָה מְטַמֵּא כְּמַת וּבְנִדָה (ראה ע"ז לב: ושבת פב) – כִּף פָּרָה זֹאת תְּטַמֵּא כָּל הָעוֹסְקִים בָּהּ. וְכָשֶׁם שֶׁנִּשְׁתַּהֲרוּ בְּאֶפְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק ב) וַיִּקַּח (משה) אֶת הָעֵגֶל... וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר דָּק, וַיִּזְרַע עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [כָּל אֶלֶה שֶׁלֹּא נִתְבָּרַר עַל פִּי עֲדִים אִם נִכְשְׁלוּ בָּעֵגֶל אוֹ לֹא, בְּדָקָם מִשֶּׁה בַּהֲשָׁקָא הַמַּיִם; הַחֲטָאִים שֶׁבָּהֶם מִתּוֹ, וְהַכְּשָׁרִים 'נִטְהָר', כְּלוֹמַר נִתְבָּרַרָה טְהָרָתָם] – כִּף אֶפְרָה הַפָּרָה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים, כְּאֶמֶר (פסוק יז): 'וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שִׁרְפַת הַחֲטָאֹת' וְגו' (מפרשים). ע"ד כֵּן הַעֲתָקָת מִדְּרַשׁ אַגְדָּה מִיִּסּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְּרָשׁ: תוֹרָה א

אֱלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן. כָּשֶׁם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֶהֱרֹן, שֶׁהוּא כֹהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, א) וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וְעַלֵּיָם קוֹם עֲשֵׂה אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ...]. וּלְפִי שֶׁאֶהֱרֹן עַצְמוֹ עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל, לֹא נַעֲשִׂית עֲבֹדָה זֹאת עַל יָדוֹ – אֲלָא עַל יְדֵי אֱלֻעֶזֶר סְנִיגוֹר, לְפִי שֶׁאִין קְטִיגוֹר נַעֲשֶׂה סְנִיגוֹר' [=מִי שֶׁמִּלְמַד חוֹבָה אֵינוֹ רָאוּי לְשִׁמּוֹשׁ גַּם כְּמִלְמַד זְכוּת], וְכְּמוֹ כֵּן כָּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוֹם מִפְּקֻדַּת עוֹן אֵין רָאוּי שֶׁתָּבֹא הַפָּקֻדָה עַל יָדוֹ: וְשִׁרְךָ אֶת הַפָּרָה. כָּשֶׁם שֶׁשִׁרְךָ הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק ב) וַיִּקַּח (משה) אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁרֹף בְּאֵשׁ...: עֵץ אֶרֶז וְאֶזֶב וּשְׁנֵי תוֹלְעֹת. שְׁלֹשָׁה מִינֵין הֵלְלוּ הֵם בְּנִגְדֵי שְׁלֹשֶׁת-אֲלָפֵי אִישׁ שֶׁנִּפְלּוּ בָּעֵגֶל (שם פסוק כח). וְאֶרֶז הוּא הַגִּבֹּה מִכָּל הָאֵילָנוֹת וְאֶזֶב הוּא הַנְּמוּךְ מִכָּלם (שם פסוק כ). וַיִּזְרַע עַל הָעֵפֶר אֲשֶׁר מִן הָאֶרֶז אֲשֶׁר בִּלְבָנוֹן וְעַד הָאֶזֶב אֲשֶׁר יֵצֵא בְּקִיר' – סִימָן, שֶׁהַגִּבֹּה שֶׁנִּתְגָּאָה וְחֲטָא, יִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כְּאֶזֶב וְתוֹלְעֹת וְיִתְכַפֵּר לוֹ: לְמַשְׁמֶרֶת. כְּמוֹ שֶׁשָּׁפַע הָעֵגֶל שְׁמֹר לְדוֹרוֹת לְפָרְעָנוֹת, וְאֵין לָךְ פְּקֻדָּה

פָּרְקוּ נִזְמִי-הַזֶּהָב לָעֵגֶל מִשְׁלָהֶם [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב, ג) 'וַיִּתְּפְּרְקוּ כָּל הָעָם אֶת נִזְמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאֻזְנֵיהֶם... וַיַּעֲשׂוּהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה'] – כִּף יִבְיֵאוּ פָּרָה זֹאת לְכַפֵּרָה, דְּיוֹקָא מִשְׁלָהֶם: פָּרָה אֲדָמָה. לְמַד דְּיוֹקָא פָּרָה' [וְלֹא 'פָּר' אוֹ מִין אַחֶר]? מִשָּׁל לְבֶן-שָׁפָחָה שְׁטִינָף פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ – לְכַלֵּף אֶת אֶרְמוֹן מְלָכוֹתוֹ, אֶמְרוּ מִשְׁרָתִי הַמֶּלֶךְ: 'תָּבֹא אִמּוֹ שֶׁל הַיָּלֵד וּתְקַנֵּחַ הַצּוּאָה'; כִּף גַּם לַעֲנִין קִלְקוּל חֲטָא הָעֵגֶל: תָּבֹא פָּרָה אִם הָעֵגֶל וּתְכַפֵּר עַל אֲדוּת הָעֵגֶל (תנחומא): אֲדָמָה. עַל שֵׁם לְשׁוֹן הַכְּתוּב: 'אִם יֵאָדְמוּ כְּתוּלָעַי' כְּמֶר יִהְיוּ' (ישעיה א, יח) [אִם תִּשׁוּבוּ מִמַּעַשֵׁיכֶם הָרָעִים – גַּם אִם חֲטָאִיכֶם יִהְיוּ 'אֲדוּמִים' בִּיּוֹתֵר כְּצִבְעֵי הַתּוּלָע, אֲלֵבִין וְאִנְקָה אוֹתָם כְּמֶר לְבָן] הָרִי שֶׁהַחֲטָא קָרוּי עַל פִּי הַמִּשָּׁל 'אֲדוּם', לְפִיכָף גַּם הַפָּרָה הַמְכַפֶּרֶת, תִּהְיֶה אֲדוּמָה: תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם. עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁקוֹדֵם מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל הָיוּ תְּמִימִים וְשִׁלְמִים, וְאַחֵר שֶׁחֲטָאוּ נַעֲשׂוּ בּוֹ כְּבַעֲלֵי-מוֹמִין. לְכֵן, תָּבֹא פָּרָה תְּמִימָה זֹאת וּתְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וְיִחְזְרוּ לְתִמְתוּמָם: לֹא עָלָה עָלֶיהָ עוֹל. כָּשֶׁם שֶׁפָּרְקוּ מֵעֲלֵיהֶם עוֹל מִלְכוּת שָׁמַיִם: אֶל

כ (א) וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְּבַר־צֶן בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ וַתָּמָת שָׁם מֵרִים וַתִּקְבֹּר שָׁם:

ה"י כָּל־הָעֵדָה • עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁכָּבֶר מֵתוֹ מֵתֵי מִדְּבָר, וְאֵלּוּ פָּרְשׁוּ לַחַיִּים. וַתָּמָת שָׁם מֵרִים • (מ"ק כ"ח) לָמָּה נִסְמְכָה מִיתַת מֵרִים לַפֶּרֶשֶׁת פָּרָה אֲדָמָה? לֹאמַר לָךְ: מִה קָרְבָּנוֹת מִכִּפְּרִין (ס"א כְּמוֹ שֶׁפָּרָה אֲדָמָה מִכִּפְּרִית), אֵף מִיתַת צַדִּיקִים מִכִּפְּרִית. וַתָּמָת שָׁם מֵרִים • (שם) אֵף הִיא בִּנְשִׁיקָה מֵתָה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר בָּהּ: "עַל־פִּי ה'"? שָׂאִינוּ דֶּרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה. וּבִאֲהָרָן נֶאֱמַר (במדבר לג): "עַל־פִּי ה'", בִּ"אֵלָה מִסְעִי".

כ (ב) וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן:

ה"י וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה • מִכָּאן, שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר בְּזִכּוֹת מֵרִים.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (שיחות יום א' פרשת חזקת, בדר"ח תמוז, ה'תשכ"ו)

יֵשׁ כְּאֵלּוּ שְׁנוּפְלִים בְּרוּחַם בְּגִלְל שְׁלֵמֻתוֹת יְגִיעָתָם, הֵן בְּנוֹגַע לַעֲצָמָם וְהֵן בְּנוֹגַע לְזוּלָתָם, אֵינָם רוֹאִים מִיָּד אֶת הַפִּירוֹת. וְגַם עַל זֶה יִשְׁנוּ לִמּוּד מִפֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעַ - שְׁלֵמֻתוֹת שֶׁבִּמְשֹׁף אַרְבָּעִים שָׁנָה לֹא יָדְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּזִכּוֹת מִי הָיְתָה לָהֶם הַבָּאָר שֶׁמִּמֶּנָּה שָׁתוּ בְּהִיּוֹתָם בְּמִדְּבָר, הִנֵּה סוּף־כֹּל־סוּף נוֹדַע לָהֶם הַדְּבָר, אִם כִּי לְאַחֲרֵי מִשְׁךְ זְמַן רַב. וְעַל־אֲחַת־כָּמֶה־וְכָמֶה בְּיָמֵינוּ, שֶׁהַמְּאֻרְעוֹת מִתְרַחֲשִׁים בְּמַהֲרֵי רַגַל גְּדוּלָּה רַבָּה יוֹתֵר, בְּרוּר הַדְּבָר, שָׁאֵם רַק מִתְעַסְקִים מִתּוֹךְ רֶגֶשׁ, מְסִירָה וְנִתְיָנָה עַד לְמִסִּירַת נֶפֶשׁ (בְּאֻפֶּן חִיּוּבִי) - מִצְּלִיחַ הַקֶּבֶ"ה וְרוֹאִים פִּירוֹת טוֹבִים בְּמַהֲרֵי רַגַל יוֹתֵר, אִם תִּיכַף וּמִיָּד, וּבְכָל אֻפֶּן - תּוֹךְ מִשְׁךְ זְמַן קָצֵר.

ג (ג) וַיִּרֶב הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֹאֲמָר וְלוֹ גִּעְוֵנוּ בְּגֹעַ אַחֲנֵנוּ לִפְנֵי יְהוָה:

ה"י וְלוֹ גִּעְוֵנוּ • הַלּוֹאִי שְׂגוּעֵנוּ. בְּגֹעַ אַחֲנֵנוּ • בְּמִיתַת אַחֲנֵנוּ בַּדְּבָר. לִמַּד שְׁמִיתַת צָמָא מְגַנָּה מְגַנָּה. בְּגֹעַ • שֵׁם דְּבָר הוּא, כְּמוֹ "בְּמִיתַת אַחֲנֵנוּ", וְלֹא יִתְכַּן לַפֶּרֶשׁוֹ "כְּשִׁמְתוֹ אַחֲנֵנוּ", שָׁאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְהִנָּקֵד "בְּגֹעַ" (בְּחֹלֶם הָוָא"ו).

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נֶאֱמַר בְּמִפּוֹרֶשׁ 'עַל פִּי ה', בְּפֶרֶשֶׁת 'אֵלָה מִסְעִי' (לִקְטָן לַג, לַח) (בבא בתרא יז. באמ"ח, ב"ם): תורה ב
(ב) וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה. מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא פִירֵשׁ הַכְּתוּב מִדּוּעַ לֹא הָיָה לָהֶם מַיִם, לְמַדְנוּ מִכָּאן, שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר בְּזִכּוֹת מֵרִים, וְכִיּוֹן שִׁמְתָה פֶּסְקוֹ הַפִּיִּים (תענית ט). (רבי'ט): תורה ג
(ג) וְלוֹ גִּעְוֵנוּ. הַלּוֹאִי שְׂגוּעֵנוּ [תִּיבַת 'לו' מִשְׁמַשֶּׁת בְּשִׁלֵּשׁ מִשְׁמַעוּיּוֹת שׁוֹנוֹת וּבְכָל מְקוֹם הִיא מִתְּפַרֶשֶׁת לְפִי עֲנִינָהּ. א. בְּמִשְׁמַעוֹת 'אֵילוּ', כְּמוֹ (להלן כב, כט) 'לו' יֵשׁ חֶרֶב בִּידִי' ב. בְּמִשְׁמַעוֹת 'שְׂמָא' או 'פֶּן', כְּמוֹ (בראשית ג, טו) 'לו' יִשְׁטַמְנוּ יוֹסֵף' ג. בְּמִשְׁמַעוֹת 'הַלּוֹאִי', כְּמוֹ (שם יז, יח) 'לו' יִשְׁמַעֲלָל יְהוָה לְפָנֶיךָ'. וְכֵן 'לו'

אֲדוּמָה מִכִּפְּרִית - בְּמִבּוֹאָר לְמַעֲלָה, אֵף מִיתַת צַדִּיקִים מִכִּפְּרִית עַל עֲוֹנוֹת אֲנָשֵׁי הַדּוֹר (מועד קטן כח) (רא"ם, ב"ם): וַתָּמָת שָׁם מֵרִים. אֵף הִיא בִּנְשִׁיקָה מֵתָה [=מִיתָה מִיּוֹחֲדָת אֶצֶל הַצַּדִּיקִים, שֶׁאֵינָנָה עַל יְדֵי מִלָּאךְ הַמָּוֶת אֲלָא עַל יְדֵי הַקֶּב"ה בְּעֶצְמוֹ בְּדֶרֶךְ חִיּוּבָה, כְּמִי שְׁנוֹשֵׁק אֶת אוֹהָבוֹ וְרוּחוֹ מִתְדַבֵּקֶת אֵלָיו], וְדָרְשׁוּ כֵּן מִגִּזְרֵה שְׁנֵה: נֶאֱמַר כֵּאֵן וַתָּמָת שָׁם מֵרִים וְנֶאֱמַר בְּמִיתַת מֹשֶׁה (דברים לד, יז) וַתָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי ה' - מִה מִיתַת מֹשֶׁה בִּנְשִׁיקָה, שֶׁנֶּאֱמַר בּו' 'עַל פִּי ה' אֵף מִיתָתָה שֶׁל מֵרִים כֵּן. וּמִפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר בָּהּ 'עַל פִּי ה'?' - לְפִי שֶׁאֵינּוּ דֶּרֶךְ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה לְכַתּוּב לְשׁוֹן זֶה לְגַבִּי אֲשֶׁה, וְאֵכָן בִּאֲהָרָן

כ (א) כָּל הָעֵדָה. לְאַחֵר שֶׁכָּבֶר נֶאֱמַר 'וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹסִיף הַכְּתוּב וְהַדְּגִישׁ: 'כָּל הָעֵדָה' - כְּלוּמַר, עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁאֵין בָּהֶם חִיּוּבֵי מִיתָה, שֶׁכָּבֶר מֵתוֹ כָּל מֵתֵי מִדְּבָר אֲשֶׁר נִגְזְרָה עֲלֵיהֶם: 'בְּמִדְּבָר הַזֶּה יָתֻמוּ וְשָׁם יָמָתוּ' (לעיל יד, לח), וְאֵלּוּ הַנִּשְׁאָרִים פָּרְשׁוּ לַחַיִּים (רא"ם): וַתָּמָת שָׁם מֵרִים. לָמָּה נִסְמְכָה פֶּרֶשֶׁת מִיתַת מֵרִים לַפֶּרֶשֶׁת פָּרָה אֲדוּמָה, הֲלֹא פֶּרֶשֶׁת פָּרָה נִמְנִית בֵּין שְׁמוֹנֶה הַפֶּרֶשִׁיּוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בַּיּוֹם שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית (ראה לעיל ה, ב. ושמות מ, יז) וְאֵלּוּ מִיתַת מֵרִים הָיְתָה בְּסוּף שְׁנַת הָאֲרָבָעִים? אֲלָא לֹאמַר לָךְ, מִה קָרְבָּנוֹת מִכִּפְּרִין (ס"א): מִה פָּרָה

(ד) וְלָמָּה הִבָּאתֶם אֶת־הַקֹּהֵל יְהוָה אֱלֹהֵי הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבָעִירָנוּ:

וּלְמָּה אֲעֲלֶתֶנּוּ יְת קָהֵל דִּי לְמִדְבָּרָא הַדִּין לְמַמַּת תַּמָּן אֲנַחְנָא וּבָעִירָנָא:

(ה) וְלָמָּה הֵעֲלִיתֶנּוּ מִמִּצְרַיִם לְהֵבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה הַזֶּה לֹא מְקוֹם זֶרַע וְתֹאנָה וְגִפְן וְרִמּוֹן וּמִים אֵין לְשָׁתוֹת:

ה וּלְמָּה אֲסַקְתוּנָא מִמִּצְרַיִם לְאַיְתָאָה יְתָנָא לְאַתְרָא בִּישָׁא הַדִּין לֹא אֲתֵר כְּשֵׁר לְבֵית זֶרַע וְאֵף לֹא תִינִין וְגוֹפְגִין וְרִמּוֹנִין וּמִיָּא לִית לְמִשְׁתִּי:

(ו) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֵלֵיהֶם: פ

ו וְעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן קֳדָם קָהֵל לְתַרְע מִשְׁכַּן וּמָנָא וְנִפְּלוּ עַל אִפְּיֵהוּן וְאַתְגְּלִי וַיִּקְרָא דִּי לַהוֹן:

♦ יום שלישי כ"ו סיון ♦

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ז וּמַלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִיָּמָר:

(ח) קַח אֶת־הַמַּטֵּה וְהַקֹּהֵל אֶת־הָעֵדָה אִתָּה וְאַהֲרֹן אַחִיד וְדַבַּרְתֶּם אֶל־הַפֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מַיִם מִן־הַפֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם:

ח סָב יְת חֲטָרָא וְאַכְנִישׁ יְת כְּנִשְׁתָּא אֲתֵר וְאַהֲרֹן אַחִיד וְתַמְלִלֹן עִם כִּיפָא לְעֵינֵיהוֹן וְיִתֵּן מוֹהִי וְתַפֵּק לַהוֹן מִיָּא מִן כִּיפָא וְתַשְׁקִי יְת כְּנִשְׁתָּא וְיִת כְּעִירָהוֹן:

ח"ט וְאֶת־בְּעִירָם • (במדבר רבה) מִכָּאן, שְׁחַס הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֵּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צֻוְּהוּ:

ט וְנִסִּיב מֹשֶׁה יְת חֲטָרָא מִן קֳדָם יִי כְּמָא דִּי פְקֻדָּה:

(י) וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקֹּהֵל אֶל־פְּנֵי הַפֶּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׂמְעוּנָא הַמִּזְרִים הַזֶּה נּוֹצִיא לָכֶם מַיִם:

י וְאַכְנִישׁוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יְת קָהֵל לְקֳדָם כִּיפָא וְאַמַּר לַהוֹן שְׁמַעוּ כְּעַן סְרַכְנִיָּא הַמֵּן כִּיפָא הַדִּין נִפֵּק לְכוֹן מִיָּא:

ח"י וַיִּקְהֲלוּ וְגו' • (שם) זֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהַחֲזִיק מַעֲט אֶת הַמְּרָבָה. הַמֵּן־הַפֶּלַע הַזֶּה נּוֹצִיא • לְפִי

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

הָאָרוֹן, שְׁנֶאֱמַר (יהושע ג, ט) 'וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גִּשּׁוּ הַנָּה וְשָׁמְעוּ אֶת דְּבַר ה' אֱלֹהֵיכֶם', וְנֶאֱמַר (שם ח, א) 'וְכָל יִשְׂרָאֵל וּזְקִנָיו וְשֹׁטְרֵים וְשֹׁפְטָיו עֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאָרוֹן' (מדרש תנחומא ט) [בראשית־רבה ח, ז] (והכוונה:

בְּרוּךְ־הוּא עַל מְמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יָמוּתוּ בְּהִמָּתָם בְּצָמָא, וְלִכְךָ הָאֲרִיף הַכְּתוּב וְהוֹפִיר הֵן אֶת הָאָדָם וְהֵן אֶת הַבְּהֵמָה, וְלֹא אָמַר בְּלִשׁוֹן כָּל־לִי וְהִשְׁקִיתָ אוֹתָם' (א"ש, קצ"ט); תורה ט

(י) וַיִּקְהֲלוּ וְגו' אֶת הַקֹּהֵל אֶל פְּנֵי הַפֶּלַע. מִתּוֹךְ הַלִּשׁוֹן מִשְׁמַע שְׂבוּלָם הַתְּכַנְסוּ וְעִמְדוּ נֹכַח פְּנֵי הַפֶּלַע, וְזֶה אֶחָד מִן הַמְּקוֹמוֹת שֶׁעַל יְדֵי נִסְחָזִיק מוֹעֵט אֶת הַמְּרוּבָּה [וְכֵן מְצִינוּ עוֹד (ויקרא ח, א) 'וְאֵת כָּל הָעֵדָה הַקֹּהֵל אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד', וְכָךְ גַּם בְּשֻׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן נִכְנְסוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בֵּין שְׁנֵי בְּדֵי

גִּזְעֵנוּ' הָאֲמֹר כָּאן, פִּירוּשׁוֹ: הַלֹּאִי שְׁהִינּוּ מֵתִים (לש"ח):

בְּגוֹעַ אַחִינוּ. הַלֹּאִי שְׁהִינּוּ מֵתִים בְּמִיתַת אַחִינוּ בְּדָבָר וְלֹא מִחוּסֵר מִיָּם, שְׁמִיתַת צָמָא מְגוּנָה מְמוּנָה:

בְּגוֹעַ. 'גוֹעַ' - שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּלִשׁוֹן 'גִּזְעָה', אֵלֹא שֶׁהִיא תִּיבָה נִסְמָכַת לְאַחִינוּ הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ, וּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ 'בְּמִיתַת אַחִינוּ', לְכוֹן נִשְׁתַּנָּה נִיקוּדָהּ לְגוֹעַ. וְלֹא יִתְּכֵן לְפָרְשׁוֹ כְּלִשׁוֹן פְּעוּלָה בְּעֵבֶר, שֶׁהִיא פִּירוּשׁוֹ 'כְּשִׁמְתוֹ אַחִינוּ', שְׂאֵם־כֵּן הִיָּה לוֹ לִיִּנְקָד 'בְּגוֹעַ' (בְּחוּלָם הוּא"ו); תורה ד

(ח) וְאֵת בְּעִירָם. מִכָּאן שְׁחַס הַקְדוּשׁ-

הַמֵּן הַפֶּלַע הַזֶּה נּוֹצִיא. מֵאַחֵר שְׁנִצְטָה מֹשֶׁה לְהוֹצִיא לָהֶם מַיִם מִן הַפֶּלַע, לָמָּה אָמַר לָהֶם בְּלִשׁוֹן תְּמִידָה: 'הַמֵּן הַפֶּלַע הַזֶּה נּוֹצִיא לָכֶם מַיִם?' אֵלֹא, הַצִּיּוּי הִיָּה לְהוֹצִיא מִיָּם מִן הַפֶּלַע הַהוּא אֲשֶׁר מִמֵּי בָאָרוֹ הָיוּ שׁוֹתִים עַד עֵתָה מֵאֹ שֶׁהִכּוּ בַּחוּרֵב [כְּאֲמֹר (שמות יז, י) 'הִנֵּנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שֵׁם

שלא היו מפירין אותו, לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים פשנסתלק הבאר, והיו ישראל אומרים להם: מה לכם? מאיזה סלע תוציאו לנו מים? לכך אמר להם: "המרים", סרבנים, לשון יוני שוטים – מורים את מוריהם, המן הסלע הזה, שלא נצטוינו עליו, נוציא לכם מים?.

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶת־יְהוָה וַיֵּן אֶת־הַסֵּלַע בְּמַטְּהוֹ פַּעַמִּים וַיֵּצְאוּ מִים רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה וּבְעִירָם:
 יא ואמר משה ית' יהוה ומחא ית פיפא
 בחרטה תרתין זמנין ונפקו מנא סגיא
 ושתיתא כנשתא ובעירהו:

כ"י פ' פעמים. לפי שבראשונה לא הוציא אלא טפין, לפי שלא צוה המקום להפכותו אלא "ודברתם אל-הסלע", והמה דברו אל סלע אחר ולא הוציא. אמרו: שמה צריך להפכותו כבראשונה, שנאמר (שמות יז)

"והכית בצור" – ונודמן להם אותו סלע והכהו.

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־תִּהְיֶה עֵין לֹא־הַאֲמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקֶּהֶל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם:
 יב ואמר יי' למשה ולא־הרן חלף די לא
 המננתם ביי' להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא
 תביאו את־הקהל הזה אל־הארץ אשר־נתתי להם:

כ"י י' עין לא־האמנתם בי. גלה הכתוב שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ, כדי שלא יאמרו עליהם: כעון שאר דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו לארץ, כך היה עון משה ואהרן. והלא (במדבר יא) "הצאן ובקר ישחט" קשה מזו? אלא לפי שבסתר – חסד עליו הכתוב, וכאן שבמעמד כל ישראל – לא חסד עליו הכתוב, מפני קדוש השם. להקדישני. שאלו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקדש לעיני העדה

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וגו' (לעיל יא, כב) היתה קשה מזו? [לפי שבשני המקומות היו דבריו או מעשיו עלולים להתפרש בטעות, כאילו הוא סבור שאין די בכוחו של מעלה לעשות נסים גמורים: בסלע, שלא היה די בדיבור והוצרך להכאה. ובשאלת 'הצאן ובקר...' שהיו דבריו דומים כמי שתמה ואומר: האם יתכן להביא להם בשר די סיפוקם. ואמנם, בשאלת 'הצאן ובקר...' היתה משמעות זו יותר מפורשת מאשר בהכאת הסלע] אלא לפי ששם היה הדבר בסתר בינו לבין הקב"ה, שלא היו ישראל שומעים את דבריו כדי שיטעו בכך, לפיכך חסד עליו הכתוב – חס עליו הקב"ה ומחל לו, וכאן במעשה הסלע שהיה במעמד כל ישראל, לא חסד עליו הכתוב, מפני קדוש השם (נח"י):

להקדישני. שאילו דברתם אל הסלע והוציא ממנו, הייתי מקדש לעיני העדה, ומתוך כך היו גם לוקחים להם מוסר, מן הסלע השומע בקול נביאי ה', והיו אומרים: 'מה

בשפע אלא טיפין, לפי שלא צוה המקום להפכותו אלא 'ודברתם אל הסלע' (לעיל פסוק ח), והמה דברו בתחילה אל סלע אחר בסבורים היו שזהו אותו הסלע המסוים ולא הוציא מים כלל, אמרו שמה צריך להפכותו כפי שנצטוה עליו בראשונה, שנאמר (שמות יז, ו) 'והכית בצור...', ובין הדיבור להכאה נודמן להם אותו סלע הנכון והכהו פעמיים – בפעם ראשונה הוציא מים מועטים, ובשניה: 'ויצאו מים רבים' [אבל סלע אחר לא היה מוציא כלל, אפילו על ידי הכאה פעמיים] (תנחומא) (הוכרן, ב"ב): תורה יב

(יב) י' עין לא האמנתם בי. גלה הכתוב שאלולי חטא זה בלבד היו משה ואהרן נכנסין לארץ. וזאת, כדי שלא יאמרו עליהם: 'כעון שאר דור־המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו, כך היה עון משה ואהרן'. ולמה הקמיר הקב"ה כל כך בעונש חטא זה, והלא שאלת משה ששאל: 'הצאן ובקר ישחט' להם ומצא להם

על הצור בחרב, והכית בצור ויצאו ממנו מים, ושתה העם', ואולם עתה לא היו יודעים משה ואהרן היכן הוא, לפי שלא היו מפירין אותו, לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים פשנסתלק הבאר במיתת מרים, והיו ישראל אומרים להם 'מה לכם, מאיזה סלע תוציאו לנו מים' – כלומר, למה לכם לחפש את הסלע ההוא דיוקא, הוציאו לנו מים מאיזה סלע שהוא, לכך אמר להם 'שמעו נא המורים' – שפירושו 'סרבנים' – המסרבים לשמוע בקול רבותיהם, וב'לשון יוני פירושו 'שוטים', ועוד יש בו פירושו: 'מורים את מוריהם' – שמלמדים את מלמדיהם כיצד עליהם להתנהג – 'המן הסלע הזה שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים'!:

(תנחומא) (הוכרן, רע"ב): תורה יא

(יא) פעמים. למה הכה את הסלע פעמיים, ולמה הכהו כלל, הרי נצטוו 'ודברתם אל הסלע' אלא, לפי שבראשונה בשהכהו לא הוציא מים

ואומרים: מה סלע זה, שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה, מקים דבורו של מקום, קל וחמר אנו! לכן לא תביאו • בשבועה, כמו (שמואל א' א':) "לכן נשבועתי לבית עלי". נשבע בקפיצה, שלא ירבו בתפלה על כך.

(יג) **הִמָּה מִי מְרִיבָה אֲשֶׁר־רָבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה** יג אנון מי מציתא די נצו בני ישראל קדם יי ואתקדש בהון:
ויקדש בם: ס

י"ט **הִמָּה מִי מְרִיבָה** • הם הנוזרים במקום אחר: (סנהדרין ק"א ב) את אלו ראו אצטגניני פרעה, שמושיען של ישראל לוקה במים, לכך גזרו (שמות א'): "כל־הבן הילוד היארה תשליכהו". **ויקדש בם** • שמתו משה ואהרן על ידם, (ובחים קט"ו ב) שפשהקדוש־ברוך־הוא עושה דין במקדשיו, הוא יראוי ומתקדש על הבריות. וכן הוא אומר (תהלים סח): "נורא אלהים ממקדשיו", וכן הוא אומר (ויקרא י'): "בקרבי אקדש".

♦ יום רביעי כ"ז סיון ♦

(יד) **וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקֹּדֶשׁ אֶל־מִלְכָּא אֲדוֹם** יד ושלח משה אנגדין מרקם לות מלכא דאדום כדנן אמר אחויף ישראל את ידעת ית כל עקתא די אשפחתנא:
אשר מצאתנו:

י"ט **אֲחִיף יִשְׂרָאֵל** • מה ראה להזכיר כאן אתה? אלא אמר לו: אחים אנחנו, בני אברהם, שנאמר לו

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

באלו הצדיקים, כל שפן ברשעים. וכן **הוא אומר** (תהלים סח, לו) **'נורא אלהים ממקדשיו'** [לפי פשוטו: 'מכבוד ה' השוכן במקדש, תבוא היראה לבני אדם' (מצ"ד)], וירשוהו חכמים: 'אל תקרא ממקדשיו אלא ממקדשיו', כלומר, מן המקדשים שלך – שהם הצדיקים קדושו של הקב"ה – מתוך דקדוקך עמיהם בדין, אתה נעשה 'נורא' ונפחד על פולם. **וכן הוא אומר** – לאחר מיתת שני בני אהרן, שלא נהרגו בקדושת המקדש (ויקרא י', א) **'בקרובי אקדש'** ועל פני כל העם אקבד' – כאשר 'בקרובי אקדש' אזי מתקיים 'על פני כל העם אקבד' (חזקוני, רא"ם, ועפ"י רש"י שם); תורה יד

(יד) **אֲחִיף יִשְׂרָאֵל** • מה ראה משה להזכיר כאן אחיה (=קרבת אחים), הלא בכך ניתן לו פתחון פה לטעון כי מאחר שהוא אח לישראל הרי גם לו חלק בארץ, ולמה יתן להם לעבור דרך ארצו ולסניע להם לכבוש את כל נחלת אבותיו? אלא, כך אמר לו, הרי **אחים אנחנו**, ושנינו בני אברהם שנגזרה גלות על זרעו כמו שנאמר לו בברית בין הבתרים (בראשית טו, יג) 'ידע

הסלע בהבאה, נקראים 'מי מריבה' על שם שרבו בני ישראל את ה' [וכאמור למעלה (פסוק א) 'ירב העם עם משה' וגו']. ולפי מדרשו, הלשון 'המה...' רומז על מים אחרים, **הם הנוזרים במקום אחר**, אשר את אלו ראו **אצטגניני פרעה** [=חז"ל הכוכבים כדי לידע את העתידות] **שמושיען של ישראל** (משה) סופו שיהא **לוקה במים**, וכסבורים היו שהם מי היאור אשר יטביעו אותו בהם. **לכך גזרו 'כל הבן הילוד היארה תשליכהו'** (שמות א, כב), אך הם לא ידעו שהדברים מכונים ל'מי המריבה' האמורים כאן, אשר בגללם לא זכה משה להכנס לארץ. וכך אומר הכתוב: המים שחזו הכוכבים ראו, המה מי מריבה ולא מי היאור (תנחומא יא) (בא"ם):

ויקדש בם • כבוד הקב"ה נתעלה ונתקדש באותן המים, בכך **שמתו משה ואהרן על ידם**, כי **בשהקדוש־ברוך־הוא עושה דין במקדשיו** – בצדיקיו הקדושים, על זה הוא **יראוי** – נעשה נורא על כולם, ושם כבודו **מתקדש על הבריות**, שהם אומרים בלבם: אם כך הוא דין ומקפיד

סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה כדי שיפיר את האדון המפרנסו, ועם זאת הוא **מקים דבורו של מקום – קל וחומר אנו** – אבל עכשיו שיצאו המים בהבאה ולא בדיבור, וגם הוצרך להכותו פעמיים, הרי נתמעט חזק הנס ולא נתקדש שמו כל כך, ונתמעטה גם לקיחת המוסר (רא"ם):

לכן לא תביאו • לשון 'לכן...' מלבד משמעותו הפשוטה: 'בשביל כך...', יש בו משמעות נוספת, שהגזירה היא **בשבועה**. לפי שמצינו שתיבת 'לכן' נאמרת בהקדמה לשבועה, **כמו 'ולכן נשבועתי לבית עלי** אם יתכפר עון בית עלי בנבח ובמנחה עד עולם' (שמואל א' ג, יד) [דברי הקב"ה אל שמואל הנביא על אודות הפורענות אשר תבא על בית עלי]. ומשה ואהרן, טרם הספיקו להתפלל ולבקש רחמים על ביטול הגזירה, וכבר הקדים הקב"ה **ונשבע בקפיצה** (בהזירות) כדי שלא **ירבו בתפלה על־כך** (תנחומא)

(רא"ם); תורה יג

(יג) **הִמָּה מִי מְרִיבָה** • לפי פשוטו, פונת הכתוב שהמים הללו שיצאו מן

(בראשית טו) : "כִּי־גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ" וְעַל שְׁנֵינוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחֹב לְפָרְעוֹ. אֵתָה יִדְעָתָ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה • לְפִיכָךְ פִּירַשׁ אַבְיָכֶם מֵעַל אֲבִינוּ (שם לו) : "וַיִּלָּךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו" – מִפְּנֵי הַשָּׂטֵר חֹב הַמָּטָל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב.

(טו) וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה וַנָּשָׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וּלְאֲבֹתֵינוּ:

כ"ז"א וַיִּרְעוּ לָנוּ • סְבָלְנוּ צָרוֹת רַבּוֹת. וְלְאֲבֹתֵינוּ • מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּקָבֶר כְּשֶׁפָּרְעֻנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל.

(טז) וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקֶדֶשׁ עִיר קְצָה גְבוּלָךְ:

כ"ז"ב וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ • בְּבִרְכָּה שֶׁבִּרְכָּנוּ אֲבִינוּ (בראשית כז) : "הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב", שֶׁאֲנִי צוֹעֲקִים וְנִעְנִים. מַלְאָךְ • זֶה מֹשֶׁה. מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מַלְאָכִים", וְאוֹמֵר (ד"ה ב לו) : "וַיְהִי מַלְעָכִים בְּמַלְאכֵי הָאֱלֹהִים".

(יז) נַעֲבְרָה־נָּא בְּאֶרֶץךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֶרֶץ דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְדֵּךְ לֹא נִטָּה יָמִין וּשְׂמָאוֹל עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבוּלָךְ:

כ"ז"ג נַעֲבְרָה־נָּא בְּאֶרֶץךָ • אֵין לָךְ לַעֲזוּר עַל הַיְרֵשָׁה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא פָּרַעְתָּ הַחֹב, עֲשֵׂה לָנוּ עֶזֶר מֵעַתָּה לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֶרֶץךָ. וְלֹא נִשְׁתָּה מִי בְּאֶרֶץ • (במדבר רבה) "מִי בִּירוֹת" הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר, אֲלֹא כֹךְ אָמַר

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

בתפלתנו ונענים, ולפיכך ראוי לו להזהר מאד מלפגוע בהם (תנחומא בשלח) (והזכרון, רבי'ט):

מַלְאָךְ. זֶה מֹשֶׁה שֶׁהוּא הָיָה הַשְּׁלִיחַ מֵאֵת ה' לְהוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם, מִכָּאן שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים 'מַלְאָכִים', כִּי לְגוֹדֵל מַעְלָתָם נִמְשָׁלוּ לְמַלְאכֵי מְרוֹם. וְכֵן אוֹמֵר הַכְּתוּב (דברי־הימים ב לו, טו) 'וַיְהִי מַלְעִיבִים בְּמַלְאכֵי הָאֱלֹהִים וּבִזְוִים דְּבָרֵי וּמִתְעַתְעִים בְּנִבְאֵי' [הַכְּתוּב מְדַבֵּר בַּעֲוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר גָּרְמוּ לְחֹרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָיוּ לוֹעֲגִים לְנִבְיָאִים שְׁלֹחֵי ה' וּמֵיֵאֲנוּ לְשׁוֹמֵעַ בְּתוֹכָהֶם]: תורה יז

(יז) נַעֲבְרָה־נָּא בְּאֶרֶץךָ. אֵין לָךְ לַעֲזוּר (לְעֲרֵעַר וְלִטְעוֹן) עַל הַיְרֵשָׁה שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל וּלְבַקֵּשׁ בָּהּ חֶלֶק, כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא פָּרַעְתָּ הַחֹב כִּי לֹא סְבָלְתָּ בְּגִלוֹת מִצְרַיִם, וּלְפִיכָךְ עֲשֵׂה לָנוּ עֶזֶר מֵעַתָּה רַק לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֶרֶץךָ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן לְרֶשֶׁת אוֹתָהּ:

(טו) וַיִּרְעוּ לָנוּ. לֹא רָאָה מֹשֶׁה צוּרָךְ לְפָרֹשׁ בְּפִנּוּי אֵת כָּל פְּרִטֵי סְבָלוֹתֵיהֶם בְּמִצְרַיִם, לָכֵךְ נָקַט לְשׁוֹן כְּלָלִי וַיִּרְעוּ לָנוּ כְּלוֹמַר, סְבָלְנוּ צָרוֹת רַבּוֹת (ט"א): וְלְאֲבֹתֵינוּ. הַפְּנוּנָה הִיא לְאֲבוֹתֵינוּ מִדּוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים טָרָם שֶׁעָבְדוּ מִצְרַיִם – מִכָּאן שֶׁהָאֲבוֹת מִצְטַעְרִים בְּקָבֶר כְּשֶׁפָּרְעֻנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל. שֶׁאִילּוּ הָיְתָה הַפְּנוּנָה רַק לְאוֹתָם אֲבוֹת שֶׁהָיוּ עִמָּהֶם בְּתַקּוּפַת שְׁעָבֹד מִצְרַיִם, הָיָה לוֹ לְהַקְדִּים 'אֲבוֹתֵינוּ' תְּחִילָה, וְאַחֲרֵיכֵךְ 'לָנוּ', שֶׁהָיוּ סְבָלוֹתֵיהֶם שֶׁל הָאֲבוֹת קָדְמוּ לְסְבָלוֹת הַבָּנִים (תנחומא) (ג"א, לב'ט): תורה טז

(טז) וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ. מֵאַחֵר שִׁפְתָח וְאָמַר 'וַיִּצְעַק...' הָיָה לוֹ לוֹמַר כֵּן גַּם בְּהַמְשָׁךְ: 'וַיִּשְׁמַע צִעֲקָתֵנוּ', אֲלֹא נָקַט דְּוָקָא וַיִּשְׁמַע קוֹלֵנוּ כְּדִי לְרַמּוֹז לְמֶלֶךְ אֲדוֹם, כִּי זָכִינוּ לְכַח מִיּוֹחַד בְּבִרְכָּה שֶׁבִּרְכָּנוּ יִצְחָק אֲבִינוּ: 'הַקּוֹל קוֹל יַעֲקֹב' (בראשית כז, כב), שֶׁאֲנִי צוֹעֲקִים

תַּדַּע כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדִים וְעַנּוּ אֹתָם, וְעַל שְׁנֵינוּ הָיָה אוֹתוֹ הַחֹב לְפָרְעוֹ וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא הִשְׁתַּתַּפֵּת עִמָּנוּ בְּפָרְעוֹן אוֹתוֹ הַחֹב (גְּזִירַת הַגְּלוּת). הָרִי אֵין לָךְ זְכוּת וְחֶלֶק בְּנַחֲלַת אֶרֶץ הָאֲבוֹת, וּלְפִיכָךְ אֵל נָא תַעֲכַב בְּעֲדָנוּ לַעֲבֹר דֶּרֶךְךָ וּלְקַבֵּל אֵת הָאֶרֶץ הַמִּיּוֹעֲדָת לָנוּ (תנחומא) (מלאה"ק): אֵתָה יִדְעָתָ אֵת כָּל־הַתְּלָאָה. הָיָה לוֹ לוֹמַר 'אֵתָה יוֹדַע', וְלָמָּה נָקַט 'אֵתָה יִדְעָתָ' בְּלִשׁוֹן עֲבָר? אֲלֹא כֹךְ אָמַר לוֹ: אַבְיָכֶם עָשׂוּ כָכָר יָדַע מֵאֵז אֵת כָּל הַתְּלָאָה הָאֲמוּרָה לַעֲבֹר עַל זֶרַע אֲבֹתֵיהֶם לְפִיכָךְ פִּירַשׁ אַבְיָכֶם מֵעַל אֲבִינוּ יַעֲקֹב, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לו) וַיִּקַּח עִשָׂו... אֵת כָּל קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וַיִּלָּךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אַחִיו – כְּלוֹמַר מִפְּנֵי שָׂטֵר־חֹב הַמּוֹטָל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב [אָמַר: אֵין לִי חֶלֶק לֹא בְּמִתְנַת הָאֶרֶץ וְלֹא בְּפָרְעוֹן הַשָּׂטֵר] (רש"י) (מ"א): תורה טז

משה: אף-על-פי שיש בדינו מן לאכל ובאר לשותות, לא נשתה ממנו, אלא נקנה מכם אכל ומים להנאתכם. מכאן לאכסנאי, שאף-על-פי שיש בידו לאכל, יקנה מן החנוני, כדי להנות את אשפיו. דרך המלך גלך וגו'. אנו חוסמים את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכל.

(יח) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן-בְּחֶרֶב אֵצֶא לִקְרֹאתָךְ:

ש"י פן-בחרב אצא לקראתך. אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ואמרתם: "ונצעק אל-ה' וישמע קולנו", ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי (בראשית כז): "ועל חרבך תחיה".

(יט) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם-מִמִּיד נִשְׁתַּח אֲנִי וּמִקְנִי וְנִתְּתִי מִכֶּרֶם רַק אֵין-דָּבָר בְּרַגְלִי אֶעֱבֹר:

ש"י רק אין-דבר. אין שום דבר מזיקך.

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֲדֹם לִקְרֹאתוֹ בָּעַם כָּבֵד וּבִיד חֲזָקָה:

ש"י וביד חזקה. בהבטחת זקננו (שם): "והידיים ידי עשו".

(כא) וַיִּמָּאן אֲדֹם נִתֵּן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹל וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעָלָיו: פ

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'ועל חרבך תחיה' [החרב תהא האומנות שלך, אשר בה תחיה ותתקיים]: תורה יט
(יט) רק אין דבר. הרי זה מקרא קצר, ובאילו נאמר: אין שום דבר מזיקך כי רק ברגלי אעברה (מש"ח): תורה כ
(כ) וביד חזקה. בהבטחת זקננו יצחק, שאמר על אבי 'והידיים ידי עשו' (שם פסוק כב) (ראה מילואים לעיל פסוק טז). אך עם כל זאת היו בני עשו יראים מלהתחיל במלחמה עם ישראל, כי לא ידעו איזה צד יגבר וינצח, אם 'קולו' של יעקב או 'הידיים' שלהם [וכמו שנאמר (דברים ז, ד) 'אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו' הישבים בשעיר וייראו מכם'] (פנים יפות): תורה כא

לאכול, ראוי לו שיקנה מבעל הבית כדי להנות את אושפיו (=מארחו) (תנחומא) (עפ"י גירסת דפ"ר):
דרך המלך גלך וגו'. באמצע הדרך גלך, שאנו חוסמים את בהמתינו ברסן הנעול על פיהו, וברך לא יטו לכאן ולכאן לאכול מן השדות שבצדי הדרך (תנחומא) (ע"ש): תורה יח
(יח) פן בחרב אצא לקראתך. כך היה אומר מלך אדום: אתם מתגאים ב'קול' שהורישכם יעקב אביכם [שנאמר עליו 'הקול קול יעקב' (בראשית כז, כב) - וכמבואר למעלה] ואומרים 'ונצעק אל ה' וישמע קולנו' (לעיל פסוק טז), ואני אצא עליכם במה שהורישני עשו אבי - שעליו נאמר (בראשית כז, מ)

ולא נשתה מי באר. והלא מי בורות' היה צריך לומר? שהרי באר היא מקור מים הנובע ומתחדש, ואין כל הפסד בשאיבת מים ממנה, ואילו הבור מימיו מכונסים ועומדים, והם מתמעטים ואוזלים בשאיבתם. אלא כך אמר משה: אף-על-פי שיש בדינו מן לאכול, ובאר לשותות ההולך עמנו בכל מקום - לא נשתה ממנו כשנעבור דרך ארצה, אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם כדי שתרויחו ממון מאתנו. ואגב הדברים יש לנו ללמוד מכאן לאכסנאי - אורח המתארח אצל בעל הבית [המשפיר מקום ללון ומוכר מזון לאורחיו] שאף-על-פי שיש בידו

♦ יום חמישי כ"ח סיון ♦

(כב) וַיִּסְעוּ מִקֶּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הַזֶּה
הָהָר:

רש"י פל-העדה • כלם שלמים ועומדים להפנס לארץ, שלא היה בהן אחד מאותם שנגזרה גזירה עליהם, שפבר פלו מתי מדבר, ואלו מאותן שכתוב בהן (דברים ד): "חיים בלכם היום". הר ההר • הר על גבי הר, כתפות קטן על גבי תפות גדול. ואף-על-פי שהענן הולך לפניו ומשנה את ההרים, שלשה נשארו בהן: הר סיני - לתורה, והר נבו - לקבורת משה. והר ההר - לקבורת אהרן.

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהָר הַהוּא
עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדָוִם לֵאמֹר:

כ"י-על-גבול ארץ-אדם • מגיד, שמפני שנתחברו כאן להתקרב לעשו הרשע, נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה, וכן הנביא אומר ליהושפט (ד"ה ב): "בהתחברך עם-אחזיהו פרץ ה' את מעשיך".

(כד) וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל-עַמּוּי כִּי לֹא יִבָּא אֶל-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר-מָרִיתֶם אֶת-פִּי
לְמִי מְרִיבָה:

(כה) קח אֶת־אֶהֱרֹן וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנָיו וְהַעַל אֹתָם הָרֹם
הַהוּא:

כ"ג"ק אֶת-אֶהֱרֹן • בְּדִבְרֵי נְחוּמִים. אָמַר לוֹ: אֲשֶׁרִיד שְׁתַּרְאָה כְּתֹרֶךְ נִתּוֹן לְבִנְךָ, מִה שְּׂאִין אֲנִי זָכָאי לְכֹךָ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׂאִירֵעַ לָהֶם פָּרֹץ וּשְׁבֵר וּחֲסָרֵי הַצִּדִּיקִים
הַזֶּה. לְפִי שְׁבִתְנֵייתֶם שָׁם, הָיוּ יִשְׂרָאֵל
 קוֹנִים מֵהֶם אוֹכֵל וּשְׂאֵר דְּבָרִים
 וְנוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים עִמָּהֶם כְּאֲנָשִׁים
 אֲחִים. **וְכֵן** מְצִינוּ **שֶׁהַנְּבִיא** אֲלִיעֶזֶר בֶּן
 יוֹדָהוּ מִמְּרֹשֶׁה **אוֹמֵר לִיהוֹשָׁפָט** מֶלֶךְ
 יְהוּדָה (דְּבָרִי הַיְמִינִים ב, לו') **‘בְּהַתְּחַבְּרֶךָ עִם**
אֲחֻזָּהוּ פָּרֹץ ה' אֵת מַעֲשִׂיךְ' [בַּגִּלָּל
 שֶׁנִּתְחַבְּרַת יַחַד עִם הַרְשָׁע אֲחֻזָּהוּ מֶלֶךְ
 יִשְׂרָאֵל, לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ אֲנִיּוֹת (סְפִינוֹת)
 לְנוֹסֹעַ תְּרִשִּׁישָׁה, לָכֵן לֹא יִצְלָחוּ
 מַעֲשֵׂיךְ. וְאֲכֵן נִשְׁבְּרוּ אֲנִיּוֹתֶיךָ,
 כְּאִמּוֹר שָׁם: יוֹשְׁבְרוּ אֲנִיּוֹת וְלֹא עֲצְרוּ
 לִלְכַּת אֶל תְּרִשִּׁישׁ] (תַּנְחוּמָא) (כ"ב, ע"י רש"י

דברים ב, כט): תורה כד

(כזה) קח את אהרן. כל מקום שנאמר לשון לקיחה לגבי אדם, הפנונה היא למשכו בדברים ולרצותו, ואף כאן: קחהו בדברים של נחומים. אמור

הָרִים נִשְׂאָרוּ בָּהֶן – הָרִי סִינִי לַתּוֹרָה, וְהָרִי הַהָר לְקַבְרֵי אֲהֶרֶן, וְהָרִי נְבוֹ לְקַבְרֵי מֹשֶׁה [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים ל"ב ט"ז) 'עֲלֵה אֶל הָרֵי הָעֶבְרִים הַזֶּה הָרִי נְבוֹ... וְיָמַת בְּהָרֶיךָ אֶת־הָעֵלָה שְׁמֹה'. אֲמַנְם רַק מִיתָו הִיתָה שָׁם, אֲבָל קַבְרֵיתוֹ הִיתָה בְּמִקּוֹם אֲחֵר, כְּאֲמֹר (שֵׁם ל"ד ז') 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מִזְאֵב מִלִּבְיָת פְּעֹר, וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קַבְרֵיתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה' (רֹאה סוּטָה י"א)] (תַּחֲזִיקוּמָא): תוֹרָה כֵּג

(כג) **עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדוֹם.** בַּפֶּסֶק הַקּוֹדֶם שָׁשׁם נִזְכַּר הוּא הָהָר בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה, לֹא פִירֵשׁ הַכְּתוּב הֵיכָן מְקוֹמוֹ, וְאִילוּ כֵּן בְּשִׁמְדֵּבֶר כְּמִיתַת אֶהְרֹן, פִּירֵשׁ שֶׁהוּא עַל גְּבוּל אֶרֶץ אֲדוֹם. מִגִּיד בְּזוֹה הַכְּתוּב שֶׁמִּפְנֵי שְׁנֵת־חֲבָרֵי כֹּאֵן לְהִתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הָרָשָׁע, לָכֵן נִפְרָצוּ מַעֲשִׂיהֶם –

(כב) כָּל הָעֵדָה. לֵאמֹר שִׁכְּבָר נֶאֱמָר
וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוֹסִיף הַכְּתוּב
וַהֲדָגִישׁ: 'כָּל הָעֵדָה' – לומר שְׁהִיו
כּוֹלָם שְׁלָמִים וְקִיּוּמִים **וְעוֹמְדִים**
לִיכְנֵס לְאַרְץ, שֶׁלֹּא הָיָה בָהֶן אֶחָד
מֵאוֹתָם שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה עֲלֵיהֶם:
'בְּמִדְבָּר הָיָה יָתֵמוֹ וְשָׁם יָמְתוּ' (ולעיל יד,
לח) **שָׁאָז כָּבֵר כָּלוּ מוֹתֵי מוֹדָבָר** מְלָמוֹת,
וְאֵלוּ הַנִּשְׁאַרִים בַּחַיִּים הֵם מֵאוֹתָן
שֶׁכְּתוּב בָּהֶן (דברים ד, ט) **וְאַתֶּם הַדְּבָקִים**
בְּד' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלְכֶם הַיּוֹם
(תנחומא):

:(תנחומא)

הַר הָהָר. הָהָר נִקְרָא כֵּן עַל שֵׁם צוּרְתּוֹ
הַמְיוֹדֶקֶת שֶׁהָיָה עֲשׂוֹי הָר עַל־גְּבֵי הָר
כְּמוֹ תַּפּוּחַ קֶטָן הַמּוֹנֵחַ עַל־גְּבֵי תַּפּוּחַ
גָּדוֹל. וּמֵעִיר רַשׁ"י: **וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁהָעֵנָן**
הָיָה הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וּמִשּׁוּהָ אֵת
הַהָרִים וְעוֹשָׂה אוֹתָם כּוֹלֵם לְמִישׁוֹר
(מִכְבֹּאֵר לַעֲלִי י', ל"ד), מִכָּל מָקוֹם **שְׁלֹשָׁה**

(כו) וְהִפְשַׁט אֶת־אֶהָרָן אֶת־בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת־
אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאֶהָרֹן יֹאסֵף וּמֵת שָׁם:

ה"י אֶת־בְּגָדָיו • אֶת בְּגָדֵי כְהֻנָּה גְדוּלָה הִלְבִּישָׁהוּ וְהִפְשִׁיטָם מַעְלָיו לְתַתָּם עַל בְּנוֹ בְּפָנָיו. אָמַר לוֹ: "הַכֶּנֶס לְמַעְרָה", וְנִכְנֵס. רָאָה מָטָה מַצְעַת וְגַר דְּלוּק. אָמַר לוֹ: "עֲלֵה לַמִּטָּה" – וְעָלָה, "פֶּשֶׁט יָדֶיךָ" – וּפִשְׁט, "קִמְץ פִּיךָ" – וְקִמֵּץ, "עֲצֵם עֵינֶיךָ" – וְעָצַם, מִיַּד חֲמַד מִשָּׁה לְאוֹתָהּ מִיתָה, וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר לוֹ (דברים לב): "כַּאֲשֶׁר־מֵת אֶהָרֹן אַחִיד" – מִיתָה שְׁנֵתְאוּיָתָ לָהּ.

(כז) וַיַּעַשׂ מִשָּׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעַלֻּ אֶל־הָהָר לְעֵינֵי כָל־הָעֵדָה:

ה"י וַיַּעַשׂ מִשָּׁה • (במדבר רבה) אֶף־עַל־פִּי שֶׁהִדְבֵּר קִשָּׁה לוֹ, לֹא עָכַב.

(כח) וַיִּפְשַׁט מִשָּׁה אֶת־אֶהָרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׂ אֹתָם
אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וּמֵת אֶהָרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד
מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר:

(כט) וַיֵּרָאוּ כָל־הָעֵדָה כִּי גֹעַ אֶהָרֹן וַיָּבֹכּוּ אֶת־אֶהָרֹן
שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

ה"י וַיֵּרָאוּ כָל־הָעֵדָה וְגו' • (שם) כְּשָׂרְאוּ מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר יוֹרְדִים וְאֶהָרֹן לֹא יָרַד, אָמְרוּ: הֵיכֵן הוּא אֶהָרֹן? אָמַר לָהֶם: מֵת. אָמְרוּ: אֲפָשֶׁר, מִי שֶׁעָמַד כְּנֶגֶד הַמִּלְאָךְ וְעָצַר אֶת הַמַּגִּפָּה יִשְׁלַט בּוֹ מִלְאָךְ הַמָּוֶת? מִיָּד בִּקֵּשׁ מִשָּׁה רַחֲמִים וְהָרְאוּהוּ מִלְאָכֵי הַשָּׁרֵת לָהֶם מוּטָל בַּמִּטָּה, רָאוּ – וְהִיאֲמִינוּ. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל • הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים; לְפִי

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

הָעָם אֶת מִשָּׁה וְאֶלְעָזָר יוֹרְדִים מִן הָהָר, וְאֶהָרֹן לֹא יָרַד עִמָּהֶם, אָמְרוּ, 'הֵיכֵן הוּא אֶהָרֹן? אָמַר לָהֶם, 'מֵת'. אָמְרוּ, 'כִּי אֲפָשֶׁר לָהִיוֹת כִּי מִי שֶׁעָמַד כְּנֶגֶד הַמִּלְאָךְ וְעָצַר אֶת הַמַּגִּפָּה יִשְׁלַט בּוֹ מִלְאָךְ הַמָּוֶת? (ראה רש"י לעיל יז, יא) מִיָּד בִּקֵּשׁ מִשָּׁה רַחֲמִים עַל כָּךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִחְשְׁדוּהוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מַעְלִימִים מֵהֶם אֶת הָאֱמֶת, וְהָרְאוּהוּ מִלְאָכֵי־הַשָּׁרֵת לָהֶם כְּשֶׁהוּא מוּטָל בַּמִּטָּה. מִיָּד רָאוּ – וְהִיאֲמִינוּ. לָכֵךְ נֶאֱמַר: 'וַיֵּרָאוּ... כִּי מֵת אֶהָרֹן' (תנחומא) (באמ"ח):

כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל. לֹא נֶאֱמַר כָּאֵן כְּלָשׁוֹן הָאֱמֹר בְּמִיתַת מִשָּׁה (דברים לד, ח) 'וַיָּבֹכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא 'כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל', דִּהְיִינוּ הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים. וְהִטָּעַם הוּא לְפִי שֶׁהָיָה אֶהָרֹן רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמוֹטִיל אֲהָבָה בֵּין בְּעָלֵי מְרִיבָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, לְפִיכֵךְ הִתְאֲבָלוּ כּוֹלָם עַל

– וְנִכְנֵס. רָאָה שָׁם מִטָּה מוּצַעַת וְגַר דְּלוּק, אָמַר לוֹ: 'עֲלֵה לַמִּטָּה' – וְעָלָה. 'פֶּשֶׁט יָדֶיךָ' – וּפִשְׁט. 'קִמְץ פִּיךָ' – וְקִמֵּץ. 'עֲצֵם עֵינֶיךָ' – וְעָצַם. וְכָךְ הָלַךְ לוֹ אֶהָרֹן הַכֹּהֵן לְעוֹלָמוֹ. מִיָּד חֲמַד מִשָּׁה שִׁזְכָּה גַם הוּא לְאוֹתָהּ מִיתָה. וְזֶהוּ שְׁנֵאמַר לוֹ (דברים לב, מט) 'וּמֵת בְּהָר אֲשֶׁר אֵתָּה עָלָה שָׁמָּה... כַּאֲשֶׁר מֵת אֶהָרֹן אַחִיד' – שְׁתֵּמּוֹת גַּם אֵתָּה בְּאוֹתָהּ מִיתָה שְׁנֵתְאוּיָתָ לָהּ (ספרי שם) (רא"ם): תורה כז

(כו) וַיַּעַשׂ מִשָּׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה': אֶף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה הַדְּבָר קִשָּׁה לוֹ – לְרֹאוֹת וּלְהַתְעַסֵּק בְּמִיתַת אֶהָרֹן, לֹא עָכַב עֲצָמוֹ מִלְעֲשׂוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם כִּפִּי שִׁזְכָּטָהּ (תנחומא) (משמח"ק): תורה כח
(כט) וַיֵּרָאוּ כָל הָעֵדָה. הָיָה לוֹ לוֹמַר 'וַיִּשְׁמְעוּ, שֶׁהָיָה לֹא רָאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת מִיתָתוֹ בְּמַעְרָה שֶׁבְּרֹאשׁ הָהָר, כִּי אִם שָׁמְעוּ עַל כָּךְ מִפִּי מִשָּׁה, אֲלֹא בְּשָׂרָאוּ

לוֹ: 'אֲמַנְם הִנֵּךְ מֵת, אֲבָל אֲשִׁרִיף שְׁתֵּרָאָה כְּתִרְךָ – כִּתֵּר הַכְּהֹנָה הַגְדוּלָה נָתַן לְבִנְךָ, מִזֶּה שָׂאִין אֲנִי זָכָאִי לָכֵךְ, כִּי לְאַחֵר מוֹתִי אֵין בְּנֵי יוֹרְשִׁים אֵת גְּדוּלְתִּי' (תנחומא) (גרא): תורה כז

(כו) אֶת בְּגָדָיו. הִפְשִׁט מַעְלָיו רַק אֶת בְּגָדֵי כְהֻנָּה־גְדוּלָה, דִּהְיִינוּ: הַחוּשָׁן וְהָאֶפֶוד, הַמְעִיל וְהַצִּיץ. וַיְהִי לְבוּשׁ בְּבִגְדֵי כֹהֵן הַדְּיוּט בְּלָבָד, שֶׁהֵם: כְּתוּנָת וּמִכְנָסִים, מִצְנַפֶּת וְאַבְנֵט. וּמַעֲוִיר רִש"י: מָה הָיָה צוּרָף לְהִפְשִׁיטוֹ, הֲלֹא אֵין הַכֹּהֵן גְּדוֹל לְבוּשׁ בְּבִגְדֵי כְהֻנָּתוֹ כְּשֶׁהוּא מְחוּץ לְמִקְדָּשׁ? אֲלֹא כִּי אָמַר לוֹ: הִלְבִּישָׁהוּ וְהִפְשִׁיטָם מַעְלָיו, כְּדֵי לְתַתָּם עַל בְּנוֹ בְּפָנָיו [וְהוֹרָאתָ שְׁעָה הָיְתָה זֹאת, שֶׁהוֹתֵר לָהֶם לְלָבוֹשׁ אֶת הַבְּגָדִים מְחוּץ לְמִקְדָּשׁ (קיצר"ט)]. וְלְאַחֵר שֶׁהִלְבִּישׁ מִשָּׁה אֶת הַבְּגָדִים לְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן, אָמַר לוֹ לְאֶהָרֹן, הַכֶּנֶס לְמַעְרָה

שְׁהִיָּה אֲהֶרֶן רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמִטִּיל אֲהָבָה בֵּין בְּעָלֵי מְרִיבָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. **כִּי גֹעַ • אוֹמֵר אֲנִי שֶׁהִמְתַּרְגַּם "דְּהָא מִית", טוֹעָה הוּא, אֲלֹא אִם בֶּן מִתְרַגֵּם וַיֵּרָאוּ – "וְאִתְחַזִּיאוּ", שְׁלֹא אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבִרְכָּה "כִּי" זֶה מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "דְּהָא", אֲלֹא עַל מִדְּרַשׁ שֶׁנִּסְתַּלְקוּ עֲנָנֵי כְבוֹד, וְכִדְאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ (ראש השנה א): אַל תִּקְרִי "וַיֵּרָאוּ" אֲלֹא "וַיֵּרָאוּ", וְעַל לִשׁוֹן זֶה נּוֹפֵל לִשׁוֹן דְּהָא, לְפִי שֶׁהוּא נִתְיַנֵּת טַעַם לְמָה שֶׁלִּמְעַלָּה הֵימְנוּ. לְמָה וַיֵּרָאוּ? לְפִי שֶׁהָרִי מֵת אֲהֶרֶן, אֲבָל עַל תְּרַגּוֹם "וַחֲזוּ כָּל בְּנֵי־שֹׁתָא" אֵין לִשׁוֹן דְּהָא נּוֹפֵל אֲלֹא לִשׁוֹן אֲשֶׁר, שֶׁהוּא מְגִזֵּר שְׁמוֹשׁ אִי, שֶׁמְצִינוּ "אִם" מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר", כְּמוֹ (איוב כא): "וְאִם־מְדוּעַ לֹא־תִקְצַר רוּחִי". וְהִרְבֵּה מִפְּרָשִׁים מְזֵה הַלִּשׁוֹן (שם יד): "אִם חֲרוּצִים יָמִיו".**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 253)

ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו (רש"י כ, כט) התבונן ב"בין בעלי מריבה" מיתרות לכאורה, שהרי החדוש הוא שגם הנשים בכזו. ויש לומר, שגם לגבי האנשים היה חדוש: כלם בכזו, ככתוב **"כל בית ישראל"**. והינו: **כל** - מרבה כל הזכרים. **בית ישראל** - מרבה גם הנשים.

א ושמע הפנעני מלפא דערד יתב דרומא
ארי אתא ישראל ארח מאלליא ואגח
קרנא בישראל ושכא מנה שכאי:

**כא (א) וישמע הפנעני מלדערד ישב הנגב כי בא
ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב. (ממנו
שבי:**

**כ"ח וישמע הפנעני • שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד כו', כדאיתא ב'ראש השנה' (דף א). ועמלק
מעולם רצועת מדרות לישראל, מזמן בכל עת לפרענות. ישב הנגב • זה עמלק, שנאמר (במדבר יג): "עמלק
יושב בארץ הנגב", ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש-ברוך-הוא**

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

הַלְשׁוֹנוֹת שִׁכְרִי מְשַׁמֵּשׁת בָּהֶם, הָרִי הוּא נִכְלָל בְּלִשׁוֹן 'אִי' (אם) הַנִּמְנָה בִּינֵיהֶם. שֶׁהִלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר' הוּא מְגִזֵּר שְׁמוֹשׁ 'אִי', לְפִי שֶׁמְצִינוּ לְפַעֲמִים 'אִם' הַמְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֲשֶׁר', כְּמוֹ 'הָאֲנָכִי לְאָדָם שִׁיחִי וְאִם מְדוּעַ לֹא תִקְצַר רוּחִי' (איוב כא, ד) [תשובת איוב לַחֲבֵרֵי שֶׁהָיוּ טוֹעִנִים כִּנְגְדוֹ לְמָה קִצְרָה רוּחוֹ כָּל כֶּף שֶׁהִקְבִּי אֵינוֹ מְשִׁיבוֹ עַל צַעֲקָתוֹ; וְכִי לְאָדָם כְּמוֹנִי אֲנִי מְשִׁיחַ, הֲלֹא לְהִקְבִּי הָיָה שִׁיחִתִּי, שְׁמוֹעַ הֵכֵל, אֲשֶׁר מְדוּעַ לֹא תִקְצַר רוּחִי?], וְהִרְבֵּה אִם יֵשׁ בְּמִקְרָא שֶׁהֵם מְפֹרָשִׁים מְזֵה הַלִּשׁוֹן בְּמִשְׁמַעוֹת 'אֲשֶׁר'. וְכַגּוֹן 'אִם חֲרוּצִים יָמִיו' (שם יד, ה) [איוב מְתַאֵר אֶת חַיֵּי הָאָדָם, אֲשֶׁר יָמָיו קְצוּבִים עַל פִּי גִזִּירַת הַמֶּקוֹם]

(מפרשים): תורה א

**כא (א) וישמע הפנעני • שמע שמת
אהרן ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור
שנסתלקה זכות ישראל וניתנה לו
רשות להלחם בהם וכו', כדאיתא
במסכת ראש השנה (דף א). ועמלק
(המכונה כאן 'הפנעני' - כמבואר
להלן) מעולם היה רצועת מדרות
לישראל, המזוימן בכל עת
לפירענות - כלומר, תמיד הוא**

**טועה הוא, שגם כן יהא פירוש: 'יראו
כל העדה משום שמת אהרן', והרי אין
לדברים הללו שום משמעות. לפי
שהתרגום 'דהא מית' שפירושו 'משום
שמת', לא יתכן אלא-אם-כן מתרגם
תיבת 'ויראו' - 'ואתחזיאו' שפירושו
'ויתראו', כי אז ראוי לתרגם את
המשך הכתוב 'כי גוע' - 'דהא מית',
וכנוסחא השניה. שלא אמרו רבותינו
ז"ל (ראש השנה א) ש'כי' האמור בפסוק
זה, משמש בלשון 'דהא' (משום ש-)
אלא כשהפסוק מתפרש על-פי
המדרש, שבמיתת אהרן נסתלקו
ענני הכבוד ונתראו ישראל, וכדאמר
רבי אבהו (ראש-השנה א) אל תקרי
'ויראו' אלא 'ויראו', ועל לשון זה
של 'ויראו כל העדה' נופל (מתאים)
לסיים בו בלשון 'דהא', לפי שהוא
נתינת טעם למה שלמעלה הימנו -
למה 'ויראו', לפי שהרי מת אהרן.
אבל על תרגום 'וחזו כל בנישׁתא'
שפירושו 'ויראו כל העדה' כפשוטו
של מקרא, אין לשון 'דהא מית'
(משום שמת) נופל ומתאים בו, אלא
'ארי מית' שהוא לשון 'אשר מת'.
ומעיר רש"י: אף-על-פי שלא מנו
חכמים לשון 'אשר' בין ארבע**

מותו (אבות דרבי נתן י"ב) (רא"ס):

כי גוע. שתי נוסחאות יש בתרגום
אונקלוס על הכתוב 'ויראו כל העדה
כי גוע אהרן'. האחת היא על פי
פשוטו של מקרא, והשניה על פי
הדרש. הנוסחא הראשונה היא: 'וחזו
כל בנישׁתא ארי מית אהרן', וכפשוטו
של מקרא: כל עדת ישראל ראו שמת
אהרן. הנוסחא השניה היא:
'ואתחזיאו כל בנישׁתא דהא מית
אהרן' [ויתראו כל העדה, משום שמת
אהרן], והוא על פי מדרשו, שתיבת
'ויראו' נדרשת כאילו היא מנוקדת
'ויראו'. לפי שענני הכבוד אשר הגנו
על ישראל מן האוֹיִבִּים, נסתלקו
במיתת אהרן, ועל ידי זה 'נתראו' -
נתגלו ונחשפו לפני אויביהם. ותיבת
'כי' מתפרשת לפי זה, כנתינת טעם
כמו 'משום ש...' [וכפי הכלל שקבעו
חכמים 'כי' משמש בארבע לשונות].
ונוסחא שלישית יש בתרגום,
המורכבת משתייהן. אף לדברי רש"י
להלן, היא משובשת, כי אין לה פירוש
כלל, לא לפי הפשט ולא לפי הדרש.
רש"י מבאר תחילה מהו השיבוש
שבנוסחא זו: **אומר אני, שהמתרגם
'וחזו כל בנישׁתא דהא מית אהרן'**

לתת פנענים בידם, והם אינם פנענין, ראו ישראל לבושיהם פלבושי עמלקים ולשונו פנען; אמרו: "נתפלל סתם", שנאמר: "אם-נתן תתן את-העם הזה בידִי". דרך האתרים. דרך הנגב שהלכו בה המרגלים, שנאמר (שם): "ויצעלו בנגב". דבר אחר: "דרך האתרים" דרך התיר הגדול הנוסע לפניהם, שנאמר (שם ב'): "דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה". וישב ממנו שבי. אינה אלא שפחה אחת (ילקוט בשם מדרש) *

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 83 – מתוך 'לקראת שבת')

הדרך להלחם בעמלק

וישמע הפנעני. . כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל

דרך האתרים – דרך הנגב שהלכו בה המרגלים. . ד"א. . דרך התיר הגדול הנוסע לפניהם.. (כא, א. ובפרש"י)
וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַעֲנֹן בַּעֲבוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ: שְׁנֵי הַפִּירֹשִׁים בְּ"דרך האתרים" מורים על שני אופנים שבני ישראל מתיצבים למלחמה נגד עמלק (פחות ה'לעומת זה') המנגד לקדשה ומנצחים אותו.
"דרך. . שהלכו בה המרגלים" - המורה על עבודת ה' שעל פי טעם ודעת. וכמו המרגלים שפרו את הארץ, שתפקידם היה למצוא הדרך הקלה בדרך הטבע (עבודה שעל פי שכל) לכבוש את הארץ, וכמו כן ברוחניות, כאשר היצר הרע מסית את האדם נגד התומ"צ, לוחם האדם עמו על ידי התבוננות במעלות הטוב והקדשה, ופחיתות ערך הרע. וכללות מלחמתו היא על ידי שכל, תכסיסי מלחמה וכו'.
"דרך התיר הגדול" – עבודת המסירות נפש שלמעלה מטעם ודעת, הוא בטל אל הקב"ה וסומך על "התיר הגדול", ארון ברית ה', שלפניו מתבטלים האויבים בדרך ממילא, "ויהי בנסע הארון וגו' קומה ה' ויפוצו אויבך וינוסו משנאיך מפניך".
ב' אופנים אלו הם בהתאם למצבו של המנגד עמלק:
כאשר עמלק מפחד מבני ישראל ולכן נלחם על ידי תכסיסים ותחבולות – ששנה את לשונו לדבר בלשון פנען, אז אפשר לנצחו גם על ידי עבודה שעל פי טעם ודעת.
אולם כאשר עמלק נלחם באפן של חצפה, למעלה מטעם ודעת, גם כאשר הדבר נוגד את השכל – הדרך לבטלו הוא רק על ידי מסירת נפש ובטול שלמעלה מטעם ודעת.

(ב) ויירד ישראל נדר ליהוה ויאמר אם-נתן תתן את-העם הזה בידי והחרמתי את-עריהם:

ב-נקים ישראל קנים קדם יי ואמר אם ממסר תמסר ית עמא הדין בידי ואגמר ית קרויהון:

ה"ו והחרמתי. אקדיש שללם לגבה.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

ה' נוסע לפניהם הדרך שלשת ימים לתור להם מנוחה' [הארון שבו היו מונחים שכרי הלוחות היה מקדים והולך לפניהם כשיעור מהלך שלשת ימים כדי לתור ולהכין להם מקום ראוי לחנייה] וכששמע הפנעני כי הארון הולך ובא לצד ארצו, ידע כי מחנה ישראל מתקרב ומגיעים אליו

(תנחומא) (חזקוני, משכ"ל):

וישב ממנו שבי. אינה אלא שפחה אחת של ישראל, ששבו אותה בשבי [וירשו בן מתוך שלא פירש הכתוב מה מספר השביעים, וכן לא את השיבוותם, האם הם היו אנשים או נשים, עבדים או שפחות. לך יש לנו לנקוט את השבי המועט ביותר]

(גרא) תורה ב

(ב) והחרמתי את עריהם. אקדיש

'פנענים' בידם, והם אינם פנענים, ובכך לא התקבל תפלתם. כיון שראו ישראל לבושיהם פלבושי עמלקים ולשונו לשון פנען, אמרו: לא נפיר בתפלתנו לא פנעני ולא עמלקי אלא נתפלל סתם, שנאמר (להלן פסוק ב) 'אם נתן תתן את העם הזה בידי':

דרך האתרים. דרך הנגב שהלכו בו המרגלים ארבעים שנה קודם לכן לתור את הארץ, שנאמר (לעיל יג, כב) **'ויצעלו בנגב'.** ועכשיו חזרו לשם (כמבואר ברש"י דברים א, מז). ו'האתרים' הוא כמו 'התרים', כלשון הכתוב (לעיל יד, ו) ו'יהושע בן נון וכלב בן יפנה מן התרים את הארץ. דבר אחר – פירוש אחר: מהו 'דרך האתרים' – דרך התיר (מורה הדרך) הגדול הנוסע לפניהם, שנאמר (שם י, לג) 'וארון ברית

משמש כמקל ענשים' ביד הקב"ה, שכאשר ישראל חוטאים הם לוקים ב'רצועה' זו ונכמו שמצינו כאשר חנו ישראל ב'רפידים' (שמות יז, יח) ב'נסתם את ה' לאמור ה'יש ה' בקרבנו אם אין... ויבא עמלק וילחם עם ישראל ב'רפידים'. וכן לאחר מעשה המרגלים (לעיל יד, מדרש) 'ויצעלו לעלות אל ראש ההר... וירד העמלקי והפנעני... ויכום ויכתום עד החרמה'. וכן כאן בשנתקרב לעשו הרשע (כמבואר ברש"י לעיל ב, כג) – 'וישמע הפנעני... וילחם בישראל':

וישב הנגב. זה עמלק, שנאמר (לעיל יג, כט) 'עמלק יושב בארץ הנגב', ונקרא כאן 'הפנעני' לפי ששנה את לשונו לדבר בלשון פנען, כדי שהיה ישראל מתפללים להקדוש ברוך-הוא לתת

ג. וְיִשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַפְּנֵעִי
בְּנִעְנָא וְגַמְר יִתְּהוֹן וַיִּתְּ קְרוּיָהוֹן וַיִּקְרָא
שְׁמָא דְאַתְרָא חֲרָמָה:

(ג) וַיִּשְׁמַע יְהוָה בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת־הַפְּנֵעִי
וַיַּחֲרֶם אֹתָהֶם וְאֶת־עֲרֵיהֶם וַיִּקְרָא שְׁם־הַמָּקוֹם
חֲרָמָה: פ

י"ט וַיַּחֲרֶם אֹתָהֶם • בְּהִרְיָגָה • וְאֶת־עֲרֵיהֶם • חֲרָמִי גְבוּהָ.

ד. וַיִּסְעוּ מֵהָר הַהוּא דֶּרֶךְ יַם־סוּף לִסְבָּב אֶת־אֶרֶץ
יִתְּ אֶרְעָא דְאַדְרוֹם וַעֲקַת נַפְשָׁא דַעֲמָא
בְּאַרְחָא:

(ד) וַיִּסְעוּ מֵהָר הַהוּא דֶּרֶךְ יַם־סוּף לִסְבָּב אֶת־אֶרֶץ
אֲדוֹם וַתִּקְצַר נַפְש־הָעָם בַּדֶּרֶךְ:

י"ט דֶּרֶךְ יַם־סוּף • כִּיּוֹן שְׁמַת אֶהְרֹן וּבָאָה עֲלֵיהֶם מַלְחָמָה זֹה, חֲזָרוּ לְאַחֲרֵיהֶם דֶּרֶךְ יַם סוּף, הוּא הַדֶּרֶךְ
שֶׁחֲזָרוּ לָהֶם כְּשֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם גְּזֵרַת מִרְגְּלִים, שְׁנָאֲמַר (דְּבָרִים א'): "וַיִּסְעוּ הַמַּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף". וְכָאן חֲזָרוּ
לְאַחֲרֵיהֶם (עֵיין פ' פִּנְחָס) שְׁבַע מַסְעוֹת, שְׁנָאֲמַר (שם י'): "וַיִּבְנִי יִשְׂרָאֵל נִסְעוֹ מִבְּאֵרֹת בְּנֵי־יִעֲקֹב מוֹסְרָה, שֵׁם מַת
אֶהְרֹן". וְכִי בְּמוֹסְרָה מַת? וְהָלֹא בְּהָר הַהוּא מַת? אֲלָא שֵׁם חֲזָרוּ וְהִתְאַבְּלוּ עָלָיו וְהִסְפִּידוּהוּ כְּאֵלוֹ הוּא
בְּפִנְיָהֶם. וְצָא וּבִדֵּק בְּמַסְעוֹת, וַתִּמְצָא שְׁבַע מַסְעוֹת מִן מוֹסְרָה עַד הָר הַהוּא. לִסְבָּב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם • שְׁלֹא
נִתְּנָם לַעֲבֹר בְּאַרְצוֹ. וַתִּקְצַר נַפְש־הָעָם בַּדֶּרֶךְ • בְּטַרְח הַדֶּרֶךְ שֶׁהִקְשָׁה לָהֶם. אָמְרוּ: עֲכָשׁוּ הֵינֵינוּ קְרוּבִים

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

מסורות, ב. בני יעקב, ג. חר הגדגד, ד.
יטבתה, ה. עברנה, ו. עצינ גבר, ז.
מדבר צין, היא קדש, ח. הר ההר
בקצה ארץ אדום. ועתה כשפירחו
מפחד המלחמה חזרו כל אותה הדרך
לאחוריהם, מהר ההר למדבר צין וכו'
עד מוסרה - ומשם שוב להר ההר,
ובאמור (תנחומא) (עפ"י רש"י דברים י, ו.
ומפרשים):

לסבב את ארץ אדום. לפי שלא
נתנם המלך לעבור בארצו, לכן
הוצרכו להקיפה ולהכנס לארץ כנען
מצד אחר, דרך ערבות מואב אשר
בעבר הידרן ממזרח הארץ:

ותקצר נפש העם בדרך. אות ב"ת
שבתיבת 'בדרך' עשויה להתפרש
בשני אפנים: א. בהיותם בדרך, כמו
(דברים כה, יח) 'אשר קרה בדרך'. ב. בגלל
הדרך כמו (תהלים קב, כד) 'ענה בדרך
כחי'. אמנם כאן פירושו כאופן השני,
שקצרה נפשם בטורח הדרך. ואולם,
לא משום שדרך זו הייתה יותר קשה
להליכה, אלא שהוקשה להם דבר זה,
אשר עליהם להתעכב שוב מפניסתם
לארץ, אמרו: 'עכשיו כבר היינו
קרובים ליכנס לארץ והנה שוב אנו
חוזרים מעט לאחורינו לסבוב את
ארץ אדום ולהכנס לארץ מסביב
בדרך ארוכה, כך חזרו אבותינו
ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד

מרגלים (שיתעכבו במדבר עד תום
כל הדור ההוא), כמו שנאמר (דברים א,
ט) 'ואתם פנו לכם וסעו המדברה דרך
ים־סוף' וכן כשכבר הגיעו סמוך
לארץ בסוף ארבעים שנה, חזרו עתה
לאחוריהם חלק מן הדרך עד מוסרה,
שהוא מרחק שבע מסעות מהר ההר
[ושם השיגו אותם בני לוי שרדפו
אחריהם והרגו מעט מהם, ולאחר מכן
השיבום בחזרה להר ההר], והוא
שנאמר (שם י, ח) 'ובני ישראל נסעו
מבארות בני יעקב מוסרה, שם מת
אהרן' - וכי במוסרה מת, והלא בהר
ההר מת? ועוד, וכי מבארות בני יעקב
נסעו למוסרה, והלא להיפך נסעו, כמו
שנאמר בפרשת 'אלה מסעי' (ולחן לה,
לא) 'ויסעו ממסרות ויחנו בבני יעקב'
אלא לשם חזרו שוב, בדרךם מפחד
המלחמה האמורה כאן, שבאה עליהם
כתוצאה מהסתלקות ענני הכבוד
מחמת מיתת אהרן, ושם במוסרה
בראותם את הצרה שנגרמה להם
במיתתו, התאבלו עליו והספידוהו,
לכן נאמר 'שם מת אהרן', כלומר שם
הוספד הספד גדול, והיה בעיניהם
כאילו עתה מת והוא בפניהם. וצא
ובדוק בפרשת המסעות (שם, פסוקים לא-
לז) ותמצא שבע מסעות מן מוסרה
עד הר ההר - כלומר שמונה מקומות
חניה, שביניהם שבע מסעות והם: א.

שללם לגבוה - לפי שהלשון 'חרם'
יש בו שתי משמעויות: א. השמדה,
כמו (דברים ז, ב) 'ונתנם ה' אלהיך לפניך
והפיתם, החרם תחרים אתם, ב.
הקדשה לשמים, כמו (ויקרא כז, כח) 'כל
חרם אשר יחרם איש לה'. ומן האמור
בתחילת הפסוק 'וידר ישראל נדר לה'
למדנו ש'והחרמתי' האמור כאן
פירושו הקדש לה' (רא"ם, גר"א; תורה ג
(ג) ויחרם אתהם. אלו האנשים,
שהחרימום בהריגה. כי הנדר שנדרו
ישראל להקדיש לה' לא היה על
האנשים כי אם על השלל, שכן נאמר
'והחרמתי את עריהם' ולא: 'והחרמתי
אותם' (רא"ם):

ואת עריהם. הוא השלל שבערים,
שאותו החרימו כחרמי גבוה
והקדישוהו לשמים [וכמבואר למעלה
שלשון חרם יש בו שתי משמעויות
שונות, שבכל מקום הוא מתפרש כפי
עניינו. ואמנם כאן, תיבת 'ויחרם'
עצמה יש בה שתי המשמעויות: לגבי
האנשים - בהריגה, ולגבי הרכוש -
חרם לגבוה]; תורה ד

(ד) דרך ים־סוף. כיוון שמת אהרן
ובאת עליהם מלחמה זו של הכנעני
מלך עדר, נתייראו להמשיך בדרךם
לארץ ישראל, ופנו וחזרו לאחוריהם
שלא ברשות דרך ים־סוף, הוא הדרך
שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת

לְהַפְנֵס לְאָרֶץ וְאָנוּ חֹזְרִים לְאַחֲרֵינוּ, כִּי חָזְרוּ אֲבוֹתֵינוּ וּנְשַׁתְּהוּ שְׁלֵשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה עַד הַיּוֹם, לְפִיכָף קָצְרָה נַפְשָׁם בְּעֵנֵי הַדֶּרֶךְ. וּבִלְשׁוֹן לַע"ז אֲנִקְרוּטלוֹר. וְלֹא יִתְכַּן לֹמֵר "וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם בַּדֶּרֶךְ" – בְּהִיּוֹתָם בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא פִירַשׁ בּוֹ בְּמָה קָצְרָה, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁתִּמָּצֵא קִיצוֹר נַפֵּשׁ בְּמִקְרָא, מְפֹרֵשׁ שָׁם בְּמָה קָצְרָה, כְּגוֹן (זכריה יא): "וַתִּקְצַר נַפְשִׁי בָהֶם", וְכִגּוֹן (שופטים י): "וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל", וְכָל דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל אָדָם, נּוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן "קָצוֹר נַפֵּשׁ", כְּאֵדָם שֶׁהִטְרַח בָּא עָלָיו וְאֵין דַּעְתּוֹ רַחֲבָה לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַדָּבָר וְאֵין לוֹ מְקוֹם בְּתוֹךְ לְבוֹ לְגוֹר שָׁם אוֹתוֹ הַצֶּעַר. וּבִדְבַר הַמִּטְרִיחַ נּוֹפֵל לְשׁוֹן גְּדֹל, שֶׁגְּדוֹל הוּא וְכִבְדּוֹ עַל הָאָדָם, כְּגוֹן (זכריה יא): "וְגַם נַפְשָׁם בְּחִלָּה בִּי" גְּדֹלָה עָלֵי, (איוב י): "וַיִּגָּאֵה בַּשַּׁחַל תִּצְדוּנִי". כָּלָלוּ שֶׁל פְּרוּשׁוֹ: כָּל לְשׁוֹן קָצוֹר נַפֵּשׁ בַּדָּבָר – לְשׁוֹן שְׂאִין יָכוֹל לְסַבְּלוֹ הוּא, שְׂאִין הַדַּעַת סוֹבְלָתוֹ.

(ה) וַיִּדְבֵּר הָעָם בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה לְמָה הֵעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לָמוֹת בַּמִּדְבָּר כִּי אֵין לָחֶם וְאֵין מַיִם וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל:

כִּי בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה. הָשׁוּ עֲבַד לְקוֹנוֹ (ב"מ"ה). לְמָה הֵעֲלִיתָנוּ. שְׁנִיָּהם שׁוּיִם. וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה. אִם זֶה לְשׁוֹן קָצוֹר נַפֵּשׁ וּמֵאוֹס. בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל. (ע"ז ה) לְפִי שֶׁהֵמֶן נִבְלַע בְּאִיבָרִים, קָרְאוּהוּ "קָלֹקֵל", אָמְרוּ: עֲתִיד הֵמֶן הַזֶּה שִׁיתַּפַּח בְּמַעֲיָנוּ, כָּלוּם יֵשׁ יְלֹד אִשָּׁה שֶׁמְכַנִּים וְאֵינוּ מוֹצִיא?

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(באמ"ר, בא"ר, מלאה"ק):
לְמָה הֵעֲלִיתָנוּ. פִּירוּשׁוֹ: לְמָה הֵעֲלִיתָם אוֹתָנוּ, הֲרֵי שֶׁכָּלָלוּ אוֹתָם בְּלִשׁוֹן אֶחָד כְּאִילוֹ שְׁנִיָּהם שׁוּיִם, כִּי לֹא הָיָה נִשְׁמַע בְּדִבְרֵיהֶם שֶׁהִקְבִּי"ה הוּא הַמַּעֲלֶה אוֹתָם מִמִּצְרַיִם, וּמִשָּׁה אֵינוֹ אֶלָּא שְׁלִיחוֹ וְאֵין לְהַתְרַעַם עָלָיו (מ"א):

וְנַפְשֵׁנוּ קָצָה. אִם זֶה לְשׁוֹן קָצוֹר נַפֵּשׁ וּמֵאוֹס כִּי כָל מֵאֲכָל הַנִּמְאָס הֲרֵי זֶה כְּאִילוֹ אֵין דֵּי מְקוֹם בְּמַעֲיָם לְהַכִּיל אוֹתוֹ, וּמִבְקָשִׁים לְהִקְיָאוּ (יוסף הלל):
בַּלָּחֶם הַקָּלָקֵל. לְפִי שֶׁהֵמֶן הָיָה מֵאֲכָל 'קָל' שְׂאִינוֹ מְכַבֵּד עַל הָאָדָם הַסּוֹעֵד מִמֶּנּוּ לְשׁוֹבַע, כִּי הָיָה נִבְלַע בְּאִיבָרִים מִיָּד, לֹלָא צוֹרֵךְ בְּעִיבּוֹל מַעֲיָם, וְלֹא הָיְתָה בּוֹ הוֹצָאת פְּסוּלָת כָּלוּם. לָכֵן קָרְאוּהוּ 'קָלֹקֵל' שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'קָל'; אָמְרוּ: עֲתִיד הֵמֶן הַזֶּה שִׁיתַּפַּח בְּמַעֲיָנוּ, כָּלוּם יֵשׁ בְּעוֹלָם יְלֹד־אִשָּׁה (=אָדָם) שֶׁמְכַנִּים וְאֵינוּ מוֹצִיא – שְׂאֻכָּל וְאֵינוּ מוֹצִיא פְּסוּלָתוֹ! [וְאָמְנָם הָיְתָה לָהֶם בְּכָף טוֹבָה גְּדוֹלָה שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִין לְטָרוּחַ וְלִצְאָת שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת (עַד מִחוּץ לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל) כְּדֵי לְפָנוֹת (רש"י ע"ז ה)]
(יומא עה:) (ב"מ"ה): תורה ו

הָאָדָם מְלַהֲכִיל אוֹתוֹ וּלְסַבְּלוֹ, כְּגוֹן 'וְגַם נַפְשָׁם בְּחִלָּה בִּי' (זכריה יא, ח) – שֶׁפִּירוּשׁוֹ: גַּם נַפְשָׁם גְּדֹלָה עָלֵי [הַקְב"ה מִתְאַוֵּן כְּכִיכּוֹל עַל מִשָּׂא עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל: 'וְכֹרֵנָם הָיָה רַב בְּמַעֲיָ, וּמִמְלָא אֶת רוּחוֹ וּמִצִּיק אֶת בִּטְנִי. וּבְחִלָּה' פִּירְשׁוּ רַבּוּתֵינוּ לְשׁוֹן גְּדֹל' (רש"י שם)]. וְכֵן: 'וַיִּגָּאֵה בַּשַּׁחַל תִּצְדוּנִי' (איוב י, טו) [דְּבָרֵי אֵיּוֹב אֵל הַקְב"ה: מִתּוֹךְ צְרוּתֵי הַרְבוֹת נִרְאָה כִּי מִשָּׂא עֲוֹנֵי גְדוֹל עָלֶיךָ כְּכִיכּוֹל, עַד אֲשֶׁר תִּפְרוֹשׁ לִי מִצְדָּה כְּדֵי לְצוּר אוֹתִי כְּאִילוֹ הֵייתִי שַׁחַל (אֲרִיֶּה)]. כָּלָלוּ שֶׁל פִּירוּשׁ, כָּל לְשׁוֹן קָצוֹר נַפֵּשׁ הָאָמּוֹר כָּכָל דָּבָר – לְשׁוֹן שְׂאִין יָכוֹל לְסַבְּלוֹ הוּא, שְׂאִין הַדַּעַת סוֹבְלָתוֹ. וְאִם כָּאֵן טְרַחַת דֶּרֶךְ זוֹ הַסּוֹבְכַת אֶת אָדָם, גְּדֹלָה וְכִבְדָּה עֲלֵיהֶם בְּמִיּוּחַד, מִשּׁוֹם שֶׁהוֹלְכִים וּמִתְרַחֲקִים בָּהּ מִגְּבוּל הָאָרֶץ הַקְּרוֹב אֲלֵיהֶם (בא"ר, באמ"ר, מַעֲיָ נִיט): תורה ו

(ה) בְּאַלְהֵים וּבַמֶּשֶׁה. מְלַבֵּד הַחֲטָא בְּעֵצָם תְּלַנְתָּם, הוֹסִיפוּ לְחֲטוֹא בְּכָף שֶׁהָשׁוּ עֲבַד לְקוֹנוֹ (לְאֲדוֹנָיו) – שֶׁדִּבְרֵיהֶם הָיוּ מְכַנְּנִים לְמִשָּׁה וְלַהֲקַב"ה גַּם יְחִיד, כְּאִילוֹ שְׁנִיָּהם שׁוּיִם בִּיכְלָתָם לְסַפֵּק לָהֶם צְרִיכָהֶם (תנחומא)

הַיּוֹם הַזֶּה' (כַּמְבוּאָר בְּדִבְרֵים ב, יטו) לְפִיכָף 'קָצְרָה נַפְשָׁם' שֶׁנִּצְטָעְרוּ יוֹתֵר בְּעֵינֵינוּ הַדֶּרֶךְ הַהוּא. וְקִיצוֹר נַפֵּשׁ פִּירוּשׁוֹ בַּלַע"ז, אֲנִקְרוּטלוֹר [=איבוד אומץ רוח מלהתגבר על קושי וטירחה ועפ"י לש"ר]. וְלֹא יִתְכַּן לֹמֵר שֶׁהִלְשׁוֹן 'וַתִּקְצַר נַפְשׁ הָעָם בַּדֶּרֶךְ' פִּירוּשׁוֹ: בְּהִיּוֹתוֹ בַּדֶּרֶךְ, וְלֹא פִירַשׁ בּוֹ הַכְּתוּב בְּמָה קָצְרָה, לְפִי שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁתִּמָּצֵא קָצוֹר נַפֵּשׁ בְּמִקְרָא, מְפֹרֵשׁ שָׁם בְּמָה קָצְרָה, כְּגוֹן 'וַתִּקְצַר נַפְשִׁי בָהֶם' (זכריה יא, ח) [דְּבָרֵי מוֹסֵר לִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁהִקְבִּי"ה כְּכִיכּוֹל כְּבָר 'קָצְרָה נַפְשׁוֹ' מִלְּסַבּוֹל אוֹתָם מְרֹב עֲוֹנוֹתֵיהֶם], וְכִגּוֹן 'וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל' (שופטים י, טו) [כְּאֲשֶׁר שָׁבוּ יִשְׂרָאֵל מִדְּרָפָם הָרַעָה, רַחֵם ה' עַל עַמּוֹ, וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ מְלַהֲכִיל אֶת עַמְּלָם וְצְרוּתֵיהֶם, לָכֵן הָעֵמִיד לָהֶם אֶת יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי לְהוֹשִׁיעֵם מֵאוֹיְבֵיהֶם]. וְכָל דָּבָר הַקָּשֶׁה עַל אָדָם, נּוֹפֵל בּוֹ (מִתְאַיִם בּוֹ) לְשׁוֹן קָצוֹר נַפֵּשׁ, כְּאֵדָם שֶׁהִטְרַח בָּא עָלָיו וְאֵין דַּעְתּוֹ דֵּי רַחֲבָה כְּכֵדִי לְקַבֵּל אוֹתוֹ הַדָּבָר וְכְאִילוֹ אֵין לוֹ מְקוֹם בְּתוֹךְ לְבוֹ לְגוֹר וְלִשְׁכּוֹן שָׁם גְּדֹל אוֹתוֹ הַצֶּעַר. וּבִדְבַר הַמִּטְרִיחַ נּוֹפֵל לְשׁוֹן גְּדֹל, שֶׁגְּדוֹל הוּא וְכִבְדּוֹ עַל

(ו) וַיִּשְׁלַח יְהוָה בָּעָם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנָּשְׁכוּ וַיָּמָת עַם-רַב מִיִּשְׂרָאֵל:

וַיָּגִי יְיָ בַּעֲמָא יַת הַזֶּן קָלָן וְנִכְתִּיו יַת עַמָּא וּמִית עִם סְגִי מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"ח אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים • (במ"ד) שְׂשׂוּרְפִים אֶת הָאָדָם בְּאָרְס שְׂנִיָּהֶם. וַיִּנָּשְׁכוּ אֶת-הָעָם • יבֹא נָחַשׁ שְׂלָקָה עַל הוֹצָאת דְּבָה וַיִּפְרַע מִמוֹצִיאֵי דְבָה, יבֹא נָחַשׁ שְׂכָל הַמִּינִין נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד (טַעַם עֶפֶר) וַיִּפְרַע מִכַּפּוּיֵי טוֹבָה, שְׂדָבֵר אֶחָד מִשְׁתַּנָּה לָהֶם לְכַמָּה טַעָמִים.

(ז) וַיִּבְאֵ הָעָם אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטֵאֵנוּ כִּי-דִבַּרְנוּ בַּיהוָה וְכָךְ הִתְפַּלֵּל אֶל-יְהוָה וַיִּסַּר מֵעֲלֵינוּ אֶת-הַנְּחָשׁ וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה בְּעַד הָעָם:

וַיֹּאמֶר עַמָּא לְמֹשֶׁה וַאֲמָרוּ חֲבָנָא אָרִי אַתְרַעֲמָנָא קָדָם יְיָ וְעַמָּה נִצִּינָא צְלִי קָדָם יְיָ וַיַּעֲדִי מִנָּנָא יַת חוּזִיא וְצְלִי מֹשֶׁה עַל עַמָּא:

כ"ח וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה • מִכָּאן לְמִי שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׁלֹא יִהְיֶה אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֵל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 142)

מִכָּאן לְמִי שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׁלֹא יִהְיֶה אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֵל (רש"י כא, ז) מִכָּאן – וְלֹא מִמָּה שְׂנֵאֲמֹר לְעִיל "וַיִּתְּפַלֵּל אֲבָרָהָם אֶל הָאֱלֹקִים וַיִּרְפָּא אֱלֹקִים אֶת אֲבִימֶלֶךְ". כִּי אֲבָרָהָם הִתְפַּלֵּל עַל בְּטוֹל הַעֲנֹשׁ, וּמִמֶּנּוּ לוֹמְדִים שֶׁיֵּשׁ לְמַחֵל קִדִּי לְהִסִּיר עֲנֹשׁ מֵעַל הַנִּמְחָל. אֲבָל מֹשֶׁה הִתְפַּלֵּל עַל טוֹבַת הָעָם וְתַקּוּנָם, "בְּעַד הָעָם" (לֹא רַק עַל הַסֵּרֶת הַנְּחָשִׁים), וּמִמֶּנּוּ לוֹמְדִים שֶׁיֵּשׁ לְמַחֵל מַחִילָה גְּמוּלָה, כֹּף שְׁלֹא נִשְׁאָר בְּלֵב קַפִּידָה כְּלָפִי הַנִּמְחָל וְאִף רוֹצִים בְּטוֹבָתוֹ.

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף וְשִׁים אֹתוֹ עֲלֵיָם וְהָיָה כְּלִי-הַנִּשְׂוֹף וְרָאָה אֹתוֹ וַחֲיוּ:

ח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹד לָךְ קְלִיא וְשִׁי יִתֵּה עַל אֶת וַיְהִי כָל דִּיתְנִכִית וַיִּחְזִי יִתֵּה וַיִּתְּקִים:

כ"ח עַל-גִּס • עַל כְּלוֹנָס, שְׂקוּרִין פִּירָק"א בְּלַע"ז, וְכֵן (יִשְׁעִיה ל'): "וְכִנָּס עַל-הַגְּבֻעָה" (שם מט): "אָרִים נָסִי" (שם יא): "שְׂאוּ-גִס"; וְלִפִּי שֶׁהוּא גְּבוּהָ לְאוֹת וְלִרְאָיָה, קוּרְאוֹ "גִּס". כָּל-הַנִּשְׂוֹף • (במדבר רבה) אֲפִילוּ כָּלֵב אוֹ חֲמוֹר

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

הַנְּעוּץ בְּאָרְץ, הָעֲשׂוֹי לְתַלּוֹת דָּגָל בְּרֹאשׁוֹ לְסִימָן לְרֹאִים אוֹתוֹ מִמֶּרְחֶק. וְכֵן מִצִּינּוֹ דוֹגְמָתוֹ: "וְכִנָּס עַל הַגְּבֻעָה" (יִשְׁעִיה ל, ז) [נְבוֹאָת פּוֹרְעָנוּת לִיִּשְׂרָאֵל: אִם לֹא תִבְטְחוּ בַּה' כִּי אִם בְּאוֹמוֹת, לְבִסּוֹף יִנְצְחוּכֶם אוֹיְבֵיכֶם וְתִגְנוּסוּ בּוֹלְכֶם עַד אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ מִכֶּם בּוֹדִידִים בְּלִבְדִּי, כְּאוֹתוֹ נִס בּוֹדִיד הַנְּעוּץ בְּרֹאשׁ הַגְּבֻעָה], וְכֵן: "וְאֵל עַמִּים אָרִים נָסִי" (שם מט, כב) [לְעֵתִיד לְבֹא יָרִים הַקִּבְ"ה נִס אֶל הָעַמִּים לְקַבֵּץ וּלְהַבִּיא אֶת נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל], וְכֵן: "שְׂאוּ גִס" (שם יג, ב) [נְבוֹאָה עַל מַפְלֵת כָּבֵל בֵּיד אוֹיְבֵיהֶם: אֲתֶם שְׂרֵי מֶלֶךְ כָּבֵל הַמּוֹרְדִים בְּמַלְכֶּם, הָרִימוּ גִס לְאוֹת וּלְסִימָן לְשֹׂאֵר אוֹמוֹת שְׂבוֹאוֹ לְהִלָּחֵם בְּכָבֵל וּלְכַבְּשָׁה]. וְאִף שֶׁהֲשָׂרָף הָיָה אֵינוֹ דוֹמָה לְשֹׂאֵר 'גִּס' הָעֲשׂוֹי לְצוּרָף קִיבוּץ בְּנֵי אָדָם סְבִיבוֹ וְכַדּוּמָה, אוֹלָם לִפִּי שֶׁהוּא גְּבוּהָ, וּמִסְתָּרָתוֹ גַּם הוּא לְאוֹת וְלִרְאָיָה, קוּרְאוֹ הַכְּתוּב 'גִּס':

כָּל מַעֲדָנֵי עוֹלָם, טוֹעַם בָּהֶם טַעַם עֶפֶר, שְׂנֵאֲמֹר (יִשְׁעִיה סה, כה) "וְנָחַשׁ עֶפֶר לְחִמּוֹ", וַיִּפְרַע מִכַּפּוּיֵי טוֹבָה (=שְׂאִינָם מִכִּירִין בְּטוֹבָה שְׂעוֹשִׂים לָהֶם) שְׂדָבֵר אֶחָד מִשְׁתַּנָּה לָהֶם לְכַמָּה טַעָמִים שְׂכָל טַעַם שְׂבִקָּשׁוֹ לְטַעֵם בְּמֶן הָיוּ טוֹעֲמִים בּוֹ שְׂנֵאֲמֹר (תהלים קז, טו. ופרק עח, כט) "וַיִּתֵּן לָהֶם שְׂאֵלָתָם... וַתֵּאָתֶם יְבֹא לָהֶם", וְנֵאֲמָר עוֹד (דברים ב, ז) "וְהָ אֲרַבְעִים שָׁנָה ד' אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חִסְרְתָּ דְבָר" (תנחומא) (מתוך דברי המדרש): תורה ז

(ז) וַיִּתְּפַלֵּל מֹשֶׁה. אִף עַל פִּי שְׂדָבֵרִי כְּנִגְדּוֹ, כִּינּוֹן שְׂבָאוֹ לְפִיטוֹ וַאֲמָרוֹ חֲטֵאֵנוּ, נַעֲתֵר לְבִקְשָׁתָם וְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, מִכָּאן יֵשׁ לָנוּ לְלִמּוּד לְמִי שְׂמִבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחִילָה, שְׁלֹא יִהְיֶה אֲכֹזְרִי מִלְּמַחֵל (עין תנחומא): תורה ח

(ח) עַל גִּס. 'גִּס' הָאֲמוּר כָּאן אֵינוֹ מְלִשׁוֹן 'גִּס וְפָלָא', אֲלֵא פִירוּשׁוֹ שִׁישִׁים אוֹתוֹ עַל כְּלוֹנָס הַקְּרוֹי 'גִּס', שְׂקוּרִין פִּירָק"א בְּלַע"ז. וְהוּא עֵץ דֵּק וְגְבוּהָ

(ו) אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים. נְחָשִׁים מִסּוּג 'שָׂרְפִים', וְנִקְרָאִים כֵּן מִשּׁוּם שְׂשׂוּרְפִים' אֶת הָאָדָם בְּאָרְס שְׂנִיָּהֶם (רא"ם):

וַיִּנָּשְׁכוּ אֶת הָעָם. בָּחַר הַקִּבְ"ה לְהַעֲנִיֵּשׁ בְּעוֹשׂ זָה, שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רִמּוֹ עַל חֲטָאִים: יבֹא נָחַשׁ שְׂלָקָה עַל הוֹצָאת דְּבָה, וַיִּפְרַע מִמוֹצִיאֵי דְבָה; לִפִּי שֶׁהַנְּחָשׁ הַקְּדָמוֹנִי כְּאֲשֶׁר פִּיתָה אֶת חוּהָ לְאָכּוֹל מִעֵץ הַדַּעַת הוֹצִיא דְּבָה עַל הַקִּבְ"ה, שְׂמֵאֲמָרוֹ (בראשית ב, ז) "כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" אֵינוֹ אֲמֹת [וְכִמּוֹ שְׂנֵאֲמֹר (שם ג, דה) וַיֹּאמֶר הַנְּחָשׁ אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תָּמוּתוֹן, כִּי יָדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכָלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִיִּיתֶם כְּאֱלֹהִים יָדְעִי טוֹב וְרָע']. וְאִף הֵם הוֹצִיאוּ דְּבָה עַל הַמֶּן הַמְּשׁוּבָח מִכָּל מֵאָכֵל, לֹמַר עֲלִיו שְׂנִפְשֵׁם קֶצֶה בּוֹ. רִמּוֹ נוֹסֵף בְּעוֹשׂ הַנְּחָשִׁים: יבֹא נָחַשׁ שְׂכָל הַמִּינִין נִטְעָמִין לוֹ טַעַם אֶחָד – שְׂאִפִּילוֹ אוֹכֵל

נושכו, הִיָּה נְזֹק וּמִתְנַנֶּה וְהוֹלֵךְ. אֲלֵא נְשִׁיכַת הַנֶּחֱשׁ מִמֶּהֱרַת לְהַמִּית, לָכֵף נֶאֱמַר כָּאן: "וַרְאָה אֹתוֹ", רֹאֶיָּה בְּעֵלְמָא. וּבְנִשְׁכַת הַנֶּחֱשׁ נֶאֱמַר: "וְהִבִּיט" – "וְהִיָּה אִם-נֶשֶׁף הַנֶּחֱשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּיט וְגו'", שְׁלֵא הִיָּה מִמֶּהֱרַ נְשֹׁף הַנֶּחֱשׁ לְהִתְרַפְּאוֹת, אֲלֵא אִם כֵּן מִבִּיט בּוֹ בְּכוּנָה. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נֶחֱשׁ מִמִּית אוֹ מִחַיָּה? אֲלֵא בְּזִמָּן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְסֻתְּפִלִּין כִּלְפֵי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׂמִים, הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לֹא הָיוּ נִמּוּקִים (נ"א נְזֹקִים).

(ט) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה נֶחֱשׁ נֶחֱשׁ וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הֵנָּם וְהִיָּה אִם-נֶשֶׁף הַנֶּחֱשׁ אֶת-אִישׁ וְהִבִּיט אֶל-נֶחֱשׁ הַנֶּחֱשׁ וְחַי:

רש"י: נֶחֱשׁ נֶחֱשׁ • (שם) לֹא נֶאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נֶחֱשׁ, אֲלֵא אָמַר מֹשֶׁה: הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹרְאוֹ נֶחֱשׁ, וְאֲנִי אֶעֱשֶׂנוֹ שֶׁל נֶחֱשׁ! לָשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לָשׁוֹן.

♦ יום שישי כ"ט סיון ♦

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּאֶבֶת: יוֹנָטָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָשְׁרוּ בְּאֶבֶת:

(יא) וַיִּסְעוּ מֵאֶבֶת וַיַּחֲנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: יֹא וְיִנְטָלוּ מֵאֶבֶת וְיָשְׁרוּ בְּמִגִּזֵּת עֲבָרָא בְּמִדְבָּרָא דִּי עַל אֲפִי מוֹאָב מִמִּדְנָה שְׁמִשָּׁא:

רש"י: בְּעֵי הָעֵבְרִים • לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שָׁמַם עֵיִם. וְעֵי לָשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דְּכָר הֵטְאוּט בְּמִטְאַטָּא, וְהָעֵי"ן בּוֹ יִסּוֹד לְבִדְיָה, וְהוּא מִלְשׁוֹן "עֵיִם" (ישעיה כח): "וַיַּעַז בְּרֹד". הָעֵבְרִים • דֶּרֶךְ מַעֲבָר הָעוֹבְרִים שָׁם אֶת הַר נָבוֹ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן, שֶׁהוּא מִפְסִיק בֵּין אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אֲמוֹרִי. עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ • בְּמִזְרַחָה שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב.

רש"י: כפשוטו – מהדורת לשם

אָמַר מֹשֶׁה, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹרְאוֹ 'נֶחֱשׁ', וְאֲנִי אֶעֱשֶׂנוֹ שֶׁל 'נֶחֱשׁ', שֵׁנִי שֵׁנִיָּה 'לָשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לָשׁוֹן' – שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת תּוֹאֲמִים זֶה לָזֶה בְּשׁוֹמְתֵיהֶם דְּבָרִים הַדּוּמִים זֶה לָזֶה בְּשׁוֹמְתֵיהֶם הָרִי זֶה מוֹרָה כִּי יֵשׁ קֶשֶׁר וְשִׁיכּוֹת בִּינֵיהֶם, וּמִכָּף הַכִּין מֹשֶׁה כִּי אָבִן עַל פִּי הָאָמָת רֹאיוֹ יוֹתֵר לַעֲשׂוֹת אֶת הַנֶּחֱשׁ מִנְחוּשֶׁת (ג"א) [בראשית-רבה לא, ח] (קיצור"מ: תורה י)

(יא) בְּעֵי הָעֵבְרִים. לֹא יִדְעָתִי לָמָּה הִמְקוֹם הַהוּא נִקְרָא שְׁמוֹ 'עֵיִם'. וְעֵי 'לָשׁוֹן חֲרָבָה הִיא' [כמו] (תהלים עט, א) 'שְׁמוֹ אֶת רִשְׁוֹלִים לְעֵיִם'. כְּלוּמָר, תִּיכַת 'עֵיִם' יִדְעֵנוּ פִּירוּשָׁה שֶׁהוּא לָשׁוֹן חֲרָבוֹת, אֲךָ לֹא נִתְבָּרַר מִה טַעַם קְרִיאַת שֵׁם הִמְקוֹם הַהוּא בְּלָשׁוֹן שְׁמִשְׁמָעוֹ חֲרָבוֹת [הָאֵם מִשׁוּם שֶׁהָיוּ שֵׁם חֲרָבוֹת מִמֶּשׁ, אוֹ שְׁמָא גְבָעוֹת קִטְנוֹת הַדּוּמוֹת לְתִלֵּי חֲרָבוֹת, אוֹ טַעַם

מִבִּיט בּוֹ בְּכוּנָה – בְּהִסְתַּכְּלוֹת חֻזְקָה וּמִכְנָנָת וְלֹא 'בְּרֹאֶיָּה בְּעֵלְמָא'. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (ראש השנה כט), וְכִי נֶחֱשׁ מִמִּית אוֹ מִחַיָּה – כְּלוּמָר, וְכִי מִה בָּח וְשׁ בְּרֹאֶיָּה נֶחֱשׁ נֶחֱשׁ, אוֹ בָּאִי רֹאֶיָּתוֹ, כְּדִי לְגָרוֹם לְמִיתָה אוֹ לְהַצֵּלָה מִמֶּנָּה! אֲלֵא בְּזִמָּן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְסֻתְּפִלִּין כִּלְפֵי מַעֲלָה וּמִרְיָמִים אֶת עֵינֵיהֶם וְרֹאִים אֶת הַשָּׁמַיִם, הָרִי הֵם נִזְכָּרִים בְּמִי שֶׁאָמַר וְהִיָּה הָעוֹלָם, וּמִתּוֹךְ כֶּף מִשְׁעַבְדִּין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבִשְׂמִים וְנִתְעוֹרֵר לְבָבָם לְשׁוֹב אֵלָיו בְּתַשׁוּבָה וְלְחִדּוֹל מִתְלַנּוּתֵיהֶם, וּבְכֶף הָיוּ מִתְרַפְּאִים מֵאֲרָס הַנֶּחֱשִׁים. וְאִם לֹא, הָיוּ נִמּוּקִים (=נִמְסִים) מִמֶּנּוּ (ירושלמי ר"ה פ"ג, ב"א, דב"ט: תורה ט)

(ט) נֶחֱשׁ נֶחֱשׁ. לֹא נֶאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נֶחֱשׁ, אֲלֵא 'עֲשֵׂה לָךְ שָׂרָף' סָתֵם, כְּלוּמָר, עֲשֵׂה מִחוּמָר כְּלָשָׁה, צוּרַת נֶחֱשׁ מִסּוּג שָׂרָף. אֲלֵא

כָּל הַנֶּשֶׁף. לֹא נֶאֱמַר 'וְהִיָּה הַנֶּשֶׁף', שִׁיָּהּ מִשְׁמָעוֹ רַק הַנֶּשֶׁשׁ עַל יְדֵי נֶחֱשׁ, אֲלֵא 'וְהִיָּה כָּל הַנֶּשֶׁף'. מִכָּאן שֶׁאִפְּלוֹ אִם כָּלֵב אוֹ חֲמוּר נּוֹשְׁכוֹ הִיָּה נְזֹק וּמִתְנַנֶּה וְהוֹלֵךְ – גּוֹפּוֹ נִחְלָשׁ מַעֲט מַעֲט וּמִסְתַּכֵּן לְמוֹת, וְהוּא זָקוּק לְהִסְתַּכֵּל בְּנֶחֱשׁ הַנֶּחֱשֶׁת בְּכִדִּי לְהַנְצִל וּלְהִתְרַפְּאוֹת. וְאִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר (בפסוק הבא) 'וְהִיָּה אִם נֶשֶׁף הַנֶּחֱשׁ? אֲלֵא שְׁנִשְׁכַת הַנֶּחֱשׁ חֲמוּרָה יוֹתֵר וּמִמֶּהֱרַת לְהַמִּית, וְאִילוֹ נְשִׁיכַת שָׂרָף חִיּוֹת לֹא הִיָּתָה מִמִּיתָה תִּיכָף, לָכֵף נֶאֱמַר כָּאן – אֲצִל 'כָּל הַנֶּשֶׁף' – לָשׁוֹן 'וְרֹאֶה אוֹתוֹ', שְׁמִשְׁמָעוֹ כִּי גַם רֹאֶיָּה בְּעֵלְמָא דִּיָּה כְּדִי לְהַנְצִל מֵאֲרָס נְשִׁיכָתָם, וְאִילוֹ בְּנִשְׁכַת הַנֶּחֱשׁ נֶאֱמַר לָשׁוֹן 'וְהִבִּיט': 'וְהִיָּה אִם נֶשֶׁף הַנֶּחֱשׁ אֶת אִישׁ וְהִבִּיט אֶל נֶחֱשׁ הַנֶּחֱשֶׁת וְחַי' (פסוק ט), הָרִי שְׁלֵא הִיָּה מִמֶּהֱרַ נְשֹׁף הַנֶּחֱשׁ לְהִתְרַפְּאוֹת אֲלֵא-אִם-כֵּן

הנהיג בחברה?

ויחננו בעני העברים

בעני העברים – לא ידעתי למה נקרא שמם עיים, ועי לשון חרפה הוא (כא, יא. ובפרש"י)

יש להקשות: מה קשה ב"עני העברים" שרש"י צריך לפרש שמם, הרי מצינו הרבה מקומות שנפרטו שמותיהם בפתוב ולא מצינו שיפרש רש"י טעמי השמות?

ויש לתרץ בפשטות:

לרש"י היה קשה, הרי "עי לשון חרפה הוא" ומדוע קראו למקום ההנהיג שבפשטות היה מקום ישוב בשם "עיים"? ולכן פותב "לא ידעתי למה נקרא שמם עיים". וק"ל.

(יב) משם נסעו ויחננו בנחל זרד:

יב מתמך נטלו ושרו בנחל זרד:

(יג) משם נסעו ויחננו מעבר ארנון אשר במדבר הוצא מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי:

יג מתמך נטלו ושרו מעבר ארנון די במדבר דנפק מתחום אמורא ארי ארנון תחום מואב בין מואב ובין אמורא:

ה"פ מגבל האמרי. תחום סוף מצר שלהם, וכן (דברים ז): "גבול מואב", לשון קצה וסוף. מעבר ארנון. הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמרי, בצפונה של ארץ

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

המקומות, שהוא קו תחום הארץ המציין את סוף מצר (חלק) שלהם. ושטח זה ששם באו ישראל וחנו שם, הוא המדבר של ארץ האמרי. והכתוב קורא 'הוצא מגבול האמרי', לפי שהוא בולט ויוצא מקו הגבול הישר כרצועה צרה הבולטת ויוצאת ממקום רחב, וכמבואר להלן. וכן 'כי ארנון גבול מואב' האמור כאן, גם הוא לשון קצה וסוף, ולא לשון שטח הארץ [שאם תפרש 'גבול מואב' – כל שטח ארצם, נמצאת אומר שכל ארץ מואב אינה אלא נחל ארנון, והרי נאמר 'כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי'. וכן אם תפרש 'הוצא מגבול האמרי' שהמקום הוא 'יוצא' משטח ארץ האמרי ואינו נכלל בה אלא בארץ מואב, הרי נמצא שבאו ישראל בגבול מואב, והרי הדבר נאמר עליהם, שנאמר (דברים ב, ט) 'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה', וכן הוא אומר (שופטים יא, יח) 'ויסב ארץ אדום ואת ארץ מואב... ולא באו בגבול מואב' [ב"ב, גר"א, ל"ש":] **מעבר ארנון. הקיפו את ארץ מואב** מחוץ לארצם כל דרומה ומזרחה [בשהלכו בדרומה – כיוון הליכתם הוא

שהוא דרך מעבר להעברים שם את 'הר נבו' בדרבם אל ארץ-כנען, שכן גם הר נבו נקרא 'הר העברים' (דברים לב, מט), וכן שאר ההרים שמסביבו נקראים 'הרי העברים' (להלן לג, מז), הרי שכל אותו המקום היה משמש כמעבר לאנשי שתי הארצות אל ארץ כנען, לפי שהוא מפסיק בין ארץ-מואב לארץ-אמורי, והוא סמוך לארץ כנען (ראה שם פסוקים מד, מז) (קיצור"מ, ב"א): **על פני מואב ממזרח השמש. כלומר במזרחה של ארץ-מואב** – כן דרך הכתובים להזכיר את הצדדים באות מ"ם בתחילתם, ולא באות ב"ת; 'ממזרח השמש' ולא 'במזרח השמש' [וכן בית אל מים והעי מקדם' (בראשית יב, ח); 'אשר מנגב לנחל' (יהושע טו, ז); 'ויחננו מצפון לעי' (יהושע יא, א); 'בגבעת החכילה אשר מימין הישימון' (שמואל"א כג, יט); 'עד חוכה אשר משמאל לדמשק' (בראשית יד, טו) (גרא: תורה יב (יג) **מגבול האמרי. לשון 'גבול'** האמור כאן אין פירושו כבמקצת מקומות: כל שטח פנים הארץ [כמו (שמות ז, כו) 'הנה אנכי גוף את כל גבולך בצפודעים', וכן (שם יג, ז) 'ולא יראה לך שאר בכל גבולך'] אלא פירושו כברוב

אחר יש בכך]. ומבאר רש"י: החורבה נקראת 'עי' על שם תל העפר הנותר ממנה שהוא נראה כדרך השאט במטאטא [=מכבדת שמכבדים ומנקים בה את רצפת הבית, והעפר מתאסף ונעצרם], והעין' בו יסוד לבדה, והוא מלשון 'יעים' (שמות לח, א) – כלי נחושת ששימשו במשכן כמטאטא, לגרוף את האפר מעל המזבח (ראה לעיל ד, יד. רש"י ד"ה יעים, ובבבארא). כלומר, לשון 'עיים' שמשמעו חרבות, הוא בעין לשון 'יעים', על שם שתל העפר הנותר מן החורבה דומה לערמת העפר הנאסף ונעצרם על ידי היעה. וכשם שהכלי שבו מנקים ומסלקים את הפסולת קרוי יעה, כך גם פעולת הניקוי והסילוק קרוי בלשון זה וכמו שמצינו: 'ויעה ברר מחסה קרב' (ישעיה כח, יז) [הכתוב מדבר ברשעים הבוטהים בכביהם ואומרים 'שמנו קרב מחסנו' – יבוא הכרד ויטאטא את המחסה שלכם ויסלקנו מן העולם]. ובענין זה מצינו גם בנבואה על חורבן בבל (ישעיה יד, כג) 'יטאטאתיה במטאטא השמד' (יוסף הלל, דב"ט, מפרשים): **העברים. המקום נקרא כן על שם**

מוֹאֵב. הַיֵּצֵא מִגְּבֹול הָאֱמֹרִי. רְצוּעָה יוֹצֵאָה מִגְּבֹול הָאֱמֹרִי, וְהִיא שֶׁל אֱמֹרִיִּים, וְנִכְנָסֶת לְגְבֹול מוֹאֵב עַד אֲרָנוֹן, שֶׁהוּא גְבֹול מוֹאֵב; וְשֵׁם חָנוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָּאוּ לְגְבֹול מוֹאֵב, כִּי אֲרָנוֹן גְּבֹול מוֹאֵב וְהֵם לֹא נָתְנוּ לָהֶם רְשׁוֹת לַעֲבֹר בְּאַרְצָם. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא פִּירְשָׁה מִשָּׁה, פִּירְשָׁה יִפְתָּח, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יִפְתָּח (שׁוּפְטִים יא): "וְגַם אֶל-מֶלֶךְ מוֹאֵב שָׁלַח וְלֹא אָבָה". וּמִשָּׁה רָמְזָה (דְּבָרִים ב): "כֹּאֲשֶׁר עָשׂוּ-לִי בְנֵי עִשׂוֹ הַיֹּשְׁבִים בְּשָׁעִיר וְהַמּוֹאֲבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרָיִם". מָה אֵלּוּ לֹא נָתְנוּם לַעֲבֹר בְּתוֹךְ אֲרָצָם אֲלֵא הַקִּיפּוֹת סָבִיב, אִף מוֹאֵב כֵּן.

(יד) עַל-כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר מִלְחֶמֶת יְהוָה אֶת-יְהֹבָה בְּסֵפֶר קָרְבִּין דַּעֲבַד יְיָ עַל כִּי עָלָה בְּסוּף וּגְבוּרִין דַּעֲל נַחֲלֵי אֲרָנוֹן:

בְּסוּפָהּ וְאֶת-הַנְּחָלִים אֲרָנוֹן:

י"א עַל-כֵּן יֹאמַר. עַל חֲנִיָּה זֶה וְנִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּהּ, יֹאמַר בְּסֵפֶר מִלְחֶמֶת ה'. בְּשִׁמְסִפְרִים נִסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְאַבְרָהָם, יִסְפְּרוּ "אֶת-יְהוָה וְגו'". אֶת-יְהוָה. כְּמוֹ "אֶת יְהוָה", כְּמוֹ שֶׁיֹּאמַר מִן יַעֲד, וְעַד, כֵּן יֹאמַר מִן יְהוָה, וְהִי"ו יִסּוֹד הוּא, כְּלוּמַר: אֶת אֲשֶׁר יְהוָה לָהֶם וְהִרְבֶּה נִסִּים בֵּימֵי-סוּף. וְאֶת-הַנְּחָלִים אֲרָנוֹן. כְּשֵׁם שִׁמְסִפְרִים בְּנִסִּי יִם-סוּף, כֵּף יֵשׁ לְסִפּוֹר בְּנִסִּי נַחֲלֵי אֲרָנוֹן, שָׁאֵף כָּאֵן נַעֲשׂוּ נִסִּים גְּדוֹלִים. וּמָה הֵם הַנִּסִּים?.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

'ספר' במקרא שאין משמעו 'ספר' ממש, אלא לשון 'ספור דברים', כמו: 'זה ספר תולדות אדם' (בראשית ה, א). וגם כאן פירושו כן, וכלומר: **בשמשפריים** בענייני מלחמות ה', דהיינו הנסים שנעשו בהם **לאבותינו**, אזי יספרו את זהב וגו' כדלהלן (רא"ם):

את זהב. כמו **את זהב**. פירושו: את אשר נתן [כף הוא בלשון ארמי, כמו (ניאל ב, כא) 'זהב חקמתא לחכימין']. ואף שנאמר 'זהב' בוי"ו ולא ביו"ד, כף דרך הלשון כמו **שיאמר מן השורש 'יעד'** 'יעד' [כגון: 'ואם לבנו ייעדנה' (שמות כא, ט) - ביו"ד. ואילו: 'אשר אנעד לך שמה' (שם ל, ו) - ביו"ד] **כן יאמר 'זהב' 'זהב'**. והיינו יסוד התיבה הוא - מאותיות השורש, כי הוא במקום היוד, ואינו כיו"ו החיבור הנוסף לתיבה. וכלומר, בשיספרי במלחמות ה' את אשר יזהב [נתן] להם, והרבה נסים בימים-סוף [בסופה = בים סוף], אזי יספרו גם את הנסים שהיו כאן (רא"ם, באמ"ח):

ואת הנחלים ארנון. כשם שמשפריים בנסי ים-סוף, כף יש לספר בנסי נחלי-ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים כעין אשר נעשו בים סוף, ומה הם הנסים - כפי שיבאר להלן: תורה טו

לכך הוצרכו להכניס דיוקא מצד האמורי. ואף-על-פי שלא פירשה משה - שלא נאמר בתורה שביקשו ישראל לעבור בארץ מואב, פירשה יפתח, כמו שנאמר בדברי יפתח (שופטים יא, יז) 'וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה', ומשה רמזה בתוך דבריו, שנאמר (דברים ב, בט) 'אכל בכסף תשברני... כפאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער' [מדברי משה בבקשתו מסיחון מלך האמורי לעבור בארצו: נקנה מאתכם מאכל ומשקה, כדרך שהיינו קונים מבני עשו ומן המואבים בשעברנו ליד ארצם]. ומתוך שהשנה את שניהם במאמר אחד, למדנו שהושאו גם לענין נתינת הרשות: מזה אלו (בני עשו) לא נתנום לעבור בתוך ארצם אלא הקיפום סביב (כאמור לעיל ב, יד-כא) אף מואב כן (בא"י, חזקוני, מ"א): תורה יד

(יד) על כן יאמר. לשון 'על כן' האמור כאן אין פירושו נתינת טעם כבדוב המקומות [כגון (שמות ב, יא) 'על כן ברח ה' את יום השבת'], אלא פירושו כמו: 'על אודות דבר זה', כלומר, על חנייה זו ליד ארנון ונסים שנעשו בה, על כף יאמר בספר וגו', וכדלהלן (באמ"ח):
יאמר בספר מלחמות ה'. יש לשון

ממערב למזרח. וכשהלכו במזרח - כיוון הליכתם מדרום לצפון] עד שבאו מעבר השני לנחל ארנון המפסיק בין שתי הארצות - מואב בדרומו והאמורי בצפונו - וחנו שם בתוך ארץ האמורי אשר בצפונה של ארץ-מואב:

היוצא מגבול האמורי כי ארנון גבול מואב. מלשון 'היוצא מגבול האמורי' יש ללמוד, שנחל ארנון ההולך ממזרח למערב, אשר הוא הגבול בין שתי הארצות, לא היה מהלכו ישר בכל ארכו, אלא יש בו מקומות שהוא פונה לדרום או לצפון [ומתוך כך גם גבול ארצותיהם אינו ישר ושווה], ובצד המזרח אשר משם באו ישראל, יש רצועה (שטח ארוך וצר) שהיא 'יוצאה' ובולטת מגבול האמורי כלפי דרום והיא של אמורי, ונכנסת לגבול מואב - כלומר ממעטת את שטחה. ורצועה זו אינה אלא עד ארנון שהוא גבול מואב, ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב, כי הם נכנסו לאותה רצועה בעברו הצפוני של ארנון, שהוא המדבר השחור לאמורי, פי ארנון גבול מואב, ועל פי פנינו של הנחל במקום זה, נמצאת הרצועה בחלק האמורי. ולפי שהמואבים גם הם לא נתנו להם רשות לעבור בארצם,

(טו) וְאֵשֶׁר הִנְחִילִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר וְנִשְׁעַן לְגָבֹול מוֹאָב: טו וְשָׁפוּף נִחְלִיא דְּמִדְבָּרִין לְקַבֵּל לַחִית וּמִסְתַּמִּיךְ לַתְּחִים מוֹאָב:

כ"י וְאֵשֶׁר הִנְחִילִים • תְּרַגְּמוּ שֶׁל "שָׁפוּף". אֲשֶׁר – שָׁפוּף הִנְחִילִים, שֶׁנִּשְׁפָּף שָׁם דָּם אֲמֹרִיִּים, שֶׁהָיוּ נִחְבָּאִים שָׁם, לְפִי שֶׁהָיוּ הֶהָרִים גְּבוּהִים וְהַנְּחִל עָמַק וְקָצֵר וְהֶהָרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה: אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה וּמִדְבַּר עִם חֲבֵרוֹ בְּהָר מִזֶּה, וְהִדְרָף עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנְּחִל. אֲמָרוּ אֲמֹרִיִּים: כְּשִׁיכְנֶסוּ יִשְׂרָאֵל (לְאֶרֶץ) לַתּוֹךְ הַנְּחִל לַעֲבֹר, יֵצֵא מִן הַמַּעְרֹת בְּהָרִים שְׁלֹמֶמְלָה מֵהֶם וְיִהְיֶה נִחְבָּאִים וְאֲבָנֵי בְּלִיסְטֵרְאוֹת. וְהָיוּ אוֹתָן הַנְּקָעִים בְּהָר שֶׁל צֵד מוֹאָב, וּבְהָר שֶׁל צֵד אֲמֹרִיִּים הָיוּ כְּנֶגֶד אוֹתָן נְקָעִים כְּמִין קֶרְנֹת וְשָׂדִים בּוֹלְטִין לַחוּץ. כִּיֵּן שָׁבָאוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, נִזְדַּעַזַּע הָהָר שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁפָּתְחָה הַיּוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פָּנֵי גְבֻרָתָהּ, וְנִתְקַרֵּב לְצֵד הָהָר שֶׁל מוֹאָב וְנִכְנְסוּ אוֹתָן הַשָּׂדִים לַתּוֹךְ אוֹתָן נְקָעִים וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ: "אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר", שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרֵּב לְצֵד גְּבוּל מוֹאָב וְנִדְבַק בּוֹ, וְזֶהוּ: "וְנִשְׁעַן לְגָבֹול מוֹאָב". (בס"א אינר). (וְעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הֶהָרִים וְלֹא יָדְעוּ הַנְּסִים הָאֵלֹהִים אֲלֵא עַל יְדֵי הַבָּאָר שֶׁנִּכְנְסוּ לָשֵׁם).

(טז) וּמִשֵּׁם בָּאָרְהָ הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמִשְׁהָ אֶסְפָּה אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם: טז וּמִתְמַקֵּן אֶתְהִיבַת לְהוֹן בִּירָא הִיא בִּירָא דִּי אָמַר יְיָ לְמִשְׁהָ כְּנוֹשׁ יָת עָמָא וְאִיהֵב לְהוֹן מַיָּא:

כ"י וּמִשֵּׁם בָּאָרְהָ • מִשֵּׁם בָּא הָאֲשֶׁר אֶל הַבָּאָר. פִּיֶּצֶד? אָמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבָנֵי הַנְּסִים הַלָּלוּ? הַמֶּשֶׁל אוֹמֵר: "נִתְּתָ פֶת לְתִינּוֹק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ – חֲזָרוּ הֶהָרִים לְמִקְוָמָם וְהַבָּאָר יָרְדָה לַתּוֹךְ הַנְּחִל וְהַעֲלִתָה מִשֵּׁם דָּם הַהֲרוּגִים וְזִרְעוֹת וְאִיבָרִים, וּמוֹלִיכֶתָן סָבִיב הַמַּחְנָה, וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁבִיקְשׁוּ לְהִרְגֵם וְהַצִּילָם ה' מִיָּדָם עַל יְדֵי שֶׁהָטָה אֶת הָרָה הָאֲמֹרִי וְהַשְׁעִינוּ לָהֶם מוֹאָב] (תנחומא) (הזכרון, רא"ם: תורה טו)

(טז) וּמִשֵּׁם בָּאָרְהָ. מִשֵּׁם בָּא הָאֲשֶׁר אֶל הַבָּאָר. מִנְחִלֵי אֶרֶנוֹן הִגִּיעַ שָׁפוּף הַדָּם אֶל הַבָּאָר. פִּיֶּצֶד? אָמַר הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, מִי מוֹדִיעַ לְבָנֵי הַנְּסִים הַלָּלוּ שֶׁשְׂעִיתִי לָהֶם, שֶׁהָרִי רָאוּ לָהֶם שִׁנְכִּירוּ וְיָדְעוּ עַד כַּמָּה הֵם חֲבִיבִים לִפְנֵי, שֶׁאֵין עוֹשֶׂה נְסִים בְּעִבּוּרָם, שֶׁכֵּן הַמֶּשֶׁל אוֹמֵר: "נִתְּתָ פֶת לְתִינּוֹק הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ" בְּכַדִּי שֶׁיָּדְעוּ הוֹרֵי הַתִּינּוֹק שֶׁאֵתָה אוֹהֶבָם (עֵיין בִּיצָה טו). לָכֵן, לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל חֲזָרוּ הֶהָרִים לְמִקְוָמָם הִרְאִשׁוּן, וְהַבָּאָר הִהוּלַכְתָּ עִמָּהֶם בְּכָל מִסְעֵיהֶם יָרְדָה לַתּוֹךְ הַנְּחִל וְהַעֲלִתָה מִשֵּׁם עִם שִׁטְף הַמַּיִם אֶת דָּם הַהֲרוּגִים שֶׁנִּשְׁפָּף לַתּוֹךְ הַנְּחִל בְּשַׁעֲהָ שֶׁנִּדְבְּקוּ הֶהָרִים זֶה לָזֶה, וְכֵן זִרְעוֹת וְאִיבָרִים אֲשֶׁר נִתְפָּרְקוּ מֵהֶם, וּמוֹלִיכֶתָן סָבִיב לְמַחְנָה כְּשֶׁהֵם צָפִים עַל פְּנֵי הַמַּיִם, כְּדִי לִפְרֹסֵם לָהֶם אֶת הַנֶּסֶם, וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה – הִיא שִׁירַת הַבָּאָר הָאֲמֹרִי לְהִלָּן: תורה יז

כְּנֶגֶד אוֹתָן נְקָעִים, בְּלִיטוֹת כְּמִין קֶרְנֹת וְשָׂדִים בּוֹלְטִין לַחוּץ. וְהָיוּ הַבְּלִיטוֹת וְהַשְׁקָעִים מְכֻנָּיִם אֵלֹהִים מוֹל אֵלֹהִים. כִּיֵּן שָׁבָאוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר, נִזְדַּעַזַּע הָהָר שֶׁל אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל – הָהָר שֶׁל צֵד הָאֲמֹרִי, שְׂאוֹתוֹ עֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לְכַבּוֹשׁ, כְּשֶׁפָּתְחָה הַיּוֹצֵאת לְהַקְבִּיל פָּנֵי גְבֻרָתָהּ, וְנִתְקַרֵּב לְצֵד הָהָר שֶׁל מוֹאָב, וְנִכְנְסוּ אוֹתָן הַשָּׂדִים לַתּוֹךְ אוֹתָן נְקָעִים וּמִיַּעֲבֹר אֶת הָאֲמֹרִים הַנְּחָבָאִים שָׁם וְהִרְגוּם. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵשֶׁר הִנְחִילִים". כְּלוֹמֵר, שָׁפוּף דָּם הָאֲמֹרִיִּים בְּנִחְלֵי אֶרֶנוֹן, אֲשֶׁר וּמָמוּ לְהִרְגֵם וְנִצְלוּ מֵהֶם. וְזֶהוּ שֶׁמִּסְמִיָּם: "אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עַר" – שֶׁהָהָר נָטָה מִמְּקוֹמוֹ וְנִתְקַרֵּב לְצֵד גְּבוּל מוֹאָב וְנִדְבַק בּוֹ [לְשִׁבְתָּ עַר] – לְצֵד מוֹאָב שֶׁהָעִיר 'עַר' יוֹשְׁבֶת שָׁם]. וְזֶהוּ: "וְנִשְׁעַן לְגָבֹול מוֹאָב" שֶׁנִּשְׁעַן הָהָר וְנִדְבַק בְּכַח בְּהָר שֶׁכְּנִגְדּוֹ אֲשֶׁר בְּגָבֹול מוֹאָב [תְּמַצִּית פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: כְּאֲשֶׁר יַעֲסֻקוּ יִשְׂרָאֵל בְּסִפּוּר מַלְחָמוֹת ה' וְיִזְכְּרוּ אֶת הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה לָהֶם בַּיָּם סוּף, יִסְפּוּר בִּינִיהֶם גַּם נִסְ בְּנִחְלֵי אֶרֶנוֹן, שָׁם נִשְׁפָּף דָּם אֲמֹרִיִּים

(טז) וְאֵשֶׁר הִנְחִילִים. תִּיבַת 'אֲשֶׁר' גַּם הִיא דוּמָה לְלִשׁוֹן אֶרְמִי, שֶׁכֵּן תְּרַגְּמוּם שֶׁל 'שָׁפוּף' (ויקרא ה' יב) הוּא 'אֲשֶׁר'. הָרִי שֶׁלִּשׁוֹן 'אֲשֶׁר הִנְחִילִים' פִּירוּשׁוֹ: שָׁפוּף הַנְּחִילִים. וְהַדְּבָרִים הַלָּלוּ רוֹמְזִים בְּלִשׁוֹן קָצֵרָה עַל הַנֶּסֶם שֶׁאִירַע לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּשְׁפָּף שָׁם דָּם שֶׁל אֲמֹרִיִּים שֶׁהָיוּ נִחְבָּאִים שָׁם, וְעַל יְדֵי זֶה נִצְלוּ יִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁהָיוּ הֶהָרִים גְּבוּהִים וְהַנְּחִל עָמוּק וְקָצֵר – הַעֲמָק שֶׁלֹּאֲרוֹךְ מִי הַנְּחִל הוּא עָמוּק וְצָר, וְהֶהָרִים הַגְּבוּהִים שֶׁמִּשְׁנֵי הַצְּדָדִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה כָּל כָּף, עַד אֲשֶׁר אָדָם עוֹמֵד עַל הָהָר מִזֶּה, וּמִדְבַּר עִם חֲבִירוֹ בְּהָר מִזֶּה. וְהִדְרָף עוֹבֵר בְּתוֹךְ הַנְּחִל (=בְּתוֹךְ הַעֲמָק). אָמְרוּ אֲמֹרִיִּים, כְּשִׁיכְנֶסוּ יִשְׂרָאֵל לַתּוֹךְ הַנְּחִל לַעֲבֹר דֶּרֶךְ שָׁם כְּדִי לְהַכְנִס אֶל אֶרֶץ הָאֲמֹרִי, יֵצֵא מִן הַמַּעְרֹת שֶׁבְּהָרִים שְׁלֹמֶמְלָה מֵהֶם, וְיִהְיֶה בְּחָצִים וְאֲבָנֵי בְּלִיסְטֵרְאוֹת [=אֲבָנֵי קִלְעִי, הַנּוֹרָקוֹת מִתּוֹךְ כְּלִי כַּעֲזִין קֶשֶׁת]. וְהָיוּ אוֹתָן הַנְּקָעִים (גוֹמֹת וּשְׁקָעִים שֶׁבְּתוֹךְ הַסֵּלַע) בְּהָר שֶׁל צֵד מוֹאָב, וְאִילוּ בְּהָר שֶׁל צֵד אֲמֹרִיִּים הָיוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 154)

נתת פת לתינוק, הודיע לאמו (רש"י כא, טז) תפקידה של האם לספק את כל צרכי התינוק, וכאשר משהו 'מחליפה' ונותן לתינוק פת, דבר הכרחי, עליו להודיע לה. ואף כאן: הקב"ה נתן לישראל 'פת', ישועה מסכנה גדולה, שלא באמצעות ה'אם', משה, הרועה נאמן שדואג לכל צרכי ישראל. והקב"ה הודיע לו על כך: כאשר ישראל ראו את הדם ואת הזרעות, שאלו את משה לפשר הדבר, כמובן, והוא הסביר להם את מה שקרה.

(יז) אז ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו-לה: יז ככן שבח ישראל ית תושבחתא הדא סקי בירא שבחו לה:

כ"ט - עלי באר • מתוך הנחל, והעלי מה שאת מעלה. ומנין שהבאר הודיעה להם? שנאמר "ומשם בארה" (במ"ד). וכי משם היתה? והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם? אלא שירדה לפרסם את הנסים. וכן (שבת לה): "אז ישיר ישראל" – השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים, והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים, ומה ראה לכתב כאן? אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 153 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ה' ילחם לכם

אז ישיר ישראל את השירה הזאת (כא, יז)

מצינו עוד פעם אחת שאמרו בני ישראל להקב"ה, בעת קריעת ים סוף. ויש לעיין מדוע רק בשני נסים אלו, בפרשתנו ובקריעת ים סוף, אמרו בני ישראל שירה, ולא בשאר הנסים בהם עזר להם הקב"ה והצילם מאויביהם?

בשני נסים אלו מצינו הנהגה מיוחדת שלא היתה בשאר הנסים. בשאר הנסים, כשבני ישראל היו במצב של סכנה מאמזות העולם, ה' נס הישועה וההצלה באפן שבני ישראל נלחמו באויביהם, ובאפן נסי גבור עליהם ונצחום.

מה שאין כן בקריעת ים סוף כתוב "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (בשלח יז, יז) שבני ישראל לא היו צריכים לעשות כלום, ונצלו מאויביהם בלי כל מלחמה מצדם. וגם כאן בפרשתנו, היתה ההצלה כלשון הבחי "ישראל רואין... איה הקב"ה נלחם בשבילם... והן אין יודעים בזה כלום".

וגם באפן כזה מורה על חבה יתרה מהקב"ה לבני ישראל, שלא רק שמצילנו מיד אויבינו, אלא אף עושה זאת באפן שלא נצטרף ל"פעלה" מסוימת. וזה גרם שבני ישראל יאמרו שירה להקב"ה ויודו לו על חסדיו הנפלאים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

השירה היא על עיקר נתינת הבאר, שהרי נאמר כאן **'אז ישיר ישראל את השירה הזאת'**, הרי ששירת הבאר נאמרה 'אז' בסוף ארבעים, והבאר הרי כבר נתנה להם מתחלת ארבעים, ואם השירה היא על עיקר נתינת הבאר, מה ראה ליכתב כאן? אלא הענין הזה נדרש כהמשך לאמור למעלה הימנו, המידבר בנס נחלי ארגון שנודע להם על ידי הבאר, ומתוך שהתחילו את השירה על אותו הנס, המשיכו לשיר גם על עיקר הבאר, וכדלהלן (באמ"ח): תורה יח

הבאר? אי אפשר לפרש כן, שהרי נאמר (בפסוק טז) **'ומשם בארה' – וכי רק משם והלאה היתה להם הבאר, והלא מתחלת ארבעים שנה כבר היתה עמהם, כשבאו ממדבר סין לרפידים, שאז נאמר למשה (שמות יז, ח) 'והבית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם' – אלא מכאן שלשון הכתוב 'ומשם בארה' פירושו, שירדה הבאר אל הנחל להעלות משם את דם ההרוגים ואיברייהם, לפרסם את הנסים, וכמבואר למעלה (תנחומא). וכן – טעם נוסף לכך שאין לפרש כי**

(יז) עלי באר ענו לה. כלומר, ענו ואמרו לבאר: עלי מתוך הנחל, והעלי משם מה שאת מעלה להראות לנו את הנסים שעשה הקב"ה, ומנין שהלשון 'ומשם בארה' פירושו **שהבאר הודיעה להם את הנס, ושעל כך שרו ישראל את השירה הזאת?** שמא אין פירוש הכתוב אלא כמשמעו, שלאחר אותה חנייה נסעו 'משם בארה' אל המקום שבו ניתן להם הבאר, אשר שם אמר ה' למשה אסף את העם ואתנה להם מים, והשירה נאמרה אז על עיקר נתינת

יח בִּינָא דְחִפְרוּהָ בְּכִרְבֵּינָא כְּרוּהָ רִישֵׁי עֲמָא
סְפָרִיא בְּחִטְרִיהוֹן וּמִמְדַּבְּרָא אֲתִיבִית
לְהוֹן:

(יח) בִּינָא דְחִפְרוּהָ שְׁרִים כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמִחְקָק
בְּמִשְׁעֲנֵתָם וּמִמְדַּבְּרֵי מִתְנָה:

כז"י בִּינָא דְחִפְרוּהָ • זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים – משה ואהרן. בְּמִשְׁעֲנֵתָם • במטה. וּמִמְדַּבְּרֵי • נתנה להם.

יט ומדאֲתִיבִית לְהוֹן נְחֵמָא עֲמֵהוֹן לְנַחֲלִיא
וּמִנְחֵלִיא סְלָקָא עֲמֵהוֹן לְרִמְתָּא:

(יט) וּמִמְתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנְחֵלִיאֵל בְּמֹת:
כז"י וּמִמְתָּנָה נַחֲלִיאֵל • בתרגומו.

כ ומרמָתָא לְחִילִיא דִּי בְּחֻקֵּי מוֹאָב רִישׁ
רִמְתָּא וּמִסְתַּבֵּינָא עַל אֶפְרִי בֵּית יִשְׁמֹוֹן:

(כ) וּמִבְּמֹת הַגֵּיאֵל אֲשֶׁר בְּשֶׁדָּה מוֹאָב רֹאשׁ הַפְּסָגָה
וְנִשְׁקָפָה עַל־פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן: פ

כז"י וּמִבְּמֹת הַגֵּיאֵל אֲשֶׁר בְּשֶׁדָּה מוֹאָב • פי שם מת משה ושם בטלה הבאר. דָּבָר אחר: כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם – כל נשיא ונשיא, כשהיו חונים, נוטל מקלו ומושף אצל דגלו ומתנהו, ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבט ושבט. בְּמִחְקָק • על־פי משה שנקרא: "מחוקק", שְׁנָאָמֵר (דברים לג): "כִּי־שָׁם חֲלַקְתָּ מַחֲקָק סִפּוֹן". וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר מֹשֶׁה בְּשִׁירָה זו? לְפִי שֶׁלָּקָה עַל יְדֵי הַבָּאָר. וּכְיוֹן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, לֹא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ מְזַמְּנִין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר: אִם אוֹהֲבֵי שָׁם – אֲנִי שָׁם, וְאִם לֹא – אֲנִי הוֹלֵךְ! • רֹאשׁ הַפְּסָגָה • בתרגומו: "ריש רמְתָּא". פְּסָגָה • לשון גְּבוּהָ, וְכֵן (תהלים מח): "פְּסָגוֹ אֲרַמְנוּתֶיהָ" – הגביהו ארמנותיה. וְנִשְׁקָפָה • אותה הפסגה על־פְּנֵי הַמְּקוֹם

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

[בנחלת שבט גד, שם מצויה חלקת השדה, שבה טמון משה הנקרא מחוקק, על שם שחק וכתב את התורה מפי הקב"ה]. וְלָמָּה לֹא נִזְכַּר שֶׁם מֹשֶׁה בְּשִׁירָה זו? בְּדֶרֶךְ שְׁנָאָמֵר בְּשִׁירַת הָיִם (שמות טו, א) 'אֲנִי יֹשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְפִי שֶׁלָּקָה עַל־יְדֵי הַבָּאָר בְּיָמֵי מְרִיבָה' (כאמור לעיל ב, ד"ג), וְאִין אֲדָם מְשַׁבַּח אֶת הַדָּבָר שֶׁעַל יְדוֹ נִעֲנַשׁ. וְכִיוֹן שֶׁלֹּא נִזְכַּר שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶ�ה, לֹא נִזְכַּר גַּם שְׁמוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁהָיוּ מְזַמְּנִין אוֹתוֹ לְסַעֲדָה, אָמַר, 'אִם אוֹהֲבֵי שָׁם, גַּם אֲנִי שָׁם. וְאִם לֹא, אֲנִי הוֹלֵךְ' (תנחומא) (אמ"ש):

רֹאשׁ הַפְּסָגָה. בְּתַרְגוּמוֹ, 'רִישׁ רִמְתָּא' [ראש הַהַר הַגְּבוּהָ]. וּמוֹסָב עַל 'מִבְּמֹת' הָאָמֹר בְּתַחֲבִילַת הַפְּסוּקָה, כְּלוּמַר אוֹתָהּ בְּמָה אֲשֶׁר לָשָׁם עָלְתָה הַבָּאָר, הִיא רֹאשׁ הַפְּסָגָה הַנִּשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן, וּמִשָּׁם יִרְדֶּה אֶל הַגֵּיאֵל אֲשֶׁר בְּשֶׁדָּה מוֹאָב. 'פְּסָגָה' הוּא לְשׁוֹן גְּבוּהָ. וְכֵן: 'פְּסָגוֹ אֲרַמְנוּתֶיהָ' (תהלים מח, יד) – שִׁפְרוּשׁוֹ הַגְּבִיּהוּ אֲרַמְנוּתֶיהָ [הכתוב מדבר בבנין ירושלים לעתיה,

(כ) וּמִבְּמֹת הַגֵּיאֵל אֲשֶׁר בְּשֶׁדָּה מוֹאָב. וּמִן הַהִרִים יִרְדֶּה הַבָּאָר אֶל 'הַגֵּיאֵל'. וְהוּא הַמְּקוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁהַבָּאָר הִיטָה עִמָּהֶם, כִּי שָׁם מֵת מֹשֶׁה וְשָׁם בְּטִלָּה הַבָּאָר [שְׁנָאָמֵר (דברים לד, ו) 'וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מוֹאָב' (ראה מילואים לעיל פסוק א, ד"ה וישמע הבנע"ה)].

עֵתָה חֲזוּר דִּשְׁ"י אֶל הָאָמֹר לְמַעַלָּה (בפסוק יח) לְפָרְשׁוֹ בְּדוֹךְ אַחֲרֵת: דָּבָר אַחֵר, 'כְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם' מְגִיד הַכְּתוּב שֶׁמִּלְכָּד הַשְּׁרִים' (משה ואהרן) אֲשֶׁר 'חִפְרוּהָ', כְּרוּ אוֹתָהּ גַּם 'נְדִיבֵי הָעָם', שֶׁהֵם נְשִׂאֵי הַשְּׁבָטִים. כִּי כָּל נְשִׂיא וְנְשִׂיא, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל חֹנִים, הָיָה נוֹטֵל מִקְלֹו וּמוֹשֵׁף בּוֹ חֲרִיץ בְּקֶרֶקַע מִן הַבָּאָר עַד אֶצֶל דִּגְלוֹ וּמִתְנָהוּ, וּמִי הַבָּאָר נִמְשָׁכִין דֶּרֶךְ אוֹתוֹ סִימָן וּבֹאִין לְפָנֵי חֲנִיית כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט [לְכָךְ נֶאֱמַר בְּמִשְׁעֲנֹתָם בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וְלֹא בְּמִשְׁעֲנֵתָם בְּלִשׁוֹן יָחִיד, כִּי בְּהִרְבֵּה מִטּוֹת כְּרוּ אֶת הַבָּאָר וּמִשְׁכּוּ אֶת מִימֶיהָ (משכ"ל) (תנחומא)]. בְּמִחְקָק – הַנְּשִׂאִים עָשׂוּ כֵּן עַל־פִּי מֹשֶׁה שְׁנָאָמֵר 'מִחֻקָּק', שֶׁעָלָיו נֶאֱמַר (דברים לג, כא) 'כִּי שָׁם חֲלַקְתָּ מִחֻקָּק סִפּוֹן'

(יח) בִּינָא דְחִפְרוּהָ. זאת היא הבאר אשר חפרוה שרים – שהם משה ואהרן כמו שְׁנָאָמֵר (לעיל ב, ו) 'הִקְהֵל אֶת הָעֵדָה אֹתָהּ וְאֶהְרֹן... וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיָּם מִן הַסֵּלַע', וְכָךְ גַּם הוֹצֵאתָ הַמִּיָּם מִן הַסֵּלַע בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה, כְּשֶׁחֲנוּ בְּרִפְדִּים, נֶאֱמַר שָׁם (שמות יז, ה) 'עֲבַר לְפָנֵי הָעָם וְקַח אֶתָּה מִזְקָנֵי יִשְׂרָאֵל' (דע"ז):

בְּמִשְׁעֲנֹתָם. בְּמִשָּׁה כְּמוֹ שְׁנָאָמֵר (לעיל ב, ח) 'קַח אֶת הַמִּטָּה... וְכֵן נֶאֱמַר בְּרִפְדִּים (שמות יז, ה) 'וּמִשָּׁךְ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאָר קַח בִּידְךָ' [וְהַמִּשָּׁה קְרוֹי גַּם 'מִשְׁעֲנָה' עַל שֶׁם שֶׁהִזְקִינִים נִשְׁעָנִים עָלָיו, וְכִלְשׁוֹן הַכְּתוּב (זכריה ח, ד) 'וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידּוֹ מֵרֵב יָמִים']:

וּמִמְדַּבְּרֵי. מִמְּקוֹם יוֹכֵשׁ וְצִמְאֹן, נִתְּנָה לָהֶם בָּאָר הַמִּיָּם (דע"ז): תוֹרָה יט (יט) וּמִמְתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנְחֵלִיאֵל בְּמֹת. פִּירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא בְּתַרְגוּמוֹ בְּאוֹנְקְלוֹס: 'וּמִדְּאֲתִיבִית לְהוֹן נְחֵמָא עֲמֵהוֹן לְנַחֲלִיא, וּמִנְחֵלִיא סְלָקָא עֲמֵהוֹן לְרִמְתָּא' – מִשְׁנִיתָנָה לָהֶם (הַבָּאָר) יִרְדֶּה עִמָּהֶם לְנַחֲלִים וְעָלְתָה עִמָּהֶם לְהִירִים: תוֹרָה כ

שָׁשָׂמוּ וַיִּשְׁמְנוּ וְהָיָה לְשׁוֹן מִדְּבַר, שְׁהוּא שָׁמֶם. דְּבַר אַחֵר: וַנִּשְׁקָפָהּ, הַבָּאָר עַל-פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן, שְׁנֻנְגָה בְּיָמָה שֶׁל טְבִירָה, וְהָעוֹמֵד עַל הַיְּשִׁימוֹן מֵבִיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבֶרֶה בֵּינָם וְהִיא הַבָּאָר, כִּךְ דִּרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

• שבת קודש ל' סיון •

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֱמֹרִי
לֵאמֹר:

כ"א וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים • וּבְמָקוֹם אַחֵר תּוֹלָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּמִשָּׁה, שְׁנַאמֶר (דברים ב'): "וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֻמוֹת", וְכֵן (במדבר כ'): "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקֶּדֶשׁ אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם", וּבִיפְתָח הוּא אוֹמֵר: (שופטים יא): "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם וַיֹּאמֶר: "הַכְתוּבִים הֵלְלוּ צָרִיכִים זֶה לָזֶה: זֶה נֹעֵל וְזֶה פוֹתַח, שְׁמִשָּׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִשָּׁה, לוֹמֵר לָךְ שְׁנִשְׂאֵי הַדּוֹר הוּא כָּכָל הַדּוֹר, כִּי הַנִּשְׂאֵי הוּא הַכֹּל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י עמ' 133)

לוֹמֵר לָךְ, שְׁנִשְׂאֵי הַדּוֹר הוּא כָּכָל הַדּוֹר (רש"י כא, כא) מְלִים אֵלֶּה מִזְמִירוֹת לְכַאוֹרָה. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, דְּהִנֵּה זֶה שְׁמִשָּׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִשָּׁה, מִתְּרַץ רַק שְׁנֵתָן לְכַתֵּב "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל" עַל מִשְׁלַחַת שְׁשִׁלַּח מִשָּׁה. אֵךְ עֲדִין קִשָּׁה - מְדוּעַ שָׁנָה הַכְּתוּב וְכַתֵּב "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל". עַל זֶה מִתְּרַץ, שְׁשִׁנּוּי זֶה בָּא לְלַמֵּדֵנוּ ("לוֹמֵר לָךְ") שְׁנִשְׂאֵי הַדּוֹר הוּא כָּכָל הַדּוֹר.

(כב) אַעֲבֶרָה בְּאַרְצֶךָ לֹא נִטְהַר בְּשַׂדֶּה וּבְכָרֶם לֹא
נִשְׁתַּח מִי בְּאֵר בְּדֶרֶךְ הַמֶּלֶךְ נִלְךְ עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר
גְּבֻלָּךְ:

כ"ב אַעֲבֶרָה בְּאַרְצֶךָ • אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִצְטוּוּ לְפָתַח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, בְּקִשּׁוֹ מֵהֶם שְׁלוֹם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שְׁמִשָּׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל הֵם מִשָּׁה, לוֹמֵר לָךְ שְׁנִשְׂאֵי הַדּוֹר הוּא כָּכָל הַדּוֹר, כִּי הַנִּשְׂאֵי הוּא הַכֹּל, מִשׁוֹם שֶׁבְּחֶרֶד לְהַנְדִּיג אֶת כָּל הָעָם, וּמִתּוֹךְ שֶׁכּוֹלֵם נִמְשָׁכִים אַחֲרָיו, נִחְשָׁבִים מַעֲשָׂיו כְּעֵין מַעֲשֵׂיהֶם (תנחומא ר"ל, וראה רמב"ם הלכות מלכים פ"ג ה"ח: תורה כב)

(כב) אַעֲבֶרָה בְּאַרְצֶךָ. אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִצְטוּוּ לְפָתַח לָהֶם בְּשָׁלוֹם, שֶׁבֶן הָאֱמֹרִי הוּא מ'שְׁבַעַה עֶמְמִין שְׁעַל יִשְׂרָאֵל לְכַבֵּשׁ, וּבְכָר נֶאֱמַר לְמִשָּׁה (דברים ב, כד) 'רָאֵה נִתְּתִי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת אֲרָצוֹ, הַחֹל רֶשֶׁת וְהַתָּגֶר בּוֹ מִלְחָמָה' - בְּכָל זֹאת בְּקִשּׁוֹ מֵהֶם שְׁלוֹם, הֵגֵם שְׁהִיו יוֹדְעִים שְׁלֹא יִקְבֵּל דְּבִרֵיהֶם [רָאֵה רִש"י שם (פסוק כו) שְׁלֵמֵד מִשָּׁה מִדְּרַכִּי הַקִּבְיָה שֶׁכֶּף רִאֵי לְנִהוּג, מִתּוֹךְ שְׁחֹר עַל כָּל הָאֲוִמוֹת לְשֹׂאֵל אִם רְצוֹנָם לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, הֵגֵם שְׁהִיָּה גְלוּי יִדְוֶעַ לְפָנָיו שְׁלֹא יִקְבִּלָהּ] (תנחומא ב"ב, נח"י, עפ"י במדבר י"ט, לט: תורה כג

מִפְּכַפְכָּת וְעוֹלָה] (שע"א, רש"י שבת לה:): תורה כא
(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים. בְּאֵן נֶאֱמַר שִׁישְׁרָאֵלִי הֵם אֲשֶׁר שְׁלָחוּ אֶת הַשְּׁלֹחִים אֶל סִיחֹן וְאֵילָנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר תּוֹלָה הַכְּתוּב אֶת הַשְּׁלִיחוֹת בְּמִשָּׁה, שְׁנַאמֶר (דברים ב, כו) "וַאֲשַׁלַּח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֻמוֹת אֶל סִיחֹן... וְכֵן מְצִינוּ אֲצִל הַשְּׁלֹחִים אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם, שֶׁכְּתוּב אַחֵד אוֹמֵר: "וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקֶּדֶשׁ אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם" (לעיל ב, יד), וְאֵילָנוּ בְּדִבְרֵי יִפְתָּח הוּא אוֹמֵר (שופטים יא, יז) "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל מֶלֶךְ אֲדוֹם וַיֹּאמֶר: "הַכְתוּבִים הֵלְלוּ צָרִיכִין זֶה לָזֶה, לְפִי שֶׁזֶּה נֹעֵל וְזֶה פוֹתַח, כְּלוֹמֵר, כָּל אַחֵד מֵהֶם כְּשֶׁהוּא נֶאֱמַר לְבִדּוֹ, הָרִי הוּא כְּדֶבֶר 'נִעוֹל' וְכֵתוּב שְׁאִינוּ מְבֹאָר כָּל צָרְכּוֹ, וְהַכְּתוּב הָאֶחָד 'פּוֹתַחוֹ' וּמִכָּאָר, כִּי מִתּוֹךְ שְׁנֵיהֶם לְמִדְּנוּ

וְקוֹרָא אֶל בּוֹנֵיהַ שִׁישְׁיָמוֹ לְבֵם לְבִנוֹתָהּ הַיֵּטֵב, וְלִיפּוֹתָהּ בְּאַרְמוֹנוֹת גְּבוּהִים וְנֶאֱמַר] (חזקוני):
וַנִּשְׁקָפָהּ. אוֹתָהּ הַפְּסָגָה נִרְאִית וְנִגְלִית עַל פְּנֵי הַמָּקוֹם שְׁשִׁמּוֹ 'יְשִׁימוֹן', וְהוּא לְשׁוֹן מִדְּבַר, שְׁהוּא שְׁמֶם. כְּלוֹמֵר, מִתּוֹךְ גְּבוּהַ שֶׁל הַפְּסָגָה רוֹאִים אוֹתָהּ מִכָּל מִרְקָב הַמִּדְּבַר (ראה א"ע משלי ג, ו). דְּבַר אַחֵר - דְּרָךְ אַחֲרָת לְפָרֵשׁ אֶת הַדְּבָרִים: תִּיבַת 'וַנִּשְׁקָפָהּ' מוֹסַכַת עַל הַבָּאָר, שְׁהִיא אֲשֶׁר נִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְּשִׁימוֹן, וְהַכְּתוּב אוֹמֵר שְׁנֻנְגָה לְאַחַר מִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּיָמָה שֶׁל טְבִירָא (=יָם כְּנֶרֶת) וְהָעוֹמֵד עַל הַיְּשִׁימוֹן הַצּוֹפֶה אֶל הַכְּנֶרֶת מֵבִיט וְרוֹאֶה כְּמִין כְּבֶרֶה בֵּינָם - סָלַע עָגוֹל כְּכֶבֶדָה (כְּנֶפֶה, שְׁמִרְקָדִים בֵּיה אֶת הַקֶּמַח לְנִפְתּוֹ) כְּצוֹרֶת פִּי בָאָר הַנּוֹבֵעַ מִיָּם, וְהִיא הַבָּאָר. כִּךְ דִּרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא [רָאֵה לְשׁוֹן הַתּוֹסֵפֶתָא (סוכה פ"ג ה"ג) 'כִּךְ הִיָּתָה הַבָּאָר שְׁהִיָּתָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר, דּוֹמָה לְסָלַע מְלֵא נִקְבִים כְּכֶבֶדָה

(כג) וְלֹא־נָתַן סִיחוֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֶבֶר בְּגִבְלוֹ וַיֵּאָסֶף סִיחוֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֵא יֵהָצֶה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל:

כג וְלֹא שָׁבַק סִיחוֹן יֵת יִשְׂרָאֵל לְמַעַבְר בְּתַחוּמָהּ וּכְנַשׁ סִיחוֹן יֵת כָּל עַמָּהּ וַיִּפְקֶן לְקַדְמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמִדְבָּרָה וְאָמַר לְיֵהָצֶה וְאֵגִיחַ קִרְבָּא בְּיִשְׂרָאֵל:

כ"ג וְלֹא־נָתַן סִיחוֹן וְגו'. לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס, שהיה שומרם שלא יעברו עליהם גְּסוֹת. כִּיֹּן שָׁאֲמָרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֹרָה בְּאַרְצָךְ, אָמַר לָהֶם: כָּל עַצְמִי אֵינִי יוֹשֵׁב בָּאֵן אֶלָּא לְשֹׁמְרֵם מִפְּנֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים כֹּךְ?!. וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל. אֵלֹו הִיָּתָה חֲשָׁבוֹן מְלָאָה יְתוּשִׁין, אֵיִן כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְכַבְּשָׁה, וְאִם הָיָה סִיחוֹן בְּכַפֵּר חֲלָשׁ, אֵיִן כָּל אָדָם יְכוֹל לְכַבְּשׁוֹ, וְכָל־שָׂכֵן שֶׁהָיָה בְּחֲשָׁבוֹן!. אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: מָה אֲנִי מְטָרִיחַ עַל בְּנֵי כָל זֹאת לְצוּר עַל כָּל עִיר וְעִיר? נָתַן בָּלָב כָּל אֲנָשִׁי הַמְּלַחֲמָה לְצֹאֵת מִן הָעִירוֹת וְנִתְקַבְּצוּ כָּלֶם לְמָקוֹם אֶחָד וְשֵׁם נָפְלוֹ, וּמִשָּׁם הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאֵיִן עוֹמֵד לְנִגְדָם, כִּי אֵיִן שָׁם אִישׁ אֶלָּא נָשִׁים וְטָף.

(כד) וַיַּכֵּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב וַיִּירָשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאֲרָזָן עַד־יַבֵּק עַד־בְּנֵי עַמּוֹן כִּי עָזָה וְגָבֹול בְּנֵי עַמּוֹן:

כד וּמִחֲהֵי יִשְׂרָאֵל לְפִתְגָם דְּחֶרֶב וִירֵת יֵת אֲרַעָה מֵאֲרָזָן עַד יַבְקָא עַד בְּנֵי עַמּוֹן אֲרִי תַקִּיף תַחוּמָא דְּבְנֵי עַמּוֹן:

כ"ד כִּי עִזָּה וְגו'. וּמָהוּ חֲזָקוֹ? הַתְּרָאָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שָׁאֲמַר לָהֶם (דְּבָרִים כ): "אֶל־תִּצְרָם וְגו'".

(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֲשָׁבוֹן וּבְכָל־בְּנֵיתֶיהָ:

כה וּכְבַּשׁ יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל קְרוּנֵי הָאֵלִין וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּכָל קְרוּי אֲמֹרָא בְּחֲשָׁבוֹן וּבְכָל בְּכַרְנָהָא:

כ"ה בְּנֵיתֶיהָ. בְּפָרִים הַסְמוּכִים לָהּ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כג) וְלֹא נָתַן סִיחוֹן וְגו'. סִיחוֹן מֶלֶךְ גְּבוּר הָיָה, וּבֹטַח בְּגִבּוּרָתוֹ, וְלֹא חָשַׁשׁ מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּן יִזְקֶה לוֹ כְּשִׁינְעֲבֹר בְּאַרְצוֹ, אֶלָּא לִפִּי שָׂכַל מַלְכִּי כְנַעַן שִׁמְעֵיבָר לִירְדֵן הָיָה מַעֲלִין לוֹ מַס (תְּשׁוּלִים קְבוּעִ), בְּשֹׁכֵר שֶׁהָיָה שׁוֹמְרֵם שְׁלֹא יַעֲבֹרוּ עָלֵיהֶם גְּיִיסוֹת – אֲנָשִׁי מְלַחֲמָה הַעֲשׂוּיִים לְבֹא אֶלֵיהֶם דֶּרֶךְ אֲרָצוֹ מִמִּזְרָח לִירְדֵן; כִּיֹּן שָׁאֲמָרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל 'אַעֲבֹרָה בְּאַרְצָךְ', אָמַר לָהֶם, 'כָּל עַצְמִי אֵינִי יוֹשֵׁב בָּאֵן אֶלָּא לְשֹׁמְרֵם מִפְּנֵיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים כֹּךְ?! לִפִּיקָךְ יֵצֵא מִיָּד וְנִלָּחֶם בָּהֶם [וְלֹא כְּמֶלֶךְ אָדוֹם שִׁינְעָא לְקִרְאָתָם רַק לְהִרְאוֹת כִּי הוּא מוֹכֵן לְהִלָּחֶם, כְּאֲמוֹר לְעִיל (כ, כ"א) וַיֵּצֵא אָדוֹם לְקִרְאָתוֹ בְּעַם כְּבֹד וּבְגֵד חֻזָּקָה, וַיִּמָּאֵן אָדוֹם נָתַן אֶת יִשְׂרָאֵל עֶבֶר בְּגִבְלוֹ' (לְשִׁי) (תַּחְנוּמָא)

(כ"א מ"ח):

וַיֵּצֵא לְקִרְאֵת יִשְׂרָאֵל. מוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ סִיחוֹן הָיָה בְּעִיר 'חֲשָׁבוֹן', שְׁנָאֲמַר (דְּבָרִים א, ד) 'סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר

יוֹשֵׁב בְּחֲשָׁבוֹן, וְהָיָה הִיָּתָה עִיר חֻזָּקָה וּמְבֹרָצָת, שָׁאֵף אֵילֹו הִיָּתָה חֲשָׁבוֹן מְלָאָה בְּתוֹשָׁבִים חֲלָשִׁים כִּיְתוּשִׁין, אֵיִן כָּל בְּרִיָּה יְכוֹלָה לְכַבְּשָׁה, וְסִיחוֹן עַצְמוֹ גְּבוּר גָּדוֹל הָיָה, שָׁאֵם הָיָה סִיחוֹן בְּכַפֵּר חֲלָשׁ שְׁאֵינֹו מְבֹרָצַר כָּלָל, אֵיִן כָּל אָדָם יְכוֹל לְכַבְּשׁוֹ, וְכָל־שָׂכֵן שֶׁהָיָה בְּחֲשָׁבוֹן – הָרִי מֶלֶךְ גְּבוּר שָׁגַם יוֹשֵׁב בְּעִיר חֻזָּקָה. אָמַר הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, 'מָה אֲנִי מְטָרִיחַ עַל בְּנֵי כָל זֹאת לְכַבּוֹשׁ אֶת חֲשָׁבוֹן, וְכֵן לְצוּר עַל כָּל עִיר וְעִיר בְּפָנֵי עַצְמָהּ וּלְכַבְּשָׁה; נָתַן בָּלָב כָּל אֲנָשִׁי הַמְּלַחֲמָה לְצֹאֵת מִן הָעִירוֹת וְלְבֹא אֶל הַמְּלַחֲמָה, וּמִתוֹף שֶׁהָעִיר חֲשָׁבוֹן אֵיִן בָּהּ מָקוֹם לְהִכִּיל אֶת כָּל הָעָם, נִתְקַבְּצוּ כוֹלֶם לְמָקוֹם אֶחָד (כְּאֲמוֹר: וַיָּבֵא יְהָצֶה) וְשֵׁם נָפְלוֹ, וּמִשָּׁם הִלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל שָׂאֵר הָעָרִים וְאֵיִן עוֹמֵד לְנִגְדָם, כִּי אֵיִן שָׁם אִישׁ וְלֹא נוֹתְרוּ שָׁם אֶלָּא נָשִׁים וְטָף, שָׂכֵן נֶאֱמַר: 'וַיֵּאָסֶף סִיחוֹן אֶת כָּל עַמּוֹ', שְׂכָל הָרָאוּי

לְהִלָּחֶם יֵצֵא עַמּוֹ (תַּחְנוּמָא) (כ"ב, ג"א, עפ"י רש"י לַחֲלֹן פֶּסוֹק כו, ד"ה הַמוֹשְׁלִים, וְרֹאה מְצוּרֵי תַהֲלִים קְלָה, יא); תוֹרָה כד (כד) כִּי עָזָה. כִּי גְבוּל בְּנֵי עַמּוֹן הוּא עִזָּה וְחֻזָּק מְלַכְּשׁוֹ וּמָהוּ חֲזָקוֹ? הַתְּרָאָתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא שָׁאֲמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: 'אֶל תִּצְרָם וְאֶל תִּתְגַּר בָּם, כִּי לֹא אֶתֵּן מֵאֲרָץ בְּנֵי עַמּוֹן לְךָ יִרְשָׁה, כִּי לְבָנֵי לוֹט נִתְּנִיתִּי יִרְשָׁה' (דְּבָרִים כ, ט). אֲבָל אֵיִן לְפָרֵשׁ שִׁמְחָמַת עֲזוּתָם וְחֻזָּקָם שֶׁל בְּנֵי עַמּוֹן נִמְנָעוּ מְלַכְּבוֹשׁ אֶת אֲרָצָם, שָׂכֵן אֵילֹו הָיָה מְצוּיִם עַל כָּךְ, וְדָאִי שְׁלֹא הָיָה מִשָּׁה וַיִּשְׂרָאֵל נִמְנָעִים מְלַקְּחִים מִצְּנֹתָם לֹלָא מוֹרָא

(כ"ג); תוֹרָה כה

(כה) בְּנֵיתֶיהָ. הֵם הַכְּפָרִים הַסְמוּכִים לָהּ [כִּי כָשֶׁם שֶׁהָעִיר הַגְּדוֹלָה שְׁבַמְלָכוֹת נִקְרָאת 'אִם הַמְּלַכָּה', כֹּךְ הַכְּפָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ נִקְרָאוּ 'בְּנוֹתֶיהָ' שֶׁהֵם כְּמוֹ בְּנוֹת הַנְּמִשְׁכּוֹת אַחֲרָם (כ"א מ"ח, וְרֹאה רש"י מִסִּי מְגִילָה ו, א.

ד"ה מִטְרוֹפּוּלִין]; תוֹרָה כו

כו ארי חשבון קרתא דסיחון מלכא
דאמוראה היא והוא אגח קרבא במלכא
דמואב קדמאה ונסיב ית כל ארעה מידה
עד ארנון:

(כו) כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי הוא והוא
נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו
מידו עד ארנון:

כז"א והוא נלחם. (חולין ס' ב') למה הוצרך להכתב? לפי שגאמר (שם): "אל תצר את מואב" – וחשבון מלך
מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם, (גישין ל"ח) ועל ידו טהרה לישראל. מידו • (ב"מ נ"ו) מרשותו.

(כו) על כן יאמרו המשלים באו חשבון תבנה ותבונן
עיר סיחון:

כז"א על כן • על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב. יאמרו המשלים • בלעם, שגאמר בו (במדבר כג):
"וישא משלו". המשלים • בלעם ובעור, והם אמרו. באו חשבון • שלא היה סיחון יכול לכבשה, והלך
ושכר את בלעם לקללו, וזהו שאמר לו בלק (שם כב): "כי ידעתי את אשר תבדך מברך וגו'". תבנה ותבונן •
חשבון בשם סיחון להיות עירו.

(כח) בראש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון
אכלה ער מואב בעלי במות ארנון:

כז"א בראש יצאה מחשבון • משכבשה סיחון. אכלה ער מואב • שם אותה המדינה קרוי "ער" בלשון
עברי, ו"לחית" בלשון ארמי. ער מואב • ער של מואב.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מחדש לשמו (משכ"ל):
ה'מושלים' מתנבאים על כיבוש חצי
ארץ מואב ביד סיחון, ומתארים את
הדבר בלשון עבר כאילו כבר
נתקיים: תורה כח
(כח) כי אש יצאה מחשבון. לשון
'אש' על פי המשל, פירושו פורענות
של מלחמה, וכך הוא אומר: העיר
חשבון משכבשה סיחון יצאה משם
האש הלאה לכבוש ערים נוספות של
מואב (רע"ז):

אכלה ער מואב. 'ער' אינו לשון 'עיר'
אלא שם אותה המדינה (מקום
מסויים במואב) הקרוי 'ער' בלשון
עברי, ולחית' בלשון ארמי, ולכך
תירגם כאן אונקלוס: 'ער מואב' –
'לחית מואב', כי כך שמה בארמית,
ולא בדרך שתירגם (להלן כב, לו) 'עיר'
מואב – 'קרתא דמואב' (רא"ם):
ער מואב. ער של ארץ מואב
[וכדוגמתו (שופטים יט, א) 'בית לחם'
יהודה, עיר בית לחם, של נחלת
יהודה (לש"י): תורה כט

מליצותיו קרויים 'משל', שגאמר בו
(לקמן כג, ט) וישא משלו ויאמר...:
המשלים. גאמר 'המושלים' בלשון
רבים, והם בלעם ובעור [בעור הוא
אביו של בלעם, וגם הוא היה נביא,
וממושלי המושלים, אף לא פגנו בלעם
(רש"י להלן כה, א)]. והם אמרו: 'באו
חשבון...'. כלומר: אתם האמוריים
בואו אל עיר חשבון וכבשוה, לפי
שלא היה סיחון יכול לכבשה, והלך
ושכר את בלעם לקללו – לקלל את
מלך מואב, שיוכל לנצחו (תנחומא). וזהו
שאמר לו בלק מלך מואב באשר
שלח אליו לבא ולקלל ישראל (לקמן כב,
א) 'כי ידעתי את אשר תבדך מברך'
ואשר תאר יואב; מכאן ידע זאת,
שהיה הועילה קללתו שנפלה חשבון
ביד סיחון (משכ"ל):

תבנה ותבונן עיר סיחון. וכי חשבון
חרבה היתה? אלא כך אמרו: תתיסד
עיר חשבון להקרא מעתה בשם
סיחון, כלומר, שיכבשה להיות עירו
ותהיה העיר כאילו נבנתה ונתייסדה

(כו) והוא נלחם. למה הוצרך ליכתב
כל ענין זה, שסיחון מלך האמורי כבש
חלק מארץ מואב עד ארנון, ששם
מצויה העיר חשבון? אלא לפי שגאמר
(שם פסוק ט) 'אל תצר את מואב...'. כי
לכני לוט נתתיה ירשדה, וחשבון משל
מואב היתה, אם כן היאך כבשוה
ישראל? לכך כתב לנו שסיחון לקחה
מהם ועל ידו טהרה – על ידו הותרה
להם לישראל, כי מאחר שכבר נכנעו
המואבים וכבר נקראת 'עיר סיחון' בפי
המושלים (כאמור להלן) הרי מעתה
אינה עיר מואב, וזהו שאמרו חכמים
'עמון ומואב טהרו בסיחון' (חולין ס', גיטין
לח, באמ"ח):

מידו. כלומר מרשותו [וכן (בראשית לב,
יד) ויקח מן הבא בידו – מרשותו (רש"י)
(בבא מציעא נז, א) תורה כז

(כו) על כן יאמרו המשלים. פירושו:
על אותה מלחמה האמורה כאן
שנלחם סיחון במואב היו המשלים
אומרים וכו':
יאמרו המשלים. זה בלעם, שדברי

(כט) **אוי-לך מואב אבדת עם-כמוש נתן בניו פליטם**
ובנתיו בשבית למלך אמרי סיחון:

כט"ו **אוי-לך מואב** • שקללו את מואב שימסרו בידו. **כמוש** • שם אלהי מואב. **נתן** • הנותן את בניו של מואב. **פליטם** • נסים ופליטים מתרחב ואת בנותיו בשבית וגו'.

(ל) **ונירם אבד חשבון עד-דיבן ונשים עד-נפח אשר**
עד-מידבא:

כס"א **ונירם אבד** • מלכות שלהם. **אבד חשבון עד-דיבן** • מלכות ועל שהיה למואב בחשבון אבד משם, וכן "עד דיבן", תרגום של "סר" – "עד", כלומר סר ניר מדיבן. ניר – לשון מלכות ועל וממשלת איש, כמו (מלכים א יא): "למען היות-ניר לדוד-עבדי". **ונשים** • שי"ן דגושה, לשון שממה: כף יאמרו המושלים: ונשים אותם. **עד-נפח** • השמונים עד נפח.

(לא) **וישב ישראל בארץ האמרי:**

(לב) **וישלח משה לרגל את-יעזר וילכדו בנתיה**
ויורש את-האמרי אשר-שם:

כס"ב **וישלח משה לרגל את-יעזר** • המרגלים לכדוה, אמרו: לא נעשה פראשונים, בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ה' כל הימים (אמ"ש):
ונשים • אות שי"ן של 'ונשים' דגושה, לפי שהוא לשון שממה ששרשה 'שם' וקנה ראוי להקטב 'ונשים' בשני מי"ם, ובא הדגש להשלים את אות המ"ם השניה החסרה, וכן יאמרו המושלים: **ונשים אותם** – את כל ערי מואב שמצפון לארנון; **עד נפח** • השימונים (עשינו אותם שממה) **עד העיר נפח** הסמוכה לעיר מידבא [המושלים כוללים את עצמם יחד עם סיחון ועמו, כמשתתפים אף הם במלחמה על ערי מואב לעשותם שממה (באמ"ח): (מר"ד, רא"ס): תורה לא

(לב) **וישלח משה לרגל את יעזר**
וילכדו בנתיה. **המרגלים** עצמם הם אשר לכדוה – את העיר ובנותיה [פי הרי לא נאמר כאן שהמרגלים חזרו משם להביא את תשובתם אל משה (מ"א)]. **אמרו**: 'אנו לא נעשה במרגלים הראשונים שהכניסו פחד ומורא בלב העם, אלא בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם' [נתנו נפשם להלחם לכדם לכפר בכך על עון המרגלים הראשונים (משכ"ל) (תנחומא): תורה לג

– עול שלטון המלכות שהיה למואב בחשבון, אבד משם; וכן סרה מלכותם מעיר דיבון [שגם היא בין ערי מואב שמצפון נחל ארנון, שנכבשו ביד סיחון]. ותיבת 'עד' דיבון שונה כאן ממשמעה הרגיל, והיא מתפרשת בלשון 'סר' – כמו שמצינו תרגום של 'סר' (לעיל ד, ט) 'עד' [סר צלם מעליהם] מתורגם באונקלוס: 'עדא תקפדון מנהון' שפירושו סר חוקם מהם], **כלומר, סר ניר שלהם מדיבון**. **ניר** הוא לשון **מלכות ועל וממשלת איש**, כלומר 'עול' הוא דבר המכביד המונח על צואר השור כשהוא חורש, ולשון זה משמש גם לענין כל שלטון וממשלת איש המושל על אחרים, כגון: עול האדון על עבדו, עול המלכות על העם, וכן לשון ניר משמש במשמעות זו, כמו: **'למען היות ניר לדוד עבדי'** (מלכים א יא, לו) [נבואת אחיה השילני על מלכות בית דוד, שתעמוד בקיומה לעולם, גם לאחר שתקום ממלכה נפרדת בישראל על ידי ירבעם בן נבט – למען תהיה המלכות לזרע דוד עבד

(כט) **אוי לך מואב אבדת עם וגו'**. כל זאת מדברי הקללה שקללו המושלים את מואב שימסרו בידו של סיחון, והיא נאמרת בלשון עבר בדרך קינדה על מפקתם (תנחומא):

כמוש. הוא שם אלהי (אליל) מואב, והזפירוהו כאן בדרך לעג וביזוי, כאומר: גם אליכם אשר בטחתם בו, לא הושיעכם מידי סיחון (באמ"ח):

נתן. מוסב על האליל כמוש הנותן את בניו של מואב להיות פליטים וליפול בשבי (כדלהלן) ואינו מצילים מידי אויביהם:

פליטם. נסים ופליטים מתרחב, ואת בנותיו בשבית וגו' כלומר, עיקר העם הקבוש יתרגו בחרב, והנשארים יהיו מעטים הנמלטים מן ההרג, ויכדרו מלחמות העמים, שהזכרים נהרגים בידי הכובש, ואילו הבנות נלקחות בשבי: תורה ל

(ל) **ונירם אבד**. ניר הוא לשון מלכות (כדלהלן), הרי שינרם פירושו: **מלכות שלהם**, וכאילו נאמר: וניר שלהם אבד מחשבון: **אבד חשבון עד דיבון**. **מלכות ועל**

(לג) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
לִקְרֹאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֲדָרְעִי:

(לד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידִי
נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ
כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
בְּחֶשְׁבּוֹן:

לג וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן
לִקְרֹאתָם הוּא וְכָל־עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֲדָרְעִי:
לאגמא קרבא לאדרעי:

לד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה לֹא תַדַּחַל מִנֶּה אֲרִי בִידֶךָ
מִסְרִית יָתָה וְיָת כָּל עַמָּה וְיָת אֶרְעָה וְתַעֲבֹד
לָהּ כָּמָא דִּי עֲבַדְתָּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ דְּאֲמֹרָא
דִּי יָתָב בְּחֶשְׁבּוֹן:

הש"י • אל־תִּירָא אֹתוֹ • (נד סא) שְׁהִיָּה מֹשֶׁה יָרָא לְהַלָּחֵם, שָׁמָּה תַעֲמֹד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אֲבִרָה, שְׁנֵאֲמַר (בראשית
יז): "וַיָּבֹא הַפְּלִיט" – הוּא עֹג שֶׁפִּלַּט מִן הָרְפָאִים שֶׁהָיוּ כְּדֹרְלֵעָמֶר וְחִבְרִי בַעֲשֻׁתְרוֹת קֶרְנִים, שְׁנֵאֲמַר (דברים
א): "רֶק־עֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מִיָּתֶר הָרְפָאִים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 136)

שְׁהִיָּה מֹשֶׁה יָרָא לְהַלָּחֵם (רש"י כא, לד) תִּבֵּת "מֹשֶׁה" נִרְאִיתָ כְּמִיתֶרֶת. וַיֵּשׁ לוֹמֹר, שְׁבֹאָה לְהַדְגִּישׁ שָׂרָק מֹשֶׁה הָיָה יָרָא.
שָׂפֹן, כָּל יִשְׂרָאֵל, שָׂרָא בְּעֹג גֹּי בַעַל קוֹמָה, לֹא יָרָאוּ מִמֶּנּוּ, כִּי הָיוּ בְּטוֹחִים בְּכֹחַ תַּפְּלֻתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. אֲבָל מֹשֶׁה, שָׂרָאָה
בּוֹ אֶת זְכוּתוֹ שֶׁל אֲבִרָה, הָיָה יָרָא שָׁמָּה תַעֲמֹד לוֹ זְכוּת זוּ.

(לה) וַיִּפְּנוּ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי
הַשְׂאִיר־לוֹ שָׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֶרְצוֹ:

הש"י • וַיִּפְּנוּ אֹתוֹ • מֹשֶׁה הִרְגוּ, כְּדֹאִיתָא ב'בְּרִכּוֹת' (דף נד) ב'הַרְוָאָה', עָקֶר טוֹרָא בַר תַּלְתָּא פְּרָסִי וְכו'.

כב וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן יַרְחוֹ:

א וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב
מֵעֵבֶר לַיַּרְדֵּן יַרְחוֹ: ס ס ס

פ"ז פסוקים, למידב"א סימן. חסלת פרשת חקת

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מוֹצִי לְמִשְׁלָפָה – עֲמָחוּ שִׁינִי וְנִמְשָׁכוּ לְצַד זֶה
וּלְצַד זֶה, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְשַׁלֵּף. וְהִיָּינוּ דְּכַתִּיב
(תהלים ג, ח) 'שְׁנֵי רִשְׁעִים שְׁבֵרֶת'... אֵל
תִּקְרִי שְׁבֵרֶת אֵלָּא שְׁרֵבֶת – אֵל תִּקְרֵא
'שְׁבֵרֶת' אֵלָּא 'שְׁרֵבֶת' (= הֶאֱרַכְתָּ). כְּלוֹמֵר הֶאֱרִיךְ
הַקְבִּיָּה אֶת שְׁנֵי הָרָשָׁע, שֶׁלֹּא יוֹכַל לְהַחֲלִץ מִן הַקֶּדֶר
הַלְבוּשׁ עָלָיו. מֹשֶׁה כְּמֹה הָיָה עֹשֶׂר אֲמוֹת –
כְּמֹה הָיָה גֹבַהּ קוֹמָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, עֹשֶׂר אֲמוֹת וְשִׁחְרִי הוּא
הַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵאֲמַר (שמות מ, יז) וַיִּקֶּם מֹשֶׁה אֶת
הַמִּשְׁכָּן, וַיִּרְשׁוּ הַקִּים אֶת עֲצָמוֹ לְקוֹמַת הַמִּשְׁכָּן, וְגֹבַהּ
הַמִּשְׁכָּן עֹשֶׂר אֲמוֹת שְׁנֵאֲמַר (שם כו, טז) 'עֹשֶׂר אֲמוֹת
אֶרֶץ הָקֶדֶשׁ' (רש"י), שְׁקִיל נִרְגָּא בַר עֹשֶׂר
אֲמִין – נִטַּל מֹשֶׁה גִּרְוֹן שְׂאִרְכּוֹ עֹשֶׂר אֲמוֹת, שׁוֹר
עֹשֶׂר אֲמִין, וּמִחִינֵיהּ בְּקֶרְסוּלִיהּ וְקִטְלִיָּה
– קֶפֶץ לְגֹבַהּ עֹשֶׂר אֲמוֹת וְחִכָּה אֶת עֹג בְּקֶרְסוּלוֹ,
וְהָרָגוֹ:

חסלת פרשת חקת

כְּדֹאִיתָא בְּבִרְכּוֹת בְּפֶרֶק 'הַרְוָאָה' (נד)
עָקֶר טוֹרָא בַר תַּלְתָּא פְּרָסִי וְכו' [לְהֵלֵךְ דְּבִרֵּי הַגְּמָרָא וּבִיאֲוֹרָם: אָמַר,
מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כְּמֹה הָיוּ, תַּלְתָּא פְּרָסִי –
אָמַר עֹג: מִה גֹּדֵל כָּל שִׁטָּח מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, שְׁלֹשׁ
פְּרָסָאוֹת, אֲזִיל וְאִיעָקֶר טוֹרָא בַר תַּלְתָּא
פְּרָסִי וְאִישְׁדִּי עַלְיָהּ – אֵלָּא וְאִיעָקֶר דִּר
שְׁגִדְלוֹ שְׁלֹשׁ פְּרָסָאוֹת וְאִשְׁלִיךְ אוֹתוֹ עַלְיָהּ וְהִרְגָּה,
אֲזִיל עָקֶר טוֹרָא בַר תַּלְתָּא פְּרָסִי,
וְאִישְׁתִּי עַל רִישָׁהּ – הִלָּךְ וְעָקֶר דִּר שֶׁל שְׁלֹשׁ
פְּרָסָאוֹת וְהִרְיָמוּ וְשָׁם אוֹתוֹ עַל רֹאשׁוֹ. וְאִישְׁתִּי
קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא עַלְיָהּ קִמְצִי וְנִקְבִּיָּה
וְנִקְיָתִי בְּצִנְאָרִיָּה – וְהִבֵּיא הַקְבִּיָּה עָלָיו נְמִלִּים
וַיִּקְבֹּד אֶת הַקֶּדֶר אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ, וּמִתָּן כֶּךָ יָד הַקֶּדֶר
וְכִסְיָה אֶת רֹאשׁוֹ עַד צִוָּרָה, הָיָה בְּעִי לְמִשְׁלָפָה
– בִּישָׁע עֹג לְשַׁלּוֹף אֶת הַקֶּדֶר וְלִהְיוֹת מַעֲלִי, מְשִׁכִּי
שִׁינִיָּה לְהֵאֵי גִיסָא וְלְהֵאֵי גִיסָא, וְלֹא

(לד) אֵל תִּירָא אוֹתוֹ. בְּמִלְחָמַת סִיחֹן
וְכֵן בְּשֹׂאֵר מִלְחָמוֹת לֹא הוֹצִיָּךְ הַקְבִּיָּה
לוֹמֵר לְמֹשֶׁה שֶׁלֹּא יִירָא מִפְּנֵיהֶם, וְרַק
בְּמִלְחָמָה זוֹ אָמַר לוֹ כֵּן, לְפִי שְׁהִיָּה
מֹשֶׁה יָרָא לְהַלָּחֵם, שָׁמָּה תַעֲמֹד לוֹ
לְעֹג זְכוּתוֹ שֶׁל אֲבִרָה, שֶׁהִיָּטִיב עִמּוֹ
בְּבֹאוֹ לְסַפֵּר לוֹ עַל אֲוֹדוֹת לוֹט (בֶּן הָרֶן
אֲחִי אֲבִרָה) שֶׁנִּשְׁבָּה בְּמִלְחָמָה
שְׁנֵאֲמַר (בראשית יז, יג) 'וַיָּבֹא הַפְּלִיט
וַיִּגַּד לְאֲבִרָם הָעֵבֶרִי...' – וְשָׁם לְמַדְנֵי
שֶׁהַפְּלִיט הוּא עֹג שֶׁפִּלַּט (נְמִלַּט) מִן
הָרְפָאִים שֶׁהָיוּ כְּדֹרְלֵעָמֶר וְחִבְרִי
בַעֲשֻׁתְרוֹת קֶרְנִים (רואה שם פסוק ה), וְזֶה
נִשְׂאָר, שְׁנֵאֲמַר (דברים ג, יא) 'רֶק עֹג
מֶלֶךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מִיָּתֶר הָרְפָאִים'
(עפ"י רש"י דברים ג, ב): תוֹרָה לָהּ
(לה) וַיִּפְּנוּ אוֹתוֹ. מֹשֶׁה הִרְגוּ,

הפטרה לפרשת חקת לשנים מקרא ואחד תרגום

בשופטים פרק יא

יֵא א ויפתח הגלעדי הוה גבור חיל והוא בן־אשה
 זונה ויולד גלעד את־יפתח: בותלד אשת־גלעד לו
 בנים ויגדלו בני־האשה ויגרשו את־יפתח ויאמרו לו
 לא־תנחל בבית־אבינו כי בן־אשה אחרת אתה:
 ג ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו
 אל־יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו: ד ויהי מימים
 וילחמו בני־עמון עם־ישראל: ה ויהי כאשר־נלחמו
 בני־עמון עם־ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את־יפתח
 מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והיית לנו לקצין
 ונלחמה בבני עמון: ז ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא
 אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם
 אלי עתה כאשר צר לכם: ח ויאמרו זקני גלעד
 אל־יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
 ע"פ שי למורא

(א) ויפתח הגלעדי, מקום מגוריו היה בארץ הגלעד.
 (וגם שם אביו היה "גלעד"). והוא בן אשה זונה
 ויולד גלעד את יפתח, יפתח נולד מפילגשו של
 גלעד, כי בזמן ההוא עוד לא התרו השבטים להתחתן
 זה בזה, ועל כן מי שלקח אשה משבט אחר היה
 נושאא לפילגשו, כלומר, בלא כתובה, ובני האשה של
 גלעד חשבו שגם אין להם הפילגש וכות בירשת אביהם,
 והיו שאמרו לו "לא תנחל בבית אבנו כי בן אשה
 אחרת אתה", כלומר, משבט אחר. אבל הם טעו בזה,
 ולכן אמר להם יפתח "הלא אתם שנאתם אותי
 ותגרשוני מבית אבי", כלומר, עשיתם עמדי שלא פדיו,
 כי בן הפילגש יורש. (ג) בארץ טוב, קד היה שם
 המקום. פרוש אחר, ארץ הארץ הריא היה שמו "טוב",
 כמו "אם וגלעד טוב" (רות ג.ו). (ד) לקצין, לשר.
 (יא) את כל דבריו, את התנאי שביניהם. (טו) את
 ארץ מואב, לפי שהיה מלך בני עמון מבקש "מארנון"
 ועד הניב, לפיכך השיב לו שאותה הארץ היתה של
 מואב בעבר הרחוק, וסיוון מלך האמרי לקחה ממואב,
 וישראל לקחה מסיוון מלך האמרי. ונמצא שלא לקחו
 ישראל לא ממואב ולא מעמון. (יז) ולא אבה, ולא
 רצה לתת להם לעבר בארצו. (יח) ויחננו, כמו
 "ויחננו". והיו נוספת כמנהג הלשון בכמה מקומות.

בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישבי גלעד: ט ויאמר יפתח אלזקני גלעד אם־משיבים
 אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש: י ויאמרו
 זקני־גלעד אל־יפתח יהוה יהיה שמע בינותינו אם־לא כדברך בן געשה: יא וילך יפתח
 עם־זקני גלעד וישעמו העם אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את־פלדבריו לפני
 יהוה במצפה: יב וישלח יפתח מלאכים אל־מלך בני־עמון לאמר מה־לי ולך בִּי־באת אלי
 להלחם בארצי: יג ויאמר מלך בני־עמון אל־מלאכי יפתח בִּי־לקח ישראל את־ארצי
 בעלותו ממצרים מארנון ועד־הניב ועד־הירדן ועתה השיבה אתה בְּשָׁלוֹם: יד ויוסף עוד
 יפתח וישלח מלאכים אל־מלך בני עמון: טו ויאמר לו פה אמר יפתח לא־לקח ישראל
 את־ארץ מואב ואת־ארץ בני עמון: טז כי בעלותם ממצרים וילך ישראל במדבר
 עדי־סוף ויבא קדשה: יז וישלח ישראל מלאכים אל־מלך אדום לאמר אעברה־נא
 בארצך ולא שמע מלך אדום וגם אל־מלך מואב שלח ולא אבה וישב ישראל בקדש:
 יח וילך במדבר ויסב את־ארץ אדום ואת־ארץ מואב ויבא ממזרח־שמש לארץ מואב ויחננו

בְּעֵבֶר אֲרֻנֹן וְלֹא־בָאוּ בְּגָבֹל מוֹאָב כִּי אֲרֻנֹן גָּבֹל מוֹאָב: יֵט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשֹׁבֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה־נָא בְּאַרְצְךָ עַד־מְקוֹמִי: כִּלֹּא־הָאֱמֹן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגָבֹלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עֲמֻזּוֹ וַיַּחֲנוּ בִּיהֻצָּה וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל: כֹּא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עֲמֻזּוֹ בַּיּוֹד יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּם וַיִּירָשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב הָאֶרֶץ הַהִיא: כִּב וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל־גָּבֹל הָאֱמֹרִי מֵאֲרֻנֹן וְעַד־הַיַּפֹּק וּמִן־הַמִּדְבָּר וְעַד־הַיַּרְדֵּן: כג וַעֲתָה יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּירָשְׁנוּ: כד הֲלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִירָשׁ וְאַתָּה כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ גִּירָשׁ: כה וַעֲתָה הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִבְּלֹק בִּין־צָפוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב הַרּוֹב רֹב עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלָּחֶם נִלָּחֶם בָּם: כו בְּשִׁבְתִּי יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁבֹן וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְעֶרְעוֹר וּבְכַנּוּתֶיהָ וּבְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יְדֵי אֲרֻנֹן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ לֹא־הִצַּלְתָּם בָּעֵת הַהִיא: כז וְאַנְכִי לֹא־חָטָאתִי לָךְ וְאַתָּה עֲשִׂיתָ אֵתִי רָעָה לְהִלָּחֶם בִּי יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: כט וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־הַגִּלְעָד וְאֶת־מְנַשֶּׁה וַיַּעֲבֹר אֶת־מַצְפָּה גִלְעָד וּמַצְפָּה גִלְעָד עֹבֵר בְּנֵי עַמּוֹן: ל וַיִּדֹּר יִפְתָּח נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן בַּיּוֹד: לא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדִּלְתִּי בֵיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוֹבֵי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עַמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהָעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה: לב וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עַמּוֹן לְהִלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בַּיּוֹד: לג וַיִּכּוּם מִעְרוֹעַר וְעַד־בָּאֵךְ מִזִּית עֲשָׂרִים עִיר וְעַד אֲבֵל כְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עַמּוֹן מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הפסטר מחר חודש לשנים מקרא ואחד תרגום שמואל א פרק כ

כ יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחָר חֹדֶשׁ וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשְׁבֵיךָ: יט וְשִׁלְשֶׁת תֵּרַד מְאֹד וּבֹאֶת אֶל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר־נִסְתַּרְתָּ שָׁם בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁכַּתְּ אֶצֶל הָאֲבֹן הָאֵזוֹל: כ וַאֲנִי שְׁלֹשֶׁת הַחֲצִים צִדָּה אוֹרָה לְשַׁלַּח־לִי לַמַּטְרָה: כא וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת־הַנֶּזֶר לָךְ מִצָּא אֶת־הַחֲצִים

יט) עַד מְקוֹמִי, עַד אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר נָתַן לִי ה' (כג) הוֹרִישׁ, לְשׁוֹן גִּירָשׁ. תִּירָשְׁנוּ, לְשׁוֹן יִרְשָׁה. יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ, בְּלִשׁוֹן לַעַג אָמַר לוֹ. גִּירָשׁ, לְשׁוֹן יִרְשָׁה. כה) הַרּוֹב, וְכִי עֲשֵׂה הוּא מְרִיכָה. כו) בָּעֵת הַהִיא, כְּמוֹשׁ כָּל הַיּוֹמָן הָיָה. כט) רוּחַ ה', רוּחַ גְּבוּרָה מֵאֵת ה'. עֹבֵר בְּנֵי עַמּוֹן, עֹבֵר אֶל אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן. לא) וְהָיָה לָהּ, אִם אֵינוּ רְאוּיָה לְעוֹלָה, יְהִיָּה קֹדֶשׁ לָהּ. שְׁתִּיָּה תְּמִיד בְּקִדְשָׁהּ. וְהָעֲלִיתִיהוּ עוֹלָה, וְאִם יְהִיָּה רְאוּיָה לְעוֹלָה, יַעֲלֶיהָ לְקָרְבַּן עוֹלָה. לג) וְעַד בָּאֵךְ מִזִּית, וְעַד הַמְּקוֹם שֶׁתְּבוֹא בוֹ אֵל מִזִּית. אֲבֵל כְּרָמִים, כִּד הָיָה שְׁמוֹ שֶׁל מִישׁוֹר הַכְּרָמִים "אֲבֵל הַכְּרָמִים" (ראה פִּירוּשׁ רש"י בְּרַאשִׁית יד, ו).

יח) וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן, יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוֹל הַמֶּלֶךְ אָמַר לְדָוִד. מֶחָר חֹדֶשׁ, מֶחָר רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְנִפְקַדְתָּ כִּי יִפְקַד מוֹשְׁבֵיךָ, וְנִזְכְּרוּ אוֹתָךְ כְּשֶׁנִּסְתַּר מִמוֹשְׁבֵיךָ וַיִּשְׁכְּבוּ. יט) וְשִׁלְשֶׁת תֵּרַד מְאֹד, שְׁלֹשָׁה יָמִים תִּסְתַּמֵּר וְתֵרַד מְאֹד בְּעַמֶּק לְהַסְתַּמֵּר שָׁם. בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה, בַּיּוֹם חָל לְנִמְרִי, כְּלוּמַר לְפָנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. פִּירוּשׁ אַחֵר, בַּיּוֹם הַמַּעֲשֶׂה הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע שָׁאוֹל לַיהוֹנָתָן שֶׁלֹּא יָמִית אֶת דָּוִד, שָׁגַם אִזּוֹ הַסְתַּמֵּר דָּוִד שָׁם. הָאֲבֹן הָאֵזוֹל, הָאֲבֹן שֶׁהִתְהַוָּה אוֹת לְהוֹלִכֵי דְרָכִים. "הָאֵזוֹל", הוֹלֵכֵי הַדֶּרֶךְ, כְּמוֹ "אֵזוֹל" שֶׁפִּירוּשׁוֹ הַלֵּךְ. כ) צִדָּה אוֹרָה, לְצַד הָאֲבֹן אֲהִיָּה מִנְּהַם הַחֲצִים. לְשַׁלַּח לִי לַמַּטְרָה, שְׁתַּחֲוִיתָ הָאֲבֹן לִי לַמַּטְרָה. כא) קָחְנוּ

וּבָאָה, צֵא אִתָּה בַּעֲצָמְךָ מִמָּקוֹם מְחֻבָּאָד וְקִחְנוּ
 וּבּוֹא אֵלַי. (כב) לָךְ בִּי שְׁלַחָד ה', לָךְ לְדַרְכְּךָ
 וּבִרְחָ, שְׁהִקְבִּ"ה אֹמֵר לָךְ לְבִרְחָ וּלְהַמְלִיטָ.
 (כג) וְהִדְבֵּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ, הַכְרִית שְׁפָרְתֵנוּ יָחַד.
 חֲנָה ה', ה' יִהְיֶה עִדּוֹ. (כד) אֵל מוֹשֵׁב הַקִּיר,
 בְּרֹאשׁ הַמַּסָּבִים סְמוּךְ לְקִיר. וַיָּקָם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב
 אֲבִנֵּר מִצַּד שְׂאוּל, סֶדֶר הַיְשִׁיבָה הָיָה, שְׂדוּד
 הָיָה יוֹשֵׁב סְמוּךְ לַמֶּלֶךְ, וְאַחֲרָיו יְהוֹנָתָן, וְאַחֲרָיו
 אֲבִנֵּר. וּבַיּוֹם הַהוּא בָּשָׁהּ מֶלֶךְ יוֹשֵׁב בַּמָּקוֹם וַיְהוֹנָתָן
 בַּמָּקוֹמוֹ, וְדוֹד לֹא בָּא, אִם כֵּן נִשְׁאַר יְהוֹנָתָן יוֹשֵׁב
 סְמוּךְ לְאִבּוֹ מִכָּל שְׁהַפְסִיק אָדָם אַחֵר בֵּינֵיהֶם, וְאִין
 מִדְּרָךְ הָבִן לִישֵׁב בַּהֶסְכָּה אֵצֶל אִבּוֹ, לָכֵן קָם
 יְהוֹנָתָן מִמָּקוֹמוֹ לִשְׁבֹּת בַּמָּקוֹמוֹ שֶׁל אֲבִנֵּר, וְאַבְנֵר
 יוֹשֵׁב בַּמָּקוֹם שֶׁל יְהוֹנָתָן כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין שְׂאוּל
 לַיהוֹנָתָן בָּנוּ. וּמִקְוֵמוֹ שֶׁל דוֹד נִשְׁאַר פָּנוּי, שְׂיוֹכֵל
 לְבּוֹא אַחֵר בָּד. (כו) וַיִּפְקֹד מָקוֹם דָּוִד, נָחֵס
 הָיָה הַמָּקוֹם מִן הַיֹּשֵׁב. בִּי לֹא טָהוֹר, וְהֵם הָיוּ
 נִשְׁמָרִים מִלֵּאכָל יָחַד הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר. אוֹ שְׁהָיוּ
 אוֹכְלִים זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְאַסוּר לְטַמְּאִים. וְגַם יִחְבֹּן
 שְׂאִין מִדְּרָךְ הַמוֹסֵר לְבּוֹא טָמֵא לְשַׁלְחַן הַמֶּלֶךְ.
 (כז) מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי, יוֹם הַשְּׁנִי שֶׁל
 רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, דִּהְיָנוּ לַמַּחֲרַת. (כח) מַעֲמָדִי, מִמֵּנִי
 לָקַח רְשׁוֹת בְּלִבִּיתוֹ לְבֵית לָחֶם, וְלֹא הִלָּךְ בְּלִי
 רְשׁוֹת. (כט) שְׁלַחְנִי, מִן לִי רְשׁוֹת לִלְכָת. זָכַח
 מִשְׁפָּחָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וּזְבָחִים
 זִבְחֵי שְׁלָמִים. וְהוּא צִנֹּה לִי אַחִי, וְאִחִי הַגָּדוֹל
 צִנֹּה עָלַי לְהִיּוֹת שָׁם. (ל) כֵּן נִעְנֹת הַמַּרְדּוֹת,
 בְּנֵה שֶׁל מַעֲנֹת הַמוֹסֵר, כְּלוּמָר שְׂאֵמוֹ לֹא
 הוֹכִיחֵתוּ בַּקִּטְנוּתוֹ וְלֹא קָבַל מוֹסֵר בְּרֹאיוֹ. (וְאַמְרוּ)
 רֹ"ל, שֶׁבִּשְׁחָטְפוּ בְּנֵי בְנִימִין מִבְּנוֹת שִׁילָה שְׂנִיאוּ
 לְחֹל בַּכְּרִמִּים, הָיָה שְׂאוּל בִּישׁוֹן וְלֹא רָצָה לְחַטֹּף,
 עַד שֶׁבָּאָה הִיא עֲצֻמָּה וְהַעֲנָה פָּנֶיהָ וְדָרְפָה אַחֲרָיו.
 בִּי בּוֹחֵר אִתָּה לָכֵן יִשִּׁי, שֶׁהוּא יִמְלֹךְ.
 לְבָשֶׁתְּךָ, בְּשִׁישְׁמֵעוֹ אֲנִישִׁים שְׂאִתָּה אוֹהֵב אָדָם
 שְׂאִנִּי שׂוֹנֵא, יֹאמְרוּ שְׂאִינֶךָ בְּנִי, וְזֶה יִהְיֶה לְבָשֶׁתְּךָ.
 וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אִמְךָ, וּלְבוּשָׁה וְחֻרְפָּה שֶׁל אִמְךָ.
 (לג) בִּי כָלָה הָיָה, נִגְמְרָה הַהִלָּטָה. (לד) אֵל
 דָּוִד, בִּשְׂבִיל דָּוִד. בִּי הַכְּלָמוֹ אֲבִיו, וְגַם מִשׁוֹם
 שְׂאִבּוֹ הַכְּלִים (בִּישׁ) אֵת יְהוֹנָתָן כְּדָבוֹר וּבְמַעֲשֵׂה.
 (לה) לְמוֹעֵד דָּוִד, לְמוֹעֵד שְׂקָבֵעַ לוֹ דָּוִד.
 (לו) יָרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹר, יָרָה הַחֵץ כִּכֵּחַ שְׂעִבֵר

אִם-אָמַר אֹמֵר לְנֹעַר הַגֵּה הַחֲצִים | מִמֶּךָ וְחֲנָה קִחְנוּ |
 וּבָאָה פִּי-שָׁלוֹם לָךְ וְאִין דִּבֵּר חִי-יְהוָה: כִּב וְאִם-כָּה
 אֹמֵר לְעֹלָם הַגֵּה הַחֲצִים מִמֶּךָ וְהִלָּאָה לָךְ בִּי שְׁלַחָךְ
 יְהוָה: כִּב וְהִדְבֵּר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הַגֵּה יְהוָה בֵּינִי
 וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: כִּב וַיִּסְתֵּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ
 וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ אֶל-הַלָּחֶם לֶאֱכֹל: כִּב וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-
 מוֹשָׁבוֹ כַּפֵּעַם | כַּפֵּעַם אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיָּקָם יְהוֹנָתָן
 וַיֵּשֶׁב אֲבִנֵּר מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מָקוֹם דָּוִד: כִּב וְלֹא-דִבֵּר
 שְׂאוּל מְאוּמָה בַּיּוֹם הַהוּא בִּי אֹמֵר מִקֶּרֶה הוּא בִּלְתִּי
 טָהוֹר הוּא בִּי-לֹא טָהוֹר: כִּב וַיְהִי מִמַּחֲרַת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי
 וַיִּפְקֹד מָקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שְׂאוּל אֶל-יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מִדּוֹעַ
 לֹא-בָא בֶן-יִשִּׁי גַם-תָּמוֹל גַּם-הַיּוֹם אֶל-הַלָּחֶם: כִּב וַיַּעַן
 יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד מַעֲמָדִי עַד-בֵּית
 לָחֶם: כִּב וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא בִּי זָכַח מִשְׁפָּחָה לָנוּ בַּעִיר
 וְהוּא צִנֹּה-לִי אַחִי וְעַתָּה אִם-מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
 אִמְלִטָה נָא וְאַרְאֶה אֶת-אַחִי עַל-כֵּן לֹא-בָא אֶל-שְׁלַחַן
 הַמֶּלֶךְ: לו וַיַּחֲרֹאֲף שְׂאוּל בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בֶּן-נִעְנֹת
 הַמַּרְדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי-בָחַר אִתָּה לְבֶן-יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ
 וּלְבָשֶׁת עֲרוֹת אִמְךָ: לֹא בִּי כָל-הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן-יִשִּׁי חִי
 עַל-הָאָדָמָה לֹא תָבוֹן אִתָּה וּמִלְכוּתְךָ וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח
 אִתּוֹ אֵלַי בִּי בֶן-מָוֶת הוּא: לו וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת-שְׂאוּל
 אֲבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמֶת מָה עָשָׂה: לו וַיִּטֵּל שְׂאוּל
 אֶת-הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיִּדַּע יְהוֹנָתָן כִּי-כָלָה הָיָה
 מַעַם אֲבִיו לְהַמִּית אֶת-דָּוִד: לו וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מִמַּעַם
 הַשְׁלָחַן בַּחֲרִי-אָף וְלֹא-אָכַל בַּיּוֹם-הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לָחֶם בִּי
 נַעֲצֹב אֶל-דָּוִד בִּי הַכְּלָמוֹ אֲבִיו: לו וַיְהִי בַּפֹּקֶר וַיֵּצֵא

יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד דָּוִד וְנֹעַר קָטָן עִמּוֹ: לו וַיֹּאמֶר לְנֹעַר רֵץ מַצָּא נָא אֶת-הַחֲצִים אֲשֶׁר
 אֲנִי מוֹרָה הַנֹּעַר רֵץ וְהוּא-יָרָה הַחֲצִי לְהַעֲבֹר: לו וַיָּבֹא הַנֹּעַר עַד-מָקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה

יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הִחֲצִי
מִמֶּנִּי וְהִלָּאָה: לֹא וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר מִהֲרָה
חֹשֶׁה אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלְכָּט גֵּעַר יְהוֹנָתָן אֶת־כְּתִיב תַּחֲצִי
קִרֵי תַחֲצִים וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו: לֹא וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאֻמָּה
אֵךְ יְהוֹנָתָן וְדָוִד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: מִיָּתֵן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ
הִבֵּיָה הָעִיר: מֵאֵה הַנֶּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֶצֶל הַנָּגִב וַיִּפֹּל לְאֶפְיוֹ אֶרֶצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים
וַיִּשְׁקּוּ | אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּכְבְּלוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל: מִבְּוִיָּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ
לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵנו שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה יִהְיֶה | בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעִי
וּבֵין זֶרְעֶךָ עַד־עוֹלָם:

הַפְטָרָה לַפְרָשַׁת חֻקַּת לִקְרִיאָה בְּצִיבּוֹר וּלְשָׁנִים מִקְרָא וְאַחַד תַּרְגוּם נִדְפָסָה בַּעַמ' קַע

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז סיון, תשי"ח
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מו"ה יוסף חיים שי' הכהן

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב סיון.

הנה יהי רצון שתכה"י יבשר טוב בהנוגע לפעולות בקדש שלו ושל זוגתו הרבנית תחי' ולא
רק ע"ד חידוש הישנות וביסוסם, אלא גם בהתפתחות ובהרחבה, שהרי נצטוינו להעלות בקדש, וכיון
שנצטוינו על זה בודאי שהשי"ת בורא עולם ומנהיגו נותן הכחות והאפשרויות למלאות הציווי.

ובמ"ש אודות חוגים שונים שבאים עמהם בקישור ומקרבם, הנה כבר ידועה ההוראה בכגון
זה, מעט מעט אגרשנו, ז.א. שאין מוכרח להעמיס עליהם תומ"י עבודה גדולה ביותר בכמה ענינים
ובכמה מוסדות ויש להתבונן בהנוגע לכאוי"א בפרט ולהכינו באופן שפעם אחר פעם יוכלו לבקש ממנו
יותר ויותר.

נעם לי להודע אשר התחילו לסדר תכנית לההתועדות דחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, והרי
רואים שכשמיכניים תכנית בעוד מועד, הרי ההצלחה שלא לפי ערך.

בברכה לבשו"ט ובאופן דחולך וגדול הולך ומוסיף ובפ"ש כל המשתתפים עמדו בעבודת
החזקת היהדות בכלל והפצת המעינות ביחוד.

בברכת הצלחה ולבשו"ט.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ד סיון מפרק קיג עד סוף פרק קיח	יום רביעי - כ"ז סיון מפרק קכ עד סוף פרק קלד
יום שני - כ"ה סיון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום חמישי - כ"ח סיון מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שלישי - כ"ו סיון פרק קיט, מפסוק צז עד סוף הפרק	יום שישי - כ"ט סיון מפרק קמ עד סוף פרק קמד
שבת קודש - ל' סיון פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פג, והנה מכאן... עד עמ' 166, ודעתו הכל א'.

40 הנבראים שהם חסידותם מחוץ ל"היכל" שלו. והנה, מלבד
41 שאי אפשר כלל לומר ענין הצמצום בפשוטו שהוא
42 ממקרי הגוף – מי שנתן תחת מקרי הגוף יכול להיות בו ענין
43 הצמצום והסתלקות בפשוטו: בתחילה הוא היה כאן, ולאחר

44 מכן הסתלק משם ואינו
45 נמצא שם יותר – דבר זה

46 אי אפשר, אבל, לומר
47 כלל על הקדושה שהוא
48 הוא, הנברל מהם –
49 ממקרי הגוף, רבוא
50 רבבות הנברלות עד אין

51 קץ; נוסף על כך, אף גם
52 זאת, לא נדעת ודבר,
53 מאחר שהם מאמינים
54 בני מאמינים שהקדושה

55 ברוך הוא יודע כל
56 היצורים שבעולם הזה
57 השפל ומשגיח עליהם,
58 – הרי שהם מודים

59 שידיעתו והשגחתו ישנן
60 כאן בעולם הזה השפל,

61 ועל פירוש – מן ההכרח לומר שאין ידיעתו אותם – את כל
62 הנבראים, מוסיפה בו רבוי וחדוש, – וכל זה מדוע? – מפני
63 שידוע הכל בידיעת עצמו – אילו ידיעתו את הנבראים לא
64 היתה "בידיעת עצמו", היתה אז בידיעה זו משום ריבוי וחדוש:

65 נוספה ידיעה זו, והיא ענין של חידוש, שהרי לפני כן לא היתה
66 ידיעה זו ועתה היא כן ישנה; אך כיוון שמושלל למעלה לגמרי
67 ענין של ריבוי וחדוש, מן ההכרח שידיעת הקב"ה את הנבראים
68 היא באופן שהוא יודע אותם בידיעת עצמו – וממילא, הרי

69 כביכול מהותו ועצמותו – הוא עצמו, וידעתו – שידוע את
70 הנבראים שבעולם הזה, הכל אחד. – כיוון שידיעתו והשגחתו
71 ישנן בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו

72 יתברך ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב
73 בהיכלו ורק השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא
74 במקום שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד
75 עצמו הוא נראה ומורגש כ"יש" ו"מציאות", ורק על ידי עבודה

76 צריכים לעשות את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות
77 לו יתברך, הרי הוא עצמו ברוך הוא נמצא כאן בעולם הזה
78 באותה מדה שהוא נמצא בעולמות העליונים.

1 והנה, מכאן¹⁸ – ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר
2 אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה חסד
3 ושלוש ענין של ריבוי והרכבה – ודבר זה לא שייך בהקב"ה, כי
4 הוא יתברך הוא אחד הפשוט – הנה מענין זה, יש להבין שגגת

5 מקצת חכמים בעיניהם,
6 – וכיוון שגם שוגג זקוק

7 לכפרה, לכן ה' יכפר
8 בעדם, – על טעותם,
9 שישנו וישנו בעיניהם
10 ככתבי הארץ, והבין

11 ענין הצמצום המופך
12 שם בפשוטו, – בכתבי
13 הארץ, מוזכר,
14 שבתחילת בריאת

15 העולמות, היה אור אין
16 סוף ממלא "מקום"
17 העולמות, ולא היה שום
18 נתינת מקום למציאות

19 העולמות, שכן עולמות
20 הם בבחינת גבול – ואור
21 אין סוף ברוך הוא, הוא

22 הרי אין סוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור
23 אין סוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות.
24 לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אין סוף "נסתלק" היא,
25 שאור אין סוף אינו מאיר בגילוי – "אין סוף" ו"בלי גבול" אינם

26 בהתגלות – רק מתגלה כוח הגבול, הנותן מקום למציאות
27 עולמות בעלי גבול. – ואילו ה"חכמים בעיניהם" טעו, בסברם
28 שענין הצמצום והסתלקות הוא שם במובנם הפשוט –
29 שהקדושה ברוך הוא סלק עצמו ומהותו חסדו ושלום מעולם

30 הקדושה¹⁹, – שלא כפי האמת, שמשמעות "סלק" היא, כאמור,
31 שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין אור אין סוף לא יהיה
32 בגילוי, אלא הם הבינו בפשוטו, שהוא סלק חסידותם את

33 עצמו מעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה בהשגחה פרטית
34 על כל היצורים בלם, אשר בשמים ממעל ועל הארץ
35 מתחת. – על כל אלה משגיח הקב"ה מלמעלה בהשגחה
36 פרטית, אך כיצד מתבטא הדבר? – לפי סגנונו הוא למשל כמלך

37 היושב בהיכלו ומסתכל משם על הדברים שמחוץ להיכל.
38 כלומר, המלך עצמו אינו נמצא מחוץ להיכל, למרות שהשגחתו
39 היא גם מחוץ להיכל. כך, הם אומרים, משגיח הקב"ה על כל

18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרבונו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן ב"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא – מכללות כו') – דכיון שמאמינים שידוע כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הידיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק הוא מכל העולמות) – כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הידיעות ב"ע וביהמ"ק וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום – ה' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר

יום שני כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וז"ש בתקונים... עד עמ' 166, דממלא לון.

שער היחוד והאמונה

42 שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס
43 ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים
44 שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו
45 ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה
46 דבר הרי הוא נתפס
47 ביצירתו, הוא משתנה לפי
48 מה שיצירת הדבר
49 דורשת. ואילו פעולתו של
50 הקב"ה בהתהוות והחייאת
51 כל הנבראים, אינה פועלת
52 בו שום תפיסה ושינוי –
53 בכך מתבטאת הרבנות
54 של העולמות התחתונים,
55 שגם הם, שליצירתם
56 נדרש יותר צמצום
57 והתלבשות, ובכל זאת גם
58 הם אינם פועלים בו יתברך
59 שום תפיסה ושינוי.
60 וכדלהלן: וְגַם
61 בַּתְּחִלּוֹתָיִם, – אין אף
62 אחד שיתפוס בו, אֶת־עַל־
63 גַּב דְּאִיּוֹ מְמַלֵּא כָּל
64 עֲלָמִין – למרות שהוא
65 יתברך "ממלא" את כל
66 העולמות והנבראים,
67 ומחיה אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת
68 בפנימיות בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי
69 בו יתברך מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות
70 העליונים, אין הדבר כך, שכן, האופן איך שהוא ממלא כל
71 עלמין – אינו כְּנִשְׁמַת הָאָדָם – המתלבשת תוך גופו, שְׁהִיא
72 – הנשמה, נִתְפַּסֶּת תוֹךְ הַגּוּף עַד שְׁמַתְפַּעֲלָת וּמְקַבְּלָת
73 שְׁנוּיִים מְשֻׁנוּי הַגּוּף וְצִעְרוֹ, מִהֶכָּאוֹת – שהגוף מקבל, או
74 קְרִירוֹת – שהגוף סובל, או חֲמִימוֹת הָאֵשׁ וְכִיּוּצָא, – שסבל
75 הגוף משפיע גם על הנפש. מִהֶשְׁאִינֵי בֶן בְּהִקְדוּשֵׁי בְּרוּךְ־הוּא,
76 – שלמרות שהוא ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפעולת
77 הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, שְׁאִינוֹ מְקַבֵּל
78 שׁוּם שְׁנוּי – ואינו מושפע מְשֻׁנוּי עוֹלָם הַזֶּה, מן השינויים
79 המתהווים מִקִּיץ לַחֲרֹף וּמִיּוֹם לַלַּיְלָה, כְּדִכְתִּיב: – כמו
80 שכתוב²⁰: וְגַם חֲשֵׁךְ לֹא יַחְשִׁיד מִמֶּךָ, וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאָדָר, לְפִי
81 שְׁאִינוֹ נִתְפָּס כָּלֵל תוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אֶת־עַל־גַּב דְּמְמַלֵּא לון. –
82 למרות שהוא "ממלא" אותם.

1 וְהוּא שֶׁבְּתוֹב בְּתַקְוָנִים תִּקְוָן נוֹ: "דְּלִית אֶתְר פְּנוּי מִיְנִיה, לֹא
2 כְּעֲלָאִין וְלֹא בְּתַתָּאִין"; – אין מקום פנוי ממנו יתברך לא
3 בעליונים ולא בתחתונים. הרי נאמר בתיקוני זהר, שהוא עצמו
4 נמצא בעולמות התחתונים; וְכִרְעִיָא מִהִימָנָא פְּרִשְׁת פִּינְחָם:
5 – כתוב: "אִיהוּ תָפִיס
6 כְּכֵלָא וְלִית מָאן דְּתָפִיס
7 בֵּיה כו', – הוא (הקב"ה)¹
8 תופס בכל דבר ואין מי
9 שיתפוס בו, אִיהוּ סוֹכֵב
10 כָּל עֲלָמִין כו', – הוא
11 (הקב"ה) "סוכב" ומקיף את
12 כל העולמות כו', וְלִית
13 מָאן דְּנִפְיָק מְרֻשְׁתִּיה
14 לְבָר, – ואין מי שיוצא
15 מחוץ לרשותו, אִיהוּ
16 מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין כו', –
17 הוא (הקב"ה) ממלא את
18 כל העולמות, ומחיה
19 אותם בחיות פנימית
20 מותאמת לכל נברא, אִיהוּ
21 מְקַשֵּׁר וּמִיַּחַד זֵינָא
22 לְזֵינִיה עֲלָא וְתַתָּא, –
23 הוא (הקב"ה) מקשר
24 ומיחד מין אחד במין שני,
25 את העליון עם התחתון,
26 וְלִית קוֹרְבָא בְּד' יְסוּדִין, אֵלָא בְּקִדְשָׁא בְּרִיד־הוּא כִּד אִיהוּ
27 בְּיִנְיָהוּ, – ואין שום קירבה ואיחוד בארבעה היסודות (מהם
28 מורכב כל נברא) אלא על ידי הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, על
29 ידי כוח האֵין־סוף בארבעה היסודות – מתהווה התחברות
30 ביניהם, למרות שמצד עצמם הם הפכיים אחד לשני, כמו אש
31 ומים, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ – של הזהר שם. וְרוּצָה לִזְמַר: – במה
32 שהוא אומר, "לִית מָאן דְּתָפִיס בֵּיה" – הכוונה היא, שְׁאִין מִי
33 שִׁיתָפֶם בְּהַשְׁגַּת שְׁכָלוֹ מְכַל שְׁכָלִים הָעֲלִיּוֹנִים, – גם בין
34 ה"שכליים העליונים", של הנבראים מהעולמות העליונים (שהם
35 בעלי שכל והשגה גדולים) אין מי שיתפוס בשכלו בְּמַהוּתוֹ
36 וְעִצְמוֹתוֹ שֶׁל הַקְדוּשֵׁי בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב בְּתַקְוָנִים: –
37 ב"תיקוני זהר": "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, – שגם העולמות
38 הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא
39 "סתום" מהם, וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא כָּךְ כָּלֵל. – אין שום
40 מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס" בהקב"ה
41 עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבנות היא

פירוט: י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"א לומר דלא סילק עצומה מעוה"ז דא"כ נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" – ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר הצמצום חזר והמשיך עצמו"ה, וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"א לומר דחזר והמשיך עצמו"ה כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצ"י ויכול לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין איהו וחיוהי וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ב"ע". 20. תהלים קלט, יב.

יום שלישי כ"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, וזהו ג"כ ענין... עד עמ' פד, בפועל ממש.

- 1 וְזֶה גַם בֵּן עֵינֵי "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", – שהוא מקיף וסובב את
2 כל העולמות, פְּרוּשׁ, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא
3 נמצא חסידולם בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך
4 משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: דְּרָךְ-מָשָׁל,
5 כְּשֶׁאִדָּם מִתְבּוֹנֵן בְּאִיזוֹ
6 דְּבַר חֲכָמָה בְּשִׁכְלוֹ אוֹ
7 בְּדָבָר גִּשְׁמִי בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ,¹
8 אִיזוֹ שִׁכְלוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ²
9 מְקִיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא³
10 הַמְצִיָּר בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ אוֹ⁴
11 בְּשִׁכְלוֹ, – שהרי הדבר⁵
12 נמצא בשכלו ובמחשבתו,⁶
13 אֲךָ אִין – השכל⁷
14 והמחשבה, מְקִיפִים עַל⁸
15 הַדָּבָר הַהוּא מִמָּשׁ
16 בְּפֶעֱלָ מִמָּשׁ; – הם מקיפים את ה"ציור" בלבד של הדבר, אבל
17 לא את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר גשמי, שהדבר
18 הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל ממש במקום אחר, לא
19 במחשבתו, שבה נמצא רק "ציוור" של הדבר, ורק את ה"ציוור"
20 בלבד מקיפה מחשבתו, אֲבָל הַקְדוּשָׁה-הַיְּהוּא דְּכָתִיב בִּיה
21 – שלגביו כתוב:²¹ "כִּי לֹא מַחֲשַׁבְתִּי מַחֲשַׁבְתֵּיכֶם וְגו'" –
- 22 שהמחשבה שלמעלה היא באופן אחר לגמרי מאשר, להבדיל,
23 מחשבתו של אדם, הנה מַחֲשַׁבְתּוֹ וַיִּדְעֵתוֹ שְׂוִידָע בָּל
24 הַנִּבְרָאִים, מִקַּפֵּת כָּל נִבְרָא וְנִבְרָא בְּפֶעֱלָ מִמָּשׁ, שְׁהָרִי הִיא
25 – המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מֵאִין לִישׁ
26 בְּפֶעֱלָ מִמָּשׁ. – שלא כפי
27 שהדבר אצל האדם,
28 שהדבר המצוייר עצמו
29 אינו נמצא במחשבתו ואין
30 מחשבתו משפיעה על
31 הדבר, רק ציוורו של הדבר
32 נמצא במחשבתו. ואילו
33 המחשבה שלמעלה
34 מקיפה את הנברא ממש,
35 והיא משפיעה בנברא
36 להוותו מ"אין" ל"יש"
37 ולהחיותו. אך אין זה באופן שהחיות מצטמצמת בהתאם
38 לנברא, שאו היא יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא
39 חיות זו נשארת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה מעלה
40 מלהצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו של
41 הנברא – ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את ענין
42 ההתהוות והחיות.

יום רביעי כ"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פד, וממלא כל עלמין... עד עמ' פד, גבול ותכלית.

- 43 ו"מִמְלָא כָּל עֲלָמִין" – היא בְּחִינַת הַחַיּוּת הַמִּתְלַבֶּשֶׁת
44 בפנימיותו, תוֹךְ עֵצֶם הַנִּבְרָא, שְׁהִיא – החיות שמבחינת
45 "ממלא כל עלמין", מְצַמְצֶמֶת בְּתוֹכּוֹ – של הנברא, בְּצִמְצוּם
46 רַב, כְּפִי עֶרֶךְ מַהוּת הַנִּבְרָא, – שכן, כיוון שעל החיות
47 להתלבש בפנימיותו של
48 הנברא ולהתאחד אתו, מן
49 ההכרח שהיא תצטמצם⁹
50 לפי ערך מהותו של¹⁰
51 הנברא – והנברא הוא הרי¹¹
52 בעל גבול, הרי מן ההכרח¹²
53 שחיות זו תבוא באופן של¹³
54 גבול, בצורה מוגבלת,¹⁴
55 כדלהלן: שְׁהִיא – הנברא,¹⁵
56 פֶּעֱלָ גָבּוֹל וְתִכְלִית¹⁶
57 בְּכַמּוּתוֹ וְאִיכּוּתוֹ, דְּחִינּוֹ¹⁷
58 – המשמעות של "איכותו"
59 היא מַעְלָתוֹ וְחִשְׁבּוּתוֹ – של הנברא, שגם האיכות והחשיבות
- אינן החיות של הנברא, הן באות רק מצד גוף הנברא, בְּגוֹן
הַשְּׁמִשׁ, שְׁגוּפּוֹ יֵשׁ לוֹ גָבּוֹל וְתִכְלִית בְּכַמּוּתוֹ, – בגודל
השמש, שְׁהִיא כְּמוֹ קֶסֶם פְּעָמִים בְּגוֹלָה בְּדוּר הָאָרֶץ,²²
וְאִיכּוּתוֹ וּמַעְלָתוֹ, – של השמש, הוא אורו, גַם בֵּן יֵשׁ לוֹ
גָבּוֹל עַד כְּמָה יוֹכַל
לְהָאִיר, כִּי לֹא יֵאִיר
לְכָלִּי תִכְלִית, מֵאַחֵר
שְׁהִיא נִבְרָא – ונברא
הוא הרי מוגבל – ואם
אמנם השמש מאירה
למרחק רב, אבל בכל זאת
בהגבלה. וְכֵן כָּל
הַנִּבְרָאִים הֵם פֶּעֱלָ גָבּוֹל
וְתִכְלִית, כִּי מֵהָאָרֶץ
לְרִקְעַ מַחְלָד ת"ק שָׁנָה
כִּו'. – וכך בין ריקע
לְרִקְעַ גַם כֵּן מַחְלָד ת"ק שָׁנָה. וְאִם בֵּן – שלנבראים יש גבול

שער היחוד והאמונה

וממלא כל עלמין היא בחי' החיות המתלבשת תוך
עצם הנברא שהיא מצומצמת בתוכו בצמצום רב
כפי ערך מהות הנברא שהוא בעל גבול ותכלית
בכמותו ואיכותו דחיינו מעלתו וחשיבותו כגון השמש
שגופו יש לו גבול ותכלית בכמותו שהוא כמו קס"ז
פעמים כגודל כדור הארץ ואיכותו ומעלתו הוא אורו
ג"כ יש לו גבול עד כמה יוכל להאיר כי לא יאיר
לבדלי תכלית מאחר שהוא נברא וכן כל הנבראים
הם בעלי גבול ותכלית כי מהארץ לרקיע מהלך ת"ק

לרקיע גם כן מהלך ת"ק שנה. וְאִם בֵּן – שלנבראים יש גבול

21. ישע' נה, ח. 22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה ברמב"ם יסוה"ת (פ"ג ח"ח) כמו קע פעמים וכ"ה בהל' שבועות (פ"ה הכ"ב) קע פעמים. ול"ק על אדה"ז, כי בהקדמת פיה"מ להרמב"ם (ד"ה והנני נושא) נחית הרמב"ם לדייק יותר וכתוב: קסו ושלש שמיניות פעם".

1 ותכלית,	החיות	שער היחוד והאמונה	1 ותכלית - שהרי החיות
2 המתלבש בהם -	החיות		2 עצמה אינה מוגבלת ולא
3 בפנימיותם, היא	החיות		3 בעלת תכלית, וכדי
4 בנתינת צמצום רב	החיות		4 שיתהווה ממנה נברא
5 ועצום, כי צדיקה	החיות		5 מוגבל, מן ההכרח שהיא
6 תחלה להתצמצם	החיות		6 תצטמצם בעצמותים
7 צמצומים רבים ועצומים, עד שיתהווה מכחה ואורה	החיות		7 רבים, עד שתוכל להתלבש בנברא ולהתאחד אתו - כפי
8 - של חיות זו, עצם הנבראים כמות שהם, בעלי גבול	החיות		8 שיוסבר להלן:

יום חמישי כ"ח סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פד, כי מקור החיות... עד עמ' 168, שהן מדותיו.

17 כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקדוש ברוך הוא	17 - "חסד יבנה" ²⁴ , - שהעולם נבנה על ידי מדת החסד. כיצד,
18 המתלבש בעשרה מאמרות שבתורה, - בהם נבראו כל	18 איפוא, זה בא משניהם - מחסד ומדבר ה' (מלכות)? - אלא
19 הנבראים, ורוח פיו יתברך היה יכול להתפשט לאין קץ	19 הכוונה היא שמדת החסד מתלבשת בדבר ה' ו"רוח פיו" -
20 ותכלית, ולברא עולמות אין קץ ותכלית לכמותם	20 שהתהוות היא, בדרך ה' ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש
21 ואיכותם, ולהחיותם	21 לחסד זה, - שממנו נברא
22 עדי עד, - לא כפי שהם	22 העולם, כהדין קמצא
23 כעת, מוגבלים בכמות	23 דלבושה מיניה וביה) ²⁵ ,
24 ובאיכות, וקיומם אינו	24 - כאותו צב, שלבוש הוא
25 נצחי; ואילו מבחינת "רוח	25 ממנו ובו עצמו. כך "רוח
26 פיו" היו יכולים להיברא	26 פיו" הוא לבוש וכלי
27 עולמות בלתי מוגבלים	27 המאוחד עם מדת החסד,
28 בכמותם ובאיכותם ובעלי	28 שממנה מתהווה העולם -
29 קיום נצחי, ולא היה	29 הרי, שמהחיות שמ"רוח
30 נברא עולם היה כלל -	30 פיו" היו יכולים להיברא
31 עולם הזה, שכל הנבראים	31 עולמות בלי גבול ותכלית,
32 שבו הם בעלי גבול	32 אלא שצמצום הקדוש
33 ותכלית. ומחמת	33 ברוך הוא האור והחיות
34 הצטמצמות החיות	34 שיוכל להתפשט מרוח
35 שמ"רוח פיו" יתברך,	35 פיו, והלבישו תוך
36 נתהווה העולם הזה עם	36 צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן
37 נבראים בעלי גבול	37 בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן
38 ותכלית. טעמו של דבר,	38 שכל חילוף ותמורה מורה על ירידת האור והחיות
39 מדוע היו יכולים להיברא	39 ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות
40 עולמות בלי גבול ותכלית	40 ברואים שמדרגות איכות ומעלתם היא פחותה
41 מבחינת "רוח פיו" יתברך	41 ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות
42 (כלי צמצומים) - אומר	42 ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש
43 רבנו הזקן במוסגר: (שפמו) ²⁴	43 הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו
44 שחקדוש ברוך הוא	
45 נקרא "אין-סוף", כך כל	

שער היחוד והאמונה

17 כי מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש	17 כי
18 בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול	18 מקור החיות הוא רוח פיו של הקב"ה המתלבש
19 להתפשט לאין קץ ותכלית ולברוא עולמות אין	19 בעשרה מאמרות שבתורה ורוח פיו ית' היה יכול
20 קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא	20 להתפשט לאין קץ ותכלית ולברוא עולמות אין
21 ה' נברא עוה"ז כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך	21 קץ ותכלית לכמותם ואיכותם ולהחיותם עדי עד ולא
22 כל מדותיו ופעולותיו דאיתו וגרמוהי חד היינו החיות	22 ה' נברא עוה"ז כלל (שכמו שהקב"ה נקרא א"ס כך
23 הנמשכת ממדותיו שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו	23 כל מדותיו ופעולותיו דאיתו וגרמוהי חד היינו החיות
24 הקדושות ע"י התלבשותן שמתלבשות ברוח פיו	24 הנמשכת ממדותיו שהן חסד ורחמים ושאר מדותיו
25 כי הוא אמר ויהי ועולם ע"י חסד יבנה בדבר ה'	25 הקדושות ע"י התלבשותן שמתלבשות ברוח פיו
26 ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד זה כהדין קמצא	26 כי הוא אמר ויהי ועולם ע"י חסד יבנה בדבר ה'
27 דלבושה מיניה וביה) אלא שצמצום הקב"ה האור	27 ורוח פיו הנעשה כלי ולבוש לחסד זה כהדין קמצא
28 והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו והלבישו תוך	28 דלבושה מיניה וביה) אלא שצמצום הקב"ה האור
29 צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן	29 והחיות שיוכל להתפשט מרוח פיו והלבישו תוך
30 בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן	30 צירופי אותיות של עשרה מאמרות וצירופי צירופיהן
31 שכל חילוף ותמורה מורה על ירידת האור והחיות	31 בחילופי ותמורות האותיות עצמן ובחשבונן ומספרן
32 ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות	32 שכל חילוף ותמורה מורה על ירידת האור והחיות
33 ברואים שמדרגות איכות ומעלתם היא פחותה	33 ממדרגה למדרגה דהיינו שיוכל לברוא ולהחיות
34 ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות	34 ברואים שמדרגות איכות ומעלתם היא פחותה
35 ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש	35 ממדרגות איכות ומעלת הברואים הנבראים מאותיות
36 הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו	36 ותיבות עצמן שבעשרה מאמרות שבהן מתלבש
37 האור והחיות, לברוא ולהחיות ברואים - כאלה, שמדרגות	37 הקב"ה בכבודו ובעצמו שהן מדותיו
38 איכותם ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת	38 האור והחיות, לברוא ולהחיות ברואים - כאלה, שמדרגות
39 הברואים הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה	38 איכותם ומעלתם היא פחותה ממדרגות איכות ומעלת
40 מאמרות, שבהן - בעשרה מאמרות, מתלבש הקדוש	39 הברואים הנבראים מאותיות ותיבות עצמן שבעשרה
41 ברוך הוא בכבודו ובעצמו שהן מדותיו - שהן דבר אחד	40 מאמרות, שבהן - בעשרה מאמרות, מתלבש הקדוש
42 אתו יתברך "בכבודו ובעצמו".	41 ברוך הוא בכבודו ובעצמו שהן מדותיו - שהן דבר אחד
	42 אתו יתברך "בכבודו ובעצמו".

יום שישי כ"ט סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 168, והחשבון מורה על... עד עמ' פה, האותיות עצמן:

- 1 וְהַחֲשׁוֹן – גם בלי חילופי אותיות, אלא חשבון המספר של
2 האותיות, מורה על מעוט האור והחיות, מעוט אחר מעוט,
3 עד שלא נשאר ממנו – מהחיות, אלא בחינה אחרונה,
4 שהוא בחינת החשבון ומספר, כמה מיני כחות ומדרגות
5 כלולות באור וחיות
6 הנה המלבש בצירוף זה
7 של תבה זו – וכמה
8 שנשאר מזה – על כך
9 מורה החשבון – הרי שזו
10 ירידה אחר ירידה ומיעוט
11 אחר מיעוט. (ואחר כל
12 הצמצומים האלה
13 וכיוצא בהן, כאשר
14 גזרה חכמתו יתברך, –
15 כמה ואיזה צמצומים יהיו,
16 הוא שהיה יכול האור
17 והחיות להתלבש גם
18 בתחתונים, כמו אנשים
19 ועפר הדומם, – ובהם
20 אינה נראית שום חיות
21 רוחנית, כלומר, בנבראים
22 התחתונים עצמם, הם
23 מהסוג הנחות ביותר, כי
24 "אבן", דרך משל, שהם
25 – שיש בה האותיות ב"ת
26 ונ"ן, מורה כי שרשה –
27 של האבן, משם העולה
28 ב"ן – חמשים ושנים,
29 במספרו, – השם ב"ן בא
30 מאופן מילוי מסויים של
31 שם הוי', ועוד אלה – במלה "אבן", נוספת משם אחר²⁶,
32 (לישעם) [נראה דצריך להיות: "למעם"] הידוע ליצירה.
33 – מדוע נוסף למלה "אבן" האלף, למרות ששרשה הוא משם
34 ב"ן, בלי אלף. והנה, שם ב"ן בעצמו הוא פעולמות
35 עליונים מאד, – כיצד, איפוא, מתהווה ממנו אבן גשמית? רק
36 שעל ידי צמצומים רבים ועצומים ממדרגה – עליונה יותר,
37 למדרגה, – תחתונה יותר, ירד ממנו – מהשם ב"ן שבעולמות
38 העליונים, חיות מועט במאד מאד, עד שיוכל להתלבש
- באבן. וזו היא נפש הדומם – החיות המצומצמת, המהיכה
ומהנה אותו – את האבן, מאין ליש בכל רגע, וכמו
שנתבאר לעיל. – שגם בדומם יש נפש רוחנית המהיכה ומהווה
אותו מאין ליש. וזו – החיות המצומצמת ביותר להחיות
ולהוות את הנבראים,
היא בחינת "ממלא כל
עלמין", – ממלא כל
העולמות. מה שאין בן
בחינת "סוכב כל
עלמין". – בה החיות
אינה מצומצמת בהתאם
לנברא, אלא היא
משפיעה בנברא כפי
שהיא במדרגתה
העצמית, בלי צמצום. הרי
שמבחינת החיות היו
יכולים להתהוות עולמות
בלי גבול ותכלית, ודוקא
כשהיא מתלבשת
באותיות "עשרה
מאמרות" ובחילופיהן
וחילופי חילופיהן,
מתהווים אז מהן נבראים
בעלי גבול ותכלית, כפי
שיוסבר להלן: וכל בן
ומדרגה – שאחרי
הצמצומים, בבחינת
חשבון האותיות בלבד,
יכול לברא בראים כפי
בחינת מדרגה זו גם בן
לאין קץ ותכלית בכמותם ואיכותם, להחיות – אותם, עדי
עד, מאחר שהוא בן ה' המתפשט ונאצל – ומפרש, מרוח
פיו, ואין מעצור בו, – אין מעצור לפניו מלהתפשט בצורה
כזו, אך שלא יהיה איכותם במעלה גדולה כל כך,
כאיכות ומעלת בראים שיוכלו להפראות מבחינת בן
ומדרגת האותיות עצמן: – ואילו הנבראים המתהווים
מחילופי האותיות, ומה גם מחשבון האותיות, הם למטה
באיכות ובמעלה.

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אזה"ת להצ"צ עה"פ ויקח מאבני המקום שאל"ף משם מ"ה. עד"ז בתו"א משפטים (עח, סע"ב). במאור"א (א, ד) מפרש באופן אחר. וראה ג"כ לקו"ת שה"ש (יג, ב) קה"י מע' אבן ועוד. וי"ל שלכן כתב כאן סתם משם אחר כי אית אבן ואית אבן (זח"ג רעט, ב)."

יום שבת קודש ל' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פה, פרק ח. והנה... עד עמ' פו, ומקור החיות:

- 1 פרק ח. בפרק הקודם, פרק ז, הסביר רבנו הזקן, שמשמעות הכתוב
- 2 "אני ה' לא שנית" היא, שהתהוות העולם לא "פעלה" שום שינוי
- 3 באחדותו של הקב"ה – לא בו עצמו ולא בדעתו ובידיעתו. שהרי,
- 4 למרות שיש מקום לומר, שבמה שנתהוו נבראים שהקב"ה ידע אותם,
- 5 נוסף בידיעה שלמעלה –
- 6 ידיעת הנבראים – הנה באמת
- 7 אין הדבר כך. שכן, הידיעה
- 8 שלמעלה היא דבר אחד עם
- 9 הקב"ה עצמו (אין זה כמו
- 10 שהדבר אצל האדם,
- 11 שהידיעה היא דבר נוסף
- 12 בנפשו, כי נפשו של האדם
- 13 היא מורכבת, ולא אחדות
- 14 פשוטה). כיוון שאחדותו
- 15 יתברך היא אחדות פשוטה,
- 16 בלי שום הרכבה, מן ההכרח
- 17 לומר שידיעתו היא סוג
- 18 ידיעה אחר לגמרי: בידיעת
- 19 עצמו הוא יודע כל הנבראים
- 20 המתהווים ממנו, וידיעת
- 21 עצמו" הרי ישנה גם לפני
- 22 שנתהוו הנבראים, כך
- 23 שבידיעת הנבראים לא נוסף
- 24 בו שום דבר. אופן זה של
- 25 ידיעה, הסביר, אין ביכולת
- 26 השכל האנושי להבין
- 27 ולהשיג. בפרק זה, פרק ח',
- 28 יסביר רבנו הזקן, שמה
- 29 שאומר הרמב"ם בנוגע
- 30 לידיעה שלמעלה: "הוא
- 31 המדע הוא הידוע בו" הוא
- 32 לא רק ביחס לדעתו של

שער היחוד והאמונה

- 1 פרק ח והנה מ"ש הרמב"ם ז"ל שהקב"ה מהותו
- 2 ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש
- 3 אחדות פשוטה ולא מורכבת כלל כן הענין ממש
- 4 בכל מדותיו של הקב"ה ובכל שמותיו הקדושים
- 5 והכינויים שכינו לו הנביאים וחז"ל כגון חנון ורחום
- 6 וחסיד וכיוצא בהן וכן מה שנקרא חכם דכתיב
- 7 וגם הוא חכם וגו' וכן רצונו כי רוצה ה' את יראיו
- 8 וחפץ חסד הוא ורוצה בתשובתם של רשעים ואינו
- 9 חפץ במיתתם וברשעתם וטהור עינים מראות ברע
- 10 אין רצונו וחכמתו ומדת חסדו ורחמנותו ושאר
- 11 מדותיו מוסיפים בו ריבוי והרכבה ח"ו במהותו ועצמותו
- 12 אלא עצמותו ומהותו ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו
- 13 ומדת חסדו וגבורתו ורחמנותו ותפארתו הכלולה
- 14 מחסדו וגבורתו וכן שאר מדותיו הקדושות הכל
- 15 אחדות פשוטה ממש שהיא היא עצמותו ומהותו
- 16 וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שדבר זה אין כח בפה לאמרו
- 17 ולא באזן לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו
- 18 כי האדם מצייר בשכלו כל המושכלות שרוצה
- 19 להשכיל ולהבין הכל כמות שהם בו כגון שרוצה
- 20 לצייר בשכלו מהות הרצון או מהות חכמה או בינה
- 21 או דעת או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן
- 22 הוא מצייר כולן כמות שהן בו אבל באמת הקדוש
- 23 ב"ה הוא רם ונשא וקדוש שמו כלומר שהוא קדוש
- 24 ומובדל ריבוא רבבות עד אין קץ ותכלית מדרגות
- 25 בוריו. – וכל כך למה? כי האדם מצייר בשכלו כל
- 26 המשכלות שרוצה להשכיל ולהבין – הכל כמות שהם
- 27 בו, – כל רעיון והבנה שהוא רוצה להבין, הוא מצייר אותו
- 28 לעצמו כפי שהוא בו עצמו, כגון שרוצה – האדם, לצייר
- 29 בשכלו מהות הרצון, או מהות חכמה, או בינה, או
- 30 דעת, או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן – שאר
- 31 המדות, הוא מצייר כלן כמות שהן בו. – ולכן כשם שהדבר
- 32 הוא ביחס לשכל ומדות סתם, כך גם כשרוצה האדם להבין
- 33 הענין של שכל ומדות שלמעלה, שהוא מנסה להשיג אותם
- 34 על ידי ציורו את מהות השכל והמדות כפי שהם בו. אבל
- 35 באמת הקדוש-ברוך-הוא הוא רם ונשא וקדוש שמו,
- 36 כלומר שהוא – הקב"ה, קדוש ומבדל רבוא רבבות עד
- 37 בוריו. – וכל כך למה? כי האדם מצייר בשכלו כל
- 38 המשכלות שרוצה להשכיל ולהבין – הכל כמות שהם
- 39 בו, – כל רעיון והבנה שהוא רוצה להבין, הוא מצייר אותו
- 40 לעצמו כפי שהוא בו עצמו, כגון שרוצה – האדם, לצייר
- 41 בשכלו מהות הרצון, או מהות חכמה, או בינה, או
- 42 דעת, או מהות מדת חסד ורחמים וכיוצא בהן – שאר
- 43 המדות, הוא מצייר כלן כמות שהן בו. – ולכן כשם שהדבר
- 44 הוא ביחס לשכל ומדות סתם, כך גם כשרוצה האדם להבין

- 33 הקב"ה, אלא הדבר הוא כך גם ביחס לכל מדותיו ושמותיו, וגם ביחס
- 34 לחכמתו ולרצונו, שהם כולם דבר אחד עם הקב"ה עצמו.
- 35 והנה, מה שכתב הרמב"ם זכרוננו לברכה שחקדוש-ברוך-
- 36 הוא מהותו ועצמותו ודעתו הכל אחד ממש, אחדות
- 37 פשוטה ולא מורכבת כלל – כן הענין ממש בכל מדותיו
- 38 של הקדוש-ברוך-הוא, ובכל שמותיו הקדושים והכינויים
- 39 שכינו לו הנביאים וחכמינו וקדושים לברכה, כגון – מה
- 40 שהנביאים וחכמינו ז"ל מכנים את הקב"ה בתור: "חנון"
- 41 ו"רחום" ו"חסיד" וכיוצא בהן, – מדות בהן מכנים את
- 42 הקב"ה, וכן מה שנקרא – הקב"ה, "חכם", דכתיב: – כמו
- 43 שכתוב: "וְגַם הוּא חָכֵם וְגו'", וכן – גם, רצונו – כמו
- 44 שכתוב: "כִּי רוּצָה ה' אֶת יִרְאָיו" ו"חָפֵץ חֶסֶד הוּא"³ –

1. ישע' לא, ב. 2. תהלים קמו, יא. 3. מיכה ז, יח. 4. ראה יחזקאל יח, כג. תפילת נעילה. 5. חבקוק א, יג.

המחשבה הזו היא המחיה אותה, ומאותיות המחשבה -
 שהאדם חושב, נמשכות אותיות הדבור, - שהאדם מדבר, והן
 - האותיות שבמחשבה, חיותן ממש. - של אותיות הדבור
 שהאדם דובר. והדבור מביא לידי מעשה הצדקה והסדר, כגון

המלך שמצוה לעבדיו
 ליתן. - דבר של טוב

וחסד, הרי זה, שציווי

המלך "פועל" שמחשבת

המלך תבוא על ידי דיבורו

במעשה בפועל, ונס

כשהאדם עושה פעולתו

איוזה דבר - את מה שהוא

חושב לעשות - שבמקרה

זה אין זה צריך לכאורה

לעבור דרך הדיבור, אלא

ממחשבה מיד למעשה;

הוא חושב לעשות מעשה

והוא עושה אותו, מוסבר

מיד להלן, שגם במקרה

כזה, כדי שהכוח והחיות

יבואו ממחשבה למעשה,

מן ההכרח שהם יעברו

השתלשלות וירידה כזו

בדוגמת הירידה שישנה

בדיבור, כשהוא מדבר

ומצווה לזולת לתת, הרי

כך הנפש וחיותה

המתלבש בפעולה זו, -

בעשיית הדבר, הוא באין

ממש לגבי כך הנפש

וחיותה המתלבש בדבור

האדם, וכערך ומשל

הגוף לנשמה, - כשם

שאין שום השוואה בין

הגוף לנשמה, כך לא שייך להשוות את הכוח והחיות של הנפש

המתלבשים במעשה, לגבי הכוח והחיות המתבטאים בדיבור;

וכשהכוח וחיות הנפש ירדו עד לעשיית הדבר במעשה, עבר כבר

הכוח צמצום גדול בהרבה מאשר הכוח שבדיבור; וכן ערך

אותיות הדבור לאותיות המחשבה, - אותיות הדיבור לגבי

אותיות המחשבה, אין להן ערך כלל, כשם שאין שום ערך

לאותיות הדיבור לגבי אותיות המחשבה, וכן ערך אותיות

המחשבה למחות המדה המלכשת בה ומחיה אותה, -

כאמור לעיל, שהמדה היא החיות של המחשבה שהוא חושב, כך

שאין למחשבה שום ערך כלל לגבי המדה, וכן ערך מהות

וחיות המדה לגבי החכמה ובינה ודעת, שכללותן הוא

השכל שממנו נמשכה מדה זו - הרי, שבכל סדר ירידת

1 אין קץ ותכלית מדרגות הבדלות, למעלה מעלה מערך
 2 וסוג ומין כל התשכחות והמעלות שיוכלו הנבראים
 3 להשיג ולציר בשכלם. - לכן הוא נקרא "הקדוש ברוך הוא",
 4 כי הוא קדוש ומובדל מכל מדרגה ומעלה שבגדר השגתו
 5 של נברא;

6 כי המעלה ומדרגה

7 הראשונה

8 הנבראים היא החכמה,

9 שלכן נקראת - החכמה,

10 "ראשית", - "ראשית"

11 חכמה⁶, ועל "בראשית"

12 (ברא אלקים) אומר

13 תרגום יונתן: "בחכמתא" -

14 משמעות המלה "ראשית"

15 היא לא רק ראשונה, אלא

16 - הנעלית ביותר והמקור

17 של כל השאר, ובגלל כך

18 נקראת חכמה "ראשית",

19 כי באמת היא - חכמה,

20 ראשית ומקור כל

21 החיות הנבראים, כי

22 מהחכמה נמשכות בינה

23 ודעת, ומהן - (מחכמה)

24 בינה ודעת, נמשכות כל

25 המדות שבנפש

26 המשפלת, כמו אהבה

27 וחסד ורחמים וכו' וכו'

28 כהן, - כל המדות באות

29 מהשכל - חכמה, בינה

30 ודעת. וכן נראה - כפי

31 שרואים, בחוש, שהקמן

32 שאין בו דעת הוא כעס

33 תמיד ואכזרי, ונס

34 אהבתו היא לדברים

35 קמים שאין ראוי לאהבה, וכל כך למה? מפני שאין בו דעת

36 לאהב דברים הראויים לאהבה, שהאהבה כפי תדעת. -

37 כשיש לאדם יותר דעת, מתבטאת גם אהבתו לדברים יקרי ערך

38 יותר; ואם דעתו פחותה, גם אהבתו היא לדברים פחותי ערך.

39 כלומר, המדות תלויות בשכל, בדעת - מפני שהן נמשכות משכל

40 ודעת. ומהמדות שבנפש נמשכות בה תבות ואותיות

41 המחשבה, - מן המדות נוצרות בנפש האותיות והמלים של

42 המחשבה, שהנפש מחשבת בדבר שאהבתה, או איך לפעול

43 חסד ורחמים, וכן בשאר מדות. - שמהן באות האותיות

44 שבמחשבה, ומחשבתו של אדם קשורה במדות. ובכל מחשבה

45 שבעולם - מלכשת בה איזו מדה המביאה לחשב מחשבה

46 זו, ומדה זו היא חיותה של מחשבה זו. - המדה שהביאה את

1	המדריגות	מלמעלה	שער היחוד והאמונה	וְנֶפֶשׁ כָּל הַבְּרִיאָה	8
2	למטה, אין	למדריגה	נמשכה מדה זו וכל זה בנפש האדם ונפש כל	שְׂכָכֵל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים	9
3	התחתונה שום ערך כלל	1	הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים שבכולם	וְתַחְתּוֹנִים, שְׂכָכֵל	10
4	לגבי המדריגה שמעליה:	2	החכמה היא ראשית ומקור החיות:	הַחֲכָמָה הִיא רִאשִׁית	11
5	למדות אין שום ערך לגבי	3	הקב"ה – יסביר רבנו הזקן בפרק הבא – הוא כל כך נעלה מחכמה,	וּמִקּוּר הַחַיּוֹת: – וַאִילוּ	12
6	שכל, למחשבה אין שום ערך לגבי המדה, וכך לדיבור לגבי		שחיה לגביו כעשיה ממש.		13
7	המחשבה, ולמעשה לגבי דיבור. וְכָל זֶה – הוּא, בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם				14

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו פ"נ - בלי הוראת זמן הכתיבה - מלא התאוננות ומתאר מצב עצמו בצבעים הכי שחורים.

ולפלא שלפי שעה נעלמו ממנו דברי רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר שבתורה - והשולחן ערוך - פוסק בנגלה דתורה - בספרו תניא קדישא, שכל ענין של יאוש ועצב ה"ז מפיתויי היצר ותחבולותיו לבלבל את האדם מעבודת הבורא. ומבואר בהנ"ל ג"כ שלפום גמלא שיחנא, ולכל אחד נתנה היכולת הכח והאפשריות לילך בדרך התורה והמצוה ולילך מחיל אל חיל.

ומי"ש אור ופנס להאיר הדרך האפלה - אין הדרך אפלה כלל וכלל. כי ברורים הענינים לפרטיהם בשו"ע ובספרי חסידות, ואפילו גם בהנוגע לפרטי פרטים אשר היצר מטיל ספק, גם לזה כמה עצות יעוצות. ושתי עצות עיקריות:

(א) ידוע פתגם אדמו"ר האמצעי, להיות לו חבר טוב אשר עמו ישוחח בענינים הרוחניים, אשר אז הם שתי נפשות אלקית על נפש בהמית אחת.

(ב) הבחינה מאיזה צד באה התחבולה, בכל דבר המועיל ומביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' - אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה - הוא רק מתחבולותי' של נה"ב (ראה היום יום כ"ג סיון).

ויהי רצון שתיכף לקבלת מכתבי זה, יסיח דעתו לגמרי מאנחות וירבה בפעולות.

ואם כפתגם רבותינו נשיאינו, טובה פעולה אחת מאלף אנחות, עאכ"כ שכמה פעולות טובות מהסדר דאנחות. ובמשך זמן קצר יראה שטעה לגמרי בתאור המצב שבמכתבו, ובלבד שילמוד בהתמדה ושקידה, וישמור סדרי הישיבה, וישפיע גם על חבריו שי' בזה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ.ב. בטח יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

יום ראשון	יום ראשון	כד סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: קיג-ק"ח. תניא: והנה מכאן . . . -166 הכל א'.		
	השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים. ..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתעודותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.		

יום שני	יום שני	כה סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י. תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. תניא: וז"ש בתקונים . . . -166 דממלא לון.		
	"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זכרונם-לברכה שני פרושים: יסיחנה מדעתו, יסיחנה לאחרים. ופירש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.		

יום שלישי	יום שלישי	כו סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י. תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי. תניא: וזה ג"כ ענין . . . -פד- בפועל ממש.		
	"וירדו חיים שאולה" - שגם בשאול חושבים שהם חיים. הברכה ב"וירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בשאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.		

יום רביעי	יום רביעי	כז סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: קרח, רביעי עם פירש"י. תהלים: קכ-קלד. תניא: וממלא . . . -פד- ותכלית.		
	כתיב "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". האדם, עליו רק לעשות כלי לפרנסתו, ולהשתדל בכל כחו אשר הכלי יהיה טהור מכל סיג ופסלת דאונאה כו', הינו שיהיה הכל על פי דיני התורה, אשר אז הוא כלי ראוי לברכה העליונה בשנים: פרנסה ברוח, ואשר הפרנסה תלך למקום הראוי.		

יום
חמישי

יום חמישי

כח סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קלה־קלט.
תניא: כי מקור . . . "168" מדותיו.

הצ"צ בספרו לבנו אאזמו"ר מאורע מחייו, סיים: מיט דעם וואָס מען העלפט א אידען אין פרנסה, אפילו פארדינען זיבעציג קאָפּיקעס (מטבע קטנה ברוסיא) אין א קעלבעל, איז אלע שערי היכלות העליונים זיינען פאר איהם אָפּען.

כעבור כמה שנים סיפר אאזמו"ר כל הנ"ל לאאמו"ר והוסיף: מ'באדארף אפילו וויסען די וועג צו די היכלות העליונים, נאָר דאָס מאַכט ניט אויס, עס דארף זיין דער עיקר, העלפען בלבב שלם מיט א געפיל, האָבען א געשמאַק אין א אידען טאָן א טובה.

ה"צמח צדק" בַּסְפָּרוֹ לִבְנוֹ אֲדֹנֵי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבֵי [מַהֲרַ"ש] מֵאֶרֶץ מַחְזִייו, סִים: בָּזָה שְׁמִסְעֵים לַיהוּדֵי בְּפִרְנָסָתוֹ, אָפְלוּ לַהֲרוֹיֹת שְׁבָעִים "קֶאָפִיקֶעס" (מִטְבֵּעַ קֶטְנָה בְּרוֹסִיָּא) בְּסַחֲרֵ עֲגָלִים, כָּל שְׁעָרֵי הַהִיכָלוֹת הָעֲלִיּוֹנִים פְּתוּחִים עָבּוּרוֹ.

כְּעָבוּר כְּמָה שָׁנִים סִפֵּר אֲדֹנֵי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבֵי [מַהֲרַ"ש] כָּל הַנֶּזֶכֶר לְעֵיל לְאֲדֹנֵי אָבִי מוֹרֵי וְרָבֵי [הַרְש"ב], וְהוֹסִיף: צָרִיךְ גַּם לְדַעַת אֶת הַדֶּרֶךְ לַהִיכָלוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, אֲךָ אֵין זֶה מְשֻׁנָּה, צָרִיךְ שִׁיחָהּ הָעֶקֶר לְסִיעַ בְּלִבָּב שְׁלֵם בְּרָגֶשׁ, שִׁיחָהּ תַּעֲנוּג בַּעֲשִׂית טוֹבָה לַיהוּדִי.

יום
שישי

יום שישי

כט סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.

עבודת האדם על פי תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו יתברך מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה אף זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.

שבת
קודש

שבת

ל סיון, שר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: פרק ח. והנה . . . ומקור החיות.

העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטרה, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.

מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאָס וואָס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות.

אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא אייגער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אָבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.

העֲבֹרֶת הַפֶּרֶשֶׁה שְׁנַיִם מִקְרָא וְאַחַד תִּרְגוּם – פָּסוּק פָּסוּק. וְקוֹרִין גַּם הֵהֱפֹטְרָה, אוֹ שְׁתֵּי הֵהֱפֹטְרוֹת אִם הוּא שֶׁבֶת רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ פְּרָשִׁיּוֹת מַחְבְּרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

מַעֲנָה רַבְּנֵי הַזֶּקֶן לְאַבְרָהָם עֲלוֹי מִצֵּין וּבַעַל כְּשָׁרוֹן מִפְּרָסִם, כְּשֶׁנִּכְנַס לִיחִידוֹת שְׁלוֹ הָרִאשׁוֹנָה – בְּשָׁנַת תַּקִּנ"ה בְּלִיאָזְנָא: רוֹחֲנִיּוֹת וְגִשְׁמִיּוֹת הֵם הַפְּכִים בְּעֶצֶם מֵהוּתָם. מֵה שֶׁהוּא מַעֲלָה בְּגִשְׁמִיּוֹת, הוּא חֲסָרוֹן בְּרוֹחֲנִיּוֹת.

בְּגִשְׁמִיּוֹת – הַשְּׁמִיחַ בְּחֶלְקוֹ הוּא בַּעַל מַעֲלָה הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, וְעַל יְדֵי 'עֲבוּדָה' יִגִּיעַ אֶחָד כָּזֶה לַמְּדַרְגּוֹת הַגְּבוּהוֹת בְּיוֹתֵר. אֲבָל בְּרוֹחֲנִיּוֹת – הַשְּׁמִיחַ בְּחֶלְקוֹ הוּא הַחֲסָרוֹן הַגְּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְהוּא נִהְיָה, רַחֲמָנָא לְעֻלָּן, יוֹרֵד וְנוֹפֵל.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ' סיון, בו שואל דעתי בהנוגע באיזה מקום ילמוד בעתיד הקרוב.

ומובן שנוכח וטוב ביותר וביותר שיקדיש כל זמנו ללימודי קדש, ובפרט בגילו שנוגע הדבר ביותר, ובלשון החסידות יהי' המוח שבראש ממולא רק מעניני תורתנו הק' תורת חיים של ממה"מ הקב"ה, ובעניני תלמוד תורה הרי כבר נודע הפסק דין שאין מקום לדחות ענין של ת"ת למחר ומחרתים, כיון שבכל יום ויום נצטוינו על לימוד זה, ודי ליומו שיפקיע את עצמו ואינו יוכל למלאות מה שחסר הוא אתמול ושלשום, ובדורות האחרונים ובפרט בשנים אלו ובאה"ק ת"ו, אשר עלי' נאמר, עיני ה"א בה מראשית השנה עד אחרית שנה, מוכרח ג"כ סדר קבוע בלימוד פנימיות התורה, וכמבואר בזהר הק' ויותר בפרטיות בדברי ר"ח וויטל (בהקדמתו לשער ההקדמות), באגרת הקדש לרבנו הזקן בעל התניא והשו"ע באגה"ק סי' כ"ו ובכ"מ ומבואר שם ג"כ עד כמה גדול הענין ועד כמה נחוץ הוא בשביל הצלחה דגולה דתורה וקיום המצות.

בשאלתו איך להשפיע על אלו שרואה שמתרחקים מדרך התורה והמצוה.

ידוע בכגון זה הציווי הוכח תוכיח, אלא שצ"ל בדרכי נועם, הוכחה הבאה מתוך אהבת ישראל, ואז גם מצליחים במדה גדולה יותר ובזמן קרוב יותר, ומובן ג"כ שאין להסתפק במה שמדבר עמהם בעצמו, אלא שצריך למצוא ידידים ומכירים שגם הם ישפיעו עליהם בהאמור.

במ"ש אודות מחשבות המבלבלות בעת התפלה - צריך לבדוק את התפילין שלו שתהנה כשרות כדיון, וכן אשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה פרוטות לצדקה, ואחר התפלה בכל יום גם בש"ק ויום טוב יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - ומובן אשר כל זה צ"ל בלי נדר.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ספקות - בקדושת דמים וקדושת הגוף יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"ד

כאן מדובר בהקדש בהמה שראויה לעלות על המזבח, והיא 'קדושת הגוף', אך שם מדובר במקדיש כל נכסיו (ולא רק בהמות), והיא 'קדושת דמים', היינו שאין הנכסים עצמם באים לשימוש בבית המקדש אלא הם נמכרים, והדמים ניתנים לבדק הבית.

ומאחר שקדושת דמים נובעת מהבעלות הממונית של ההקדש על הדבר, וקדושת הגוף עומדת בפני עצמה ואינה נובעת מהבעלות הממונית, הרי כאשר מתעורר ספק על חפץ האם חלה עליו קדושת דמים, יש לדון מדיני ממונות האם הוא בבעלות המקדיש או ההקדש, ומאחר ומספק אין להוציא ממון, הרי הוא נשאר בבעלות המקדיש ולא חלה עליו קדושה ואין כאן שאלה של איסור, אך כאשר יש ספק האם חלה על החפץ קדושת הגוף, העומדת בפני עצמה ואינה נובעת מדיני הבעלות, יש להחמיר כדין 'ספיקא דאורייתא לחומרא'.

(נתיבות הקודש מנחות קד. ב ד"ה פרשתי)

הלכות מעשה הקרבנות פרק יז, הלכה ז: פ"ר נדרו וְשָׂכַח בָּהֶּם עֲשֹׂרוֹן פָּרֶשׁ - יָבִיא שְׁשִׁים עֲשֹׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד. בדיני ממונות, כאשר ספק האם אדם חייב סכום מסוים או לא, אינו צריך לשלם כל עוד לא נודע בבירור שחייב ('המוציא מחברו עליו הראיה'), אך בהלכה זו מבואר שכאשר יש ספק איזו כמות הקדיש, עליו להביא את הכמות הגבוהה ביותר (ששים עשרון).

וזאת משום שאין זה דין ממון גרידא אלא איסור, כי חובה על האדם לקיים את נדרו, ובמקום ספק יש לנהוג כדין 'ספיקא דאורייתא לחומרא'.

מאידך, במסכת בבא בתרא (קמ"ח, ב) הסתפקו בדין גוסס שהקדיש כל נכסיו והבריא – האם ההקדש קיים או שיכול לחזור בו כי התברר שההקדש נעשה בטעות, כי סבר שלא יקום מחוליו. ולהלכה פסק הרמב"ם (הל' זכיה ומתנה ט, יט) שהנכסים נשארים ברשות המקדיש. ומדוע אינו צריך להחמיר מספק? והביאור:

שחוטי חוץ בזמן הזה יום שני כ"ה סיון ה'תשע"ד

הרמב"ם שכתב "מי ששחט קדשים בזמן הזה..." ולא חילק, משמע שבכל הקרבנות חייב, אף שחסרון המזבח וודאי מעכב בהם, ואם כן אין 'הוא ראוי ליקרב בפנים' ומדוע חייב (ראה שיה יצחק יומא שם, מנחת חינוך מצוה תמ, ועוד)? אלא שהתוספות (שם) תירצו תירוץ נוסף: ר' יוחנן מחייב שחיטת קדשים בחוץ בזמן הזה רק אם יבנו מזבח במקומו. ויש לפרש כן גם בדעת הרמב"ם שרק אם בנה מזבח במקומו, חייב כי אז 'הוא ראוי ליקרב בפנים' (ובחי' אפרים, זבחים שם, ד"ה באותו).

וב'ליקוטי הלכות' (לבעל הח"ח, זבחים קו, א, זבח תודה ד"ה קי"ל) מבאר שלדעת הרמב"ם חייב גם אם לא יבנה את המזבח, כי "כיון שיכול לבנות מזבח ולהקריבו שם - ראוי לבוא לפנים קרינן ביה".

וה'ערוך השולחן' (קדשים, סי' ק סל"ג) מתיר: לדעת הרמב"ם חסרון המזבח מעכב רק לזריקת הדם, כמו שכתב (הל' פסוה"ק פ"ג הכ"ב) "מזבח שנפגם נפסלו כל הקדשים... שהרי אין שם מזבח לזרוק עליו", אבל בשחיטת הקרבן והקרבנות, חסרון המזבח אינו מעכב וראוי ליקרב בפנים' והשוטח בחוץ חייב.

הלכות מעשה הקרבנות פרק טו: מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלה חוץ לעזרה - חייב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שחרי מותר להקריב אף על פי שאין ביה, מפני שקדשה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.

הרמב"ם פוסק כר' יוחנן (זבחים קו, ב) שקדושת המקדש במקומה עומדת, כי "קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא". וכיון שגם בזמן הזה ראוי הקרבן להיקרב במקום המקדש, השוחט בזמן הזה חייב משום שחוטי חוץ, כדין השוחט קרבן או מעלהו מחוץ לעזרה שביטל מצות-עשה ועבר על לא-תעשה (לעיל פ"ח ה"ב).

ועל דעה זו הקשו התוספות (יומא סג, א ד"ה שלמים): אם אין מזבח (או אפילו נפגם) אי אפשר להקריב, ואם כן בזמן הזה שאין מזבח אין "הוא ראוי ליקרב בפנים", ומדוע השוחט חייב על שחיטת קדשים חוץ לעזרה? ותירצו:

ר' יוחנן המחייב את "המעלה בזמן הזה בחוץ" מדבר על מקטיר קטורת או מקריב מנחה שחסרון המזבח לא מעכב בהם אלא רק בזבחים, כי למדים מ'זבחת עליו' - 'בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר', אבל מלשון

הספירה האסורה והמותרת יום שלישי כ"ו סיון ה'תשע"ד

ולכאורה תמוה: מה ההבדל אם מונה את הכהנים בעצמם או את אצבעותיהם והרי האצבע היא חלק מהאדם? ומבאר ה'כלי חמדה' (כי תשא, קמ"ד): אחד המקורות לאיסור המנין הוא מהכתוב 'כי תשא את

הלכות תמידין ומוספין פרק ד, הלכה ד: וְלָמָּה מוֹנֶה הַמִּנִּין שֶׁהִסְפִּימוּ עָלָיו עַל הָאֲצָבָעוֹת שֶׁהוֹצִיאוּ, וְלֹא הָיָה מוֹנֶה עַל הָאֲנָשִׁים עֲצָמָן? לְפִי שֶׁאִסּוּר לִמְנוֹת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא עַל יְדֵי דָּבָר אֶחָד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּקְרָם בְּמַלְאִים.

אך לדעת רש"י (יומא כג, א) גם כאשר אחד הכהנים מוציא כמה אצבעות אין מונים אלא אחת, ואם כן הספירה כן משקפת את מספר האנשים, ולכאורה לשיטתו יש להוכיח מכאן שכאשר אינו מונה ישירות את האנשים אלא את אצבעותיהם, הדבר מותר. אך יש לדחות, כי גם לדעת רש"י אין כאן ספירה וודאית אלא רק משוערת, כי הסופר אינו יודע בוודאות שכל הנוכחים הוציאו את אצבעותיהם ויתכן שאחד מהם לא הצביע אלא שאנו משערים שכולם הצביעו, ומאחר והתוצאה מתקבלת לפי השערה, אין זה בכלל איסור המנין, אך כאשר המונה סופר בעצמו את האנשים (לא באמצעות הצבעה) אין חילוק בין אם סופר את ראשיהם או איברים אחרים ובכל אופן הדבר אסור.

ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו", מכאן (ברכות סב, ב) שאין למנות את ישראל עצמם אלא על ידי דבר אחר (מחצית השקל) ומהמילה 'ראש בני ישראל' למדים שהאיסור הוא רק כשמונה אותם לגולגולתם או באבר אחר שהנשמה תלויה בו, אך באצבעות הידיים מותר.

אך יש סוברים (חתם סופר קובץ תשובות סי' ח, אגרות משה יו"ד ג ע' שסט) שהאיסור הוא גם במניית האצבעות, והאיסור הוא בעצם ידיעת המנין, בכל צורה שהיא.

וטעם ההיתר כאן מתבאר מתוך דברי הרמב"ם: "ואם הוציא שלש מונין לו שלש". כלומר, כאשר אחד הכהנים מוציא כמה אצבעות מונים כפי מספר האצבעות, ונמצא שתוצאת הספירה אינה משקפת את מספר האנשים אלא את מספר האצבעות, ולכן אין זה בכלל האיסור.

איסור קצירה קודם העומר בזמן הזה יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"ד

את עומר ראשית קצירכם אל הכהן", לדעת הרמב"ם (הל' בית הבכירה פ"ו ה"ט, מעה"ק פ"ט ה"ט"ו) קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא, ומותר להקריב בזמן הזה אף על פי שאין בית. ואם כן מנחת העומר ראויה להיקרב גם בזמן הזה ואסור לקצור תבואה לפני זמן קצירת העומר (ואף שהמזבח חסר, כבר כתבו התוס' (יומא סג, א) שלהקרב מנחה אין המזבח מעכב).

ולמעשה מסתפק האם לאסור, כי: א. לדעת הראב"ד (הל' ביהב"ח שם) קדושת המקדש בטילה בזמן הזה ולא ניתן להקריב את העומר, ושמה הלכה כמותו. ב. גם אם מצד הדין אין עיכוב להביא את העומר, הדבר לא ניתן לביצוע בגלל האומות, ובפועל מנועים אנו מלהקריב במקום המקדש, ואם כן אין מה שיאסור את הקצירה. וה'שפת אמת' (מנחות ע, א) נוטה לאסור קצירה קודם ט"ז ניסן משום 'שמה יבנה המקדש במהרה', ונמצא שביטל את הכתוב "והבאתם את עומר ראשית קצירכם...".

הלכות תמידין ומוספין פרק ז, הלכה יג: אסור לקצור בארץ ישראל מין מחמשת מיני תבואה קדם לקצירת העמר, שנאמר: ראשית קצירכם - שיהיה תחלה לכל הנקצרים. האם גם בזמן הזה שאין מקריבים את העומר, אסור לקצור לפני העומר?

לדעת ה'שאגת אריה' (שו"ת החדשות דיני חדש סי' ח), איסור קצירה קודם העומר נלמד מהכתוב 'ראשית קצירכם', היינו שהעומר צריך להיות "תחילה לכל הנקצרים", ואם כן בזמן הזה שאין עומר לכאורה אין סיבה לאסור, אמנם שנינו מנחות עא, א) שאנשי יריחו היו קוצרים בבית השלחין שבעמקים לפני העומר והיה זה ברצון חכמים רק משום שקציר זה אינו ראוי להביא ממנו את העומר ("ממקום שאי אתה מביא - אתה קוצר"), ומשמע מכך שאילמלא היה מדובר בתבואת העמקים (שאינה משובחת) היה אסור לאנשי יריחו לקצור לפני העומר, אף שהיו בזמן שבית המקדש לא היה קיים. ומוסיף ה'מקראי קודש' (פסח ח"ב סי' סה): אף שאיסור קצירה קשור עם הבאת העומר ("והבאתם

ניסוך המים יום חמישי כ"ח סיון ה'תשע"ד

הצדוקים טענו עוד, שנשים ועמי הארץ, וכן בעלי עסקים ששכלם טרוד בעסק ולא בתורה, אכן מוכרחים להתנהג לפי ההוראות הניתנות להם אבל החכמים נותני ההוראות אינם צריכים להיות בטלים למסורת חכמים, כי גם הם בעלי הבנה בתורה.

ולכן ניסך הצדוקי על רגליו, להורות שבהיותו כהן המשרת במקדש אינו זקוק לקבלת עול. ורק פשוטי העם, בחינת רגל, צריכים לקבלת עול.

ו'רגמוהו כל העם', הפשוטים דווקא, כי אצל בעלי ההשגה לא נרגש כל כך שלא די בשכל, אבל הפשוטים חשו מיד שגישת הצדוקים היא היפך הרצון העליון. ורגמוהו דוקא ב'אתרוגיה', כי בד' המינים, המעלה היותר גדולה היא באתרוג, ש"יש בו טעם ויש בו ריח"

הלכות תמידין ומוספין, פרק י הלכה ח: זה שמנסך המים היו אומרים לו: הנהג ידך. שפעם אחת נסך אחי על רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיה. שאמרו צדוקי הוא, שהן אומרים אין מנסכין מים.

ולכאורה אינו מובן: א. כיון שהצדוקים אינם מודים בניסוך המים, לא היה לצדוקי לנסך כלל, ולמה ניסך על רגליו? ב. למה רגמוהו כל העם, ולא הכהנים? ג. למה ב'אתרוגיה'?

והביאור לפי פנימיות הענינים:

יין שיש בו טעם, מרמז על עבודת ה' על פי שכל והבנה, ומים שאין בהם טעם, מרמזים על קבלת עול. והצדוקים הסכימו לניסוך היין שענינו הבנה והשגה, ולא לניסוך המים שענינו קבלת עול.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ עט

ודוגמתו בכוחות הנפש, השכל הוא הכוח היותר נעלה – אצל בעל 'קבלת-עול', גם השכל והעונג באים מתוך קבלת עול.

(לקוטי שיחות ב. עמ' 429)

יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"ד 'עובר ירך אימו'

אפשר לשחרר את הוולד בעוד אמו שפחה, שהרי הוא חלק ממנה ("ירך אמו") ואין שחרור לחצאין! והביאור:

דעת הרמב"ם היא שעובר ירך אמו, ועם זאת, המקדיש בהמה מעוברת לחטאת וילדה נחשב הוולד בפני עצמו ואין דינו כוולד חטאת שהוא למיתה, אף שקדושתו באה מכוח אמו, כי לדעת רבא (תמורה שם, ב) גם ר' יוחנן סובר ש"עובר ירך אמו" וקדושת הוולד נובעת מכח האם, ואף על פי כן רשאי להקריב את וולד החטאת כי "אדם מתכפר בשבח [וולד] הקדש", ורק כאשר אינו רוצה להתכפר בוולד אלא באמו, דין הוולד למיתה ואינו יכול להקריבו (לחם משנה).

ומוסיף בעל 'ערוך השולחן': הוולד מת רק אם המקדיש אינו רוצה להתכפר בוולד אלא באמו, אבל אם מצידו אין עדיפות לאם או לוולד, הרי אף שהקריב את אמו, למעשה, הוולד ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה (ערוה"ש העמיד קלא, י).

הלכות פסולי המוקדשין פרק ד, הלכה ו: הפריש חטאת מעֶבְרָת וְיִלְדָּה - הָרִי הִיא וְיִלְדָּה בְּשֵׁתִי חַטָּאוֹת שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ לְאַחֲרֵיהֶן.

אף שוולד חטאת למיתה (לעיל הל' א), הרי זה רק כאשר הבהמה שהקדיש נתעברה וילדה לאחר שהקדישה, אבל אם הקדיש בהמה מעוברת וילדה, לדעת ר' יוחנן הרי זה כמקדיש שתי בהמות לחטאת ו"רצה – בה מתכפר, רצה – בוולדה מתכפר", מכיון ש"אם שיריו משויר", היינו, שאם רצה המקדיש רשאי להשאיר את הוולד חולין ולא להקדישו, כי "עובר לאו ירך אמו" ואינו מתקדש מחמת אמו. ולכן גם אם מקדישו, מכוח עצמו הוא קדוש ולא מכוח אמו (תמורה כה, א, ורש"י שם).

והקשה ה'לחם משנה' (הלכות עבדים פ"ז ה"ה) שלכאורה דברי הרמב"ם כאן, שעובר לאו ירך אמו, סותרים לדבריו (שם) ש"הכותב לשפחתו המעוברת הרי את שפחה וולדך בן חורין, לא אמר כלום שזה כמי ששחרר חציה", היינו שאי

בעלי חיים אינם בטלים שבת קודש ל' סיון ה'תשע"ד

הבעל-חי בכוונה (אך לא במטרה לגרום לביטול האיסור) מותר. ולכאורה יש להקשות על כך מהלכה זו: מדוע בהמה האסורה למזבח שהתערבה בבהמות מותרות ימותו כולן, והרי משנשחטו הבהמות אין מניעה להקריבן כי אז תבטל הבהמה האסורה, ואף שאין מבטלים איסור לכתחילה, הרי מטרת השחיטה אינה כדי לבטל את האיסור שהרי בלא-הכי צריך לשחוט את הבהמה כדי להקריבה, והרי זה כטחינת חיטים שיש בהן תולעים?

לפיכך יש לפרש שאין כוונת ה'תרומת הדשן' להתיר מחמת שני טעמים נפרדים אלא רק בצירוף שתי הסיבות: משום שאין כוונתו לבטל וגם משום שאין כאן אלא ספק איסור (ומה שכתב 'וגם אינו מתכוון לבטל' הוא המשך לטעם הקודם) שכן כלל הוא ש'דבר שאינו מתכוין' (פעולה העלולה לגרום לאיסור כשאין כוונת האדם לכך) מותרת רק כאשר תוצאת האיסור אינה מוכרחת.

ולכן, בהמה אסורה שהתערבה בבהמות מותרות, אין לבטלה ברוב על ידי שחיטה, אף אם אין זו כוונתו, מאחר ויש כאן איסור וודאי (נפש חיה יו"ד מג).

הלכות פסולי המוקדשין פרק ו, הלכה א: כָּל הַזֹּבְחִים שֶׁנִּתְעַרְבּ בָּהֶן אֶחָת מִחַטָּאוֹת הַמִּתּוֹת או שֹׁר הַנֶּסֶקֶל, אֶפְלוּ אֶחָד בְּרִבּוֹא - כָּלן יָמוּתוּ, לְפִי שֶׁבְּעַלִי חַיִּים חֲשׂוּכִין הֵן וְאֵינֶם בְּטָלִין.

ב'שלחן ערוך' (יו"ד ס"ו קי"ב) נפסק כי למרות שבהמה האסורה באכילה שהתערבה עם בהמות מותרות אינה בטלה ברוב וכולן אסורות, אם נשחטו הבהמות בשוגג לאחר שהתערבו הרי הן מותרות, כי הבהמה חשובה ולא מתבטלת רק בעודה בחיים ולא לאחר מיתה.

יתירה מזו כתב ה'תרומת הדשן' (ס"ו קע"א): חיטים המתולעצות שאין דרך לבוררן כראוי, מותר לטוחנן ולהשתמש בקמח (וכן נפסק ביו"ד פד, יד). ואף שבחיייהן אינן בטלות ברוב ועל ידי הטחינה יתבטלו, והטחינה נעשית בכוונה ולא בשוגג והרי 'אין מבטלין איסור לכתחילה', מכל מקום מותר "כיון דספק הוא אם יתערב שום איסור כלל (כי אפשר שהתולעים יברחו קודם שייטחנו), וגם אינו מכוון לבטל".

ולפי טעמו השני, נראה לכאורה שאף אם הורג את

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - כ"ד-ל' סיון ה'תשע"ד

יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"ד

הלכות מעשה הקרבנות

פרק טז

- 1 **א.** הנודר גדול, והביא קטן - לא יצא; קטן, והביא גדול
- 2 **ב.** נדר עולה מן הכבשים או מן האילים, והביא פלגס
- 3 **ג.** הנודר סתם, מביא מן הגדולים שבמין שנדר; ואם
- 4 **ד.** מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהן -
- 5 **ה.** האומר: 'הרי עלי שור שוה מנה' - הביא שור ששוה
- 6 **ו.** האומר: 'שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 7 **ז.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 8 **ח.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 9 **ט.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 10 **י.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 11 **יא.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 12 **יב.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 13 **יג.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 14 **יד.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 15 **טו.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 16 **טז.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 17 **יז.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 18 **יח.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 19 **יט.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 20 **כ.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 21 **כא.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 22 **כב.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 23 **כג.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 24 **כד.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 25 **כה.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 26 **כו.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 27 **כז.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 28 **כח.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 29 **כט.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 30 **ל.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 31 **לא.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 32 **לב.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 33 **לג.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 34 **לד.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 35 **לה.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 36 **לו.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 37 **לז.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 38 **לח.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 39 **לט.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 40 **לע.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה
- 41 **לס.** האומר: 'הרי עלי שור ששוה מנה' - הביא שור ששוה מנה

- 42 **לפנינו** עד שיפיל בו מום, ותחיל הקדשה על הגדול לבדו.
- 43 **ואם** אמר: 'שור שבשנרי הקדש' - הגדול שבהן הקדש,
- 44 **ואין** חוששין לבנינו.
- 45 **ט.** פרש אחד מהם, ושכח [מי מהם], או שאמר לו אביו:
- 46 **'אחד מהם הקדש'** - הרי זה מקדיש גדול שבהם, ואחר
- 47 **כף יצא ידי חובתו**; וכן הנודר עולה מן הבקר, וקבע נדרו,
- 48 **ושכח מה קבע**, אם שור אם עגל - הרי זה יביא שור. וכן
- 49 **אם קבע בפכשים ושכח מה קבע** - יביא איל; קבע בעזים
- 50 **ושכח** - יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבמה קבע
- 51 **עולתו** - יביא שור ואיל ושעיר; ואם נסתפק לו שמה
- 52 **בעוף קבע עולתו** - יוסיף תור וכן יונה.
- 53 **י.** נדר תודה או שלמים, וקבע נדרו בבקר, ושכח במה
- 54 **קבעו** - יביא פר ופרה; וכן אם נסתפק לו בפכשים - יביא
- 55 **איל ורחל**; נסתפק לו בעזים - יביא שעיר ושעירה. שכח
- 56 **באיזה מין קבע נדרו** - מביא פר ופרה, איל ורחל, שעיר
- 57 **ושעירה**. האומר: 'הרי עלי עולת עוף', מביא תור או בן
- 58 **יונה**; פרש, ושכח באיזה מין קבע נדרו - מביא תור וכן
- 59 **יונה**.
- 60 **יא.** האומר: 'הרי עלי למזבח' - יביא קמץ לבונה; שאין
- 61 **לך דבר שקרב פלו למזבח** כמות שהוא אלא לבונה. פרש
- 62 **נדרו**, ושכח מה פרש - יביא מכל דבר שקרב פלו למזבח;
- 63 **לפיקד מביא עולת בהמה**, ועולת עוף, ומנחת נסכים,
- 64 **ולבונה**, וזין בפני עצמו [- חוץ מהיין שמביא עם מנחת
- 65 **נסכים]**.
- 66 **יב.** אמר: 'הרי עלי בסלע למזבח' - יביא כבש, שאין לך
- 67 **דבר שקרב בסלע למזבח** אלא כבש; פרש, ושכח מה
- 68 **פרש** - יביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח.
- 69 **יג.** האומר: 'הרי עלי לבונה' - לא יפחת מקמץ. 'הרי
- 70 **עלי עצים** - לא יפחת משני גזרים, עבין כמחוקות
- 71 **[מיושרת ומחוקה] עם שפת הכלין** וארבע אמה; 'הרי עלי
- 72 **עץ** - מביא גזר אחד, ארבע אמה. ואם רצה להביא דמי
- 73 **העצים**, יביא.
- 74 **יד.** מי שנדר או התנדב שמן, כיצד עושין בו? קומץ
- 75 **ממנו קמץ**, ונותן עליו מלח, וזורקו על גבי האש, ו
- 76 **השאר נאכל לפהנים** כשגרי מנחות. וכיצד עושין ביין
- 77 **הבא בפני עצמו?** נותן עליו מלח, ומנסכו פלו על גבי
- 78 **השיתין** ככל הנסכים. והלבונה הפאה בפני עצמה - נותן
- 79 **עליה מלח**, וכלה לאשים.
- 80 **טו.** מי שנדר נדר, לא יביאנו ממעות מעשר שני, שהרי
- 81 **נתחייב בקרבן זה**; וכל המחייב בקרבן, לא יביא קרבנו
- 82 **אלא מן החלין**.
- 83 **טז.** אמר: 'הרי עלי תודה מן החלין, ולחמה מן המעשר'
- 84 **- לא יביא לחמה אלא מן החלין**; שהרי נדר בקרבן תודה,
- 85 **והתודה אינה באה אלא עם הלחם**.

י. וְהָיָה עָלֶיךָ לְהִבְיָא תוֹדָה מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה
שְׁנִי, וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבְיָא כְּמוֹ שְׁנָדָר; וְאִם
הִבְיָא הַפֶּל מִן הַחֲלִין, יֵצֵא. וְכֵן אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: 'הָרִי עָלִי
תוֹדָה, הִיא וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂה' - יָבִיא; וְלֹא יָבִיא לַחֲמָה
מִחֲטִי מַעֲשֵׂה שְׁנִי, אֲלֵא מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה שְׁנִי, כְּמוֹ הַהֲבָהָה
שֶׁהִיא מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה שְׁנִי. וְאִם עַל פִּי שְׁפָרַשׁ שֶׁיָּבִיא
לַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂה, לֹא יָבִיא נִסְכֵּיהָ מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה שְׁנִי,
שֶׁאֵין הַנִּסְכִּים בְּאֵין לְעוֹלָם אֲלֵא מִן הַחֲלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:
לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: "וְהַקָּרִיב הַמִּקְרִיב קֶרֶבְנוֹ" - עַד שֶׁיִּהְיֶה
מִשְׁלוֹ, וְלֹא יִהְיֶה בְּהֵן עַד [שִׁיכּוֹת] לַגְבוּהָ [לֵה'] כָּלָל.

פֶּרֶק יז

א. הַנּוֹדֵר מִנְחָה מֵאֶפֶס תָּנוּר - לֹא יָבִיא מֵאֶפֶס כֶּפֶח [מִן]
תָּנוּר, וְלֹא מֵאֶפֶס [שְׁנֵאפָה עַל] רִצְפִּים [שְׁחֹמְמוֹ], וְלֹא
מֵאֶפֶס יוֹרוֹת [גּוֹמָא בִּקְרָעָה שְׁאוּפִין בַּהּ] הָעֲרֻבִּים.

ב. הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלִי בְּמִחְבַּת', וְהִבְיָא בְּמִרְחֶשֶׁת [מִן]
מִחְבַּת, 'בְּמִרְחֶשֶׁת', וְהִבְיָא בְּמִחְבַּת - מֵה שֶׁהִבְיָא הִבְיָא,
וְיָדִי חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא; וְאִם אָמַר: 'זוֹ לְהִבְיָא בְּמִרְחֶשֶׁת',
וְהִבְיָא בְּמִחְבַּת, אוֹ 'בְּמִחְבַּת', וְהִבְיָא בְּמִרְחֶשֶׁת - הָרִי
זוֹ פְּסוּלָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי
עֲשֻׁרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד', וְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים, אוֹ
'בְּשְׁנֵי כָלִים', וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד - מֵה שֶׁהִבְיָא הִבְיָא, וְיָדִי
חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כַּאֲשֶׁר נִדְרַת לֵה".

ג. 'אֵלוֹ לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד', וְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים, 'אֵלוֹ
לְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים', וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין.
לֹא קִבְּעָן בְּשַׁעַת הַנֶּדֶר, אֲלֵא אָמַר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי
עֲשֻׁרוֹנוֹת', וּבְשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה קִבְּעָן וְהִפְרִישָׁן בְּשְׁנֵי כָלִים,
וְחִזְרוּ וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים, שֶׁנֶּאֱמַר:
"כַּאֲשֶׁר נִדְרַת", וְלֹא כַּאֲשֶׁר הִפְרִשָׁה. אָמַר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי
עֲשֻׁרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד', וְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים, אָמַר לוֹ:
'בְּכָלִי אֶחָד נִדְרַת' - הַקָּרִיב בְּשְׁנֵי כָלִים, הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין;
הַקָּרִיב בְּכָלִי אֶחָד, הָרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים.

ד. אָמַר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי עֲשֻׁרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים',
וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד, אָמַר לוֹ: 'בְּשְׁנֵי כָלִים נִדְרַת' - הַקָּרִיב
בְּשְׁנֵי כָלִים, הָרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים; הַקָּרִיב בְּכָלִי אֶחָד, הָרִי אֵלוֹ
כְּשִׁמִּי מִנְחוֹת שֶׁנֶּתְעַבְרוּ - שֶׁאִם יָכוֹל לְקַדֵּשׁ מִכָּל אַחַת
לְבַדָּה - כְּשִׁירוֹת.

ה. הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלִי מִנְחָה' - יָבִיא אַחַת מִמִּחְשֶׁת מִיָּגִי
מִנְחוֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה; אָמַר: 'הָרִי עָלִי מִנְחוֹת' -
יָבִיא שְׁנֵי מִיָּגִי מִנְחוֹת מִמִּחְשֶׁת; אָמַר: 'הָרִי עָלִי מִן
מִנְחוֹת' - יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִמִּין אֶחָד. 'הָרִי עָלִי מִיָּגִי
מִנְחוֹת' - יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִשְׁנֵי מִיָּגִים; וְכֵן אִם אָמַר:
'מִיָּגִי מִנְחָה' - יָבִיא שְׁנֵי מִיָּגִים. קִבְּעָ נֶדֶר בְּמִין מִהֵן,
וְשִׁכְחוּ - מִבִּיא מִמִּחְשֶׁת.

ו. אֵין הִיחִיד מִבִּיא מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יִתֵּר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן;
וְאִם נֶדֶר יִתֵּר מִשְׁשִׁים - מִבִּיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשָּׂאָר
בְּכָלִי שְׁנִי; שֶׁאֵין יָכוֹלִין לְהַפְלִל כַּאֲחָד אֲלֵא שְׁשִׁים, אֲבָל

י. וְהָיָה עָלֶיךָ לְהִבְיָא תוֹדָה מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה
שְׁנִי, וְלַחֲמָה מִן הַחֲלִין - יֵשׁ לוֹ לְהִבְיָא כְּמוֹ שְׁנָדָר; וְאִם
הִבְיָא הַפֶּל מִן הַחֲלִין, יֵצֵא. וְכֵן אִם פָּרַשׁ וְאָמַר: 'הָרִי עָלִי
תוֹדָה, הִיא וְלַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂה' - יָבִיא; וְלֹא יָבִיא לַחֲמָה
מִחֲטִי מַעֲשֵׂה שְׁנִי, אֲלֵא מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה שְׁנִי, כְּמוֹ הַהֲבָהָה
שֶׁהִיא מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה שְׁנִי. וְאִם עַל פִּי שְׁפָרַשׁ שֶׁיָּבִיא
לַחֲמָה מִן הַמַּעֲשֵׂה, לֹא יָבִיא נִסְכֵּיהָ מִמַּעוֹת מַעֲשֵׂה שְׁנִי,
שֶׁאֵין הַנִּסְכִּים בְּאֵין לְעוֹלָם אֲלֵא מִן הַחֲלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ:
לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: "וְהַקָּרִיב הַמִּקְרִיב קֶרֶבְנוֹ" - עַד שֶׁיִּהְיֶה
מִשְׁלוֹ, וְלֹא יִהְיֶה בְּהֵן עַד [שִׁיכּוֹת] לַגְבוּהָ [לֵה'] כָּלָל.

פֶּרֶק יז

א. הַנּוֹדֵר מִנְחָה מֵאֶפֶס תָּנוּר - לֹא יָבִיא מֵאֶפֶס כֶּפֶח [מִן]
תָּנוּר, וְלֹא מֵאֶפֶס [שְׁנֵאפָה עַל] רִצְפִּים [שְׁחֹמְמוֹ], וְלֹא
מֵאֶפֶס יוֹרוֹת [גּוֹמָא בִּקְרָעָה שְׁאוּפִין בַּהּ] הָעֲרֻבִּים.

ב. הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלִי בְּמִחְבַּת', וְהִבְיָא בְּמִרְחֶשֶׁת [מִן]
מִחְבַּת, 'בְּמִרְחֶשֶׁת', וְהִבְיָא בְּמִחְבַּת - מֵה שֶׁהִבְיָא הִבְיָא,
וְיָדִי חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא; וְאִם אָמַר: 'זוֹ לְהִבְיָא בְּמִרְחֶשֶׁת',
וְהִבְיָא בְּמִחְבַּת, אוֹ 'בְּמִחְבַּת', וְהִבְיָא בְּמִרְחֶשֶׁת - הָרִי
זוֹ פְּסוּלָה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֵה. וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי
עֲשֻׁרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד', וְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים, אוֹ
'בְּשְׁנֵי כָלִים', וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד - מֵה שֶׁהִבְיָא הִבְיָא, וְיָדִי
חוֹבְתוֹ לֹא יֵצֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כַּאֲשֶׁר נִדְרַת לֵה".

ג. 'אֵלוֹ לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד', וְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים, 'אֵלוֹ
לְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים', וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין.
לֹא קִבְּעָן בְּשַׁעַת הַנֶּדֶר, אֲלֵא אָמַר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי
עֲשֻׁרוֹנוֹת', וּבְשַׁעַת הַפְּרִשָּׁה קִבְּעָן וְהִפְרִישָׁן בְּשְׁנֵי כָלִים,
וְחִזְרוּ וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד - הָרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים, שֶׁנֶּאֱמַר:
"כַּאֲשֶׁר נִדְרַת", וְלֹא כַּאֲשֶׁר הִפְרִשָּׁה. אָמַר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי
עֲשֻׁרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד', וְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים, אָמַר לוֹ:
'בְּכָלִי אֶחָד נִדְרַת' - הַקָּרִיב בְּשְׁנֵי כָלִים, הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין;
הַקָּרִיב בְּכָלִי אֶחָד, הָרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים.

ד. אָמַר: 'הָרִי עָלִי שְׁנִי עֲשֻׁרוֹנוֹת לְהִבְיָא בְּשְׁנֵי כָלִים',
וְהִבְיָא בְּכָלִי אֶחָד, אָמַר לוֹ: 'בְּשְׁנֵי כָלִים נִדְרַת' - הַקָּרִיב
בְּשְׁנֵי כָלִים, הָרִי אֵלוֹ כְּשָׂרִים; הַקָּרִיב בְּכָלִי אֶחָד, הָרִי אֵלוֹ
כְּשִׁמִּי מִנְחוֹת שֶׁנֶּתְעַבְרוּ - שֶׁאִם יָכוֹל לְקַדֵּשׁ מִכָּל אַחַת
לְבַדָּה - כְּשִׁירוֹת.

ה. הָאוֹמֵר: 'הָרִי עָלִי מִנְחָה' - יָבִיא אַחַת מִמִּחְשֶׁת מִיָּגִי
מִנְחוֹת הַבָּאוֹת בְּנֶדֶר וּנְדָבָה; אָמַר: 'הָרִי עָלִי מִנְחוֹת' -
יָבִיא שְׁנֵי מִיָּגִי מִנְחוֹת מִמִּחְשֶׁת; אָמַר: 'הָרִי עָלִי מִן
מִנְחוֹת' - יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִמִּין אֶחָד. 'הָרִי עָלִי מִיָּגִי
מִנְחוֹת' - יָבִיא שְׁתֵּי מִנְחוֹת מִשְׁנֵי מִיָּגִים; וְכֵן אִם אָמַר:
'מִיָּגִי מִנְחָה' - יָבִיא שְׁנֵי מִיָּגִים. קִבְּעָ נֶדֶר בְּמִין מִהֵן,
וְשִׁכְחוּ - מִבִּיא מִמִּחְשֶׁת.

ו. אֵין הִיחִיד מִבִּיא מִנְחָה בְּכָלִי אֶחָד יִתֵּר מִשְׁשִׁים עֶשְׂרוֹן;
וְאִם נֶדֶר יִתֵּר מִשְׁשִׁים - מִבִּיא שְׁשִׁים בְּכָלִי אֶחָד, וְהִשָּׂאָר
בְּכָלִי שְׁנִי; שֶׁאֵין יָכוֹלִין לְהַפְלִל כַּאֲחָד אֲלֵא שְׁשִׁים, אֲבָל

למזבח, אבל השוחט בחוץ אחד מאסורי מזבח או
מחטאות המתות - הרי זה פטור, שנאמר: "לפני משכן
ה'" - כל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' אין חביב עליו.
ז. שחט בחוץ מחסר זמן בגופו או בפעלים - יבאר
בהמשך - הואיל ואינו ראוי לבוא עתה בפנים, פטור.
ח. איזה הוא מחסר זמן בגופו? בהמה בתוך שבועת ימי
הלדה, ותורין שלא הגיע זמנו - שטרם הזהיבו כנפיהם,
ואותו ואת בנו שנשחט אחד מהן היום, שאין השני ראוי
עד למחר.
ט. ואיזה הוא מחסר זמן בפעלים? קרבן שעדין לא הגיע
זמן בעליו להקריבו. כיצד? הוב והזבח והילולת ששחטו
חטאתן בחוץ בתוך ימי ספירה [לטהרות], פטורין; וכן
מצרע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי ספירה,
פטור; שעדין לא נכחו - [נהיו ראויין] בעלי הקרבנות האלו
לכפרה. אבל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי
הספירה, חביבין; שהעולה דורון היא, והחטאת והאשם הן
עקר הכפרה. וכן נזיר ששחט חטאתו בחוץ בתוך ימי
נזירות, פטור; הקריב עולתו או שלמיו בחוץ, חביב;
שהחטאת היא המעכבת אותו, והיא עקר הנזירות.
י. אשם תלוי - [מסופק אם חטא] וחטאת העוף הבאה על
הספק - [אשה שהפילה וספק אם עובר הוא] שהקריבין
בחוץ - פטור, שהרי לא נקבע האסור [והקרבן בא מספק].
אשם מצרע ששחטו בחוץ שלא לשמו - חביב, הואיל
ושלא לשמו ראוי בפנים וכשר, כמו שיתבאר. וכל קרבן
שהוא פטור על שחטתו בחוץ, כך הוא פטור על העליתו
[הקרבנות].
יא. שני שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ - אם עד
שלא התודה עליהן, חביב פרת על שניהן, הואיל וראויין
לבוא לפני ה' לרודי; ואם אחר שהתודה - פטור על
המשפלת [לעזאזל], שהרי אינו ראוי לבוא לפני ה'.
יב. השוחט שלמים בחוץ קדם שיפתחו דלתות ההיכל -
פטור; שהרי הן מחסרים מעשה - כי בשחיטה על
הדלתות להיות פתוחות, ואחר כך יהיו ראויין לקרב לפני
ה', כמו שבארנו. והשוחט את הפסח בחוץ, אפלו בשאר
ימות השנה - בין לשמו בין שלא לשמו - חביב; שהפסח
בשאר ימות השנה שלמים הוא.
יג. בהמת חלין שעברה קדשי מזבח - [שהקדישה בעודה
ברחם] - אסור לשחט אותה - [את האם - בחוץ; ואם
שחט - אינו לוקה, מפני שאינה ראויה [עוברת] לבוא
לפני ה'.
יד. גנב והקדיש, ואחר כך שחט בחוץ - חביב. ומאימתי
העמידה ברשותו, כדי לחיבו עליה פרת? משעה
שהקדישה; והוא ששחטה אחר יאוש [בעלים מהגניבה];
אבל לפני יאוש, אינה קדושה.
טו. היתה בהמה כלה בחוץ וצוארה בפנים ושחט -
חביב, שנאמר: "אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה,
או אשר ישחט מחוץ למחנה". אחד השוחט במקדש

1 שור וכבש, או כנסכי שלשה כבשים; נדר עשרה, הרי אלו
2 כנסכי שור ואיל, או שני כבשים ואיל. וכן עד לעולם.
3 יד. נדר חמשת לגין - אומרינן לו: 'השלם ששה', שהרי
4 קבעו לקרבן; אבל אם נדר לג או שנים - פטור, שהרי
5 אינו ראויין כלל, לא הן ולא מקצתן. ואין מתנדבין ולא
6 נודרין פחות מלג שמן - שאין לה מנחה פחותה מעשרון,
7 והיא צריכה לג אחד שמן.
8 טו. האומר: 'הרי עלי יין' - לא יפחות משלשת לגין;
9 'הרי עלי שמן' - לא יפחות מלג. פרש נדרו, ושכח כמה
10 לגין נדר מן היין או מן השמן - יביא מאה וארבעים לג;
11 שאין לה יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרבות יותר
12 מיום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ויהיו
13 הנסכים בו ביום מאה וארבעים (ו)לג שמן וכמותם יין,
14 כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין.

פרק יח

16 א. כל הקרבנות בלן - בין קרבנות בהמה ועוף, בין
17 קרבנות מנחות - מצות עשה להקריבן בבית הבחירה,
18 שנאמר: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה". וכן מצות
19 עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה ופסח
20 להקריבן, מחוצה לארץ לבית הבחירה, שנאמר: "וְכָל
21 קָדְשִׁיךָ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ, וְנִדְרֶיךָ, תִּשָּׂא וְכָאֵת אֶל הַמָּקוֹם" -
22 מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו] למדו, שאין מדבר
23 אלא בקדשי חוצה לארץ, שהוא מטפל בהם עד שיביאם
24 לבית הבחירה.
25 ב. המקריב קרבן חוץ לעזרה - בשל מצות עשה, ועבר
26 על לא תעשה, שנאמר: "השמר לך פן תעלה עלהיך בכל
27 מקום אשר תראה". ואם הקריב במזיד - חביב פרת,
28 שנאמר: "אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד
29 לא יביאנו, ונכרת"; ואם הקריב בשוגג, מביא חטאת
30 קבוצה - [רגילה].
31 ג. וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה - אף על פי שלא
32 העלה [הקריב] אותן - אם היה מזיד, חביב פרת, שנאמר:
33 "אשר ישחט שור או כשב או עז... דם יחשב לאיש ההוא,
34 דם שפך, ונכרת". ואם שחט בשוגג, מביא חטאת קבוצה.
35 ד. והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ? בהקש - [סמיכות
36 הפסוקים]: נאמר: "שם תעלה עלהיך", ונאמר: "וְשֵׁם
37 תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה". מה העלה [ההקרה] בחוץ
38 שענש עליה - הזהיר עליה בפרוש, שנאמר: "השמר לך
39 פן תעלה עלהיך", אף עשה שבכללה השחיטה, שענש
40 עליה בפרוש - הרי הוא מזהר עליה, שלא ענש הכתוב
41 אלא אם פן הזהיר.
42 ה. השוחט קדשים והעלה אותם בחוץ, חביב שמים -
43 אחת על השחיטה, ואחת על ההעלה. וכן אם שחט
44 בפנים והעלה בחוץ - חביב על ההעלה; וכן אם שחט
45 בחוץ והעלה בפנים - חביב על השחיטה.
46 ו. אינו חביב אלא על שחיטת קדשים הראויין לקרב

46 להתקבל בפנים. וכן המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם,
47 מבשר שלמים, בין של יחיד בין של צבור, משירי מנחות,
48 משתי הלחם, מלחם הפנים, בחוץ - פטור; שכל אלו
49 ראויין לאכילה, לא לאשים.
50 ה. המעלה את ההקמה בלה בחוץ - חייב מפני האמורין;
51 ואף על פי שלא הפרישן, אין בשר הנזבח חוצץ, וכאלו
52 הקטיר האמורין בפני עצמן. אבל המעלה מנחה שלא
53 נקמצה - פטור, שאין הקמץ ברור ומבדל; קמצה, וחזר
54 קמצה לתוכה, והקריב בלה בחוץ - חייב.
55 ו. [במנחות: היצק [שמן], והבולל, והפוחת [חותר
56 לפיתית], והמולח, והמניף, והמגיש [למזבח], והמסדר
57 את השלחן [לחם הפנים], והמטיב את הנרות, והקומץ,
58 והמקבל דמים, בחוץ - פטור, לפי שכל אחד מאלו אינו
59 גמר עבודה, ונאמר: "אשר יעלה עולה". מה העלה
60 [הקרבן] שהיא גמר עבודה - אף כל שהוא גמר עבודה,
61 חייבין עליו.
62 ז. פרה אדמה ששרפה חוץ ממקום שרפתה, וכן שעיר
63 המשלח [לעזאזל] שהקריבו בחוץ אחר שהתנדב עליו -
64 פטור, שנאמר: "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו" - כל
65 שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד, אין חייבין עליו.
66 אבל קדשים פסולין שהיה פסולן בקדש - אם העלה מהן
67 בחוץ, חייב. כיצד? כגון הלן, והיצא [מהעזרה], והטמא,
68 ושנפסל במחשבת העובד - [שחשב מחשבה הפוסלת] -
69 שפלג נשרפים, כמו שיתבאר בהלכות פסולי המקדשין -
70 אם עבר והעלה מהן בחוץ, חייב, שנאמר: "לעשות אותו
71 לה" - כל הנעשה לה' חייבין עליו, ואלו נעשו לה'.
72 ח. כל דבר שחייבין על העליתו בחוץ - בין שהעלה
73 ממנו פזית בחוץ, חייב; בין שהעלה בפנים תחלה ושיר
74 ממנו פזית והעלהו בחוץ, בין שהניח הכל בפנים [ולא
75 הקריב] ולקח ממנו פזית והעלהו בחוץ. אבל אם חסר
76 אותו דבר הקרב כל שהוא בפנים, והעלה שאריתו בחוץ
77 - פטור.
78 ט. כיצד? הקמץ או הלבונה, והאמורין, והעולה,
79 והמנחה הנשרפת, והנסכין, שחסרו מקצתם בפנים,
80 והקריב שאריתו בחוץ - פטור; שהרי נאמר: "לעשות
81 אתו" - על השלם הוא חייב, ואינו חייב על החסר. הוציאו
82 שלם, וחסר בחוץ, והעלהו - חרי זה ספק, לפיכך אינו
83 לוקה.
84 י. העלה אבר שאין בו פזית בשר, והיה העצם משלימו
85 לכזית - חייב, מפני שהוא מחבר; היה מלח משלימו
86 לכזית - חרי זה ספק, לפיכך אינו לוקה. ועולה ואמורייה
87 מצטרפין לכזית.
88 יא. העלה [אבר] וחזר והעלה [אבר נוסף] - חייב על כל
89 אבר ואבר. ורק [דם] והעלה [איברים] - חייב שמים; שהרי
90 חלק הכתוב בין מעלה לעושה, שהרי נאמר: "אשר יעלה
91 עלה", ונאמר: "לעשות אותו". העלה אבר חסר - פטור,
92 שנאמר: "לעשות אותו", על השלם הוא חייב.

1 ושאר גוף ההקמה לחוץ, או שהיה גופה בפנים וצנארה
2 בחוץ - חייב, עד שתהיה ההקמה בלה במקדש, שנאמר:
3 "ואל פתח אהל מועד לא יביאנו". אבל השוחט בגגו של
4 היכל - אף על פי שאינו ראוי לזביחה כלל, חרי זה פטור.
5 טז. שנים שאחזו בסכין ושחטו בחוץ - פטורין, שנאמר:
6 "אשר ישחט.. או אשר ישחט" - אחד, ולא שנים. ואחד
7 ששחט בחוץ - אף על פי שלא נתפון לשחט קדשים אלו
8 לה' - חרי זה חייב, שנאמר: "דם יחשב לאיש ההוא, דם
9 שפך" - אף על פי שזה הדם במחשבתו כדם הנשפך, לא
10 כקרבן - חרי זה חייב.
11 יז. השוחט בחוץ בליזה - חייב, הואיל והשחיטה [של
12 חולין] בליזה כשרה בחוץ. וכן אם העלה [בחולין] בליזה
13 מזה ששחט [- אותה שנשחטה] בחוץ בליזה - חייב על
14 ההעלה; אבל אם שחט בפנים [במקדש] בליזה והעלה
15 בחוץ - פטור, לפי שלא העלה אלא דבר פסול, שאין לך
16 שחיטה כשרה בליזה במקדש. וכן אם קבל בכלי חל
17 בפנים וזרק בחוץ - פטור.
18 יח. וכן המולק [שחיטה מיוחדת בעוף] את העוף בחוץ,
19 פטור; ואם העלהו, פטור. מלק בפנים והעלה בחוץ - חייב
20 על ההעלה; שחטו בפנים והעלהו בחוץ - פטור, שלא
21 העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב. שחט את העוף בחוץ
22 והעלהו בחוץ - חייב שמים; שהשחיטה בחוץ כשרה,
23 והרי היא כמליקה בפנים.
24 יום שני כ"ה סיון ה'תשע"ד
25 פרק יט
26 א. אין המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח
27 שיעשה בחוץ; אבל אם העלה על הסלע או על האבן -
28 פטור; שאין קריי קרבן אלא על המזבח, ואף על פי
29 שהוא בחוץ - שנאמר: "ויבן נח מזבח". ואינו חייב עד
30 שיעלה לשם, שנאמר: "לעשות אותו לה".
31 ב. אינו חייב אלא על העלית דבר הראוי לאשים או
32 למזבח, כגון העולה - שנאמר: "אשר יעלה עולה"; מה
33 עולה שראויה לאשים - אף כל שראוי לאשים הוא
34 שחייבין על העליתו בחוץ.
35 ג. מכאן אמרו חכמים: הזורק את הדם, או המקטיר אברי
36 עולה, או אמורין [אברים], או קמץ [ממנחה], או לבונה,
37 או קטרת, או מנחת כהנים, או מנחת נסכים, או המנסף
38 שלשה לגין זין, או שלשת לגין מים, בחוץ - חייב,
39 שנאמר: "לא יביאנו לעשות אותו" - כל המתקבל בפנים,
40 חייבין עליו בחוץ.
41 ד. אבל הזורק שירי הדם בחוץ, אפלו שירי דמים
42 הפנימיים [- חטאות שזמין דמן בהיכל] - פטור; שהריקת
43 שירי הדם - שירי מצוה הם, ואינן מעכבין. וכן המנסף
44 זין או מים פחות משלשה לגין בחוץ - פטור, בין בשאר
45 ימי השנה בין בחג; הואיל וחסר השעור, חרי אינן ראויין

מתוך מהדורת חזק

ב. ואימתי זמן שחיטתו? של בקר - שוחטין אותו קדם
 שתעלה החמה, משיאיר פני כל המזרח; ופעם אחת
 דחקה שעה את [נאנסו] הצבור בבית שני, והקריבו
 תמיד של שחר בארבע שעות ביום.
 ג. תמיד של בין הערבים, שוחטין אותו משיאיר
 [שינסו] הצל [למזרח] ויבר לכל שהאריך, והוא משש
 ומחצה ומעלה, עד סוף היום; ולא היו שוחטין אותו בכל
 יום אלא בשמונה שעות ומחצה, וקרב בתשע ומחצה.
 ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחלת זמן שחיטתו?
 מפני הקרבנות של יחיד או של צבור; לפי שאסור
 להקריב קרבן כלל קדם תמיד של שחר, ולא שוחטין
 קרבן אחר תמיד של בין הערבים, חוץ מקרבן פסח לבדו,
 שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות.
 ד. אין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין
 הערבים; וכן מחסרי כפורים [נ] טמא שטבל וטהר וטרם
 הקריב קרבנו [מקריבין פסחין] אחר תמיד של בין הערבים
 ביום ארבעה עשר, כדי שיהיו טהורין לאכל פסחיהן
 לערב.
 ה. ערב פסחים, בין בחל בין בשבת, היה התמיד נשחט
 בשבע ומחצה, וקרב בשמונה ומחצה, כדי שיהיה להן
 פנאי לשחט פסחיהן; ואם חל ערב פסחים להיות ערב
 שבת, היו שוחטין אותו בשש ומחצה בתחלת זמנו, וקרב
 בשבע ומחצה - כדי שיהיה להן רוח ביום לצלות קדם
 שיכנס השבת.
 ו. אף על פי שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים,
 מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום; ומקטירין
 אברי עולות והאמורין עד חצי הלילה, כמו שבארנו
 במעשה הקרבנות. ואכרין ואמורין שלא נתאכלו, בין מן
 התמיד בין משאר הקרבנות - מהפכין בהן כל הלילה עד
 הבקר, שנאמר: "על מוקדה על המזבח כל הלילה עד
 הבקר".
 ז. אברים של תמיד דוחין את הטמא [נ] שאם נעשה
 בטומאה קרב בטומאה [ואינן דוחין את השבת, אלא בערב
 שבת בלבד מקטירין אברי תמיד של ערב שבת; שהתמיד
 - תחלתו דוחה שבת, וסופו אינו דוחה. חלבי שבת -
 קרבין בלילי יום טוב, אם חל יום טוב להיות במוצאי
 שבת; אבל אין קרבין בלילי יום הכפורים, שנאמר: "עלת
 שבת, בשבתו" - ולא בשבת אחרת [ויום כיפור נקרא
 שבת], ולא עולת חל ביום טוב.
 ח. ארבעה עשר [בניסן] שחל להיות בשבת - מקטירין
 חלבי הפסחים בלילי יום טוב, מפני שהן בחלבי שבת.
 ט. אין פוחתין [לא יהיו פחות] מששה טלאים המבקרין
 [בדוקים ממוחין] בלשפת הטלאים שבמקדש; ויהיו
 מוכנים קדם יום הקרבה, בארבעה ימים. אף על פי שהיו
 מבקרין אותו מתחלה, לא היו שוחטין את התמיד עד
 שמבקרין אותו שניה קדם השחיטה לאור האבוקות;

יב. שנים שאחזו באבר והעלוהו בחוץ - חיבין, שנאמר:
 "איש איש אשר יעלה עלה" - אפלו איש ואיש שהעלו,
 חיבין.
 יג. הזורק מקצת מתנות [של טז] בחוץ, חיב. המקבל דם
 חטאת בכוס אחד, נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן בפנים - חיב
 על הנתן בחוץ, שהרי כלו ראוי לקרב בפנים; ואם נתן
 ממנו בפנים וחזר ונתן בחוץ - פטור, מפני שהן שירים.
 אבל אם קבל בשני כוסות, בין שנתן שניהן בחוץ, או
 אחד בחוץ ואחד בפנים, או אחד בפנים ואחד בחוץ -
 הרי זה חיב.
 יד. הקמץ והלבונה של מנחה, שהקריב אחד מהן בחוץ,
 או הקריב אחד בפנים והשני בחוץ - חיב; וכן שני בזיכי
 לבונה של לחם הפנים שהקריב אחד מהן בחוץ, או אחד
 בפנים ואחד בחוץ - חיב.
 טו. מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלה חוץ לעזרה -
 חיב, מפני שהוא ראוי לקרב בפנים; שהרי מטר להקריב
 אף על פי שאין שם בית, שקדשה ראשונה קדשה לשעמה
 [לזמנו] וקדשה לעתיד לבוא [לנצח], כמו שבארנו.
 טז. השוחט קדשי [נ] שהתקבלו [נ] גויים בחוץ, חיב; וכן
 המעלה אותן בחוץ. והגויים מתירין להקריב עולות לשם
 בכל מקום, והוא שיקריבו בבמה שיבנו. ואסור לסייע
 ולעשות שליחותן, שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומטר
 להורות להם וללמדם היאך יקריבו לשם האל ברוך הוא.
 בריך רחמנא דסייען

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצוות - שמונה עשרה מצוות
 עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא פסוק:
 (א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות; (ב) להדליק
 אש על המזבח בכל יום; (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים
 את הדשן בכל יום; (ה) להקטיר קטרת בכל יום;
 (ו) להדליק גרות בכל יום; (ז) שיקריב בהן גדול מנחה
 בכל יום, והיא הנקראת 'תביתין'; (ח) להוסיף שני
 כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם הפנים;
 (י) מוסף ראשי קדשים; (יא) מוסף הפסח;
 (יב) להקריב עמר התנופה; (יג) לספר כל איש ואיש
 שבעה שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף עצרת;
 (טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל
 הלחם ביום עצרת; (טז) מוסף ראש השנה; (יז) מוסף
 יום צום; (יח) מוסף החג; (יט) מוסף שמיני עצרת.
 ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והן
 הנקראין 'תמידין', אחד בבקר ואחד בין הערבים.
 שנאמר: "שנים ליום, עלה תמיד".

1. המכבה אש המזבח - לוקה, שנאמר: "לא תכבה";
 2. אפלו גחלת אחת, ואפלו הורידה מעל המזבח וכבה -
 3. לוקה. אבל אש מחתה, ואש מנורה שהכנינה במזבח
 4. להדליק ממנה - אף על פי שכבה אותה בראש המזבח,
 5. פטור; שהרי נתקה [נלקחה] למצוה אחרת, ואין אני קורא
 6. בהן אש המזבח.
 7. ז. כשמסדר עצי מערכה גדולה, מסדר אותה במזרח
 8. המזבח; ויהיה מראיה שהתחיל לסדר מן המזרח. ורוח
 9. היה בין הגזרין. וראשי הגזרין הפנימיין היו נוגעין בדשן
 10. [א9] שבאמצע המזבח, והוא הנקרא 'תפוח'.
 11. ח. ואחר שמסדר מערכה גדולה, חוזר ובורר עצי תאנה
 12. יפים, ומסדר מערכה שניה של קטרת מפגד קרן מערבית
 13. דרומית, משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות, ובה
 14. [היה מניח עצים באופן שיוותרו לאחר השריפה כמיותן]
 15. כמו חמש סאין גחלים. ובשבת עושין בה כמו שמננה
 16. סאין גחלים, מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בויכי
 17. לבונה של לחם הפנים.
 18. ט. מערכה שלישית של קיום האש - עושה אותה בכל
 19. מקום שירצה מן המזבח, ומצית בה את האש; ולא יצית
 20. האש למטה ויעלה אותה למזבח, אלא במזבח עצמו
 21. מציתין, שנאמר: "ואש המזבח תוקד בו" - מכאן להצתה,
 22. שלא תהיה אלא בראשו של מזבח.
 23. י. הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום - מצות עשה,
 24. שנאמר: "והרים את הדשן"; והיא עבודה מעבודות
 25. כהנה. ובגדי כהנה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן
 26. הפלים שמשמש בהן בשאר עבודות, שנאמר: "ופשט את
 27. בגדיו ולבש בגדים אחרים, והרים את הדשן" - אינו אומר
 28. "אחרים" שיהיו בגדי חל, אלא שיהיו פחותין מן
 29. הראשונות, לפי שאינו דרך ארץ שימזג כוס לרבו בפגדים
 30. שבשל בהם קדרה לרבו.
 31. יא. אימתי תורמין הדשן? בכל יום - משיעלה עמוד
 32. השחר; ובקגלים - משליש אחרון של לילה; וביום
 33. הכפורים - מחצי הלילה.
 34. יב. כיצד תורמין? מי שזכה לתרם, טובל ולובש בגדי
 35. הרמה, ומקדש ידיו ורגליו; ואומרין לו: 'הזהר שמא תגע
 36. בפלי עד שתקדש ידיך ורגליך'. ואחר כך לוקח המחמה,
 37. ושל כסף היתה; והיא היתה נתונה במקצוע [קרן זית] בין
 38. כבש למזבח, במערבו של כבש. ונוטל את המחמה, ועולה
 39. לראש המזבח, ומפנה את הגחלים הילף והילף, וחותה מן
 40. הגחלים שנתאכלו בלב האש, ויורד למטה לארץ. והופך
 41. פניו לצפון, ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות
 42. כלפי הצפון, וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה
 43. רחוק מן הכבש שלשה טפחים, במקום שנותנין מראות
 44. העוף [- מעי העוף] ודשון [א9] המזבח הפנימי והמנורה.
 45. וחתה זו שחותה במחמה ומוריד לרצפה אצל המזבח -
 46. היא המצוה של כל יום.
 יג. אחר שירד זה שתורם, רצין הכהנים ומקדשין ידיהן

ומשקין אותו מים בכוס של זהב, כדי שיהיה נוח להפשט
 [העור].
 י. כמעשה תמיד של שחר, כן מעשה תמיד של בין
 הערבים; והכל כמעשה העולה שכתבנו במעשה
 הקרבנות. ולא היו כופתין את הטלה, שלא יחקו את
 המינין [עבודה זרה]; אלא אותיו ידיו ורגליו בידיהן; וכן
 היתה עקדתו, ראשו לדרום ופניו למערב.
 יא. תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית
 של בית המטבחים על טבעת שניה, ושל בין הערבים -
 על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שניה, כדי
 שיהיה כנגד השמש; דברי קבלה [ממשה מסיני] הן,
 שיהיו נשחטין כנגד השמש.
 יב. טעו או שגגו, אפלו הזידו, ולא הקריבו תמיד של
 שחר - יקריבו תמיד של בין הערבים. במה דברים
 אמורים? בשנתחנף המזבח. אבל היה מזבח חדש, שעדין
 לא קרב עליו כלום - לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים;
 שאין מחנכין [וחונכין] מזבח העולה אלא בתמיד של
 שחר.

פרק ב

א. מצות עשה להיות אש יקודה תמיד על המזבח,
 שנאמר: "אש תמיד תוקד על המזבח"; אף על פי שהאש
 ירדה מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט - שנאמר:
 "ונתנו בני אהרן הפהנים אש על המזבח".
 ב. בבקר עורכין עצים, ועושים בראש המזבח מערכה
 גדולה של אש - שנאמר: "ובער עליה הפהן עצים בבקר
 בבקר"; וכן מצוה לעלות בשני גזרין של עץ עם תמיד
 של שחר, יתר על עצי המערכה - שנאמר: "ובער עליה
 הפהן עצים בבקר". וכן מוסיפין שני גזרין עם תמיד של
 בין הערבים, שנאמר: "וערכו עצים על האש" - מפי
 השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבתמיד של בין
 הערבים הפתוב מדבר.
 ג. שני גזרין של בין הערבים - מצלין אותן שני כהנים,
 כל אחד ואחד בעץ יחיד בידו, שנאמר: "וערכו", הרי
 כאן שנים. אבל של שחר - בכהן אחד.
 ד. שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום:
 ראשונה - מערכה גדולה, שעליה מקריבין התמיד עם
 שאר הקרבנות; ומערכה שניה בצדה - קטנה, שממנה
 לוקחין אש במחמה להקטיר קטרת בכל יום; ומערכה
 שלישית - אין עליה כלום, אלא לקיום מצות האש,
 שנאמר: "אש תמיד תוקד".
 ה. מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה
 שנאמר: "על מוקדה על המזבח", זו מערכה גדולה;
 "ואש המזבח תוקד בו", זו מערכה שניה של קטרת;
 "והאש על המזבח", זו מערכה שלישית של קיום האש.
 אבל אברים ופדרים שלא נתאכלו מפערי, נותנין אותן
 בצדי מערכה גדולה.

46 ה. ומי שזכה בקטרת נוטל כלי מלא קטרת גדוש, וכסוי
47 היה לו, ויבזז' היה שמו; ונותן הבזז בתוך כלי אחר,
48 ו'כף' היה שמו, ומכסה את הכף בבגד קטן, ואוחז הכף
49 בידו ונכנס, ועמו אחר, במחתה של אש בידו. וכיצד
50 חותה? זה שזכה במחתה לוקח מחתה של כסף, ועולה
51 לראש המזבח, ומפנה הגחלים הילך והילך; ונוטל מן
52 הגחלים שנתאכלו במערכה שניה, ויורד ומערך [שופכן]
53 לתוך מחתה של זהב. אם נתפזר מן הגחלים כמו קב או
54 פחות, מכבדן לאמה; ובשבת, כופה עליהן הפסקתר [כלי
55 גדול]. ואם נתפזר יתר על קב, חוזר וחותרה.
56 ו. שלשה דברים היה הפסקתר משמש: כופין אותו על
57 הגחלים ועל השרץ בשבת [מפני הטומאה], ומורידין בו
58 את הדשן מעל המזבח.
59 ז. ומקדים לפניהן זה שדשן המזבח הפנימי, ונוטל הטני
60 שבו דשון המזבח, ומשתתחו ויוצא. וזה שבידו המחתה
61 צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי, ומרדדן [פורשן
62 שטוח] בשולי המחתה, ומשתתחו ויוצא. וזה שבידו הכף
63 נוטל הבזז מתוך הכף, ונותנו לאהובו או לקרובו, ורואה
64 אם נתפזר מן הקטרת מעט בכף; אהובו או קרובו נותן
65 לו לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטרת שבבזז, ומשתתחו
66 ויוצא.
67 ח. ואמרין לזה המקטיר: 'הזהר שלא תתחיל [לשפוך]
68 מלפניך [בצמוד אליך], שלא תכנה; ומתחיל ומשליך
69 הקטרת על האש בנחת כמי שמרקד [מנפה] סלת, עד
70 שתתדרה על כל האש.
71 ט. ואין המקטיר מקטיר, עד שהמנחה אומר לו:
72 'הקטר'! ואם כהן גדול הוא, אומר לו המנחה: 'אישי כהן
73 גדול, הקטר! ואחר שאומר לו, יפרשו כל העם, ויקטיר
74 המקטיר, וישתתחו ויוצא.
75 י. דשון המנורה והטבת הנרות בבקר ובין הערבים -
76 מצות עשה, שנגאמר: "ערוך אתו אהרן ובניו"; והדלקת
77 הנרות דוחה את השבת ואת השמאה, כקרבנות שקבוע
78 להן זמן - שנגאמר: "להעלות גר תמיד".
79 יא. וכמה שמן הוא נותן לכל גר? חצי לג שמן, שנגאמר:
80 "מערב עד בקר" - תן לו במדה שיהיה דולק מערב עד
81 בקר. ואין מחנכין המנורה אלא בהדלקת שבועה גרומה
82 בין הערבים.
83 יב. מה הוא דשון המנורה? כל גר שפכה - מסיר
84 הפתילה וכל השמן שפזר, ומקנחו, ונותן בו פתילה אחרת
85 ושמן אחר במדה, והוא חצי לג; וזה שהסיר, משליכו
86 במקום הדשן אצל המזבח, עם דשון המזבח הפנימי
87 והחיצון; ומדליק גר שפכה. והדלקת הנרות היא הטבתן.
88 וגר שמצאו שלא ככה, מתקנו.
89 יג. גר מערב [האמצע] שפכה - אין מדליקין אותו
90 אחר דשון אלא ממזבח החיצון. אבל שאר הנרות - כל
91 גר שפכה מהן, מדליקו מגר חברו.
92 יד. וכיצד מדליקו? מושך הפתילה עד שמדליקה,

1 ורגליהן במהרה, ונוטלין את המגרפות [יעים] ואת
2 הצנורות [שפודים], ועוליין לראש המזבח, וכל אברי
3 העולות ואמורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה -
4 מחזירין אותן לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין
5 [מספיקים] - סודרין [מסודרים] אותם בכבש כנגד הסוכב
6 [אמצע המזבח]. ואחר כך גורפין הדשן [אפר] במגרפות
7 מכל צדדי המזבח, ומעלין אותו ערמה על גבי התפוח
8 [ערמת האפר], וגורפין מאותה הערמה בפסקתר, והוא כלי
9 גדול שמחזיק לתך [- מידה גדולה של חצי כור]; ומורידין
10 אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו, אלא מניחין
11 הערמה גבוהה באמצע המזבח, מפני שהוא נואי למזבח.
12 יד. כל מי שרצה מן הכהנים - ממלא מן הדשן שהורידו
13 למטה, ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן; ואין להוצאת
14 הדשן לחוץ פיס, אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן
15 מלהוציא את הדשן.
16 טו. ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה, אין בעלי
17 מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו חוץ לעיר, מניחין
18 אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה, ולא
19 הנזקים גורפין אותו; ולא יפזרנו שם - שנגאמר: "ושמו",
20 שייניחנו בנחת. ואסור להנות בו.

יום שלישי כ"ו סיון ה'תשע"ד

פרק ג

22
23 א. מצות עשה להקטיר הקטרת על מזבח הזהב שבהיכל
24 פעמים בכל יום, בבקר ובין הערבים, שנגאמר: "והקטיר
25 עליו אהרן קטרת סמים". לא הקטירו בבקר - יקטירו בין
26 הערבים, אפלו היו מזידין; ואין מחנכין [חונכים] מזבח
27 הזהב אלא בקטרת של בין הערבים.
28 ב. כמה מקטירין ממנה בכל יום? משקל מאה דינרין,
29 חמשים בבקר וחמשים בין הערבים. מזבח שנגער,
30 מקטירין קטרת במקומו [- שהיה קיים]. וקטרת שפקעה
31 [קפצה] מעל גבי המזבח, אפלו קרטיין [חתיכות שלמות]
32 שבה - אין מחזירין אותם.
33 ג. בעת שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום - פורשין כל
34 העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח; לא יהיה שם אדם,
35 עד שיצא זה שהקטיר הקטרת. וכן בשעה שיכנס בדם
36 חטאות הנעשות בפנים, פורשין הכל מבין האולם
37 ולמזבח עד שיצא, שנגאמר: "וכל אדם לא יהיה באהל
38 מועד בבואו לכפר בקדש וגו'" - בגין אב [- מלמד] לל
39 כפרה שבקדש, שלא יהיה שם אדם.
40 ד. כיצד סדר הקטרת הקטרת בכל יום? מי שזכה בדשון
41 המזבח הפנימי נכנס וכלי קדש, וטני' היה שמו, ושל זהב
42 היה, ומחזיק קבים וחצי; מניח הטני בארץ לפניו, וחופן
43 בידיו האפר והפקחם שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני,
44 ובאחרונה [- מה שלא ניתן לאסוף ביד] מכבד [מטאטא]
45 את השאר לתוכו, ומניחו שם בהיכל ויוצא.

פרק ד

48

א. כל העבודות האלו שעושין בכל יום, בפנים [גורל] היו
עושין אותן. וכיצד היו עושין? כל כהני בתי אבות
[המשמרת] של יום נכנסין ללשפת הגזית אחר שיעלה
עמוד השחר, והן מלכשין בנגדי כהנה, והממנה שעל
הפסות עמקן, והן עומדין בהקפה [במעגל]. והממנה
נוטל מצנפת מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה, והוא
האיש שמתחילין למנות ממנו. ומפסין כמו שיתבאר.
ב. ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין, ושאר הכהנים -
מוסרין אותן לחזנין [שמשים], ומפשיטין אותם את בגדי
הקדש, ולא היו מניחין [משאירים] עליהן אלא המכנסים
בלבד, עד שלובשין בגדי חל; וחוזרין ופושטין את
המכנסים של הקדש, ומחזירין החזנין את הכלים לחלונות
[תאי הבגדים].
ג. כיצד מפסין? עומדין בהקף, ומסכימין על מנן
שמוני, מאה או אלף או כל מנן שסכימו עליו, והממנה
אומר להן: 'הצביעו'! והן מוציאין אצבעותיהן אחת או
שתיים; ואם הוציא שלש, מונין לו שלש. ואין מוציאין
[אגודל במקדש, מפני הרמאים, שהגודל קצר, ונוח
להוציאו ולכפותו - ויטה הגורל]; והמוציא גודל, אין
מונין אותו לו. ומתחיל הממנה למנות מן האיש הידוע
שהסיר מצנפתו תחלה; ומונה על אצבעותיהן, וחוזר
חלילה, עד שישלים המנן שהסכימו עליו. והאיש ששלם
המנן אצל אצבעו, הוא שיצא בפנים ראשון לעבודה.
ד. ולמה מונין המנן שהסכימו עליו על האצבעות
שהוציאו, ולא היה מונה על האנשים עצמן? לפי שאסור
למנות את ישראל אלא על ידי דבר אחר, שנאמר:
"ויפקדם בטלאים".
ה. ארבעה פסות היו מפסין בכל יום בשחרית: הפיס
הראשון - מי תורם את המזבח; הפיסו, וזכה מי שזכה
לתרם. והוא מסדר את המערכה, והוא מעלה שני גזרי
עצים למזבח, והוא מכניס מחתה מלאה אש מן המזבח
החיצון למזבח הנזב להקטיר עליה קטרת.
ו. הפיס השני - זוכין בו שלשה עשר על סדר צמידות.
כיצד? הממנה אומר להן: 'הצביעו'! ומונה כדרך
שבארנו. וזה שיצא בפנים ראשון, הוא שוחט תמיד של
שחר; והשני שהוא עומד בצדו, הוא מקבל את דם
התמיד והוא זורקו; והשלישי הסמוך לשני, מדשן המזבח
הפנימי שהוא מזבח הקטרת; והרביעי שבצדו, מדשן את
המנורה ומטיב את הנרות; והחמישי, מעלה ראש התמיד
ורגלו לכבש; והששי, מעלה שתי הידים; והשביעי,
מעלה העקץ [י"א זב] והרגל; והשמיני, מעלה הקזה
והגרה [צוואר]; והתשיעי, מעלה שתי הדפנות; והעשירי,
מעלה הקרבים [מעיים]; והאחד עשר, מעלה [מנחת] סלת
הנסכים; והשנים עשר, מעלה החבתין; והשלשה עשר,
מעלה היין של נסכים.

ומחזירה; לפי שהנרות קבועים [מחזירים] במנורה, ואינו
יכול להדליק בגר אחר [של חולין], משום בדין.
טו. כל הפתילות שאסור להדליק בהן בשבת [מפני
שאינם דולקות יפה], אסור להדליק בהן במקדש במנורה,
שנאמר: "להעלות נר תמיד" - שתהא שלהבת עולה
[דולקת] מאליה.
טז. לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת, אלא מטיב
חמשה נרות ומפסיק, ועושה עבודה אחרת, ואחר כך נכנס
ומטיב השנים; כדי להרגיש את [שתורגש התכונה ב] כל
העזרה.
יז. כל נר שפקה, מדליקין אותו מר אחד מהן כמו
שבארנו. וכיצד סדר ההטבה? זה שזכה בדשון המנורה
נכנס, וכלי בידו, וכוז' שמו, ושל זהב היה, דומה לקיתון
גדול. מדשן בו את הפתילות שבהן, ואת השמן שנשא
בגר, ומטיב חמשה נרות. ומניח הכוז' שם לפני המנורה
על מעלה שניה משלש מעלות שלפניה, ויוצא. ואחר כך
נכנס, ומטיב שני הנרות, ונוטל הכוז' בידו, ומשתתה
ויוצא.
יח. [מנחת] חבתי כהן גדול - מצות עשה להקריב בכל
יום, מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים
עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפיתן דוחין את
השבת ואת השמאה [אם נטמאה כל הסולת שיש, או
נטמאו כל הכהנים], ככל קרבן שקבוע לו זמן, שנאמר:
"תפניי" - שתהיה נאה, ולא תאפה מבצרב. ועוד, אם
תאפה מבצרב - תפסל בלינה, שהמרחשת [מין מחבת]
מכלי הקדש היא [- שפוטלין את הלן בהן], כמו שבארנו.
יט. טחינת סלתן והקרבנות [- הניפוי] - בחוץ [מחוץ
לעזרה], ואין דוחין את השבת.
כ. כהן שהקריב מחצה בשחרית, ומת או נטמא או נולד
לו מום, ומנו כהן אחר תחתיו - לא יביא חצי עשרון
מביתו, ולא חצי עשרון של ראשון; אלא מביא עשרון
שלם, וחוצהו, ומקריב מחצה, ומחצה אבר.
כא. נמצאו [במקרה הנ"ל] שני חציין קרבין, ושני חציין
אובדין. ואלו שני החציין האובדין - מניחין אותן עד
שתעבר צורתן [- שיתקלקלו], ויוצאין לבית השרפה; וכן
אם אבר או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין
אותן? בעזרה.
כב. מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון,
ולא מנו כהן אחר תחתיו - מביאין היורשין עשרון שלם
[עבור פגרתו], ועושין אותה חבתין; ושלמה היתה קרבה.
מת כהן גדול קדם שיקריבו בבקר, ולא מנו כהן אחר
תחתיו - מקריבין אותה עשרון שלם בבקר, ועשרון שלם
בין הערבים. ואין כופלין שמנה וילבנתה אף על פי
שנכפלה הסלת, אלא מפרשין להם שלשת לגין שמן,
וקמץ לבונה, לג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה לעשרון
של בקר, ולג ומחצה שמן וחצי קמץ לבונה לעשרון של
בין הערבים.

48 בָּהֶן [- שלש מזה ושלש מזה], שְׁנָאֹמֶר: "וְהִיטָה לְאַהֲרֹן
49 וּלְבָנָיו" - מִחֻצָּה לְאַהֲרֹן, וּמִחֻצָּה לְבָנָיו; וְאֵין כֹּהֵן גָּדוֹל
50 נוֹטֵל פָּרֶס [חלה פרוסה], שְׂאִין זֶה כְּבוֹדוֹ.

פָּרָק ה

51
52 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְסֹדֵר לֶחֶם הַפָּנִים בְּכָל יוֹם שַׁבָּת עַל
53 הַשֻּׁלְחָן לִפְנֵי ה' בְּהִיכָל - שְׁנָאֹמֶר: "בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם
54 הַשַּׁבָּת יִצְרָכְנוּ".

55 ב. וְדָבָר בְּרוּר בַּתּוֹרָה, שֶׁהוּא שְׁתֵּים עָשָׂר חֲלוֹת, כָּל חֲלָה
56 שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים. וְעוֹרְכִין אוֹתוֹ שְׁנֵי סְדָרִים - שֵׁשׁ חֲלוֹת בְּכָל
57 סֵדֵר, חֲלָה עַל גְּבִי חֲלָה; וּבֵין כָּל שְׁתֵּי חֲלוֹת שְׁלֹשָׁה קָנִים
58 שֶׁל זָהָב, כְּדֵי שִׁתְּהִיָּה הַרוּחַ מִנְשָׁכָת בּוֹ [ולא יתעפשו];
59 וְסוּמָף כָּל מַעֲרָכָה בְּשְׁתֵּי קָשׁוֹת [יְתִידוֹת]. וְנוֹתְנִין בְּצֹד כָּל
60 מַעֲרָכָה, כָּלִי שֵׁשׁ בּוֹ קָמָץ לְבוֹנָה - שְׁנָאֹמֶר: "וְנִתְּתָה עַל
61 הַמַּעֲרָכָה לְבוֹנָה זָכָה"; וְכָלִי זֶה הוּא הַנִּקְרָא 'בִּצְדָּה'. נִמְצָאוּ
62 שְׁנֵי קָמָצִי לְבוֹנָה בְּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין. וְשׁוּלִים [תחתית שטוחה]
63 הֵיוּ לְבְּזִיכִין, כְּדֵי שִׁנְיָחוּם עַל הַשֻּׁלְחָן.

64 ג. שְׁנֵי הַסְּדָרִים מַעֲבָדִין זֶה אֶת זֶה, וְשְׁנֵי הַבְּזִיכִין מַעֲבָדִין
65 זֶה אֶת זֶה, וְהַסְּדָרִים וְהַבְּזִיכִין מַעֲבָדִין זֶה אֶת זֶה. וְאֵין
66 מַחֲנִיכִין [חונכים] הַשֻּׁלְחָן אֲלָא בְּלֶחֶם הַפָּנִים בְּשַׁבָּת. מִיּוֹם
67 הַשַּׁבָּת לְיוֹם הַשַּׁבָּת, מוֹצִיאִין אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוּא שֵׁשׁ עַל
68 הַשֻּׁלְחָן מִשַּׁבָּת שְׁעֶבְרָה, וּמְסַדְרִין לֶחֶם אַחֵר. וְזֶה
69 שְׁמוֹצִיאִין - הוּא שְׁחֹלְקִין שְׁתֵּי הַמִּשְׁמְרוֹת, הַנִּקְנָסֶת
70 וְהַיּוֹצֵאתָ, עִם כֹּהֵן גָּדוֹל; וְאוֹכְלִין אוֹתוֹ.

71 ד. וְכִיצַד מְסַדְרִין אֶת הַלֶּחֶם? אַרְבָּעָה כֹּהֲנִים נִקְנָסִים,
72 שְׁנֵים בִּידָם שְׁנֵי סְדָרִים, וְשְׁנֵים בִּידָם שְׁנֵי בְּזִיכִין; וְאַרְבָּעָה
73 מְקַדְמִין לַפְּנִיָּהם, שְׁנֵים לְטַל שְׁנֵי סְדָרִים, וְשְׁנֵים לְטַל שְׁנֵי
74 בְּזִיכִין שֶׁהֵיוּ שֵׁשׁ עַל הַשֻּׁלְחָן. הַנִּקְנָסִין עוֹמְדִין בְּצִפּוֹן
75 וּפְנִיָּהם לְדָרוֹם, וְהַיּוֹצֵאִין עוֹמְדִין בְּדָרוֹם וּפְנִיָּהם לְצִפּוֹן.
76 אֵלּוּ מוֹשְׁכִין וְאֵלּוּ מְנִיחִין, וְטַפְּחוּ שֶׁל זֶה לְתוֹךְ טַפְּחוּ שֶׁל
77 זֶה [- יחיד] - שְׁנָאֹמֶר: "לִפְנֵי תְּמִיד" [שלא יהיה השולחן
78 בלא לחם].

79 ה. יָצְאוּ וְנִתְּנוּ אֶת הַלֶּחֶם שֶׁהוֹצִיאוּ עַל שֻׁלְחָן זָהָב אַחֵר
80 שֶׁהָיָה בְּאוֹלָם; וְהַקְטִירוּ הַבְּזִיכִין, וְאַחֵר כֹּף מְחַלְקִין
81 הַחֲלוֹת. וְאֵם חָל יוֹם הַפְּפוּרִים לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, הַחֲלוֹת
82 מִתְחַלְקוֹת לְעֶרֶב.

83 ו. כִּיצַד מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים? מְבִיאִין עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סָאִים
84 חֲטִים הָרְאִיוּן לְמִנְחָתוֹ, וְשִׁפִּין [משפשוין] אוֹתָן וּבּוֹעֲטִין
85 בָּהֶן כְּשֶׁאֵר חֲטֵי מִנְחָתוֹ; וְטוֹחֲנִין אוֹתָן, וּמְנַפִּין מִקֵּץ בְּאַחַת
86 עֲשָׂרָה נֶפֶשׁ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים עֲשָׂרִין סֵלֹת, וְעוֹשִׂין מִקֵּץ
87 שְׁתֵּים עָשָׂרָה חֲלוֹת מִצּוֹת [שאינם חמץ]. לֹא נֶפֶשׁ אוֹתָן
88 בְּאַחַת עֲשָׂרָה נֶפֶשׁ, אוֹ שְׁלֹשׁ הוֹצִיָּאָן מִעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע סָאִים
89 - הוֹאִיל וְנַעֲשׂוּ סֵלֹת מִכָּל מְקוֹם, כְּשֹׁת; לֹא נֶאֱמָרוּ
90 הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ אֲלָא לְמַצְוָה.

91 ז. וְלִישְׁתָּן וְעִרִכְתָּן בַּחוּץ, וְאִפְּתִין בְּפָנִים בְּעִזָּרָה כְּשֶׁאֵר
92 הַמִּנְחָתוֹ. וְלִשְׁתִּין אוֹתָן אַחַת אַחַת, וְאוֹפִין אוֹתָן שְׁתֵּים
93 שְׁתֵּים.

1 ז. הַפִּסֵּס הַשְּׁלִישִׁי - אוֹמֵר לָהֶם הַמִּמְנָה לְכָל אֲנָשִׁי בֵּית אָב
2 שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם: 'מִי שְׁלֹא הִקְטִיר קִטְרֵת מִיָּמָיו, יָבוֹא
3 וְיִפְּסֵם! יִתְקַבְּצוּ אֲצֵל הַמִּמְנָה, וְיִפְּסוּ; וּמִי שִׁיצָא בְּפִיס זֶה
4 רֹאשׁוֹן, הוּא שְׂיֻזָּה לְהַקְטִיר קִטְרֵת.

5 ח. הַפִּסֵּס הָרְבִיעִי - מִתְקַבְּצִין בָּלָן, וּמִפִּסִּין לִידַע מִי
6 מַעֲלָה אֲבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לְמוֹנַח; הַפִּסִּיו, וְזָכָה מִי שְׂיֻזָּה.
7 תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים - אֵין מִפִּסִּין לוֹ פִּיס אַחֵר, אֲלָא
8 כָּל כֹּהֵן שְׂיֻזָּה בְּעִבּוּדָה מִן הָעִבּוּדוֹת שְׁחִירָתוֹ, יֻזָּה בָּהּ בֵּין
9 הָעֶרְבִים: חוּץ מִן הַקְטִרָתוֹ, שֶׁהוּן מִפִּסִּין לָהּ פִּיס אַחֵר בֵּין
10 הָעֶרְבִים; וְיָבוֹא כָּל מִי שְׁלֹא הִקְטִיר קִטְרֵת מֵעוֹלָם מֵאֲנָשִׁי
11 אוֹתוֹ בֵּית אָב, וְיִפְּסוּ עֲלֵיָּה. וְאֵם כִּבֵּר הַקְטִירוֹ בָּלָן
12 מִיָּמָיָהּ, מִפִּסִּין לָהּ בָּלָן בְּשִׁחִירָתוֹ בְּפִיס שְׁלִישִׁי, וְזֶה
13 שְׂיֻזָּה לָהּ שְׁחִירָתוֹ מִקְטִירָה בֵּין הָעֶרְבִים.

14 ט. בְּשַׁבָּת, שֵׁשׁ שֵׁם תְּמִידִין וּמוֹסְפִין וְשְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה,
15 כִּיצַד הֵן עוֹבְדִין? מִפִּסִּין בְּשִׁחֵר אֲנָשִׁי אוֹתוֹ בֵּית אָב שֶׁל
16 מִשְׁמֵר הַיּוֹצֵא, וּמְקַרְבִּין תְּמִיד שֶׁל שִׁחֵר וְשְׁנֵי כִבְשֵׁי עוֹלָה
17 שֶׁל מוֹסְפִין; וְכָל שְׂיֻזָּה בְּעִבּוּדָה מִעִבּוּדוֹת הַתְּמִיד שֶׁל
18 שִׁחֵר, הוּא זָכָה בָּהּ בְּשְׁנֵי כִבְשֵׁי מוֹסֵף. וְהַמִּשְׁמֵר הָאֶחָד
19 שְׂיֻכְנָס בְּשַׁבָּת, מִפִּסִּין פִּסּוֹת אַחֲרוֹת לְתְּמִיד שֶׁל בֵּין
20 הָעֶרְבִים. וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ חוֹלְקִין בְּלֶחֶם הַפָּנִים.

21 י. וְאֵין אוֹכְלִין אֶת הַלֶּחֶם עַד שִׁיְקַטְרוּ שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה
22 עַל הָאֵשׁ; וְהַלְבוֹנָה טְעוּנָה מִלַּח כְּשֶׁאֵר הַקְרָבָנוֹת.

23 יא. וְאַחֵר קָרְבַּן הַמוֹסְפִין, מְקַטְרִין שְׁנֵי הַבְּזִיכִין [של
24 לְבוֹנָה]; וְשְׁנֵי כֹהֲנִים מְקַרְבִּין אֶת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין.

25 יב. כִּיצַד חוֹלְקִין לֶחֶם הַפָּנִים בְּכָל שַׁבָּתוֹת הַשָּׁנָה? מִשְׁמֵר
26 הַנִּקְנָס [לשבווע הבא] נוֹטֵל שֵׁשׁ חֲלוֹת, וּמִשְׁמֵר הַיּוֹצֵא נוֹטֵל
27 שֵׁשׁ; הַנִּקְנָסִין חוֹלְקִין בִּיגִיָּה בְּצִפּוֹן, שֶׁהָיָה הֵם מוֹכְנִים
28 לְעִבּוּדָה, וְהַיּוֹצֵאִין חוֹלְקִין בְּדָרוֹם. וּבִזְמַן שִׁיְהִיָּה יוֹם טוֹב
29 שֶׁל אֶחָד מִשְׁלֹשׁ רְגָלִים בְּשַׁבָּת, וְכֵן בְּשַׁבָּת שַׁבָּתוֹף הַחֵג -
30 חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת בְּשֻׁוֹה בְּלֶחֶם הַפָּנִים [ולא רק
31 הַמִּשְׁמֵר הַשְּׁבוּעִי]. וְכֵן אֵם חָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֵג
32 בְּאַחַד בְּשַׁבָּת - חוֹלְקִין כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת בְּשֻׁוֹה מַעֲרָב יוֹם
33 טוֹב שֶׁהוּא שַׁבָּת, בְּלֶחֶם הַפָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּימוּ לְעִבּוּדָה.
34 וְכֵן אֵם חָל יוֹם טוֹב הָאֶחָד לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת - חוֹלְקִין
35 כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת בְּשֻׁוֹה בְּלֶחֶם הַפָּנִים, בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁהִיא
36 מוֹצֵאֵי הַחֵג. וְדָבָר זֶה תִּקְנָהּ, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּאֲחָרוּ הַכֹּהֲנִים
37 בְּשִׁבְלִי חֲלוֹק לֶחֶם הַפָּנִים; וְאֵם נִתְּאֲחָר אֶחָד מִבְּעָלִי
38 מִשְׁמֵר וְלֹא בָּא, יִמְצָא אַחֵר [מִשְׁמֵר הַמִּשְׁמְרוֹת שִׁיחֲלִיפוּ].

39 יג. חָל יוֹם אֶחָד לְהַפְסִיק בֵּין הַשַּׁבָּת וּבֵין יוֹם טוֹב, כְּגוֹן
40 שֶׁהָיָה יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֵג [הסוכות] בְּשְׁנֵי אוֹ יוֹם
41 טוֹב הָאֶחָד בְּחִמִּישִׁי, אוֹ יוֹם טוֹב שֶׁל עֲצָרָת [שבועות]
42 שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּשְׁנֵי אוֹ בְּחִמִּישִׁי - מִשְׁמֵר שְׁזָמְנוּ קְבוּעַ
43 בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת נוֹטֵל עֶשֶׂר חֲלוֹת, וְזֶה הַנִּקְנָס נוֹטֵל שְׁתֵּים;
44 שֶׁהָיָה לֹא נִשְׁאָר לָהֶם לְעִבּוּדָה הֵם לְבָדָם אֲלָא יוֹם אֶחָד,
45 שֶׁהוּא עֶרֶב שַׁבָּת אוֹ אֶחָד בְּשַׁבָּת; וּמִתְעַצְלִין, וְאֵין בָּא
46 מִקֵּץ אֲלָא מִעֵט.

47 יד. כֹּהֵן גָּדוֹל לְעוֹלָם נוֹטֵל מִכָּל מִשְׁמֵר חֲצֵי הַחֲלוֹת שְׂיֻזָּה

יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"ד

פרק ו

א. סדר עבודות התמידות בכל יום כף הוא: סמוך לעלות השחר, יבוא הממנה שעל הפיסות [גורלות], ויקיש על העזרה, ופותחין לו, ומבלשין [בודקים] את כל העזרה, ומעמידין עושי [מנחת] חבתין לעשות החבתין; וכל הפהגים ששם כבר טבלו קדם שיבוא הממנה, ולכשו בגדי כהנה. ויבואו ויעמדו בלשכת הגזית, ויפסו פיס הראשון ושני, ויזכה כל אחד במלאכתו, כמו שבאנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן, ותורם על הסדר שאמרנו. ואחר כך מסדר [על המזבח] מערכה גדולה, ואחר כך מסדר מערכה שניה, ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחן על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשכת הפלים, ומוציאין כל כלי השרת שצריכין להן כל היום. ומשקין את [קרבן] התמיד מים, וזה שזכה בשחיטתו, מושכו לבית המטבחים; וילכו אחריו הפהגים שזכו להעלות האברין, ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול. ובשעת פתיחת השער, שוחטין את התמיד. ואחר כך נכנסין להיכל שני כהנים - האחד שזכה בדשון [ניקוי] המזבח הפנימי, והשני שזכה בדשון המזבח. ב. והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד. ואחר כך זורק הדם, זה שקבלו. ג. ואחר שזורקין הדם, מטיב [מדליק] זה שבהיכל חמש הנרות; ויוציאין שניהן מן ההיכל. ואלו שבבית המטבחים - מפשיטין ומנתחין, וכל אחד מעלה אבר שזכה בו לפבש. ונותנין האברים מחצי פבש וילמשה [- בחלקו] התחתון, במערכו; ושל מוספין - היו נותנין אותן מחצי פבש וילמטון, במזרחו; ושל [קרבנות] ראשי תדשים - נותנין על המזבח מלמעלה, בין קרן לקרן במקום הלוח רגלי [- מעבר] הפהגים, כדי לפרסמו שהוא ראש חדש. ומולחין שם את האברים; ובוזקין [מפורים] מלח על גבי הפבש אפלו בשבת - כדי שלא יחליק, ויפלו הפהגים שם בעת הליכתן בעצים [- הובלת עצים] למערכה; ואף על פי שהמלח חוצץ בין רגליהן ובין הפבש, הואיל ואין ההולכה הזאת עבודה, אינן חוששין [- אין זה חציצה]. ד. ואחר שמעלין האברים לפבש, מתכנסין פלם ללשכת הגזית, והממנה אומר להן: 'ברכו ברכה אחת! והן פותחין וקוראין 'אהבת עולם', ופער הדברות, וישמע, 'יהיה אם שמוע', ויאמר, ויאמץ ויצייב, וירצה, וישם שלום; ובשבת מוספין ברכה אחת, והיא שיאמרו אנשי משמר היצא לאנשי משמר הנכנס: 'מי ששפן שמו בבית הזה, ישפין ביניכם אהבה אתה שלום ורעות'. ואחר כך מפסיקין פיס שלישי ורביעי, וזוכה בקטרת מי שזוכה, ונכנס ומקטיר; ואחר כך נכנס זה שזכה בדשון המזבח,

ח. ושלשה דפוסין [תבניות] של זֶהב היו להן - אחד שנותנין בו החלה והוא בצק, והשני שאופין אותה בו, והשלישי שנותנין אותה בו כשורדין אותה מן התנור, כדי שלא תתקלקל [תשבר]. ט. כל חלה מהן מרבעת, שנאמר: "לחם פנים", שיהיו לו פנים רבים. ארף כל חלה מהן עשרה טפחים, ורחבה חמשה טפחים, ורומה [גובהה] שבע אצבעות; והשלחן - ארכו שנים עשר טפח, ורחבו ששה טפחים. נותן ארף החלה על רחב השלחן - נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן; וכופל את היצא מכאן ומכאן, וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע. וכן מניח חלה על גבי חלה, עד שעורף שש חלות. וכן עושה בצדה מערכה שניה, שש חלות. י. אין אפית לחם הפנים דוחה שבת, ולא את יום טוב, אלא בערב שבת אופין אותן, ועורכין אותן למחר; ואם חל שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי ובערב שבת, אופין אותן מיום רביעי. יא. ולא סדור הקנים ולא גטילתן דוחה שבת; אלא מערב שבת נכנס ושוטטן ונותנין לארף השלחן, ובאחד בשבת [יום א'] נכנס ומכניס את הקנים בין החלות. יב. סדר הלחם בשבת כמצותו, ולא הניח עמו בזיכי לבונה עד למחר, ולשבת הפאה הקטיר הבזיכין - נפסל הלחם, ואינו קדוש; וכן אם סדר את הלחם והבזיכין באחד בשבת, והקטיר הבזיכין לאחר שבת הפאה - הלחם אינו קדוש, ונפסל. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת, נפסל הלחם. יג. כיצד יעשה בלחם ובבזיכין שסדרם לאחר השבת? יניחם שם על השלחן עד שיעבר עליהן יום השבת והן מסדרין [על השולחן], ואחר כך קטיר הבזיכין לשבת [- בשבת] הפאה, אחר השבת שעברה עליהן והם [היו] מסדרין - שאפלו נשאר הלחם עם הבזיכין על השלחן כמה שבתות, אין בכך כלום. יד. סדר את הלחם והבזיכין בשבת כמצותן, והקטיר את הבזיכין לאחר השבת, בין לאחר שבת זו, בין לאחר שבת אחרת הפאה - נפסל הלחם; והרי הוא כקדשים שנפסלו, שחייבין עליהן משום פגול [זבח פסול] ונותר וטמא, כמו שיתבאר. טו. נפרסה חלה אחת מן הלחם - אם עד שלא הסיר הלחם מעל השלחן נפרסה - הלחם פסול, ואינו מקטיר עליו את הבזיכין; ואם אחר שהסיר הלחם נפרס - הלחם פסול, ומקטיר עליו את הבזיכין. טז. הגיע זמן הלחם להסירו, הרי זה כמי שהסירו; ואם נפרס הלחם - מקטיר הבזיכין, אף על פי שלא פרק המערכת. וטמא אחד מן הסדרים, בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה, או שנטמא אחד מן הבזיכין - הטמא בטמאתו, והטהור בטהורו.

47 בְּחִמְשֵׁי, אֹמְרִין: "הַסִּירוֹתִי מִסֶּבֶל שְׁכֻמוֹ". בְּמִנְחָה שֶׁל
48 רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ אֹמְרִים: "קוֹל ה' יִחִיל מִדְּבָר".
49 י. רֹאשׁ חֹדֶשׁ שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - שִׁירָה שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ
50 דוֹחָה אֶת שִׁירָה שֶׁל שֶׁבֶת, כְּדִי לְפָרְסָמוּ שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ.
51 יא. בְּשֶׁבֶת מִקְטִירִין שְׁנֵי בְּזִיכֵי לְבוֹנָה עִם הַמוֹסְפִין, קֹדֶם
52 גִּסּוּף יֵין שֶׁל מוֹסְפִין. וְכֹסֶדֶר שְׁעוֹשִׁין כָּל יוֹם בְּבִקְרָה, כֹּף
53 עוֹשִׁין בֵּין הָעֶרְבִים; חוּץ מִהֶרְמַת הַדָּשָׁן מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן,
54 וְסִדּוּר הַמַּעֲרֻכוֹת, וְהַפִּסּוֹת, שְׁאִין עוֹשִׁין דְּבָרִים אֱלוֹ אֶלָּא
55 בְּכָל יוֹם בְּשֹׁחַר בִּלְבָד, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרָנָה.

פָּרָק ז

56
57 א. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים - מִקְרִיבִין מוֹסֵף רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ אַחֵר
58 תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר. וְכֵמָּה הוּא מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ? פְּרִים שְׁנִים,
59 וְאֵיל אֶחָד, וְשִׁבְעָה כֹּבָשִׁים - הַכֹּל עוֹלוֹת, וְשֹׁעִיר עִזִּים
60 חֲטָאִת.
61 ב. מַעֲשֶׂה כָּל הָעוֹלוֹת אֶחָד הוּא, כְּמַעֲשֶׂה הַתָּמִיד; וּמַעֲשֶׂה
62 הַחֲטָאִת שֶׁל רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְשֶׁל מוֹעֲדוֹת, כְּמַעֲשֶׂה הַחֲטָאִת
63 הַנֶּאֱבָחֶלֶת שֶׁבִּבְרָנָה.
64 ג. בְּפֶסַח - מִקְרִיבִין קֶרֶבֶן מוֹסֵף בְּכָל יוֹם, מִיּוֹם הָרִאשׁוֹן
65 עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי, כְּמוֹסֵף רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים: פְּרִים שְׁנִים, וְאֵיל
66 אֶחָד, וְשִׁבְעָה כֹּבָשִׁים - הַכֹּל עוֹלוֹת, וְשֹׁעִיר חֲטָאִת
67 הַנֶּאֱבָחֶלֶת. בְּיוֹם שְׁנֵי שֶׁל פֶּסַח, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר בְּנִיִּסָּן
68 - מִקְרִיבִין יֵתֵר עַל מוֹסֵף שֶׁל כָּל יוֹם, כְּכֹשׁ לְעוֹלָה עִם
69 עֹמֶר הַתְּנוּפָה [- קֶרֶבֶן הָעוֹמֶר]; וְהוּא מִנְחָה שֶׁל צֶבֶר, כְּמוֹ
70 שֶׁבִּבְרָנָה.
71 ד. וְזִמְנוֹ קְבוּעַ, לְפִכֶּךָ דוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת הַטָּמֵא.
72 ה. אֵין מְבִיאִין מִנְחָה זוֹ אֶלָּא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמַר:
73 "וְהִבְאִיתֶם אֶת עֹמֶר רֵאשִׁית קִצְיֹרְכֶם". מִצְוָתוֹ לְבֹא מִן
74 הַקְּרוֹב [לִירוּשָׁלַיִם]; לֹא בִּכְר [- הַבְּשִׁיל רֵאשׁוֹן] הַקְּרוֹב,
75 מְבִיאִין אוֹתוֹ מִכָּל מְקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
76 ו. מִצְוָתוֹ לְהַקְצֵר בְּלִילָה - בְּלִיל שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר, בֵּין [חל
77 פסח] בַּחֹל בֵּין [חל] בְּשֶׁבֶת.
78 ז. וְכָל הַלֵּילָה כָּשֶׁר לְקַצִּירַת הָעֹמֶר; וְאֵם קִצְרוּהוּ בְּיוֹם,
79 כָּשֶׁר.
80 ח. מִצְוָתוֹ לְבֹא מִן הַקָּמָה [תְּבוּאָה הַמְּחוּבֶּרֶת לְקֹרְעָה];
81 לֹא מִצְּאוֹ, יָבִיאוּ מִן הָעֶמְקִין [מִהַעֲרֻמוֹת הַתְּלוּשׁוֹת].
82 ט. מִצְוָתוֹ לְבֹא מִן הַלֵּחַ [תְּבוּאָה לַחָה]; לֹא מִצְּאוֹ, יָבִיאוּ
83 מִן הַיָּבֵשׁ.
84 י. הִיָּה דִרְכָּם לְהִבָּא מִן הַשְּׂדוֹת שֶׁבְּדִרוֹם: הִיָּה נָר [חֹרֶשׁ]
85 חֲצִי הַשָּׂדֶה, וְזוֹרֵעַ חֲצִיָּה בְּשָׁנָה זוֹ; וּבְשָׁנָה אַחֲרֵת נָר הַחֲצִי
86 שְׂדֵרָה, וְזוֹרֵעַ חֲצִי שְׂדֵרָה וּמְבִיא מִמֶּנּוּ.
87 יא. עֹמֶר זֶה, מִן הַשְּׂעוּרִים הִיָּה בָּא; וְדָבָר זֶה קִבְּלָה
88 מִמֶּשֶׁה רַבְּנֵנוּ. וְכִיצַד הִיָּה נַעֲשֶׂה? מַעֲרֵב יוֹם טוֹב יוֹצֵאִין
89 שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, וְעוֹשִׁין אוֹתוֹ כְּרִיכוֹת [- קוֹשְׁרִין אוֹתָם]
90 בְּמִחְבֵּר לְקַרְקַע, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נֹחַ לְקַצֵּר. כָּל הָעֲצִירוֹת
91 הַסְּמוּיִכוֹת לָשֵׁם, מִתְּפַסְּסוֹת כְּדִי שִׁיְהִיָּה נִקְצֵר בְּעֶסֶק

1 וּמְטִיב שְׁתֵּי הַגְּרוֹת. וְיוֹצֵא זֶה שֶׁהַקְטִיר עִם מִדְּשָׁן הַמִּנְחָה,
2 וְעוֹמֵד עַל מַעֲלוֹת הָאוֹלָם, הוּא וְאֶחָד הַכֹּהֲנִים.
3 ה. כְּשִׁינִיעוּ בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזִבְחָה, נִטֵּל אֶחָד אֶת הַמַּגִּרְפָּה,
4 וְזָרְקָהּ בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזִבְחָה, וְהִיָּה לָהּ קוֹל גָּדוֹל. וְשִׁלְשָׁה
5 דְּבָרִים הִיָּתָה מְשֻׁמָּשֶׁת: כֶּהֱן שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ
6 שֶׁאֶחָד הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְהַשְׁתַּחֲוּוֹת, וְהוּא רִץ וְבָא; וְכֵן לוי
7 שֶׁהוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלָהּ, יוֹדֵעַ שֶׁאֶחָד הַלְוִיִּים נִכְנָסִין לְדַבֵּר
8 בְּשִׁיר, וְהוּא רִץ וְבָא; וְרֹאשׁ הַמַּעֲמָד [- מִשְׁמֶרֶת שֶׁל
9 'יִשְׂרָאֵלִים' שְׁנוּכָחִים בַּהֲקֻרְבָּה, בְּשִׁלּוּחוֹת הַעֵם] כְּשֶׁהוּא
10 שׁוֹמֵעַ קוֹלָהּ, הִיָּה מַעֲמִיד אֶת הַטָּמֵאִים [מִצְּרוּעִים] עַל שֹׁעַר
11 הַמִּזְבֵּחַ מִפְּנֵי הַחֲשָׁד [- שֶׁלֹּא יִחַשְׁדּוּ בָהֶם שְׂאִינִם רוֹצִים
12 לְהִיכַנְסוֹ], [אֵלָּא] שִׁיָּדְעוּ הַכֹּל שֶׁעֲדִין לֹא הִבִּיאוּ כְּפָרְתָן
13 [וְלֹכֶן לֹא נִכְנָסוּ]. וְאַחֵר כֹּף מַעֲלָה זֶה שְׁנֵי בָּאֲבָרִים אֶת
14 הָאֲבָרִים מִן הַכֹּבֶשׂ וְלִמְזִבְחָה, וְאַחֵר שְׁמַעֲלִין אֶת הָאֲבָרִים,
15 מִתְּחִילִין אֱלוֹ שֶׁעַל מַעֲלוֹת הָאוֹלָם, וּמִקְרִיבִין בְּרֶפֶת כֹּהֲנִים
16 בְּרֶכָה אַחַת בְּשֵׁם הַמִּפְרָשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרָנָה בְּמִקְוָמָה. וְאַחֵר
17 כֹּף מַעֲלִין סֵלֶת הַנֶּסֶכִּים, וְאַחֵר הַסֵּלֶת מִקְטִיר הַחֲבִיתִין,
18 וְאַחֵר הַחֲבִיתִין מַעֲלִין הֵינִן לְגִסּוּף; וּבִשְׁעַת הַגִּסּוּף, אֹמְרִין
19 הַלְוִיִּים בְּשִׁיר, וּמְבִין הַמְשׁוֹרְרִין בְּמִינֵי נִגּוֹן שֶׁבְּמִקְדָּשׁ,
20 וְתוֹקְעִים תִּשְׁעַ תְּקִיעוֹת עַל פְּרָקֵי הַשִּׁיר.
21 ו. כְּשֶׁהָיוּ נוֹתְנִין הֵינִן לְמִנְסָף, הָיוּ שְׁנֵי כֹהֲנִים עוֹמְדִין עַל
22 שְׁלֹחַן הַחֲלָבִים וְשְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת בִּינָן; וְהִסָּג [- שֶׁל כֶּהֱן
23 גָּדוֹל] עוֹמֵד עַל קֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ, וְהַסִּידְרִין [דָּגִלִּים] בִּידּוֹ.
24 תִּקְעוּ וְהִרְיעוּ וְתִקְעוּ, וְבָאוּ וְעָמְדוּ אֶצְלָה זֶה הַמִּנְחָה עַל
25 הַצִּלְצָל [מִצִּילִיתִים], אֶחָד מִימִינוֹ וְאַחֵר מִשְׁמָאלוֹ.
26 ז. שֶׁחָה הַמִּנְסָף לְנִסָּף - מִנִּיף הַסָּגֵן בְּסוּדְרִין, הַקִּישׁ זֶה
27 בְּצִלְצָל, וְתִקְעוּ אֱלוֹ חֲצוֹצְרוֹת, וְדָבְרוּ הַלְוִיִּים בְּשִׁיר.
28 הִגִּיעוּ לְפָרָק - תִּקְעוּ, וְהַשְׁתַּחֲוּוּ כָּל הָעָם שֶׁבְּעִנְיָה; עַל כָּל
29 פְּרָק - תְּקִיעָה, וְעַל כָּל תְּקִיעָה - הַשְׁתַּחֲוָּיָה. וְכָל הַתְּקִיעוֹת
30 שֶׁעַל הַתָּמִיד - תִּשְׁעַ, כְּמוֹ שֶׁבִּבְרָנָה.
31 ח. אֵין אֹמְרִין שִׁירָה אֶלָּא עַל עוֹלַת הַצֶּבֶר וְזִבְחֵי
32 שְׁלֵמִיָּה וְהָאֹמְרִין בַּתּוֹרָה; אֲבָל עוֹלַת נִדְבָה שֶׁמִּקְרִיבִין
33 מִמוֹתָה [מִהַנְּשָׂאָה מ:] תְּרוּמַת הַלֶּשֶׁכָּה - אֵף עַל פִּי שֶׁהָן
34 שֶׁל צֶבֶר, אֵין אֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה; וְכֵן נִסְכִּים הַבָּאִין
35 בְּפָנֵי עֶצְמָן - אֵין אֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה.
36 ט. הַשִּׁיר שֶׁהָיוּ הַלְוִיִּים אֹמְרִין: בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן - "לָהּ"
37 הָאֶרֶץ וּמִלּוּאָה"; בְּשְׁנֵי הָיוּ אֹמְרִין: "גָּדוֹל ה' וּמִקְדָּל
38 מָאֹד"; בְּשִׁלְשִׁי - "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל"; בְּרִבְעִי -
39 "אֵל נִקְמוֹת, ה'"; בְּחִמְשִׁי - "הִרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוֹזֵינוּ";
40 בְּשִׁשִּׁי - "ה' מֶלֶךְ, גְּאוֹת לְבָשׁ"; בְּשֶׁבֶת - "מִזְמוֹר שִׁיר
41 לְיוֹם הַשֶּׁבֶת". בְּמוֹסְפֵי שֶׁבֶת אֹמְרִין שִׁירַת "הָאֲזִינוּ",
42 וְחוֹלְקִין אוֹתָהּ לְשִׁשָּׁה פְּרָקִים, כְּדֶרֶךְ שְׁקוּרָאִין אוֹתָהּ שֶׁשָּׂה
43 בְּבֵית הַכְּנֶסֶת; וְאֹמְרִין פְּרָק בְּכָל שֶׁבֶת. גְּמָרוּ הַשִּׁירָה
44 בְּשִׁשָּׁה שִׁבְחוֹת, חוּזְרִין לְרֹאשׁ. בְּמִנְחָה שֶׁל שֶׁבֶת אֹמְרִין:
45 "אֲזַי שִׁיר מִשָּׁה" ו"מִי כְּמִכָּה". בְּמוֹסֵף שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָיוּ
46 אֹמְרִין: "הִרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוֹזֵינוּ"; וְאֵם חָל לְהִיּוֹת

יג. אסור לקצר בארץ ישראל מין מחמשת מיני תבואה
קדם לקצירת העמר, שנאמר: "ראשית קצירכם" - שיהיה
תחלה לכל הנקצרים. במה דברים אמורים? בקציר שראוי
להביא ממנו עמר; אבל בית השלהין - שמשקין אותו
בנוסף לגשמים שבעמקים - הואיל ואינו ראוי להביא
ממנו, קוצרין אותו מלפני העמר, אבל לא יגדש יערדם
ערמות.
יד. תבואה שהשרישה (נזרעה ויצאו שורשיה) קדם לעמר
[- להקרבתו], העמר מתינה; ואם לאו - אסור לקצרה
בדרך שאסור לאכלה, עד שיבוא העמר הבא.
טו. תבואה שלא הביאה שליש [לא הבשילה], מתר
לקצר ממנה להאכיל לבהמה; וקוצרין [תבואה שגדלה בין
האילנות] מפני הנטיעות, שלא יפסדו; וקוצרין לפנות
מקום לבית האכל או לבית המדרש, שנאמר: "קצירכם",
ולא קציר מצוה.
טז. ואף על פי שמתר לקצר, לא יעשה אותן כריכות
[גדולות] בדרך הקוצרין, אלא יניחם צבתיים [אגודות
קטנות].
יז. כבר בארנו, שאין מביאין מנחות, ולא מנחת נסכים,
ולא בפורים, מן החדש קדם הבאת העמר; ואם הביא,
פסול. ולא יביא קדם להבאת שתי הלחם; ואם הביא,
כשר.
יח. וכל המקריב מנחה מן החדש תחלה, מברך
'שהחיינו'.
יט. תבואה שזרעה אחר שקרב העמר, וקצרה אחר העמר
של שנה הבאה - הרי זה ספק אם מביאין ממנה מנחות
לכתחלה קדם הבאת שתי הלחם, הואיל ותבואה זו עבר
עליה הבאת שתי הלחם וקצירת העמר, או אין מביאין
עד שביאיו שתי הלחם אחר הבאת העמר של שנה אחרת.
כ. וכן תבואה בקרקע [והשרישה ואח"כ הוציאה], וחקטו
עליה או הנצו עליה שלח [למרות שאינה בקרקע]
כשיביאיו שתי הלחם - הרי זה ספק אם הנצת העלים או
חנטתו כמו השרישה, והתרה להביא ממנה מנחות, או
אינה חשיבה כהשרשה. לפיכך לא יביא; ואם הביא,
הורצה.
כא. והקוצר קדם קצירת העמר - אינו לוקה, והקציר
כשר.
כב. מצות עשה לספר שבע שבתות תמימות מיום הבאת
העמר, שנאמר: "ויספרתם לכם ממחרת השבת"; ומצוה
למנות הימים עם השבועות, שנאמר: "תספרו חמשים
יום". ומתחלת היום מונין; לפיכך מונה בלילה, מליל
ששה עשר בניסן.
כג. שכח ולא מנה בלילה, מונה ביום. ואין מונין אלא
מעמד; ואם מנה מישב, יצא.
כד. מצוה זו על כל איש מישראל, ובכל מקום ובכל
זמן; ונשים ועבדים פטורין מספירת העמר.
כה. וצריך לברך בכל לילה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך

[המולה] גדול; וקוצרין שלש סאין שעורים, בשלשה
אנשים ובשלש קפות ובשלש מגלות. בין שששקה, אומר
להן הקוצר לכל העומדים שם: 'בא השמש' [נשקעה
השמש] אומרין לו: 'הן! 'בא השמש' אומרין לו: 'הן!
'בא השמש' אומרין לו: 'הן! 'מגל זה' אומרין לו:
'הן! 'מגל זה' אומרין לו: 'הן! 'מגל זה' אומרין לו:
'הן! 'קפה זו' אומרין לו: 'הן! 'קפה זו' אומרין לו:
'הן! 'קפה זו' אומרין לו: 'הן! 'ואם היה שבת, אומר
להן: 'שבת זו' אומרין לו: 'הן! 'שבת זו' אומרין לו:
'הן! 'שבת זו' אומרין לו: 'הן! 'ואחר כך אומר להן:
'אקצר' וזהו אומרין לו: 'קצר' 'אקצר' וזהו אומרים לו:
'קצר' 'אקצר' וזהו אומרין לו: 'קצר' 'שלשה פעמים
על כל דבר ודבר. וכל כך למה? מפני אלו השועין
[צדוקים] שיצאו מכלל ישראל [בימי -] בבית שני, שהן
אומרין שנה שכתוב בתורה [לגבי הקרבת העומר]
"ממחרת השבת", הוא שבת בראשית - שבת במובן
הרגיל; ומפי השמועה [מסורת ממשנה רבינו] למדו
חכמים, שאינה אלא שבת [מלשון שביתה -] יום טוב. וכן
ראו תמיד הנביאים והסנהדרין בכל דור ודור, שהיו
מניפין את העמר בששה עשר בניסן, בין בחל בין בשבת.
והרי נאמר בתורה: "ולחם וקלי וכןמל לא תאכלו" [- עד
הקרבת העומר], ונאמר: "ולאכלו מעבור הארץ ממחרת
הפסח, מצות וקלוי". ואם תאמר שאותו הפסח בשבת
אנרע, כמו שדמו השפשים [הצדוקים], היאך תלה הכתוב
התר אכילתו לחדש [- היבול החדש] בדרך שאינו העקר
ולא הסבה, אלא נקרה נקרה? אלא מאחר שתלה הדבר
במחרת הפסח, הדבר ברור שממחרת הפסח היא העלה
המתרת את החדש, ואין משגיחין על איזה יום הוא מימי
השבוע.
יב. קצרוהו ונתנוהו בקפות, הביאוהו לעזרה, וחקטו
אותו, וזרין, ובוררין. ולוקחין את השעורין, ומהבהבין
[קוליס] אותו על האש באבוב [כלי קליה] מנקב, כדי
שיהיה האור [האש] שולט בכלן, שנאמר: "אביב קלוי
באש" - מפי השמועה למדו, שאינו מדבר אלא במנחת
העמר בלבד. ואחר שקולין אותו, שוטחין אותו בעזרה,
והיום מנשבת בו; ונותנין אותו לרחים של גרוסות -
טחינה עבה, וטוחנין את השלש סאין, ומוציאין מן הכל
עשרון שהוא מנפה בשלש עשרה נפה. והשאר נפדה
[נמכר לחולין] ונאכל לכל אדם, וחיב בחלה [- הפרשת
חלה] ופטור מן המעשרות, כמו שבארנו. ולוקחין זה
העשרון של סלת השעורים, ובוללין אותו בלג שמן ביום
ששה עשר בניסן, ונותנין עליו קמץ לבונה, כשאר
המנחות. ומניפו במזרח - מוליך ומביא, ומעלה ומוריד;
ומגישו בנגד חדה של קרן מערבית דרומית כשאר
המנחות, וקומץ ומקטיר; והשאר נאכל לכהנים, כשני
כל המנחות. ואימתי קומצין אותו? אחר שמקריבין מוסף
היום; וכבש העולה - קדם תמיד של בין הערבים.

47 י. ומרבעות הן - ארץ כל חלה שבועה טפחים, ורחבה
48 ארבעה טפחים, וגובהה ארבע אצבעות.
49 יא. כיצד הנפת הלחם עם שני ככשי השלמים? מביא
50 שני הכבשים, ומניף אותן כשהן חיים, שנאמר: "והניף
51 אותם תנופה"; ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו,
52 יצא. ואחר כך שוחטין אותן, ומפשיט, ולוקח חזה ושוק
53 מכל אחד משניהן, ומניחן בצד שתי הלחם; ומניח שתי
54 ידיו מלמטן, ומניף הפל כאחד במזרח במקום כל
55 התנופות - מוליך ומביא, מעלה ומוריד. ואם הניף אחד
56 אחד, יצא. ואחר כך מקטיר אמורי [אברי] שני כבשים,
57 ושאר הבשר נאכל לכהנים. וכן שתי החלות - נוטל כהן
58 גדול אחת משניהן, והשניה מתחלקת לכל המשמרות;
59 ושתיהן נאכלות כל אותו היום וחצי הלילה, כבשר קדשי
60 קדשים.
61 יב. שחט שני כבשים על ארבע חלות - אם אמר:
62 'יקדשו שמים מתוך ארבע', מושך שמים ומניפן,
63 והשאר פודין אותן בפנים, ונאכלין בחוץ כשאר החלין.
64 ואם לא התנה, לא קדש הלחם.
65 יג. שחט ארבעה כבשים על שתי חלות - מושך שנים
66 מהן, וזורק דמן שלא לשמן [- לא עבור קרבן ה' לחם];
67 ומניף השנים הנשארין הפשרים עם שתי הלחם.
68 יד. שתי החלות מעכבות זו את זו. ושני הכבשים
69 מעכבין זה את זה: מת אחד משניהם, או ברה, או
70 נעשה טרפה - יקח זוג לשני; שחט אחד לשמו, יקח
71 לו זוג.
72 טו. שתי הלחם מעכבין את הכבשים, ושני הכבשים
73 אינן מעכבין את הלחם. ואם הונפו עם הכבשים,
74 מעכבין זה את זה: ואם אבד הלחם, יאבדו הכבשים;
75 ואם אבדו הכבשים, יאבד הלחם, ויביאו לחם אחר
76 וכבשים אחרים.
77 טז. שתי הלחם הבאות בפני עצמן בלא כבשים, כיצד
78 עושין בהן? יונפו, ותעבר צורתן [- יפסלו בלינה],
79 ויצאו לבית השרפה - גזרה שמא ימצאו כבשים לשנה
80 הבאה, ויביאו לחם בלא כבשים. הפך ושני האילים
81 ושבעת הכבשים והשעיר הבאין ביום זה בגלל הלחם
82 - אינן מעכבין את הלחם, ולא הלחם מעכבן.
83 יז. שני פרים של מוסף היום, ופר הבא בגלל הלחם
84 - אינן מעכבין זה את זה.
85 יח. איל של מוסף היום, ושני אילים הבאין בגלל
86 הלחם - אינן מעכבין זה את זה.
87 יט. שבועה כבשים של מוסף היום, ושבועה כבשים
88 הבאים בגלל הלחם - אינן מעכבין זה את זה. ואם
89 נשחטו, פלם מעכבין זה את זה.
90 כ. התמידין אינן מעכבין את המוספין, ולא המוספין
91 מעכבין התמידין; ולא המוספין מעכבין זה את זה, ולא
92 מנין העולות פלן מעכב. כיצד? הרי שלא מצאו אלא
93 ששה כבשים, מקריבין ששה; אפלו לא מצאו אלא

1 העולם, אשר קדשנו במצותיו, וצננו על ספירת העמר,
2 קדם שישפר; מנה ולא ברה - יצא, ואינו חוזר ומברך.

פרק ח

3
4 א. ביום חמשים מספירת העמר - הוא חג השבועות,
5 והוא יום עצרת. וביום הזה מקריבין מוסף כמו מוסף
6 ראש חודש: שני פרים ואיל ושבועה כבשים - פלן עולות,
7 ושעיר חטאת. ואלו הן הקרבנות האמורות בחמש
8 הפקודים [במדבר], והן מוסף היום. ועוד מביאין יתר על
9 המוסף ביום הזה, מנחה חדשה - שתי הלחם. ומקריבין
10 עם הלחם: פר ושני אילים ושבועה כבשים - הכל עולות,
11 ושעיר חטאת, ושני כבשים וזבח שלמים. ואלו הן
12 הקרבנות האמורות בחמש ויקרא. נמצא הקרב ביום זה
13 יתר [נוסף] על שני התמידין: שלשה פרים ושלשה אילים
14 וארבעה עשר כבשים - הכל עשירים בהמה עולות, ושני
15 שעירים חטאות נאכלים, ושני כבשים שלמים נאכלים.
16 ב. שתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן [הירבול]
17 החדש, שנאמר: "ממושבתים תביאו לחם תנופה
18 שמים"; לא מצאו חדש, יביאו מן העליה.
19 ג. חטים שירדו [בנט] בעבים [בעננים] - יש בהן ספק
20 אם קורא אני בהן "ממושבתים", או אינם
21 "ממושבתים". לפיכך לא יביא; ואם הביא, כשר. וכיצד
22 היו עושין? מביאין שלש סאין חטין חדשות, ושפין
23 [משפופים] אותן ובוטטין בהן בדרך כל המנחות, וטוחנין
24 אותן סלת, ומנפין מהן שני עשרונות בשמים עשירה נפה.
25 והשאר נפדה [נמכר לחולין] ונאכל לכל אדם, ויחב בחלה
26 ופטור מן המעשרות, כמו שבארנו.
27 ד. שתי הלחם, שהן מן החדש - צריכין לבוא עשרון
28 מכל סאה ומחצה, ומנפין אותן בשמים עשירה נפה. ולחם
29 הפנים, שהוא בא מן הישן - די לו באחת עשירה נפה;
30 והוא בא עשרון מכל סאה. אבל העמר, שהוא בא
31 משעורים חדשות - אינו בא מן המבחר, אלא משלש
32 סאין ובשלש עשירה נפה.
33 ה. וכלן - אם רבה במדת הסאין שפאין מהן, או מעט -
34 כשרות.
35 ו. ולוקחין שני העשרונות, ולשין אותן אחת אחת, ואופין
36 אותן אחת אחת.
37 ז. ולישתן ועירכתן בחוץ [-חוץ לעזרה]; ואפיתן בפנים,
38 ככל המנחות.
39 ח. ואין עשיתן דוחה יום טוב, ואין צריך לומר שבת,
40 אלא אפין אותן מערב יום טוב, שנאמר: "הוא לבדו
41 יעשה לכם" - "לכם", ולא לגבוה [לה].
42 ט. היה ערב יום טוב שבת, אפין אותן מערב שבת,
43 ונאכלות בשלישי לאפיתן, שהוא יום טוב. והרי [-וכן]
44 מפרש בתורה שהן חמץ. וכיצד עושה? מביא שאור
45 [חומר התפחה] ממקום אחר, ונותנו לתוך העשור;
46 וממלא העשור סלת, ומחמצו [מתפיחו] באותו השאור.

עבודה זרה קודם לשעיר נשיא [שחטא], שהנשיא יחיד; 45
ושעיר נשיא קודם לשעירת יחיד. ושעירת יחיד קודמת 46
לכבשה, אף על פי ששניהם חטאת - שהשעירה ראויה 47
לכבש על כל הפירות [חטא שבמחיד דינו כרת] שמביאין 48
עליהם [בשוגג] חטאת, והכבשה אינה כבשה על שגגת 49
עבודה זרה. 50

ח. אפילו חטאת העוף של יולדת, קודמת לכבשה. חטאת 51
קודמת לאשם, מפני שדמה נתן על ארבע קרנות ועל 52
היסוד; וכל חטאות שבתורה קודמין לכל האשמות - חוץ 53
מאשם מצרע, מפני שהוא בא על ידי הכשר [שמשלים 54
את טהרתו]. האשם קודם לתורה ולאיל נזיר, מפני שהוא 55
קדשי קדשים; תורה ואיל נזיר קודמין לשלמים, מפני 56
שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם; והתורה קודמת 57
לאיל נזיר, מפני שיש בה ארבעה מיני מנחות. שלמים 58
קודמין לבכור - מפני שהן טעונין מתן שתיים שהן 59
כארבע, וטעונין סמיכה ותנופה ונסכים; והבכור קודם 60
למעשר בהמה - מפני שקדשתו מרחם, ונאכל לכהנים 61
בלבד. המעשר קודם לעופות, מפני שהוא זבח, ויש בו 62
קדשי קדשים - דמו ואמוריו; והעופות קודמין למנחות, 63
מפני שהם מיני דמים [- שיש בהם זריקת דם]. הרי שהיו 64
לפניו חטאת העוף ומעשר - המעשר קודם, מפני שהוא 65
זבח; היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה - הואיל 66
ועולת קודמת למעשר, וחטאת העוף קודמת לעולת 67
בהמה, מקריב חטאת העוף תחלה, ואחר כך העולה ואחר 68
כך המעשר. 69

ט. הרי שהיו מיני בהמה הרבה ממין קרן אחד, ביצד 70
הן קרבים? הפרים קודמין לאילים, שכן נתרבו בנסכים; 71
ואילים קודמין לכבשים, שכן נתרבו בנסכים; וכבשים 72
קודמין לשעירים, שכן נתרבו באמורין - שבכלל אמורין 73
כבשים האליה, ואין בשעירים אליה. [קרבן] העמר קודם 74
לכבש הבא עמו, ושתי הלחם קודמין לשני כבשים. זה 75
הכלל: דבר הבא בגלל היום, קודם לדבר הבא בגלל 76
הלחם. 77

י. מנחת האיש קודמת למנחת האשה, מנחת חטים 78
קודמת למנחת שעורים; מנחת חוטא קודמת למנחת 79
נדבה, מפני שהיא באה על חטא. מנחת נדבה ומנחת 80
שוטה - אינה שירצה מהן, יקדים. 81

יא. מנחות קודמות לזין, והזין קודם לשמן, והשמן קודם 82
ללבונה, ולבונה קודמת לפלח, ומלח קודם לעצים. 83
אימתי? בזמן שבאו בלן באחד; אבל הבא ראשון קרב 84
ראשון, והבא אחרון קרב אחרון. 85

יב. כל הקודם בהקרבה, קודם באכילה. 86

יג. היו לפניו שלמים של אמש ושלמים של יום - של 87
אמש קודמין, שהרי קרב [סוף] זמן [להאכל]; שלמים 88
של אמש וחטאת או אשם של יום - חטאת ואשם קודמין, 89
מפני שהן קדשי קדשים, כמו שבארנו. 90

אחד, מקריבין אותו; בין בראשי חדשים, בין בימי 1
המועדות והשבתות. ואין חזקין להקריב השאר למחר 2
או למועד אחר, אלא כל קרבן צבור שעבר זמנו - 3
בטל קרבנו. לא מצאו אלא שני כבשים, אם יקריבו 4
אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר - הרי הדבר 5
שקול: אם הקריבו למוסף היום, הקריבו; ואם רצו 6
להניחם למחר לתמידין, יניחו. 7

יום חמישי כ"ח סיון ה'תשע"ד

פרק ט

א. באחד בתשרי מקריבין מוסף היום: פר ואיל ושבעה 10
כבשים - הכל עולות, ושעיר חטאת הנאכלת. וזה מוסף 11
היום, יתר על מוסף ראש חדש הקרב בכל יום ראש חדש; 12
לפיכך אם חל להיות בשבת, היו שם שלשה מוספין: 13
מוסף שבת, ומוסף ראש חדש, ומוסף היום. 14

ב. וכיצד סדור הקרבנות? מוסף שבת תחלה, ואחריו 15
מוסף ראש חדש, ואחריו מוסף יום טוב; שכל המדיר 16
מחברו קודם את חברו. וכן כל המקדש מחברו קודם את 17
חברו. היה לפניו מדיר ומקדש, יקדים איזה מהן שירצה. 18
ג. עבר או שכח, ושחט את שאינו מדיר או הפחות 19
בקדשה תחלה - מקריבו, ואחר כך שחט את המדיר או 20
את המקדש. 21

ד. ואם נשחטו שניהם כאחד - יהיה זה ממרס [מנענע] 22
בדם [שלא יקרוש], עד שירקע דם המדיר או דם המקדש. 23
ה. דם החטאת קודם לדם העולה, מפני שדם החטאת 24
מכפר; אברי עולה קודמין לאמורי [אברי] חטאת, מפני 25
שהעולה בלה [נקרבת] לאשים. דם חטאת ואברי עולה, 26
אינה שירצה יקדים; וכן דם עולה ואמורי חטאת, או דם 27
עולה ודם אשם - אינה שירצה יקדים. 28

ו. חטאת קודמת לעולה; אפילו חטאת העוף, קודמת 29
לעולת בהמה, שנאמר: "והקריב את אשר לחטאת 30
ראשונה" - בזמן אב [- מלמד] לכל חטאת, שהיא קודמת 31
לעולה הבאה עמה. וכן בשעת הפרשה - מפוריש החטאת 32
תחלה, ואחר כך העולה. 33

ז. בקרבנות החג [סוכות] - אינו בן, אלא קרבין על סדר 34
הכתוב בתורה, שנאמר: "כמשפטם". ביצד? בתחלה 35
פרים, ואחריהם אילים, ואחריהם כבשים, ואחריהם 36
שעירים - אף על פי שהשעירים חטאות, וכל אלו שקדמו 37
אותן עולות. וכן בשגגת צבור בעבודה זרה, שהן מביאין 38
פר עולה ושעיר חטאת - הפר קודם, שנאמר בו: 39
"כמשפט". ופר כהן משח [- שנמשח בשמן - וחטא] קודם 40
לפר העלם דבר של צבור [- חטאו הציבור על פי הוראת 41
בית הדין בטעות], ופר העלם קודם לפר עבודה זרה; ופר 42
עבודה זרה קודם לשעיר שלה, אף על פי שהפר עולה 43
והשעיר חטאת; שכן הוא סדר הכתוב בתורה. שעיר 44

פרק י

47 "בינו, בערים בעם"; בתמישי - "הסירותי מסבל שכמו";
 48 בששי - "מוטו כל מוסדי ארץ". ואם חל שבת להיות
 49 באחד מהם, "מוטו" ידחה.
 50 יב. כבר בארנו, שכל משמרות כהנה ארבעה ופשישים;
 51 וכל עובדין בשנה בגלים. ובחג הסוכות היה כל משמר
 52 מקריב פר אחד, או איל אחד, או שער החטאת; אבל
 53 הפשישים - יש משמר שמקריב מהן שני כבשים, ויש
 54 משמר שמקריב כבש אחד. כיצד? ביום טוב הראשון של
 55 חג - היו שם שלשה עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל
 56 משמר מקריב בהמה אחת מהן, נשארו שם ארבעה עשר
 57 כבשים לשמונה משמרות; ששה משמרות מקריבין שנים
 58 שנים, ושני משמרות מקריבין אחד אחד. בשני - היו שם
 59 שנים עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב
 60 אחד, נשארו שם ארבעה עשר כבשים לתשעה משמרות;
 61 תשעה מקריבין שנים שנים, וארבעה מקריבין אחד אחד.
 62 בשלישי - היו שם אחד עשר פרים ושני אילים ושעיר.
 63 כל משמר מקריב אחד, נשארו שם ארבעה עשר כבשים
 64 לעשרה משמרות; ארבעה מקריבין שנים שנים, וששה
 65 מקריבין אחד אחד. ברביעי - היו שם עשרה פרים ושני
 66 אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד, נשארו ארבעה
 67 עשר כבשים לאחד עשר משמר; שלשה מקריבין שנים
 68 שנים, ושמונה מקריבין אחד אחד. בתמישי - היו שם
 69 תשעה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד,
 70 נשארו ארבעה עשר כבשים לשנים עשר משמר; שני
 71 משמרות מקריבין שנים שנים, ועשרה מקריבין אחד
 72 אחד. בששי - היו שמונה פרים ושני אילים ושעיר. כל
 73 משמר מקריב אחד, נשארו ארבעה עשר כבשים לשלשה
 74 עשר משמר; משמר אחד מהם מקריב שנים, ושנים עשר
 75 משמר מקריבין אחד אחד. ברביעי - היו שם שבעה פרים
 76 ושני אילים ושעיר וארבעה עשר כבשים, כמנן
 77 המשמרות; נמצא כל משמר מקריב בהמה אחת.
 78 יג. וכל מי שהיה מקריב פר היום - לא היה מקריב פר
 79 למחר, אלא חוזרין חלילה. ובשמיני - חוזרין לפס
 80 [להגדיל] כלם באחד כשאר הרגלים, כמו שבארנו.
 81 יד. ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - היה
 82 שם מנחת נסכים של מוספין ושל תמידין, אחד וששים
 83 עשרון; ולא היו מערבין אותן.
 84 טו. ויעולם אין מערבין נסכים - אלא נספי הפרים
 85 לבדם, ונספי אילים לבדם, ונספי כבשים לבדם, בין
 86 בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד.
 87 טז. וכן החלבים של קרבנות - בין קרבנות צבור, בין
 88 קרבנות יחיד - אין מערבין אותן זה בזה, אלא מקטירין
 89 אמורי כל קרן וקרן בפני עצמו; ואם נתערבו, מקטירין
 90 הכל כאחד.
 91 יז. מנחות של נסכים שנתערבו זו בזו לאחר שנבללה כל
 92 מין ומין בפני עצמו - כשרות.
 93 יח. וכיון שנבללו המנחות ונתערבו שמנן וסלתן - תרי

1 א. ביום צום כפור מקריבין מוסף כמו מוסף ראש השנה;
 2 פר, ואיל - זה הוא הנקרא 'איל העם' - ושבעה כבשים;
 3 - הכל עולות, ושעיר חטאת, והוא נאכל לערב.
 4 ב. ועוד מקריבין הצבור שעיר חטאת, והוא נשרף, שכן
 5 זוגו שעיר המשתלח [לעזאזל].
 6 ג. ביום הראשון של חג הסוכות, מקריבין מוסף היום:
 7 שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים - כלם
 8 עולות, ושעיר חטאת נאכלת. וכן בכל יום ויום משבעת ימי
 9 החג, מקריבין שני אילים וארבעה עשר כבשים ושעיר
 10 חטאת.
 11 ד. אבל הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום: בשני
 12 מקריבין שנים עשר פרים, ובשלישי אחד עשר פרים, עד
 13 שימצא קרבן יום שביעי - פרים שבעה, אילים שנים,
 14 כבשים ארבעה עשר - הכל עולות, ושעיר חטאת.
 15 ה. ביום שמיני עצרת, מקריבין מוסף היום: פר ואיל
 16 ושבעה כבשים - כלן עולות, ושעיר חטאת. וזה מוסף בפני
 17 עצמו.
 18 ו. כל שבעת ימי החג, מנסכין את המים על גבי המזבח;
 19 ודבר זה הלכה למשה מסיני. ועם נסוף היין של תמיד
 20 של שחר, היה מנסף המים לבדו [ולא מערבב המים
 21 והיין].
 22 ז. ואם ערה המים לתוך היין, או היין לתוך המים, ונסף
 23 שניהן מפלי אחד - יצא; ואם הקדים נסוף המים לזבח,
 24 אפלו נסכן בלילה - יצא. ובקרבן דרומית מערבית היה
 25 מנסף, למעלה מחצי המזבח; והכל יורד לשיתין [תעלות],
 26 כמו שבארנו. כיצד היו עושין? צלוחית של זהב מחזקת
 27 שלשה לגין, היה ממלא אותה מן השילוח; הגיעו לשער
 28 המים, תקעו והריעו ותקעו; עלה לכבש, ופנה לשמאלו,
 29 ונתן המים מן הצלוחית לתוך הספל שהיה שם. ושני
 30 ספלים של כסף היו שם - מערבי היה בו המים, ומזרחי
 31 היה בו היין של נסך. ומנעבין היו כמין שני חטמין
 32 [חורים] דקין; ושל מים היה נקב שלו דק משל יין, כדי
 33 שיקלה המים עם היין כאחד.
 34 ח. זה שמנסף המים - היו אומרים לו: 'הגבה ידך'!
 35 שפעם אחת נסף על רגליו, ורגמיהו כל העם באתרוגיהן
 36 - שאמרו: 'מין הוא', שהן אומרים שאין מנסכין מים.
 37 ט. וכמעשהו בחל כף מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא
 38 מערב שבת חבית של זהב, ואינה מפלי השרת, ומניחה
 39 בלשכה, ולמחר ממלא ממנה.
 40 י. אם נשפכה או נתגלתה [ונפסלה] - ממלא מן הכיור,
 41 ומנסף.
 42 יא. בכל יום ויום מימי החג, היו אומרים שירה בפני
 43 עצמה על מוסף היום: בראשון מימי חלו של מועד, היו
 44 אומרים: 'הבו לה' בגי אלים'; בשני - 'וירשע אמר
 45 אלהים'; בשלישי - 'מי יקום לי עם מרעים'; ברביעי -

ט. הִיָּה עוֹמֵד בְּדָרוֹם, וְהוֹשִׁיט יָדוֹ וְקָבַל הַדָּם בַּצָּפוֹן - 45
קָבַלְתּוֹ פְּסוּלָה. 46
י. הַכִּנִּיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ לַצָּפוֹן, הָרִי הוּא פְּעוֹמֵד בַּצָּפוֹן. 47
יא. שְׁחָטָה בַּצָּפוֹן, וּפְרָכְסָה וַיֵּצֵאת לְדָרוֹם, אָפְלוּ הוֹצִיאָהּ 48
לְדָרוֹם - כְּשֶׁרָה; פְּרָכְסָה וַיֵּצֵאת לְדָרוֹם, וְחִזְרָה לַצָּפוֹן, 49
וְאַחֵר כֶּף קָבַל דָּמָה בַּצָּפוֹן - כְּשֶׁרָה. וְכֵן קִדְּשִׁים קָלִים שֶׁהָיוּ 50
בַּפָּנִים, וַעֲמַד חוּץ לַעֲזָרָה וְהַכִּנִּיס יָדוֹ לַפָּנִים וַשְׁחָט - 51
שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה. 52
יב. הַכִּנִּיס יָדוֹ [לעזרה] וְקָבַל [דם] - קָבַלְתּוֹ פְּסוּלָה, אָפְלוּ 53
הַכִּנִּיס רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ. וְאָפְלוּ הִיָּה הַעוֹבֵד כָּלוּ בַּפָּנִים, וַיֵּצִיאוּ 54
[שער] בַּחוּץ - עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה, שְׁנֵאמַר: "כְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל 55
מוֹעֵד", עַד שֶׁיָּבֹאוּ בָּלוֹן. 56
יג. פְּרָכְסָה הִבְהִמָּה וַיֵּצֵאת לַחוּץ אַחֵר קָבַלְתָּ דָּמָה - 57
כְּשֶׁרָה; שֶׁאָפְלוּ יָצְאוּ הָאֲמֹרִין וְהַבָּשָׂר קָדֵם וַיִּיקָה בְּקִדְּשִׁים 58
קָלִים - הַזֵּבֶחַ כְּשֶׁר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. 59
יד. הִיתָה הִבְהִמָּה כָּלָה בַּפָּנִים, וְרָגְלָה בַּחוּץ, וַשְׁחָטָה - 60
הַזֵּבֶחַ פְּסוּל, שְׁנֵאמַר: "וְהִבְיֵאוּם לַה", עַד שֶׁתִּהְיֶה כָּלָה 61
בַּפָּנִים. 62
טו. שְׁחָטָה וְהִיא כָּלָה בַּפָּנִים, וְאַחֵר כֶּף הוֹצִיאָהּ רָגְלָהּ 63
לַחוּץ - חוֹתֵף הַבָּשָׂר [של הרגל] עַד שֶׁמִּגִּיעַ לַעֲצָם, וְאַחֵר 64
כֶּף מִקָּבַל הַדָּם; וְאִם קָבַל, וְאַחֵר כֶּף חֹתֵף - פְּסוּל, מִפְּנֵי 65
שֶׁמִּגִּיעַ הַבָּשָׂר שֶׁבַחוּץ. וּבְקִדְּשִׁים קָלִים - אֵין צָרִיף לַחֲתוֹף, 66
אֶלָּא מַחְזִיר רָגְלָהּ לַפָּנִים וּמִקָּבַל; שֶׁבָּשָׂר קִדְּשִׁים קָלִים 67
שִׁיָּצָא קָדֵם וַיִּיקָה, כְּשֶׁר. 68
טז. תִּלָּה הִבְהִמָּה וַשְׁחָטָה בְּאֹרֵי הָעֲזָרָה - פְּסוּלָה, 69
שְׁנֵאמַר: "עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ", עַד שֶׁיִּשְׁחָט בְּאֵרֶץ. 70
יז. הִיתָה הִבְהִמָּה בְּאֵרֶץ, וְנִתְּלָה וַשְׁחָט וְהוּא תָלוּי בְּאֹרֵי 71
- בְּקִדְּשִׁי קִדְּשִׁים, פְּסוּל; וּבְקִדְּשִׁים קָלִים, כְּשֶׁר. 72
יח. שָׁחַט מֵעוּט סִימָנִין [קנה ווושט] בַּחוּץ וּגְמָרָן בַּפָּנִים, 73
אוֹ שֶׁשָּׁחַט מֵעוּטָן בְּדָרוֹם וּגְמָרָן בַּצָּפוֹן - פְּסוּלִין; 74
שֶׁהִשְׁחִיטָה יִשְׁנָה מִתַּחַלְתָּה וְעַד סוֹף [-] הַשְּׁחִיטָה כּוֹלָה 75
צָרִיכָה לִהְיוֹת כְּדִין]. 76
יט. נִתְּלָה וְקָבַל הַדָּם מִצּוֹרָר בְּהִמָּה הַמִּנְחָה בְּקִרְקַע - 77
פְּסוּל, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ שְׂרוּת בָּכָף. 78
כ. הִיָּה עוֹמֵד בְּעֲזָרָה, וְנִתְּלָה הַמִּזְרֵק [ספול הדם] בִּידוֹ וְקָבַל 79
הַדָּם בְּאֹרֵי, אוֹ שֶׁהִגְבִּיֵה הִבְהִמָּה וְקָבַל הַדָּם בְּאֹרֵי - כְּשֶׁר, 80
שֶׁאֲוִיר הַמָּקוֹם בְּמָקוֹם. 81
כא. נָתַן מִזְרֵק לַחוּץ מִזְרֵק וְקָבַל - כְּשֶׁר; מִן בְּמִינוֹ אֵינוֹ 82
חוֹצֵץ. הַגִּיט סִיב [חוט דקל] בְּתוֹף הַמִּזְרֵק וְקָבַל - כְּשֶׁר; 83
מִפְּנֵי שֶׁהִסִּיב חֲלוּל, וְהָרִי הַדָּם יוֹרֵד לַחוּץ הַמִּזְרֵק, וְאֵין 84
כָּאֵן חֲצִיצָה. אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן בְּקִמִּיצַת הַמִּנְחָה, וְקָמַץ 85
מִתּוֹף הַסִּיב - פְּסוּלָה. 86
כב. קָבַלְתָּ הַדָּם, וְהוֹלַכְתּוֹ לַמִּזְבֵּחַ, וַיִּיקָהוּ, וְכֵן הוֹלַכְתָּ 87
אֲבָרִים לְכֶבֶשׂ - כָּל אַחַת מֵאֵלֶּי, אֵינָה כְּשֶׁרָה אֶלָּא בִּכְהֵן 88
הַכְּשֶׁר לַעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּקִמִּיצַת הַמִּנְחָה וּבְקִמִּיצַת 89
הָעוֹף. 90

ז. מִתֵּר לְעֶרֶב יֵין שֶׁלֵּהֵן לְכַתְּחֵלָה; וְכֵן אִם הִקְטִיר מִנְחָתוֹ 1
שֶׁל נִסְכִּים כָּל אַחַת וְאַחַת בְּפָנֵי עֲצָמָה - הָרִי זֶה מִתֵּר 2
לְעֶרֶב יֵין שֶׁלֵּהֵן. 3
יט. כְּשֶׁמִּעֲרָבִין הֵיִין שֶׁל נִסְכִּים - יֵשׁ לוֹ לְעֶרֶב יֵין נִסְכִּים 4
שֶׁל אָמֵשׁ בְּשֶׁל יוֹם, וְשֶׁל יָחִיד בְּשֶׁל צִבּוּר; וְכִשְׁמִעֲרָב, 5
מִעֲרָב יֵין נִסְכִּי פָרִים בֵּינֵין נִסְכִּי אֵילִים, יֵין נִסְכִּי כִבְשִׁים 6
בֵּינֵין נִסְכִּי כִבְשִׁים; וְאֲבָל אֵין מִעֲרָבִין יֵין נִסְכִּי כִבְשִׁים בֵּינֵין 7
נִסְכִּי פָרִים וְאֵילִים. 8
כ. וְלַעֲלוֹלָם אֵין מִעֲרָבִין הֵיִין לְכַתְּחֵלָה, אֶלָּא אַחֵר 9
שְׁנֵתְעָרְבָה הַסֵּלֶת אוֹ אַחֵר שֶׁהִקְטִירָהּ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. 10
בְּרִיף רִחְמָנָא דְסִינֵין 11

הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין

יֵשׁ בְּכָלֵלָן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ 13
מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל 14
קִדְּשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ אוֹ שֶׁהִטְל בָּהֶם מוֹם; (ב) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל 15
פָּגוּל; (ג) שֶׁלֹּא יוֹתִיר קִדְּשִׁים לְאַחֵר זְמָן; (ד) שֶׁלֹּא 16
יֹאכֵל נֹתֵר; (ה) שֶׁלֹּא יֹאכֵל קִדְּשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ; (ו) שֶׁלֹּא 17
יֹאכֵל אֲדָם שֶׁנִּטְמָא אֶת הַקִּדְּשִׁים; (ז) לְשֹׂרֵף הַנּוֹתֵר; 18
(ח) לְשֹׂרֵף הַטְּמֵא. וּבִאֲוִיר מִצְוֹת אֵלֶּה בְּפָרְקִים אֵלֶּה. 19

פֶּרֶק א

א. כָּל הַפְּסוּלִין לַעֲבוֹדָה מִתְּרִין לְשַׁחַט קִדְּשִׁים לְכַתְּחֵלָה, 21
וְאָפְלוּ קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים: חוּץ מִן הַטְּמֵא, שֶׁאֵינוֹ שׁוֹחֵט 22
לְכַתְּחֵלָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּץ לַעֲזָרָה וּפִשְׁט [הוֹשִׁיט] 23
יָדוֹ וַשְׁחָט בְּעֲזָרָה - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִגַּע בְּכָשֶׁר. 24
ב. וְאִם עֶבֶר וַשְׁחָט - הַזֵּבֶחַ כְּשֶׁר. וְכֵן פֶּר כֶּהֵן גְּדוֹל שֶׁל 25
יוֹם הַכַּפּוֹרִים - אֵף עַל פִּי שְׁנֵאמַר בּוֹ "וַשְׁחָט אֹהֶרֶן", אִם 26
שָׁחַט זֶר, כְּשֶׁר; אֵף פָּרָה אֲדָמָה שֶׁשָּׁחַטָה זֶר - כְּשֶׁרָה, 27
שֶׁאֵין לָהּ שְׁחִיטָה שֶׁפְּסוּלָה בְּזֶר. 28
ג. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַקִּדְּשִׁים, וְלֹא נִתְּכַן לְשַׁחֲטָה אֶלָּא 29
כְּמַתְעַסֵּק [בדבר אחר - בלא כוונה] - הָרִי אֵלֶּה פְּסוּלִין; עַד 30
שִׁיתְּכּוֹן לְשַׁחֲטָה. 31
ד. וְלֹא יִשְׁחָט שְׁנֵי רֹאשִׁים בְּאֶחָד בְּקִדְּשִׁים; וְאִם שָׁחַט, 32
הָרִי אֵלֶּה כְּשֶׁרִים. 33
ה. אֲבָל שְׁנַיִם שׁוֹחֲטִין בְּהִמָּה אַחַת בְּקִדְּשִׁים, כְּחִלִּין. 34
ו. הַקֵּטָן אֵינוֹ שׁוֹחֵט קִדְּשִׁים, אֵף עַל פִּי שֶׁהִגְדוֹל עוֹמֵד עַל 35
גִּבּוֹ; שֶׁהַקִּדְּשִׁים צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה, וְקָטָן אֵין לוֹ מִחֻשְׁבָּה. 36
אָפְלוּ הִיתָה מִחֻשְׁבָּתוֹ נִכְרַת מִתּוֹף מַעֲשִׂיו, אֵינָה מִחֻשְׁבָּה 37
לְהִקָּל אֶלָּא לְהַחֲמִיר. בִּיצֵד? הִיתָה עוֹלָה עוֹמֶדֶת בְּדָרוֹם, 38
וּמִשְׁכָּה הַקֵּטָן וְהִבְיָאָה לַצָּפוֹן, וַשְׁחָטָה - שֶׁהָרִי מִמַּעֲשִׂיו 39
נִכְרַ שְׁמִחֻשְׁבָּתוֹ לְשַׁחֲטָה קִדְּשִׁים - הָרִי זֶה פְּסוּלָה. 40
ז. קִדְּשִׁי קִדְּשִׁים שֶׁנִּשְׁחָטוּ בְּדָרוֹם, אוֹ שֶׁנִּתְּכַל דָּמָן בְּדָרוֹם 41
- פְּסוּלִין. 42
ח. הִיָּה עוֹמֵד בְּדָרוֹם, וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לַצָּפוֹן וַשְׁחָט - שְׁחִיטָתוֹ 43
כְּשֶׁרָה. 44

48 זריקה, מקטירין אותן. ואף על פי שלא החזירין [וזרק
49 הדם], חביב עליהן משום [- דיני:] פגול ונותר וטמא.
50 לד. כל הזבחים של יחיד - בין שנטמא בשר והחלב
51 קים, בין שנטמא חלב והבשר קים - זורק את הדם.
52 נטמאו שניהן, לא יזרק; ואם זרק - הורצה, שהציץ [של
53 הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על הטמא. וכן אמורין או
54 אברי עולה שננטמאו והקטירן - הציץ מרצה, כמו
55 שבארנו. וכל קרבנות הצבור שננטמא הבשר והחלב פלו,
56 הרי זה זורק את הדם.
57 לה. דם קדשים שניצא חוץ לעזרה, נפסל הזבח; ואף על
58 פי שחזר והקניסו וזרקו על המזבח - לא נרצה.
59 לו. וכל דם הקדשים אינו מקבל טמא כלל, שנאמר
60 בדם: "על הארץ תשפכנו כמים" - דם שנשפך כמים הוא
61 הנחשב כמים ומקבל טמא; אבל דם קדשים שאינו
62 נשפך כמים, אינו מקבל טמא.
63 לז. ודם ששקעה עליו חמה ולא נזרק - נפסל הזבח; ואם
64 זרקו, לא הורצה.

יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"ד

פרק ב

66 א. כל הדמים הנתנין על מזבח החיצון - אם נתן מתנה
67 [וזריקה] אחת בלבד, כפר. ואפלו בחטאת - מתנה אחת
68 היא העקר, ושאר הארבע מתנות למצה, שנאמר: "ודם
69 זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך" - שפיכת הדם על
70 המזבח היא העקר.
71 ב. וכל הנתנין בזריקה שנתנן בשפיכה - יצא, שנאמר:
72 "ודם זבחיך ישפך".
73 ג. כל הדמים הנתנין על מזבח הפנימי [מזבח הזהב] -
74 אם חסר אחת מהן, לא כפר; אלא כלן הן עקר הפפירה,
75 שהרי הכתוב הקפיד על מנינו, שנאמר: "שבע פעמים".
76 ד. חטאת שנתן ממנה מתנה אחת, ומתו הבצלים -
77 ישרים ארבע המתנות לאחר המיתה.
78 ה. אבל אם נתן האחת ביום, לא יתן השלש בלילה.
79 ו. ואם נתן אחת בפנים והשלימן בחוץ - חביב משום
80 מעלה בחוץ.
81 ז. היה מזה, ונקטעה ידו של מזה קדם שגייע דם לאויר
82 המזבח - לא עלתה לו הנייה.
83 ח. שנה [בסדר] מתי - [הזיות על ה:] קרנות בחטאת -
84 בין בחטאת הנעשית [שזורקין הדם] בפנים [על מזבח
85 הזהב והפרוכת], בין בחטאת הנעשית בחוץ - פסל; אבל
86 בשאר הקדשים, כשרים.
87 ט. נתן הדם מן הקרן ולפנים - [בצידה ולא מתחתיה] -
88 בין בחטאת בין בשאר קדשים, בין במזבח הפנימי בין
89 במזבח החיצון - פסל.
90 י. דם שמצותו לתן אותו למעלה מחצי המזבח, שנתנו
91 למטה, או שמצותו למטה, שנתנו למעלה, או שמצותו

1 כג. והולכה שלא ברגל אינה הולכה; לפיכך, כהן [גדול]
2 שקבל הדם, ועמד במקומו וזרקו למזבח - נפסל הזבח.
3 כד. קבל בימינו ונתן לשמאלו - יחזיר לימינו. קבל בכלי
4 חל - נפסל הזבח; קבל בכלי קדש ונתן לכלי חל - יחזיר
5 לכלי קדש.
6 כה. נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו - בשר; אבל אם
7 נשפך מצואר בהמה על הרצפה, ואספו ונתנו לכלי השרת
8 - נפסל הזבח.
9 כו. נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו,
10 וקבל מקצתו מצואר בהמה - הרי זה בשר; ובלבד שיהיה
11 זה הדם שנתקבל דם [שיצאה בו] הנפש, לא דם התמצית
12 [- סתם דם] ולא דם העור.
13 כז. כל הזבחים שקבל דמן אחד מן הפסולין לעבודה,
14 או שהוליכו למזבח, או שזרקו למזבח בהלכתו - נפסל
15 הזבח; קבל הבשר ונתן לפסול, ולא הלך בו הפסול אלא
16 עמד במקומו - יחזיר לבשר. אבל דם שהוליכו הפסול
17 לעבודה, והחזירו לבשר והוליכו, או שהוליכו הפהן
18 תחלה, והחזירו ונתנו לפסול והוליכו - הואיל והוליכו
19 הפסול, בין בתחלה בין בסוף - נפסל הזבח, שהרי אי
20 אפשר לתמן דבר זה.
21 כח. קבל הפסול - אם נשאר דם הנפש, חזר הכשר
22 ומקבל ומוליך וזרק, שאין הפסולין לעבודה עושין הדם
23 הנשאר שירים; חוץ מן הטמא - הואיל והוא ראוי
24 לעבודה בקרבן הקא בטמא כמו שבארנו, עושה שירים.
25 כיצד? קבל הטמא - אף על פי שקבל אחריו הכשר דם
26 הנפש וזרקו - נפסל הזבח; שנה שקבל הכשר באחרונה
27 - שירים הוא, ואינו פלוס.
28 כט. בהמה שחסר מאבריה כל שהוא אחר שחיטה קדם
29 קבלת הדם - נפסלה; ואפלו צרם [חבל] באונה קדם קבלה -
30 הרי זה לא יקבל, שנאמר: "ולקח מדם הפר", שיהיה שלם
31 פלו בשעת קבלה. ואם קבל מן התסרה וזרק - הרי זה פסול.
32 ל. אבל אם חסרה אחר קבלה קדם זריקה - אפלו אבד
33 הבשר קדם זריקת הדם, או נשרף - אם נשתייר פזית מן
34 הבשר או פזית מן האמורין, זורק את הדם; ואם לאו,
35 אינו זורק. ובעולה - אפלו פתצי זית מן הבשר וכתצי זית
36 מן האמורין, מפני שפלה לאשים.
37 לא. נשאר פחות מפזית, לא יזרק; ואם זרק, לא הורצה
38 [- לא התקבל]. נפסל הבשר קדם זריקה, או שניצא חוץ
39 לעזרה - לא יזרק הדם; ואם זרק, הורצה.
40 לב. בשר קדשים קלים שניצא חוץ לעזרה קדם זריקת
41 דמים - אף על פי שזזק הדם והבשר בחוץ - הזבח בשר
42 [- יצאו הבעלים ידי חובה], מפני שסוף הבשר לצאת [-
43 שדין קדשים קלים שנאכלים בכל העיר]. וזריקה מועלת [-
44 והזריקה הועילה] ליוצא [שלא ישרף מיד, אלא] לשרפו
45 [אחר שילון ויפסל], אבל לא לאכלו.
46 לג. וכן אמורי קדשים קלים שניצאו לפני זריקת דמים,
47 ונזרק הדם והן בחוץ - לא נפסל הזבח; ואם החזירן [לפני

47 והוציאן חוץ להיכל, וְחֹזֵר וְהִכְנִיסָן לַהֵיכָל - אֵינוֹ גֹמֵר
48 הַזֵּיוֹת שֶׁבַּהֵיכָל; שֶׁכֵּינִין שִׁצְצָה הֵדֵם חוּץ לְמִקְוָמוֹ, נִפְסָל.
49 טו. חֲטָאת שֶׁקָּבַל דָּמָה בְּשָׁתִי כֹסוֹת, וְיִצְאָת אַחַת מֵהֶן
50 לַחוּץ - הַפְּנִימִית כְּשֶׁרָה, וְיִזְהָ מִמֶּנָּה; וְנִכְנְסָה אַחַת מֵהֶם
51 לַהֵיכָל, וְהִזְהָ מִמֶּנָּה שֵׁם - אֵף הַחִיצוֹנָה פְּסוּלָה, שֶׁנֶּאֱמַר:
52 "אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה" - אִפְלוּ מִקְצֵת דָּמָה אִם נִכְנַס לְכַפֵּר
53 בַּקֹּדֶשׁ, נִפְסָלָה.
54 טז. דֵּם הַחֲטָאת שֶׁהִכְנִיסוּ לְכַפֵּר בּוֹ בְּפָנִים וְלֹא כַּפֵּר, אֵלָּא
55 הוֹצִיאוּ וְלֹא הִזְהָ מִמֶּנּוּ בְּפָנִים כְּלוּם - אִם הִכְנִיסוּ בְּשׁוֹגֵג,
56 הָרִי זֶה כָּשֵׁר, וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ בַחוּץ, שֶׁהָרִי לֹא כַּפֵּר בַּקֹּדֶשׁ; וְאִם
57 הִכְנִיסוּ בְּמִזֵּד, פְּסוּל.
58 יז. הַכִּנִּיס הַחֲטָאת עֲצָמָה לַהֵיכָל, כְּשֶׁרָה - שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר
59 יוֹבֵא מִדְּמָה", וְלֹא בְּשֶׁרָה.
60 יח. חֲטָאת הָעוֹף שֶׁפָּרְפָּסָה וְנִכְנְסָה לַהֵיכָל, כְּשֶׁרָה.
61 יט. הַכִּנִּיס דֵּם חֲטָאת הָעוֹף לַהֵיכָל בְּצִנּוּרָהּ, הָרִי זֶה סָפֵק
62 אִם הַצִּנּוּר חֲשׂוֹב כְּכֹלִי.
63 כ. נִשְׁפָּף דֵּם חֲטָאת הָעוֹף, וְאִסְפוּ - הָרִי זֶה סָפֵק אִם הַכִּלִּי
64 פּוֹסֵל בְּדָמָה אוֹ אֵינוֹ פּוֹסֵל; לִפְיֵהוּ תִשְׁרָף, כְּכֹל חֲטָאת
65 הָעוֹף שֶׁהִיא סָפֵק.
66 כא. חֲטָאת שֶׁקָּבַל דָּמָה בְּאַרְבָּעָה כֹּסוֹת, וְנָתַן מִתְּנֶה אַחַת
67 מִכָּל כּוֹס - שִׁגְרִי אַרְבָּעֶתָּה נִשְׁפָּף עַל הַיִּסּוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתְּ
68 כָּל דָּמָה יִשְׁפָּף אֶל יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ". נָתַן אַרְבָּע הַמִּתְּנּוֹת מִכּוֹס
69 אֶחָד - שִׁגְרִי אוֹתוֹ הַכּוֹס נִשְׁפָּף עַל הַיִּסּוֹד, וּשְׁאֵר הַכּוֹסוֹת
70 נִשְׁפָּכִין לְאַמָּה.
71 כב. דֵּם שֶׁנָּפַל לַחוּץ הַמִּיִּם, אוֹ לַחוּץ דְּמֵי חֲלִין - לֹא יִזְהָ
72 מִמֶּנּוּ; וְאִם הִזְהָ, פְּסוּל. נָפַל מִיִּם לַחוּץ הֵדֵם שֶׁבַּמִּזְרָק
73 [בסוף] - אִם יֵשׁ בּוֹ מֵרָאָה דֵּם, כְּשֶׁר. נָפַל לַחוּצוֹ יֵין אוֹ דֵּם
74 חֲלִין - אוֹמְדִין אוֹתוֹ, אֵלּוּ הֵיָּה מִיִּם: אִם רָאוּיִין לְבִטּוֹל דֵּם
75 שֶׁבַּמִּזְרָק עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ מֵרָאִי מֵרָאָה דֵּם, הָרִי זֶה לֹא יִזְהָ
76 מִמֶּנּוּ; וְאִם אֵינֶם רָאוּיִין לְבִטּוֹל מֵרָאִי, יִזְהָ מִמֶּנּוּ.
77 כג. דֵּם הַקֹּדֶשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבַּב בְּדֵם פְּסוּלִי הַמִּזְבֵּחַ, אוֹ בְּדֵם
78 קֹדְשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ בְּשִׁחִיתוֹתָם - יִשְׁפָּף הַכֹּל לְאַמָּה; וְאִפְלוּ
79 קָרְבוֹ כָּל הַכּוֹסוֹת חוּץ מֵאֶחָד - יִשְׁפָּף לְאַמָּה, וְכָל אוֹתָן
80 הַזֹּבְחִים פְּסוּלִין. נִתְעַרְבַּב בְּדֵם הַתְּמַצִּית [דַּם שֶׁהִנְפֹּשׁ אִינָה
81 יוֹצֵאת בּוֹ], יִשְׁפָּף לְאַמָּה; וְאִם לֹא שָׂאֵל, וְנָתַן - כְּשֶׁר.
82 כד. הָאֻמּוּרִין, וְאֶבְרֵי הָעוֹלָה, וְהַקֶּמֶצִין [קוֹמֵץ הַקֹּרֶב
83 מֵהַמִּנְחוֹת], וְהַלְבֹנָה [מִיִּין סִמָּן לִמְנַחָה], וּמִנְחוֹת הַנִּשְׁרָפוֹת,
84 אַחֵר שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ בְּכֹלִי שֶׁרֶת - אִם זָרַק אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ עַל
85 גְּבִי הָאֲשִׁים, בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכֹלִי, בֵּין בְּיָמִין בֵּין בְּשְׂמָאל -
86 הָרִי אֵלּוּ כְּשֶׁרִים.
87 כה. הַמִּיִּם וְהַיֵּין שֶׁנִּסְכָּן - בֵּין בַּקְּעָרָה, בֵּין בִּהֵין [כִּלִּי
88 מִדִּידָה], בֵּין בְּשִׁאֵר כִּלֵּי הַשֶּׁרֶת - כְּשֶׁרִים; נִסְכָּן בְּכֹלִי חַל
89 אוֹ בִּידוֹ - פְּסוּלִין.
90 כו. אֲבָרִים שֶׁסִּדְּרָן, וְכֵן קִמֵּץ שֶׁסִּדְּרוּ, וְסִדְּרָה הַעֲצִים שֶׁל
91 מַעֲרֵכָה לְמַעֲלָה מִהֵן [-עֲלִיהֶם], אוֹ שֶׁסִּדְּרָן מִצִּדֵּי הַעֲצִים -
92 הָרִי זֶה סָפֵק אִם דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה בְּכָף אוֹ אֵין דֶּרֶךְ הַקְּטָרָה

1 לְתֵנוּ בְּפָנִים בְּהֵיכָל, שֶׁנָּתַנו עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אוֹ הַנִּתְּנִין
2 עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁנָּתַנָּן לְפָנִים בְּהֵיכָל, אוֹ שֶׁנָּתַן דֵּם
3 הַנִּתְּנִין בַּחוּץ עַל הַכֶּבֶשׂ [אוֹ], שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַיִּסּוֹד [-בְּקֶרֶן
4 דְּרוֹמִית מִזְרָחִית שֶׁאֵין בָּהּ יִסּוֹד] - הָרִי בְּשֶׁר הַזֹּבֵחַ פְּסוּל;
5 וְאֵף עַל פִּי כֵן נִתְּכָפוּר הַבְּעָלִים בּוֹ; כֵּינִין שֶׁהִגִּיעַ דֵּם לְמִזְבֵּחַ
6 - אֵף עַל פִּי שֶׁהִגִּיעַ שֶׁלֹּא לְמִקְוָמוֹ, הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁהִגִּיעַ
7 לְמִקְוָמוֹ לְכַפֵּר. בְּמָה דְּבָרִים אֻמּוּרִים? בְּשֶׁהִיָּה זֶה הַזֹּרֵק
8 כְּשֶׁר לְעִבּוּדָה; אֲבָל אִם קָבַל הַכָּשֵׁר וְנָתַן לְפָסוּל, וְנָתַן
9 הַפְּסוּל אֶת הַנִּתְּנִין לְמַעַל לְמִשְׁן, וְנָתַן הַנִּתְּנִין בְּפָנִים בַּחוּץ,
10 וְהַנִּתְּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אוֹ שֶׁנָּתַן עַל הַכֶּבֶשׂ שֶׁלֹּא כִּנְגַד הַיִּסּוֹד
11 - לֹא נִפְסָל בְּשֶׁר הַזֹּבֵחַ, אִם נִשְׁאָר דֵּם [שִׁצְצָה בּוֹ] הַנֶּפֶשׁ;
12 אֲלֹא יִחֹזֵר הַכָּשֵׁר וְיִקָּבַל שְׁאֵר דֵּם הַנֶּפֶשׁ, וְיִזְרֹק הֵדֵם
13 בְּמִקְוָמוֹ.
14 יא. דְּמֵי קֹדְשִׁים שֶׁנִּתְעַרְבוּ - בֵּין דֵּם בְּדֵם [בְּאוֹתוֹ כּוֹס],
15 בֵּין כּוֹס בְּכּוֹסוֹת [וְלֹא נִדְּעָה אִיזָה כּוֹס לְאִיזָה קֶרֶב] - אִם
16 נִתְעַרְבוּ הַנִּתְּנִין מִתְּנֶה אַחַת בְּנִתְּנִין מִתְּנֶה אַחַת, יִתֵּן הַכֹּל
17 מִתְּנֶה אַחַת; וְכֵן הַנִּתְּנִין מִתֵּן אַרְבָּע בְּנִתְּנִין מִתֵּן אַרְבָּע, יִתֵּן
18 הַכֹּל מִתֵּן אַרְבָּע; נִתְעַרְבוּ הַנִּתְּנִין מִתְּנֶה אַחַת בְּנִתְּנִין שְׁתֵּים
19 שֶׁהֵן אַרְבָּע, יִתֵּן הַכֹּל מִתְּנֶה אַחַת. נִתְעַרְבוּ הַנִּתְּנִין לְמַעַלָּה
20 בְּנִתְּנִין לְמַטָּה - יִשְׁפָּף הַכֹּל לְאַמָּה [תַּעֲלֹת הַעֲזוּרָה],
21 וְהַזֹּבְחִים פְּסוּלִין; אִפְלוּ נִתְעַרְבוּ שִׁגְרֵי הַחֲטָאת עִם דֵּם
22 הָעוֹלָה, שֶׁמִּקּוֹם הַכֹּל לְמַטָּה - יִשְׁפָּף הַכֹּל לְאַמָּה.
23 יב. וְאִם לֹא שָׂאֵל, אֲלֹא נָתַן מִן הַתְּעַרְבָּת לְמַעַלָּה וְלְמַטָּה
24 - הָרִי זֶה כְּשֶׁר; נָתַן לְמַעַלָּה וְשָׂאֵל - יִתֵּן לְמַטָּה, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ
25 עָלוּ לוֹ.
26 יג. נִתְעַרְבוּ הַנִּתְּנִין בְּפָנִים בְּנִתְּנִין בַּחוּץ, יִשְׁפָּכוּ הַכֹּל
27 לְאַמָּה; וְאִם לֹא שָׂאֵל, וְלִקַּח דֵּם הַתְּעַרְבָּת וְנָתַן מִמֶּנּוּ בְּפָנִים
28 וּבַחוּץ - בֵּין שֶׁנָּתַן בְּפָנִים וְיָחֹזֵר וְנָתַן בַּחוּץ, אוֹ בַחוּץ וְיָחֹזֵר
29 וְנָתַן בְּפָנִים - הַכֹּל כְּשֶׁר. בְּמָה דְּבָרִים אֻמּוּרִים? בְּשִׁאֵר דְּמֵים
30 הַנִּתְּנִין בַּחוּץ, חוּץ מִן הַחֲטָאת. אֲבָל דֵּם חֲטָאת הַנֶּעֱשִׂית
31 בַּחוּץ שֶׁנִּתְעַרְבַּב בְּדֵם חֲטָאת הַנֶּעֱשִׂית בְּפָנִים - אִם נָתַן בַּחוּץ
32 וְיָחֹזֵר וְנָתַן בְּפָנִים, כְּשֶׁר; נָתַן בְּפָנִים וְיָחֹזֵר וְנָתַן בַּחוּץ,
33 פְּסוּלָה; שֶׁדֵּם חֲטָאת שֶׁנִּכְנַס לַהֵיכָל, אִפְלוּ חֲטָאת יָחִיד
34 הַנֶּאֱכָלֶת - אִסּוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוֹבֵא מִדְּמָה
35 לֹא תֵאֱכָל". וְהוּא שִׁיּוּבָא דֶּרֶךְ שַׁעַר הַהֵיכָל, שֶׁנֶּאֱמַר:
36 "יוֹבֵא", דֶּרֶךְ בִּיאָה; אֲבָל אִם הִכְנִיסוּ בְּשִׁפְשֵׁף [זִלְתַּת צִדִּית]
37 אוֹ דֶּרֶךְ חֲלוֹן אוֹ גֵּג - אֵינוֹ נִפְסָל.
38 יד. פֶּר הָעֵלֶם וְשִׁעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה [-שֶׁחֲטָאוּ הַצִּיּוֹר אוֹ
39 עֲבָדוּ עִ"ז עַל פִּי הוֹרָאת בֵּית הַדִּין בְּשׁוּגָג], שֶׁדָּמָן נִכְנַס
40 לַהֵיכָל - אִם הִכְנִיסוּ לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, נִפְסָל; שֶׁמִּקּוֹם זֶה,
41 פְּנִימָה שֶׁל מְקוֹמָן הוּא [-בִּיחַס לַהֵיכָל]. וְכֵן פֶּר וְשִׁעִיר שֶׁל
42 יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁדָּמָן נִכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים - אִם הִכְנִיס
43 דָּמָם לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים, וְהִזְהָ מִמֶּנּוּ, וְהוֹצִיאוּ לַהֵיכָל, וְיָחֹזֵר
44 וְהִכְנִיסוּ לְקֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים - נִפְסָל, וְאֵינוֹ גֹמֵר מִמֶּנּוּ הַזֵּיוֹת
45 שֶׁבִּקְדָּשׁ הַקֹּדְשִׁים; שֶׁכֵּינִין שִׁצְצָה, יָצָא. וְכֵן אִם גֹּמֵר הַזֵּיוֹת
46 שֶׁבִּקְדָּשׁ הַקֹּדְשִׁים, וְהוֹצִיאוּ לַהֵיכָל וְהִזְהָ מִקְצֵת הַזֵּיוֹת,

46 כאלו לנו בעצרה, ואם ירדו לא יעלו. אבל אם לא ירדו, 47 מקטירין אותן לעולם.

48 **יב.** ואור מזבח, במזבח. ואמורי קדשים קלים שהעלן 49 קדם זריקת דמים - לא ירדו, שהרי נעשו לחמו של מזבח.

50 **יג.** הפריש שגוי אשמות לאחריהן [שאם יאבד אחד יקח 51 השני], ושחט את שניהן, וקדם והעלה אמורים של אחד 52 מהן קדם זריקה [ואח"כ דק דם השני] - הרי אלו [- אמורי 53 הראשון] ירדו.

54 **יד.** הנזבח הפסול והנסכים הפסולין שעלו למזבח - הנזבח 55 לא ירד כמו שבארנו, מפני שהוא ראוי לאשים, והנסכים 56 ירדו. וכן נסכים הבאין בפני עצמן, שנפסלו ועלו - ירדו.

57 **טו.** עוף שמלקן [- שחיטה מיוחדת בעוף] זר [- אינו כהן], 58 ועלה - לא ירד. וקמץ המנחה שקמצו זר, ועלה - ירד; 59 אף על פי שזה פסול וזה פסול, זה כאלו לא נתקדש כלל. 60 ואחד הזר ואחד שאר הפסולין.

61 **טז.** ואלו אם יעלו, ירדו: כל שאינו ראוי לאשים; בשר 62 קדשי קדשים, בשר קדשים קלים, מותר [קרוב] העמר, 63 ושיירי מנחות, ושתי הלחם [של שבועות], ולחם הפנים, 64 הקטרת, וצמר שבראשי כבשים, ושער שבזקני התישים, 65 והעצמות, והגידים, והקרניים והסלפים בזמן שאינן 66 מחברין - אם עלו, ירדו.

67 **יז.** קמץ שמצה [סחט] שמו על העצם, וירד העצם - 68 יחזירו; שהדבר ספק שמא חבורי עולין פעולין הן 69 חשובין [- קומץ שירד דינו שיעלה, ולכן גם שמו שירד 70 יעלה].

71 **יח.** מזבח הפנימי מקדש פסולין הראויין, בין ראויין לו 72 בין שאינן ראויין לו; אבל מזבח החיצון אינו מקדש אלא 73 פסולין הראויין לו, כמו שבארנו. כיצד? מזבח החיצון 74 שעלו לו זבחים שנפסלו, לא ירדו; עלת לו קטרת וזה - 75 תרד, שאין הקטרת ראויה למזבח החיצון. אבל מזבח 76 הפנימי שעלה לו קמץ מנחה, בין בשר בין פסול - לא 77 ירד. וכן כל כיוצא בזה. כשם שהמזבח מקדש את הראוי 78 לו - כך הפך ושאר כלי השרת מקדשין את הראוי להן, 79 שהרי נאמר בפלים: "כל הנגע בהם יקדש"; ומשיגיע 80 לכבש דבר הראוי לו - לא ירד, ואף על פי שנפסל. וכן 81 משיגיע לכלי דבר הראוי לו - נתקדש, ולא יפדה לעולם 82 ואף על פי שנפסל, כמו שבארנו באסורי המזבח.

83 **יט.** אין כלי הלח מקדשות את היבש, ולא כלי היבש 84 מקדשות את הלח. במה דברים אמורים? במדות [- כלי 85 מדידות] הלח והיבש שהיו במקדש, כמו שבארנו בהלכות 86 כלי המקדש; אבל המזוקות [קערות] מקדשות הלח 87 והיבש, וכלי שרת מקדשין דם הפסול לקרב.

88 **כ.** כל כלי השרת - אין מקדשין אלא במקדש, ואין 89 מקדשין אלא מדעת [הכהן - לקדש], ואין מקדשין אלא 90 מתוקן, ואין מקדשין אלא שלמים. נקבו - אם עושין הן 91 מעין מלאכתן שהיו עושין והן שלמים, מקדשין; ואם

1 כבד. לפיכך, לכתחלה לא יעשה כן; ואם עשה, הורצה 2 [התקבל].

3 **פרק ג**

4 **א.** קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח - כאלו שחטן 5 בצפון, שנאמר: "וזבחת עליו את עלתה ואת שלמיך" - 6 מלמד שכל המזבח ראוי לשחיטת העולה ושחיטת 7 השלמים.

8 **ב.** עולה ששחטה בראש המזבח, או ששחטה למטה 9 והעלה אותה לראש המזבח - יפשיט אותה [מעורה] 10 וינתח אותה במקומה, ומוריד הקרבים [מעייס], ומדיחן 11 למטה, וחוזר ומעלה אותן; ומוריד העור, ונותנו לכהנים. 12 **ג.** וכן זבחים שחוטין שעלו לגבי המזבח - מפשיט 13 וינתח במקומן, ומוריד הקרבים, ומדיחן במים, וחוזר 14 ומעלה אותן; ומוריד העור והבשר, ונותנו לבעלים, וחוזר 15 ומקטיר את השאר. ומפני מה לא יוריד הכל, אלא יפשיט 16 וינתח בראש המזבח? שכל הראוי לאשים [- להקרבה], 17 אם עלה לראש המזבח - לא ירד, שנאמר: "כל הנגע 18 במזבח יקדש". יכול, אף על פי שאינו ראוי? תלמוד 19 לומר "היא העלה על מוקדה" - מה עולה שהיא ראויה 20 לאשים, אם עלתה [ה] לא תרד, אף כל הראוי לאשים - אם 21 עלה, לא ירד.

22 **ד.** עולה שהעלה חיה לראש המזבח - תרד, שעדין אינה 23 ראויה.

24 **ה.** וכן קמץ המנחה שלא נתקדש בכלי שרת, וכל אסורי 25 המזבח שעלו - ירדו, לפי שאינם ראויין מתחלתן.

26 **ו.** וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה, או שנשפך דמה, 27 או שיצא חוץ לעצרה - אם עלת, תרד.

28 **ז.** אבל קדשים שלנו, בין שלן הדם או הבשר או 29 האמורין, ונבח שיצא חוץ לעצרה, או שנטמא, או שנפסל 30 [בעת השחיטה] במחשבת הזמן או במחשבת מקום [- 31 שלא לאכלה בזמנה או במקומה] או במחשבת שנוי [- 32 שלא לשם מין הקרבן או בעליו], או שקבלו הטמאים 33 וזרקו את דמו - הואיל וראויין בעבודת קרבן הפא 34 בטמאה [כגון: שרוב הציבור טמא] - וישנתן דמו חוץ 35 למקומו, או קדשי קדשים שנשחטו בדרום או שנתקבל 36 דמם בדרום - אף על פי שכל אלו פסולין, אם עלו לראש 37 המזבח לא ירדו:

38 **ח.** כל שפסולו בקדש [- שנפסל אחר שהתקדש], הקדש 39 מקבלו. וכשם שאם עלו לא ירדו - כך אם ירדו לא יעלו 40 שניה [שנית], שהרי פסולין הן.

41 **ט.** ואם משלה בהן האור [אש] - אף על פי שיירדו, יעלו 42 שניה וישלים הקטרתן.

43 **י.** קמץ [ממנחה] שנתפגל [ונפסל], ומקצתו בארץ 44 ומקצתו משלה בו האור - יעלה כלו.

45 **יא.** אברים וחלבים וקמצים שלנו בראשו של מזבח -

47 והשניה תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.
48 היתה אחת מהן תמימה ואחת בעלת מום - תמימה תקרב
49 ובעלת מום תפדה; נשחטה בעלת מום קדם שיזרק דם
50 התמימה - הרי זו אסורה בהנחה. הרי שתיהן בעלי מומין
51 - ימכרו שתיהן, ויביא מדמיהן חטאת, ויפלו השאר
52 לנדבה.
53 ד. הפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה ואבדה,
54 והפריש אחרת, ונמצאו האובדות, והרי שלשון עומדות -
55 נתכפר בראשונה, שניה מתה ושלישית תרעה [עד שיפול
56 בה מום]; נתכפר בשלישית, שניה מתה וראשונה רועה;
57 נתכפר באמצעית, שתיהן מתות.
58 ה. המפריש שתי חטאות לאחריהן [שאם תאבד אחת
59 יקריב השניה] - מתכפר באיזו שיצאה, והשניה תרעה עד
60 שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.
61 ו. הפריש חטאת מעבדת וילדה - הרי היא וילדה כשתי
62 חטאות שנתפשו [שהפרישן] לאחריהן.
63 ז. המפריש חטאתו ועברה שנתה - גדלה ואינה ראויה
64 לקרבן - תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר ויביא בדמיה
65 אחרת; וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום - יביא
66 בדמיה אחרת.
67 ח. כל חטאת שאבדה, ונמצאת קדם פפירה - אף על פי
68 שנמצאת בעלת מום, או שנמצאת אחר שעברה שנתה -
69 אינה מתה, אלא תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה
70 לנדבה; נמצאת אחר פפירה - אף על פי שנמצאת בעלת
71 מום או עברה שנתה - הואיל והיתה אבודה בשעת פפירה,
72 הרי זו תמות.
73 ט. היתה גנובה או גזולה בשעת פפירה, ואחר כך חזרה
74 - אינה מתה אלא תרעה; לא שמעו ממש רבנו אלא
75 אבודה. היתה עקר אבדתה בלילה - [נאבדה בלילה] - אף
76 על פי שהיתה אבודה בשעת פפירה, אינה מתה אלא
77 תרעה.
78 י. אבדה ממנו לא מן הרועה, או שאבדה מן הרועה ואינה
79 אבודה מבצלה - אינה מתה אלא רועה.
80 יא. וכל אלו שרועות - רועות עד שיפיל בהן מום, ויפלו
81 דמיהן לנדבה.
82 יב. היתה אבודה ממנו ומן הרועה, ואחר מכירה אפלו
83 בסוף העולם - הרי זו ספק, לפיכך תמות.
84 יג. היתה נחבאת אחורי הדלת או בסתר [מאחורי]
85 המדרגה - הרי זו אבודה, שהרי אין אדם רואה אותה
86 בשעת פפירה. היתה בשדה או בגג [מרעה] - הרי זו ספק
87 אבודה, שמה יש שם אדם רואה אותה בשעת פפירה;
88 לפיכך תמות מספק.
89 יד. השולח חטאתו ממדינת הים [מחו"ל], מקריבין אותה
90 בחזקת שהוא קים. במה דברים אמורים? בחטאת העוף,
91 או בחטאת בהמה של אשה, שאינה בת סמיכה - [אינה
92 צריכה לסמוך ידיה על הקרבן] כמו שבארנו. אשם ודאי
93 שמתו בעליו, ושכפפרו בעליו - ירעה עד שיפיל בו מום,

1 לאו, אין מקדשין. ואין מקדשין אלא מלאים. אבל
2 המדות, אין מקדשין חסרים, אלא אם דעתו למלאותן;
3 ואם אין דעתו למלאותן, מקדשין להפסל אבל לא לקרב.
4 כא. כל כלי שרת - מקדשין שלא בזמן להפסל, אבל
5 לא לקרב. כיצד? דבר שמצותו ביום שנתקדש בכלי שרת
6 בלילה - נפסל וישרף, אבל אינו קרב; כגון שקמץ מנחה
7 בלילה, ונתן קמצה לכלי שרת - הרי זו נשרפת.
8 כב. מזבח שנפגם - נפסלו כל הקדשים שהיו שם
9 שחוטין במקדש שעדיין לא נזרק דמם; שהרי אין שם
10 מזבח לזרק עליו, ונאמר: "ונבחת עליו את עלתיד ואת
11 שלמיד" - כלומר תזבח, והוא עומד בתקונו, לא פגום.
12 כג. אבל קדשים חיים שהיו שם בעזרה כשנפגם, לא
13 נפסלו; אלא כשיבנה המזבח, יקרבו - שאין בעלי חיים
14 נדחין.
15 כד. הקדיש בהמות עד שלא נבנה המזבח - כשיבנה,
16 מקריבין אותן; שהדחוי מעקר [מלכתחילה] אינו דחוי.
17 כה. וכן אין אוכלין קדשים והמזבח פגום, שנאמר:
18 "ואכלוה מצות אצל המזבח"; והוא הדין לקדשים קלים,
19 שאין אוכלין אותן בירושלים והמזבח פגום, עד שיבנה.
20

פרק ד

21 א. ולד [מקרבן] חטאת, ותמורת חטאת - [קרבן חטאת
22 שרצה להחליפו בבהמה אחרת - ונתקדשה גם היא], וחטאת
23 שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שכפפרו
24 הבעלים [בקרבן אחר] - הרי אלו ימותו. נמצאת אחר
25 שנשחטה החטאת השניה שהפריש, קדם שיזרק דמה -
26 הרי זו ספק אם תמות או תרעה עד שיפיל בה מום; לפיכך
27 תמות. וכיצד הן מתות? לא שיהרגו אותה בכלי או ביד;
28 אלא יכניס אותן לבית, ונוצל עליהן עד שימותו. ודברים
29 אלו, כלן מפי משה רבנו נשמעו. אין כל הדברים אמורים,
30 אלא בחטאת יחיד בלבד; אבל חטאת צבור שאבדה
31 ונמצאת אחר פפירה, בין ראויה [להקרב] בין אינה ראויה
32 [כגון שעברה שנתה] - תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר
33 ויפלו דמיה לנדבה. ואין אותה יכול לומר בחטאת צבור
34 'ולד' או 'תמורה' או 'שמתו בעליה' - שכל קרבנות הצבור
35 זכרים, ואין הצבור עושין תמורה כמו שיתבאר.
36 ב. פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים
37 תחתיהן, וכן שעירי עבודה זרה - [שמביאים הציבור אם
38 עבדו ע"י, בהוראת שוגג של בית הדין] שאבדו והפריש
39 אחרים תחתיהן [ונמצאו הראשונים] - ירעו - [הראשונים
40 -] עד שיפיל בהן מום, וימכרו, ויפלו דמיהן לנדבה; שאין
41 חטאת הצבור מתה. ולמה לא יקרבו עצמן נדבה, שהרי
42 זכרים הן? גזירה לאחר פפירה משום לפגי פפירה.
43 ג. המפריש חטאתו ואבדה, והפריש אחרת תחתיה,
44 ונמצאת הראשונה, והרי שתיהן עומדות - משך אחת
45 משתיהן ונתכפר בה - האחרת תמות. בא להמלך [לשאול
46 בבית דין], אומרין לו שיתכפר בזה שהפריש בראשונה,

48 הִיָּה בִשְׁעַת הַפְּרִשָּׁה יָפָה שְׂתִים וּבִשְׁעַת כְּפָרָה יָפָה סֶלַע -
49 הָרִי זֶה פְּסוּל. חֲזוֹר וְנַעֲשֶׂה יָפָה שְׂתִים - יִחְזוֹר לְבִשְׁרוֹתָיו,
50 שְׂאִין בְּעָלֵי חַיִּים נִדְחִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; לָמָּה הִדְבָּר דּוּמָה?
51 לְמוֹם שֶׁנֶּפֶל וְעָבַר.
52 **כ.ה.** הַפְּרִישׁ שְׂתֵי סִלְעִים לְאֶשֶׁם, וְלָקַח בָּהֶם שְׁנֵי אֵילִים
53 לְאֶשֶׁם - אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶם יָפָה שְׂתֵי סִלְעִים, יִקְרָב
54 לְאֶשְׁמוֹ; וְהַשְּׁנִי יִרְעָה עַד שְׂיִפֵּל בּוֹ מוֹם, וְיִפְּלוּ דְמִיּוֹ
55 לַנִּדְבָּה.
56 **כ.ו.** הָיָה חֵיב בְּאֶשֶׁם בֶּן שָׁנָה וְהִבִּיא בֶּן שְׂתִים, אוֹ בֶּבֶן
57 שְׂתִים וְהִבִּיא בֶּן שָׁנָה, אוֹ שֶׁשְּׁחָטוּ מִחֹסֶר זְמַן בְּבָעָלִים -
58 שְׁלֹא הִגִּיעַ זְמַנָּם לְהַתְּכַפֵּר - פְּסוּל; וְתַעֲבֹר צוּרְתּוֹ וְיִלְיִנוּ
59 הַבְּשָׂר, וְיֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל הַפְּסוּל בַּחֲטָאֵת
60 פְּסוּל בְּאֶשֶׁם, חוּץ מִן הָאֶשֶׁם שֶׁשְּׁחָטוּ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ שֶׁהוּא
61 כָּשֵׁר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר.
62 **כ.ז.** עוֹלֵת נִזִּיר, עוֹלֵת יוֹלֶדֶת, עוֹלֵת מִצְרַע, שֶׁשְּׁחָטָן בְּנֵי
63 שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ יוֹם אֶחָד, אוֹ מִחֹסְרֵי זְמַן בְּבָעָלִים -
64 כְּשֵׁרִים, וְיִטְעוּנֵין [- מְבִיאִים אִיתָם] נִסְכִּים. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל
65 שֶׁאִינוּ פּוֹסֵל בְּעוֹלֵת נִדְבָּה, אֵינוּ פּוֹסֵל בְּעוֹלֵת חוֹבָה - בֵּין
66 עֵלֶת [- נִחֲשָׁב כְּקָרְבָן] לְבָעָלִים, בֵּין שְׁלֹא עֵלֶת לָהֶם.

יום שבת קודש ל' סיון ה'תשע"ד

פרק ה

69 **א.** הַמְּפָרִישׁ מַעוֹת לַחֲטָאֵתוֹ, וְמֵת - יִלְכּוּ הַמַּעוֹת לָיִם
70 הַמֵּלַח [- שְׁלֹא יִהְיוּ בַּהֵם]; וְכֵן הַמְּפָרִישׁ מַעוֹת לַחֲטָאֵתוֹ
71 וְאֶבְדּוֹ, וְהַקְרִיב חֲטָאֵת תַּחֲתִיהֶן, וְנִמְצְאוּ הַמַּעוֹת אַחֵר
72 כְּפָרָה - יִלְכּוּ לָיִם הַמֵּלַח.
73 **ב.** הַפְּרִישׁ מַעוֹת לַחֲטָאֵתוֹ וְאֶבְדּוֹ, וְהַפְּרִישׁ מַעוֹת אַחֲרוֹת
74 תַּחֲתִיהֶן - לֹא הִסְפִּיק לָקַח [לְקַנּוֹת] בִּהְיוֹת חֲטָאֵת, עַד
75 שֶׁנִּמְצְאוּ מַעוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת - יָבִיא מֵאֻלוֹ וְאֻלוֹ חֲטָאֵת,
76 וְהִשָּׂאָר יִפְּלוּ לַנִּדְבָּה.
77 **ג.** הַפְּרִישׁ מַעוֹת לַחֲטָאֵתוֹ וְאֶבְדּוֹ, וְהַפְּרִישׁ חֲטָאֵת תַּחֲתִיהֶן
78 - לֹא הִסְפִּיק לְהַקְרִיבָהּ עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמַּעוֹת, וְהָרִי חֲטָאֵת
79 בְּעֵלֶת מוֹם - תִּמְכֹּר, וְיָבִיא מֵאֻלוֹ וְאֻלוֹ חֲטָאֵת; וְהִשָּׂאָר
80 יִפְּלוּ לַנִּדְבָּה.
81 **ד.** הַפְּרִישׁ חֲטָאֵתוֹ וְאֶבְדּוֹ, וְהַפְּרִישׁ מַעוֹת תַּחֲתִיהֶן - לֹא
82 הִסְפִּיק לָקַח בִּהְיוֹת עַד שֶׁנִּמְצְאוּ חֲטָאֵתוֹ, וְהָרִי הִיא בְּעֵלֶת
83 מוֹם - תִּמְכֹּר, וְיָבִיא מֵאֻלוֹ וְאֻלוֹ חֲטָאֵת; וְהִשָּׂאָר יִפְּלוּ
84 לַנִּדְבָּה.
85 **ה.** הַפְּרִישׁ שְׁנֵי צִבּוּרֵי [חֲבִילוֹת] מַעוֹת לְאַחֲרִיּוֹת [- שֶׁאִם
86 יֵאבֹד הָאֶחָד יִקְנָה מִהַשְּׁנִי] - מִתְּכַפֵּר בְּאֶחָד מֵהֶן, וְהַשְּׁנִי יִפֹּל
87 לַנִּדְבָּה.
88 **ו.** הַמְּפָרִישׁ חֲטָאֵתוֹ אוֹ דְּמִי חֲטָאֵתוֹ, וְכִסְבּוֹר שֶׁהוּא חֵיב,
89 וְנִמְצָא שְׂאִינוֹ חֵיב - הָרִי אֵלּוֹ חֲלִין, וְלֹא נִתְּקַדֵּשׁ; הַפְּרִישׁ
90 שְׂתִים אוֹ דְּמִי שְׂתִים, וְכִסְבּוֹר שֶׁהוּא חֵיב שְׂתִים, וְנִמְצָא
91 שְׂאִינוֹ חֵיב אֶלָּא אַחַת - יָבִיא אַחַת, וְהִשָּׂאָר יִפְּלוּ לַנִּדְבָּה.
92 **ז.** הַלּוֹקֵחַ מַעוֹת בִּידּוֹ אוֹ שֶׁהָיָה מְלָקֵט, וְאָמַר: 'אֵלּוֹ אָבִיא

1 וְיִמְכֹּר וְיִפְּלוּ דְמִיּוֹ לַנִּדְבָּה; שְׁכַל שֶׁבַחֲטָאֵת תְּמוֹת - בְּאֶשֶׁם
2 יִרְעָה עַד שְׂיִפֵּל בּוֹ מוֹם, וְיִפְּלוּ דְמִיּוֹ לַנִּדְבָּה.
3 **טו.** וְכָל אֶשֶׁם שֶׁנִּתְּקַם לִרְעָה [- וְנִשְׁלַח לְמַדְעָה בִּשְׁבִיל
4 שִׁיפּוֹל בּוֹ מוֹם] - אִם הִקְרִיבּוּ עוֹלָה, כָּשֵׁר. וְלָמָּה לֹא יִקְרָב
5 עֲצָמוֹ עוֹלָה לְכַתְּחִלָּה? גִּזְרָה לְאַחֵר כְּפָרָה מִשּׁוֹם לִפְנֵי
6 כְּפָרָה.
7 **טז.** הַמְּפָרִישׁ נִקְבָּה לְאֶשְׁמוֹ - תִּרְעָה עַד שְׂיִפֵּל בָּהּ מוֹם,
8 וְתִמְכֹּר וְיָבִיא בְּדִמְיָהּ אֶשֶׁם [מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁמַם בֹּא מִחֻזְכָּרִים].
9 אִם הִקְרִיב [כִּכְּבָר] אֶשְׁמוֹ [- זָכַר], יִפְּלוּ דְמִיּוֹ לַנִּדְבָּה; וְכֵן
10 יִלְדָּה.
11 **יז.** הַפְּרִישׁ נִקְבָּה לְעוֹלָתוֹ וְיִלְדָּה זָכָר - יִרְעָה עַד שְׂיִפֵּל
12 בּוֹ מוֹם, וְיָבִיא בְּדִמְיּוֹ עוֹלָה.
13 **יח.** אֲכָל הַדִּיּוֹט שֶׁהַפְּרִישׁ זָכָר לַחֲטָאֵתוֹ [בִּמְקוֹם נִקְבָּה],
14 וְנִשְׂאִי שֶׁהַפְּרִישׁ שְׂעִירָה לַחֲטָאֵתוֹ [בִּמְקוֹם זָכַר], וְכֵתָן
15 מִשִּׁית [שֶׁנִּשְׁמַח בְּשִׁמּוֹן] שֶׁהַפְּרִישׁ פָּרָה לַחֲטָאֵתוֹ [בִּמְקוֹם פֶּה]
16 - הָרִי אֵלּוֹ אֵין מִתְּקַדֵּשִׁין, לֹא קִדְּשַׁת הַגּוֹף וְלֹא קִדְּשַׁת
17 דְּמִים [מִמּוֹן]; לְפִיכָף יִמְכֹּרוּ שְׁלֹא כְּמוֹם [אֵלָּא כְּמוֹת שֶׁהֵם].
18 **יט.** הַמְּבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי [- שֶׁמְסוּפֵּק אִם חֲטָא], וְנוֹדַע לוֹ
19 שְׁלֹא חֲטָא, אוֹ שֶׁחֲטָא וְדָאִי - אִם עַד שְׁלֹא נִשְׁחַט - יִרְעָה
20 עַד שְׂיִפֵּל בּוֹ מוֹם, וְיִפְּלוּ דְמִיּוֹ לַנִּדְבָּה; מִפְּנֵי שֶׁלְּבֹב שֶׁל
21 אֶדָם דְּרִי [מִצְטַעֵר] עַל צְוֹנוֹתָיו, וְהוֹאִיל וְעַל סֶפֶק הַפְּרִישׁוֹ,
22 גָּמַר בְּלִבּוֹ לְהַקְדִּישׁוֹ. אֲפִלּוּ הַפְּרִישׁוֹ עַל פִּי עֲדִים וְהוֹמָו,
23 יִפְּלוּ דְמִיּוֹ לַנִּדְבָּה. וְאִם אַחֵר שֶׁנִּשְׁחַט נוֹדַע לוֹ - הִדָּם
24 יִשְׁפֹּף וְהִבְשִׁיר יִשְׂרָף, כְּשֶׁאֵר פְּסוּלֵי הַמְּקַדֵּשִׁין. נוֹדַע לוֹ
25 אַחֵר שֶׁנִּזְנַק הִדָּם - הִבְשִׁיר יֵאָכַל לְכַהֲנִים, כְּכָל הָאֲשָׁמוֹת.
26 **כ.** אֶשֶׁם וְדָאִי אֵינוֹ כֵּן: אִם עַד שְׁלֹא נִשְׁחַט נוֹדַע לוֹ שְׁלֹא
27 חֲטָא - יֵצֵא וְיִרְעָה בְּעֶדֶר כְּשֶׁאֵר הַחֲלִין, וְאֵין בּוֹ קִדְּשָׁה
28 כְּלָל; וְאִם מִשְׁנִשְׁחַט - הָרִי זֶה יִקְבֹּר; וְאִם מִשְׁנִזְנַק הִדָּם
29 - הִבְשִׁיר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה, כְּשֶׁאֵר פְּסוּלֵי הַמְּקַדֵּשִׁין.
30 **כא.** מִי שֶׁנִּתְּחִיב בְּאֶשֶׁם תְּלוּי, וְהַפְּרִישׁ שְׁנִים לְאַחֲרִיּוֹת [-
31 שֶׁאִם יֵאבֹד אֶחָד יִקְרִיב הַשְּׁנִי] - מִתְּכַפֵּר בְּאֶחָד, וְהַשְּׁנִי יִרְעָה
32 עַד שְׂיִפֵּל בּוֹ מוֹם, וְיִפְּלוּ דְמִיּוֹ לַנִּדְבָּה. וְאֵין צָרִיף לוֹמַר
33 בְּנוֹדָא שֶׁהוּא כֵּן.
34 **כב.** כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַתְּוֹרָה - בָּאִים בְּנֵי שְׂתִים [- שְׁנִיתִים],
35 וּבָאִים בְּכֶסֶף [- בִּמְחִיר שְׁנִי] שְׁקָלִים; חוּץ מֵאֶשֶׁם מִצְרַע
36 וְאֶשֶׁם נִזִּיר - שֶׁהֵן בְּנֵי שָׁנָה, וְאֵין לְדִמְיָהֶן קֶצֶבָה [-
37 הַקֶּצֶבָה]. אֶשֶׁם תְּלוּי, בְּפִרְשׁ [נִאֲמַר בַּתּוֹרָה] שֶׁהוּא מִן
38 הַגְּדוֹלִים; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסּוֹרֵת מִמֶּשֶׁה רַבִּינוֹ] לְמַדּוּ,
39 שֶׁאֵינוֹ בֹּא אֶלָּא בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.
40 **כג.** הוֹזְלוּ אֵילִים, וְלֹא יִמְצָא אֵיל בְּשְׂתֵי סִלְעִים - אֵין לוֹ
41 תְּקִנָּה, אֶלָּא יִשְׁקָה עַד שִׁיִּקְרוּ [יִתִּיקְרוּ] וְיָבִיא בְּשְׂתֵי
42 סִלְעִים, שֶׁהָרִי הַקְּפִידָה תוֹרָה עַל דְּמִיּוֹ וְנִתְּנָה לוֹ קֶצֶבָה.
43 **כד.** הַפְּרִישׁ אֶשְׁמוֹ, וְהָיָה בִשְׁעַת הַפְּרִשָּׁה יָפָה [שְׁוֹוָה] סֶלַע
44 וּבִשְׁעַת כְּפָרָה יָפָה שְׂתִים - כָּשֵׁר; שֶׁהִדְּחוּ מִעֲקָרוֹ [- דָּבָר
45 שֶׁמְעוֹדוֹ לֹא הָיָה רָאוּי לְהַקְרִיבָה] אֵינוֹ דְּחוּי [כְּשִׁיחִיָּה רָאוּי],
46 וְעִדִּין לֹא נִרְאָה [לֹא הָיָה רָאוּי] עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה שְׁוֶה שְׂתִים;
47 וְאֵף עַל פִּי שֶׁהִשְׁבִּית מֵאֵלֶּי, אֶדָם מִתְּכַפֵּר בְּשִׁבְחַת הַקֹּדֶשׁ.

כגון טרפה] - ירעו כלם עד שיפיל בהן מום, וימכרו, ויביא
 בדמי היפה שבהן מאותו המין של קדשים שנתעבר.
 ג. נתעברו קדשים בחלין תמימין - ימכרו חלין
 שפתערכת לצריכי אותו המין [הקרבן שנתערב], ויקרבו
 כלן. כיצד? ארבע בהמות שלמים שנתעברו בארבע
 בהמות חלין תמימין - ימכרו הארבע של חלין למי שהוא
 צריך להביא שלמים, ויקרבו הכל שלמים; וכן בעולה או
 באשם. והדמים חלין לכל דבר, שהרי דמי חלין הן.
 ד. נתעבר שור הקדש בשוורים חל - גדול שבכלן הקדש,
 וימכרו השאר לצריכי אותו המין. נתעברו קדשים
 בקדשים מין במינו - זה יקרב לשם בעליו, וזה יקרב לשם
 בעליו, אף על פי שאין כל אחד מהן מכיר קרבנו. במה
 דברים אמורים? בקרבנות נשים - שאין בהן סמיכה [-
 סמיכת ידים על הקרבן]. אכל קרבנות אנשים - הואיל וכל
 אחד מהן צריך לסמוך על ראש קרבנו - הרי אלו לא יקרבו
 עד שיתן האחד חלקו [בבהמה] לחברו, או עד שיפיל מום
 בכל וימכרו, ויביא כל אחד בדמי היפה מאותו המין.
 ה. נתעברו מין בשאינו מינו, כגון עולה בשלמים - לא
 יקרבו אפלו כחמור שבהן; שאין מביאין קדשים לבית
 הפסול.
 ו. וכשם שאין ממעטין בזמן אכילתן - כך אין ממעטין
 באוכליתן, ולא במקום אכילתן. אלא כיצד יעשה? ירעו
 עד שיפיל בהן מום, וימכרו כל אחד מהן לבדו, ויביא בדמי
 היפה שבהן ממין זה, ובדמי היפה שבהן ממין האחר,
 ויפסיד המותר מביתו.
 ז. אף על פי שבכר הקריב עולה שחייב בה, או שלמים
 שהיה חייב להקריבן - הרי זה מקריב מדמי התערכת עולה
 אחרת ושלמים אחרים.
 ח. חטאות שנתעברו בשלמים - ירעו הכל עד שיפיל בהן
 מום, ויביא בדמי היפה שבהן שלמים, ובדמי היפה שבהן
 חטאת; ואם קדם והקריב חטאת אחרת על חטא
 שהפרישה לו, כלן ימותו.
 ט. וכן אם נתעברו מעות חטאת במעות אשם - לוקח
 שתי בהמות, ומחלל [פודה] דמי חטאת בכל מקום שהוא
 על חטאת, ודמי אשם על אשם. ואם כבר קרבה חטאתו,
 יוליף כל המעות לזים המלח [- לא יהנו בהם]; ואם כבר
 קרב אשמו, יפלו הכל לנדבה.
 י. תודה שנתערכה בתמורתה [- החליף קרבן בבהמה
 אחרת - ונתקדשו שניהם, ונתערבו:] - שניהן יקרבו, ויניף
 הלחם [שמביאים אם התודה] עמקן [- עם שניהם]. וכן אם
 נתערכה תודה בשאר זבחים - אף על פי שקרבה תודתו,
 ירעו הכל עד שיפיל בהן מום, ויביא בדמי היפה תודה
 אחרת, ובדמי היפה זבח אחר.
 יא. תודה שנתערכה באיל נזיר - שניהן יקרבו, ויניף
 הלחם עמקן.
 יב. בכור שנתעבר בפסח - שניהם ירעו עד שיפיל בהן

1 מהן חטאתי - המותר [הנשאר] חלין; וכן יראה לי
 2 שהדבר קל וחמור בשאר הקרבנות, שהמותר חלין.
 3 ח. המפריש מעות למנחת חוטא והביא מהן מנחתו, או
 4 שהפריש מנחת חוטא, והותירה - המותר יבוא מנחה
 5 נדבה. אבל מותר עשירית האפה של כהן גדול, שהיא
 6 [מנחת] התבתי - יקרב. וכן מותר לחמי תודה ומותר
 7 לחמו של נזיר - יקרב; ומותר דמי נסכיו, יפלו לנדבה.
 8 כבר בארנו בשקלים, שמותר השקלים חלין.
 9 ט. מותר קני [עופות, הבאים לכפרת -] זבים, קני זבות,
 10 קני יולדות, חטאות ואשמות - מותריהן יפלו לנדבה,
 11 ויקרבו עולות כמו שבארנו. מותר עולה, לעולה; מותר
 12 שלמים, לשלמים; מותר מנחה, למנחה; מותר פסח,
 13 לשלמים. מותר נזירים, לנזירים; מותר נזיר, לאותו נזיר.
 14 במה דברים אמורים שמותר חטאת לנדבה? בחטאת
 15 קבועה [רגילה]. אבל מי שהוא חייב בקרבן עולה ויורד
 16 [קרבן המשתנה בין עשיר לעני], שהפריש מעות לחטאת
 17 בהמה, והעני - יביא תחתיהן עוף, ומחלל על העוף,
 18 ויהנה בהן. וכן אם הפריש דמי עוף והעני - מביא
 19 תחתיהן עשירית האפה, ויחלל המעות עליה, ויהנה בהן.
 20 י. הפריש בהמה ונפל בה מום - תמכר, ויביא בדמיה
 21 עוף. אבל אם הפריש עוף ונפסל - לא יביא בדמיו
 22 עשירית האפה; שאין לעוף פדיון, כמו שבארנו באסורי
 23 המזבח.
 24 יא. כל חייבי קנים [- קרבן עוף - אחד לעולה ואחד
 25 לחטאת] שבתורה שהפרישו מעות לקניהן - רצה להביא
 26 בכל המעות חטאת העוף לבדה, יביא; רצה להביא בהן
 27 עולת העוף לבדה, יביא. אפלו אמר: 'אלו דמי חטאתי,
 28 ואלו דמי עולתי' - יש לו לערב המעות ולקח בהן כאחד
 29 חטאתו ועולתו, או לקח בכל חטאת או עולה; שאין
 30 הקנין מתפרשות [- נקבעות] אלא בלקיחת [- בקניה ע"י]
 31 הבעלים או בעצית [- בהקרבן] כהן.
 32 יב. לפיכך, אם הפריש מעות לקנין סתם, ומת - יפלו כל
 33 אותן המעות הסתומין לנדבה, שהרי כלן ראויין לבוא
 34 עולה.
 35 יג. מי שהיה מחייב חטאת, ואמר: 'הרי עלי עולה',
 36 והפריש מעות ואמר: 'אלו לחובתי' - רצה להביא בהן
 37 חטאת בהמה, יביא; עולת בהמה, יביא. מת והניח
 38 המעות - ילכו לזים המלח.
 39 פרק ו
 40 א. כל הזבחים שנתעבר בהן אחת מחטאות הממות -
 41 שדינם למיתה] או שור הנסקל [- מפני שהמית אדם] -
 42 אפלו אחד ברבוא [עשרת אלפים] - כלן ימותו; לפי
 43 שבעלי חיים חשובין הן, ואינן בטלין. ואם הקריב -
 44 הורצה [התקבל], שאין בעלי חיים נדחין.
 45 ב. נתעבר בהן אחד מאסורי המזבח [- שאסור להקריבו

קלים, הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני ימים - יאכלו
בחמור שבהן.

כג. חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות
של חטאת טהורה, וכן פרוסה של לחם הפנים שנטמא
שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים הטהור - הרי זו
תעלה - מתבטלת ומותרת, כמו שבארנו.

כד. אבל חתיכה של חטאת טהורה שנתערבה במאה
חתיכות של חלין, וכן פרוסה של לחם הפנים הטהור
שנתערבה במאה פרוסות של חלין - הרי אלו לא יעלו,
אלא יאכל הכל לפניהם ככל המדמעות - תעורבות חולין
וקודש.

פרק ז

א. כל הפסולין לעבודה שמלקו - שחיטה מיוחדת
לעופות, מליקתן פסולה; ואף על פי שאותו העוף פסול,
אינו נבדל העוף הטהור לטמאה - שטמא באכילתו.
וכן אם מלק בליזה, או ששחט חלין בפנים וקדשים בחוץ
- אינם נבדלים.

ב. מלק [שחיטה מיוחדת בעוף] תורים שלא הגיע זמן
להקרבם, ובגי יונה שעבר זמן, ושעבש גפה [הכנף],
ושנסמית עינה, ושנקטעה רגלה - הרי זו נבלה לכל דבר.
זה הפלל: כל שהיה פסולה בקדש - פסולה, ואינה נבלה;
לא היה פסולה בקדש, הרי זו נבלה לכל דבר.

ג. לפיכך, המולק ונמצאת טרפה, או שמלק בסכין, או
שמלק חלין בפנים וקדשים בחוץ - הרי זו נבלה לכל
דבר; שאין המליקה מתרת ומטהרת אלא דבר שהוא פשוט
למזבח.

ד. אבל הנרבע - שבאו או הובאו על אדם, והמקצה -
הופרש לעבודה זרה, והנעבד [כאליל], והתנן - מתנת
זונה, והמתיר - החליף כלב בבמה, והטמאים - סתום,
ואין מינו ניכר, והאנדורגיגוס - שיש לו אברי זכר ונקבה,
שנמלקו - הרי אלו נבלה לכל דבר, ומטמאין בגדים
[כשאכלם והגיע] בבית הבליעה; שאין הקדשה חלה
עליהן, והרי אין פסולן בקדש.

ה. כבר בארנו במעשה הקרבנות, שחטאת העוף נעשית
- נורק דמה [למטה] - בחציו התחתון של המזבח, ועולת
העוף למעלה. חטאת העוף שעשיה למעלה - פסולה, בין
שעשה הזיתא במעשה חטאת, בין שעשיה במעשה עולה,
בין שעשיה לשם עולה, בין שעשיה לשם חטאת.

ו. וכן עולת העוף שעשיה למטה - אפלו מלק סימן אחד
- קנה או וושט [למטה וסימן אחד למעלה] - פסולה, בין
שמלקה במליקת עולה, בין שעשיה במעשה חטאת, בין
שעשיה לשם עולה, בין שעשיה לשם חטאת.

ז. חטאת העוף שמלקה למשן במליקת עולה לשם
חטאת, או במעשה חטאת לשם עולה, או במעשה עולה
לשם עולה - פסולה.

מום, יאכלו בכור. ולמה לא יקרב? לפי שהפסח נאכל
לכל אדם עד חצות, והכור לשני ימים, ואינו נאכל אלא
לפניהם; ואין מביאין קדשים לבית הפסול, ואין ממעטין
באכילתם - לא גורמים שיתמעט זמן אכילתם, ואוכליהם.
יג. וכן מעשר שנתערב בפסח - כשיפל בהן מום, יאכלו
במעשר; הכור והמעשר שנתערבו, יאכלו במומן.

יד. וכן שאר קדשים שנתערבו בכור ובמעשר - ירעו
עד שיפל בהן מום, יאכלו בכור שגפלו בו מום, או
במעשר שגפלו בו מום.

טו. אשם שנתערב בשלמים - אף על פי שאין מקריבין
משניהם אלא האמורין, אבל הבשר נאכל - לא יקרב,
אלא ירעו עד שיפל בהן מום, ויביא בדמי הניפה אשם,
ובדמי הניפה שלמים; ויפסיד המותר מבייתו. ואם קדם
והקריב אשמו, שניהם יפלו לנדבה.

טז. כל הקדשים - אפשר שיתערבו מין במין, חוץ מן
החטאת עם האשם, שאין אשם אלא מזכרי הכבשים, ואין
לף חטאת מן הכבשים אלא נקבה.

יז. וכל אלו המתערבין בחיים - אם הקריב, הורצה;
שאין בעלי חיים נדחין.

יח. בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר, וכמתה
- כמרחק זה] לכל רוח - אם נקבה בת שנתה היא, כוֹסֶסָה
לכפה [לבית] עד שתמות; שמה חטאת היא. היתה בת
שתיים, יביא אותה שלמים; ויביא עמה לחם, שמה תודה
היא. מצא זכר בן שתי שנים - אין לו תקנה; שמה אשם
הוא, ועדין לא כפרו בעליו. מצא זכר בן שנה - מניח אותו
עד שיפל בו מום, ומביא שתי בהמות תחתיו, ומתנה
ואומר: 'אם עולה היה, זה עולה תחתיו; ואם שלמים
היה, זה שלמים תחתיו'; ומקריב האחד עולה, וינסכו
משל צבור, והאחד שלמים עם הלחם, שמה תודה היה.
ומה יעשה בזה הנמצא? יאכל במומו - שאפלו היה בכור
או מעשר, במומו הוא נאכל; ואם פסח אחר זמנו הוא,
הרי זה שלמים; ובזמנו, הכל נזהרין בו. ואם תאמר:
'שמה אשם נזיר, או מצרע הוא' - אינם מצויין תמיד,
לפיכך לא חשו להם.

יט. נתערבו קדשים בקדשים אחר שנשחטו - יאכלו
בחמור שבהן; נתערבו בפסולי המקדשין או בחלין
שנשחטו בעזרה - [פסולין הן] - תעבר צורתן - יפסלו
בלינה, ויצאו לבית השרפה.

כ. אברי חטאת שנתערבו באברי עולה - מניחין הכל עד
שיפסדו ותעבר צורתן, ושרפין אותן בעזרה במקום
ששורפין פסולי המקדשין.

כא. אבר של בעלי מומין שנתערב באברי קדשים, אפלו
אבר באלף אברים - יצאו הכל לבית השרפה; ואפלו קרבו
כלן חוץ מאחד מן התערבת - הרי זה ישרף בעזרה,
במקום ששורפין פסולי המקדשין.

כב. חתיכות קדשי קדשים שנתערבו בחתיכות קדשים

14 על הספק? כגון שהיתה האשה ספק זבה, או ספק יולדת,
15 וכל פיוצא בה. ואין לנו חטאת בהמה על ספק; שאם
16 נסתפק לו אם חטא או לא חטא - יביא אשם תלוי, כמו
17 שיחבאר בהלכות שנגזרות.
18 יא. חטאת העוף הבאה על הספק, ונודע לה שהיא חייבת
19 בה ודאי - אם עד שלא נמלקה נודע לה - תעשה ודאית,
20 ותאכל; ואם אחר שנמלקה נודע לה - הרי זה גומר הזית
21 דמה ותמציתו [- סחיטת הדם על המזבח], ותשרף, כדי
22 שלא יאמרו: 'חטאת העוף הבאה על הספק תאכל', שיהי
23 בתחלה על ספק באה.
24 יב. נודע לה שאינה חייבת בה מאחר שנמלקה - הרי זו
25 תקבר.

1 ח. וכן עולת העוף שעשיה למעלה כמעשה חטאת לשם
2 עולה, או כמעשה חטאת לשם חטאת - פסולה; כמעשה
3 עולה לשם חטאת - כשרה, ובלבד [- אלא] שלא עלת
4 לבצלים משום חובה [- ויביאו קרבן חדש].
5 ט. כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן, או מפני
6 שנוי מעשיהן, או שנוי שמן [שלא נשחטו לשמן] - אינן
7 כנבלת העוף לטמאה [- ואינם מטמאים באכילתם]. וכן
8 חטאת העוף או עולת העוף שנתפגלה [נפסלה ע"י
9 מחשבה לא נכונה], או נטמאת, או נעשית נותר - אינה
10 מטמאה בבית הבליעה כנבלת העוף; שכל אלו פסולין
11 בקדש.
12 י. חטאת העוף הבאה על הספק - נעשית כמזנותה, ואינה
13 נאכלת, אלא תשרף, ככל פסולי המקדשין. וכיצד תבוא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ד-ל' סיון ה'תשע"ד

50 ממנו, או שראה אותו בונה וסותר כל שהוא ומשתמש ולא
51 מכה בו ולא ערער - הרי זה מחל, ושוב אינו יכול לסלקו.
52 ג. היה בן המצר במדינה אחרת, או חולה, או קטן, ואחר
53 זמן הבריא החולה, או הגדיל הקטן, ובא ההולך - אינו
54 יכול לסלקו; שאם אתה אומר בן - אין אדם יכול למכר
55 קרקעו, שהרי הלוקח אומר: 'לאחר כמה שנים תצא
56 מיד'. וכן הורו הגאונים.
57 ד. המוכר שנה מאתים במנה - אם לכל העם מוזיל
58 ומוכר, נותן לו בן המצר מאה ומסלקו; ואם אינו מוזיל
59 לכל העם - נותן לו מאתים שהיא שנה, שהמוכר נתן לזה
60 מתנה. לקח שנה מנה במאתים - אינו יכול לסלקו, עד
61 שיתן המאתים. טען בן המצר שזו קנוניא ביניהן - נשבע
62 הלוקח בנקיטת חפץ, ונוטל מאתים. ואם היו שם עדים
63 שנתן מאתים, וכן המצר טוען שאמנה היתה בינו ובין
64 המוכר, ואני יודע בודאי שלא לקח ממנו אלא מאה - הרי
65 זה נותן המאתים כמו שהעידו העדים, ואחר כך מסלקו,
66 ומשביעו הסת שלקח במאתים, ונפטר.
67 ח. כל הרוצה למכר קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהן
68 אומר: 'אני אקח בדרמים אלו', ואין אחד מהן בעל המצר -
69 אם היה האחד מיושבי העיר ואחד משכני השדה, בן העיר
70 קודם; שכן ותלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; קרוב
71 ותלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; שכן וקרוב, השכן
72 קודם; שגם זה בכלל הטוב והישר הוא. קדם אחד מהן
73 וקנה, זכה; ואין חברו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל
74 ואין אחד מהן בעל המצר; שלא צוה חכמים בדבר זה דרך
75 דין, אלא דרך חסידות ונפש טובה היא שעושה כך.
76 בריך רחמנא דסייע

יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"ד

הלכות שכנים

פרק יד

26 א. הרוצה למכר שדהו, והביא בן המצר שלו וזה שהוא
27 רוצה לקח ממנו לבית דין, ואמר לבן המצר: 'אם תרצה
28 לקנות בכך וכך קנה, ואם לאו - סלק עצמך, ויהי זה
29 לוקח' - הרי זה לא נשארה לו טענה; אלא או מביא מעות
30 מיד וקונה, או בטלה זכותו. אמר: 'אטרח ואביא', אין
31 שומעין לו. 'אלף ואביא' - אם הוא אמר שיש לו,
32 ממתינין לו עד שילף ויביא; ואם אינו אמר, אין שומעין
33 לו, שאינו רוצה אלא להשמיט. לפיכך אומרים לו: 'או
34 הוציא עתה וזוים, או בטלה זכותך'; שאין קובעין זמן
35 לבעל המצר. הוציא בן המצר המעות, והוציא הלוקח
36 מעות - אם היו של לוקח טובים מוזניו, או ממהרין לצאת
37 יתר מוזניו - בטלה זכותו, ואין לו דין בן המצר. היה
38 רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה בתים, וכן המצר רוצה
39 לזרעה - הלוקח זוכה, משום ישוב הארץ, ואין בה דין
40 בן המצר.
41 ב. בא הלוקח ונמלך בבן המצר, ואמר לו: 'הרי פלוני בן
42 המצר שלך רוצה למכר לי שדה זו, אלף ואקח ממנו?
43 ואמר לו: 'לך וקח' - לא בטל זכותו; ויש לו לסלק אותו
44 אחר שקנה, אלא אם בן קנו מידו. במה דברים אמורים
45 שצריך קנן? בשמחל לו קדם שיקנה. אבל אם מחל לו
46 זכותו אחר שלקח, כגון שבא בן המצר וסיע עמו, או שכר

יום שני כ"ה סיון ה'תשע"ד

הלכות שלוחין ושותפין

ענין אלו ההלכות - לידע דין שלוחו של אדם ושתפו,
ומשפטיהן במקחן וממכרן ובהפסדן ושכרן. ובאור כל
הדינים האלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. האומר לשלוחו: 'צא ומכר לי קרקע או מטלטלין', או
'קנה לי' - הרי זה מוכר ולוקח לו ועושה שליחותו, וכל
מעשיו קמיין. ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים,
אלא באמירה בלבד בינו לבין חברו; ואין צריכין עדים
אלא לגלות הדבר, אם פער אחד מהם, כשאר כל הטענות.
ב. שליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום. וכן אם
טעה בכל שהוא, בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר, שהרי
אומר לו: 'למקן שלחתיך, ולא לענות'. ולא אמרו
שההנחה במטלטלין שתות, והעבדים והשטרות
והתקנות אין בהן הונאה, אלא במוכר שלו, או קונה
לעצמו; אבל השליח שטעה בכלל בכל שהוא, חוזר.
ג. נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו שלא
באחריות - הרי זה עוות; והשליח לוקח אותה לעצמו
שלא באחריות כמו שעשה, וחוזר ומוכר אותה למשלח
באחריות; הואיל וקנה אותה במעותיו, האחריות על
השליח. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, אם התנה עליו
שעשהו שליח בין למקן בין לענות - אפלו מכר לו שנה
מאה דינר, או לקח שנה דינר במאה - אינו יכול לחזר
בו, ותיב המשלח לתן לו כפי התנאי.
ד. האומר לשלוחו: 'מכר לי משדה שלי בית סאה', ומכר
לו בית סאתים - הרי זה מוסיף על דבריו, וקנה הלוקח
בית סאה בלבד. אמר לו: 'מכר לי בית סאתים', ומכר לו
בית סאה - הרי זה מעביר על דבריו, ולא קנה לוקח. אמר
לו: 'מכר לי שדי לאדם אחד', והלך השליח ומכרה לשנים
- ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו. אמר לו: 'מכר לי
שדי', ולא פרש - אפלו מכרה למאה, ממכרו קיים.
ה. הנותן מעות לשלוחו לקח לו בהן חטים, או מין ממיני
סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. נתן לו
מעות לקח בהן חטים בין לאכילה בין לסחורה, והלך
ולקח לו בהן שעורים, או שנתן לו לקנות שעורים והלך
ולקח לו חטים - אם פתחו דמי זה שלקח, פתחו לשליח,
מפני שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן, הוסיפו לבעל
המעות. היה השער קצוב ונדע, והוסיפו לשליח במנן
או במשקל או במדה - כל שהוסיפו לו המוכרים, הרי הן
של שניהם; וחולק התוספת, השליח עם בעל המעות.
ואם היה הדבר שאין לו קצבה, הכל לבעל המעות.

ו. מי שהיה חייב לחברו ממון, בין משום מלוה בין משום
פקדון או שכירות, ונתן הממון ביד השליח, ואמר לו:
'הולך ממון זה לבעל חובי' - אין השליח צריך להטפל
ולתן לו בפני עדים; ואם אמר לשליח: 'אל תפרע חוב
זה אלא בעדים', ופרעו שלא בעדים - חייב לשלם. וכן
אם היה החוב בשטר, בין שאמר לו: 'קח לי השטר ונתן
לו המעות', בין שאמר לו: 'תן לו המעות וקח השטר',
ונתן בלא עדים ולא לקח השטר - חייב לשלם, שהרי
למקן שלחו, ולא לענות.
ז. השולח ממון שבידו ביד שליח, ואמר לו: 'הולך ממון
זה לפלוני שאני חייב לו', והלך ונתן לו שלא בעדים -
השליח אומר: 'נתתי', ובעל חוב או הפועל אומר: 'לא
לקחתי', והרי שלשון עומדין - השליח נשבע הסת שנתן,
ובעל חוב או הפועל נשבע הסת שלא לקח, וישלם הלה
לבעל חובו או לפועל או לבעל הפקדון. ואפלו היו
השלוחין שנים - אין עדותן מועלת, מפני שהן כנוגעים
בעדותן, שהרי חייבין להשבע הסת. במה דברים אמורים?
בשהיה השליח מכחיש את בעל חוב, והרי שלשון
עומדין. אבל אם בא שליח ואמר: 'נתתי כמו שאמרתי לי'
- אינו יכול להשביעו הסת שעשה שליחותו, שהרי אין
שם טוען עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו. וכן אם
מתו השלוחין, או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב
לתבע חובו - אינו יכול להשביעו הסת שלא פרעו
השליח, שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי
שלקח; אלא מחירים הלזה סתם, ומשלם החוב שעליו.
וכן כל פיוצא בזה.
ח. ראובן ששלח כתב לשמעון, ואמר לו: 'מנה שיש לי
בך', שלחהו לי ביד לוי' - אם רצה לשלחו, אינו חייב
באחריותו, בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון; והוא, שפיר
שהוא כתב ידו. ואם טען המלוה ואמר: 'לא כתבתי ולא
שלחתי לך' - ישבע הלזה הסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך
שלח, ויפטר; וכן הורו רבובתי. אבל אם לא היה הכתב
בכתב ידו, או שאין הלזה יודע אם הוא כתב ידו או אינו
- אפלו היו כתובין בו סימנים ואותות שביניהן ביחוד -
אם טען ראובן ואמר: 'לא שלחתי כתב ואחרים רמו בך',
שמעון חייב באחריותו, וישלם לראובן אחר שיחרים על מי
ששלח כתב זה מדעתו ולא יודע. ויש מי שהורה שישבע
ראובן ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין ונוטלין.
ט. לוי שבא בשליחות ראובן, ולקח חמשים משמעון,
ובא ראובן ואמר: 'לא שלחתי לך אלא עשרים',
ועשרים בלבד הביא לי' - הרי ראובן נשבע שלא שלחו
לקח אלא עשרים ועשרים בלבד הביא לו, כדין כל מודה
במקצת; ולוי נשבע הסת שהחמשים שנתת לי נתתי
לראובן. וישלם שמעון מביתו, אם היה חייב לראובן. וכן
כל פיוצא בזה.

פרק ב

א. אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם, וכן
אין ישראל נעשה שליח לגוי לדבר מן הדברים, שנאמר:
"בן תרימו גם אתם" - מה "אתם" בגי ברית, אף שלוחכם
בגי ברית; והוא הדין לכל התורה בלה. ומה משלחכם בן
ברית, אף בכל התורה בלה המשלח בן ברית.
ב. עושה אדם שליח איש או אשה, ואפלו אשת איש;
ואפלו עבד ושפחה - הואיל והן בגי דעת וישנן במקצת
מזויות, נעשין שלוחין למשא ומתן. אבל מי שאינו בן דעת,
והוא חרש שוטה וקטן - אינן נעשין שלוחין; ולא עושין
שליח, אחד הקטן ואחד הקטנה. לפיכך, השולח בנו קטן
אצל החנני ובחשבוננו "זכות" בשני איסורים, ומדד לו
באסר [סוג מטבע] שמן, ונתן לו את האסר [הנותר - בתור
עודף], ואבד את השמן ואת האסר - החנני חייב לשלם;
שלא שלחו אלא להודיעו, ולא היה לו לשלח אלא בן דעת.
וכן כל פיוצא בזה. ואם פרש ואמר: 'שלח לי עם הקטן',
הרי זה פטור.
ג. האומר לחברו: 'מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין
מלוה, שלחתי לי ביד פלוני' - אפלו היה קטן - אם רצה
לשלחו בידו, נפט; ואינו חייב באחריותו. וכן שנים
שהתנו ביניהן שכל מי שיצא לשלח לחברו, ישלח ביד
מי שיצא המשלח - הרי זה משלח ביד מי שיצא לו
שהוא ראוי להוליך דבר זה; ואם אבד או נגנב בדרך, או
שפפר בו השליח - הרי המשלח פטור, שכל תנאי
שבמזמון קדם.
ד. השליח שקנה או שמכר, והודיע שהוא שליח בדבר זה
לפלוני - אף על פי שמשפ או שהמשיך, ונמצא שעבר על
דעת משלחו - בטל המקח, ומחזיר. ואם לא הודיע שהוא
שליח - נקנה המקח, ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו.
ה. ראובן שקנה שדה משמעון, ואמר לו: 'ללוי קניתי
אותה', וכתב שטר מכר בשם לוי, וחזר ראובן ואמר
לשמעון: 'לעצמי קניתי', חזר וכתב שטר מכר בשמי' -
אין כופין את המוכר לכתב לו שטר אחר בשם ראובן.
ואם התנה עמו בתחלה ואמר לו: 'לעצמי אקנה, וזה
שאכתב שטר בשם לוי כדי שלא ידעו בי שאני הוא
הקונה' - הרי זה כופה לחזר ולכתב לו שטר אחר בשמו.
ו. הסרסור - שליח הוא, אלא שהוא נוטל שכר על
שליחותו; לפיכך, אם שנה על דעת הבעלים, משלם מה
שהפסיד. כיצד? הרי שנתן ראובן חפץ לשמעון הסרסור,
ואמר לו: 'מכר לי זה, ואל תמכר בפחות ממאה', והלך
ומכרו בחמשים - משלם חמשים מביתו; מכרו במאתים
- הכל לראובן. וכן כל פיוצא בזה. ראובן אומר: 'במאה
אמרתי לך למכר', והסרסור אומר: 'בחמשים אמרת לי,
וכן מכרתי בחמשים' - נשבע הסרסור שבועת התורה,

שהרי הורה במקצת. ואם כבר נתן לו החמשים - נשבע
הסת שעשה שליחותו, וזוכה הלוקח. ואם ידע הלוקח
שחפץ זה של ראובן הוא, ושנה המוכר לו סרסור הוא -
יחזיר החפץ לבעליו; ויחזיר על מי שנתן לו רשות למכר
בחמשים, או שרצה בחמשים, וחזר בו אחר שקניתי.
ז. כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע זה של
ראובן, ואחר שקנה הלוקח אחר ראובן: 'איני רוצה למכר
בדמים אלו' - מחזיר הלוקח, שהרי לא פסק [נקב בסכום
של] דמים ואמר לו: 'מכר כדך וכך'. וכל סרסור שאבד
החפץ מידו, או נגנב, או נשבר - חייב לשלם, מפני שהוא
נושא שטר.
ח. הלוקח בלים מבית האמן לשגור לבית חמיו, ואמר
לו: 'אם מקבלין אותן ממני, אני אתן לך את דמיהן; ואם
לא, אתן לך שטר מעט', ונאנסו בהליכה - הרי זה חייב
לשלם; ואם נאנסו בחזרה, פטור. וטלן על מנת למכור
לאחרים, ואמר לו: 'אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן
פלוני, אתן לך דמים כך וכך, ואם לא ימכרו, אחזירם לך',
ונאנסו, בין בהליכה בין בחזרה - חייב לשלם.
ט. כל שליח שטען שארעו אנס פלוני, והפסיד כך וכך -
הרי זה נשבע שבועת השומרים על טענתו, ויפטור. ואם
היה האנס במקום שאפשר להביא עליו עדים, או דבר
שהוא גלוי וידוע לכל, שהרי ימצא עדים - הרי זה צריך
להביא ראיה על טענתו; ואם לא הביא עדים - אינו נאמן,
ומשלם. מעשה באחד שאמר לשלוחו: 'קנה לי ארבע
מאות גרבי יין', ממעות שהיו לו בידו, וקנה לו, ונמצאו
חמץ. ואמרו חכמים: מנן גדול בזה שהחמץ, קול יש
לו; והואיל ואפשר להביא ראיה, שהיה יין בעת שלקחו
ויפטור; ואם לא הביא ראיה, ישלם. וכן כל פיוצא בזה
מדברים שהראיה מצויה בהן. אבל דבר הנעלם שאין
ראיתו מצויה, ישבע עליו השליח. וכן הדין בכל טענה
שיטען השתף פיוצא בזה, וכן הדין בטענת השומרים - אם
הראיה יכולה להיות - או הביא ראיה על טענתו, או
ישלם, כמו שבארנו.

יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"ד

פרק ג

א. מי שהיתה לו קרקע תחת יד אחר, או שהיה לו
משלטין פקדון, ורצה לעשות שליח לדון עם זה,
ולהוציא הקרקע או הפקדון מתחת ידו - הרי זה כותב לו
הרשאה [שהקנה לו הזכויות]. וצריך לקנות מידו
שהרשאה, ואמר לו: 'לך דין וזכה והוצא לעצמך', וכיוצא
בענינים הללו; ואם לא כתב לו כן, אינו יכול לדון עמו,
מפני שהוא אומר לו: 'אין אתה בעל דיני'. אף על פי
שכתב לו כן, אינו אלא שליח, וכל מה שיוצא בו, הרי
הוא של משלחו. וכל ההוצאות שיוצא השליח על דין

46 שִׁירָאָה לִי מִן הַתְּלֻמוֹד. אָכַל הַגָּאוֹנִים תִּקְנוּ שְׂכוֹתֵבִין
 47 הַרְשָׁאָה אֶף עַל הַמְּלֻחָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטַּל כָּל אֶחָד מִמּוֹן
 48 חֲבֵרוֹ, וְיִלָּךְ לוֹ לְמִדִּינָה אַחַת; וְעוֹד תִּקְנוּ, שֶׁאִם הַרְשָׁהוּ
 49 לִטַּל מַעוֹת שֵׁשׁ לוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ אוֹ לְתַבַּע מִמֶּנּוּ הַלְוָאָה, וְלֹא
 50 הִיתָה קֶרֶקַע לְמִקְנָה - מִקְנָהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת מִחֻלְקוֹ שֶׁבְּאַרְץ
 51 יִשְׂרָאֵל, וּמִקְנָה לוֹ הַמַּעוֹת עַל גִּבָּן. וְיִדְּבָרִים אֵלּוּ דְּבָרִים
 52 קָלִים הֵם עַד מְאֹד, וְרַעוּעִים: שֶׁזֶּה מִי יֹאמַר [מִנִּין לֵנוֹ] שֵׁשׁ
 53 לוֹ חֵלֶק בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל? וְאֶפְלוּ הוּא רֹאִי, אֵינּוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ.
 54 וְהַגָּאוֹנִים עֲצָמָם שֶׁתִּקְנוּ תִּקְנָה זוֹ אֶמְרוּ, שֶׁאִין אוֹמְרִין בָּהּ
 55 'יִקַּב הַדִּין אֶת הָהָר', וְאֵינָה אֵלָּא כְּדִי לֵאמֹר עַל הַנִּתְבַּע: אִם
 56 רָצָה לְדוֹן בְּהַרְשָׁאָה זוֹ וְלִתֵּן, נִפְטָר. וְלָמָּה יִפְטָר? שֶׁאִין זֶה
 57 הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה זוֹ הִרְעוּעָה פְּחוֹת מִשְׁלִיחַ שֶׁעָשָׂהוּ בְּעֵדִים.
 58 אָכַל אִם לֹא רָצָה הַנִּתְבַּע לְדוֹן עִמּוֹ - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לֹא
 59 לִתֵּן לוֹ וְלֹא לְהִשָּׁבַע, עַד שֶׁיִּבְאֹד בַּעַל דִּינוֹ. וְכֵן הוֹרִי, שֶׁאִם
 60 הִיתָה לוֹ מְלֻחָה אֲצֵל חֲבֵרוֹ, בֵּין בִּשְׁטָר בֵּין בְּעֵדִי קִנְיָן - אֶף
 61 עַל פִּי שֶׁכֹּפֶר בָּהּ בְּבֵית דִּין - כּוֹתְבִין עָלָיו הַרְשָׁאָה, מִפְּנֵי
 62 שֶׁהִיא כְּפִירַת שְׁעִבּוֹד קֶרֶקַעוֹת; אָכַל מְלֻחָה עַל פֶּה שֶׁכֹּפֶר
 63 בָּהּ, לֹא תִקְנוּ שִׁיכְתּוּב עָלֶיהָ הַרְשָׁאָה.
 64 ח. מִי שֶׁהַרְשָׁה לְאֶחָד, וְרָצָה לְבַטֵּל הַשְּׁלִיחוֹת וְלִהְרֹשׁוֹת
 65 לְאַחֵר - הָרִי זֶה מְבַטֵּל. וְאֵין לְמַרְשָׁה רִשּׁוֹת לְכַתֵּב לְאַחֵר
 66 הַרְשָׁאָה, שֶׁזֶּה אוֹמֵר לוֹ: 'אֵין רָצוֹנִי שִׁיְהִינָה פְּקֻדּוֹנִי בְּיַד
 67 אַחֵר'. לְפִיכָךְ, אִם הִתְנָה עָלָיו שִׁירָשָׁה הוּא לְאַחֵר, וְאַחֵר
 68 לְאַחֵר - הָרִי הַשְּׁלִיחַ כּוֹתֵב הַרְשָׁאָה לַשֵּׁנִי, וְשֵׁנִי לְשִׁלְשִׁי;
 69 הַכֹּל לְפִי תִקְנָאוֹ.
 70 ט. הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה שֶׁמְחַל לָזֶה הַנִּתְבַּע, אוֹ שֶׁמְכַר לוֹ, אוֹ
 71 שֶׁמְחַל לוֹ עַל הַשְּׁבוּעָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ פְּשָׁרָה - לֹא עָשָׂה
 72 כְּלוּם, שֶׁהָרִי אוֹמֵר: 'לִתְקַן שְׁלֵחֲתִיךָ, וְלֹא לַעֲוֹת'. לְפִיכָךְ
 73 אִם הִתְנָה, בֵּין לִתְקַן בֵּין לַעֲוֹת - אֶפְלוּ מְחַל לוֹ עַל הַכֹּל,
 74 הָרִי זֶה מְחַוֵּל.
 75 י. רְאוּבֵן שֶׁבָּא בְּהַרְשָׁאָה, וְתַבַּע שְׁמַעוֹן - אֵין שְׁמַעוֹן יָכוֹל
 76 לְדַחוֹתוֹ וְלֹאמַר לוֹ: 'שִׁמָּא הַמְשַׁלַּח אוֹתָךְ הַרְשָׁה אַחֵר וּבִטֵּל
 77 שְׁלִיחוֹתָךְ'; שֶׁהָרִי רְאוּבֵן אוֹמֵר לוֹ: 'תֵּן לִי הַפְּקֻדוֹן שֵׁשׁ
 78 בְּיָדְךָ, וְזֶה הַרְשָׁאָתִי תְּהִי אֲצִלְךָ'; אִם הַמְּפַקֵּד הַרְשָׁה אַחֵר,
 79 הוּא הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ. וְשְׁמַעוֹן פְּטוּר, שֶׁהָרִי בְּהַרְשָׁאָתוֹ נִתֵּן.
 80 יא. רְאוּבֵן שֶׁבָּא בְּהַרְשָׁאָה שְׁמַעוֹן, וְתַבַּע לוֹ, וְאָמַר: 'לֹא
 81 הִיוּ דְּבָרִים מַעוֹלָם, אָכַל יִשָּׁבַע שְׁמַעוֹן וְיִטַּל' - מוֹצִיאֵין
 82 הַמּוֹמֵן מִיַּד לוֹ, וְיִהְיֶה מִנָּח בְּבֵית דִּין עַד שֶׁיִּבְאֹד שְׁמַעוֹן
 83 וְיִשָּׁבַע וְיִטַּל. וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹלָה לִי בְּשְׁמַעוֹן - דִּין עִם
 84 רְאוּבֵן, וְיִהְיֶה הַמּוֹמֵן מִנָּח עַד שֶׁיִּבְאֹד שְׁמַעוֹן וְיִשָּׁאֵל; וְיֵשׁ
 85 לְרְאוּבֵן לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן טַעֲנָת שֶׁכָּר כְּדִי לַעֲכֹב הַמּוֹמֵן
 86 וּלְאַחֲרוֹ. נִתְחַיֵּב לִי שְׁבוּעָה - אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲכֹב וְלֹאמַר: 'אֵינִי
 87 נִשְׁבָּע, עַד שֶׁאֲחִירִים בְּפִנֵּי שְׁמַעוֹן עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלֵי טַעֲנוֹת
 88 שֶׁקָּרִי'; שֶׁאִין זֶה הַחֲרָם אֵלָּא תִּקְנָה קְלָה שֶׁתִּקְנֶינָה הַגָּאוֹנִים
 89 הָאַחֲרוֹנִים כְּדִי שֶׁיִּכְנֶנּוּ בַּעֲלֵי דִינֵין טַעֲנוֹתֵיהֶן, וְאֵין מַעֲכָבִין
 90 שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל זֶה מִפְּנֵי תִּקְנָה זוֹ הַקְּלָה.

1 זֶה שֶׁהַרְשָׁה בוֹ, הָרִי הַמְשַׁלַּח חַיִּב בָּהֶן; שֶׁכָּךְ כּוֹתְבִין
 2 בְּהַרְשָׁאָה: 'כָּל שֶׁתּוֹצִיא בְּדִין זֶה, עָלֵי לְשִׁלְמוֹ'.
 3 ב. הַקְנָה לָזֶה הַמְּרָשָׁה שְׁלִישׁ אוֹ רִבְעִי מִה שֵׁשׁ לוֹ בְּיַד
 4 חֲבֵרוֹ, הָרִי זֶה דִּין עַל הַכֹּל; הוֹאִיל וְדִין עַל חֻלְקוֹ, וְהָרִי הוּא
 5 בַּעַל דִּינוֹ בְּחֻלְקוֹ - דִּין עַל הַכֹּל.
 6 ג. אֶחָד מִן הָאֲחִים שֶׁלֹּא חֻלְקוֹ, אוֹ מִן הַשְּׁתַּפִּין, שֶׁבָּא
 7 לְתַבַּע - תּוֹבַע עַל הַכֹּל; הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּזֶה הַמּוֹמֵן,
 8 אֵין צָרִיךְ הַרְשָׁאָה מִשְׁאֵר שְׁתַּפִּין. וְאֵין הַשְּׁתַּף הָאֲחֵר יָכוֹל
 9 לֹאמַר לְשְׁתַּפּוֹ שֶׁדִּין: 'אֵלּוּ אֲנִי הֵייתִי הַתּוֹבַע, הֵייתִי טוֹעֵן
 10 טַעֲנָה אַחֲרָת וּמִחַיִּב בַּעַל דִּינִי', שֶׁהָרִי אוֹמְרִין לוֹ: 'לָמָּה
 11 לֹא בָאתָ לְתַבַּע גַּם אַתָּה? לְפִיכָךְ, אִם בָּא מִמִּדִּינָה אַחֲרָת,
 12 יֵשׁ לוֹ לַחֲזוֹר עַל בַּעַל הַדִּין, וְלְדוֹן עִמּוֹ, וְלֹאמַר לוֹ: 'אֲנִי
 13 אֵינִי מוֹדָה בְּכָל מִה שֶׁטּוֹעֵן שְׁתַּף שְׁלִי'; לְפִיכָךְ יֵשׁ לְנִתְבַּע
 14 לַעֲכֹב וְלֹאמַר לָזֶה: 'אוֹ דִּין עִמִּי בְּחֻלְקָךְ, אוֹ הַבָּא הַרְשָׁאָה,
 15 שֶׁהָרִי מִמּוֹן שִׁנִּיכֶם בְּיַד וְשִׁנִּיכֶם בַּעֲלֵי דִינִי, וְלִמְחַר יָבֹא
 16 אַחֲרֶיךָ אוֹ שְׁתַּפֵּךְ וְיִתְבַּע גַּם הוּא'.
 17 ד. הַבַּעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ, צָרִיךְ הַרְשָׁאָה; וְאִם יֵשׁ שֵׁם פְּרוֹת
 18 בְּקֶרֶקַע - מִתּוֹךְ שֵׁשׁ לְדוֹן עַל הַפְּרוֹת שֶׁהָרִי הֵן שְׁלוֹ, דִּין
 19 עַל הַקֶּרֶקַע, וְאֵין צָרִיךְ הַרְשָׁאָה מֵאִשְׁתּוֹ, שֶׁאִם אֵין קֶרֶקַע
 20 אֵין פְּרוֹת.
 21 ה. מִי שֶׁהִנִּיחַ לוֹ בְּיַד חֲבֵרוֹ פְּקֻדוֹן אוֹ מְלֻחָה, בֵּין מִשְׁלֻטְלִין
 22 בֵּין מַעוֹת, וְעָשָׂה שְׁלִיחַ בְּעֵדִים לְהִבְיָאֵן לוֹ - הַרְשָׁה בְּיַד
 23 זֶה שֶׁהֵן אֲצֵלוֹ: אִם רָצָה לִתֵּן - נִפְטָר וְאֵינוֹ חַיִּב בְּאַחֲרִיּוֹתָיו.
 24 שֶׁהָרִי נִתֵּן לְשִׁלּוּחוֹ; וְאִם לֹא רָצָה לִתֵּן - אֵינוֹ נוֹתֵן, שֶׁאִין
 25 זֶה בַּעַל דִּינוֹ עַד שֶׁיִּבְאֹד בְּהַרְשָׁאָה עַל הַפְּקֻדוֹן. וְכָל הַבָּא
 26 בְּהַרְשָׁאָה, הָרִי הוּא בְּכָלל הַנֶּאֱמָר בָּהֶן: "וְאֲשֶׁר לֹא טוֹב
 27 עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמִּי".
 28 ו. הַתּוֹבַע חֲבֵרוֹ בְּדִין מִשְׁלֻטְלִין אוֹ מַעוֹת שֶׁהַפְּקִיד אֲצֵלוֹ,
 29 וְכֹפֶר בוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְכַתֵּב הַרְשָׁאָה עָלָיו; שֶׁנֶּמְצָא זֶה
 30 בְּמִשְׁקֵר - שֶׁהוּא אוֹמֵר לוֹ: 'הַרְשִׁיתִיךָ לִטַּל מִה שֵׁשׁ לִי בְּיַד
 31 פְּלוֹנִי, וְכִבֵּר אֶמְר פְּלוֹנִי שֶׁאִין לוֹ אֲצֵלוֹ כְּלוּם'. וְכֵן מִי
 32 שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ חֲבֵרוֹ שְׁבוּעָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַרְשׁוֹת עָלָיו אַחֵר
 33 לְהַשְׁבִּיעוֹ; שֶׁאִין שֵׁם דְּבַר שִׁיְקָנָה לוֹ, וְאֵין אָדָם מִרְשָׁה עַל
 34 תְּבִיעַת דְּבָרִים, שֶׁאִין הַדְּבָרִים נִקְנִין אֵלָּא עִם תְּבִיעַת הַמּוֹמֵן.
 35 ז. מִי שֶׁהָרִי לוֹ מַעוֹת פְּקֻדוֹן בְּיַד אַחֵר, וְרָצָה לְהַרְשׁוֹת
 36 שְׁלִיחַ לְהִבְיָאֵן - אֵין הַקְנָן [סוּדָר] מִיָּדוּ מוֹעִיל בָּהּ, שֶׁאִין
 37 הַמְּטַבֵּעַ נִקְנָה בְּחֻלְקֵיהֶן. אֵלָּא בִּצְדַע עוֹשָׂה? נוֹתֵן לוֹ קֶרֶקַע
 38 כָּל שֶׁהוּא, וּמִקְנָה לוֹ הַמַּעוֹת עַל גִּבָּה כְּדִי לְהוֹצִיאָן
 39 בְּהַרְשָׁאָה זוֹ, וְהוֹלֵךְ וְדִין עִמּוֹ, וּמוֹצִיאָן. הִיתָה לוֹ מְלֻחָה בְּיַד
 40 אַחֵר - אֵינוֹ יָכוֹל לְכַתֵּב הַרְשָׁאָה עָלֶיהָ, וְאֶפְלוּ הִיא חוֹב
 41 בִּשְׁטָר, מִפְּנֵי שֶׁמְלֻחָה לְהוֹצָאָה נִתְּנָה, וְאֵין אָדָם מִקְנָה
 42 לְחֲבֵרוֹ דְּבַר שֶׁאֵינוֹ בְּעוֹלָם. וְאֵין לָךְ דֶּרֶךְ שִׁיְקָנָה אָדָם בָּהּ
 43 חוֹב, אֵלָּא אוֹ בְּמַעֲמַד שֶׁלְשָׁתָן, וְהוּא דְּבַר שֶׁאִין לוֹ טַעַם
 44 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, אוֹ בְּהַקְנִיט שְׁטַר הַחוֹב עֲצָמוֹ בְּכַתִּיבָה
 45 וּמִסְרִיחָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְנָה הַשְּׁעִבּוֹד שָׁבוּ. זֶה הוּא הַדִּין

פרק ד

א. כשיקצו השתתפים להשתתף, במה יקנה כל אחד מהן
ממון חברו להשתתף בו? אם במעות נשתתפו - יביא זה
מעותיו, ויביא זה מעותיו, וישילו אותן לכיס אחד, ויגביהו
את הכיס שניהם. אבל אם כתבו שטר והעידו עדים - אף
על פי שקנו מיד שניהם שיביא זה מאה וזה מאה וישתתפו
בהן - לא קנו, ועדין לא נעשו שתתפין; שאין המטבע נקנה
בחליפין. לפיכך, אם נשתתפו בשאר משלטלין, כיון שקנו
מידם שיביא זה חביתו של זין וזה פדו של דבש, ויהי
נשתתפו בהן - נעשו שתתפין בהן. וכן אם ערכו פרותיהן,
או ששכרו מקום בשתפות, והניח זה חביתו וזה פדו
שנשתתפו בהן - הרי אלו שתתפין. כללו של דבר: בכל
הדרכים שקונה הלוקח, באותן הדרכים עצמן קונים
השתתפין זה מזה הממון המטל ביניהן להשתתף בו.
ב. האמנין שנשתתפו באמנות - אף על פי שקנו מידם,
אינם שתתפין. כיצד? שני חטים או שני אורגים שהתנו
ביניהן שכל שיקח זה וזה במלאכתו, יהיה ביניהם בשוה
- אין כאן שתפות כלל, שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא
בא לעולם. אבל אם היו לוקחין בהגדים מממון עצמן
ותופרין אותן ומוכרין, ולוקחין השתי והערב ממעותיהן
ואורגין ומוכרין, ונשתתפו בממון שלוקחין בו - הרי אלו
שתתפין; וכל שיריחו בשכר מלאכתן ובמשאן ומתנן, הרי
הוא לאמצע.

ג. השתתפין שהשילו לכיס, זה מנה וזה מאתים וזה שלש
מאות, ונתעסקו כלם בממון, ופחתו או הותירו - השכר
או הפחת ביניהן בשוה לפי מנינם, לא לפי המעות. ואפלו
לקחו שור לטביחה, שאלו טבחוהו היה כל אחד נוטל
מבשרו כפי מעותיו - אם מכרוהו חי ופחתו או הותירו,
השכר או הפחת לאמצע. במה דברים אמורים? בשנשא
ונתנו במעות שנשתתפו בהן. אבל אם המעות קמיין,
ועדין לא הוציאו אותן, ופחתו או הותירו מחמת המטבע,
ששנהו המלך או אנשי המדינה - חולקין השכר או
ההפסד לפי המעות. במה דברים אמורים? בסתם. אבל
אם התנו שישל בעל המאה שלשה רבעים מן השכר, וישל
בעל המאתים רביע, ואם יפחתו לא יפחות זה שישל
שלשת רבעי השכר אלא רביע ההפסד, ויפסיד זה שנוטל
רביע השכר שלשה רבעים מן הפחת - הרי אלו חולקין
לפי מה שהתנו; שכל תנאי שבממון קיים.

ד. שתתפין שהתנו ביניהן שיעמדו בשתפות זו עד זמן
קצוב - כל אחד מהן מעבב על חברו, ואינו יכול לחלק
עד שיגיע הזמן, או עד שיכלה כל ממון השתפות. ואין
אחד מהן יכול לטל חלקו בקרן ולא בשכר, עד סוף הזמן
הקצוב. נשתתפו סתם ולא קבעו להם זמן - הרי אלו
חולקין כל זמן שירצה אחד מהם, וזה נוטל חלקו מן

הסחורה וזה נוטל חלקו. ואם לא היה באותה הסחורה
דין חלקה, או היה בחלקה הפסד - הרי אלו מוכרין
אותה, וחולקין את הדמים. היה זמן ידוע למכירת אותה
הסחורה - יש לכל אחד מהן לעבב שלא יחלקו עד
שתמכר הסחורה בזמן הידוע למכירתה. ואין אחד מהן
נוטל לא מן הקרן ולא מן הרווח, עד זמן החלקה, אלא
אם פן התנו ביניהן. היה להם חוב אצל אחד - אינו יכול
לומר לחברו: 'לא נחלק עד שנגבה כל חוב שיש לנו',
אלא חולקין; וכשיפרעו החובות, ישל כל אחד חלקו. היה
עליהם חוב לאחד - אם אינן אחראין זה על זה, חולקין;
ולכשיגיע זמן החוב לפרעו, יתן כל אחד חלקו. ואם הן
אחראין - כל אחד מעבב לחלק, עד שיגיע זמן השטר
לפרעו ויפרעו החוב. ולמה מעבב? שהרי חברו אומר לו:
'הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם כל השטר, נשא ונתן
בדמים אלו עד שיגיע הזמן'. אמר לו חברו: 'נחלק, וטל
את הדמים כנגד כל השטר, ונעשה בהן סחורה לעצמך,
ותשלם כל השטר בזמנו' - יש לו לעבב עדין ולומר לו:
'שמא נפסיד, והשנים יתר מרויחין מן האחד'.

ה. הנותן לחברו ממון לילך בו למדינה פלונית לסחורה,
או לקנות פרות לסחורה, או לישוב בו בחנות - אינו יכול
לחזר בו ולהחזיר הממון מיד השתתף, עד שילך למקום
שהתנו ויחזר, או שיקנה אותן הפרות וימכר, או עד
שיישב בחנות; שזה כמי שקבע זמן הוא.

יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"ד

פרק ה

א. המשתתף עם חברו בסתם, לא ישנה ממנהג המדינה
באותה הסחורה. ולא ילך למקום אחר, ולא ישתתף בה
עם אחר, ולא יפקיד ביד אחר, ולא יתעסק בסחורה
אחרת, ולא ימכר בהקפה - אלא אם פן התנו בתחלה, או
שעשה מדעת חברו. עבר ונעשה שלא מדעת חברו, ואחר
כך הודיעו ואמר לו: 'עשיתי כך וכך', והסכים למעשיו -
הרי פטור. ואין כל אלו הדברים צריכין קנין, אלא
בדברים בלבד.

ב. אחד מן השתתפין שעבר ומכר בהקפה, או פרש בים,
או הלך למקום אחר, או שנשא ונתן בסחורה אחרת, וכל
ביוצא באלו הדברים - כל פחת שביאו מחמת שעבר, חייב
לשלם לבדו; ואם יהיה שם שכר, השכר לאמצע כמו מה
שהתנו ביניהם בשכר. לפיכך, הנותן מעות לחברו בתורת
שתפות לקנות בהן חטים לסחורה, והלך וקנה שעורים,
או שנתן לו לקנות שעורים וקנה חטים - אם פחתו, פחתו
לזה שעבר; ואם הותירו, הותירו לאמצע. וכן אם הלך
ונשתתף עם אחר בממון השתפות - אם הפסיד, הפסיד
לעצמו; ואם נשתכר, השכר לאמצע. אבל אם נשתתף עם
אחר בממון עצמו - אם פחת, פחת לעצמו; ואם הרויח,
הרויח לעצמו. ואם התנו ביניהן, הכל לפי התנאי.

יום שבת קודש ל' סיון ה'תשע"ד

פרק ו

47

48

א. שנים שהן נושאים ונותנים בממון השתפות - אף על פי שהממון של אחד מהן, הרי זו נקראת 'שתפות'; ואם פחתו או הותירו, הרי הוא לאמצע. ויש להן להתנות בשכר ובהפסד כל מה שירצו, כמו שבארנו. אבל אם היה האחד בלבד הוא שנושא ונותן בממון השתוף - אף על פי שהממון של שניהם, הרי זאת השתפות נקראת 'עסק'; וזה הנושא ונותן נקרא 'מתעסק', שהרי הוא לבדו מתעסק במשא ומתן, ושתפו שאינו נושא ונותן, נקרא 'בעל המעות'.

ב. תקנו חכמים, שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן - יהיה חצי המעות בתורת הלואה, והרי המתעסק חייב באחריותו אף על פי שאבד באנס, והחצי האחר בתורת פקדון, והרי הוא באחריות בעל המעות, ואם אבד או נגנב החצי של פקדון, אין המתעסק חייב לשלם; ולפיכך יהיה שכר זה החצי אם הרויחו, לבעל המעות. ולפי תקנה זו, אי אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה; שאם אתה אומר כן - נמצא בעל המעות נוטל שכר חצי מעותיו שהן פקדון, ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלואה, ונמצאו באין לידי אבק רבית [מדרבנן]. והיאך יעשו אם רצה להיות השכר או ההפסד לאמצע בשוה? יתן למתעסק שכרו בכל יום ויום מימי השתפות, כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה. ואם היה לו עסק אחר כל שהוא להתעסק בו עם מעותיו של זה, אינו צריך להעלות לו שכר כל יום ויום, אלא אפלו העלה לו דינר אחד בכל ימי השתפות, די; ואם פחתו או הותירו, יהיה לאמצע בשוה. וכן אם אמר לו: 'כל הרוח שתרויח יהי לך, שלישי או עשיריתו בשכרך' - הואיל ויש לו עסק אחר, הרי זה מתר; ואם הפסידו, יפסיד מחציה. ואם היה זה המתעסק אריס [עובד על בסיס אחוזים], ויהיה לו עסק אחר - אינו צריך להעלות לו שכר כלל, שהאריס משעבד הוא לבעל השדה.

ג. ועוד תקנו חכמים, שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן, ופחתו או הותירו, ולא רצה לתן לו שכר עמלו בכל יום, ולא התנו ביניהן שום תנאי - שיהיה שכר המתעסק באותו החצי של פקדון שלישי רוח הפקדון, שהוא שתות רוח כל הממון. לפיכך, אם הרויחו - יטל המתעסק שני שלישי הרוח; חצי הרוח של חצי המעות שהן מלוא, ושתות הרוח בשכר שנתעסק בפקדון; נמצא הכל שני שלישי הרוח. ויטל בעל המעות שלישי הרוח. ואם פחתו - יפסיד המתעסק שלישי הפחת; שהרי הוא חייב בחצי הפחת מפני שחצי המעות מלוא, ויש לו שתות בשכרו באותו החצי של פקדון; נמצא שנשאר עליו מן הפחת שלישי. ובעל המעות יפסיד שני שלישי הפחת.

ג. הנותן מעות לחברו לקח בהן פרות למחצית שכר, ורשאי לקח לעצמו מאותו המין; וכשהוא מוכר, לא ימכר שניהם כאחד, אלא מוכר אלו בפני עצמן, ואלו בפני עצמן. ולא יקח לעצמו חטים ולחברו שעורים, אלא או בכלל חטים או בכלל שעורים, כדי שיהיו מעות שניהן שוין בחבלה.

ד. אחד מן השתפין שאמר: 'נוליד הסחורה למקום פלוני שהיא ביקר ונמכר שם' - אף על פי שקבל עליו כל אנס או כל פחת שיבוא להם, הרי חברו מעכב עליו; שהרי אומר לו: 'אין רצוני שאתן מעות שבנדי, ואחיה ורדף אחריך לדין להוציא מידך'. וכן כל פיוצא בזה.

ה. אחד מן השתפין שבא לישן את הפרות עד זמן הידוע, אין חברו מעכב עליו; ואם אין זמן לאותן הפרות, הרי חברו מעכב עליו.

ו. שתפין ששמו פרותיהן ונשתתפו בהן, יש להן אוניה זה על זה. ערכו פרות בלא שומא, ומכרום ונשאו ונתנו בדמיהן - הרי אלו מחשבים את הפרות כמה היו שוין בעת שנשתתפו, ומחשבים את השכר או את ההפסד.

ז. שתפין שמחלו להן מוכסין, מחלו לאמצע. ואם אמרו: 'משום פלוני מחלנו' - מה שמחלו, מחלו לו. היו באין בדרך, ונעמדו עליהן לסטים וגזלו את השירה, והציל אחד מן השתפין - הציל לאמצע; ואם אמר: 'לעצמי אני מציל', הציל לעצמו.

ח. דבר הידוע לשני שתפין - אף על פי שהוא ברשות אחד מהן, אינו יוצא מחזקתו של שני כל ימי השתפות; ואינו יכול לטעון שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה, ונאמר לאחר 'המוציא מחברו עליו הראיה', אלא הרי הוא בחזקת שניהם, עד שיביא האחד ראיה.

ט. אחד מן השתפין שבא לחלק שלא מדעת חברו, חולק בפני שלשה אפלו הן הדיוטות, ובלבד שיהיו נאמנים, ויודעין בשומא; ואם חלק בפחות משלשה, לא עשה כלום. כמה דברים אמורים? בשחלק פרות; אבל אם היו מעות, המעות פחלוקין הן, ויש לו לחלק שלא בפני בית דין, ומניח חלק חברו בבית דין. כמה דברים אמורים? בשחלק המעות פלן מטבע אחד ושוין. אבל אם היו מקצתן חדשים ומקצתן ישנים, ואין צריך לומר אם היו מקצתן יפות ומקצתן רעות - הרי הן כפרות, ואין חולקין אותן אלא בבית דין.

י. אסור להשתתף עם עובד עבודה זרה - שמא יתחייב לו שבועה, וישביעו בראתו. [בעבודה זרה] וכבר בארנו במקומו, שאסור לעשות סחורה בפרות שביעית, ולא בכורות, ולא בנבלות, ולא בטורפות, ולא בתרומות, ולא בשקצים, ולא ברמשים. ואם עבר ועשה, השכר לאמצע; ויראה לי, שאם הפסיד - הפסיד לעצמו, מפני שעבר.

יא. אחד מן השתפין או מן המתעסקין שמת - בטלה השתפות או העסק, אף על פי שהתנו לזמן קבוע; שכר יצא הממון לרשות היורשין. וכזה הורו הגאונים.

29 שִׁטְל בַּעַל הַמַּעוֹת שֶׁהוּא רָבִיעַ; וְנִמְצָא זֶה כִּנְגֵד זֶה. וְכֵן
30 אִם הִתְנוּ עַל הַפֶּחַת, וְלֹא הִזְכִּירוּ הָרוּחַ - אִם פֶּחַתוֹ, פּוֹחַת
31 הַמַּתְעַסֵּק כְּפִי מֶה שֶׁהִתְנוּ; וְאִם הוֹסִיפוּ - נוֹטֵל הַמַּתְעַסֵּק
32 כְּמוֹ אוֹתוֹ הַחֶלֶק שֶׁהָיָה מִפְּסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ מֶה שֶׁנִּטְל
33 בַּעַל הַמַּעוֹת. בִּיצֵד? הִתְנוּ שָׁאֵם הִיָּה שֶׁם הַפֶּסֶד, וּפְחוֹת
34 הַמַּתְעַסֵּק רָבִיעַ, וְהַפְחִיתוּ - מִשְׁלֵם רָבִיעַ הַפֶּחַת; וְאִם
35 הוֹתִירוּ, נוֹטֵל מִחֻצָּה. וְאִם עַל פִּי שֶׁהִזְכִּירוּ אֵלּוּ שֶׁהוּרִי
36 דְּבָרֵי טַעַם הֵן, אִם חֶלֶף עַל דֶּרֶךְ זֶה, נִמְצָא הַמַּתְעַסֵּק אֶפְשָׁר
37 שִׁיפְחוֹת, וְיִטֵּל שָׂכָר. בִּיצֵד? כִּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמּוֹ שִׁטְל
38 הַמַּתְעַסֵּק אֶחָד מִשְׁבָּעָה בְּשָׂכָר, וּפְחוֹתוֹ - נוֹטֵל הַמַּתְעַסֵּק
39 אֶחָד מִשְׁבָּעָה יָתֵר עַל זֶה הַהֶפְסֵד. בִּיצֵד? כִּגוֹן שִׁפְחוֹתוֹ
40 שְׁבָעָה דִּינָרִים - הָרִי הַמַּתְעַסֵּק אוֹמֵר לוֹ: 'אֲנִי חַיֵּב לָךְ דִּינָר
41 אֶחָד כְּפִי הַתְּנָאִי, וְאַתָּה חַיֵּב לִשְׁלֹם לִי שְׁנַיִם שֶׁהֵן שְׁלִישׁ
42 חֶלֶק הַפְּקוּדִין'; נִמְצָא בַּעַל הַמַּעוֹת חַיֵּב לִתֵּן לוֹ דִּינָר בְּשָׂכָר
43 שֶׁהֶפְסִיד שְׁבָעָה. וְאֵלּוּ הַפְּסִיד אַרְבָּעָה עָשָׂר, הִיָּה חַיֵּב בַּעַל
44 הַמַּעוֹת לִתֵּן לוֹ שְׁנֵי דִּינָרִין. וְזֶה תִּמְנָה גְּדוּל, וְדָבָר שֶׁאֵין
45 הַדַּעַת סוֹבֵלָתוֹ; וְאֵין זֶה אֲצִלִּי אֲלָא כְּמוֹ דְּבָרֵי הַחֲלוּם. אֲבָל
46 הַדֶּרֶךְ וְהַדִּין הָאֵמֶת שִׁירָאָה לִי, שֶׁכָּל שִׁירְיוֹת הַמַּתְעַסֵּק -
47 אִם יִהְיֶה שֶׁם הַפֶּסֶד, וְפְסִיד שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַחֶלֶק שֶׁהָיָה
48 מְרוּיָת. וְכֵן אִם הִתְנוּ עַל הַהֶפְסֵד, וְהָרוּחוֹ - יִטֵּל כְּמוֹ אוֹתוֹ
49 הַחֶלֶק שֶׁהָיָה מִפְּסִיד, וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁ חֶלֶק חִבְרוֹ. נִמְצָאָה
50 אוֹמֵר לְפִי מִדָּה זֶה, שָׁאֵם הִתְנוּ שִׁטְל הַמַּתְעַסֵּק רָבִיעַ
51 הַשָּׂכָר, וְהַפְּסִיד - הָרִי זֶה מִשְׁלֵם שְׁתּוֹת. וְאִם הִתְנוּ שִׁיפְסִיד
52 רָבִיעַ, וְהָרוּיָת - יִטֵּל מִחֻצָּה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לֹא תִּמְצָא תִּמְנָה,
53 וְיִצָּא הַדִּין בְּקוֹ הַדֶּקֶל.

1 ד. יֵשׁ מִי שֶׁטּוֹעָה וְאוֹמֵר, שֶׁהִנּוּחַן עֶסֶק סֵתֵם, אִם יִהְיֶה
2 שֶׁם שָׂכָר, יִטֵּל הַמַּתְעַסֵּק חֻצִּי, וְאִם הִיָּה שֶׁם הַפֶּסֶד, וְפְסִיד
3 שְׁלִישׁ; וְאֵין הַדָּבָר כֵּן, אֲלָא אִם הִתְנוּ עַל דְּבָר זֶה בְּפִירוּשׁ.
4 וְכֵן אִם הִתְנוּ שִׁיפְסִיד הַמַּתְעַסֵּק מִחֻצָּה, וְאִם יִהְיֶה שֶׁם
5 שָׂכָר יִטֵּל שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הָרוּחַ - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן אִם הִתְנוּ
6 שָׁאֵם יִהְיֶה שֶׁם שָׂכָר, יִטֵּל הַמַּתְעַסֵּק תְּשִׁיעִיתוֹ, וְאִם יִהְיֶה
7 שֶׁם הַפֶּסֶד, וְפְסִיד עֲשִׂירִיתוֹ - הוֹאִיל וְהִתְנוּ שִׁיִּהְיֶה רוּחַ
8 הַמַּתְעַסֵּק יָתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ, תִּנְאוּ קָזִים; וְתוֹסֶפֶת זֶה, הִיא
9 כִּנְגֵד עִמּוֹ. וְרַבּוּתִי הוּרִי, שֶׁאֵין תְּנָאִי זֶה מוֹעִיל אֲלָא אִם
10 כֵּן הִיָּה לַמַּתְעַסֵּק עֶסֶק אַחֵר; אֲבָל אִם אֵין לוֹ עֶסֶק אַחֵר,
11 צְרִיף שִׁיִּהְיֶה שָׂכָר הַמַּתְעַסֵּק יָתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ בְּשְׁתּוֹת כְּמוֹ
12 שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁדְּבָר זֶה אֶסוּר הוּא, וְאֵין תְּנָאִי מוֹעִיל בּוֹ. וְלֹא
13 יִרְאֶה לִי זֶה.
14 ה. הוּרִי רַבּוּתִי, שָׁאֵם הִתְנוּ שִׁטְל הַמַּתְעַסֵּק שְׁלֹשָׁה חֶלְקִים
15 מִן הַשָּׂכָר, וּבַעַל הַמַּעוֹת רָבִיעַ הַשָּׂכָר, נִמְצָא רָבִיעַ הַמַּעוֹת
16 בְּלִבָּד בְּתוֹרַת פְּקוּדִין, וְשְׁלֹשָׁה רָבִיעִים בְּתוֹרַת מִלְוָה;
17 לְפִיכָּךְ, אִם הִיָּה שֶׁם הַפֶּסֶד, וְפְסִיד הַמַּתְעַסֵּק שְׁלֹשָׁה רָבִיעֵי
18 הַהֶפְסֵד פְּחוֹת שְׁלִישׁ הָרָבִיעַ, וְפְסִיד בַּעַל הַמַּעוֹת רָבִיעַ
19 וְשְׁלִישׁ רָבִיעַ, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל הַהֶפְסֵד. בִּיצֵד? נִתֵּן לוֹ
20 מֶאֶה דִּינָרִים עַל תְּנָאִי זֶה, וְחִסְרוֹ אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים - בַּעַל
21 הַמַּעוֹת וְפְסִיד רָבִיעַ וְשְׁלִישׁ רָבִיעַ, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ כָּל
22 הַהֶפְסֵד, נִמְצָא מִפְּסִיד שְׁמוֹנֶה, וְהַמַּתְעַסֵּק מִשְׁלֵם שְׁשֶׁה
23 עָשָׂר; וְעַל דֶּרֶךְ זֶה לְעוֹלָם. כָּל חֶלֶק שֶׁיֵּשׁ לְבַעַל הַמַּעוֹת
24 בְּשָׂכָר - אִם יֵשׁ שֶׁם רוּחַ, נוֹטֵל כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ; וְאִם יֵשׁ שֶׁם
25 הַפֶּסֶד, וְפְסִיד אוֹתוֹ הַחֶלֶק וְתוֹסֶפֶת שְׁלִישׁוֹ. נִמְצָאָה לְמַד
26 לְפִי מִדָּה זֶה, שָׁאֵם הִתְנוּ שִׁטְל הַמַּתְעַסֵּק רָבִיעַ הַשָּׂכָר -
27 אִם פְּחוֹת, לֹא יִשְׁלֹם הַמַּתְעַסֵּק כָּלּוּם, שֶׁהָרִי רָבִיעַ הַהֶפְסֵד
28 שֶׁהוּא חַיֵּב לִשְׁלֹם מִפְּנֵי הַמִּלְוָה, יֵשׁ לוֹ כִּנְגֵדוֹ שְׁלִישׁ מֶה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ד-ל' סיון ה'תשע"ד

69 בחוץ עובר על מצות עשה ומצות לא-תעשה, על מצות
70 לא-תעשה שנאמר "פן-תעלה עלותיך"; ועל מצות
71 עשה, שנאמר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוהך" —
72 וזה לא עשה שם. ושאר קדשים לא יהיו אלא בעשה,
73 כלומר: שעבר על מה-שאמר לו "ושם תעשה כל אשר
74 אנכי מצוהך" בלבד. ונתבאר שם (בספרי), שגם שאר
75 קדשים הם בלא-תעשה נוסף על העשה. וכבר נתבאר
76 בסוף מסכת זבחים (ק"ט), שכל-הקדשים שהקריבם
77 בחוץ — הרי אלו בעשה ולא-תעשה וחיבים עליהם
78 כרת. הנה נתבאר מכל מה-שאמרנו, שזה שנאמר "ושם
79 תעשה כל אשר אנכי מצוהך" — מצות עשה גמורה.
80 המצוה הפ"ה — הצווי שנצטוינו להביא כל מה-
81 שנתחייבנו — חטאת ועולה ואשם ושלמים — לבית-
82 הבחירה, אף-על-פי שהם בחוץ לארץ, כלומר: אף-
83 על-פי שנתחייבנו בהם בחוץ לארץ, הרי נצטוינו

יום ראשון כ"ד סיון ה'תשע"ד

54
55 מצות עשה פד. פה.
56 מצות לא תעשה צ.
57 המצוה הפ"ד — הוא הצווי שנצטוינו להקריב כל-
58 הקרבנות בבית הבחירה בלבד, והוא אמרו ותעלה:
59 "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוהך" (דברים יב, יד), וכאשר
60 רצו לקיים את-האזהרה על הקרבה בחוץ של איזה קרבן
61 שיהיה מפל-הקרבנות, הביאו ראיה מאמרו ותעלה:
62 "פן-תעלה עלותיך בכל-מקום" (שם, יג). אמרו בספרי
63 (פרשת ראה): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין?
64 תלמוד לומר: "ושם תעשה כל אשר אנכי מצוהך". ועדין
65 אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר קדשים לא
66 יהיו אלא בעשה? תלמוד לומר: ושם תעשה וגו', כמו
67 שאבאר במקומו (לא תעשה פט) כשנדבר על הלאו. וענין
68 אמרם "עולה בעשה ולא-תעשה" הוא: שהמקריב עולה

יום שני כ"ה סיון ה'תשע"ד

מצות לא תעשה פט.

מצות עשה לט. כט.

מצות לא תעשה פא. מצות עשה ל.

המצוה הפ"ט — האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום
קרֶבֶן בחוץ, כלומר: חוץ לעזרה, וזה נקרא: "מעלה
בחוץ", והוא אמרו יתעלה: "השֹׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ
בְּכָל-מָקוֹם אֲשֶׁר תֵּרָאֶה" (שם, יג). ולשון ספרי (פרשת
ראה שם): "אין לי אלא עולות, שאר קדשים מניין?
תלמוד לומר: 'וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ' (שם,
יד), וצדין אני אומר: עולה בעשה ולא-תעשה, שאר
קדשים לא יהיו אלא בעשה — תלמוד לומר: 'וְשֵׁם
תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ' (שם). עלה בכלל (של 'כל אשר .. מצור')
היתה, ולמה יצאת (ונכתבה שוב במפורש)? להקיש אליה:
מה עולה שהיא מיוחדת שהיא בעשה ולא-תעשה, כך כל
שהוא בעשה הרי הוא בלא-תעשה". ואני אבאר לך
פסוק זה — אף-על-פי שהוא פשוט — כדי שיתבאר
הענין. והוא: שהעולה נאמר עליה פסוק להזהיר על
הקרבנה בחוץ, והוא אמרו יתעלה: "פֶּן-תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ",
ובא פסוק אחר לצוות להקריב את-העולה בפנים והוא
אמרו יתעלה: "שֵׁם תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ" — וזו מצות עשה
שמתקריב העולה במקום אשר יבחר ה'. אבל שאר קדשים
באו בעשה בלבד, שיקרבו בפנים, והוא אמרו: "וְשֵׁם
תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ"; אלא שממה-שאמר: "שֵׁם
תַּעֲשֶׂה" משמע שבחוץ לא-תעשה — וכָלל הוא אצלנו:
לאו הבא מכלל עשה, עשה הוא. וזהו אמרם כאן (בספרי
הנ"ל): "וְצִדְיָן אֲנִי אוֹמֵר שָׂאֵר קֳדָשִׁים לֹא יִהְיוּ אֵלָּא
בַּעֲשֵׂה", כלומר שיהא המקריב שאר קדשים בחוץ עובר
על לאו הבא מכלל עשה בלבד — ולפיכך אמר "וְשֵׁם
תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ" כדי שישג הקיש ויהיו שאר קרבנות
כעולה: כשם שמקריב עולה בחוץ בלא-תעשה, כך שאר
קרבנות בלא-תעשה. והעובר על לאו זה במזיד — ענוש
כרת; ובשוגג — חֵיב חטאת קבועה. ולשון הפרת
בפרשת אחרי מות אִמֵּר בַּמַּעֲלָה בַּחוּץ: "אֲשֶׁר-יַעֲלֶה עֹלָה
אוֹ-זֶבֶח וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְאֲנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה'
וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוֹ" (ויקרא יז, חט). ובספרא:
"וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ" — עֹנֵשׁ שֶׁמַּעֲנוּ, אֲזַהֲרָה מִנֵּיִן? תִּלְמוּד
לומר: "השֹׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ". ולשון גמרא
זבחים (קו): "הַעֲלָאָה, כְּתִיב עֹנֵשׁ וְכִתִּיב אֲזַהֲרָה; עֹנֵשׁ
— כְּתִיב: 'וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְגו' וְנִכְרַת"; אֲזַהֲרָה
— דְּכִתִּיב: "השֹׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ". וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (שם).

המצוה הל"ט — הצווי ששצטוינו להקריב במקדש שני

להביאם לבית הבחירה. וחובה להעלותם על אף רחוק
הדרך (ואינו רשאי לפדותו), והוא אמרו יתעלה: "רַק
קֳדָשִׁיךָ אֲשֶׁר-יִהְיוּ לָךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וּבֹאֲתָ אֶל-הַמָּקוֹם"
(שם, כו). ולשון ספרי (פרשת ראה): "רַק קֳדָשִׁיךָ" —
אינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ, "תִּשָּׂא וּבֹאֲתָ" —
מלמד שחֵיב בטפול הקאתו עד שיביאנו לבית הבחירה.
ונתבאר שם, שזה אינו מדבר אלא בחטאת ואשם ועולה
ושלמים שנתחייב האדם.

המצוה המשלימה תשעים — האזהרה שהזהרנו
מלשחוט שום דבר מן-הקדשים בחוץ, וזה נקרא: "שוחט
בחוץ", וכשמנו בריש ברות (פרק א משנה א) כל-מחייב
כרת, מנו השוחט והמעלה — שנים. וזה שהשוחט בחוץ
חֵיב כרת אף-על-פי שלא העלה (למזבח — הקריב), אלא
מששחט בלבד, הוא לשון התורה, והוא אמרו יתעלה:
"אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ-כֶשֶׂב אוֹ-עֶז במִּחְנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט
מִחוּץ לַמִּחְנֶה וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֵאוּ לַהֲקָרִיב
קֶרְבֶּן לֵה' דָּם יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת" (ויקרא
יז, גיד). והאזהרה שלו, כלומר: האזהרה על שחיטת
קדשים בחוץ אינה בפרוש, אבל נלמדת בדין: "לֹא עֹנֵשׁ
הַכְּתוּב אֶל־אִם-כֵּן הִזְהִיר", כפי הכללים שקבענו
בהקדמות שהקדמנו למצות אלו (כלל יד). וזה לשון גמרא
זבחים (קו): "השוחט והמעלה בחוץ — חֵיב על השחיטה
וחֵיב על ההעלאה. בשלמא 'העלאה' כְּתִיב עֹנֵשׁ וְכִתִּיב
אֲזַהֲרָה; עֹנֵשׁ — 'וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְאֲנוּ וְנִכְרַת'
(שם); אֲזַהֲרָה — 'השֹׁמֵר לָךְ פֶּן-תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ'. (דברים
יב, יג) וְכִדְרַבִּי אֲבִין, דְּאָמַר רַבִּי אֲבִין אָמַר רַב לִיא:
כָּל-מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "השֹׁמֵר", "פֶּן" ו"אל" — אינו אלא
מצות לא-תעשה; אלא שחיטה בשלמא עֹנֵשׁ כְּתִיב:
"וְאֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יִבְיֵאוּ וְנִכְרַת", אלא אֲזַהֲרָה
מָנָא לָן? וְאַחַר מִשָּׂא וּמִתָּן מִרְבָּה הִחֲלַט הַדָּבָר בְּלִשׁוֹן זֶה,
אָמַר (נאמר בפסוק): "שֵׁם תַּעֲלֶה וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה" — מִקִּישׁ
עֲלִיָּה לַעֲשִׂיָּה: מֵה עֲלִיָּה עֹנֵשׁ וְהִזְהִיר, אִם עֲשִׂיָּה עֹנֵשׁ
וְהִזְהִיר. ויורו באמרם "שֵׁם תַּעֲלֶה וְשֵׁם תַּעֲשֶׂה" על אמרו
יתעלה: "שֵׁם תַּעֲלֶה עִלְתִּיךָ" (שם, יד) — וזו היא
ההקרבנה, כלומר: ההקטרה על גבי האש; ואמר: "שֵׁם
תַּעֲשֶׂה כֹל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ" (שם) — זֶה כּוֹלֵל הַהֲקָרְבָה
וְהַשְׁחִיטָה, לִפִּי שֶׁהוּא גַם צוּה בַּשְּׁחִיטָה. ודע שהשוחט
בחוץ בשוגג — חֵיב גַּם הוּא חטאת קבועה. וממה-
שאמה צריך לזעת, שהמקריב קדשים בזמן הזה חוץ
למקום העזרה — חֵיב כרת. ובפרוש אמרו (שם קו):
"הַמַּעֲלָה בַּחוּץ בְּזֶמֶן הַזֶּה רַבִּי יוֹחֲנָן אוֹמֵר: חֵיב". וכן
הלכה, מפני שהוא ראוי לקרב, לפי שהכלל הנכון אצלנו:
מקריבין אף-על-פי שאין בית (מקדש). וכבר נתבאר גם
דיני מצוה זו בפרק י"ג מזבחים (שם).

42 וכבר נתבארו כל דיני מצוה זו בפירק ח' ממנחות (פו).
43 ובפירק א' מיומא (יד): ובמקומות במסכת תמיד.

44 המצוה המשלימה ארבעים — הצווי שנוצטונו להקריב
45 כהן גדול בכל יום תמיד, מנחה בבקר ובין הערבים, והיא
46 הנקראת: חבתי כהן גדול (כי נעשית במחבת), ונקראת גם:
47 מנחת כהן משיח. והוא אמרו יתעלה: "זה קרבן אהרן
48 ובניו אשר יקריבו לה" (ויקרא ו, יג). וכבר נתבארו דיני
49 מצוה זו ומתי קרבה ואיך קרבה בפירק ו' (עד): ובפירק ט'
50 (פז): ממנחות ובמקומות ביומא (לד). ותמיד.

51 המצוה המ"א — הצווי שנוצטונו להקריב קרבן
52 בכל יום שבת נוסף על תמיד של כל יום — וזהו מוסף
53 שבת. והוא אמרו יתעלה: "וביום השבת שני כבשים"
54 (במדבר כח, ט). וכבר נתבאר סדר הקרבתו בפירק ב'
55 מיומא (כו): ובתמיד.

56 המצוה הכ"ז — הצווי שנוצטונו לשים לחם הפנים
57 (שתיים עשרה חלות "שש להם פנים") לפני ה' תמיד, והוא
58 אמרו יתעלה: "ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד"
59 (שמות כה, ל). וכבר ידעת לשון התורה בנתינת לחם חדש
60 כל שבת, ושיהא עמו לבונה, ושיאכלו הכהנים מה-
61 שנועשה בשבת הקודמת. וכבר נתבארו דיני מצוה זו
62 בפירק י"א ממנחות (צד).

63 המצוה המ"ב — הצווי שנוצטונו להקריב קרבן
64 בכל ראש חודש נוסף על תמיד של כל יום — וזהו
65 מוסף ראש חודש. והוא אמרו יתעלה: "ובראשי חודשיכם
66 יגו" (במדבר כח, יא).

יום רביעי כ"ז סיון ה'תשע"ד

67
68 מצות עשה מג. מד.
69 מה. מו. מז. מח. נ. נא.

70 המצוה המ"ג — הצווי שנוצטונו להקריב קרבן נוסף
71 על התמיד בכל שבעת ימי הפסח — וזהו מוסף חג
72 המצות. והוא אמרו יתעלה: "שבעת ימים תקריבו אשה
73 לה" (ויקרא כג, לו).

74 המצוה המ"ד — היא מנחת העמר (שם מדה — וכך
75 היתה מדת מנחה זו), והיא המצוה שנוצטונו להקריב
76 מנחת שעורים ביום ט"ז בניסן, ונקריב עמה כבש
77 בן שנתו לעולה. והוא אמרו יתעלה: "והבאתם את-עמר
78 ראשית קצירכם אל-הכהן (שם, י). ומנחה זו היא
79 הנקראת: "מנחת כפורים", ועליה הרמז באמרו יתעלה:
80 "ואם-תקריב מנחת כפורים לה' אביב קלוי באש גרש
81 כרמל" (שם ב, יד). ולשון המכלתא (פרשת יתרו): "כל-אם
82 ואם שבתורה — רשות, חוץ משלשה שהן חובה, ואחד

1 כבשים בכל יום, ואלה נקראים "תמידין", והוא אמרו
2 יתעלה: "שנים ליום עלה תמיד" (במדבר כח, ג). וכבר
3 נתבארו דיני מצוה זו וסדר הקרבתם ועשייתם בפירק ב'
4 מיומא (כו): ובמסכת תמיד.

5 המצוה הכ"ט — הצווי שנוצטונו להקריב אש על
6 המזבח בכל יום תמיד, והוא אמרו: "אש תמיד תוקד
7 על-המזבח לא תכבה" (ויקרא ו, ו) — וזה לא יתכן אלא
8 במה שצוה להתמיד ולשים את-העצים בכל-בקר ובין
9 הערבים, כמו שנתבאר בפירק ב' מיומא (כו): ובמסכת
10 תמיד (פרק ב). ובפרוש אמרו (יומא כא): "אף-על-פי
11 שהאש יורדת מן-השמים, מצוה להביא מן-ההדיוט".
12 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירק ד' מכפורים (שם כה).
13 ובפירק ב' מתמיד, רצוני לומר מצות מערכות האש
14 הנעשית בכל יום במזבח.

15 המצוה הפ"א — האזהרה שהזהרנו מלכבות אש
16 המזבח, והוא אמרו יתעלה: "אש תמיד תוקד על-
17 המזבח לא תכבה" (שם). ובספרא (פרשת צו): "לא תכבה
18 — מלמד שכל-המכבה עובר בלא-תעשה"; וכל-העובר
19 על לאו זה וכבה אפילו אחת מנגולי המזבח —
20 לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפירק י' מזבחים
21 (צא).

22 המצוה המשלימה שלשים — הצווי שנוצטונו הכהנים
23 להסיר את-הדשן (האפר) בכל יום מעל גבי המזבח וזוהי
24 שקוראים: "תרימת הדשן", והוא אמרו יתעלה: "ולבש
25 הכהן מדי בד ומכנסי בד וגו' והרים את-הדשן" (שם, ג).
26 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות במסכת תמיד
27 (פרק א משנה ד) וכפורים (כ).

יום שלישי כ"ו סיון ה'תשע"ד

28
29 מצות עשה כח. כה. מ. מא.
30 כז. מב.

31 המצוה הכ"ח — הצווי שנוצטונו הכהנים לתן את-
32 הקטרת בכל יום פעמים על מזבח הזהב, והוא אמרו
33 יתעלה: "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר ובין
34 בטיבו את-הנזר וקטירנה ובהעלת אהרן את-הנזר בין
35 הערבים וקטירנה" (שמות ל, זח). וכבר נתבארו דיני
36 קטרת זו ועשייתה ותאור ההקטרה בה בכל יום בריש
37 פרות (ו). ובמקומות במסכת תמיד (פרק ג משנה ח ועוד).

38 המצוה הכ"ה — הצווי שנוצטונו הכהנים להדליק
39 הנרות (המנורה) תמיד לפני ה', והוא אמרו יתעלה:
40 "באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על-העדת יצרך אתו
41 אהרן ובניו" (שם כז, כא) — וזוהי מצות הטבת הנרות.

מתוך מהדורת חזק

41 עֲצֻמוֹ, קָרָבָן (מוסף) בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ. הִנֵּה זֶה רֹאֵה שֶׁקָּרְבָנוּ
42 חֲלוּקִים. וְזֶה פְּשׁוּט בְּתַכְלִית הַפְּשׁוּטוֹת.

יום חמישי כ"ח סיון ה'תשע"ד

מצות עשה קסא.

מצות לא תעשה קמ.

46 הַמִּצְוָה הַקְּס"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ בִּסְפִירַת הָעֵמֶר, וְהוּא
47 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמִּתְחַת הַשָּׁבֶת" (ויקרא כג,
48 טו). דַּע, שֶׁכִּמוֹ שֶׁחֵיב בֵּית דִּין לְסַפֵּר שְׁנֵי יוֹבֵל, שְׁנָה שְׁנָה
49 וּשְׁמִטָּה שְׁמִטָּה, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעֵיל (מצות עשה קמ), כִּף חֵיב
50 כָּל־אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲתָנוּ לְסַפֵּר יָמֵי הָעֵמֶר, יוֹם יוֹם וְשָׁבוּעַ
51 שָׁבוּעַ, שֶׁהָרִי אָמַר: "תְּסַפְרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם" (שם, טז), וְאָמַר:
52 "שֶׁבַע שָׁבָעַת תְּסַפֵּר־לָךְ" (דברים טז, ט), כִּשֶּׁם שֶׁמִּנְיָן
53 הַשָּׁנִים וְהַשְּׁמִטִּים מִצְוָה אַחַת, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, כִּף סְפִירַת
54 הָעֵמֶר מִצְוָה אַחַת, וְכֵן מִנֵּה אוֹתָהּ כָּל־מִי־שֶׁקָּדְמָנִי —
55 כִּמִּצְוָה אַחַת, וְנִכּוֹן הוּא מֵה שֶׁעָשׂוּ בָּזֶה. וְאֵל יִטְעַף אֲמָרָם
56 (ראש השנה ה', חגיגה יז: מנחות טו:). "מִצְוָה לְמִמְנֵי (למנחות)
57 יוֹמֵי וּמִצְוָה לְמִמְנֵי שָׁבוּעִי" עַד שֶׁתַּחֲשׁוּב שָׁהֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת
58 — לְפִי שֶׁכָּל־חֵלֶק וְחֵלֶק מִחֲלָקִי אִיזוּ מִצְוָה שְׁיִישׁ לָהּ
59 חֲלָקִים, מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ חֲלָק מִמֶּנָּה. אָכֵל הֵיוּ נַעֲשׂוֹת
60 שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ אֲמָרוּ (חז"ל, בגמרא): מִנְיָן הַיָּמִים מִצְוָה,
61 וּמִנְיָן הַשָּׁבוּעוֹת מִצְוָה. וְזֶה דָּבָר שֶׁלֹּא יַעֲלֶם מִמִּי שֶׁמִּדְּרֹקָה
62 בְּדָרְכִים, שֶׁהָרִי אִם תֹּאמַר: חוֹבָה לַעֲשׂוֹת כִּף וְכָף, אֵין לִשְׁוֹן
63 זֶה מִחֵיב שֶׁתֵּהָא אוֹתָהּ הַפְּעֵלָה מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצֻמָּה. וְרֹאֵה
64 בְּרוּרָה עַל זֶה (ששתי הספירות נכללים במצוה אחת), זֶה שֶׁאֵנוּ
65 מוֹנִים גַּם אֶת־הַשָּׁבוּעוֹת בְּכָל־לֵילָה בְּאֲמָרָנוּ, שֶׁהֵם כִּף וְכָף
66 שָׁבוּעוֹת וְכָף וְכָף יָמִים, וְאֵלוֹ הֵיוּ הַשָּׁבוּעוֹת מִצְוָה בִּפְנֵי
67 עֲצֻמָּה, לֹא הֵיוּ מִתְקִינִים מִנִּיגָם אֶלָּא בְּלִילֵי הַשָּׁבוּעוֹת בְּלִבָּד,
68 וְאֵז הֵיוּ לָהֶן שְׁתֵּי בְּרִכּוֹת: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּנוּ עַל
69 סְפִירַת יָמֵי הָעֵמֶר" וְ"עַל סְפִירַת שָׁבוּעֵי הָעֵמֶר", וְאֵין הַדָּבָר
70 בֵּן, אֶלָּא הַמִּצְוָה הִיא סְפִירַת הָעֵמֶר — יָמֵי וְשָׁבוּעֵי, כִּמוֹ
71 שֶׁצִּוָּה. וְאֵין הַנָּשִׁים חֵיבוֹת בְּמִצְוָה זֶה.

72 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה מֵאָה וְאַרְבָּעִים — הַאֲזַהְרָה
73 שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכּוֹל פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁאִסּוּר לְאָכְלָם, וְהוּא
74 שִׁיחָה מוֹם שֶׁעָשִׂינוּהוּ בָּהֶם בְּכֹנֶנָה, כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
75 בַּמִּסְכָּת בְּכוֹרוֹת (לה.), אוֹ שֶׁנִּפְסַל אוֹתוֹ הַקָּרָבן אַחֵר
76 שֶׁחִטָּתוֹ בְּדֶרֶךְ מִדְּרָכֵי הַפְּסוּל הַמוֹנְעִים אֲכִילָתוֹ, וְהוּא
77 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל כָּל־תוֹעֵבָה" (שם יד, ג). וְלִשְׁוֹן סְפָרִי
78 (פרשת ראה שם): "לֹא תֹאכַל כָּל־תוֹעֵבָה" בַּפְּסוּלֵי
79 הַמִּקְדָּשִׁין הַפְּתוּב מִדְּבַר. וְשֶׁם אָמְרוּ: "רִבִּי אֱלִיעֶזֶר
80 בֶּן־יַעֲקֹב אָמַר: מִנְיָן לַצּוֹרֵם (חותר) בְּאֵזֶן הַבְּכוֹר וְאָכַל
81 מִמֶּנּוּ שְׁעוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תִּלְמוּד לומר: "לֹא תֹאכַל

1 מֵהֶם הוּא: וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים". אָמְרוּ: "חוֹבָה.
2 אִתָּה אוֹמֵר חוֹבָה, אוֹ אֵינוּ אֶלָּא רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר:
3 תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ — חוֹבָה וְלֹא רְשׁוּת". וְכָבֵד
4 נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זֶה כֹּלָם בְּשִׁלְמוֹת בְּפָרָק י' מִמִּנְחָוֹת.

5 הַמִּצְוָה הַמ"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קָרָבן מוֹסֵף
6 גַּם בְּיוֹם חֲמִשִּׁים מִיּוֹם הַקָּרֶבֶת הָעֵמֶר שֶׁהוּא יוֹם ט"ז בְּנִיסָן,
7 וְזֶהוּ מוֹסֵף עֲצֵרֶת (חג השבועות), וְהוּא הַנִּזְכָּר בַּסֵּפֶר
8 "בְּמִדְבַר־סִינִי". וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְיוֹם הַבְּכוֹרִים בְּהִקְרִיבְכֶם
9 מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה' וְגו' וְהִקְרַבְתֶּם עוֹלָה לְרִיחַ נִיחַח"
10 (במדבר כח, כו-כז).

11 הַמִּצְוָה הַמ"ו — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִבְיֵא שְׁתֵּי לֶחֶם
12 חֲמִץ לְמִקְדָּשׁ עִם הַקָּרְבָּנוֹת הַכְּתוּבִים שֶׁהֵם בָּאִים בְּגִלָּל
13 הַלֶּחֶם בְּיוֹם עֲצֵרֶת הַקָּבוּעַ (ביום החמישים לעומר),
14 וְלְהִקְרִיב הַקָּרְבָּנוֹת כִּמוֹ שֶׁפִּרַּשׁ הַפְּתוּב בְּוִיקְרָא (כג,
15 יח-ט). וְאוֹכְלִים הַפְּהִיגִים שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחֵר הַנִּפְתָּן עִם
16 כִּכְשֵׁי שְׁלָמִים. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "מִמּוֹשְׁבֵיתֶכֶם תְּבִיאֻ
17 לָחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים" (ויקרא כג, יז). וְכָבֵד
18 נִתְבָּאָר בַּפָּרָק ד' מִמִּנְחָוֹת (מה:), שֶׁקָּרָבן זֶה הֵבֵא בְּגִלָּל
19 הַלֶּחֶם חֲלוּקִים מִמוֹסֵף הַיּוֹם וְשִׁנָּה זוּלַת (קרבן שונה מזה).
20 וְכָבֵד בְּאֲרָנוּ אֶת־זֶה בְּאוֹר מִסְפִּיק בַּמִּסְכָּת מִנְחָוֹת (פרק ד'
21 משנה ב), וְכָל־דִּינֵי מִצְוָה זֶה כָּבֵד נִתְבָּאָרוּ בַּפָּרָק ד' וּפָרָק
22 ה' וּפָרָק ח' (ט) וּפָרָק י"א מִמִּנְחָוֹת.

23 הַמִּצְוָה הַמ"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קָרָבן נוֹסֵף
24 (על התמידין ועל מוסף ר"ח —) בְּיוֹם א' בְּתִשְׁרִי, וְהוּא מוֹסֵף
25 רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד
26 לַחֲדָשׁ וְגו' וַעֲשִׂיתֶם עֲלָה לְרִיחַ נִיחַח לַה'" (במדבר כט,
27 א-ב).

28 הַמִּצְוָה הַמ"ח — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קָרָבן נוֹסֵף
29 בְּיוֹם הָעֲשִׂירִי בְּתִשְׁרִי, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבַעֲשׂוֹר
30 לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי וְגו' וְהִקְרַבְתֶּם עֲלָה לַה' רִיחַ נִיחַח" (שם,
31 זח).

32 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלֵּמָה חֲמִשִּׁים — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ
33 לְהִקְרִיב קָרָבן נוֹסֵף בְּיָמֵי חַג הַסִּפּוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
34 "וְהִקְרַבְתֶּם עֲלָה אֲשֶׁה רִיחַ נִיחַח לַה'" (שם, יג), וְזֶהוּ
35 מוֹסֵף הַחֵג.

36 הַמִּצְוָה הַנ"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִקְרִיב קָרָבן נוֹסֵף
37 בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁל חַג הַסִּפּוֹת, וְזֶהוּ מוֹסֵף שְׁמִינִי עֲצֵרֶת.
38 וּמֵה־שֶׁחֵיב אוֹתָנוּ לְמִנּוֹת מוֹסֵף זֶה בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ, נִבְדֵּל
39 מִכָּל־יָמֵי סִכּוֹת, הוּא שֶׁהַכָּל אֶצְלָנוּ: שְׁמִינִי עֲצֵרֶת רָגַל
40 בִּפְנֵי עֲצֻמוֹ. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (סוכה מח:), שֶׁהוּא "רָגַל בִּפְנֵי

23 חֵיב כָּרַת, שְׁנֵאמַר: "וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכָלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה תִשָּׂא",
24 וְאָמַר בְּנוֹתָר: "וְאֲכָלְיוֹ עֹנֵנוּ יִשָּׂא כִּי-אֶת-קֹדֶשׁ ה' חָלַל
25 וְנִכְרַתָּה" (שם יט, ח). וּבִגְמָרָא כְּרַתוֹת (ה). אָמְרוּ: "אֵל תְּהִי
26 גְזֵרָה שְׁנוֹה קֵלָה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהָרִי פָּגוּל אֶחָד מִגּוּפֵי תוֹרָה וְלֹא
27 לְמַדּוֹ הַכְּתוּב אֲלֵא בְּגִזְרָה שְׁנוֹה דִּילָף (שנלמד) עֹנֵן עֹנֵן
28 מִנוֹתָר: כְּתִיב הֵכָא (ב"פגול") "וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכָלֶת מִמֶּנּוּ עֹנֶה
29 תִּשָּׂא", וּכְתִיב הֵתָם (ב"נוֹתָר") "וְאֲכָלְיוֹ עֹנֵנוּ יִשָּׂא" — מָה
30 לְהֵלֵן כְּרַת אֶף כָּאֵן כְּרַת", וְגַם הָאוֹכֵל פָּגוּל בְּשִׁנְגָּה —
31 יָבִיא חֲטָאת קְבוּעָה. וְכִבְר נִתְּבָאֲרוּ דִּינֵי הַפָּגוּל וְהַנּוֹתָר
32 בְּמִקּוּמוֹת שׁוֹנִים בְּסֵדֶר קָדְשִׁים.

33 **יום שבת קודש ל' סיון ה'תשע"ד**

34 **מצות לא תעשה קכ.**
35 הַמִּצְוָה הַמְשַׁלִּימָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים — הָאֲזִהְרָה
36 שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהוֹתִיר שׁוּם דָּבָר (להשאיר, ולא לאכלו)
37 מִקֶּרְבֶּן תּוֹדָה עַד בָּקָר, וְהוּא אָמְרוּ בְּקֶרְבֶּן תּוֹדָה:
38 "לֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בָּקָר" (ויקרא כב, ל). וּמִזֶּה לְמַדְנוּ
39 שֶׁאֵר קָדְשִׁים, שְׁכָל-מָה שְׁנוֹתֵר מֵהֶם לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָם
40 — הָרִי הוּא נוֹתֵר וְחֵיב לְשַׂרְפוֹ לְפִי שֶׁהוּא נִתֵּק לַעֲשֵׂה
41 (בזה שמקיים את מצות שריפת הנותר, מנתק ומבטל את הלאו
42 של "לא תותירו", ואינו לוקה); וְשַׂרְפָתוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, כְּמוֹ
43 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה צ"א מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה.

1 כָּל-תּוֹעֵבָה"; וְמִי שֶׁאֵכֵל לֹקֶה. וְכִבְר נִתְּבָאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה
2 זוּ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת.

3 **יום שישי כ"ט סיון ה'תשע"ד**

4 **מצות לא תעשה קלב.**

5 הַמִּצְוָה הַקֵּל"ב — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכּוֹל אֶת-
6 הַפָּגוּל. וְהַפָּגוּל הוּא הַקֶּרְבֶּן שֶׁנִּתְּקַלְקֵל בּוֹ הַמִּחְשָׁבָה
7 בְּשַׁעַת שִׁחִטּוֹ אוֹ בְּשַׁעַת הַקֶּרְבָּתוֹ, שֶׁחֲשַׁב הָאִישׁ שֶׁעֵסֶק
8 בְּהַקֶּרְבָּתוֹ שִׂיאֵכֵל מִמֶּנּוּ אַחַר זְמַנוֹ אוֹ יִקְטִיר מִה שִׂיאָיו
9 לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ אַחַר זְמַנוֹ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ וּבִרְרָנוּ (ב"פירוש
10 הַמִּשְׁנִיאוֹת) בְּפֶרֶק ב' מִזְבְּחִים. וְהָאֲזִהְרָה עַל אֲכִילַת פָּגוּל
11 זֶה הִיא אָמְרוּ: "לֹא-יֹאכֵל כִּי-קֹדֶשׁ הֵם". (שמות כט, לג),
12 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה שְׁלֹפָנִי זוּ (קלא); אֲכָל אֶת-הַעֲנֹשׁ
13 לְמַדְנוּ מִמֶּה שְׁנֵאמַר בְּפָגוּל בְּפִרְשֵׁת צוֹ אֶת-אַהֲרֹן: "וְאִם
14 הָאֵכֵל יֹאכֵל מִבְּשַׂר-זֶבַח שְׁלָמִיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יִרְצֶה
15 הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחְשַׁב לוֹ פָּגוּל יִהְיֶה וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכָלֶת מִמֶּנּוּ
16 עֹנֶה תִשָּׂא" (ויקרא ז, יח). וּבָאָה הַקִּבְלָה בְּפִרוּשׁ פְּסוּק זֶה,
17 שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּקֶרְבֶּן שֶׁנִּתְּקַלְקֵל בּוֹ הַמִּחְשָׁבָה בְּשַׁעַת
18 הַקֶּרְבָּתוֹ וְהוּא הַנִּקְרָא: פָּגוּל, וְשֵׁאמְרוּ "הָאֵכֵל יֹאכֵל" אֵין
19 בְּנִתּוֹ אֲלֵא אִם חֲשַׁב עָלָיו שִׂיאֵכֵל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי.
20 אָמְרוּ (זבחים כט.): "כִּף (הטה) אֲזִנְךָ לְשִׁמּוֹעַ, בְּמִחְשַׁב עַל
21 זִבְחוֹ שִׂיאֵכֵל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הַכְּתוּב מְדַבֵּר", שֶׁהוּא
22 מִתְקַלְקֵל בְּמִחְשָׁבָה זוּ, וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ אַחַר מִחְשָׁבָה זוּ —

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

. . . במ"ש ושואל לקבל הסבר אודות המקווה ממנו בפעולות בהחזקת היחידות והפצתה
והפצת המעינות ביחוד.

אינו מובן מהו ההסבר הנדרש, שהרי יושב הוא בעיה"ק ירושלים ת"ו אשר מעלה נוספת
בקדושתה, ומזה תוצאה מובנת, שגם בקדושת האדם צ"ל הוספה, שהרי אתדל"ת נדרש מתאים
לאנתדל"ע, והוספת הקדושה הוא ע"י עניני התורה והמצוה ופנימיותם, שזהו ענין המעינות, ובה
הענין דואהבת לרעך כמוך, ז.א. שלא רק עינו טובה בשלו אלא גם בשל אחרים, והרי בכמה שטחים
הכרחית עבודת הפצה האמורה, ובודאי שעל כאו"א החיוב בזה, שמזה מובן שלכאו"א ניתנה האפשרות
ואין הדבר תלוי אלא ברצונו, וק"ל.

ברכה לבשו"ט בכל הנ"ל.

מלכים ב יד כח-כט

כח וַיֵּתֶר דְּבָרֵי יִרְבֵּעַם וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה וּגְבוּרָתוֹ אֲשֶׁר־נִלְחָם וְאֲשֶׁר הָשִׁיב אֶת־דְּמֹשֶׁק וְאֶת־חֶמֶת לַיהוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל הֵלֵא־הֶם בְּתוֹבִים עַל־סֹפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: כט וַיִּשְׁכַּב יִרְבֵּעַם עִם־אֲבָתָיו עִם מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּמָּלֶךְ זְכַרְיָה בֶּנֶן תַּחְתָּיו: פ

מלכים ב טו א-י

א בַּשָּׁנָה עֲשָׂרִים וְשִׁבְעֵי שָׁנָה לִירְבֵּעַם מָלַךְ יִשְׂרָאֵל מָלַךְ עֲזַרְיָה בֶּן־אֲמִצִּיָּה מָלַךְ יְהוּדָה: ב בֶּן־שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה בְּמָלְכּוֹ וַחֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אָמֹו וַיְכַלְהוּ מִירוּשָׁלַם: ג וַיַּעַשׂ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה כְּכָל אֲשֶׁר־עָשָׂה אֲמִצִּיָּהוּ אָבִיו: ד רַק הַבָּמֹות לֹא־סָרוּ עוֹד הָעָם מִזֹּבְחִים וּמִקְטָרִים בְּבָמֹות: ה וַיִּנָּע יְהוָה אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיְהִי מִצָּרַע עַד־יוֹם מָתּוֹ וַיֵּשֶׁב בְּבֵית הַחֲפָשִׁית וַיּוֹתֶם בֶּן־הַמֶּלֶךְ עַל־הַפֶּתַח שַׁמֵּט אֶת־עַם הָאָרֶץ: ו וַיֵּתֶר דְּבָרֵי עֲזַרְיָהוּ וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה הֵלֵא־הֶם בְּתוֹבִים עַל־סֹפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה: ז וַיִּשְׁכַּב עֲזַרְיָה עִם־אֲבָתָיו וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עִם־אֲבָתָיו בְּעִיר דָּוִד וַיִּמָּלֶךְ יוֹתָם בֶּנֶן תַּחְתָּיו: ח בַּשָּׁנָה שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לְעֲזַרְיָהוּ מָלַךְ יְהוּדָה מָלַךְ זְכַרְיָהוּ בֶּן־יִרְבֵּעַם עַל־יִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְרוֹן שֵׁשֶׁה חֳדָשִׁים: ט וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה כְּאֲשֶׁר עָשָׂה אֲבָתָיו לֹא סָר מִחַטָּאוֹת יִרְבֵּעַם בֶּן־נִבְט אֲשֶׁר הֲחִטָּא אֶת־יִשְׂרָאֵל: י וַיִּקְשֹׁר עָלָיו שָׁלֹם בֶּן־יָבֵשׁ וַיַּכְהוּ קָבֶל־עָם וַיִּמָּלֶךְ תַּחְתָּיו:

רש"י

עמד עד שמת אביו, נמצא שלא עמד עד בשנת חמש עשרה לירבעם בן יואש, וירבעם מלך ארבעים ואחת, נמצא שמת ירבעם בשנת עשרים ושבע לעזריה, והיאך הוא אומר בשנת שלשים ושמונה. אלא על כרחך, עזריה וירבעם מלכו כאחת, אלא שירבעם מלך בחיי אביו יהואש שלש שנים, לכך הוא אומר וירבעם ישב על כסאו, שישב כבר, ועזריה עמד משמת יואש, ומלך ירבעם מלכות שלמה. ובסדר עולם ראיתי, שירבעם מלך בחיי אביו שנה, ואיני יודע אם שבוש הסופרים הוא, שאינו יכול ליישב בשנת שלשים ושמונה לעזריה מלך זכריה, אלא בענין זה: (י) ויכהו קבל עם. ומחיה קדם עמא, לעיני העם:

מצודת ציון

(א) עזריה. הוא עזריהו, האמור בדברי הימים (ב כו א ג), ולמטה (פסוקים ל לב לד): (י) קבל עם. תרגום של 'נגד', הוא 'קבל':

מצודת דוד

(כח) ואשר השיב. כי מלכי יהודה כבשו מאז חמת ודמשק, וחזרו ארם ולקחום מידם, ועתה השיבם הוא ליהודה: בישראל. רצה לומר: בכח גבורי ישראל אנשי בני עמו, ולא בכח אנשי יהודה: (א) בשנת עשרים ושבע. שנויה בסדר

עולם: שבשנת כ"ז לירבעם נתנגע עזריה, ומלך מלכות מנוגעת, אבל התחלת מלכות עזריה היתה כאחת עם מלכות ירבעם, [רצה לומר: מה שמלך אחרי מות אביו יואש, ולא התחלת חשבון ימי מלכותו, כי ירבעם מלך שלשה שנים בחיי אביו, מאז היתה חשבון ימי מלכותו], כי עזריה מלך ט"ו שנים בחיי אביו, והוא בעת מת יואש נולדך לא תלה מלכותו המנוגעת במלכות עצמו, כי לא היינו יודעין אם חושב מהזמן שמלך בחיי אביו, או משמת אביו, אבל עתה כאילו יאמר בשנת כ"ז למלכותו, והוא כ"ז לירבעם, אם כן חושב מזמן שמלך הוא בחיי אביו, והוא הזמן אשר מלך ירבעם משמת אביו: (ב) וחמשים ושתים. ט"ו בחיי אביו, ול"ז אחרי מות אביו: (ה) וינגע ה'. ובדברי הימים (ב כו יח) נאמר שבה לו בזעפו עם הכהנים, בעת בא להקטיר ומיחו בו: בבית החפשיית. רצה לומר: עזב הנהגת המלכות, והיה חפשי מזה העמל, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל שהמלכות יחשב לעבדות, לפי רוב העמל: על הבית. היה ממונה על בית המלך, להיות שופט משפט העם תחת המלך: (ח) בשנת שלשים ושמונה. כי ירבעם מלך שלש שנים בחיי אביו, ולא אחרי מות אביו, ובין כולם מ"א, וכלו אם כן בל"ח לעזריה, כי התחלת מלכות עזריה, משמלך בחיי אביו, והתחלת מלכות ירבעם, משמת אביו היו בזמן אחד, אם כן קדמה מלכות ירבעם למלכות עזריה שלש שנים מה שמלך בחיי אביו, וכלתה שנת מ"א שלו בל"ח לעזריה, ואז מלך זכריה:

קיט. קעד-קעו

קעד תִּאבְּתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעֵי: קעה תַּחֲוִי-נַפְשִׁי וְתַהֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי: קעו תַּעֲלִיתִי בְּשֵׁה אֲבֵר בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצֹּתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קכ. א-ז

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־שָׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִהִיתִן לִךְ וּמִהִסִּיף לִךְ לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חָצִי גִבּוֹר שְׁנוֹנִים עִם גַּחְלִי רְתָמִים: ה אוֹיְהִי לִי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שָׁכַנְתִּי עִם־אֹהֲלֵי קֶדֶר: ו רַבַּת שָׁכְנָה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם שׁוֹנָא שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה לְמַלְחָמָה:

קכא. א-ב

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

רש"י

ישראל כי כבר לקית בגליות רבים הרי גרתי משך עם בני יפת במלכות פרס ויון ומשך: (ז) אני שלום. עמהם: וכי אדבר. עליהם שלום המה באים להלחם בי: (א) (שיר למעלות. הפשט כשהיו הלויים מתחילין לעלות במעלות אמרו שיר זה אע"פ שזה השיר לא נכתב בראשונה אין מוקדם ומאוחר) (ס"א מצאתי): שיר למעלות. רמז במזמור שני למעלות העולות לצדיקים לעתיד לבא מתחת עץ החיים לכסא הכבוד דתניא בספרי שיר המעלות אין כתוב כאן אלא שיר למעלות שיר למי שעתיד לעשות מעלות לצדיקים לעתיד לבא, וזהו שידר הקליר (בסילוק דיוצר של יום ב' דסוכות שידר ר' אליעזר הקליר שהוא בנו של רשב"י בחגיגה פ' אין דורשין ע"ש) ומתחתיה שלשים מעלות זו למעלה מזו עד כסא הכבוד ססות ועולות בשיח נעימות שיר המעלות:

מצודת ציון

(קעד) תאבתי. ענין תאוה: (ד) שנונים. חודרים כמו שנו כחרב לשונם (לעיל סד): (ה) משך. שם אומה ונזכרת בתורה וקדר הם ממלכות ישמעאל ורוב הגולה המה ביניהם: (א) למעלות. כמו המעלות והלמ"ד במקום ה"א הידיעה: אל ההרים. כמו על ההרים: מאין. מאיזה מקום וכן מאין אתם (בראשית כט):

מצודת דוד

(קעד) תאבתי. אני מתאוה וחושק לישועתך ויהי אז תורתך שעשועי כי לא אטרד בטרת האויב: (קעה) ותהללך. למען תהללך לא בעבור הנאות עוה"ז: ומשפטיך. המשפטים אשר תשפוט בשונאי המה יעזרוני מידם ואהיה א"כ פנוי להללך: (קעו) תעיתי כשה אובר. ר"ל כמו השה הזה כשהוא אבוד מן העדר אינו יודע לחזור עד שיבקשו הרועה כן תועה אני בדעתי ולא אדע מעצמי כל תוכן כשרון הדרך לכן בקש אתה

את עבדך וראה את הדרך אשר ילך בה כי לא שכחתי מצותיך והבא לטהר הלא מסייעין לו מן השמים: (א) שיר המעלות. אלה חמשה עשר שירי המעלות אמרם דוד שיאמרו אותם הלויים בחמש עשרה המעלות העולות מעזרת נשים לעזרת אנשים שיר אחד על מעלה אחת: אל ה' וגו'. ר"ל בעת הייתי בצרה פניתי אל ה' אני קראתי אליו והוא ענה לי: (ב) ה' הצילה. אתה ה' גם עתה הצילה נפשי מאנשי שפת שקר ומאנשי לשון רמיה: (ג) מה יתן לך וגו'. אתה לשון רמיה מה היא השמירה אשר יתן עוד עליך ומה יוסיף עוד הלא כבר נתונה אתה לפני מחומת השפתים והשינים ואם אלה לא הועילו לשמרך מה נוסף עוד שמירה: (ד) חצי גבור. דומה אתה לחצים שנונים שביד הגבור שהורג עמהם ברחוק מקום כן אתה פה תאמר לה"ר ותהרוג את העומד ממרחק: עם גחלי רתמים. דומה אתה עם גחלים מעצי רותם כי עם שהם נראים כבדים מבחוץ בוערים המה מבפנים כן אתה תדבר חלקלקות ובסתר תדבר עליו לה"ר: (ה) אויה לי. אמר על לשון בני הגלות אשר יתאוננו על מרבית לה"ר שביניהם ויאמרו אויה לי איך לא אקח מוסר הלא זה הדבר אשר בעבורם הייתי בגולה כגר אצל בני משך ושכנתי בגולה אצל הקדרים יושבי אהלים: (ו) רבת. זמן רב שכנה נפשי עם שונאי השלום: (ז) אני שלום. אני בפה שלום וכאשר אדבר אליהם שלום המה מתעוררים למלחמה: (א) אשא עיני. דרך המצפה על העוזרים לעלות על ההרים ונושא עיניו למרחוק לראות מאין יבואו: (ב) עזרי. ר"ל אבל לא מצאתי עזר רק מה' וגו'.

ב בית שמאי אומרים: לא ימנה ישראל עם הפהן על הפכור. בית הלל מתירין, ואפילו נכרי. בכור שאחזו דם, אפילו הוא מת — אין מקזין לו דם; דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: יקז, ובלבד שלא יעשה בו מום; ואם עשה בו מום — הרי זה לא ישחט עליו. רבי שמעון אומר: יקז, אף על פי שהוא עושה בו מום.

ג הצורם באזן הפכור — הרי זה לא ישחט עולמית; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: פשוילד לו מום אחר — ישחט עליו. מעשה בזכר של רחלים זקן, ושערו מולדל, ראהו קסדור אחד, אמר: מה טיבו של זה? אמרו לו: בכור הוא, ואינו נשחט אלא אם פן היה בו מום. נטל פגיון וצרם באזנו. ובא מעשה לפגי חכמים, והתירוהו.

פירוש ברטנורא

ב לא ימנה ישראל עם הפהן. לאכול עמו בחבורה מבשר בכור בעל מום. שאין נמנין על הבכור אלא חבורה שכולה כהנים, דכתיב (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, מה חזה ושוק כהנים אין, ישראל לא, אף בכור בין תמים בין בעל מום כהנים אין ישראל לא: ובית הלל מתירין ואפילו נכרי. דכתיב (דברים י"ב) כצבי וכאיל, מה צבי ואיל אפילו נכרי, אף בכור נמי. וקרא דכתיב (במדבר י"ח) ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין, בבכור תמים דוקא משתעי: שאחזו דם. חולי שהוא מסתכן בו מריבוי דם: אין מקזין לו דם. ואפילו במקום שאינו עושה בו מום. דמתוך שאדם בהול על ממונו, אי שריית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למעבד במקום שעושה בו מום: ובלבד שלא יעשה בו מום. שלא יסדוק ראש אונן או ניב שפתיו במקום שלא יוכל לחזור ולהרפא. דסברי רבנן כל שכן דאי לא שריית ליה במקום שאין בו מום אתי למעבד אפילו במקום שיש בו מום: לא ישחוט עליו. הואיל והוא הטיל. עד שיפול בו מום אחר: יקז. אף במקום שעושה בו מום, אם הוא צריך להקז מאותו אבר. ולא ינחנו שימות. ואע"פ שהוא הטיל המום בידיו ישחט עליו. והלכה כר' שמעון:

ג הצורם. הפוגם. ובכור איירי, שפוגם און הבכור כדי שיהיה חולין בידו: הרי זה לא ישחט עולמית. ואפילו נפל בו מום אחר. משום קנס, לפי שעבר והטיל מום בקדשים. שהמטיל מום בקדשים סופג את הארבעים, ואפילו עשה מום בבעל מום. דכתיב (ויקרא כ"ב) כל מום לא יהיה בו, קרי ביה לא יהיה בו, שלא יטיל בו מום. ומדחה ליה למכתב מום וכתב כל מום, לריבות אפילו בעל מום שלא יטיל בו מום: כשיוילד לו מום אחר ישחט עליו. ואפילו באותו מום עצמו. אם מת המטיל את המום, בנו שוחט אחריו על אותו המום. דלדידיה קנסו רבנן, לבריה לא קנסו רבנן. וכן הלכה: ושערי מדולדל. לפי שלא נגזו מעולם: קסדור. ממונה מהמלך: מה טיבו של זה. שהניחוהו להקזין כל כך: פגיון. סכין שיש לו שתי פיות קרוי פגיון: והתירוהו. אף על פי

משניות מבוארות — קהתי

כרבי שמעון (רמב"ם).

באור משנה ב

משנתנו דנה בשני דברים: א) אם מותר לישראל להימנות על בכור בעל מום שבידי כהן, להשתתף עמו באכילתו. ב) בכור תם שחלה וזקוק להקזת דם, כדי להצילו ממיחה, אם מותר להקז לו דם ולעשות בו מום.

בית שמאי אומרים: לא ימנה ישראל עם הפהן על הפכור — בכור שנפל בו מום ושחטו בעלי הכהן, לא ימנין ישראל לאכול עמו מבשר הבכור; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שאין נימנים על הבכור אלא חבורה שכולה כהנים, שכתוב (במדבר יח, יח): "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין" — מה חזה ושוק אינם נאכלים אלא לכהנים, אף בכור, בין תם ובין בעל מום, אינו נאכל אלא לכהנים.

בית הלל מתירין — להזמין ישראל שיאכל עם הכהן בחבורה מבשר בכור בעל מום, ונאפלו נכרי — מותר להימנות על בכור בעל מום, שכן נאמר בבכור בעל מום (דברים טו, כב): "בשעריך תאכלנו... כצבי וכאיל", ומכאן למדים: מה צבי ואיל אפילו נכרי, אף בכור בעל מום אפילו נכרי. ומה שכתוב (במדבר יח, יח): "ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין", בבכור תמים הכתוב מדבר. בכור שאחזו דם — שחלה מחמת ריבוי דם, אפילו הוא מת — אם לא יקזין לו, אין מקזין לו דם; דברי רבי יהודה — שחושש הוא, שמא יעשה בו מום; ואפילו במקום שאין עושים בו מום אסור להקז לו, שמתוך שאדם בהול על ממונו, אם נחיר לו במקום שאין עושה בו מום, יבוא להקז אף במקום שעושה בו מום (גמרא פסחים יא, ב). ונחכמים אומרים: יקז — מותר להקז לו דם, ובלבד שלא יעשה בו מום — שלא יקז במקום שיעשה בו מום. חכמים סוברים, שאם לא נחיר לו במקום שאין עושה בו מום, כל שכן שיבוא להקז אפילו במקום שיעשה בו מום, ולפיכך התירו להקז במקום שאינו עושה בו מום. ואם עשה בו מום — על ידי הקזת דם, הרי זה לא ישחט עליו — את הבכור על מום זה, הואיל והוא הטילו בו, אלא ימתין עד שיפול בו מום אחר. רבי שמעון אומר: יקז — מותר לו להקז בכל מקום שצריך הקזת דם כדי להצילו ממיחה, אף על פי שהוא עושה בו מום — כלומר אף על פי שאפשר שיעשה בו מום, לפי שאינו מתכוון לעשות בו מום, ודבר שאינו מתכוון מותר (עיר"ת תוספות יוס' ט"ב); ואף על פי שהוא הטיל בו את המום, מותר לו לשחוט את הבכור על אותו מום (גמרא). והלכה

באור משנה ג

משנה זו דנה במום שהטיל אדם בבכור, אם מותר לשחוט את הבכור על אותו המום.

הצורם באזן הפכור — כהן הפוגם אונן של הבכור שבידו, כדי לעשותו בעל מום, הרי זה לא ישחט עולמית — ואפילו נפל בו אחר כך מום אחר, דברי רבי אליעזר — שסובר הוא, ששקנסים אותו על שהטיל מום בקדשים. וחכמים אומרים: פשוילד לו מום אחר, ישחט עליו — ואם מת המטיל בו את המום, מותר לבנו לשחוט את הבכור, ואינו צריך להמתין עד שיפול בו מום אחר, שלא קנסו חכמים אלא את המטיל בו את המום, אבל את בנו לא קנסו (גמרא). וכן הלכה. מעשה בזכר של רחלים זקן — באיל זקן, ושערו מולדל — תלוי למטה, לפי שלא נגזו מעולם, ראהו קסדור אחד — ממונה של מלכות רומי (קווסטור). אמר: מה טיבו של זה — של איל זה, שהניחוהו להקזין כל כך, ואין גוזזים אותו: אמרו לו: בכור הוא, ואינו נשחט אלא אם פן היה בו מום — שכל עוד שלא נפל בו מום אסור לשחוט. נטל — הקסדור, פגיון — רומח קצר בעל שני פיות, וצרם באזנו — ופגם את אזנו של הבכור, ובא מעשה לפגי חכמים, והתירוהו — לשחטו על אותו המום שהטיל בו הקסדור, לפי שלא נתכוון לעשות נחת רוח לישראל ולהתיר להם את שחיטת הבכור, שהרי לא ידע שעל ידי המום שיעשה בו יישחט, אלא אם כן יפול בו המום מאליהו (רש"י). ראה — הקסדור, שהתירו — את הבכור לאחר שצרם את אזנו, וקלף וצרם בכורות אחרים — כדי לעשות נחת רוח לישראל, שיהא מותר להם לשחוט את הבכורות, ונאסרו — חכמים לשחוט אותם על אותו המום שהטיל בהם הקסדור. פגעם אחת היו תינוקות משהקזין בפשדה, וקשרו זנבות טלאים זה לזה, ונפסקה זנבו של אחד מהם, והרי הוא בכור! — ונמצא שהטילו מום באותו בכור, ובא מעשה לפגי חכמים, והתירוהו — לפי שלא נתכוונו התינוקות להטיל בו את המום. ראו שהתירו — חכמים את הבכור הזה, והלכו וקשרו זנבות בכורות אחרים — כדי שיפסקו זנבותיהם ויהא מותר לשחטם, ונאסרו —

רָאָה שֶׁהִתִּירוּ, וְהִלֵּךְ וְצָרָם בְּכוֹרוֹת אֲחֵרִים, וְאָסְרוּ. פֶּעַם אַחַת הָיוּ תִּינוּקוֹת מְשַׁחֲקִין בְּשֶׁדָּה, וְקִשְׁרוּ זִנְבוֹת מְלָאִים זֶה לָזֶה, וְנִפְסְקָה זִנְבוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם, וְהָרִי הוּא בָּכוֹר! וְכָא מַעֲשֵׂה לִפְנֵי חֻכְמִים, וְהִתִּירוּהוּ. רָאוּ שֶׁהִתִּירוּ, וְהִלְכוּ וְקִשְׁרוּ זִנְבוֹת בְּכוֹרוֹת אֲחֵרִים, וְאָסְרוּ. זֶה הַכֹּל: כָּל שֶׁהוּא לְדַעְתּוֹ — אָסוּר; וְשֶׁלֹא לְדַעְתּוֹ — מִתֵּר.
ד' הָיָה בָּכוֹר רוֹדֵפוֹ, וּבִעָטוֹ, וְעָשָׂה בּוֹ מוֹם — הָרִי זֶה יִשְׁחַט עָלָיו. כָּל הַמּוֹמִין הָרְאוּיִין לָבֵא בְּיַד אָדָם — רוֹעִים יִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרִים, וְרוֹעִים כְּהֲנִים אֵינָם נֶאֱמָרִים. רִבֵּן שְׂמֻעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נֶאֱמָן הוּא עַל שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאֵינוֹ נֶאֱמָן עַל שֶׁל עַצְמוֹ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר — לֹא דָנוּ, וְלֹא מַעֲדוּ.
ה' נֶאֱמָן הַכֹּהֵן לֹמֵר: הָרְאִיתִי בָּכוֹר זֶה וּבָעַל מוֹם הוּא. הַכֹּל נֶאֱמָרִים עַל מוֹמֵי הַמַּעֲשֵׂר. בָּכוֹר שֶׁנִּסְמִית עֵינוֹ,

פירוש ברטנורה

שהנכרי נתכין להטיל בו מום. כיון דשלא מדעת ישראל עשה, שלא נתכין לעשות נחת רוח לישראל: ראה שהתירו וחלץ וצרם באזני בכורות אחרים. כדי לעשות נחת רוח לישראל. נעשה כאילו אמר לו ישראל שיעשהו ואסור: היו תינוקות משחקים. וצריכא לאשמעין קסדור ונתנוקות. דאי אשמעין קסדור, הוה אמינא בנכרי הוא דשרי דליכא למגור דלמא אתי למסרך וללמוד להטיל מום בקדשים, דסריכא דנכרי לא אכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורין, אבל קמן דאי שריית ליה אתי למסרך אימא לא. ואי אשמעין תינוקות הוה אמינא תינוק הוא דשרי רבנן דמאן דחוי לא אתי למימר נמי אי הוה שדי ביה גדול מומא הוה משתרי, דקמן בגדול לא מיהלף, אבל נכרי גדול דאחי לחלופי בגדול ישראל אימא לא, צריכי: כל שהוא לדעתו אסור. לאתויי גרמא. כגון שיוליך הבהמה במקום שיש בו ברזל כדי שתכשל בו ויפול בה מום: וישאל לדעתו מותר. לאתויי אם היה ישראל מסיח לפי תומו ואומר בפני הנכרי בכור זה אם נפל בו מום היינו אוכלים אותו, ושמע הנכרי והטיל בו מום, מותר:

ד' היה בכור רודפו כו' הרי זה ישחט עליו. ולא שנו אלא שבועטו בשעת רדיפה, אבל שלא בשעת רדיפה לא: הראויין לברא בידי אדם. שיש לומר אדם הטיל בו. כגון נסמית עינו, נקטעה ידו, נסדקה אוזנו: ורועים ישראל נאמנים. ישראל הרועה בהמתו של כהן נאמן לומר על המומין שנפלו בהמתו של כהן שמאליהם ארעו ויאכלנו בעליו הכהן במומו. ולא חשדינן ליה שמא ע"י אדם בא זה המום בכונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שישחטנו רבו כהן ויאכילנה ממנו, שהישראל מותר לאכול מן הבכור בעל מום כשהכהן נותן לו ממנו, בהכי לא חשדינן ליה, דללגימה מועטת כזו לא חיישינן שישקר הרועה ויעבור עבירה בעבור הנאת לגימה בלבד: ורועים כהנים. רועים שהם כהנים אין נאמנים כשרועים בהמתן של ישראל. דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטיל בו מום, דמימר אמר האי רועה, לא שביק רבי לדידי ויהביה לכהן אחרנא. וה"ה דכהן רועה אין נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר, דחיישינן לגומלים, דסבר אעידנו עכשיו ויהא גומל לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעדיני שמאליו נפל בו מום: רבן שמעון בן גמליאל אומר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. רשב"ג פליג אתנא קמא, וסבר דלא נחשדו כהנים אלא על בכור עצמו שכבר נתנו לו ישראל, אבל על של חבירו בין רבו בין אחר לא נחשדו עליו: רבי מאיר אומר כל החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו. ואיכא בין ר' מאיר אתנא קמא, דלר' מאיר בכור כהן שנפל בו מום צריך שנים מן השוק להעיד עליו, ועד אחד אפילו שאינו כהן אין מועיל בו. ולת"ק דוקא כהן אינו נאמן להעיד על בכורו של כהן, דחיישינן לגומלים, אבל שאינו כהן אפילו אחד מעיד נאמן להתירו. ורשב"ג אומר אפילו בניו ובני ביתו של כהן נאמנים, דדוקא איהו גופיה על של עצמו אינו נאמן, ואשתו נמי אינה נאמנת מפני שהוא כגופו. והלכה כרשב"ג:

ה' הראיתי בכור זה. לחכם, ואמר לי שמום קבוע הוא ושוחטו, ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו. שהכהנים חשודים להטיל מום בבכור כדי למכרו

משניות מבאורות – קהתי

רועה בהמתו ובין שאינו רועה, שחוששים לגומלים, שסובר הוא: אעידנו עכשיו, והוא יגמול לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום, ויבוא כהן זה ויעדיני שמאליו נפל בו המום (רש"י). רבן שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא — הכהן, על של חבירו — בין רבו בין אחר, להעיד על בכורו בעל מום שנפל בו המום מאליי, ואינו נאמן על של עצמו — על הבכור שהוא עצמו קיבל כבר מישראל. רבן שמעון בן גמליאל חולק על תנא קמא וסובר שלא נחשדו כהנים אלא על הבכור שניתן להם, אבל על הבכור של חבירו לא נחשדו כלל. רבי מאיר אומר: ההשוד על דבר, לא דנו ולא מעידו — כהן החשוד להטיל מום בבכור (מפני שיש לו טורח גדול לטפל בו עד שימות — טורח), אינו נאמן גם להעיד על בכורו של אחר, שנפל בו מום מאליי. בגמרא מבואר, שההבדל בין תנא קמא לרבי מאיר הוא, שלדעת תנא קמא דווקא רועה כהן אינו נאמן, אבל שני כהנים מן השוק נאמנים להעיד על בכור בעל מום שביד כהן שנפל בו המום מאליי. אבל לדעת רבי מאיר, כיון שנחשדו כהנים על הבכור, אינם נאמנים להעיד. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל. שכהן נאמן להעיד על של אחרים.

באור משנה ה

נאמן הכהן לומר: הראיתי בכור זה — למומחה, ובעל מום הוא — שאמר לי המומחה שיש בו מום קבוע ומותר לי לשחטו, ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטיל בו את המום, שאמנם חשוד הוא הכהן להטיל מום בבכור כדי למכרו כחולין, אבל אינו חשוד לשחוט בכור תם מחוץ לעזרה, שהוא איסור כרת. הפל נאמנים על מומי המעשר — של בהמה, להעיד שנפל המום במעשר מאליי ומותר

כהנים לשחטם על אותו המום. זה הפלל: כל שהוא לדעתו — כל מום שנעשה בבכור לדעתו של בעל הבכור, כגון שנתן דבילה על אוזנו עד שבא כלב ונטלה וחתך אוזנו, או שהוליך את הבכור בין חתיכות ברזל או זכוכית כדי שייכשל ויפול בו מום, אסור — לשחוט על מום זה; ושלל לדעתו — אבל אם נעשה בו המום שלא לדעתו של בעל הבכור, כגון שהסיח לפי תומו ואמר בפני נכרי, שאילו נפל מום בבכור הזה היה שוחטו, ושמע הנכרי ועשה בו מום, מתיר — לשחוט עליו את הבכור.

באור משנה ד

היה בכור רודפו — רודף את האדם כדי לנגחו, ובעטו — ובעט בו האדם, ונעשה בו מום — בבכור על ידי בעיטתו, הרי זה ישחט עליו — מותר לשחוט את הבכור על מום זה, שהרי לא התכוון להטיל בו מום. כל המומין הראויין לברא בידי אדם — שאפשר לומר שאדם עשה אותם, כגון נסמית עינו, נקטעה ידו וכדומה (שיש מומים שאין ראויים לברא בידי אדם, כגון בעל חמש רגלים או שנין אחת גדולה מחברתה). ורועים ישראל נאמנים — ישראל הרועה בהמתו של כהן נאמן להעיד שנפל המום בבכור מאליי; ואין אנו חושדים בו, שהוא הטיל בו את המום, או שאדם אחר הטיל בו את המום והוא משקר, כדי שרבו הכהן ויאכילנו ממנו, שמשום לגימה מועטת כזו לא יעשה הרועה איסור ואף לא ישקר. ורועים כהנים — אבל רועים שהם כהנים, אינן נאמנים להעיד שנפל בבכור מום מאליי, שחושדים בהם שהם עצמם עשו את המום כדי שיתנו להם הבעלים את הבכור. והוא הדין לכהן שאינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר, בין שהוא

שְׁנֵי עֶשְׂרֵי יָדָיו, שְׁנֵי עֶשְׂרֵי רַגְלָיו — הָרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכֹּהֲנִים. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִפְלוּ יֵשׁ שֵׁם עֲשָׂרִים וְשְׁלֹשָׁה, לֹא יִשְׁחַט אֶלָּא עַל פִּי מִמָּחָה.

וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמִכְרוֹ, וְנוֹדַע שְׁלֹא הָרָאָהוּ, מִה שְׁאֵכְלוּ — אֵכְלוּ, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדְּמִים; וּמִה שְׁלֹא אֵכְלוּ — הִבְשֵׁר יִקְבֵּר, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדְּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּהָרָה וּמִכְרָהּ, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה, מִה שְׁאֵכְלוּ — אֵכְלוּ, וְיִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדְּמִים; וּמִה שְׁלֹא אֵכְלוּ — הֵן יִחְזְרוּ לוֹ אֶת הַבְּשָׂר, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדְּמִים. מִכְרוּהוּ לַנִּכְרִים, אוֹ הִטִּילוּהוּ לַלְבָּאִים — יִשְׁלְמוּ לוֹ דְּמֵי הַטְּרֵפָה.

פ ר ק ש ש י

א עַל אֵלוּ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר: נִפְגְּמָה אֲזָנוֹ מִן הַסְּחוס, אֲכַל לֹא מִן הָעוֹר; נִסְדָּקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא חֲסָרָה; נִקְבָּה מִלֵּא כְרִשִּׁינָה, אוֹ שְׂיִבְשָׁה. אִיזוּ הִיא יִבְשָׁה? כָּל שֶׁתִּנָּקֵב וְאִינָה מוֹצִיָּאָה טַפַּת דָּם. רַבִּי יוֹסִי בֶּן מִשְׁלֵם אוֹמֵר: יִבְשָׁה שֶׁתִּהְיֶה נִפְרָכָה.

פירוש ברטנורה

ולהאכילו כחולין, אבל אין חשודין לאכול קדשים תמימים בחוץ ולומר על מום עובר שהוא קבוע. וכהן שהוא מומחה נאמן לדון על מום הבכור שהוא קבוע ולהתירו. וכן נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו, שהוא עשוי להגלות אם נתנו לו ישראל במומו אם לאו, ומלאת דעבידא לאנלווי לא משקרי בה אנשי: הכל נאמנים על מומי המעשר. הכהנים חייבים להפריש מעשר בהמה בישראל. והכל נאמנים לומר על מום שנעשה בהמה מעשר דשלא בכונה היה, ואפילו הבעלים. מנו דאי בני שדי ביה מומא בכוליה עדריה קודם שיעשר ונמצא המעשר בעל מום: שנפסית עיניו שנפסעה ידו. דהיינו מום מובהק: בני הכנסת. כלומר שאין חכמים. והני מילי במקום שאין יחיד מומחה, אבל במקום שיש יחיד מומחה אינו נשחט אלא ע"פ מומחה, ואפילו במום מובהק. דומיא דהפרת נדרים שבמקום שיש יחיד מומחה אין שלשה הדיוטות מועילים: אפילו היו שם עשרים ושלשה. אפילו היתה סנהדרין במקום ואין שם אחד שנבל רשות להתיר מומי הבכור, אינו נשחט על פיהם ואפילו במום מובהק, עד שיהיה שם מומחה. ואין הלכה כר' יוסי:

וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר. ומכר מבשרו ונודע לנו שלא הראהו לחכם: מזה שאכלו. הלוקחים אכלו: ויחזיר להם את הדמים. משום קנס. שהאכילם בשר איסור: מכרוהו. הלוקחים לנכר, הואיל ולא גרם להם איסורא, ישלמו לו דמי טריפה כמו שהיא נמכרת בזול, והוא יחזיר להם את המותר. וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרים, דבכור תמים אסור בהנאה:

א עַל אֵלוּ מוֹמִין. נִפְגְּמָה. אין פגימה בלא חסרון. אבל סדק משמע נמי בלא חסרון. ושעור פגימה כדי שתתחנן בה צפורן: הסחוס. תנך האוזן שקורין טנורם בלע"ז: אבל לא מן העור. דעור הדר כריא ולא הוי מומא. והאי עור היינו אלהי רכה של אוזן: ניקבה מלוא כרשינה. שיש בחלל הנקב שעור גרגיר של כרשינה, בין שהנקב ארוך בין עגול, אם יש בכולו כדי להצטרף בחללו כשיעור גרגיר של כרשינה, הרי זה מום: שתהא נפרכת. נעשרת פירוכים

משניות מבוארות – קהתי

לָהֶם אֶת הַדְּמִים — והקצב יחזיר ללקוחות את הדמים, מהטעם שבארנו לעיל. וּמִה שְׁלֹא אֵכְלוּ — ונמצא עדיין בידם, הֵן יִחְזְרוּ לוֹ אֶת הַבְּשָׂר — הלקוחות יחזירו לקצב את הבשר, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדְּמִים — שקיבל מהם. מִכְרוּהוּ לַנִּכְרִים, אוֹ הִטִּילוּהוּ לַלְבָּאִים — אם הלקוחות מכרו את הבשר לגויים או שהאכילוהו לכלבים, יִשְׁלְמוּ לוֹ דְּמֵי הַטְּרֵפָה — שנמכרת בזול, כלומר שהקצב מנכה להם מן הדמים, שקיבל מהם בעד הבשר, את דמי בשר הטרפה, ומחזיר להם את העודף. — בדין הבכור לא נקטה המשנה "מכרוהו לנכרים..." לפי שאין זה מצוי שישראל ימכרו מבשר הבכור לגויים או יאכילוהו לכלבים (יחוספות יום טוב; "תפארת ישראל").

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה בא לפרט מומים ששוחטים עליהם את הבכור; שכן כתוב בבכור (דברים טו, כא): "וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו..." ולמדים מכאן, ב"כלל ופרט וכלל", שכל מום הדומה לפיסח או עיור, והיינו מום שבגלוי ואינו חוזר ומתרפא, שוחטים עליו את הבכור (עיין גמרא בכורות לז, א). — משנתנו מונה ארבעה מומים באותן.

עַל אֵלוּ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר — בכור שיש בו אחד מהמומים המפורטים להלן מותר לשחטו ולאכלו: נִפְגְּמָה אֲזָנוֹ — היינו שיש שם חסרון, שאין "פגימה" בלא חסרון, ושיעורו מבואר בגמרא: "כדי שתתחנן בה צפורן" (שכשמעבירים צפורן על האוזן הרי היא מתעכבת בפגימה זו), מִן הַסְּחוס — הוא התנוך, והיינו הגדר האמצעי שבתוך האוזן (תורת כהנים). אֲכַל לֹא מִן הָעוֹר — המקיף את האוזן (רמב"ם), שכן פגימה בעור חוזרת ומתרפא. נִסְדָּקָה — האוזן, היינו שנסדק הסחוס, אָף עַל פִּי שְׁלֹא חֲסָרָה — שאין באוזן כל חסרון אלא סדק בלבד. נִקְבָּה מִלֵּא כְרִשִּׁינָה — שיש בחלל הנקב שבסחוס כשיעור גרגיר של כרשינה (מין קטנית); בין שהנקב ארוך בין שהוא עגול, אם יש בכולו כדי להצטרף בחללו כשיעור גרגיר של כרשינה, הרי זה מום (רמב"ם; ברטנורה), או שְׂיִבְשָׁה

לאכלו בכל מקום, ואין חושדים בו שהטיל בו את המום, שהרי אילו היה רוצה היה יכול להטיל מום בכל העדר קודם שעישרו ונמצא המעשר בעל מום מתחילתו, הלכך נאמן הוא לומר שנפל בו המום עכשיו מאליו. בְּכוֹר שְׁנֵי עֶשְׂרֵי יָדָיו, או שְׁנֵי עֶשְׂרֵי רַגְלָיו — הקדמית, או שְׁנֵי עֶשְׂרֵי רַגְלָיו — האחורית; שכל אלו מומים מובהקים וגלויים הם, הָרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכֹּהֲנִים — מיושבי בית הכנסת, אף על פי שאינם מומחים לבכורות. במה דברים אמורים? במקום שאין יחיד מומחה; אבל במקום שיש יחיד מומחה אינו נשחט אלא על פי המומחה, ואפילו במום מובהק וגלוי (גמרא). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִפְלוּ יֵשׁ שֵׁם עֲשָׂרִים וְשְׁלֹשָׁה — אפילו יש באותו מקום סנהדרין קטנה ואין ביניהם אחד שנבל רשות להתיר בכורות במום, לֹא יִשְׁחַט — על פיהם ואפילו במום מובהק, אֶלָּא עַל פִּי מִמָּחָה — למומי בכורות, שנבל רשות מהנשיא או מבית דין סמוכים שבארץ ישראל להתיר בכורות. והלכה כתנא קמא.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמִכְרוֹ — ומכר מבשרו, וְנוֹדַע שְׁלֹא הָרָאָהוּ — למומחה, מִה שְׁאֵכְלוּ — הלקוחות מן הבשר שקנו אצלו. אֵכְלוּ, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדְּמִים — שקנסוהו חכמים על שהאכילם בשר איסור. וּמִה שְׁלֹא אֵכְלוּ, הִבְשֵׁר יִקְבֵּר — הנשאר מן הבשר ביד הלקוחות, שעדיין לא אכלוהו, צריך לקברו, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדְּמִים — שהרי מכר להם בשר שאסור בהנאה. ואף על פי שאפשר שיש בו מום, סתמו בחזקת שאין בו מום. ועוד, אפילו נמצא בו מום, כיון שנשחט שלא על פי מומחה, הרי הוא אסור בהנאה כדברי רבי מאיר (לעיל ד, ג), שהלכה כמותו (יספור מאירת עינים על שלוח עור חושן משפט ודז). וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּהָרָה וּמִכְרָהּ — ומכר את בשרה, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה — שנטרפה בודאי (שם), מִה שְׁאֵכְלוּ — הלקוחות — אֵכְלוּ, וְיִחְזְרוּ

ב ר"ס של עין שנקב, שנפגם, שנפסק; הרי בעיניו דק, תבלול, חלזון נחש, וענב. ואיזהו תבלול? לכן הפוסק פסירא ונכנס בשחור. בשחור ונכנס בלבן — אינו מום, שאין מומין בלבן.

ג חורוד והמים הקבועים. איזהו חורוד הקבוע? כל ששהה שמונים יום. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: בורקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום. ואילו הם המים הקבועים? אכל לח ויבש של גשמים. לח ויבש של שלמים, אכל היבש ואחר כך אכל הלח — אינו מום, עד שיאכל היבש אחר הלח.

פירוש ברטנורא

ופתיתים כשמשמשים בה. ואין הלכה כר' יוסי. וכל הני מומין דחשיב כמתניתין ששוחטין עליהן את הבכור ילפינן מקרא, דכתיב (דברים ט"ו) וכי יהיה בו מום, כלל. פסח או עור, פרט. כל מום רע, חור וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חור, אף כל מומין שבגלוי ואינו חור:

ב ר"ס של עין. עפעף של עין: הרי בעיניו. כלומר הרי שיש בעיניו דק. ט"ל"א בלע"ז: חלזון, נחש. היינו חלזון היינו נחש, וקורוהו נחש שעשוי מנומר כנחש. והוא בשר נוסף הנמשך וחופה קצת מן השחור שבעין, וקורין לו בערבי טפרא, כמו שקורין לצפורן טפרא, לפי שהוא חופה את העין כדרך שהצפורן חופה בשר האצבע; ועינב. שיש בעינו כנרגיר של ענב: **לבן הפוסק פסירא.** סירא היינו שורה שבעין סביב השחור שמשם מראית העין באה. ואם חוט לבן יוצא מן הלבן שבעין ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום: **שחור ונכנס בלבן.** אם חוט אחד שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק בסירא ונכנס בלבן: **אינו מום שאין מומין בלבן.** דלאו עין הוא אלא שומן העין:

ג חורוד. כמין טיפין לבנות בעין. תרגום לבן, חור: **המים.** היורדים אל העין ומונעים הראות: **הקבועים.** אתרווייהו קאי, אחרוריהו והמים: **בורקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום.** בכל כ"ו יום שהוא שליש הזמן של שמונים יום בקירוב בורקים אותו אם הלך החורוד. ואם הלך, אע"פ שחור, מוגין לו שמונים יום מיום שחור. ואין החורוד קבוע עד שיעמוד שמונים יום. ואי לא בדקוהו בתוך שמונים, אע"פ שנמצא החורוד שם כיום שמונים לא הוי מום, דשמא בינתיים הלך וחור. והלכה כר' חנניה בן אנטיגנוס: **אלו הן המים הקבועים.** כלומר במאי ידעין אי קבועים או עוברים: **אכל לח ויבש של גשמים.** אם האכילוהו לרפואה תבן וחציר שקורין פיי"ו בלע"ז: **לח.** הגדל באדר וחצי ניסן: **ויבש.** הגדל באלול וחצי תשרי: **של גשמים.** היינו שגדל בשדה בית הבעל. ומתניתין חסורי מחסרה והכי תתני, אכל לח ויבש של גשמים הרי זה מום, של בית השלחין אינו מום. ודגשמים נמי, אכל יבש ואח"כ אכל לח אינו מום, עד שיאכל יבש אחר הלח: **של בית השלחין.** ארץ הצריכה להשקות לא הוי רפואה, ולא בדרקין בית: **אכל יבש ואחר כך לח.** לרפואה, אין זו רפואתו ואע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום. **עד שיאכל יבש אחר הלח.** זו היא דרך רפואתו, תבן וחציר הגדל באדר וחצי ניסן מאכילין אותו באדר וחצי ניסן, ותבן וחציר הגדל באלול וחצי תשרי מאכילין אותו באלול וחצי תשרי. דלא שחטנין ליה עד שיעברו עליו כל ימי הקין ויבדוק בשניהם, ואם לא נתרפא

משניות מבוארות — קהתי

החורוד היה בעין במשך שמונים יום, הרי זה חורוד קבוע, והוא מום. **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: בורקין אותו —** את הבכור שיש בעינו חורוד, **שלשה פעמים בתוך שמונים יום —** כל עשרים ושבעה יום, שהוא שליש משמונים יום בקירוב, והיינו ביום העשרים ושבעה משעה שהוגישו בחורוד, וביום החמישים וארבעה, וביום השמונים; ואם הלך החורוד, אף שחור אחר כך, אינו מום קבוע, עד שיששה שמונים יום בלא הפסק, ולפיכך חוזרים ובודקים אותו כבתחילה שלוש פעמים במשך שמונים יום משעה שחור. ואם לא בדקוהו בתוך שמונים יום, אף על פי שנמצא החורוד לאחר שמונים יום, אינו מום, שמא בינתיים הלך וחור. והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. **ואלו הם המים הקבועים —** כלומר במה יודעים שהמים קבועים? **אכל לח ויבש של גשמים —** כלומר שהאכילו את הבכור לשם רפואה עשבים לחים ויבשים שגדלו בשדה המסתפקת במי גשמים ("שדה הבעל"), ומבואר בגמרא: ("לח" היינו באדר וחצי ניסן, שהעשבים הגדלים באותם הימים לחים הם; "ויבש" היינו באלול וחצי תשרי, שהעשבים הגדלים אז יבשים הם, ואם הבכור אכלם ולא נתרפא ממחלת עיניו, הרי זה מום קבוע. אבל אם אכל **לח ויבש של שלמים —** עשבים שגדלו בשדה השלמים, היינו בשדה שצריכים להשקותה ואינה מסתפקת במי גשמים, או **אכל היבש ואחר כך אכל הלח —** שאכל תחילה עשבים יבשים של שדה הגשמים ואחר כך אכל עשבים לחים, אף על פי שלא נתרפא, **אינו מום —** כלומר אין ידוע עדיין אם זה מום קבוע, ואסור לשחוט עליו את הבכור, **עד שיאכל היבש אחר הלח —** ושניהם של שדה גשמים; שכן דרך רפואתו, שמאכילים אותו עשבים באדר וחצי ניסן, שאז לחים הם, ולאחר שעברו ימי הקין מאכילים אותו שוב באלול וחצי תשרי, ואז יבשים הם; ואם לא נתרפא, הרי זה מום קבוע. ובגמרא הוסיפו עוד תנאים: שיאכל מהם בכל פעם לא פחות מכגורגרת בתחילת הסעודה, ורק לאחר ששתה, ולא יהיה כפות בשעה שאכל העשבים הללו, ולא יהיה יחידי אלא עם עוד בהמות בשדה, ואם שלמו כל התנאים הללו ולא נתרפא, הרי הוא מום קבוע ומותר לשחוט עליו את הבכור.

— הארז. **איזו היא יבשה? כל שתנקב ואינה מוציאה טפת דם —** שכשנוקבים את הארז אין יוצא ממנה דם, הרי זו ארז יבשה, ומום הוא. **רבי יוסי בן מושלם אומר: יבשה שתהא נפרקת —** לפירורים כשמשמשים בה. והלכה כתנא קמא.

ב אור משנה ב

משנתנו מונה מומים שבעין.

ר"ס של עין — עפעף של עין, והוא כסוי עור הנמצא בחלק הקדמי של העין, **שנקב, או שנפגם, או שנפסק —** שלושה מומים אלו שיעורם בכל שהוא, והם בכלל "חריר" האמור בתורה (ויקרא כב, כב; רמב"ם הל' ביאת המקדש ז, ד); **הרי בעיניו —** הרי שיש בעינו, דק — קרום בשחור שבעין, או **תבלול —** כמבואר להלן, או **חלזון נחש —** שני שמות של מום אחד שבעין הם (גמרא), והוא בשר יתיר שיוצא בעין וחופה מעט מן השחור שבעין (רמב"ם), ונקרא חלזון או נחש משום צורתו של אותו מום; ויש מפרשים: חלזון הוא שורה של אדמימות העוברת בשחור (הראב"ד), **וענב —** או שיש בעינו בליטה עגולה כנרגיר של ענב. **ואיזהו תבלול? לכן הפוסק פסירא ונכנס בשחור —** "סירא" היינו העיגול המקיף את אישון העין (השחור שבאמצע העין). ואם חוט לבן הנמשך מן הלבן שבעין מפסיק את הסירא ונכנס באישון, עד שנמצא השחור מעורב בלבן, הרי זה "תבלול", והוא נזכר בתורה בין מומי האדם (ויקרא כא, כ). בגמרא מבואר: "מה לשון 'תבלול'? דבר המבלבל את העין". **בשחור ונכנס בלבן —** אבל אם חוט שחור יוצא מן השחור שבעין ונכנס בלבן, **אינו מום, שאין מומין בלבן —** לפי שעיקר העין הוא השחור ולא הלבן.

ב אור משנה ג

משנה זו מוסיפה ללמד במומים שבעין.

חורוד — ויש גורסים: חורוד. **והמים הקבועים —** תיבת "הקבועים" מוסבה גם על "חורוד", שאם יש בעין חורוד קבוע, כמין טיפות לבנות (דש"י), או מים קבועים המונעים את הראייה, הרי זה מום. **איזהו חורוד הקבוע? כל ששהה שמונים יום —** אם

ד חטמו שנקב, שנפגם, שנסדק, שפתו שנקבה, שנפגמה, שנסדקה; חטמו החיצונות שנפגמו או שנפגמו, והפנימיות שנעקרו. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אין בודקין מן המתאימות ולפנים, אף לא את המתאימות. ה נפגם הזובן, או עריה של נקבה במקדשים, נפגמה הזנב מן העצם, אבל לא מן הפרק, או שהיה ראש הזנב מפציל עצם, או שיש בשר בין חליא לחליא מלא אצבע.

ו אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת. רבי ישמעאל אומר: אם יש לו שני כיסין — יש לו שתי ביצים; אין לו אלא כיס אחד — אין לו אלא ביצה אחת. רבי עקיבא אומר: מושיבו על עכוזו וממעה, אם יש שם ביצה,

פירוש ברטנורא

הוי מום. וצריך שיאכל מהם לא פחות מבגורת בכל סעודה וסעודה כל שלשה חדשים בתחלת הסעודה ולאחר ששתה, ולא יהיה כפות בשעה שאוכל העשבים הללו לרפואה, ולא יהיה יחיד אלא עם חבריו, בשדה ולא בתוך העיר. ואם שלמו כל התנאים הללו ולא נתרפא הוי מום ושוחטין עליו:

ד חוטמו שניקב וכו'. והוא שניקבו מחיצות החיצונות של חוטם, שהנקב נראה מבחוץ. אבל אינו נראה אלא מבפנים כגון שניקבה מחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שסתר הוא, ואין ילפין מכלל ופרט וכלל דמומין שבגלוי בעיני: **שנפגם.** ויש בו חסרון: **שנפדק.** ואין בו חסרון. ושעור פגימה, כרי שתהגור בה צפורן: **שפתו.** שורה חיצונה של שפה. כלומר חודה החיצון: **חטמו החיצונות.** השניים שבאמצע הפה: **שנפגמו.** נחסרו: **נפגמו.** נימוק, ולא נשאר מהם אלא רושם מועט, ואין בולטות כמו שרגילים להיות: **והפנימיות.** שונים הגדולות שקורין משילא"ש, שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא הוי מום: **אין בודקין מן המתאימות ולפנים.** שנים הגדולות שאחת נראית כשתים ועשויות כתאומות, משם ולפנים אינו נחשב מום מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא הוי מום. ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס:

ה הזובן. הנרתק שהגיד של בחמה חבוי בו. כשנפגם הוי מום דלא הדר בריא, אבל ניטל לא הוי מום, דחורר לאיתנו: **עריה של נקבה.** בית הערות הבולט לחוץ ונראה על שאר שטח הגוף: **במקדשים.** בשאר קדשים שיש בהן נקבה, כגון שלמים, דאילו בבכור ליכא נקבה: **אבל לא מן הפרק.** דנפגם בין הפרקים מעלה ארוכה, כשלא נחתך כל הזנב: **או שהיה ראש הזנב מפציל את העצם.** ראש הזנב התלוי למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגולה, שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזנב הוא: **מפציל.** כמו אשר פצל. פירוש אחר, שנחלק הזנב בקצהו לשתי זנבות ובכל אחת משתייהן עצם: **ובין חוליא לחוליא מלא אצבע.** שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב גודל:

ו אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת. מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אין לו שתי ביצים בשתי כיסין אלא בכיס אחד, אי נמי שני כיסין וביצה אחת, הרי זה מום: **ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסים.** אסיפא פליג, דקאמר תנא קמא אם אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסין הוי מום, לא היא, דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל ארישא מודה דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי: **רבי עקיבא אומר.**

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ד

משנתנו מונה מומים שבאף, שבשפה ובשפה.

חטמו — של הבכור, **שנקב** — והוא שהנקב נראה מבחוץ; אבל אם אינו נראה אלא מבפנים, כגון שניקבה המחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שהרי אינו מום שבגלוי (עיין הקדמתנו למשנה א); **או שנפגם** — ויש בו חסרון, כמו שבארנו באוון (משנה א); או **שנסדק** — ואין בו חסרון; **שפתו** — של הבכור, **שנקבה**, או **שנפגמה**, או **שנסדקה** — כמו שבארנו לעיל, **חטמו החיצונות** — החניכיים שהשיניים הקדמיות קבועות בהם (דש"י), ויש מפרשים: **השיניים הקדמיות** (דבנו גרושום; ברסנודא); ויש גורסים "חוטיו החיצוניות" ומפרשים: "שני החוטם הבולטים בגופו של חיך, והם נראים לעין בשעה שפותח בעל חיים את פיו" (דמב"ס), **שנפגמו** — וחסר מהן קצת, **או שנפגמו** — שנחתכו; ולפי הרמב"ם: שנימוק עד שלא נשאר בהם אלא רושם מועט, **והפנימיות** — החניכיים שהשיניים הפנימיות (הטוחנות) קבועות בהם (דש"י); ולפי דבנו גרושום: השיניים הפנימיות; ולפי הרמב"ם: הפיקות (הבליטות) של הגרגרת, **שנעקרו** — לגמרי; אבל אם נפגמו או נגממו, אין זה מום. **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר:** **אין בודקין מן המתאימות ולפנים** — מן השיניים הפנימיות הגדולות, שכל אחת נראית כשתים (כתאומות), ולהלן לצד פנים, אין צריכין לבדוק, שכל מום שיש שם אינו מום שבגלוי ואין שוחטין עליו את הבכור, **אף לא את המתאימות** — אף המתאימות עצמן אין בודקים, שאין מומן מום שבגלוי. ולפי פירוש הרמב"ם: "המתאימות" הן הן "חוטיו הפנימיות", דהיינו הפיקות של הגרגרת, ולדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס אין בודקים מהן ולפנים, שכל מום שם אינו אלא מום שבסתר ואין שוחטים עליו את הבכור. ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס.

ב אור משנה ה

משנה זו עוסקת במומים שבאברי המין.

נפגם הזובן — הכיס שאבר הזכרות חבוי בו; ומבואר בגמרא,

שדווקא אם נפגם הרי זה מום, לפי שאינו חוזר ומתרפא, אבל אם ניטל אין זה מום, שחוזר לאיתנו, **או עריה של נקבה במקדשים** — בשאר קדשים שיש בהם נקבה, כגון השלמים (שאילו בבכורות אין נקבה). אם נפגם בית הערוה שלה, הרי זה מום. **נפגמה הזנב מן העצם** — שיש פגימה בעצם של הזנב דהיינו באחת מחוליותיו, **אבל לא מן הפרק** — שאם נפגם בפרקים שבין החוליות של הזנב אין זה מום, שחוזר ומתרפא, **או שהיה ראש הזנב מפציל עצם** — נקלף העור והבשר מעל הזנב בראשו, ונשאר העצם מגולה (דש"י), הרי זה מום, לפי שאינו מעלה ארוכה; ויש מפרשים: "מפציל עצם" — שהזנב נתפצל בקצהו לשתי עצמות (תוספות; דמב"ס); **או שיש בשר בין חליא לחליא מלא אצבע** — שהחוליות שבזנב רחוקות זו מזו כשיעור רחבו של אגודל.

ב אור משנה ו

משנתנו ממשיכה במומים שבאברי המין.

אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת — בגמרא מבואר: אין לו שתי ביצים בשני כיסים אלא בכיס אחד, או אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, הרי זה מום. **רבי ישמעאל אומר:** **אם יש לו שני כיסין, יש לו שתי ביצים** — כל שיש לו שני כיסים בידוע שיש לו שתי ביצים, ואין כאן מום; **אין לו אלא כיס אחד**, הרי זה כאלו **אין לו אלא ביצה אחת** — ומום הוא; רבי ישמעאל חולק על דברי תנא קמא בסיפא, אבל מודה הוא לדבריו ברישא. **רבי עקיבא אומר:** **מושיבו על עכוזו** — מושיב את הבכור, שאין לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, על האחוריים שלו, **וממעה** — וממשמש בכיס של ביצים, **אם יש שם ביצה, סופה לצאת** — ואם לא יצאה, הרי זה מום. רבי עקיבא חולק על רבי ישמעאל, וסובר, שאין אומרים: אם יש לו שני כיסים בידוע שיש לו שתי ביצים, אלא צריך לבדוק על ידי מעיכה, כמבואר לעיל. **מעשה שמעך** — בבכור שלא היתה לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, **ולא יצאת** — הביצה השנייה, **ונשחט** — כדין בכור בעל מום, **ונמצאת דבוקה**

סוּפָה לְצֵאתָ. מַעֲשֵׂה שְׁמַעְדָּךָ וְלֹא יֵצֵאתָ, וְנִשְׁחַט וְנִמְצָאת דְּבִיקָה בְּכַסְלִים — וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא, וְאָסֵר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי.

ז בַּעַל חֲמֵשׁ רִגְלִים, אוֹ שְׂאִין לוֹ אֶלָּא שְׁלֹשׁ, וְשִׁרְגָלָיו קְלוּטוֹת בְּשֵׁל חֲמֹר, וְהִשְׁחֹל, וְהִכְסֹל. אֵיזֶהוּ שְׁחֹל? שְׁנִשְׁמָטָה יָרְכוּ. וְכִסּוֹ? שְׁאַחַת מִזְכּוּתָיו גְּבוּהָה.

ח גִּשְׁבֵּר עֶצֶם יָדוֹ, וְעֶצֶם רִגְלוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נָכַר. מוֹמִין אֵלּוֹ מִנֶּה אֵילָא בִּיבְנָה, וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף, אָמְרוּ לוֹ: לֹא שְׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוֹ! אֶת שְׁנִגְלָל עֵינָיו עָגַל בְּשֵׁל אָדָם, וּפְיוֹ דּוּמָה לְשֵׁל חֲזִיר, וְשִׁנְטָל רַב הַמְדָּבֵר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ. וְכִית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: הֲרִי אֵלּוֹ מוֹמִין.

ט מַעֲשֵׂה שֶׁהִלְחִי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיוֹן, וְשִׁלַּח רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְחֲכָמִים, וְאָמְרוּ: הֲרִי זֶה מוֹם. אֵזֶן הַגִּדִי שֶׁהִיָּתָה כְּפוּלָה — אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּזִמָּן שֶׁהָיָה עֶצֶם אֶחָד — מוֹם; וְאִם אֵינָה עֶצֶם אֶחָד — אֵינָה מוֹם. רַבִּי

פירוש ברטנורא

בירוד לא אמרין, אלא מושיבו על עכוז גרסין, ודוגמתו בפרק כיצד מעבדין (דף נ"ג). עכוז תנן או אכוזו תנן. על עכוזו, על ענבתו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין: וממעך, ומשמש בכיס ובכסלים: אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת, ואם אינה יוצאה הוה מום: והתיר רבי עקיבא. דהוי מום, הואיל ולא מצאה במקומה כשמעך ומשמש. וכן הלכה:

ז בַּעַל חֲמֵשׁ רִגְלִים אוֹ שְׁלֹשׁ. הא דרשבנין ליה בעל מום ולא טריפה, הני מילי כשיתר או חסר בידיו דהיינו אותם של צד הראש, אבל חסר רגל או יתר רגל מרגליו האחרונים, היא טריפה ואסורה באכילה: קלוטות, עגולות, ואפילו הן סדוקות הוי מום, דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות: שחול, שנשמטה ירכו. תרגום משיתיהו, שחלתיה: כסול. דרך הבהמה שהיך מחוברת לאליה סמוך לכסלים, ולא למעלה מן הכסלים, וזו היך על גבי הכסל:

ח אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נִיכָר. כשהוא עומד שאין השבר נראה, אבל ניכר כשהוא מהלך שהוא צולע, דאי אינו ניכר כלל לא הוי מום: מוֹמִין אֵלּוֹ. נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהזכרו למעלה: אֵילָא. שם חכם: עָגַל בְּשֵׁל אָדָם. דלאו היינו אורחא שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם: רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו מורכב למלקחיו: וְכִית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ הֲרִי אֵלּוֹ מוֹמִין. וכן הלכה:

ט מַעֲשֵׂה שֶׁהִלְחִי הַתַּחְתּוֹן. משום דתנן לעיל דכפיו דומה לחזיר פליגי רבנן עליה דאילא, קמשמע לן השתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה, אבל שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים רבנן דהוי מום. ומעשה נמי שהלחי התחתון עודף על העליון ואמרו חכמים הרי זה מום. והני מילי כשעצם הלחי התחתון עודף על העליון, או הוי מום אפילו בבהמה. אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלה את העליונה, הוי מום באדם אבל לא בבהמה: אֵזֶן הַגִּדִי שֶׁהִיָּתָה כְּפוּלָה. שיש לו שתי אוזנים מצד אחד אוזן בתוך אוזן: בְּזִמָּן שֶׁהָיָה עֶצֶם אֶחָד. שאין לה אלא

משניות מבוארות – קהתי

ניכר; ומבואר בגמרא, שאינו ניכר מחמת עצמו (שאינו השבר נראה), אבל ניכר מחמת מלאכתו (שכשהוא מהלך הוא צולע. — רש"י). ודווקא בכגון זה הרי זה מום, אבל אם אינו ניכר כלל, אין זה מום. מוֹמִין אֵלּוֹ — נשבר עצם ידו או עצם רגלו, ששנינו לעיל (ברטנורא), מִנֶּה אֵילָא בִּיבְנָה — שהיה מומחה ובקי במומים, כמו שנזכר כבר לעיל (ד, ה), וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים — והסכימו עמו. וְעוֹד שְׁלֹשָׁה הוֹסִיף — אילא ביבנה, כמפורט להלן, אָמְרוּ לוֹ: לֹא שְׁמַעְנוּ אֶת אֵלּוֹ! — ויש גורסים: לֹא שְׁמַעְנוּ אֵלָא אֵלּוֹ — שהזכירו למעלה. ואלו הם השלושה שהוסיף אילא: א) אֶת שְׁנִגְלָל עֵינָיו עָגַל בְּשֵׁל אָדָם — שדבר בלתי רגיל הוא (לא נודמתי). שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם, ב) וּפְיוֹ דּוּמָה לְשֵׁל חֲזִיר — ששפתו העליונה עודפת על התחתונה, ג) וְשִׁנְטָל רַב הַמְדָּבֵר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ — רוב החלק של הלשון שאינו דבוק לחכו. חלק זה נקרא באדם "החלק המדבר". וְכִית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: הֲרִי אֵלּוֹ מוֹמִין — כדעתו של אילא. וכן הלכה.

באור משנה ט

מַעֲשֵׂה שֶׁהִלְחִי הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיוֹן — בבכור, וְשִׁלַּח — יש גורסים: וּשְׁאֵל — רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל לְחֲכָמִים, וְאָמְרוּ: הֲרִי זֶה מוֹם — בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו חכמים שחולקים על אילא במשנה הקודמת, בענין "פיו דומה לשל חזיר", אינם חולקים אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה, כמו שבארנו שם; אבל אם שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים הם שזה מום; ואמנם מעשה בבכור שהלחי התחתון עודף על העליון, ואמרו חכמים: הרי זה מום. ברם, במה דברים אמורים? כשעצם הלחי התחתון עודף על הלחי העליון; אבל אם אין העצם בולט, אלא שהשפה התחתונה ארוכה ונקפלת על העליונה אין זה מום אלא באדם (כדלקמן ז, ח), אבל לא בבהמה. אֵזֶן הַגִּדִי שֶׁהִיָּתָה כְּפוּלָה — שיש לו אוזן בתוך אוזן (רש"י). אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּזִמָּן שֶׁהָיָה עֶצֶם

בְּכַסְלִים — ולאחר השחיטה נמצאה הביצה השנייה דבוקה בכסלים, וְהִתִּיר רַבִּי עֲקִיבָא — את הבכור באכילה, שהואיל ולא יצאה הביצה כמעיקה, הרי זה מום. וְאָסֵר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי — את הבכור, שהואיל ונמצאה הביצה השנייה דבוקה בכסלים, אין זה בכור בעל מום; הלכך אסור הוא בהנאה, וייקבר. — הרמב"ם פוסק כרבי עקיבא (חל' בבודות ג, ח). אבל הרא"ש כותב בשם הרמב"ן שהלכה ככתנא קמא האומר ששני כיסים וביצה אחת הרי זה מום, ואין צריך מיעוץ (עין "תוספות יום טוב").

באור משנה ז

משנה זו מונה מומים שברגלים ושבכיר.

בַּעַל חֲמֵשׁ רִגְלִים — בכור שיש לו חמש רגלים, או שְׂאִין לוֹ אֶלָּא שְׁלֹשׁ — רגלים; ובגמרא אמרו: "לא שנו (שאינו אלא בעל מום ולא טריפה) אלא שיתיר וחסר ביד (ברגליים הקדמיות) אבל ברגל (שיש לו רגל אחורית יתירה, או שחסרה לו רגל אחורית), הרי הוא גם טריפה, שכל יתירי כנסול הוא." וְשִׁרְגָלָיו קְלוּטוֹת בְּשֵׁל חֲמֹר — שפרסותיו עגולות; ומבואר בגמרא: כיון שעגולות הן, אף על פי שהן סדוקות, הרי זה מום, שפרסות בהמה טהורה אינן עגולות. וְהִשְׁחֹל, וְהִכְסֹל — כמו שמשנתנו מפרשת והולכת. אֵיזֶהוּ שְׁחֹל? שְׁנִשְׁמָטָה יָרְכוּ — של הבכור מן העצם שמחוברת בו, וְכִסּוֹל — ואיזהו כסול? שְׁאַחַת מִזְכּוּתָיו גְּבוּהָה — שכן הירך בבהמה מחוברת לאליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים, ואם אחת מירכותיו של הבכור היא למעלה מן הכסל ("כסול" מלשון "כסלים") ונמצאת גבוהה מחברתה, הרי זה מום.

באור משנה ח

גִּשְׁבֵּר עֶצֶם יָדוֹ — עצם רגלו הקדמית של הבכור, וְעֶצֶם רִגְלוֹ — או עצם רגלו האחורית, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נָכַר — שאין השבר

חֲנֻנְיָ בֶן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: זָנֵב הִגְדִּי שֶׁהִיא דוֹמָה לְשֵׁל חֲזִיר, וְשֹׁאֵין בָּהּ שְׁלֹשׁ חֲלִיּוֹת – הֲרִי זֶה מוֹם.

פירוש ברטנורא

תנוך אחד, שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה, הו' מום: ואם אינה עצם אחד. שהתנוכים מובדלים למעלה: אינו מום. וטעמא לא איתפרש. ומ"מ לא דמי לבעל חמש רגלים, דאזון בתוך אזון אינו נראה כל כך: שהיא דומה לשל חזיר. עגולה כזנב החזיר, ואע"פ שאינה דקה כמותה: שלש חוליות. דוקא כזנב של טלה הוא דבעינן שלש חוליות. אבל זנב של גדי, חוליא אחת בלבד מום, שתיים אינו מום. וכן הלכה:

משניות מבוארות – קהתי

עצם אחד הוא גוף אחד וגולם אחד, כמו שנטל גולם אחד רך וכפלו, גזור ממה שנאמר (שמות כד, י): "וכעצם השמים לטוהר". ומבואר ב"תוספות יום טוב": "טעמו (של הרמב"ם), שאף על פי שהתנוך דומה לעצם מחמת חוזקו, אבל אינו עצם [באמת]". רבי חנניאל בן גמליאל אוֹמֵר: זָנֵב הִגְדִּי שֶׁהִיא דוֹמָה לְשֵׁל חֲזִיר – שעגול הוא כזנב החזיר, ואף על פי שאינו דק כמותו (גמרא), וְשֹׁאֵין בָּהּ שְׁלֹשׁ חֲלִיּוֹת – בזנב, הֲרִי זֶה מוֹם – בגמרא מבואר, שדווקא בזנב של טלה צריך שלוש חוליות, ואם יש בו שתיים, הרי זה מום; אבל בזנב של גדי, חוליא אחת הרי זה מום, שתיים – אינו מום.

אָחֵד – רש"י מפרש: שאין לאזון הכפולה אלא תנוך אחד ("עצם" היינו תנוך), שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה, מוֹם – הרי זה מום; וְאִם אֵינָה עֶצֶם אָחֵד – שהתנוכים מובדלים למעלה, אֵינָה מוֹם – ומוסיף רש"י: והטעם לא נתפרש לי. אבל הרמב"ם כנראה גורס כאן להיפך: "בזמן שהיא עצם אחד, אינה מום". שכן הרמב"ם כותב (הל' ביאת המקדש ז, ג): "מי שהיתה אזנו כפולה לשתיים, אפילו הגדי שדרך אזניו להיות נטות וכפולות, [הרי זה מום], ובלבד שיהיו לה שני סחוסין (תנוכים); אבל אם אין לה אלא סחוס אחד, והרי הוא כגוף אחד שנכפל, כשר" (עין "כסף משנה" שם; ועין ב"תוספות יום טוב"). – בפירושו למשנתנו כותב הרמב"ם: ענין

אגרות קודש

ב"ה, ער"ח תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אייזיק נ"נ עוסק בצ"צ

מו"ה אפרים אליעזר שי' הכהן.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מז"ך סיון.

ובהיותי היום על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הזכרתי.

ויהי רצון שיבשר טוב בענינים הכללים ובענינים הפרטים.

בברכה.

במש"כ ע"ד סתימת נקב שן לאיזה חדשים - בהנוגע לחציצה - יש להעיר משו"ת הצ"צ חיו"ד סק"ס. ומס' שצוינו בדרכי תשובה לסקצ"ח סכ"ד וטהרת ישראל שם. ובטח לא נעלם זה מעיני כת"ר.

בשערי ציון (מכ"ע, ירושלים תרפ"ה) סי' נ"ד רוצה להשוות ב' דעות בדין דאינו מקפיד אינו חוצץ (דרמב"ם ורש"י) מפני שאינו רוצה להעבירו, מפני ביטול, ולשיטה הא' הרי גם בסתימה זמנית אין רצונה להעבירה כ"א אדרבה להחליפה בקבועה יותר. (ז.א. שיהי' בשרה - שע"ז אנו דנין בחציצה ולא על דבר החוצץ) - מכוסה בקביעות יותר, ושאינו ידוע הכלים שהכניסן שלא כדרכה ששם צ"ל חיבור ואינו - ע"כ תוכ"ד (ואין הזמ"ג לעיין בסי' הני"ל אם שקו"ט בסברה זו). אבל עפ"ז א) גם סתימה ליום ויומים צ"ל אינה חוצצת. והוא דלא ככמה אחרונים. ב) בסתימה זמנית הרי אדרבה מקפידה להסירה (אלא שלא תומ"י), וע"כ נזקקין בזה לענין החיבור וביטול.

דרך אגב: הערת כת"ר מירוש' יומא פ"ד ה"ד דהקביעות ע"י מסמר מבטל חציצת הנרתק, אף דלא הוי אלא ליומ"י - יוהכ"פ, לא נ"ל, כי שם זהו קביעות תמידי שהרי זהו מחתה המיוחדת רק ליוהכ"פ.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף סו עמוד א. כל רועות. כל הני דאמור רבנן ירעו עד שיסתאבו ניוחש שמא יקריבם: והנך דלאו בני הקרבה נינהו. שאר רועות אינן עומדות ליקרב הני עצמן אלא דמיהן: לא מריד בהו. אינו מהרהר בהקרבנות ומסיד דעתיה מהקרבנה דידהו: הך דבת הקרבה היא. ליוה"כ הבא טריד בהו לבו על הקרבנות ודילמא מקריב לה מקמי יוה"כ: תנאי היא. איכא דחייש ואיכא דלא חייש: יקרב בשני. בפסח שני ימכר לטמא ושהיה בדרך רחוקה: הא רבי. דאמר מפסח לפסח אפשר לו שלא עברה שנתו ואע"פ שהופרש לאחר שמונה ללדתו דאילו מחוסר זמן לא קדיש: וכן המעות. שהפרישו לפסח אל יקרב לשנה הבאה ואיכא למאן דאמר יקרב: מתני' בא לו אצל שער. השתא הדר תנא למילתיה לאורויי בסדר העבודה וקאמר דלאחר שגמר כהן גדול מתן דמים של פר ושעיר כדסליק פירקין דהוציאו לו בא לו הכהן אצל שער המשתלח במקום שהעמידו שם כנגד בית שילוחו כדאמרן בפ' טרף בקלפי (לעיל ד' מא:):

דף סו עמוד א. מבררת הגמרא: תקלה דמאי - לאיזו תקלה חוששים אם ישהה את השעיר והפר לשנה הבאה. אי - אם החשש הוא מפני תקלה דהקרבנה - שיבוא להקריבם בשאר ימות השנה, אם כן אפילו כל רעיות נמי - בכל הבהמות שדינם לרעות עד שיסתאבו יגזרו כן, מפני שאף בהם יש את אותו חשש, ואי - ואם החשש הוא מפני תקלה דגניזה ועבודה - שמא ישכח שהם קדושים ויגזו צמרם או יעבוד בהם, אם כן אפילו בכל רעיות נמי נגזר כן. אלא לעולם החשש הוא מפני תקלה דהקרבנה, והנה - כל שאר בהמות שדינם לרעות, דלאו בני הקרבנה נינהו - שאינן עומדות בעצמן להקרבה אלא רק דמיהן, לא מריד בהו - אינו טרוד להקריבן, ומסיד דעתו מהן לגמרי ולא יכשל בהן, אבל תך - בהמה זו [השעיר או הפר] דבת הקרבנה היא - שעומדת להקרבה ביום הכפורים בשנה הבאה, מריד בה - מחשבתו טרודה בה להקריבה כמצותה, ויש חשש שמא יכשל ויבוא להקריבה במשך השנה, ולפיכך דינה למיתה.

הגמרא מבארת שנחלקו תנאים האם חוששים לתקלה: ותקלה עצמה תנאי היא - שניה במחלוקת תנאים, דתנאי תרא - ששינוי בברייתא אחת, קרבן פסח שלא קרב בפסח ראשון, כגון שבעליו יצא ידי חובתו באחר ונותר קרבן זה, ימכרו בעליו למי שהיה טמא או בדרך רחוקה בפסח ראשון, ויקרב על ידו בפסח שני, ואם אותו פסח לא הוקרב גם בשני, ישהנו ויקרב לשנה הבאה. ותנאי אידך - ובברייתא אחרת שנינו שלא יקרב לשנה הבאה. מאי לאו - האם לא בתקלה פליגי - נחלקו הברייתות, שהברייתא הראשונה אינה חוששת לתקלה ולכן ישהנו לשנה הבאה, והברייתא השניה חוששת לתקלה ולפיכך לא ישהנו לשנה הבאה.

דוחה הגמרא: לא, יתכן לפרש דבנולי עלמא - שלפי שתי הברייתות [לא] תיישינן לתקלה, והכא בפלוגתא - במחלוקת דרבי ורבנן אם מניין שנה כשנת חמה או כשנת לבנה, קא מיפליגי - נחלקו הברייתות, ולא קשיא מברייתא אחת לשניה, הא - הברייתא הראשונה סוברת כרבי, שיתכן שלא תעבור שנה תמימה מפסח זה עד פסח בשנה הבאה, מפני שיש ביניהם שני יום, ואפילו שהופרש לאחר שמלאו שמונה ימים ללדתו, עדיין לא מלאו לו שס"ה יום כשנת חמה, הא - והברייתא השניה סוברת כרבנן, ששנה 'תמימה' היא לפי שנת הלבנה, וקודם שיגיע הפסח הבא תעבור שנתו. מקשה הגמרא על דחיה זו: והתנאי - והלא שנינו בברייתא, וכן המעות שהופרשו עבור פסח בשנה זו ולא השתמש בהם, לא ישתמש בשנה הבאה, ובברייתא אחרת סוברת

שהמעות ראויים לשנה הבאה, ובמעות אין לתלות במחלוקת רבי ורבנן, שהרי אין שנה פוסלת במעות. אלא לאו שמע מינה - האם לא מוכח מכאן שהברייתות בתקלה פליגי, ולכן אף לגבי המעות יש לחשוש שיבוא לידי תקלה. מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה.

משנה אחר ששנה התנא את הדינים הנוגעים לשני השעירים, חוזר התנא ללמד את המשך סדר עבודת יום הכפורים: לאחר שסיים הכהן הגדול ליתן מתנות דם הפר והשעיר כמצותם, בא לו הכהן אצל שעיר המשתלח העומד כנגד שער המזרח שממנו מוציאים אותו לשילוח לעזאזל, ששם העמידו את השעיר כשבראשו קשור לשון של זהורית, וסומך שתי ידיו עליו בין שני קרניו, ומתודה על עונות העם.

וכך היה אומר הכהן גדול בידיו, אנא השם, חטאו עוון פשעו לפניך עמך בית ישראל, אנא השם, בפרנא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ופשעו לפניך עמך בית ישראל, בכתוב בתורת משה עבדך לאמר (ויקרא טז ל) 'כי ביום הזה יכפר עליכם למהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. והפנים והעם העומדים בעזרה, כשהיו שומעים את השם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול, היו בורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם, ואומרים - ועונים לעומתו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.

אחר שגמר להתוודות, מסרו הכהן גדול [את השעיר] למי שהיה מיועד מאתמו להיות מוליכו לעזאזל כדי לדחותו בצוק.

וַיִּשְׂרָאֵל שְׂרָוִיין בַּצֶּעַר, אִם אֵי אֵהִי עִמָּהּ בַּצֶּעַר. וְכָל הַמַּצְעֵר עֲצָמוֹ
 עִם הַצְּבוֹר וּזְכָה וְרוּחָה בְּנִחְמָת צָבוֹר.
 וְשָׂמַר יֵאמֹר אֲדָם, מִי מַעֲד בִּי אִם אֵינִי מִשְׁתַּתֵּן בַּצֶּעַר הַצִּיבוֹר. אֲכַנִּי
 בִּיתוֹ שֶׁל אֲדָם וְקִזְוֹת בִּיתוֹ שֶׁל אֲדָם מַעֲדִים בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (חֲבֻק ב' א')
 'כִּי אֲנִי מְקִיר תִּזְעַק וְכַפִּים מַעֲזִין יַעֲנֶנּוּ, כְּלוּמַר הֵאָבֵן תִּזְעַק מִן הַקִּיר
 וְתַעֲדֵד עַל מַעֲשֵׂיו הָרָעִים שֶׁל בַּעַל הַבֵּית וְהַכְּפִיס יַעֲנֶה לֹה שֶׁאֵף
 הוּא מַעֲדֵד כֵּן. דְּכִי רַבִּי שִׁילָא אָמַר – בֵּית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁילָא
 אִמְרוּ, כִּי שְׁנֵי מַלְאָכֵי הַשְּׁמֶרֶת הִמְלִיזוּ לוֹ לְאָדָם, הֵן מַעֲדִין עָלָיו,
 שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים צ"א יא) 'כִּי מַלְאָכָיו יַעֲזוּהוּ לִדְ שֶׁמֶרֶךְ בְּכָל הַדְּרָכִי'. רַבִּי
 חִידְקָא אָמַר, נִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא מַעֲדָה עָלָיו, שְׁנֵאֲמַר (מִכְתָּב ז' ה')
 'מִשׁוֹכֶכֶת חִידְקָא שְׁמֹר פִּתְחֵי פִיךָ, כְּלוּמַר, שְׁמֹר פִּיךָ וְגוֹפֶר
 מִעֲבִירוֹת שֶׁלָּא תַעֲדִי עַל כֵּךְ נִשְׁמָתְךָ הַשׁוֹכֶכֶת בַּחֲקִיךָ. וְיֵשׁ אֲמָרִים,
 אֲכַרְיוֹ שֶׁל אֲדָם מַעֲדִים בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (יִשְׁעִיָּה מ"ג י) 'אַתֶּם עֲדִי נָא, ה'
 בִּלְשׁוֹן רַבִּים, כִּנְגַד אֲבֵרֵיו שֶׁל אָדָם.
 הַבְּרִייתָא מְבִיאָה דְרָשָׁה נֹסֶפֶת בַּעֲנִין עֲדוּת עַל מַעֲשֵׂי הָאָדָם:
 בְּשִׁירַת הָאֲזִינוּ נִאֲמַר (דְּבָרִים ל"ד ז') 'אֵל אֱמוּנָה וְאִין עוֹל צִדִּיק וְיִשָּׁר
 הוּא'. וּמִבֵּאתַר הַבְּרִייתָא כִּנְגַד מַה נִּאֲמָרוּ תֹארִים אֵלּוּ, מַה שֶּׁנִּקְרָא
 'אֵל אֱמוּנָה' הוּא מִשׁוֹם שֶׁהִנְחֵת הַבְּרִייתָא הִיא שֶׁבִּשְׁשׁ שְׁנִפְרָעִין מִן
 הַצִּדִּיקִים לְעוֹלָם הֵבִיא, אִפְּלוֹ עַל עֲבִירָה קִלְחָ שְׁעוֹשִׂין, כִּד נִפְרָעִין מִן
 הַצִּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵף עַל עֲבִירָה קִלְחָ שְׁעוֹשִׂין, וּבִבְרַת
 נִאֲמָנוֹת שֶׁל הַבּוֹרָא לְהַעֲנִישׁ כּוֹלָם בְּשׁוּה. וְמַה שֶּׁנִּאֲמַר 'וְאִין עוֹל'
 כִּנְגַד הַשֹּׁכֵר הוּא, שֶׁבִּשְׁשׁ שְׁמִשְׁלִמִין שְׂכָר לַצִּדִּיקִים לְעוֹלָם הֵבִיא,
 אִפְּלוֹ עַל מַצּוֹה קִלְחָ שְׁעוֹשִׂין, כִּד מִשְׁלִמִין שְׂכָר לְרִשְׁעִים בְּעוֹלָם הַזֶּה
 אִפְּלוֹ עַל מַצּוֹה קִלְחָ שְׁעוֹשִׂין וְאִין עוֹל בְּדִין שֶׁלָּא לְשֹׁלֵם לְרִשְׁעִי
 זִכְוִיתוֹ, אֲלָא מִשְׁלֵם לְכוֹלָם בִּאֲמַת וְצִדִּיק. וְחַדוֹ שֶׁנִּאֲמַר בְּסִיּוּם
 הַפִּסּוּק 'צִדִּיק וְיִשָּׁר הוּא', שֶׁמַּצְדִּיק אֵת הַדִּין עַל הַצִּדִּיקִים לְפָרוּעַ
 מִמֶּה עוֹנוּתֵיהֶם, וְיִשָּׁר שֶׁמִּשְׁלֵם לְרִשְׁעִי עַל כֵּל מַעֲשֵׂיו הַטּוֹבִים.
 (אֲמָרוּ חֲכָמִים, בְּשִׁעָתָה שֶׁמִּצְדִּיק שֶׁל אֲדָם לְבִית עוֹלָמוֹ, כֵּל מַעֲשֵׂיו
 (נִפְטָרִין) [נִפְטָרִין] לְפָנָיו, וְאֲמָרִים לוֹ כִּד וְכִד עֲשִׂית בְּמִקְוֵם פְּלוּנִי
 בְּיוֹם פְּלוּנִי, וְהוּא אָמַר (הֵינִי) [הֵינִי], וְאֲמָרִים לוֹ חֲתוּם, וְחֲתוּם,
 שְׁנֵאֲמַר (אֵיבֹב ל"ז י) 'כִּד כָּל אֲדָם יִתְחַתֵּם'. וְלֹא עוֹד, אֲלָא שְׂכָאֲשֶׁר נִגְזַר
 עָלָיו גִּזְרֵי הַדִּין הוּא מַצְדִּיק עָלָיו אֵת הַדִּין וְאֲמָר לָהֶם – לְבִית דִּין
 שֶׁל מַעֲלָה, יִפָּה דְּנָתוּנִי. לְקִיּוֹם מַה שְׁנֵאֲמַר (תְּהִלִּים נ"א י) 'לְמַעַן תִּצְדַּק
 בְּדָרְכְךָ', וְהֵינִי שֶׁהָאָדָם מַצְדִּיק בְּדִינוֹ אֵת דְּבָרֵי ה'.

הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לַעֲסוֹק בַּעֲנִין תַּעֲנִית: אָמַר שְׁמוּאֵל, כֵּל הַיּוֹשֵׁב
 בְּתַעֲנִית שֶׁאֵינָה חוֹבֵה נִקְרָא חוּטָא. וְטַעְמוֹ מִשׁוֹם שֶׁשְׂכָר בִּי הָאִי תִּנָּא
 – כְּתָנָא זֶה, דְּתַנָּא, רַבִּי אֲלֵעָזָר הַקַּפֵּר בְּרַבִּי (וְהַגְדוּל) אָמַר, מַה
 תִּלְמִיד לִזְמִיר בְּקִרְבָּנוֹת נֹזֵר טַמָּא (בַּמְדַּבֵּר י"א) 'וְכִפֵּר עָלָיו מִאֲשֶׁר הָטָא
 עַל הַנֶּפֶשׁ', וְכִי בִּאֵיהֶם נֶפֶשׁ הָטָא זֶה – אֵת מִי הֵרַג שֶׁנִּקְרָא 'חוּטָא
 בְּנֶפֶשׁ', אֲלָא בֵּא פִּסּוּק זֶה לְלַמְדֵּנוּ שֶׁאֵף נֹזֵר טָהוֹר לִפִּי שְׂצִיעֵר אֵת
 עֲצָמוֹ בְּכֵךְ שֶׁהִתְנַזֵּר מִן הַיֵּין, נִחְשָׁב כְּחוּטָא בְּנֶפֶשׁוֹ. מִסִּימָתָה הַגְּמָרָא:
 וְלֹא דְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְמַה נֹּזֵר זֶה שֶׁלָּא צִיעֵר עֲצָמוֹ אֲלָא מִן הַיֵּין
 נִקְרָא חוּטָא, הַמִּתְעַנֶּה שֶׁמַּצְעֵר אֵת עֲצָמוֹ מִכָּל דְּבָר דְּבָר, עַל אַחַת
 בְּמָה וְכִמְהָ, וְלִכְךָ אָמַר שְׁמוּאֵל שֶׁהִתְעַנֶּה נִקְרָא חוּטָא.
 רַבִּי אֲלֵעָזָר אָמַר, הַיּוֹשֵׁב בְּתַעֲנִית נִקְרָא קְדוֹשׁ, שֶׁמִּתּוֹךְ צֶעַר תַּעֲנִיתוֹ
 עוֹנוּתוֹ מִתְמַרְקִים. שְׁנֵאֲמַר בְּדִין נֹזֵר (שם י' ה') 'קְדוֹשׁ וְהָיָה גִּדֵּל פְּרָעַ
 שְׂעֵר רֹאשׁוֹ', וְמַה נֹּזֵר זֶה שֶׁלָּא צִיעֵר עֲצָמוֹ אֲלָא מִדְּבָר אֶחָד –
 מִשְׁתִּית יֵין, נִקְרָא קְדוֹשׁ, הַמַּצְעֵר עֲצָמוֹ בְּתַעֲנִיתוֹ מִכָּל דְּבָר עַל אַחַת
 בְּמָה וְכִמְהָ שֶׁנִּקְרָא קְדוֹשׁ.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִשְׁמוּאֵל, הָא אִיקְרִי – הִרִי נִקְרָא נֹזֵר 'קְדוֹשׁ', וְכַמּוֹ
 שֶׁמַּצְאָנוּ בַּפִּסּוּק שֶׁהִבִּיא רַבִּי אֲלֵעָזָר, וְכִיצַד לְמַד מִנִּזְרֵי שֶׁנִּקְרָא
 הַמִּתְעַנֶּה חוּטָא. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָהוּא אֲגִידוּל פְּרָעַ קָא – לְדַעְתּוֹ
 'קְדוֹשׁ' הֵאֲמַר בַּפִּסּוּק זֶה אֵינוֹ עוֹלָה אֲלָא עַל שֶׁר רֹאשׁוֹ שֶׁאֲסוֹר
 בְּהִנָּה.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְלִרְבִּי אֲלֵעָזָר, הָא נִקְרָא חוּטָא כְּמִבּוּאָר בְּדִרְשַׁת רַבִּי
 אֲלֵעָזָר הַקַּפֵּר, וְכִיצַד אָמַר שֶׁנִּקְרָא קְדוֹשׁ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָהוּא
 דְּסָבִיא נֶפֶשִׁיָּה – פִּסּוּק זֶה עוֹסֵק בְּנֹזֵר טַמָּא, שֶׁמְבִיא כְּפָרָה עַל
 שְׁחָטָא וְנִטְמָא בְּנֶפֶשׁ הַמֵּת.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְמִי אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר הֵכִי – הָאֵם כֵּךְ אָמַר רַבִּי
 אֲלֵעָזָר, שֶׁהִתְעַנֶּה נִקְרָא קְדוֹשׁ, וְהָאֵמַר (וְהִרִי אֲמַר) רַבִּי אֲלֵעָזָר,
 לְעוֹלָם מִזֵּד (וְיַחֲשִׁיב) אֲדָם אֵת עֲצָמוֹ

דִּיתִיב בְּאֲרָבָא – כְּשִׁיּוּשׁ נֹסֶע בִּסְפִינָה, שֶׁלְדַעַת בְּנִי מִעֲרַב אֵף
 בִּאֻפֵּן זֶה יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שִׁיחֹסֵר לוֹ מִזֶּה. אֵךְ לְדַעַת בְּנִי בָּבֶל שְׁטַעַם
 הָאִיסוּר הוּא מִשׁוֹם שִׁיתְקַלְקְלוּ מַעֲזֵי בִטּוּרָה הַחֲלִיכָה, כְּשִׁיּוּשׁ
 בִּסְפִינָה אֵין לַחֲשׁוֹשׁ לִכְךָ וְיִכּוֹל לֵאכּוֹל בְּרִצּוֹנוֹ. חִילּוּק נֹסֶע: אִי נָמוּ,
 דְּקִאֲוִיל מִאֲוִינָא לְאֲוִינָא – כְּשֶׁהוֹלֵךְ מִפּוֹנֵדֵק לְפּוֹנֵדֵק, וְיִכּוֹל לְמַלְאוֹת
 שֶׁם כְּלִיו וְלַהֲטִייד בְּמִזְנוֹת נֹסֶעִים, וְאֵין לַחֲשׁוֹשׁ לִכְךָ שִׁיחֹסֵר לוֹ
 מִזֶּה, וְרַק לְדַעַת בְּנִי בָּבֶל שֶׁהַחֲשֵׁשׁ הוּא שְׂמָא יִתְקַלְקְלוּ מַעֲזֵי מַחֲמַת
 הַחֲלִיכָה, אֵף בִּאֻפֵּן זֶה קִיּוֹם הַחֲשֵׁשׁ, וְאֵין לוֹ לֵאכּוֹל יוֹתֵר מִשְׁנֵי
 רַעֲבוֹן.
 מִסְפֵּרָה הַגְּמָרָא: רַב פֶּשָׁא הִיָּה נֹהֵג שֶׁאַחֵר כָּל פֶּרָסָה וְפֶרָסָה שֶׁהִיָּה
 מִהֵלֶךְ, אֲכִיל תְּרָא רִיפָתָא – הִיָּה אוֹכֵל כֹּכֵר לֶחֶם אֶחָד, וְזֹאת מִשׁוֹם
 שֶׁקֶסֶר שְׁטַעַם הָאִיסוּר לֵאכּוֹל הֶרְבֵּה בִּזְמַן הַלִּיכָה הוּא מִשׁוֹם
 מַעֲזִינָא, וְלִפִּי שֶׁהִיָּה בַּעַל בִּשָׂר וְכִרְסִיו רַחֲבָה, לֹא חֲשָׁה שֶׁהַחֲלִיכָה
 תִּשְׁפִּיעַ לְרַעָה עַל בְּנֵי מַעֲזֵי.
 אָמַר רַב הִיָּהָה אָמַר רַב, כָּל הַפְּרָעִים עֲצָמוֹ בְּשָׁנִי רַעֲבוֹן, וְאֵף שִׁישׁ
 בְּרִשְׁוֹתוֹ מִזֶּה, מִשְׁתַּתֵּן בַּצֶּעַר הַצִּיבוֹר וְאֵינוֹ אוֹכֵל דִּין, נִצָּל מִמִּיתָה
 בְּשָׁנִיָּה, וְיִזְכֶּה לְמוֹת בְּבוֹא עֵתוֹ עַל מַטְוֵה כְּדָרֵךְ כֵּל אָדָם. שְׁנֵאֲמַר
 בְּבוֹת הַמִּקְבֵּל יִיסוּרִים (אֵיבֹב ה' ה') שֶׁמַּצְלִי ה' מִשֵּׁשׁ צָרוֹת, וְאִחֵד
 מִמֶּה 'פֶּרָעַב פֶּדָה מִמָּוֶת', וְיֵשׁ לְדִיִּיק בִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב, שֶׁאֵם כּוֹנוֹתוֹ
 לְהַשְׁמִיעַ רַק אֵת הַהֲחֵלָה מִהֶרַעַב בַּעֲתוֹ, 'פֶּדָה מִפֶּרָעַב' מִיִּפְעֵי לִיָּה –
 הִיָּה לוֹ לְכַתּוּב, וּמִדּוּעַ הִזְכִּיר רַק אֵת הַפְּרִידָה מִהֶמוֹת הַנֶּגֶס
 מִהֶרַעַב. אֲלָא וְדִאי הֵכִי קָאֲמַר, 'בְּרַעַב' – בְּשָׂכָר שֶׁמִּפְּרָעִים עֲצָמוֹ בְּשָׁנִי
 רַעֲבוֹן, 'פֶּדָה מִמָּוֶת' – נִצָּל מִמִּיתָה בְּשָׁנִיָּה.
 אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, אֲסוּר לְאָדָם לְשִׁמֵּשׁ מִטָּה בְּשָׁנִי רַעֲבוֹן, מִשׁוֹם
 שֶׁצִּירִךְ לְנַהֵג אִזְ צֶעַר בַּעֲצָמוֹ. שְׁנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית מ"א ג') 'לִיּוֹסֶף לֵד שְׁנֵי
 בָּנִים בְּמִתְרָם תְּבוֹא שְׁנֵת הָרַעֲב', וּמִשְׁמַע שֶׁאֵילוֹ הִיָּתָה בִּאָה שְׁנַת
 הָרַעֲב טֶרֶם נִוְלָדוּ, לֹא הָיוּ נִוְלָדִים. תִּנָּא, חֲסִיכִי וְחֲסִרִי בָּנִים, שֶׁאֵין
 לָהֶם בֵּן וּבֵת וְלֹא קִיּוּמוֹ עֲדִיין פְּרִיָּה וְרַבִּידָה, מִשְׁמָשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן אֵף
 בְּשָׁנִי רַעֲבוֹן.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא בְּחוֹבֶת הַהִשְׁתַּתְּפוֹת בַּצֶּעַר הַצִּיבוֹר: תְּנוּ
 רַבָּנִי, בְּזִמַּן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׂרָוִיין בַּצֶּעַר וְפִירֵשׁ אַחֵר מִהֵן וְהִלֵּךְ לְמַקּוֹם
 אַחֵר, בִּאֵין שְׁנֵי מַלְאָכֵי הַשְּׁמֶרֶת שְׁמִלּוּן לוֹ לְאָדָם, וּמִנִּיחִין לוֹ אֵת דִּיתָּהֶן
 עַל רֹאשׁוֹ, וְאֲמָרִים פְּלוּנִי זֶה שֶׁפִּירֵשׁ מִן הַצְּבוֹר אֵל דְּרָחָה בְּנִחְמָת
 צָבוֹר.
 בְּרִייתָא נֹסֶפֶת בִּאֻתוֹ עֲנִין: תִּנָּא אִידָהּ, בְּזִמַּן שֶׁהַצְּבוֹר שְׂרָוִי בַּצֶּעַר,
 אֵל יֵאמֹר לְעַצְמוֹ אֲדָם שֶׁאֵילוֹ לֹא בִּאָה הַצֶּרֶה, לֹא אִשְׁתַּתֵּן עִמָּם
 בְּתַפִּילוֹת וּבְתַעֲנִית, אֲלָא אֲלֵךְ לְבִיתִי וְאוֹכֵל וְאַשְׁתָּה, וְשִׁלּוֹם עָלֶיךָ
 נֶפֶשִׁי. וְאֵם עוֹשֶׂה בּוֹ, עָלָיו הַתְּבוֹב אָמַר בִּישְׁעִידוֹ הַנְּבִיא (כ"ב יג),
 לֵאחֹר שֶׁשְׁלַחוּ הַקְּבִיָּה לְהוֹדִיר אֵת הָעַם לְהַצְטַעַר וּלְחַזּוֹר
 מִמַּעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים טֶרֶם תְּבוֹא אֵלֵיהֶם הָרַעָה, וְאֵלָה שְׁעִדִּין לֹא
 הִגִּיעָה אֵלֵיהֶם הָרַעָה, בְּמַקּוֹם שֶׁצִּיעֲטֵרוּ וְיַחֲזִירוּ בְּתִשּׁוּבָה מַעֲד
 הַכְּתוּב 'וְהָיָה שָׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה הָרוּג כִּכְרִי וְשָׁחַט צֶאֱן אֲכֹל בְּשָׂר וְשִׁתּוֹת
 יֵין, אֲכֹל וְשָׁתוּ בִּי מִחֵר נְמוּת' – אָמַר אַחֵר לְרַעָהוֹ נִאֲכַל וְנִשְׁתָּה
 טֶרֶם תְּבוֹא אֵלֵינוּ הָרַעָה, הִרִי שֶׁלָּא אֲחֲזָרוּ בְּצֶרֶת אֲזִיחֵם, וְמַה
 כְּתִיב בְּתִרְיָה – בַּפִּסּוּק שֶׁלֹּאֲחֲרָיו הָעוֹסֵק בְּעוֹנוֹשׁ (שֶׁם פִּסּוּק יד'), וְנִגְלָה
 בְּאֻזְנֵי ה' צְבָאוֹת, אֵם יְכֹפֵר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תָּמוּתוֹן' – לֹא יִכּוֹפֵר
 עוֹנוֹכֶם עַד אֲשֶׁר תָּמוּתוֹן. עַד בִּאֵן נִתְפַּרְשָׁה מִדֶּת בִּינּוּנִים הִירָאִים
 מִהִמִּיתָה, וְחוֹשְׁבִים לְשׁוּב כְּאִשֶּׁר יִפְשׁוּ בְּרַעָה, וְלִכְךָ מִתְכַּפֵּר עוֹנוֹם
 בְּמִיתָה. אֲכִיל בְּמִתָּה חֲטָאֵם שֶׁל רִשְׁעִים מַה כְּתִיב, שְׁאוּמִרִים הֵם
 לְרַעֲיָהם (יִשְׁעִיָּה נ"ו יב) 'אֲתִיו אֶקְרָה יֵין וְנִסְפָּאָה שְׂכָר, וְהָיָה כִּיֹּה יוֹם
 מִקְרִי' – בִּאוֹ עֲמִי וְאִקַּח יֵין וְנִשְׁתַּכְר, וְהֵאֵף מַחֲר נַעֲשֶׂה כֵן, שֶׁאֵינִם
 חוֹשְׁשִׁים מִן הַפּוֹרְעָנוֹת כָּלָל, וְאֵף בְּחֻצָּנוֹת אֵלֵיהֶם הַצֶּרֶה אֵינֵם
 חוֹזְרִים בְּתִשּׁוּבָה. מַה כְּתִיב בְּתִרְיָה (שֶׁם נ"א כ') 'הַצִּדִּיק אֲכִיל וְאֵין אִישׁ
 שֶׁם עַל לֵב וְגו' בִּי מִפְּנֵי הָרַעָה נִאֲפָם הַצִּדִּיק' – בְּגִין מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים
 שֶׁל הָרַשְׁעִים, כְּדִי שֶׁלָּא יִבְקֹשׁ עֲלֵיהֶם רַחֲמִים.
 מִמִּשְׁכִּיכָה הַבְּרִייתָא: אֲלָא יַצְעֵר אֲדָם עֲצָמוֹ עִם הַצְּבוֹר אֵף אִם אֵינוֹ
 סוֹבֵל מִצְעָרָם, שֶׁכֵּן מַצִּינוּ בְּמִשָּׁה רַבִּינוּ שְׂצִיעֵר עֲצָמוֹ עִם הַצְּבוֹר,
 שְׁנֵאֲמַר בְּמַלְחָמָה עֲמִילֵךְ כִּשְׁפָרֵשׁ מִשָּׁה יִדְּיו לְמָרוֹם בְּתַפִּילָה (שְׁמוֹת
 י"ז י) 'וְיִדֵּי מִשָּׁה בְּכָרִים וְיִקְחוּ אֲנִי וְיִשְׁמְרוּ תַּחְתָּיו וְיִשָּׁב עָלֶיהָ, וְקִשְׁהָ
 וְכִי לֹא הָיָה לוֹ לְמִשָּׁה בְּרַ אַחַת אוֹ בְּסָת אַחַת לִישָׁב עָלֶיהָ, וּמִדּוּעַ
 הִיָּה לוֹ לְהַצְטַעַר בִּישְׁכִּיכָה עַל אֲבָן. אֲלָא כִּד אָמַר מִשָּׁה, הוּאִיל

תענית מאימתי – פרק ראשון דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קכה

רש"י תוספות

1 **אסור** לאדם לשמש מטתו בשני רעבון – ואם תאמר: הרי יזכר נולדה בין החומות, ואותו
2 העת עת רעב היה, ועל כרחך שימשו מטותיהן בשני רעבון ויש לומר: דלכולי
3 עלמא לא הוי אסור, אלא למי שרצה לנהוג עצמו בחסידות, ויספ לא שימש, אבל שאר
4 בני אדם שימשו. **אמר** שמואל כל היוםב בתענית נקרא חוטא – וקשיא: דאמרין בפרק
5 "החובל" (בבא קמא צא,ב), החובל בעצמו –
6 רשאי, אבל אחרים שחבלו בו – חייבים, ומפרש
7 התם: הא דקאמר החובל בעצמו רשאי – אמר
8 שמואל: בידוש בתענית, אלמא משמע דשמואל
9 קאמר דיושב בתענית לא נקרא חוטא! ויש לומר:
10 דודאי הוי חוטא, כדאמרין הכא, מקל וחומר
11 מנזיר: ומה נזיר שלא ציער עצמו אלא מיין וכו',
12 אבל מכל מקום, המצוה שהוא עושה התענית –
13 גדול יותר מן העבירה, נמצא שהוא מצער נפשו.
14 דמצוה לנדר, כדאמרין (סוטה ב,א), הוראה
15 סוטה בקלקלה, יזיר עצמו מן דיין, ומכל מקום
16 יש קצת חטא, מיידי דהוה אמתענה תענית חלום
17 בשבת, דקורעין גזר דינו ונפרעין ממנו תענית של
18 שבת, ומאי תקנתיה – ליתב תעניתא לתעניתיה.
כאילו

ראשון ואומרים: 'פלוני זה, שפירש מן הצבור, אל יראה בנחמת צבור'." תנאי אידך: 'בזמן
שהצבור שרוי בצער, אל יאמר אדם: 'אלף לביתי ואוכל ואשתה, ושלום עליה, נפשי'.
ואם עושה כן, עליו הכתוב אומר: 'והנה ששון ושמחה, הרג בקר וישחט צאן, אבל בשר
ושתות יין. אכול ושתו, כי מחר נמות'. מה פתיב בתריה? 'ונגלה באוני ה' צבאות: אם
יכפר העון הזה לכם עד תמותו'. עד כאן מידת בינונים, אבל במדת רשעים מה פתיב?
'אתי, אקחה יין, ונספאח שכר, והיה כזה יום מחר'. מה פתיב בתריה? 'הצדיק אבד ואין
איש שם על ל פי מפני הרעה נאסף הצדיק'. אלא, יצער אדם עם הצבור. שפן מצינו
במשוה רבינו, שציער עצמו עם הצבור, שנאמר: 'וירי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו
וישב עליה, וכי לא היה לו למשה פר אחד או פסת אחת לישב עליה? אלא, כך אמר
משה: הואיל וישראל שרוין בצער, אף אני אחיה עמם בצער. וכל המצער עצמו עם
הצבור וזכה ורואה בנחמת צבור. ושמא יאמר אדם: 'מי מעיד בי?' אבני ביתו של אדם
וקורות ביתו של אדם מעידים בו, שנאמר: 'פי אבן מקור תזעק, וכפים מעין יעננה'. דבי
רבי שילא אמר: שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם הן מעידין עליו, שנאמר: 'פי מלאכיו
יצוה לך'. רבי חידקא אומר: נשמתו של אדם היא מעידה עליו, שנאמר: 'משכבת חיקך
שמו פתחי פיך'. ויש אומרים: אבדיו של אדם מעידים בו, שנאמר: 'אתם עדי, נאם ה'.'
'אל אמונה, ואין עול'. 'אל אמונה': בשם שגפרעין מן הרשעים לעולם הבא אפילו על
עבירה קלה שעושים. כך גפרעין מן הצדיקים בעולם הזה על עבירה קלה שעושים. ואין
עול: בשם שמשלמין שכר לצדיקים לעולם הבא אפילו על מצוה קלה שעושים, כך משלמין
שכר לרשעים בעולם הזה אפילו על מצוה קלה שעושים. צדיק וישר הוא: אומר: בשעת
פטירתו של אדם לבית עולמו, כל מעשיו נפרטין לפניו, ואומרים לו: 'כך וכך עשית במקום
פלוני ביום פלוני', והוא אומר: 'הין' ואומרים לו: 'התום', והותם, שנאמר: 'ביר כל אדם
יחתום'. ולא עוד, אלא שצדיק עליו את הדין, ואומר להם: 'פה דנתוני', לקיים מה
שנאמר: 'למען תצדק בדברך'." אמר שמואל: כל היושב בתענית נקרא חוטא. סבר פי האי
תנא, דתנאי: "רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר: 'וכפר עליו מאשר חטא על
הנפש?' וכי באיזה נפש חטא זה? אלא, שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר?
ומה זה, שלא ציער עצמו אלא מן היין, נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר, על
אחת כמה וכמה! רבי אלעזר אומר: נקרא קדוש, שנאמר: "קדוש יהיה, גדל פרע שער ראשו". ומה זה, שלא ציער עצמו אלא
מדבר אחר, נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר, על אחת כמה וכמה! ולשמואל, הא איקרי קדוש! ההוא אנדול פרע קאי.
ולרבי אלעזר, הא נקרא חוטא! ההוא דסאיב נפשיה. ומי אמר רבי אלעזר הכי? והאמר רבי אלעזר: לעולם ימוד אדם עצמו

כאילו

1 דיתבי בארמא = שדולך בספינה. משום מזוני – איכא, משום מעיינא – ליכא. מאוונא
2 לאוונא – מקום מלון התגרים מכפר לכפר, דמשתכחי מזוני, וליכא למיחש למזוני.
3 ולמעיינא איכא למיחש. כל פירסא ופירסא אבל ריפתא – קסבר רב פפא: הא דאמור
4 רבנן לא ליכול טפי – משום מעיינא, ואידו לא מיסתפי ממעיינא, דבעל בטן הוה. ענין
5 אחר: כריסו רחבה, כדאיחא בבבא מציעא
6 (פרק), דקא חשיב אבריה דרב פפא, וכאיש
7 גבורתו, ולפיכך יכול לאכול הרבה ואינו מוזק
8 לו. מיתא משונה – מת בחרב וברעב. וכל מיתא
9 שאינה בדי מלאך המות כדרך כל אדם על
10 מטתו. בשבר שמצער עצמו – כשישראל
11 בצער. אסור לשמש מטתו בשני רעבון – דצריך
12 אדם לנהוג צער בעצמו. חסוכי בנים – חסירי
13 בנים. דגרסינן במנחות (טז,א), לגבי מנורה: ומי
14 חסוכי כולי האי. שלא קיימו פריה ורביה. שני
15 מלאכי שרת מלוין לו לאדם – אחד מימינו
16 ואחד משמאלו, דכתיב (תהלים צא) "כי מלאכיו
17 יצוה לך". הנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט
18 צאן אכול בשר ושתות יין כי מחר נמות ונגלה
19 באוני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד
20 תמותו: וז מרת בינונים – שיראין מן המיתה,
21 דכתיב בהו "כי מחר נמות". אתו אקחה יין
22 ונספאח שכר והיה כזה יום מחר – גדול יותר
23 מאד. הצדיק אבד ואין איש שם על לב – מפני
24 מה הוא מת – מפני הרעה נאסף הצדיק, מפני
25 שלא יצטער הוא ברעה. ואחר שהיה גורה
26 מלפניו, כי מפני הרעה נאסף הצדיק. לשון אחר:
27 מפני רעות של אלו הוא נאסף, שאין הקדוש
28 ברוך הוא רוצה שיקשב עליהם רחמים. כפיס –
29 חצי ליבנה, ורגילין לתתה בין שתי נדבכי
30 העצים. הכי נסתינן: אבדיו של אדם הן מעידין
31 בו, שנאמר ואתם עדי לשון רבים נאם ה'. מאי
32 דכתיב אל אמונה ואין עול בשם שמשלם בו –
33 כך משלם לרשעים בעולם הזה, כדי לטורדן מן
34 העולם הבא, וכדכתיב (דברים ז) "ומשלם
35 לשונאיו אל פניו להאבידו". ואין עול – שאין
36 עושה דין בלא דין אמת וצדק. צדיק וישר –
37 מצדיק הדין על הצדיקים לפרוע מהם, ועושה
38 טובה וישרות עם הרשעים לפרוע כל זכותם
39 בעולם הזה, כדי לטורדן. ביד כל אדם יחתום –
40 כותב מעשה כל אדם, ומחתים יד על כל
41 מעשיו. למען תצדק בדברך – שהוא מצדיק
42 עליו בדברך, שאתה מראה לו. לשמואל קדוש
43 יהיה אנדול פרע קאי – ששערו אסור בהנאה,
44 אבל הוא עצמו לא נקרא קדוש. ולר' אלעזר
45 חוטא, דסאיב כתרומתו "מאשר חטא על הנפש".
46 פשט המקרא – על שנטמא במת. וכי באיזה
47 נפש חטא זה – מי הרג שנקרא חוטא? שאין
48 מצוה לצער עצמו, כדאמרין: צדיק (מי) אבלי
49 האי עלמא (והאיך) מן סני לה, במסכת הוריות
50 (פרק שלשי יב), נקרא קדוש – רשיה דקרא
51 קא דריש, שבשל שמתוך כך מתמרקין ענותיו
52 שמתענה.

כאילו

כאילו קדוש – הקדוש ברוך הוא. פירושו: והא אמר לעיל שנקרא קדוש כלומר: שהיושב

בתענית נקרא קדוש! ומשנ: לא קשיא.

גומל נפשו – פירושו: שגומל חסד לנפשו, שאינו מתענה, נקרא חסיד.

אין תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד – פירושו: שהיה להם הרבה גשמים.

יחיד שקיבל עליו תענית אף על פי שאכל

ושתה כל הלילה מתפלל תפלת תענית –

תימה: אמאי נקט יחיד? דצבור נמי, דאמרינן

במתניתין (תענית יא) דעושין שלשה תעניות

ואוכלים ממשויבתא וצריך עיון.

לן בתענית – פירושו: שהתענה היום, ובלילה לא

אכל, ולן בתענית. אף על גב שהלילה היה

מכח תענית שקיבל עליו – אינו מתפלל תפלת

תענית, ובהלכות גדולות יש: אוכל ומתפלל

תפלת תענית, ומפרש כמו הכא, בדשחרית אומר

תפלת תענית, אף על פי שאכל כל הלילה, ויש

מתענה שאינו מתפלל, כמו בערבית אף על פי

שלא אכל, ומפרש בהלכות גדולות: דאין אומרים

"ענגר" בתפלת שחרית, שזא נמצא שקרן

בתפלתו. דשזא לא יסיים התענית, ולי נראה

דלא נקרא שקרן, כיון שהיה בדעתו להתענות.

אפילו אקרי אונס אחר כך ולא מצי לצער נפשיה

– לא גרע ממתענין לשעות. וכן משמע מהא דתנן

(לקמן יט, א): ירדו להם גשמים קודם חצות – אינן

משלימין, ומסתמא משמע שאמרו תפלת תענית.

מכל מקום אין זה ראייה גמורה, דשזא לא

אמורה. ומזא דלקמן (יב, ב) גבי רב הונא בריה

דרב יוחנן בריה דרב אידי דיתבי בתעניתא

מדאמר ליה ליוזף מר וליפרע, ואמר להו: תענית

חלום הוא. אמאי לא אמר מפני שאמר תפלת

תענית? אין זה ראייה לדברי הלכות גדולות, דלא

היה דעתו להתענות מבעוד יום, ולא קבל עליו.

וכתב הר"מ: מי שלא קבל עליו מבעוד יום דאין

אומר ענגו, אי לאו דתענית חלום הוא. ונדהגים

ששליח צבור אומר בשחרית כדי להודיע לעולם

ולחזקת התענית, אבל יחיד אינו אומר עד

המנחה. ובטור אורח חיים (סימן תקסה) אומר:

שליח צבור אומר בכל פעם, שאי אפשר שלא

יתענו קצת מקהל, עד כאן לשונו.

כל

כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו, שנאמר "בקרבה קדוש
ולא אבוא בעיר" לא קשיא. הא דמצי לצעורי
נפשיה; הא דלא מצי לצעורי נפשיה. ריש לקיש אמר:
נקרא חסיד, שנאמר: "גמול נפשו איש חסד, ועבר
שאר, וגו'". אמר רב ששת: האי פר בי רב דיתבי
בתעניתא, ליכול פלגא לשיחותיה. אמר רבי ירמיה
בר אבא: אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב
בלבד. אמר רבי ירמיה בר אבא אמר ריש לקיש: אין
תלמיד חכם רשאי לישב בתענית, מפני שממנעט
במלאכת שמים. "אוכלין ושותין ממשויבתא, כו'".
אמר רבי זעירא אמר רב הונא: יחיד שקיבל עליו
תענית, אפילו אכל ושתה כל הלילה, למחר הוא
מתפלל תפלת תענית. לן בתעניתו, אינו מתפלל של
תענית. אמר רב יוסף: מאי קסבר רב הונא? סבירא
ליה אין מתענין לשעות? או דלמא, מתענין לשעות,
והמתענה לשעות אינו מתפלל תפלת תענית? אמר
ליה אבוי: לעולם קסבר רב הונא מתענין לשעות,
והמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית. ושאני הכא,
דיאכא שעות דליילא דלא קביל עליה מעיקרא. מר
עוקבא איקלע לנינוק. בעו מניה: "מתענין לשעות,
או אין מתענין לשעות?" לא הוה בידיה. "קנקנין של
גוים אסורין או מותרין?" לא הוה בידיה. "במה שימש
מושה כל שבעת ימי המלואים?" לא הוה בידיה. אול
ושאיל בי מדרשא. אמרו ליה: הלכתא: מתענין
לשעות, ומתפללין תפלת תענית. והלכתא: קנקנין של
גוים לאחר שנים עשר חדש מותרין. במה שימש
מושה כל שבעת ימי המלואים? בחלוק לכן. רב פהנא
מתני: "בחלוק לכן שאין לו אימרא". אמר רב הסדא:

הא

כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו – כאילו כל מעיו קדוש, ואסור להכחישן. דהכי משמע:
בקרבה קדוש, כלומר: דאסור להתענות. בקרבן קדוש רישיה דקרא קדוש, שבביל
שקדוש שרוי בצער – לא אבוא בעיר של מעלה, עד שאבנה ירושלים של מטה. ורמזא
בעלמא הוא. הא דמצי מצער נפשיה – שיכול לסבול התענית – משבחו הקדוש ברוך
הוא, אבל מי שאינו יכול להתענות נקרא חוטא.
נקרא חסיד – המתענה, דכתיב "גומל נפשו
איש חסד" – מפריש עצמו ממאכל ומשתה,
כמו "ביום הגמול את יצחק" (בראשית כא) –
*שבר"ר בלע"ז. מפני מורא, אי נביא גומל – לשון
תגמול, שמשלים נפשו לקונו. ועובר שאר –
המתענה ומכחיש בשורו נקרא אכור. שזמנא
במלאכת שמים – חלש הוא, ואינו יכול ללמוד.
שיחותיה – סעודתו. כלבא ליכול סעודתו.
ולכן המתענה אינו מועיל לו, אלא כמי
שמתענה מפני שאין לו מה יאכל. אין תענית
צבור בבבל – לענין איסורי חומרי תענית אמר
ר' ירמיה למילתיה, שהיו נוהגין בו כעין
אבילות, שהיו אוכלין מבעוד יום ואסורין
בנעילת הסנדל, אלא תשעה באב בלבד. יחיד
שקיבל עליו תענית – מאתמול: הרי אני יושב
בתענית למחר, אפילו אכל ושתה כל הלילה
עד עמוד השחר – למחר מתפלל תפלת תענית
"ענגו". לן בתעניתו – באותו תענית שקיבל
עליו, שלא אכל במוצאי תעניתו, ולן כל אותו
הלילה לשם תענית עד הבקר. למחר אין
מתפלל תפלת תענית – אינו יכול להתפלל
"ענגו" קודם שיאכל, כדי לצאת ידי חובת
תענית של לילה, אף על פי שהוא יום אחד
דכרתיב (בראשית א) "יחיד ערב ויחי בוקר יום
אחד". לקמן מפרש ואזיל מאי קסבר רב הונא,
מאי טעמא אין מתפלל למחר ענגו. והכי גרסינן:
מאי קסבר רב הונא מיסבר קסבר אין מתענין
לשעות או דלמא קסבר מתענין לשעות
והמתענה לשעות אינו מתפלל תפלת תענית
אמר אביי לעולם קסבר מתענין לשעות
(ומתפלל) תפלת תענית כו' – פירושו: מאי
קסבר רב הונא אין מתענין לשעות. כלומר, האי
דקאמר למחר אין מתפלל תפלת תענית – לכך
אינו מתפלל, דקבלת תענית זה אינו קבלה,
ואינו תענית כלל. ואם רוצה לאכול ולסעד
בתוך התענית – הדרשות בידו, דאין מקבלין
תענית לשעות, כגון זה שלא קיבל תענית של

לילה זה מאתמול, דכרתני: לן בתעניתו, דמשמע: מאילו, כשהחשיך ובא לסעד עמד ולא אכל. כלומר, שהיה בדעתו לאכול עד שעבר מקצת הלילה שעה אחת או שתי שעות, ואחר
כך נמלך ולן בתעניתו. או דלמא האי דקאמר רב הונא למחר אין מתפלל תפלת תענית – לאו משום דאין מתענין לשעות, דשם תענית עליו, ואם רוצה לחזור בו ולטעום אחר
שהתחיל בתענית – אינו יכול, אלא להכי אינו מתפלל תפלת תענית. דסבר: אין תענית של שעות חשוב וחמור כל כך שהיא צריך להתפלל עליו "ענגו". לעולם קסבר – בעלמא
דמתענין לשעות, והמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית. והכא מאי טעמא אין מתפלל תפלת תענית, דשאני הכא דיכא דהתענה אתמול ובלילה לן בתעניתו דלא קיבלה עילוייה,
שלא קיבל עליו תענית זה בפני עצמו מאתמול כדרך שאר מתענין לשעות, ואינו חשוב להתפלל עליו "ענגו". מר עוקבא איקלע לנינוק – גרסינן. דאילו ר' עקיבא לא היה מסתפק
לו תנן בעיי. ועוד, דבלשון ברייתא היה משתעי ביה: מעשה ברבי עקיבא כו', ולא בגמרא. קנקנים של חרם – שמכניסין בהן יין לקיום – אסור להשתמש בהן. במה שימש משה –
דאילו באחרון כתיב בגדי כהונה, דכתיב (שמות כט) "והלכשתם", שבשעה שהיה משה עובד, אחרון היה לבוש בגדי כהונה. ועבודה דמשה גזירת הכתוב הוא, ובגדי כהונה לא מצינו
בו. ומסתמא אין הדבר כשר שהיה עובד בבגדי של חול, שיוצא בהן לשוק. לאחר שנים עשר חדש – הולך טעם יין נסך, ומותרים בלא עירוי מים. אבל תוך שנים עשר חדש – צריך
עירוי שלשה ימים מעת לעת. בחלוק לכן – של פשתן, עשוי לשם כך. רב כהנא מתני – כי האי לישנא. בחלוק לכן שאין בו אימרא – שפה מותרגמין אימרא (שם כח) כלומר,
תחוב היה מוחזק אחד כל החלוק, ולא כבגדים שלנו שבתי הידים מדובקין בבגד הגוף בתפירה, כדי שלא יחשדוהו שהוא באותה שפה הוציא מעות הקודש, משום שנאמר (במדבר

לב) "והייתם נקיים מזה" ומישראל."

תענית דף יא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קכז

כאילו קדוש שריו בתוך מעיו קדושים, ואסור לו להתענות ולהכזישם, שנאמר (דודשע יא ט) 'בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר', ודורשים 'בקרבך' מלשון קרבים, ללמד שקרבי אדם קדושים. הרי שלדעתו אין לאדם להתענות. משיבה הגמרא: לא קשיא, הא דמצי לצעורי נפשיה – מה שאמר שהמתענה נקרא קדוש הוא באופן שגופו חזק ויכול לסבול צער התענית, והא דלא מצי לצעורי נפשיה – מה שאסר להתענות הוא באדם חלש שאינו יכול לעמוד בכך.

ריש לקיש אמר, אדם היושב בתענית נקרא חסיד, שנאמר (משלי יא יז) 'זמל נפשו איש (חסיד) [חסד] ועיכר שארו וגו' אבורי' – המפריש עצמו ממאכל ומשתה נקרא חסיד, אך אם אינו יכול לעמוד בתענית ומכחיש על ידה את בשרו נקרא אכזר.

אמר רב ששת, האי בר בי רב דתיבי בתעניתא – אותו בן ישיבה הלומד תורה ומתענה, ליכול ללכת לשירותיה – יאכל כלב את סעודתו. כלומר, אין תעניתו מועילה, וכאילו לא התענה אלא מפני שאכל כלב סעודתו ולא היה לו מה לאכול.

אמר רבי ירמיה בר אבא, אין חומרות תענית צבור נוהגות בבל אלא בתשעה פאב בבל, לפי שמופעת במים, ואין מתענים בה על גשמים.

[ו]אמר רבי ירמיה בר אבא אמר ריש לקיש, אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית שאינו חייב בה, אף אם יש בו כח להתענות, מפני שאינו יכול ללמוד בה כראוי, ונמצא מנעם במלאכת שמים. שנינו במשנה לגבי התעניות הראשונות שמתענים על הגשמים, אוכלין ושותין משחשיכה בו, שאין מתענים בהן אלא ביום.

הגמרא דנה בתענית שעות אם שמה תענית: אמר רבי יעריא אמר רב הונא, יחיד שקיבל עליו תענית, ואמר הריני יושב בתענית למחר, אפילו אכל ושתה כל הלילה עד עמוד השחר, למחר הוא מתפלל תפלת תענית – עננו ביום צום תעניתנו. אולם אם בלילה שאחר התענית המשיך ולן בתעניתו עד הבוקר, למחרת בשחרית, אף אם הוא עדיין בתעניתו אינו מתפלל תפלה של תענית על תענית הלילה.

אמר רב יוסף, מאי קסבר רב הונא – מהו טעמו שהלן בתעניתו אינו מזכיר עננו בשחרית. האם סבירא ליה אין מתענין לשעות, כלומר קבלת תענית שאינה ליום שלם אלא לכמה שעות אינה קבלה, ואם רוצה לאכול ולסעוד בתוך הזמן שקיבל הרשות בידו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - בו כותב שמקבלים אותו להמחנה גן ישראל, אבל אינו כותב על פרטים בזה.

ויהי רצון שישתדר באופן הכי טוב לעצמו ולטובת הזולת באופן שהמחנה תתאים לשמה, גן ישראל, שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל כמבואר בדא"ח הענין בזה.

במה שכותב אודות שינוי נוסח התפלה. - נכון הענין וכיון שע"פ המבואר בכ"מ, אפשר לשנות מנוסח אשכנז לספרד או מספרד לנוסח אר"י אבל לא להיפך, צריכה להיות החלטתו ברורה, שהשינוי יהי בר קיימא ומכאן ולהבא יתפלל בנוסח אר"י (שכפי המסורה דחסידיים בירר אותו רבנו הזקן בעל התניא (פוסק בנסתר דתורה) והשולחן ערוך (פוסק בנגלה דתורה) מששים נוסחאות).

בודאי יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן ולהבא.

ברכה לבשו"ט.

הא דאמר – מה שאתה מבאר בדעת רב הונא, שמתעניין אף לשעות, תנאי והגבלה יש בדבר, והוא שהמתענה לא יעסוק כלום עד הערב. כלומר, אמנם לא קיבל תענית אלא למספר שעות, אך בפועל התענה כל היום. אבל אם אכל בחציו השני של היום, אין זה תענית כלל. ולכך אף אם אכל באותם שעות שקיבל להתענות, אין בכך איסור, שאין קבלה זו חשובה כלל.

אמר ליה אביי לרב חסדא, לדברך נמצא שהמקבל תענית שעות חייב להתענות יום שלם ושהרי התבאר שאף קבלת תענית שעות מחייבת, ואם לא יתחייב בתענית יום שלם, אין קבלתו מחייבת כלל, והא תענית מעלייתא ושלמה היא ואין בכך כל חידוש, אלא ודאי תענית שעות היא אף אם אוכל בשאר שעות היום. משיבה הגמרא: לעולם תענית שעות אינה אלא כשמתענה יום שלם, ולא צריך – נצרכת ההלכה המיוחדת של תענית שעות, אלא באופן דאמילך אימילוי – שלא היה בדעתו להתענות כלל, אלא מחמת טרדתו לא אכל כמה שעות, ואז נמלך להתענות עד סוף היום. ואף שקבלת התענית אינה אלא על חלק מהיום, מאחר ולא אכל מתחילת היום, הרי היא בגדר תענית שעות וחייב להשלימה.

דין נוסף: ואמר רב חסדא, כל תענית שלא שקעה עליו חמה – שלא השלים תעניתו עד סוף היום, לאו שמיא – אין שמה תענית. הגמרא מקשה על רב חסדא ממשנה: מיתבי – הקשו בני הישיבה, שנינו במשנה (להלן טו) לגבי שלשת התעניות השניות שמתענים על גשמים, אנשי משמר – כהנים ולוויים העובדים באותו שבוע במקדש, מתעניין ולא משלמין תעניתם עד סוף היום. הרי שאף תענית שאינה ליום שלם שמה תענית. מתרצת הגמרא: הָתָם מֵה שמתענים הכהנים חלק מהיום, לצעורי נפשיה בעלמא הוא – אינו אלא כדי להשתתף בצער הצבור, אך אין לתעניתם דין תענית.

קושיא נוספת על דינו של רב חסדא: תא שמע, דאמר רבי (אליעזר בן) [אלעזר ברבי] זדוק, אני מבני בניו של (סנאב) [סנאח] בן בנמין – משבט בנימין. ופעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת, ודחינוהו ואת הצום לאחר השבת – ליום ראשון שהיה י' אב, והתענינו בו ולא השלמנוהו עד סוף היום, מפני שיום טוב שלנו הוא, שביום זה י' אב משפחת סנאב היו מביאים קרבן עצים למקדש. הרי שישנה תענית אף למקצת היום. מתרצת הגמרא: הָתָם נָמוּ לא היה לתעניתם דין תענית, ולצעורי נפשיה בעלמא הוא – והתענו כדי להשתתף בצער הציבור, המתענים באותו יום על חורבן הבית.

קושיא נוספת על דברי רב חסדא: תא שמע, דאמר רבי יוחנן – רבי יוחנן היה נוהג לפעמים לומר, אהא בתענית עד שאבוא לביתי, וקרא לכך תענית אף שהיה אוכל לאחר שבא לביתו, הרי שאף תענית כזו שמה תענית. מתרצת הגמרא: הָתָם, לשמושיה נפשיה מבי נשיא הוא דעביד – עשה זאת כדי לפטור עצמו מלאכול בבית הנשיא כשביקש ממנו, אך לא היה לזה דין תענית, ואם היה רוצה היה יכול לאכול מיד.

הגמרא עוברת לדון בזמן קבלת תענית: אמר שמואל, כל תענית יחיד שלא קיבל עליו התענית, יום קודם מבעוד יום, לאו שמיא – אינה נקראת תענית, ויכול לאכול כרצונו. מבררת הגמרא: ואי יתיב, מאי – אם בכל זאת השלים תעניתו, האם עולה לו לתענית. אמר רבה בר שילא, דמי למפוחא דמלא ויקא – אדם זה דומה למפוח שנופחים בו הנפחים את האש ומתמלא ברוח, כלומר שבתם לא אכל וכאילו נמלא ברוח. מבררת הגמרא: אימת מקביל ליה – מתי צריך לקבל תעניתו. רב אמר, בזמן מנחה, אף אם נמצא אותה שעה בשוק אומר הריני מחר בתענית ודיו.

ושמואל אמר, צריך לקבל תעניתו דווקא בתפלת המנחה. אמר רב יוסף, בנותיה דשמואל מסתברא – מסתבר לומר כדעת שמואל, שצריך לקבל את התענית בתפילה, דכתיב במגילת תענית (פרק יב) בסיום רשימת הימים שאסור להתענות בהם, לָחַן כָּל אִינִישׁ דִּי יֵיתִי עֲלוֹהֵי מַקְדָּמָת דְּנָא יִיָּסֵר – מלבד כל אדם שתבוא עליו חובת תענית באותם ימים לפני שגזרו חכמים שלא להתענות בהם, שמתענה בהם. מסיים רב יוסף: מאי לאו – האם אין כוונת הברייתא, יִיָּסֵר עֲצָמוּ בְּצֵלָא – שיאסור עצמו שוב בתפילת מנחה שלפני התענית, ומשום שאין בקבלתו הראשונה כדי לחייבו להתענות וללדחות את הימים טובים, כדעת שמואל. דוחה הגמרא: לא – אין ראיה לשיטתו של שמואל, ויש לגרוס בברייתא יִאָסֵר עֲצָמוּ מאילוי, מכח קבלתו הראשונה, אף שלא היתה בתפילת מנחה שלפני התענית.

אומרת הגמרא: פליגי בהא – נחלקו בנוסח משפט זה שבברייתא, רבי חיאי ורבי שמעון ברבי. חד ואחד אמר, שהגירסא בברייתא היא 'יִיָּסֵר', שיקבל ויאסור על עצמו שוב ביום שלפני התענית. וחד אמר, שהגירסא הנכונה היא 'אָסֵר', שנאסר ביום התענית מאליו מכח הקבלה הראשונה. ומבאר הגמרא: למאן דאמר שהגירסא היא יִיָּסֵר, מובנת כוונת הברייתא וחדושה בדין זה בראמרינן – כמו שהתבאר, שאפילו שכבר קיבל על עצמו תעניות אלו, צריך לאסור עצמו שוב סמוך לתענית בתפלת המנחה, אך למאן דאמר 'אָסֵר', מאי היא – מה באה הברייתא לומר בכך שנאסר, הרי פשוט שאם מותר לו להתענות באותם ימים מחמת קבלת תעניתו בתחילה, שעליו להתענות. משיבה הגמרא: לדעתו באה הברייתא לחדש שאין בכח חכמים להפקיע תענית שאדם קיבל לפני גזירתם, וכדתיבא במגילת תענית, כל אינש דיייתי עלוהי מקדמת דנא, ומבאר הברייתא: ביצה, יחיד שקיבל עליו להתענות בימי שני וחמישי (ושני) של כל השנה בוקלה, ואידעו גם ימים טובים הכתובים במגילת תענית, אם נדרו שקיבל על עצמו קודם לנדרתו שלא להתענות בהם, יכפיל נדרו את נדרתו ועליו להתענות, ואם נדרתו קודמת לנדרו, אף אם קיבל התענית לפני שהגיעו אותם ימים, תכפיל נדרתו את נדרו ולא יתענה.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בזמן תחילת התענית: תנו רבנן, בתעניות שאין מתענים בהן אלא ביום, עד מתי המתענה אוכל ושוטה בלילה שלפני התענית, עד שיעלה עמוד השחר, דברי רבי. רבי אליעזר בר שמעון אומר, אינו אוכל אלא עד קרות הנגב – קריאת התרגום, ולאחר מכן אסור באכילה אף קודם שעלה השחר.

אמר אביי, לא שנו בברייתא זמנים אלו אלא באופן שלא נמר סעודתו, אבל אם נמר סעודתו, שוב אינו אוכל. איתיביה – הקשה לו רבא, שנו חכמים בברייתא. נמר את סעודתו ועמר, הרי זה חוזר ואוכל. מתרצת הגמרא: הָתָם – שם מדובר בשלא סילק שולחנו עדיין, ולא הסיח דעתו מהאכילה, אך אם הסיח דעתו, שוב אינו חוזר לאכול.

איבא דאמרי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, אמר רבא, לא שנו בברייתא זמנים אלו אלא בשלא ישן בלילה זה, אבל אם ישן שוב אינו אוכל. איתיביה – הקשה לו אביי, שנו חכמים בברייתא, ישן בלילה ועמר, הרי זה אוכל. משיבה הגמרא: הָתָם במתנמנם, אולם אם ישן שינת קבע, שוב אינו חוזר לאכול. מבררת הגמרא: היכי דמי מתנמנם – מהו גדר מתנמנם ובמה הוא שונה מישן שינה גמורה. אמר רב אשי,

תענית. מאימתי – פרק ראשון דף יב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קכט רש"י

1 **הא דאמרת מתענין לשעות והוא שלא מעם כלום כל אותו היום** — כלומר, לא אמר
2 במתענה שאכל בו ביום כגון שהתחיל להתענות עד חצי היום ואחר כך אכל — דאין זה
3 עינוי. ואם אכל קודם חצות — אין בכך כלום. דאינו תענית של כלום, אלא כשהשלים
4 כל היום, אף על פי שלא קיבלו עליו מאתמול. ופריך: אי דקבל עליו להתענות עד חצי
5 יום, והדר מתענה כל היום — האי תעניתא
6 מעלייתא הוא, ופשיטא דתענית גמור הוא,
7 ואפילו תפלת תענית נמי מתפלת עליו. ולא
8 איצטריך לאוקומי הלכה בהכי, דהוה תענית
9 גמור. והאי מקשה סתם, דהאי הלכה מתענין
10 לשעות — כמשמעו, דיכול להתענות עד חצי
11 היום — מתענה קרינא ביה. לא צריכנא דמפלך
12 אימלוכי — כלומר, לא היה בדעתו כלל
13 להתענות, אלא אתא ליה טרדא ולא אכל עד
14 חצי היום, וכי מטא חצי יום ממלך, אמר: הואיל
15 והתענית עד חצי היום — אתענה כל היום.
16 **שלא שקעה עליו חמה** — שלא התענה עד
17 אותה שעה. **אנשי משמר** — כהנים ולוים
18 העובדין מתענין, כדלקמן בפרק "סדר תעניות".
19 **ולא משלימין** — לפי שהן עסוקין בעבודה, ואין
20 יכולים להשלים. אלמא, אף על גב דאינו
21 משלים — מתענה קרי ליה. **לצעורי נפשיהו** —
22 עם הצבור, אבל אינו תענית לא להתפלת
23 תפלת "ענוה" ולא לקבועו עליו חובה כלל, וכל
24 שעה שהוא רוצה לאכול — אוכל. **מבני (סנאב)**
25 **בן בנימין** — משבט בנימין. שיום טוב שלנו היה
26 — כדלקמן: בשלשה פרקים (בוא, זמן עצי
27 כהנים והעם כו', עד בחמשה באב בני פרעוש בן
28 יהודה, בעשרה בו בני (סנאב) בן בנימין. שעל
29 ידי מעשה קבעו להן חכמים להתנרב עצים
30 ולהביא מערכה, וכשמוגע זמנו מביאין אותן
31 ומדליקין אותן על גבי המזבח, אף על פי שהיו
32 שם שאר עצים הרבה. מה שאין בן בשאר
33 מתנרבי עצים, דאין במעריך אותן בזמן שיש
34 עצים אחרים. במסכת מנחות (ק"ב) אמרינן:
35 המתנרב עצים לא יפחות משני גזירין, ועצים
36 טעונין קמיצה, טעונים הגשה כו'. **דאמר רבי**
37 **יוחנן** — פעמים שהיה אומר אחא בתענית עד
38 שאבוא לביתי, ואי מטי לביתי בשתים או
39 בשלש שעות ביום — הוה אכיל, וקרי ליה
40 מתענה. לשמושיה נפשיה מבי נשיאה — דלא
41 ליטרחוהו למיכל בהדידהו, שהיה מבקש הימנו
42 שיאכל עמו, היה אומר כן, שלא יטריחונו לאכול עמו. ומיהו לא הוי תענית, שאם היה רוצה — היה אוכל מיד, ואין בגורו כלום. ואי יתיב מאי — מי סליק לתענית אי לא. למפוחא
43 — הוא המפוח שנופחין בו הנפחין את האור, המתמלא ברוח, אף זה נתמלא רוח — שלא אכל בתנ. בפנחה — בזמן הפנחה. ואפילו בשוק אומר: הריני מחר בתענית. בתפלת המנחה
44 — בסופה, תוספת ריצוי ותחנונים, עד שאומר: הריני מחר בתענית. ודוקא נקט מנחה, משום דסמוך לחצות יום תעניתו. לאפקי תפלת יוצר. ודיקא נמי, מדפסיק שמואל ופליג אדרב
45 דאמר בזמן המנחה, שיעורא יתירא. **בדבתיב במגילת תענית** — לסוף ימים טובים הכתובים במגילת תענית כתיב בה: מקדמת דנא ייסר. לעיל מינה תני, אילין קימאי די לא להתענאה
46 בהון, להן כל אינשי דייתי עלוה תענית מן קדמת דנא, לפני אלו ימים טובים. כגון שקיבל עליו עשרה תעניות או עשרים, ונכנסו אלו הימים בהם. ייסר בצלו — בתפלה. ואי לא קבליה
47 עליה בתפלת המנחה — לא דחי להנך ימים טובים. אלמא: דעיקר תענית בעי לקבליה בתפלת המנחה עילויה, ואי לא קבליה עילויה בתפלת המנחה — לא עשה כלום. ייסר — לשון
48 "ואסרה אסר" (במדבר ל'). בצלו — צלותא. איבא דאמר: לשון נדר, שקבל עליו להתענות, כמו "הרימותי ידי אל ה'" (בראשית יד) דמורגמינן: ארימיה ידי בצלו. ואין רבי מודה. האי
49 דקתני "דכתיב" — משום דמגילת תענית היתה נכתבת לבד, לזכרון נסים. וחד אמר יאסר — דלא הוי תני ייסר בצלו, דמשמע דוקא בדאמרין אי מקבל בתפלת המנחה — אין, ואי
50 לא — לא. אלא יאסר, דמשמע: יהא אסור לאכול אי אתי עליה תענית מן קדמת דנא. בין בתפלה בין שלא בתפלה. מאי היא — מאי קסבר? ומשני: כדנתיבא, יחיד שקבל עליו תענית
51 שני וחמישי של כל השנה כולה. כלומר, כדמפרש בהדיא אם נדרו קודם לגורתו כו' ולא שניא בין בתפלה בין שלא בתפלה. קודם גורתו — קודם שגורו חכמים ימים טובים הללו.
52 אבל משגורו, אף על פי שהתחיל תעניתו קודם הזמנים הללו — לא דחו. עד מתי אוכל ושותה — בלילה, כשמתענה למחר, בכל תעניות שהוא אוכל משתחשך, ואפילו בתענית
53 יחיד קא מיירי. עד קרות חגבר — אפילו פעם ראשונה קאמר, מדקאמר גבי יוצא יחיד בלילה בסדר יומא (בא.א.) עד שישלש. שלא גמר דברי הכל אינו אוכל.
54 **אבל ועמר** — אף על פי שבירך ועמד משולחנו — וחור ואוכל, ואין בכך כלום. שלא סילק — את הסבלא, דלאו עקירה היא, ולא אסח דעתיה מאכילה, ובסעודה אריכתא דמיא.
55 **איבא דאמר רבא ב'** — והלכה כאיבא דאמר: אוכל ושותה עד שישן קבע, ועד שיעלה עמוד השחר, כרבי. אבל ישן — הפסקה היא, ושוב אינו אוכל. התם — לא יושן ממש,
56 אלא מתנמנם — "שומייליך בלעז".

תענית. מאימתי – פרק ראשון דף יב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רש"י תוספות

תיר – ער, כדמרגמינן (בראשית מא) ויקץ – ואיתער. אחרורי סברא – אם צריך ממנו
דבר שצריך הרהור – אינו יודע לומר בעוד שמתנגמגם. וכי מדבריו ליה מדיכר – כזה
שמעת – מדבר. יחיד שקבל עליו תענית – סתם, ואינו יודע איזה תענית קבל עליו, אם
של יחיד או של צבור. ואסור בנעילת כו' – שמה תענית צבור, בשלש ראשונות או
בשבע אחרונות. קיבל עליו. קאתו רבנן
לתעניתא כו' – בתענית צבור. וסברי לה
כשמואל, דאמר: אין תענית צבור בבבל, בפרק
"מקום שנהגו" (פסחים נדב), דאסור בנעילת
הסנדל ובכל הני. איקפד רש"י, דאסור דלמא מיכל
נמי אכלי – ופורשים מדרכי צבור, ולית ליה
דשמואל. ואנן האידנא נהגנן כשמואל. אפנתא
– *אשקריפייט. מחלפי – כינמא דתעניתא.
לצעורי בעלמא – אי מצי מצער נפשיה, ואי לא
– לא יתא אלא (ליומא) אחריתא. ואפילו בשבת
יכול להתענות, כדי שיתבטל צער גופו.
"קדשו צום קרא עזרת אספן זקנים – כל
יושבי הארץ בית ה' אלהים וזעקו אל ה'". מה
עזרת – שבעות ושמיני עזרת. אי מה עזרת
– איסור מלאכתו מאורתא. דומיא דאסיפת
זקנים ביום – דבליילה כל אחד בביתו, ואינן
נאספין. מסייע ליה לרב הונא – דא דפשיטא
לך דאסיפת זקנים ביום. דאמר מצפרא כינופאי
ביום תענית צבור מתקבצין ובאין לבית
הכנסת מן הבקר. מעינין במילי דמתא –
דרישה וחקירה, לבדוק במעשיהם בעסקי בני
העיר, אם גזל וחמס בעינקו, ומפיסין אותן. היכי
עבדי – מאי עבדי בכינופאי דמצפרא ובבליה
יומא דתעניתא. ריבנא דיומא – מחצות ואילך
עושין שני חלקים. כפלנא – דהיינו ריבנא
דיומא, קרו "יחול משה" ומפטרין "דרשו את ה'
בהמצאור.

איפך

נים ולא נים תיר ולא תיר – אמר רבי: נים ולא נים – בתוך השנה, כשניעור משנתו, תיר
ולא תיר – בתחילת השנה. אך לא נראה ב"ערי פסחים" (קכב) דקאמר: נתנגמגמו –
יאכלו, נרדמו – לא יאכלו. ואמר רב אשי: היכי דמי נתנגמגמו? נים ולא נים וכו', וחתם מירי
בתחילת השנה, בין נים ולא נים בין תיר ולא תיר. לכן נראה לי כפירוש רש"י. דאי הוה
אמר נים ולא נים – הוה אמינא דתיר הוי טפי
מנים, ואי הוה אמר תיר ולא תיר – הוה אמינא
דנים הוי טפי מתי, הלכך איצטרך תרווייהו.
ובלחוד בתחילת השנה, כדמפרש חתם.
ובירושלמי מפורש גבי תיר כמה אוכל
ושותה – עד קרות הגבר. הוה הדין עד שיעלה
עמוד השחר. ובמה דברים אמורים – שדחתה,
אבל לא התנה וישן – אינו יכול לאכול.
אב"י ורבא סימנא אפנתא – פירוש: במנעל שאין
שוליים, שוליא בלע"ז.

דאי מצי מצער נפשיה עביד אי לא מצי מצער
נפשיה לא עביד – ומשום הכי קאמר
שמואל דלוח תעניתו ופורע – דוקא היכי דלא
מצי מצער נפשיה, אבל היכי דמצי מצער נפשיה
– לא מצי ללוח תעניתו. דהכי מסקנא: אם אמר
הריני בתענית למחר – צריך לצעוריה נפשיה,
ואינו יכול ללוח ופורע בחנם, ואפילו אבל בשוגג
– ישלים אותו. ודבר רבינו יצחק מסופק בדבר אם
יכול ללוחו ולפורע היכי דקביל עליה כבר
להתענות, ודחתה עד חצי היום או רביע יום,
ואפילו לא מצי לצעור נפשיה, אבל לא התענה
– דאי דיכול ללוח אחר בשבילו. או אם טעה
ואכל בשוגג – יאכל וישלים יום אחר. ואם
התענה בשבת, כגון תענית חלום, דצריך לפרוע,
כדאמר ובלבד דיתבי תעניתא לתעניתא, אם
אירע שיהיה ראש חודש אותו יום – או ידחה
לתעניתו עד יום אחר בשבוע, וכן נראה למורי
רבי שיהיה.

מה אסיפת זקנים ביום אף צום ביום – אבל
בליילה לא. תימיה: אמאי אוכלים ושותים
מבעוד יום? כל הלילה נמי היו יכולין לאכול
ולשתות, מה אסיפת זקנים ביום – אף צום ביום,
אבל בליילה – לא! ויש לומר: דלא יליף צום
מאסיפה אלא לענין עשיית מלאכה, דדוקא
מלאכה גמרינן מאסיפה, דהא לא כתיב בקרא
אלא "אספו זקנים וקדשו צום", אבל אכילה – לא
כתיב בקרא.

איפך

תילתא. אמרו ליה: לטעום מר מירי. אמר להו: "בתעניתא יתיבנא". אמרו ליה: "ולוֹזִיף
מר וליפרע. לא סבר מר להא דאמר רב יהודה אמר רב: לֹא אֶדָם תַּעֲנִיתוּ וּפֹרְעִי?" אמר
להו: "תענית חלום הוא". ואמר רבה בר מחסאי אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: יפה
תענית לחלום פאש לנעורת. אמר רב חסדא: וכו' ביום. ואמר רב יוסף: ואפילו בשבת. מאי
תקנתיה? ליתבי תעניתא לתעניתא. משנה עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין שלש תעניות
אחרות על הצבור. אוכלין ושותין מבעוד יום, ואסורין במלאכה, וברחיצה, ובסיכה, ובנעילת
הסנדל, ובתשמיש המטה, ונועלין את המרחצאות. עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין עליהן
עוד שבע, שהן שלוש עשרה תעניות על הצבור. הרי אלו יתרות על הראשונות, שבאלו

מתריעין, ונועלין את התעניות. בשני מופין עם חשיכה, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. עברו אלו ולא נענו, במעמין במשא ומתן,
בבנין ובנטיעה, באירוסין ובנישואין, ובשאיילת שלום בין אדם לחבירו, בבני אדם הנוזפין למקום. היחידים חוזרין ומתעניין עד שיצא
ניסן. יצא ניסן וירדו גשמים, סימן קללה, שצאמר: "הלוא קציר חטים היום, וגו'?" גמרא בשלמא פולחן, אית בהו תענוג – רחיצה,
וסביכה, ותשמיש המטה. אבל מלאכה צער הוא! אמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא: אמר קרא: "קדשו צום, קראו עצרה,
אספו זקנים". פעצרת. מה עצרת אסור בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית מלאכה. אי מה עצרת מאורתא, אף תענית נמי
מאורתא! אמר רבי יוֹרָא: לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי ירמיה בר אבא: אמר קרא: "אספו זקנים". דומיא דאסיפת זקנים. מה אסיפת
זקנים ביום, אף צום נמי ביום. ואמאי: מפנהרא! אמר רב שישא בריה דרב אידי: מסיע ליה לרב הונא, דאמר מצפרא כינופאי. היכי
עבדי? אמר אב"י: מצפרא עד פלגא דיומא מעינינן במילי דמתא. מכאן ואילך, רבנא דיומא קרינן בספרא ואפמרתא. מכאן ואילך,
פענין רחמי, שצאמר: "ויקומו על עמדם, ויקראו בספר תורת ה' אלהיהם ורבעית היום, ומשתחווים לה' אלהיהם".

איפך

תענית דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלא

הציבור, ועדיין לא נענו בירידת גשמים, בית דין חוזרים וגוזרין
שלוש תעניות אחרות ונוספות על הצבור, וחמורות הן מן
הראשונות שבהן אוכלין ושותין רק מבעוד יום ופוסקים משתחשך,
וכן אסורין בהם בעשיית מלאכה וברחיצה בחמין ובסיכה ובעניית
הסנדל ובתשמיש המטה. וכיון שאסורים ברחיצה, נועלין את
המרחצאות שרוחצים בהם בחמין.
עברו אף תעניות אלו ועדיין לא נענו, בית דין גוזרין עליהן עוד שבע
תעניות, שהן יחד שלש עשרה תעניות שגזרו בית דין על הצבור.
הרי שבע תעניות אלו יתרות וחמורות על התעניות הראשונות –
האמצעיות, שפאלו אף בתרעין ונועלין את התעניות. כיצד,
בתענית החלה ביום שני, מפני פותחים מעט מדלתותיהן עם
השינה וסמוך לחשכה. ובתענית החלה ביום חמישי, מותרין
לפותחין כל היום מפני כבוד השבת.
עברו אף אלו ולא נענו, מבעמין במשא ומתן, בכנין ובנמיצה של
שמחה, באירוסין וקידושין ובנישואין, ובשאלת שלום בין אדם
לחבירו, כגני אדם המזוהין למקום שמתפללים ואינם נענים, אך אין
גוזרים תעניות נוספות על הציבור, אולם התידים – תלמידי
חכמים חוזרין ומתעניין עד שיצא חורש יבוק, לאחר מכן שוב אינם
מתענים, שאם יצא יבוק ולאחר מכן ירדו גשמים לראשונה, אינם
אלא סימן קללה, שנאמר בתוכחת שמואל לעם כשבקשו למנות
עליהם מלך (שמואל א' י"ב ז), 'הלא קציר חטים היום וגו', אקרא אל
ה' וימן קלות ומטר, ודעו וראו כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני
ה' לשאול לכם מלך'.

גמרא

שינוי במשנה, שבעשרת התעניות האחרונות אסרו חכמים אף
רחיצה, סיכה, תשמיש, נעילת הסנדל ומלאכה. הגמרא דנה
בטעם איסור. שואלת הגמרא: בשלמא בולחו את בהו תענוג –
מובן דבר זה שכל שאר התענוגים אסור לעשותם בתענית לפי
שיש בהם תענוג, כגון רחיצה וסיכה [נעילת הסנדל] ותשמיש
המטה. אבל עשיית מלאכה, אדרבה, צער הוא, ומדוע נאסרה. אמר
רב הקרא אמר רב ירמיה בר אבא, אמר קרא בנבואת יואל כשאמר
לעם להתענות ולחזור בתשובה (יואל א' י"ד) 'קדשו והזמינו צום
קראו וצצרה אספו וקנים וגו', ומלשון הכתוב יש לדרוש שדין
תענית כצצרה – חג השבועות ושמיני עצרת, מה צצרת אסור
בעשיית מלאכה, אף תענית אסור בעשיית מלאכה. מקשה הגמרא:
אי מה צצרת אסורה במלאכה מאותההא (מהעבר), אף תענית נמי
תיאסר במלאכה מאותההא. אמר רבי יודא, אמר רבי יודא, אפי' נמי
שמעתי פירוש הדבר מינה דרבי ירמיה בר אבא, אמר קרא באותו
פסוק 'אספו וקנים', ללמוד שאיסור המלאכה בתענית הוא דומא
דאסיפת וקנים – בדומה לכינוס הזקנים ביום התענית וכפי
שיתבאר להלן, מה אסיפת וקנים ביום, שהרי אין דרך להיאסף
בלילה, אף איסור מלאכה בצום, נמי – גם כן רק ביום. שואלת
הגמרא: ואימא מסי'הא – אמור שאין איסור מלאכה מתחיל אלא
מצדרי היום כאסיפת הזקנים. אמר רב ישיא בר אבא, שריי אני
שרבי ירמיה נקט בפשוט שאיסור המלאכה שנלמד מאסיפת
הזקנים מתחיל כבר מהבוקר, מסייע ליה לרב הונא, דאמר מצפרא
בינופאי – שבינוס הזקנים ביום התענית מתחיל מהבוקר.
הגמרא מבארת את סדר היום בכינוס הזקנים. מבררת הגמרא:
היכי עבדי – מה עשו המתכנסים ביום התענית. אמר אבאי, מצפרא
עד פלגא דיומא – מהבוקר עד חצות היום, מעיינין במילי דקמא
– יושבים ובודקים בענייני העיר ומתקנים המכשולות ומפרישים
בני העיר מעבירות. ספאן ואילך – לאחר חצות, מחלקים את הזמן
הנותר לשני חלקים, ריבועא דיומא (רבע יום) קרינן כספרא
ואפסרתא – קוראים בתורה פרשת 'ויחל' ומפטירים 'דרשו ה'
בהמצאו, ספאן ואילך, בעינין רחמי – מרבים בתפילות ובבקשת
רחמים, שנאמר בעת שעלו ישראל מהגולה והתענו על החטאים
שהיו בידם (נחמיה ט' א) 'ויקומו על עמדם ויקראו בספר תורת ה'
אלהיהם רביעית היום, ורביעית מתוודים ומשתחוים לה' אלהיהם'.

נים [ישן] ולא נים, תיר וערן ולא תיר, כלומר אינו ישן בשלמות
ומאידך גם אינו ערני, וניתן להכיר ולהבחין בדבר על ידי דקרו ליה
ועני – שקוראים לו והוא עונה, ולא ידע אהורי קברא – אך אם
שואלים אותו דבר הדורש מחשבה כסברא אינו יודע להשיב, וכי
מדברי ליה – וכאשר מזכירים לו את הסברא ושואלים אותו אם
כך שמע, מרבר – הוא נוכח.
אמר רב כהנא אמר רב, יהי שקיבל עליו תענית, ולא פירט איזו
תענית מקבל, אסור בנעילת הסנדל, ובדברים האסורים בתענית
ציבור, לפי שהיישין – חוששים שמא חומרת תענית צבור קיבל
עליו. שואלת הגמרא: היכי לעבד – כיצד יקבל אדם תענית יחיד,
וינהג בה כדניה. אמר רבה בר רב שילא, לימא רבי – יאמר כך,
למחר אהא לפניך בתענית יחיד.
הגמרא מביאה מהנהגות חכמי בבל בחומרות תענית ציבור: אמר
ליה רבנן לרב ששת, הא קא חזינן רבנן דמסיימי מסנייהו ואתו לבי
תעניתא – רואים אנו חכמים הלובשים בתענית ציבור מנעלים
כדרבם, ובאים לבית התענית. איקפד – הקפיד רב ששת, ואמר
להו, דלמא מיכל נמי אכול – שמא מתוך שמקילים בתענית אף
אוכלים הם באותו יום.
אפי' ורבא מעיילי בי מסיימי אפנתא – נכנסו לבית הכנסת בנעלים
ללא שוליים. מרימר ומר וזמרא מחלפי דימינא לשמאלא ודשמאלא
לימינא – נעלו את נעל ימין ברגל שמאל ושל שמאל בימין. רבנן
דבי רב אשי נפקי בי אורחיהו – החכמים בבית מדרשו של רב אשי
יצאו נעולים כדרבם, קברי בי הא דאמר שמואל – משום שסברו
כמו שאמר שמואל, אין חומרות תענית צבור נהוגות בבבל, אלא
בתשעה באב בלבד.
אמר רב יהודה אמר רב, לוח אדם תעניתו ופורע – רשאי אדם
לאכול ביום בו קיבל להתענות על מנת להתענות יום אחר תחתיו,
וכאילו לוה את חוב תעניתו ופורעו במועד אחר. ממשך רב
יהודה ואומר, בי אמריה קמיה דשמואל – כשאמרתי זאת לפני
שמואל, נחלק על כך ואמר לי, וכי בכך שקיבל להתענות, נדר קבל
עליו ועליו, דלא סגי דלא משלם – שאי אפשר לו אם אינו
משלמו ומקיימו, הרי לצעורי נפשיה קביל עליה – קיבל על עצמו
להצטער, ולכן אי מצי מצער נפשיה – אם הוא יכול הוא מצטער
ומתענה, ואי לא מצי לא מצער נפשיה, ואינו צריך לפרוע תעניתו
במועד אחר.
גירסא שונה בדברי שמואל: אימא דאמרי – יש שאמרו שמועה זו
בלשון אחרת, אמר רב יהודה אמר רב, לוח אדם תעניתו ופורע. בי
אמריה קמיה דשמואל, אמר לי, פשימא – דין פשוט הוא, שהרי
לא יתא דין קבלת תעניתו חמור אלא כנדר, ונדר מי לא מצי (בעי)
לשלומי ומיזל למחר וליומא אחרניא – האם אינו יכול להשלימו
מחר או ביום אחר, ואם כן אף בקבלת תענית ודאי שיכול
להשלימו במועד אחר.
מספרת הגמרא: רב יהושע בריה דרב אידי, איקלע לבי – נודמן
לביתו של רב אפי, עברו ליה עגלא תילתא – בישלו עבורו עגל
שנולד שלישי לאמו שברשו משובח ביותר, ואמר ליה, לימקום מר
מידי – שהרב יטעם משהו. אמר להו, בתעניתא יתיבנא – שרוי אני
בתענית. אמר ליה, ולוויף מר וליפרע – הרב ילוה תעניתו ויפרע
במועד אחר. וכי לא סבר מר להא דאמר רב יהודה אמר רב, לוח
אדם תעניתו ופורע. אמר להו רב יהושע, תענית חלום הוא, ואמר
רבה בר אבא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, יפה תענית לחלום
רע – לבלט השפעתו, כאש לנעורת שנסרפת ומתבלה במהירות.
[ו]אמר רב הקרא, ובלבד שיתענה בו ביום – באותו יום שחלם.
ואמר רב יוסף, לעולם מתענה תענית חלום בו ביום, ואפילו בשבת,
כדי שיתבטל צערו מדאגת החלום. שואלת הגמרא: מאי תפניתיה
– מהי תקנתו ותשובתו של זה שהתענה בשבת. עונה הגמרא:
ליתבי תעניתא לתעניתא – ישב על כך יום נוסף בתענית.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את סדר התעניות שגזרו חכמים על
עצירת גשמים: עברו אלו – שלשת התעניות שגזרו בית דין על

מקשה הגמרא: ואיפוך אמא – שמא סדר היום הוא להיפך, שבחצי היום הראשון יקראו בתורה ובהפטרה ויבקשו רחמים, ובחצי היום השני יעיינו במעשי העיר. משיבה הגמרא: לא קלקא דעתך – לא יתכן לומר כן, דכתיב בעת שעלו ישראל מן הגולה (עזרא ט ד), שאומר עזרא ואלי יאספו כל חרר בדברי אלהי ישראל על מעל הגולה וגו' ואני ישב משומם עד למנחת הערב – היו באים אלי הטובים שבהם לספר על חטאי אנשי הגולה, להפרישם מכך, ואני יושב מבוהל ושומע דבריהם עד למנחת הערב, וכתיב לאחר מכן (פסוק ד), וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב קָמְתִי מִתְעַנְיָהּ (ומצערין) ובקראי בגדי ומעילי וגו' ואפרשה כפי אל ה'. ומכאן לומדים שבחצי היום הראשון יש לעיין במעשי העיר, ובמנחת הערב (אחר חצות) להרבות ברחמים.

הגמרא דנה בגדר איסור רחיצה: אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא, כל מקום שאסרו חכמים רחיצה וטעם האיסור הוא משום אכל, כגון תשעה באב שמתאבלים בו על חורבן הבית, ואכל שמת אחד מקרוביו, אסור לרחוץ בין בחמין בין בצונן, וכל מקום שאסור הרחיצה הוא משום מניעת תענוג, כגון תענית צבור שגזירים חכמים כדי שישבו הציבור בתשובה ויצטער על מעשיהם, בחמין אסור, ובצונן מותר.

אמר רב אידי בר אבין, אף אמן נמי תנינא – אף אנו שנינו כן במשנתנו לגבי תענית ציבור, ונעלין את הפרצאות משום שאסור להתרחץ בהם, וסתם מרחצאות הם של מים חמים, משמע שבצונן מותר, ומה בא רב חסדא לחדש? אמר ליה אבין, מנין לך דיוק זה, וכי אי אף בצונן אסור, סוקרין את הנהרות ומציעי ליה למיתני – היה למשנה לכתוב לעצור את הנהרות וליבשם כדי שלא ירחצו בהם, ודאי שלא, ואם כן לעולם יתכן שהאיסור הוא אף בצונן, ורק לגבי מרחצאות שאפשר לנעלם כתבה המשנה לעשות כן. אמר רב שישיא בריה דרב אידי, אמא שהקשה ממשנתנו הדין קשיא ליה – כך הוקשה לו, מכדי תנן – הלוא כבר שנינו אסור ברחיצה, וסתם רחיצה היא בין בחמין ובין בצונן, אם כן נעלין את הפרצאות למה לי – מדוע ראה התנא צורך לכפול את הדין במשפט זה. אמא לאו שמע מינה שכוונתו להדגיש שרק בחמין אסור לרחוץ, אך בצונן מותר.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רב חסדא, שבתשעה באב נאסרה רחיצה אף בצונן: לימא מסייע ליה, שנינו בברייתא, כל חיבי מבילות שהגיע זמן טבילתן, מובלין בדרבן, בין בתשעה באב בין ביום תשעה באב, שטבילה בזמנה מצוה. ומבררת הגמרא: אמא – באיזה מקוה הם טובלים, אי לימא – אם נאמר בחמין, מבילה בחמין מי איכא – האם שייך לחמם מי מקוה, הלא מאחר ונותנם בכלים לחממם, מים שאובין נינהו והם, ונפטלים לטבילה. אמא לאו ודאי שטובלים בצונן, ומכל מקום רק חיבי מבילות, אין – הותרו לטבול מחמת המצוה, ואילו איניש אחרינא – אנשים אחרים לא, ומוכח שבתשעה באב אסורה רחיצה אף בצונן.

דוחה הגמרא: אמר רב הונא בר חמניא, לא נצרכה ברייתא זו להתיר טבילה למחוייבים בה אמא לחמי טבירא, שהם מעיינות חמים הכשרים לטבילה, ובהם התירו רק לטמאים החייבים לטבול, אך בצונן יתכן שמותר לכל אדם לרחוץ.

שואלת הגמרא: אי הכי, שלדעת ברייתא זו מותר לכל אדם לרחוץ בצונן בתשעה באב, אימא סיפא – אמור את הסיפא של הברייתא ובאר אותה, אמר רבי תנינא סגן הכהנים, אף טמאים

שהגיע זמן טבילתם בתשעה באב לא יטבלו בו, לפי שפירי (וכדאי וראוי) הוא בית אלהינו (בית המקדש) לאבד עליו – מחמת חורבנו מבילה פעם אחת בשנה. ואי אמרת שרחיצה בצונן מותר לכל אדם, אף הטמא ירחץ בצונן, ואינו צריך לאבד טבילתו. אלא ודאי שרחיצה בצונן אסורה לכל אדם, ונחלקת ת"ק ורבי חנינא אם יש להתירה לטמאים.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, לעולם רחיצה בצונן מותרת לכל אדם, ולא אסר רבי חנינא אלא טבילה בחמין, ומה שאמר שמאבד טבילתו בתשעה באב, הוא פאתרא דלא שקיח צונן – במקום שלא מצוה מקוה צוננת.

הגמרא מקשה על רב חסדא שהתיר רחיצה בצונן בתענית ציבור: תא שמע, שנו חכמים בברייתא, בשאמרו לגבי תענית ציבור שאסור במלאכה, לא אמרו אלא ביום, אבל בלילה מותר (וכפי שהתבאר לעיל (ב)). ובשאמרו שאסור בנעילת הסנדל, לא אמרו אלא בעיר, אבל כשמהלך בדרך חוץ לעיר, מותר. הא כיצד יעשה, כאשר יוצא לדרך נועל, וכאשר נכנס לעיר חולץ. וכן בשאמרו שאסור ברחיצה, לא אמרו אלא ברחיצת כל גופו, אבל רחיצת פניו ידיו ורגליו מותר. מסימת הברייתא: וכן אתה מוצא במנודה (שנידוהו בית דין) ובאכל. מדייקת הגמרא: מאי לאו – האם אין כוונת הברייתא להשוות דינם של מנודה ואבל לתענית ציבור אכולהו – לגבי כל החילוקים המוזכרים בברייתא, ולגבי רחיצה שחילקו בין כל גופו לפניו ידיו ורגליו כמא עסקינן – באיזו רחיצה מדובר, אי לימא – אם נאמר בחמין, פניו ידיו ורגליו מי שרו – האם מותר לאבל לרחצם במים חמים, והאמר רב ששת, אבל אסור אפילו להושיט אצבעו בחמין. אמא לאו כוונת הברייתא ברחיצה בצונן, ובזה אסרה לרחוץ בתענית ציבור את כל גופו, ושלא כדברי רב חסדא שהתיר בתענית ציבור לרחוץ את כל גופו בצונן.

משיבה הגמרא: לא, לעולם עוסקת הברייתא ברחיצה בחמין, ובזה חילקה בין רחיצת כל הגוף לפניו ידיו ורגליו, אבל בצונן מותר לרחוץ כל גופו, ודקא קשיא לך – ומה שקשה לך כיצד נפרש את סיום הברייתא וכן אתה מוצא במנודה ובאכל, הרי אבל אסור לרחוץ בחמין אפילו אבר אחד, השוואה זו אשארא קאי – עולה על שאר הדינים שהוזכרו בברייתא, אבל כלפי רחיצה אין דינם שווה, ואבל אסור בה אף בפניו ידיו ורגליו.

הגמרא מקשה על רב חסדא שאסר לאבל לרחוץ בצונן: תא שמע, דאמר רבי אבא בהבן משום רבי יוסי בהבן, מעשה ומתו פניו של רבי יוסי בן רבי חנינא, ורחץ בצונן כל שבעה ימי אבלותו. משיבה הגמרא: היתם תשתכפוהו אכליו הוה – מתו בניו זה אחר זה וקודם שהספיק לקום מימי אבלות הראשון החל להתאבל על השני, ולכן התירו לו לרחוץ בצונן, אך לכל אבל אסורה רחיצה אף בצונן. ומצאנו שהקילו בדינו של אבל שתכפוהו אבליו, דתניא, תכפוהו אכליו זה אחר זה, אם תכפיו שבעה ימים – גדל הרבה ומקשה עליו, מיכל – חותך מעט ממנו בפתך, וכן מכבס את פסותו במים. אמר רב חסדא, גזור הוא בפתך דרך שינוי, אבל לא כהרגלו כמספריים, וכמו כן מכבס את כסותו רק במים, ולא בנדר (גיר) ולא בחול, שהדרך לכבס בהם מפני שמלבנים את הבגדים.

דעה החולקת על רב חסדא: אמר רבא, אבל מותר לרחוץ בצונן כל שבעה ימי האבלות, מדי דתהו אבשרא וחמרא – כשם שמותר לו להתענג באכילת בשר ושתיית יין.

הגמרא מקשה על רבא מברייתא: מיתניכי – הקשו בני הישיבה,

איפוך אנא – דפלגא דיומא קמא הוּ קרו ומפסרי ובעו רחמי, ובאיך פלגא מעייני על מעל הגולה – ואני יושב משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי ואפרשה כפי אל ה' אלהי. ובמנחת הערב קמתי – אלמא באיך פלגא בעו רחמי עד פניא, מכלל דפלגא קמא – מעייני במילי דמתא. בנחמיה בן חבליה כתיב בעויה ואלי יאכפו – לי הוּ מתאספין ובאין טובים שבוך, להגיד לפני על מעל וחטא הגולה, להפרישם. משומם – *אישתורדין בלעז. על מעלם שמתורדין עד מנחת הערב מחצות ואילך, שהצל נוטה, כדאמרין במס' יומא (כחג). צלותיה דאברהם מבי משורי כותלי. קמתי מתענית – לא שמתענה עד המנחה ואחר כך אוכל, אלא כלומר מצער נפשיה. "ובקרעי" – ואם שאני קורע בגדי ומעילי הייתי מתפלל, כדי שאחרצה. כל שהוא משום אבל – כל תענית שאסרו חכמים רחיצה משום אבל, כגון תשעה באב שהוא משום אבילות חורבן, וכל שכן אבל ממש שמתו לפניו. דאית ליה צערא טובא – אסור בין בחמין וכו'. משום תענוג – שמצטערין, ואוסרין עצמן בתענוג. הכי גרסין: אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא ונעלין את המרחצאות ואמר ליה אבין: ואי בצונן אסור, סוכרין את הנחיות מיכע ליה למיתני – בתמיה. אף אנן נמי תנינא במתניתין, דקתני גבי תענית צבור ונעלין את המרחצאות – דהיינו חמין, אבל צונן מותר. אמר ליה אבין: כלומר, ואי הוה סבירא ליה לתנא דידן דבצונן אסור – היכי הוה בעי למיתני סוכרין את הנחיות? היכי מצי למיסתבריה? אמא – רב אידי, הכי קא קשיא ליה במתניתין, דקאמר שמע מינה דלא אסר אלא חמין. מכדי קתני מתניתין אסורין ברחיצה, וסתם רחיצה בין חמין בין צונן – למה לי תו למיהדר ומיתנא ונעלין? אלא למימרא דדוקא חמין וכו'. לימא מסייע ליה – לרב חסדא, דאמר כל שהוא משום אבל – אסור אפילו בצונן. כל חייבי טבילות – נדה ויולדת טובלים כדרך. טבילה בחמין מי יאכא – חמי האור, הא שאובין ניהו. אלא לאו בצונן – והייבי טבילות – אין משום טבילה בומנה מצוה, שממחר לטור עצמה: הכי גרסין: כולי עלמא לא בחמין ולא בצונן. לא נצרכה אלא לחמי טבריא – והלכך: חייבי טבילות – אין, כולי עלמא – לא. אבל בצונן שרי. כדי – ראוי הוא בית אלהינו בו, ואם איתא – כדמוקמת לה דבצונן שרי, מאי קא מהדר ליה רבי תנינא לתנא קמא מאיבדו טבילה? נהי דלא טבלי בחמין משום כבוד בית אלהינו, הא מצו טבלי בצונן! אלא לאו – בצונן נמי אסירי, והיינו דאמר לאבד. אמר רב פפא – לעולם חמי טבריא, והיינו דקאמרין חייבי טבילות – אין, כולי עלמא – לא, ובצונן כ"ע שרי, ומאי לאבד דקאמר ר' תנינא, כגון באתרא דלא שכיח צונן. בשאמרו אסור [במלאכה] – גבי תענית צבור, לא אמרו אלא ביום, אבל בלילה מותר. מהבא משמע דבילי תשעה באב מותר במלאכה ואין ביטול אלא ביום, אבל אין מפרסמן הדבר. יצא לדרך – חוץ לעיר. וכן אתה מוצא במנודה ואכל – הכי גרסין? במאי אילמא בחמין – מי שרי, והאמר רב ששת: אבל אסור להושיט אצבעו בחמין. אלא לאו – בצונן. מאי לאו אכולהו בו? הא דקתני וכן אתה מוצא במנודה ואכל – אבל הני קאי, ואפילו אררדיצה. ושמע מינה דבתענית צבור אסור לרחוץ כל גופו, ואפילו בצונן, ותויבא לרפרם בר פפא. לא אשאר קאי – אנעילה וסיכה, ולעולם הק רחיצה – בחמין היא, אבל בצונן – שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דאמרת במנודה ואכל, לאו אררדיצה קיימי – ליכא לאקשווי דכפרת לעיל: אילמא בחמין מי שרי, ורחין בצונן בתוך שבועה – גרסין. אלמא: בצונן שרי. שתכפוהו אבלי – בזה אחר זה. כדקתני: שמתו בניו, שניהם, ולפיכך חתירו לו, כדאשכחן גבי שיער. מיקל בתער – דשקיל פורתא מנייהו. ובתער – דרך שינוי. נתר – קרקע הוא, או אבן, כען שקרין **קריא בלעז. בנת וחול – דרך לכנס שיתלבן. מידי דהוה אבשרא ותמרא – דתענוג הן בצונן.

איפוך אנא – דפלגא דיומא קמא הוּ קרו ומפסרי ובעו רחמי, ובאיך פלגא מעייני על מעל הגולה – ואני יושב משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי ואפרשה כפי אל ה' אלהי. ובמנחת הערב קמתי – אלמא באיך פלגא בעו רחמי עד פניא, מכלל דפלגא קמא – מעייני במילי דמתא. בנחמיה בן חבליה כתיב בעויה ואלי יאכפו – לי הוּ מתאספין ובאין טובים שבוך, להגיד לפני על מעל וחטא הגולה, להפרישם. משומם – *אישתורדין בלעז. על מעלם שמתורדין עד מנחת הערב מחצות ואילך, שהצל נוטה, כדאמרין במס' יומא (כחג). צלותיה דאברהם מבי משורי כותלי. קמתי מתענית – לא שמתענה עד המנחה ואחר כך אוכל, אלא כלומר מצער נפשיה. "ובקרעי" – ואם שאני קורע בגדי ומעילי הייתי מתפלל, כדי שאחרצה. כל שהוא משום אבל – כל תענית שאסרו חכמים רחיצה משום אבל, כגון תשעה באב שהוא משום אבילות חורבן, וכל שכן אבל ממש שמתו לפניו. דאית ליה צערא טובא – אסור בין בחמין וכו'. משום תענוג – שמצטערין, ואוסרין עצמן בתענוג. הכי גרסין: אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא ונעלין את המרחצאות ואמר ליה אבין: ואי בצונן אסור, סוכרין את הנחיות מיכע ליה למיתני – בתמיה. אף אנן נמי תנינא במתניתין, דקתני גבי תענית צבור ונעלין את המרחצאות – דהיינו חמין, אבל צונן מותר. אמר ליה אבין: כלומר, ואי הוה סבירא ליה לתנא דידן דבצונן אסור – היכי הוה בעי למיתני סוכרין את הנחיות? היכי מצי למיסתבריה? אמא – רב אידי, הכי קא קשיא ליה במתניתין, דקאמר שמע מינה דלא אסר אלא חמין. מכדי קתני מתניתין אסורין ברחיצה, וסתם רחיצה בין חמין בין צונן – למה לי תו למיהדר ומיתנא ונעלין? אלא למימרא דדוקא חמין וכו'. לימא מסייע ליה – לרב חסדא, דאמר כל שהוא משום אבל – אסור אפילו בצונן. כל חייבי טבילות – נדה ויולדת טובלים כדרך. טבילה בחמין מי יאכא – חמי האור, הא שאובין ניהו. אלא לאו בצונן – והייבי טבילות – אין משום טבילה בומנה מצוה, שממחר לטור עצמה: הכי גרסין: כולי עלמא לא בחמין ולא בצונן. לא נצרכה אלא לחמי טבריא – והלכך: חייבי טבילות – אין, כולי עלמא – לא. אבל בצונן שרי. כדי – ראוי הוא בית אלהינו בו, ואם איתא – כדמוקמת לה דבצונן שרי, מאי קא מהדר ליה רבי תנינא לתנא קמא מאיבדו טבילה? נהי דלא טבלי בחמין משום כבוד בית אלהינו, הא מצו טבלי בצונן! אלא לאו – בצונן נמי אסירי, והיינו דאמר לאבד. אמר רב פפא – לעולם חמי טבריא, והיינו דקאמרין חייבי טבילות – אין, כולי עלמא – לא, ובצונן כ"ע שרי, ומאי לאבד דקאמר ר' תנינא, כגון באתרא דלא שכיח צונן. בשאמרו אסור [במלאכה] – גבי תענית צבור, לא אמרו אלא ביום, אבל בלילה מותר. מהבא משמע דבילי תשעה באב מותר במלאכה ואין ביטול אלא ביום, אבל אין מפרסמן הדבר. יצא לדרך – חוץ לעיר. וכן אתה מוצא במנודה ואכל – הכי גרסין? במאי אילמא בחמין – מי שרי, והאמר רב ששת: אבל אסור להושיט אצבעו בחמין. אלא לאו – בצונן. מאי לאו אכולהו בו? הא דקתני וכן אתה מוצא במנודה ואכל – אבל הני קאי, ואפילו אררדיצה. ושמע מינה דבתענית צבור אסור לרחוץ כל גופו, ואפילו בצונן, ותויבא לרפרם בר פפא. לא אשאר קאי – אנעילה וסיכה, ולעולם הק רחיצה – בחמין היא, אבל בצונן – שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דאמרת במנודה ואכל, לאו אררדיצה קיימי – ליכא לאקשווי דכפרת לעיל: אילמא בחמין מי שרי, ורחין בצונן בתוך שבועה – גרסין. אלמא: בצונן שרי. שתכפוהו אבלי – בזה אחר זה. כדקתני: שמתו בניו, שניהם, ולפיכך חתירו לו, כדאשכחן גבי שיער. מיקל בתער – דשקיל פורתא מנייהו. ובתער – דרך שינוי. נתר – קרקע הוא, או אבן, כען שקרין **קריא בלעז. בנת וחול – דרך לכנס שיתלבן. מידי דהוה אבשרא ותמרא – דתענוג הן בצונן.

איפוך אנא – דפלגא דיומא קמא הוּ קרו ומפסרי ובעו רחמי, ובאיך פלגא מעייני על מעל הגולה – ואני יושב משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ובקרעי בגדי ומעילי ואכרעה על ברכי ואפרשה כפי אל ה' אלהי. ובמנחת הערב קמתי – אלמא באיך פלגא בעו רחמי עד פניא, מכלל דפלגא קמא – מעייני במילי דמתא. בנחמיה בן חבליה כתיב בעויה ואלי יאכפו – לי הוּ מתאספין ובאין טובים שבוך, להגיד לפני על מעל וחטא הגולה, להפרישם. משומם – *אישתורדין בלעז. על מעלם שמתורדין עד מנחת הערב מחצות ואילך, שהצל נוטה, כדאמרין במס' יומא (כחג). צלותיה דאברהם מבי משורי כותלי. קמתי מתענית – לא שמתענה עד המנחה ואחר כך אוכל, אלא כלומר מצער נפשיה. "ובקרעי" – ואם שאני קורע בגדי ומעילי הייתי מתפלל, כדי שאחרצה. כל שהוא משום אבל – כל תענית שאסרו חכמים רחיצה משום אבל, כגון תשעה באב שהוא משום אבילות חורבן, וכל שכן אבל ממש שמתו לפניו. דאית ליה צערא טובא – אסור בין בחמין וכו'. משום תענוג – שמצטערין, ואוסרין עצמן בתענוג. הכי גרסין: אמר רב אידי בר אבין אף אנן נמי תנינא ונעלין את המרחצאות ואמר ליה אבין: ואי בצונן אסור, סוכרין את הנחיות מיכע ליה למיתני – בתמיה. אף אנן נמי תנינא במתניתין, דקתני גבי תענית צבור ונעלין את המרחצאות – דהיינו חמין, אבל צונן מותר. אמר ליה אבין: כלומר, ואי הוה סבירא ליה לתנא דידן דבצונן אסור – היכי הוה בעי למיתני סוכרין את הנחיות? היכי מצי למיסתבריה? אמא – רב אידי, הכי קא קשיא ליה במתניתין, דקאמר שמע מינה דלא אסר אלא חמין. מכדי קתני מתניתין אסורין ברחיצה, וסתם רחיצה בין חמין בין צונן – למה לי תו למיהדר ומיתנא ונעלין? אלא למימרא דדוקא חמין וכו'. לימא מסייע ליה – לרב חסדא, דאמר כל שהוא משום אבל – אסור אפילו בצונן. כל חייבי טבילות – נדה ויולדת טובלים כדרך. טבילה בחמין מי יאכא – חמי האור, הא שאובין ניהו. אלא לאו בצונן – והייבי טבילות – אין משום טבילה בומנה מצוה, שממחר לטור עצמה: הכי גרסין: כולי עלמא לא בחמין ולא בצונן. לא נצרכה אלא לחמי טבריא – והלכך: חייבי טבילות – אין, כולי עלמא – לא. אבל בצונן שרי. כדי – ראוי הוא בית אלהינו בו, ואם איתא – כדמוקמת לה דבצונן שרי, מאי קא מהדר ליה רבי תנינא לתנא קמא מאיבדו טבילה? נהי דלא טבלי בחמין משום כבוד בית אלהינו, הא מצו טבלי בצונן! אלא לאו – בצונן נמי אסירי, והיינו דאמר לאבד. אמר רב פפא – לעולם חמי טבריא, והיינו דקאמרין חייבי טבילות – אין, כולי עלמא – לא, ובצונן כ"ע שרי, ומאי לאבד דקאמר ר' תנינא, כגון באתרא דלא שכיח צונן. בשאמרו אסור [במלאכה] – גבי תענית צבור, לא אמרו אלא ביום, אבל בלילה מותר. מהבא משמע דבילי תשעה באב מותר במלאכה ואין ביטול אלא ביום, אבל אין מפרסמן הדבר. יצא לדרך – חוץ לעיר. וכן אתה מוצא במנודה ואכל – הכי גרסין? במאי אילמא בחמין – מי שרי, והאמר רב ששת: אבל אסור להושיט אצבעו בחמין. אלא לאו – בצונן. מאי לאו אכולהו בו? הא דקתני וכן אתה מוצא במנודה ואכל – אבל הני קאי, ואפילו אררדיצה. ושמע מינה דבתענית צבור אסור לרחוץ כל גופו, ואפילו בצונן, ותויבא לרפרם בר פפא. לא אשאר קאי – אנעילה וסיכה, ולעולם הק רחיצה – בחמין היא, אבל בצונן – שרי לרחוץ כל גופו. והשתא דאמרת במנודה ואכל, לאו אררדיצה קיימי – ליכא לאקשווי דכפרת לעיל: אילמא בחמין מי שרי, ורחין בצונן בתוך שבועה – גרסין. אלמא: בצונן שרי. שתכפוהו אבלי – בזה אחר זה. כדקתני: שמתו בניו, שניהם, ולפיכך חתירו לו, כדאשכחן גבי שיער. מיקל בתער – דשקיל פורתא מנייהו. ובתער – דרך שינוי. נתר – קרקע הוא, או אבן, כען שקרין **קריא בלעז. בנת וחול – דרך לכנס שיתלבן. מידי דהוה אבשרא ותמרא – דתענוג הן בצונן.

אין הבוגרת רשאה לטול עצמה – ואמר רבינו יצחק: דהא רשאה – לאו דוקא. אלא הכי קאמר: אין הבוגרת חייבת, הא נערה – חייבת.

אלא לאו בצונן, וקאמר נערה רשאה, כלומר דאסורה ואת אמרת דבצונן מותר. וקשה לרבא, דאמר דבצונן מותר! ומשני: כי קתני "אביחול ואפירכוס".

אלא אמר רב יצחק בשומע תפלה – והכי פסק

בשמעתא דתפלת תענית: בשומע תפלה,

ואין יחיד קובע ברכה לעצמו. לכך צריך כשאומר

"ענו" בשומע תפילה (דצריך) לאומרו קודם

שאומר הברכה, כשמנגיע לענו קודם שיתחיל

לומר "כי אתה שומע תפילה עמך ישראל

ברחמים" יאמר ענו ולא יתחום, אלא יאמר "כי

אתה ה' עונה בעת צרה ומושיע" ואחר כך "כי

אתה שומע תפילה עמך ישראל ברחמים ברוך

אתה ה' שומע תפלה". אבל שלח צבור אומר

"גואל ישראל" וקובע ברכה, וחותם.

תנא ושיר – פירוש: תנא עשיית מלאכה, ושיר

עשרים וארבע ברכות. פירוש: עשרים

וארבע ברכות: שבתעניתא היו מסיפין שש

ברכות, כדמפרש לקמן בראש פרק שני (טזא).

מאי שיר דהאי שיר כו – פירוש: דמשום חדא

מילתא לא הוי לתנא לשיר. ואם תאמר:

הכא קאמר דלא תנא ושיר, דהא אין בין קאמר,

דמשום דאין בין זה לזה אלא כלבד, וקשה:

דהא במגילה (חא) קתני אין בין נדרים לנדבות

אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב

באחריותן, ואנו יודעין דיש חילוק אחר: דנדרים

אינן באים אלא מן החולין, וכל דבר שבחובה

אינו בא אלא מן החולין, ונדבות באות מן

המעשר, כדאמר (דברים כז) "זבחת שלמים

ואכלת דבתיב גבי מעשר ויש לומר: דדחת נמי

דזה וזה שוה, והני מילי גבי שלמים יש חילוק,

והא דקתני אין בין – מיירי בעלות, דאין בין

עולות נדרים לעולות נדבות אלא שהנדרים

חייב באחריותן, מה שאין כן בנדבות. דהא אין בין

עולות נדרים לעולות נדבות אלא חילוק זה,

דהא כל עולות אינן באין אלא מן החולין.

ותסברא והא שיר תיבה – פי: מפרש לקמן

(טזב) שמוציאין התיבה ברחוב

העיר (באמצעות) באחרונות. ותסברא דהא שיר

תיבה! פירוש: וליכא למימר דבאסורא קמיירי,

דהא דמתריעין ונועלין – מאי אסור איכא?

לא

"אין הבוגרת רשאה לנטול את עצמה בימי אכל

אביה". הא נערה רשאה. מאי לאו פרוהיה? ובמאי?

אילימא בחמין, אין הבוגרת רשאה? והאמר רב

חסדא: אבל אסור להושיט אצבעו בחמין! אלא

לאו בצונן? לא. אביחול ופירכוס. לימא מסייע ליה:

דאמר רבי אבא הפהן משום רבי יוסי הפהן: מעשה

ומתו בניו של רבי יוסי בר חנינא, ורחץ בצונן

כל שבעה! אמרי: התם בשתכפוהו אכליו זה אחר

זה. דתניא: "תכפוהו אכליו בזה אחר זה, הכביד

שעריו, מיכל בתער, ומכבם פסותו במים". אמר רב

חסדא: "בתער", אבל לא במספרים. "במים", ולא

בגתר ולא בחול ולא באהל. איכא דאמרי אמר רבא:

אבל אסור בצונן כל שבעה. מאי שנא מבשר ויון?

התם לפפוחי פחדיה הוא דעביד. לימא מסייע ליה:

"אין הבוגרת רשאה לנטול עצמה". הא נערה רשאה.

במאי? אילימא בחמין, אין הבוגרת רשאה? והאמר

רב חסדא: אבל אסור להושיט אצבעו בחמין! אלא

לאו בצונן? לא. אביחול ופירכוס. אמר רב חסדא:

וזאת אומרת: אבל אסור בתכבוסת כל שבעה.

והלכתא: אבל אסור לרחוץ כל גופו בין בחמין ובין

בצונן כל שבעה. אבל פניו, ידיו, ורגליו בחמין אסור,

בצונן מותר. אבל לסוף, אפילו כל שהוא אסור.

ואם לעבר את הזוהמא, מותר. צלותא דתעניתא

הכי מדפרינן? אדבריה רב יהודה לרב יצחק בריה,

ורש: יחיד שקיבל עליו תענית מתפלל של תענית.

והיכן אומרת? בין "גואל" ל"רופא". מתקיף לה רב

יצחק: וכי יחיד קובע ברכה לעצמו? אלא אמר רב

יצחק: ב"שומע תפלה". וכן אמר רב ששת: ב"שומע

תפלה". מתיבי: "אין בין יחיד לצבור אלא שנה

מתפלל שמונה עשרה וזה מתפלל תשע עשרה".

מאי "יחיד" ומאי "צבור"? אילימא: "יחיד" מפוש, ו"צבור" שליח צבור, הני תשע עשרה?

עשרין וארבע הוו! אלא לאו הכי קאמר: אין בין יחיד דקבל עליו תענית יחיד ליחיד

שקבל עליו תענית צבור, אלא שנה מתפלל שמונה עשרה וזה מתפלל תשע עשרה. שמוע

מינה יחיד קובע ברכה לעצמו! לא. לעולם אימא לך שליח צבור. ודקא קשנא לך שליח

צבור עשרין וארבע מצלי, בשלש תעניות ראשונות דליכא עשרים וארבע. ולא? והא "אין

בין" קתני: "אין בין שלש ראשונות לשלש אמצעיות, אלא שבאלו מותרין בעשיית מלאכה

ובאלו אסורין בעשיית מלאכה". הא לעשרים וארבע, זה וזה שוין! תנא ושיר. מאי שיר

דהאי שיר? ותו, והא "אין בין" קתני! אלא, תנא באיסורי קאמיירי, בתפלות לא מיירי.

ואי בעית אימא: באמצעיותא נמי לא מצלי עשרים וארבע. ולא? והתניא: "אין בין שלש

שניות לשבע אחרונות, אלא שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות". הא לכל דבריהן, זה

זה שוין! וכי תימא הכא נמי תנא ושיר, והא "אין בין" קתני! ותסברא "אין בין" דקא

והא

אין הבוגרת – שהביאה שתי שערות, רשאה לנטול את עצמה, אלא מתקשט כדי שיקפצו עליה. הא נערה, שאינה ראויה להנישא עדיין עד שתבגר – ורשאה, דבת חיוב אבילות היא. וקטנה אינה חייבת ולא כלום. בימי אבל אביה – אפילו אירע אבילות לאביה, שמת בנו. אי נמי: שמת אביה ממש, אף על פי שהיא בת חיוב אבילות – אינה רשאה לנטול. אלא לאו בצונן – ואפילו הכי נערה אינה רוחצת בצונן, אלמא: דאבל אף בצונן אסור. אביחול ואפירכוס – ולא קא מיירי ברחיצה כלל. פירכוס – בשיער, כבוס – בבגדים, רחיצה – בגוף. זאת אומרת – מדמוקמינן לה בבחיול ופירכוס, הוא הדין לתכבוסת. תפלת תענית – ענו. בין גואל לרופא – ברכה בפני עצמה. וכי יחיד – חשוב כל כך שיהו מתקנין לו ברכה בפני עצמה, להוסיף בתפלתו? בשומע תפלה – שכוללה בתוך הברכה, וחותם ב"שומע תפלה", דאותה ברכה וחתומה משמע בין אתענית בין אבל מילי. אין בין יחיד לצבור – גבי תענית. שוה – יחיד מתפלל ביום תעניתו שמונה עשרה, וכולל תפלת תענית בשומע תפלה. תשע עשרה – דקבע ליה בין גואל לרופא. סתם תפלה קרי שמונה עשרה, דברכת "זולמשינים" ביבנה תקנה, כדאמרין בברכות (כחב). עשרים וארבע חוין – בפירוקן דלקמן (טזא), דעשרים וארבע ברכות הוו בימותא דתעניתא, והכא קתני תשע עשרה ותו לא! וצבור – יחיד שקיבל עליו תענית צבור. אלמא: יחיד קובע ברכה לעצמו כשקיבל תענית צבור. בקמייתא – בשלש תעניות ראשונות דליכא עשרים וארבע, כדאמרין בפרק "סדר תעניות כיצד" בגמרא (בראשית). דאלו מותרין בעשיית מלאכה וכו' – ראשונות דלא חמירי כולי האי. הא לעשרים וארבע ברכות – זה וזה שוין. וקא סלקא דעתך דאיתנהו לעשרים וארבע באמצעיות, מדקמתרינן קמייתא דליכא עשרים וארבע – מכלל דבאמצעיותא איתנהו. ולא היא, דליתנהו אלא באחרונות, כדקתני התם. ומשום דהא מילתא קמייתא, משום הכי פריך ליה מעשרים וארבע דליתנהו באמצעיות. תנא ושיר – מילי דאיתנהו בין אמצעיות לראשונות, ושיר. "אין בין" לאו דוקא הוא, כדמוכח לקמן גבי אידיך. הכי גרסינן: מאי שיר דהאי שיר, אלא באיסורי קא מיירי בתפלות לא קא מיירי – ומאן דגרס שיר תיבה מוציאין את התיבה כו' – שיבוש הוא, דאינה אלא באחרונות, כדבסמוך. ומיפשט פשיטא ליה דאינה אלא באחרונות. מאי שיר דהאי שיר – דלא אורחא דתנא למתני כל מילי ולשויירי חדא. אלא לעולם עשרים וארבע בקמייתא ליתנהו, ולהכי לא חשיב להו ב"אין בין", דבתפלה לא קמיירי. באמצעיות נמי ליכא עשרים וארבע – אלא באחרונות. כדאמרין התם. שבאלו – האחרונות מתריעים ונועלין, כדתנן נמי במתניתין. הא לעשרים וארבע – זה וזה שוין, דבתרייתו איתנהו.

תענית דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלה

לרב יצחק בריה ובנו, ודרש, יחיד שקיבל עליו תענית מתפלל
תפילה של תענית, ויחזיק אומרה, בברכה נפרדת בין ברכת גואל
ישראל לרופא חולי עמו ישראל. מתקין לה – הקשה רב יצחק, ובי
יחיד חשוב כל כך שיהיה קובע ברכה לעצמו – שיתקנו לו ברכה
מיוחדת להוסיף בתפילתו. אלא אמר רב יצחק, מזכירה בברכה
שומע תפילה, שמשמעות חתימתה על כל תפילה. וכן אמר רב
ששת, בשומע תפילה.
הגמרא מקשה על דברי רב יצחק, שאין היחיד חשוב להוסיף
ברכה לעצמו: מיתבי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, אין
חילוק בין תפילת יחיד לצבור בתענית, אלא שזה יחיד מתפלל
שמונה עשרה ברכות, וכולל תפילת התענית בברכה שומע תפילה,
וזה יצבור מתפלל תשע עשרה ברכות, ומוסיף ברכה מיוחדת
לתפילת תענית. מבררת הגמרא: מאי יחיד, וימא צבור. אילימא –
אם נאמר שיחיד הוא יחיד ממש – יחיד המתפלל, וצבור הוא שליח
צבור בחזרת התפילה, ובי הני – אותם ברכות שמזכיר שליח
ציבור בתענית הם תשע עשרה בלבד, הלא עשרין וארבע הוו
זהם, כמבואר להלן (טו) שמוסיף שש ברכות. אלא לאו הכי קאמר
– ודאי כן כוונת הברייתא, אין בין יחיד דקבל עליו תענית יחיד,
ליחיד שקבל עליו להחמיר בתעניתו כתענית צבור, אלא שזה
שקיבל תענית יחיד מתפלל שמונה עשרה ברכות, ומזכיר תפילת
תענית בשומע תפילה, וזה שקיבל חומרות תענית ציבור מזכירה
בברכה נפרדת ומתפלל תשע עשרה ברכות. מסיימת הגמרא: שפע
מיה, יחיד קובע ברכה לעצמו, שלא כרב יצחק.
משיבה הגמרא: לא, לעולם אימא לך – אומר לך שיחיד אינו קובע
ברכה לעצמו, וציבור הנזכר בברייתא הוא שליח צבור, ודקא
קשיא לך – ומה שקשה לך ששליח צבור עשרין וארבע מצלי – הוא
מתפלל, אפשר לישב שהברייתא עוסקת בפלג תעניות ראשונות
שמתענים הציבור, דלימא עשרים וארבע – בהם השליח ציבור
עדיין אינו מוסיף ברכות בתפילתו.
מקשה הגמרא: ולא – האם אכן בתעניות הראשונות השליח
ציבור אינו אומר עשרים וארבע ברכות, והא 'אין בין' קתני,
שנינו בברייתא, אין חילוק בין שלש תעניות ראשונות לשלש
אמצעיות, אלא שבאלו בראשונות מותרין בעשרים מלאכה, ובאלו
באמצעיות אסורין בעשרים מלאכה, ומשמע שאין ביניהם אלא
חילוק זה, הא לגבי אמירת עשרים וארבע ברכות בתפילה זה וזה
שוין, וכשם שנאמרות באמצעיות כך נאמרות בראשונות.
משיבה הגמרא: לעולם אפשר לומר שבתעניות הראשונות אין
השליח ציבור מתפלל עשרים וארבע ברכות, והתנא בברייתא לא
הוזכר את כל החילוקים הקיימים בין התעניות, אלא תנא ושייר –
שנה חילוק אחד והשאיר את השני. שואלת הגמרא: מאי שייר
דהאי שייר – איזה חילוק שייר עוד, שנוכל לומר ששייר אף חילוק
זה. ותו – עוד יש להקשות, והא 'אין בין' קתני, ומשמעות לשון זו
שלא שייר כלום. מתרצת הגמרא: אלא תנא באיסורי התענית קא
מירי – הוא עוסק, ואילו בתפילות לא מירי – אינו מדבר, ולכן לא
הוזכר חילוק זה של מנין הברכות בתפילה.
תירץ נוסף: ואי בעית אימא, באמצעייתא נמי לא מצלי עשרים
וארבע – אף בתעניות האמצעיות אין מתפללים כ"ד ברכות,
ולעולם אין חילוק בין ראשונות לאמצעיות לענין זה. מקשה
הגמרא: ולא – האם אכן אף באמצעיות אינו מתפלל עשרים
וארבע ברכות, והתנא, אין בין שלש תעניות שניות (אמצעיות)
לשבע אחרונות, אלא שבאלו האחרונות מותרין בפרהסיא
וגזלין את התעניות, מה שאין כן באמצעיות. ומשמע שאין ביניהם
אלא חילוקים אלו, הא לכל דבריהן – בשאר דיני התענית זה וזה
שוין, וכשם שבאחרונות מוסיף השליח ציבור שש ברכות כך
מוסיף באמצעיות. וכי תימא קא נמי תנא ושייר – ואם תאמר
שאף כאן לא מנה את כל החילוקים הקיימים. והא 'אין בין' קתני,
ומשמעות לשון זו שאין חילוק נוסף. משיבה הגמרא: ותקשרא –
האם סבור אתה שלשון 'אין בין' דוקא הוא, ואין חילוק נוסף,

שנינו בברייתא: אין הבורגת רשאה (וחיבת) לנול את עצמה בימי
אבל אביה, שלא תתגנה, ויקפצו עליה לקדשה. ומשמע שרק
בוגרת אינה חייבת, הא נערה, שאינה עומדת עדיין להינשא,
רשאה – חייבת לנהוג דיני אבלות. מדייקת הגמרא: מאי לאו –
האם אין כוונת הברייתא להחמיר בוגרת ברחיצה כדי שלא תתנוול,
ובמאי – באיזו רחיצה, אילימא – אם נאמר רחיצה בחמין, האם
שייך לומר בזה אין הבורגת רשאה – שאינה חייבת לנהוג איסור
בכר, והאמר רב חסדא, אבל אסור אף להושיט אצבעו בחמין, וכיון
שחמור הדבר כל כך, מדוע נתיר לבוגרת שיכולה למנוע ניוולה
על ידי רחיצה בצונן, לרחוץ בל גופה בחמין. אלא לאו – ודאי
מדובר ברחיצה בצונן, ומבואר שאף היא לא הותרה אלא
לבוגרת, אך נערה ושאר אבלים אסורים בה, שלא כדברי רבא.
משיבה הגמרא: לא, לעולם רחיצה בצונן מותרת לכל אבל ובחמין
אסורה אף לבוגרת, ואין דברי הברייתא אמורים אלא אביחול
ופירכוס – לכחול סביב עיניה ולקלוע את שערה, שלכל אבילה
אסור ולבוגרת התירו.
ראיה לשיטת רבא שאבל מותר ברחיצה בצונן: לימא מסייע ליה,
האמר רבי אבא הבהן משום רבי יוסי הבהן, מעשה ויתו בניו של
רבי יוסי בר חנינא, ורחץ בצונן כל שבועה ימי אבלותו. הרי שאבל
מותר ברחיצה בצונן. דוחה הגמרא: אמר, התיב בשתקפיהו אבליהו
זה אחר זה, ולפני שהספיק לקום מאבלות בנו הראשון החל באבל
השני, ולכן התירו לו לרחוץ בצונן. אך סתם אבל יתכן שאסור
לרחוץ אף בצונן. ומצאנו שהקילו חכמים באופן זה, דתניא,
תקפיהו אבליהו זה אחר זה, אם הכפיד שיערו – גדל ומכביד עליו,
מיקל – גזור ממנו מעט פתער, וכן מכבס את פסותו במים שלא
תסריח, אף שסתם אבל אסור בכר. אמר רב חסדא, לא התירו לו
לגזור שערו אלא פתער שהוא דרך שינוי, אבל לא כהרגלו
במספרים, וכמו כן אינו מכבס אלא במים, ולא בנתר (גיר) ולא
בחול ולא באהל (מין עשב), שדרכם ללכך את הבגדים, ורגילים
לכבס בהם.
דעה נוספת בשיטת רבא: אימא דאמר, אמר רבא, אבל אסור
לרחוץ בצונן כל שבועה ימי אבלות. שואלת הגמרא: מאי שנא –
במה שונה רחיצה בצונן ממשך וזין, שהאבל מותר בהם. משיבה
הגמרא: התיב לפניה פתחיה הוא דעבדי – מטרת שתיתי היין
ואכילת הבשר היא כדי להפיג ולשכוח צערו, אך רחיצה אינה
אלא לתענוג.
הגמרא מביאה ראיה לשיטה זו: לימא מסייע ליה, שנינו בברייתא,
אין הבורגת רשאה (וחיבת) לנול את עצמה בימי אבל אביה, ומשמע
שדווקא בבוגרת הקילו הא נערה שיעדין אינה עומדת להינשא,
רשאה – חייבת לנול עצמה, ולכאורה כוונת הברייתא לאיסור
רחיצה, ובמאי, אילימא בחמין, האם אפשר לומר בזה שאין
הבורגת רשאה – שאינה חייבת לנהוג בכר איסור, והאמר רב
חסדא, אבל אסור אף להושיט אצבעו בחמין, ומדוע נתיר לבוגרת
שיכולה למנוע ניוולה בצונן, לרחוץ בחמין. אלא לאו כוונת
הברייתא להחמיר לבוגרת רחיצה בצונן. ומבואר שכל אבל אסור
אף בצונן כדברי רבא. דוחה הגמרא: לא, לעולם יתכן שרחיצה
בצונן מותרת אף לכל אבל, ואין דברי הברייתא אמורים אלא
אביחול ופירכוס – כלפי כחלת עינים וקליעת השער האסורים
לכל אבילה, והתירו לבוגרת כדי שיקפצו עליה לקדשה. אמר רב
חסדא, ואת אומרת – מבקש אביחול ופירכוס אסורים, ניתן ללמוד
שאבל אסור אף בתקבוקת בגדיו כל שבועה.
הגמרא מביאה את פסק ההלכה בנידון: והלכתא, אבל אסור לרחוץ
את כל גופו בין בחמין בין בצונן כל שבועה ימי אבלות, אבל רחיצת
פניו ורגליו, בחמין אסור ובצונן מותר. אבל לסוף גופו, אפילו
כל שהוא אסור. ואם משרתו בזה רק לעבר ולהעביר את היוהמא,
מותר.
הגמרא עוברת לדון בענין תפילת תענית (עננו) היכן נאמרת
תפילה, שואלת הגמרא: צלותא דתעניתא היכי מדברין – כיצד
והיכן מזכירים תפילת תענית בתפילה. אדרביה (והנהיג) רב יהודה

וְהָאֵשֶׁר תִּכְבֶּה – הרי קיים חילוק נוסף שלא הזכירו התנא,
שבשבע אחרונות מוציאים את התיבה לרחוב העיר כמבואר
להלן (טו), ואילו בשניות לא מוציאים, הרי שלשון 'אין בין' אינו
דווקא ויתכן שישנם חילוקים נוספים.
דוחה הגמרא: אִי מְשֻׁם שִׁיּוּר החילוק לגבי הוצאת התיבה אתה
בא להוכיח, לֹא שִׁיּוּרָא הוּא – אינו שיוור, לפי שהתנא בברייתא,
מִיֵּלִי דְצִינְעָא – דברים הנעשים בצנעא (התרעה בבית הכנסת
וסגירת החנויות) קִתְּנִי – הוא שנה, ואילו מִיֵּלִי דְבִפְרִיָּסָא – דברים
הנעשים בפרסום כהוצאת התיבה לא קִתְּנִי, ולעולם אפשר לומר
שלשון 'אין בין' דווקא הוא, וניתן לדייק שאין חילוק ביניהם לגבי
מניין הברכות.
אֲמַר רַב אֲשִׁי, מִתְּנִיתִין נָמִי דִּיקָא – אף מהמשנה ניתן לדייק
שבאמצעות מוסיפים שש ברכות, דִּקְתָּנִי במשנה לעיל (יב), מֶה
אֱלוֹ הַשֶּׁבַע האחרונות וְתִירוֹת עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת (האמצעיות), אֱלָא
שְׁבָאֲלוֹ האחרונות מִתְּרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַתְּנִיּוֹת, מֶה שֶׁאֵין כֵּן
באמצעיות, ומשמע שאין ביניהם אלא חילוקים אלו, אֲבָל כָּכָל
דְּבִירָהּ, כְּגוֹן תוספת הברכות בתפילה וְהוּא שִׁיּוּר, ואף באמצעיות
מוסיפים. וְכִי תִמָּא הָכָא נָמִי תִנָּא שִׁיּוּר – ואם תאמר שאף כאן
שיויר התנא ולא הזכיר את כל החילוקים הקיימים, וְהָא מֶה אֱלוֹ
קִתְּנִי, ומשמע שלא מצא חילוק נוסף. דוחה הגמרא: וְתִסְבְּרָא –
האם אכן סבור אתה שלשון 'מֶה אֱלוֹ דִּיקָא הוּא, וְהָא שִׁיּוּר לֶה –
הרי שיויר התנא את הוצאת התיבה, שנעשית רק בתעניות
האחרונות, ומוכח שלשון זו אינה מדויקת ויתכן שישנם חילוקים
נוספים שהשאירם. משיבה הגמרא: אִי מְשֻׁם שִׁיּוּר הוצאת התיבה
אתה בא להוכיח, לֹא שִׁיּוּרָא הוּא – אינו שיויר, מְשֻׁם דִּיקָא חֲשִׁיב
לֶה בְּאִדְךָ פִּרְקָא – שנוכרת בפרק הבא (להלן טו). בסדר התעניות
האחרונות ומשמע שבאמצעיות אינה נוהגת, ולעולם לשון 'מה
אלו' דווקא הוא.
דוחה הגמרא: הִשְׁתָּא דְאִתִּית לְהָבִי – עתה שבאת להבנה זו,
שמשאיר התנא חילוקים המבוארים במשניות להלן ואינם
נחשבים שיויר, אפשר לומר שאמירת עֲשִׂיָּרִים וְאִדְכָּה ברכות נָמִי
לֹא שִׁיּוּרָא הוּא – גם כן אינו נחשב שיויר, דִּקְתָּנִי לֶה בְּאִדְךָ פִּרְקָא
בסדר התעניות האחרונות ומשמע שבאמצעיות אינה נוהגת, ואין
להוכיח מהשמטת חילוק זה במשנתנו שאינו קיים.
הגמרא חוזרת לברר היכן מוזכר יחיד תפילת תענית. שואלת
הגמרא: מָאִי הָוִי עָלָה – מה נשאר להלכה בענין זה. אֲמַר רַב
שְׁמוּאֵל בַּר כֶּסֶּרְטָא, וְכֵן אֲמַר רַב תַּיִיא בַּר אֲשִׁי אֲמַר רַב, מִזְכִּירָה
בברכה נפרדת בֵּין בְּרַכַּת גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל לְבְּרַכַּת רּוּפָא חוּלִי עֵמּו
יִשְׂרָאֵל. וְרַב אֲשִׁי אֲמַר מְשֻׁמִּיה דְּרַבִּי יִנְאִי בְּרִיה דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, יחיד
מזכירה בברכת שׁוּמַע תְּפִלָּה. מסיקה הגמרא: וְהִלְכְתָּא – ההלכה
היא שמזכירה בברכת שׁוּמַע תְּפִלָּה.
הגמרא מביאה ברייתות בדינם של מעוברות ומיניקות, באלו
תעניות חייבות להתענות: תַּנִּי תָרָא – שנו חכמים בברייתא אחת,
עוֹבְרוֹת וּמִינִיקוֹת מִתְּעַנּוֹת בְּתַעֲנִיּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת, וְאֵין מִתְּעַנּוֹת
בְּתַעֲנִיּוֹת אַחֲרֹנוֹת. וְתַנִּיא אִידָךְ – ובברייתא אחרת שנו שמתענות
בְּתַעֲנִיּוֹת אַחֲרֹנוֹת, וְאֵין מִתְּעַנּוֹת בְּתַעֲנִיּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת. וְתַנִּיא אִידָךְ
בברייתא שלישית, שֶׁאֵין מִתְּעַנּוֹת לֹא בְּרֵאשׁוֹנוֹת, וְלֹא בְּאַחֲרֹנוֹת.
הרי לנו שלש ברייתות חלוקות. אֲמַר רַב אֲשִׁי, נִקְוֵט אִמְצָעִיָּתָא
בִּידְךָ דְּמִיתָרְצוֹן בּוֹלָחוּ – אחוז בידך את התעניות האמצעיות שרק
בהן מתענות, ובכך יתורצו כל הברייתות, שהברייתא הראשונה
קראה לאמצעיות 'ראשונות' כלפי האחרונות, והשניה קראה
להם 'אחרונות' ביחס לראשונות. והברייתא השלישית עסקה רק
בתעניות הראשונות והאחרונות אך באמצעיות אכן מתענות.
שנינו במשנה: מֶה אֱלוֹ – השבע האחרונות וְתִירוֹת וְחִמּוּרוֹת עַל

ששת התעניות הראשונות, אֱלָא שְׁבָאֲלוֹ מִתְּרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת
הַתְּנִיּוֹת.
הגמרא מבארת מהי התרעה זו. מבררת הגמרא: בְּמָאִי מִתְּרִיעִין. רַב
יְהוּדָה אֲמַר, תּוֹקְעִים בְּשׁוּפְרוֹת בְּכָל אַחַת מִשְׁשַׁת הַבְּרִכוֹת
שמוסיפים בתפילה כדי להכניע את לבם, ומלשון 'תרועה' היא.
וְרַב יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילָת מְשֻׁמִּיה דְּרַב אֲמַר, התרעה
זו היא בתפילת 'עֲנֵנוּ', שצוּקִים בקול רם.
הגמרא מבארת את מחלוקתם. אומרת הגמרא: קָא סְלָקָא דְעִתָּךְ –
היה עולה בדעתך לומר, שְׁמָאֵן דְּאֲמַר – מי שסובר שמתריעים
בְּעֲנֵנוּ, לֹא אֲמַר שמתריעים בְּשׁוּפְרוֹת, וְכֵאֵמַר שמתריעים
בְּשׁוּפְרוֹת, לֹא אֲמַר שמתריעים בְּעֲנֵנוּ, וכל דעה חולקת על
חברתה. מקשה הגמרא: וְהִתְנָא, אֵין פּוֹחֲתִין מְשֻׁבַּע תְּעִינִית עַל
הַצִּבּוּר באותם תעניות אחרונות, שְׁכֵחִין שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הַתְּרִיעוֹת,
שֶׁלש בְּכָל אַחַת מִשְׁשַׁת הַבְּרִכוֹת הַנוֹסְפוֹת, וְסִימָן לְדָבָר שִׁישׁ
לְהִרְיעַ בַּעַת צִרָה, וְרִיחוֹ, שֶׁבְּמַלְחָמָה כִּיבוּשָׁה תִקְעוּ וְנַעֲנוּ. מסיימת
הגמרא קושייתה: וְיִדְחוּ שׁוּפְרוֹת הָהֵן – תקיעות שופר היו בה ולא
תפילת עֲנֵנוּ, וְהִיבָּתָא – קושיא היא לְמָאֵן דְּאֲמַר שֶׁהַתְּרִיעָה זו היא
בְּעֲנֵנוּ ולא בשופרות.
אֲלָא מוכרחים לומר, שֶׁלְּהַתְּרִיעַ בְּשׁוּפְרוֹת דְּבּוּלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי
– לדעת הכל לא נחלקו דְּבָרֵי לֶה הַתְּרִיעָה, וְהַתְּרִיעָה שֶׁהוֹזְכְּרָה
במשנתנו לגבי תעניות על עצירת גשמים היא בשופרות כמבואר
בברייתא, כִּי פְּלִיגִי – במה נחלקו, בתפילת עֲנֵנוּ, אִם היא בכלל
התרעה לענין שאר צרות ופורענויות שמוזכרת בהם לשון זו. מַר
וְרַב כֶּסֶּר, כְּרִי וְקוֹרְחָא לֶה הַתְּנָא הַתְּרִיעָה, ובה אמר שמתריעים.
וְיַר וְרַב יְהוּדָה סָבַר, לֹא כְּרִי לֶה הַתְּרִיעָה, ואף שם אין הכוונה
אלא לתקיעת שופר. מסכמת הגמרא: לְמָאֵן דְּאֲמַר בְּשָׂאֵר
פורענויות שההתרעה היא בְּעֲנֵנוּ, כָּל שְׁכֵחִין שֶׁנִּתֵּן לְפָרֵשׁ שְׁהִיא
בְּשׁוּפְרוֹת כִּהַתְּרִיעָה שֶׁבְּמִשְׁנָתָהּ, וְלְמָאֵן דְּאֲמַר אֵף בְּשָׂאֵר צִרּוֹת
בְּשׁוּפְרוֹת, אינה אלא בשופרות, אֲבָל בְּעֲנֵנוּ לֹא.
הגמרא מקשה על דברי רב שאף עֲנֵנוּ בכלל התרעה. שואלת
הגמרא: וְהִתְנָא, וְשָׂאֵר כָּל מִינֵי פּוֹרְעָנוֹת הַתְּרִיעָה וּבָאוֹת, כְּגוֹן
חִיבּוּב – שחין לח הגורם גירוד וחיכוך, חֶבֶב – ארבה האוכל את
התבואה, וְכּוּב וְצִירָה העוקצים בני אדם, וְתוֹשִׁין הנכנסים
בעיניהם ובחוטמיהם, וְשִׁלּוֹחַ נְחָשִׁים וְעִקְרָבִים בסביבת בני אדם.
בכל אלו הדברים, לֹא הָיוּ מִתְּרִיעִין אֱלָא צוֹעֲקִין. הרי שאף בשאר
צרות התרעה איננה צעקה ותפילה, וּמִדְּצָעָקָה בִּפְּנֵי הַתְּרִיעָה
בְּשׁוּפְרוֹת.
מתרצת הגמרא: תַּנָּאִי הִיא – נחלקו בכך תנאים, ורב נוקט כדעת
התנא הסובר שאף צעקה בכלל התרעה, (דתניא) [דְּתַנִּין], עַל אֱלוֹ
צִרּוֹת מִתְּרִיעִין בְּשִׁבְתָּ, עַל עִיר שֶׁחִקְפוּהָ גִּיּוֹם – חייל נכרים, או
שֶׁחִקְפָה נָהָר – שעלה על גדותיו ועלול לשוטפה, וְכֵן עַל סְפִינָה
הַמְּטוֹרֶפֶת – נעה ונדדה בָּיָם ועומדת להיטבע. דְּכִי יוֹסִי אֲמַר,
מתריעים בשבת לְעוֹרָה – להזעיק בני אדם שיבואו לעזרם, אֲבָל
לֹא לְצָעָקָה – תפלה, לפי שאין אנו בטוחים שתועיל. ומבררת
הגמרא: בְּמָאִי – באיזו התרעה אמר תנא קמא שמתריעים, אֱלִיָּמָא
בְּשׁוּפְרוֹת, תקיעת שׁוּפְרוֹת בְּשִׁבְתָּ מִי שְׂרִי – האם מותרת היא, אֱלָא
לֹא בְּתַפִּלַּת עֲנֵנוּ, וְכִרִי לֶה בִּלְשׁוֹן הַתְּרִיעָה, שְׁמַע מִינָה שֶׁלְּדַעַת תֵּנָא
זו אף צעקה בכלל התרעה, ומחלוקת תנאים היא.
התבאר במשנה שאין גוזרים על הציבור להתענות מחמת עצירת
גשמים מעבר לתעניות שתיקנו חכמים, הגמרא דנה בטעם הדבר,
ואם הוא נוהג אף בשאר פורענויות. מספרת הגמרא: בְּשִׁנֵּי דְרַבִּי
יְהוּדָה נְשִׂיאָה הָהֵן צִעְרָא – בשנותיו של רבי יהודה נשיאה היתה
פורענות שגרמה צער לבריות,

לאו שירא הוא דהא קתני לה באידך פירקא – והוא הדין יהיה מצי לתרצי כדלעיל: מילי דבפרהסיא לא קתני.

תני חרא מתענות בראשונות ולא באחרונות ותנא אידך מתענין באחרונות ולא בראשונות ותני אידך לא מתענין לא בראשונות ולא באחרונות נקוט מצעתא בידך. פירש

הקונטרס: השלש תעניות אמצעיות בידך, דבאותן תעניות עוברות ומיניקות מתענות. והכי

קאמר: מתענות בראשונות, פירוש 'בראשונות' רוצה לומר אמצעיות, דהם ראשונות לאחרונות

שהיו חמורות – אבל לא באחרונות, דנפיש ולא

מצו עבדי להו. והא דקתני באחרונות ולא בראשונות – האי אחרונות היינו אמצעיות, וקרי

להו אחרונות – שהם אחרונות מן הראשונות. בתחלה גזרין שלש תעניות, וכן בשניה שלש,

אבל אין מתענות בראשונות שום קלות. והא דקתני לא בראשונות ולא באחרונות, כלומר לא

בשלש הראשונות הראשונות ממש, ולא בשבע האחרונות האחרונות ממש, אלא דווקא באמצעיות.

ורב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר ענו – אומר הרב רבנו יצחק: והאי "ענו" לא רוצה לומר ענו שבתפלת תענית,

אלא ענינו שאומרים בסליחות וביום הכפורים: ענו אבינו ענו. אבל ענו דתפלה – לא קאמר, דהא בשלש ראשונות נמי אמר לה.

ובנה שמונה עשרה תרעות וסמן לדבר ירחיו – פירוש: שביחיו עשו כן, שהקפידה

שבעה ימים והיו תוקעין בכל יום – כמו כן תקנו בתעניות. ובכל תענית מוסיפין שש ברכות, ועל

כל ברכה תוקעין מריעין ותוקעין, אם כן היינו שמונה עשרה תרעות.

מתריעין לעורה – פירוש: שיבאו לעזור העיר וכו'. ומתריעין בפה – פירוש: והאי תרועה רוצה לומר מתריעין בפה, דאין להחיר תרועה בשופר בשבת.

רב

הוא שירא חזקא – דבאחרונות איתא חזקא ליתא, כדקתני לקמן (טו,א): סדר תעניות כיצד? מוציאין את התיבה כו', ומותבין בגמרא בהדיא מתיבה דליתא אלא באחרונות!

ומשני: כי קתני נמי מתניתין – בקמייתא. מילי דצינעא – מתריעין בבית הכנסת, ועשרים וארבע נמי בבית הכנסת. בפרהסיא – תיבה ברובה של עיר. דיקא נמי – דלעשרים וארבע זה וזה שוין, דקתני מתניתין: מה אלו יתירות על הראשונות כו', ואלו עשרים וארבע לא קא חשיב גבי אחרונות. והא מה אלו קתני – דמשמע דווקא. והא קתני לה באידך פירקין – דמי ששנה מתניתין דחזקא תנא נמי דחתם, והאי דלא תנא בהאי – סמך אהתם, דקתני: באחרונות מוציאין התיבה, מה שאין כן באמצעיות. השתא דאיתא להכי – דמשום דקתני לה באידך פירקין דאמרת דלא הוי שירה, עשרים וארבע נמי דאמרת דשוין ניהו – איכא לממר דלא הוי שוין. דהא אפילו שירא נמי לא הוי, דבהדיא קתני לה באידך פירקין דבאחרונות איתנהו, באמצעיות לא, ואיכא לתרצי כתידיצא קמא: בקמייתא דליכא עשרים וארבע מאי הוי עלה – דזכין אומרה יחיד. נקוט מצעיתא בידך – כלומר: תריץ דבשלש אמצעיות הוי מתענין, ומתירצת לכולהו הנך מתניתא. הא דקתני בראשונות ולא באחרונות – הנך ראשונות לאו ראשונות ממש ניהו, אלא אמצעיות, דאיתנהו הוו ראשונות לאחרונות. אבל בשבע אחרונות – לא מיתענו, דכיון דשבע ניהו לא מצו עוברות ומיניקות למקם בהו, והא דקתני באחרונות ולא בראשונות – הנך אחרונות אמצעיות ניהו, והראשונות ראשונות ממש. ואין מתענין בהן – דלא תקף רוגזא כולי האי. וצחות לשון הוא לתנא למקרי לאמצעיות ראשונות לאחרונות, ואחרונות לראשונות. בשופרות – הוי עושין התרעות. ולשון התרעה כמו תרועה, וסתם תרועה פשוטה לפניה ולאחריה, במסכת ראש השנה (לד,א), והאי מתריעין בשופרות, דכתיב (במדבר י') "ותקעתם בחצוצרות" וגו'. תוקעין בשופרות כדי שישמעו לבם לקול השופר, ויהיו נרתעים מחטאתם. ואשש ברכות שהיו מוסיפין ביום התענית היו תוקעין על כל ברכה יבא אחת, שהן שמונה עשרה התרעות. רב יהודה אמר – מתריעין "ענו" בקול רם היו צועקים: ענו אבינו ענו, ענו אלהי אברהם ענו, ענו אלהי יצחק ענו, ענו אלהי יעקב ענו. הכל כפי שאומרים בסוף הסליחות. אבל ענו דתפלת תענית – אומר אפילו בראשונות, ואפילו יחיד אוקמנא דאומרה ב"שומע תפלה". ותפלה קרי ליה התרעה, דאי בשופרות – מריעין מייבעי ליה, ומאן דמפרש "ענו" של תפלת תענית – משתבש, דהא קתני בסמוך שהן שמונה עשרה התרעות, וקא פריך מן וסימן לדבר ירחיו, ואם איתא – ליפריך בהדיא: שמונה עשרה תפלות של שמונה עשרה ברכות מי איכא בשבע תעניות? אין פוחתין משבע תעניות – באחרונות. שמונה עשרה התרעות – שהן מוסיפין שש ברכות משמונה עשרה עד עשרים וארבע, ולכל אחת שלש תרעות. וסימן לדבר – שלא תטעה אם התרעה הוו תרועה או תפלה. ירחיו – דכתיב בה שופרות. לישנא אחרינא: סימן לדבר, כלומר לכך מתריעין – כדי שיענו בדרך שנענו ביריחו על ידי שופרות, דכתיב (יהושע ו') "ותקעו בשופרות" וגו', ובתיבה (בראשית) "ותפל החומה תחתיה". אלא בשופרות כולי עלמא וכו' – דהא מתריעין דקתני הכא במתניתין, דעבדינן בתעניות בשופרות. כי פליגי בענו – כי פליגי במתריעין דאמרין בעלמא על שאר פורעניות, מר סבר "ענו" נמי התרעה, והאי דקתני בעלמא מתריעין – ב"ענו". ומאן דאמר בשופרות – אבל ב"ענו" לא. חזב – ארבה, כתרוממו. צידעה – עוקצת את האדם. יתושיין – כנכסין בעיניו ובחוטמו. חיכוך – כמו נחתך בכותל. הא צעקה בפה היא – אלמא דצעקת פה לא קרי ליה התרעה. תנאי היא – האי תנא דשאר מיני פורעניות סבר: צעקת פה לאו שמה התרעה, ואידך סבר כו'. גייס – וצרין עליה. נהר – המתפשט ויוצא לחוץ לשטח את השרה ואת הבתים. המפורפת – כמו ביצים טרופות (חולין סד,א) – שהולכת ונדה, ועתידה להיטבע במים. לעויה – צועקין לבני אדם שיבואו לעזרם. ולא לצעקה – תפלה, שאין אנו בטוחין כל כך שתועיל תפלתנו לצעוק עליהן בשבת. אלמא: צעקת פה קרי התרעה, מפי מורי. לשון אחר: לעורה דקאמר תנא קמא מתריעין, דמשמע בקול רם. ואמר ליה רבי יוסי: לעורה – שיהו מתפללין כל אחד בביתו לעורה בעלמא.

אמר רב אמר רב: בין "גואל" ל"רופא". ורב אשי

אמר משמיה דרבי נאי בריה דרבי ישמעאל: ב"שומע תפלה". והלכתא: ב"שומע תפלה". תני חרא:

"עופרות ומיניקות מתענות בראשונות, ואין מתענות באחרונות". ותנא אידך: מתענות באחרונות, ואין מתענות בראשונות". ותנא אידך: "אין מתענות, לא בראשונות ולא באחרונות". אמר רב אשי: נקוט אמצעיותא בידך, דמיתרצון פולחו. מה אלו יתירות על הראשונות? אלא שבאלו מתריעין ונועלין את החנויות. במאי מתריעין? רב יהודה אמר: בשופרות. ורב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: ב"ענו". קא סלקא דעתן מאן דאמר: ב"ענו", לא אמר: בשופרות, ומאן דאמר: בשופרות, לא אמר: ב"ענו". והתניא: "אין פוחתין משבע תעניות על הצבור, שבהן י"ח התרעות. וסימן לדבר ירחיו. ויריחו שופרות הוה. ותיבתא למאן דאמר: ב"ענו"! אלא, בשופרות דכולי עלמא לא פליגי דקרי לה התרעה. כי פליגי ב"ענו". מר סבר: קרי לה התרעה. ומר סבר: לא קרי לה התרעה. למאן דאמר: ב"ענו" – כל שפן בשופרות. ולמאן דאמר: בשופרות – אבל ב"ענו" לא. והתניא: "ושאר כל מיני פורעניות המתרגשות, גזון חיכוך, חגב, זכוב, וצידעה, ויתושיין, וישלוח נחשים, ועקרבים, לא היו מתריעין, אלא צועקין". מידעקה בפה, התרעה בשופרות! תנאי היא, דתנן: "על אלו מתריעין בשבת: על עיר שהקיפוה גייס או נהר, ועל ספינה הקטורפת בים. רבי יוסי אמר: לעורה, אבל לא לצעקה". במאי? אילימא: בשופרות, שופרות בשבת מי שרי? אלא לאו ב"ענו", וקרי לה התרעה. שמע מינה. בשני דרבי יהודה נשיאה הוה צערא.

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

גור

רבי יהודה נשיאה גזר תליסר תעניות – על שאר פורעניות. ומיהו קאמר ליה רבי אמי דאין מטריחין, דהכי נמי משמע דהוה אשאר מיני פורעניות, מדמייתי עלה הא דקאמר רבי יוחנן: לא שנו אלא לגשמים אבל לשאר מינים וכו'. **שיצאה** זמנה של רביעה – דומן רביעה דיוהה הוי במרחשון, יוצא מרחשון.

שלח להו כיחידים דמיתו – פירוש: ובשומע תפלה תאמרו תפלת תענית. והא דיחיד אומר "ותן טל ומטר" בברכת השנים, אף על גב שמתפלל בעצמו – והאיל חמן צבור הוא. אבל בני ניהו הוי יחידים, אפילו בתקופת תמוז צריכין למטרא.

הכל לפי השנים – אם צריכים אותה שנה גשמים שהיא שחונה, ואם צריכים גשמים בבני ניהו – שואלין "ותן טל ומטר" בברכת השנים.

גזר תלת עשרה תעניות, ולא איעני. כבר למיגזר מפי.
אמר ליה רבי אמי: הרי אמרו: אין מטריחין את הצבור יותר מדאי. אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא: רבי אמי דעבר, לגרמיה הוא דעבר. אלא הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: לא שנו אלא לגשמים, אבל לשאר מיני פורעניות מתעניין והולכין עד שיענו מן השמים. תנאי נמי הכי: "בשאמרו שלש ובשאמרו שבע, לא אמרו אלא לגשמים. אבל לשאר מיני פורעניות, מתעניין והולכין עד שיענו." לימא תיהו תיובתיה דרבי אמי? אמר לך רבי אמי: תנאי היא, דתנאי: "אין גוזרין יותר משלש עשרה תעניות על הצבור, לפי שאין מטריחין את הצבור יותר מדאי. דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא מן השם הוא זה, אלא מפני שיצא זמנה של רביעה". שלחו ליה בני ניהו לרבי: כגון אנן, דאפילו בתקופת תמוז צעין מטרא, היכי נעביר? פיתידים דמינן או פריים דמינן? פיתידים דמינן, וב"שומע תפלה"? או פריים דמינן, ובברכת השנים? שלח להו: פיתידים דמיתו, וב"שומע תפלה". מיתבי: "אמר רבי יהודה: אימתו? בזמן שהשנים פותחין וישראל שריון על אדמתו. אבל בזמן הזה, הכל לפי השנים, הכל לפי המקומות, הכל לפי הזמן. אמר ליה: מתניתא רמית עליה דרבי? רבי תנא הוא ופליג. מאי הוי עליה? רב נחמן אמר: בברכת השנים. רב ששת אמר: ב"שומע תפלה". והלכתא: ב"שומע תפלה". בשני מפיין עם חשיכה, ובחמישי כל היום מפני כבוד השבת. אי אפיעא להו: היכי קתני? בשני מפיין עם חשיכה, ובחמישי כל היום מפני כבוד השבת? או דילמא, בשני מפיין, ובחמישי פותחין כל היום כולו? תא שמע, דתנאי: "בשני מפיין עד הערב, ובחמישי פותחין כל היום כולו מפני כבוד השבת. הוי לו שני פתחים, פותח אחד ונועל אחד. היה לו אצטבא בנגד פתחו, פותח בדרכו ואינו חושש. עברו אלו ולא נענו, ממעטין במשא ומתן, בבנין ובנטיעה". תנא: "בבנין בנן של שמחה. נטיעה נטיעה של שמחה. אי זהו בנין של שמחה? זה הבונה בית חתנות לבנו. אי זו היא נטיעה של שמחה? זה הנוטע אפונות של מלכים". ובשאלת שלום. תנו רבנן: "חברים אין שאילת שלום ביניהן. עמי הארץ ששואלין מחזירין להם בשפה רפה ובכבוד ראש. והן מתעטפין ויושבין פאבלים וכמנודין, בבני אדם הנופין למקום, עד שירחמו עליהם מן השמים".

אמר רבי אלעזר: אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם בן נענה ביהושע בן נון, שנאמר: ויאמר ה' אל יהושע קם לך, למה זה אתה נפל על פניו? ואמר רבי אלעזר: אין אדם חשוב רשאי לחגור שק אלא אם בן נענה ביהורם בן אחאב, שנאמר: ויהי כשמע המלך את דברי האשה, ויקרע את בגדיו, והוא עבר על החמה, וירא העם, והנה השק על בשרו, וגו'. ואמר רבי אלעזר: לא הכל בקריעה ולא הכל בנפילה. משה ואהרן בנפילה; יהושע וכלב בקריעה. משה ואהרן בנפילה, דכתיב: "ויפול משה ואהרן על פניהם". יהושע וכלב בקריעה, דכתיב: "ויהושע בן נון, וכלב בן יפנן קרעו בגדיהם". מתקיף לה רבי ירמיה ואיתימא רבי שמואל בר נחמני: אי הוה פתי, "ויהושע", בדראמרת. השתא דכתיב, "ויהושע", הא והא עביר. ואמר רבי אלעזר: לא הכל בקימה, ולא הכל בהשתחויה. מלכים בקימה, ושרים בהשתחויה. מלכים בקימה, דכתיב: "כזה אמר ה', גאל ישראל, קדושו, לבוה

גזר תליסר תעניות – כדאמרין במתניתין (טו,ב). שלש ראשונות ושלש אמצעיות ושבע אחרונות. ולשאר פורעניות עבדי להו ולא לגשמים. לגרמיה – לעצמו דרש, שלא אמר אלא לפי שהוא לא היה רוצה להתענות. לא שנו – דאין גוזרים יותר משלש עשרה. כשאמרו – להתענות שלש ראשונות ושלש אמצעיות ושבע אחרונות. לא מן השם הוא זה – שאין זה טעם, שאין מניחין בשביל טוהר, אלא שכבר יצא זמנה של רביעה של יורה. שהרי מרחשון עבר על כולן לסוף התעניות, שמוקצתו הוי בבסליו, כדקתני מתניתין, ואיכא למשמע מדברי שמעון דבשאר מיני פורעניות, דכל שעתא הוי וימניהו למיבטלי – אפילו טפי גורנין. ורבי דאמר אין מטריחין – סתמא אבולוהו קאמר, ואנא דאמרי כרבי. ובשומע תפלה – אמרינן לשאלת מטר כיחיד השואל צריכי בשומע תפלה. דהא דאמרין שאלה בברכת השנים אפילו כיחיד – משום דומן צבור הוא. אבל במילתא אחרית, דהוי ליחיד ולא לצבור, כהכא דבתקופת תמוז לאו זמן שאלת צבור הוא – בשומע תפלה הוא דמדובר ליה, ולא בברכת השנים, כדאמרין במסכת עבודה זרה (ח,א). ובברכות (לא,א): אם היה לו חולה בתוך ביתו – מוכיר עליו בברכת החולים, ולבסוף מוקמינן: והלכתא בשומע תפלה, כן שמעתי. אימתי – הוא סדר תעניות. בזמן שהשנים פותחין – שהיא קציר בניסן, וזריעה במרחשון, ואין סדר השנים משתנה. וישראל שריון על אדמתו – שמונה ארץ ישראל בכך. הכל לפי השנים – אם צריכה אותה שנה למטר, כגון שנה שחונה שצריכה לגשמים לבה. לפי המקומות – כגון ניהו, דאפילו בתקופת תמוז בעי מטרא – לא גרסינן לפי הזמן, שלא ירדו עדיין גשמים. בשני מפיין עם חשיכה – ולא נועיל ולא פותחין, והאיל ולא לכבוד שבת הוה. ובחמישי מותרין לפתוח לגמרי. מפיין – שלא יראו בני אדם ויצטערו, אלא לעת ערב פותחין מקצתן, כדי שיהא להם מה לאכול בלילה. או דילמא – פותחין להם, והכי משמע מתניתין, בשני מפיין ובחמישי היה פתוח בדרכו כל היום לגמרי, מפני כבוד השבת. איצטבא – כסא. דהשתא אין חתנות פתוחה לרשות הרבים, ואם הוא פתוח – אינו נראה כל כך. פותח בדרכו – אפילו בשני. הכי גרסינן: תנא בנין בנין של שמחה נטיעה נטיעה של שמחה – בנין דקתני מתניתין לא בנין הצריך לו, אלא בנין הצריך לשמחה, בדבר שמחה ממעטין. בית חתנות – לעשות חופתו. אבונותין של מלכים – שכן הוי נהניגין בשגולד בן למלך הוי נטעין אילן לשמו. ויום שממליכין אותו עושין לו כסא ממנו. לישנא אחריתא: אילן גדול המיסך על הארץ לטיל המלך תחתיו, וזמנה לו בעידובין (בהב). והוא אבונותא דהוה ליה לרש גלותא בבוסתניה. של מלכים – דרך מלכים נטעין אותו לצל, הוא נטעו כמו כן לצל היא והיא נטיעה של שמחה. ששאל בשלום – תלמיד חכם מחזיר לו משום איבה, ובשפה רפה. אבל ומנודה חייבין בעשיפה – דכתיב "ועל שפם יעטה" במדבר קטן (טו,א). רשאי ליפול על פניו – לכוות עצמו בפני הצבור, שאם לא יענה יחפרוהו, כך שמעתי. אלא אם כן יודעין בו שהוא חשוב ביהושע, שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "קום לך, למה זה אתה נופל על פניך". אלא אם כן נענה – שידעין הן שנענה כיהורם. יהורם רשע היה, אלא שהתענה על רעב שהיה בימיו ונענה, דכתיב (מלכים ב' ז') "יהי סאה סולת בשקל וסאתים שערים בשקל". לא הכל – נענין (בנפלה) ולא הכל נענין בקריעה. דידועשע וכלב שלא היו חושבין במשה ואהרן לא זכו ליענות אלא בקריעה. ומקרא בעלמא קא דריש. ויהושע בן נון – כתיב בתריה דההוא ד"ויפול", ויז

בשלום – תלמיד חכם מחזיר לו משום איבה, ובשפה רפה. אבל ומנודה חייבין בעשיפה – דכתיב "ועל שפם יעטה" במדבר קטן (טו,א). רשאי ליפול על פניו – לכוות עצמו בפני הצבור, שאם לא יענה יחפרוהו, כך שמעתי. אלא אם כן יודעין בו שהוא חשוב ביהושע, שאמר לו הקדוש ברוך הוא: "קום לך, למה זה אתה נופל על פניך". אלא אם כן נענה – שידעין הן שנענה כיהורם. יהורם רשע היה, אלא שהתענה על רעב שהיה בימיו ונענה, דכתיב (מלכים ב' ז') "יהי סאה סולת בשקל וסאתים שערים בשקל". לא הכל – נענין (בנפלה) ולא הכל נענין בקריעה. דידועשע וכלב שלא היו חושבין במשה ואהרן לא זכו ליענות אלא בקריעה. ומקרא בעלמא קא דריש. ויהושע בן נון – כתיב בתריה דההוא ד"ויפול", ויז

תענית דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קלט

ביאורה, בשני רק מין דלתותיהן עם חשיכה, ובחמישי פותחין כהרגלם כל היום בולו.
הגמרא מביאה ברייתא לפשוט את הספק: תא שמע, דתנא, בשני מין (עד הערב) [לעת ערב], ובחמישי פותחין כל היום בולו מפני כבוד השבת. היו לו שני פתחים – שתי דלתות בפתח החנות, אף ביום שני פותח אחד ונועל אחד, וזוהי הטייתו. וכן אם היה לו אצטבא (כסא) כנגד פתחו ומסתיר את הפתח, פותח בדרבנא ואינו חושש, לפי שאין רואים את המזון שבתוכה. מבואר בברייתא, שביום חמישי פותחים כהרגלם.
שנינו במשנה: עָבְרוּ אֵלָיו – התעניות האחרונות, ולא נענו, ממעטין במשא ומתן ובכנין ובנשיעה.
הגמרא מביאה ברייתא המגבילה איסורים אלו: תנא, מה שאמרו שממעטים בכנין לא אמרו כן אלא לגבי כנין של שמחה, אך בנין שצריך לו מותר. כמו כן מה שממעטים בנשיעה הוא רק בנשיעה של שמחה. מבארת הברייתא, אי זהו כנין של שמחה, זה הבונה בית חתנות לבנו – לעשות בו חופתו. אי זו היא נשיעה של שמחה, זה הנשע אגון ורנן של מלכים – אילנות גדולים לטייל תחתיהם, דרך המלכים.
שנינו במשנה, שאם התענו ולא נענו, ממעטים להתעסק בדברים של שמחה ובשאלת שלום בין אדם לחבירו. הגמרא מביאה ברייתא בפרטי האיסור: תנו רבנן, חברים – תלמידי חכמים, אין שאלת שלום ביניהן כלל, אך עמי הארץ ששואלין להם שלום, תלמידי החכמים מחזירין להם שלום בשפה רפה ובכבוד ראש, והתירו זאת כדי שלא יגרום הדבר איבה. וכן – תלמידי החכמים מתעטפים בטלית ויושבין בפאכלים ובמנדן, בכני אדם הנזופין למקום ואין תפילתם נענית, וכך ניהגו עד שירחמו עליהם מן השמים וירדו גשמים.
אגב העיסוק בתפילות שלא נענו, הגמרא מביאה דברים שאין לעשותם אלא אם יודעים שיענו: אמר רבי אלעזר, אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו בפני הציבור ולהתפלל על צרתם, שמא לא תיענה תפילתו ויחרפוהו שלא נענה משום שאינו ראוי, אלא אם כן יודעים בו שהוא נענה ביהושע בן נון, שנפל על פניו אחר מפתל ישראל במלחמת העי ונענה, שנאמר (יהושע ט) 'ויאמר ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך'.
ואמר רבי אלעזר, אין אדם חשוב רשאי להגיד שק על צרת הציבור, שמא לא יענה ויחרפוהו, אלא אם כן יודעים בו שהוא נענה ביהורם בן אחאב, שלבש שק והתענה על רעב שהיה בימיו כמו שנאמר (מלכים ב' ו) 'ויהי בשמוע המלך את דברי האשה ושאלה את בנה מנחם הרעב ויקרב את בנדי ויהו עובר על החוקה וירא העם והנה השק על בשרו' וגו', ועל אף שהיה רשע נתקבלה תפילתו, כנאמר (שם טו) 'ויהי סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל'.
ואמר רבי אלעזר, לא חבל נענים בקריעה, ולא חבל נענים בנפילה, שמשה ואהרן נענו מיד בנפילה, ואילו יהושע וכלב שלא היו חשובים כמותם, לא נענו אלא בקריעה. משה ואהרן מצאנו שנענו בנפילה, דכתיב אחר חטא המרגלים (במדבר יד) 'ויפול משה ואהרן על פניהם'. ואילו יהושע וכלב בקריעה, דכתיב באותו מעמד (שם יד) 'ויהושע בן נון וכלב בן יפנה וגו' קרעו בגדיהם. מתקין לה (מקשהו) רבי זירא, ואיתבא ויש אומרים שמקשה זאתו רבי שמואל בר נחמני, אי הוה כתיב בפסוק 'יהושע' בלא וא', היינו אומרים בדרבנא, שיהושע נענה רק בקריעה. אך השתא דכתיב 'ויהושע' עם וא', שמעשה שהא והא עבד – זה וזה עשה, כלומר מלבד שנפל על פניו שמשה ואהרן הוסיף גם לקרוע את בגדיו.
ואמר רבי אלעזר, לעתיד לבוא כשיכנעו הגוים ויתנו כבוד לעם ישראל, לא חבל יכבדום בקריעה לפניהם, ולא חבל יכבדום בהשתחויה. אלא מלכים יכבדום בקריעה ושרים בהשתחויה. מלכים בקריעה, דכתיב (ישעיה מט ו) 'בזה אמר ה' גואל ישראל קדושו,

נור רבי יהודה נשיאה תלת [שלש] עשרה תעניות על הציבור, כסדר התעניות על עצירת הגשמים, ולא איעני – לא נשענו מאותה צרה. כבר למינו מפי – חשב לגזור תעניות נוספות. אמר ליה רבי אמי, תר אמרו חכמים אין מפרחין את הצבור יותר מדאי, ואין גוזרים יותר משלש עשרה תעניות.
אמר רבי אבא בר רבי חייה בר אבא, רבי אמי דעבד – שאמר כן, לנרמיה הוא דעבד – לטובת עצמו עשה זאת, שלא רצה להתענות. אלא חבי אמר רבי חייה בר אבא אמר רבי יוחנן, לא שנו שאין גוזרים יותר משלש עשרה תעניות אלא לגבי עצירת גשמים, אבל לשאר מיני פורעניות מתענין והולכין עד שיגענו מן השמים.
הגמרא מביאה ברייתא ברבי יוחנן: תנא נמי חבי – שנינו כן בברייתא, בשאמרו להתענות שלש תעניות ראשונות ואמצעיות, וכן בשאמרו להתענות אחריהן שבע תעניות נוספות, לא אמרו מניינים אלו אלא לגבי עצירת גשמים, אבל לשאר מיני פורעניות מתענין והולכין עד שיגענו.
שואלת הגמרא: למה תיהי תיובתיה דרבי אמי – שמא נאמר שתהיה מבריתא בדין בני מקומות הזקוקים לגשמים בימות החמה, תענית אין לגזור יותר. משיבה הגמרא: אמר לך רבי אמי, תנא היא – מחלוקת תנאים היא, ואף שבריתא זו שלא כדעתו יש תנא אחר הסובר כדעתו, דתנא, אין גוזרין יותר משלש עשרה תעניות על הצבור, לפי שאין מפרחין את הצבור יותר מדאי, דכר רבי. רבי שמעון בן גמליאל אומר, לא מן השם הוא זה – לא זה הטעם, אלא מפני שיצא זמנה של רביעה – שלאחר שבעת התעניות האחרונות חלפה כבר רוב תקופת הגשמים. הרי שלדעת רבי טעם הגבלת התעניות שייך אף בשאר פורעניות, ורב אמי נקט כמותו.
הגמרא דנה בדין בני מקומות הזקוקים לגשמים בימות החמה, היכן מבקשים זאת בתפילה: שלחו ליה בני ניונה לרבי, כגון אנן דאפילו בתקופת תמוז בעינו מיטרא חיבי נעבדי – אנשים כמותנו הזקוקים למטר בימות החמה כיצד דיננו, האם ביחידים דמיין – לפי שאין העולם זקוק לגשמים נחשבים אנו כיחידים הזקוקים להם, או כרבים דמיין – דומים אנו. ומפרשים שאלתם, ביחידים דמיין ונעלינו לבקש את הגשמים בשומע תפלה כיחיד השואל צרכיו, או כרבים דמיין, ויש לנו לבקשם ככרבת השנים כבימות החורף. שלח ליה רבי, ביחידים דמייתו ובקשו זאת רק בשומע תפלה. קושיא על פסיקתו של רבי: מיתיבי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, אמר רבי יהודה, אימתי סדר קביעת התעניות על עצירת גשמים הוא כפי שנשנה במשנה, בזמן שהשנים בתקין – שהקציר ביסוד והוריעה בחשון, וישראל שריון על אדמתו בארץ ישראל שעונות השנה קבועות בה בסדר זה. אבל בזמן הזה שאין ישראל בארצם, ואין עונות השנה קבועות במקומותיהם, חבל לפי השנים – שאם היא שנה שחונה וצריכה הרבה גשמים, יקדימו להתענות, ואם אינה זקוקה למטר גם בזמן הכתוב במשנה לא יתענו, והכל לפי המקומות – שבמקומות הזקוקים למטר אף בימות החמה יתענו, וחבל לפי הזמן, ומכך שגוזרים עליהם תעניות ציבור מוכח שנחשבים כציבור, ומדוע הורה להם רבי לבקש בשומע תפלה.
אמר ליה, מתניתא רמית עליה דרבי – וכי מקשה אתה מבריתא על רבי, הלא רבי עצמו תנא הוא, ופליג – וחולק על ברייתא זו.
שואלת הגמרא: מאי הוה עילה – מה נשאר להלכה. רב נחמן אמר, מקומות הזקוקים למטר בקיץ מבקשים זאת ככרבת השנים. רב ששת אמר, בשומע תפלה. מסיקה הגמרא: והלכתא – ההלכה היא שמבקשים בשומע תפלה.
שנינו במשנה לגבי פתיחת החנויות בשבעת התעניות האחרונות, שביום שני, מין – פותחים דלתותיהן מעט עם השקפה לצורך סעודת הלילה. וביום חמישי מותר למכור בהן כל היום מפני כבוד השבת הסמוכה, שיוכלו לקנות מזון לצורכה.
איכא לאו – הסתפקו בני הישיבה, חיבי קתני – כיצד יש לקרוא את המשנה ולפרשה, האם כוונתה שבשני מין רק עם השקפה, ובחמישי מין כל היום מפני כבוד השבת. או דילמא – שמא כך

35 שליח ציבור וכן ורנן בתפילה, ויש לו בנים שצריך לפרנסם, וביתו
36 ריקם – אין לו במה לפרנסם, כדי שיהא לבו שלם בתפילה, שמתוך
37 שנפשו עגומה עליו הוא מכוון יותר, ואומר לפניו בחזרת
38 התפילה עשרים וארבעה ברכות. שמונה עשרה ברכות שמתפללים
39 בכל יום, ומוסיף עליהן אחרי ברכת 'ראה נא בעניני עור עש'
40 ברכות, ואילו הן: א.ב. פסוקי זכרונות ושופרות, כבתפילת מוסף
41 של ראש השנה. ג. מזמור (תהלים קכ) 'אל ה' בצרתה לי קראתי
42 ויענני'. ד. מזמור (שם קכא) 'אשא עיני אל ההרים'. ה. מזמור (שם קל)
43 'ממעמקים קראתיך ה' ו. מזמור (שם קכ) 'תפלה לעני כי יענה'.
44 וחותם כל ברכה בשם כמבואר להלן.
45 רבי יהודה אומר, לא היה צריך לומר בברכות הראשונות פסוקי
46 זכרונות ושופרות, אלא אומר תחיתן פרשת 'עב כי יהיה בארץ
47 דבר כי יהיה וגו' (מלכים א' ח לידג), ופרשת 'אשר היה דבר ה' אל
48 ירמיהו על דברי הנבירות וגו' (ירמיהו יד אט).
49 ואומר חותמיתן – חתימת הברכות מעניינים וכדלהלן, על הברכה
50 הראשונה שהיא ברכת 'ראה נא בעניני' ואינה כלולה בששת
51 הברכות שהוסיפו, לפי שאינה תוספת ברכה שלימה, לאחר
52 שמוסיף ומזכיר מענין העקידה הוא אומר, מי שענה את אברהם
53 בחר הפוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך
54 אתה ה' גואל ישראל. על הברכה השנייה הפותחת בפסוקי זכרונות,
55 הוא אומר בסיומה, מי שענה את אבותינו על ים סוף, הוא יענה
56 אתכם וישמע קול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות.
57 על הברכה השלישית הפותחת בפסוקי שופרות הוא אומר, מי
58 שענה את יהושע בנגל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום
59 הזה, ברוך אתה ה' שומע תרועה. על הברכה הרביעית הפותחת
60 במזמור 'בצרתה לי קראתי ויענני' הוא אומר, מי שענה את שמואל
61 במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך
62 אתה ה' שומע צעקה. על הברכה החמישית הפותחת במזמור 'אשא
63 עיני אל ההרים' הוא אומר, מי שענה את אליהו בחר הנבטל הוא
64 יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' שומע
65 תפלה. על הברכה הששית הפותחת במזמור 'ממעמקים קראתיך
66 ה' הוא אומר, מי שענה את יונה ממעי הדג הוא יענה אתכם וישמע
67 בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' העונה בעת צרה. ועל
68 הברכה השביעית ושישית מהברכות הנוספות הפותחת במזמור
69 'תפילה לעני' הוא אומר, מי שענה את דוד ואת שלמה בנו
70 בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך
71 אתה ה' המרחם על הארץ.
72 המשנה מביאה מעשה בענין תפילה בתענית: מעשה

1 לבה נפש למתעב גוי לעבד משלים מלכים וראו וקמו' – ישראל
2 הבזויים ומתועבים על ידי הגויים ועבדים מושלים בהם, לעתיד
3 לבא יראום מלכים ויקומו לקראתם. ושרים בהשתחויה, דכתיב
4 בהמשך הפסוק 'שרים וישתחו'.
5 מתקנה לה – הקשה רבי וירא, ואיתימא ויש אומרים שמקשה זאת
6 רבי שמואל בר נחמני, אי היה כתיב – אם היה כתוב '(ו)שרים
7 ושתחו', כדקאמר – האמת כדברך, אך השתא (עתה) דכתיב
8 'שרים וישתחו' עם האות וא"ו, משמע שעושים זאת בנוסף לקימה
9 המפורשת בתחילת הפסוק, והא וקא עבד – זה וזה עושים, קמים
10 ומשתחוים.
11 אמר רב נחמן בר יצחק, אף אני אומר דורש בענין, שלעתיד לבא
12 לא תכל יזכו לאורה ולא תכל יזכו לשמחה, אלא צדיקים יזכו
13 לאורה, וישירים החשובים מהם יזכו לשמחה. צדיקים לאורה, דכתיב
14 (תהלים צו יא) 'אור ורע לצדיק'. ולישרים שמחה, דכתיב בהמשך
15 הפסוק 'ולישירי לב שמחה'.

הדרן עלך מאימתי

פרק שני – סדר תעניות ביצר

16 בפרק זה יבוארו ענייני וסדר תפילות שבעת התעניות האחרונות
17 שתיקנו חכמים על עצירת גשמים, אלו תעניות מתעניים כהנים
18 העובדים במקדש, ובאלו ימים ראוי לקבוע תעניות ציבור.

משנה

21 המשנה מבארת את סדר היום בתעניות האחרונות: סדר תעניות
22 ביצר, מוציאין את התיבה – ארון הקודש עם ספר התורה לרחוקה
23 של עיר, ונותנין אפר מקלה – אפר שריפה על גבי התיבה ובראש
24 הנשיא ובראש אב בית דין, וכן כל אחד ואחד נותן בראשו.
25 הוקן שבהן אומר לפניו דברי בבושין – דברים הכובשים את הלב,
26 להחזירם בתשובה. וכך אומר, אחינו, לא נאמר באנשי יגוה לאחר
27 שהתענו ושובו מדרכם הרעה 'וירא אלהים את שקם ואת תעניתם',
28 אלא כך נאמר (יחזקאל ג י), 'וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם
29 הרעה', הרי שעיקר הדבר הגורם לביטול הגזירות הוא החלטת
30 האדם בליבו לחזור בתשובה, ואין התענית אלא הכנה לתשובה.
31 ובקבלה הוא אומר – וכן אומר הכתוב בנביאים (יזאל ב יג), 'וקרעו
32 לבבכם ואל בגדיכם ושובו אל ה' אלהיכם'.
33 לאחר שסיים הוקן דבריו עמדו בתפלה, והיו מורידין לפני התיבה
34

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג סיון, תשי"ח

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

...במ"ש שעדיין לא מצא משרה וכו' - כבר ידוע דעתי שכל אלו המסוגלים ומוכשרים לזה,

צריכים לנצל כשרונותיהם דוקא בשטח החינוך על טהרת הקדש ובעפר בתקופתנו ובאה"ק ת"ו אשר
עיני ה"א בה מראשית השנה ועד אחרית שנה, ומהנכון וטוב שיבוא בדברים עם הנהלת הרשת אשר
באה"ק ת"ו בהנוגע למשרה באחד בתי ספר החבדי"ם והשי"ת יצלחו.

תענית. מאימתי – פרק ראשון דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמא רש"י

1 **אור** זרוע לצדיק ולירשי לב שמחה – פירוש: ואין לומר בדלעיל ולירשי האו והאי שמחה
2 ואורה, אם כן דאמרינן דלירשי לב קאי אהא דלעיל – כמו כן אמרינן דצדיקים קאי
3 אהא דאתתיה, כיון דסמוך צדיק לירשי לב, ובדואר יש הפרש בין זה לזה. דאם לא כן –
4 לערבינהו ולכתוב "לצדיקים ולירשי לב אורה ושמחה". אבל ההיא דלעיל לא הוו מלכים
5 וירשי כי הדדי, אלא יראו וקמו ביניהו, וכמו
6 יראו וקמו, דהוי קודם שרים, קאי על מלכים
7 דלעיל – קאי נמי אירשי דכתיב אבתריה. אבל
8 חבא אין לפרש אלא אור זרוע לצדיקים ולירשי
9 לב שמחה.

הדרן עלך מאימתי

הכל לשמחה, צדיקים לאורה, וירשי לשמחה. צדיקים לאורה, דכתיב: "אור זרע לצדיק",
ולירשי שמחה, דכתיב: "ולירשי לב שמחה".

הדרן עלך מאימתי

1 **משנה** סדר תעניות פיצה, מוציאין את התיבה לרחובת של עיר, וגו' ונתנין אפר מקלה על
2 גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין, וכל אחד ואחד נותן בראשו. ה' ונתנין
3 שפון ואומר לפניהו דברי כבושין אחינו, לא נאמר באנשי גינה 'ורא אלהים את שקם ואת
4 תעניתם, אלא (יונה ג') 'ורא אלהים את מעשיהם פי שבו מדרך הרעה', ובקבלה הוא
5 אומר (יואל ב ג') 'קראו לכבכם ואל בגדיכם עמדו בתפלה, מורידין לפני התיבה זקן ורגיל
6 ויש לו בנים וביתו ריקם כדי שיהא לבו שלם בתפלה, ואומר לפניהו עשרים וארבעה ברכות.
7 שמונה עשרה שכל יום, ומסוף עליהן עוד שש ואלו הן: זכרונות ושופרות, (תהלים קב)
8 'אל ה' בצרתה לי קראתי ויעני'. (שם קכא) 'אשא עיני אל ההרים'. (שם קל) 'ממעמקים
9 קראתיך ה'. (שם קכ) 'תפלה לעני כי יעטף'. רבי יהודה אומר, לא היה צריך לומר זכרונות
10 ושופרות, אלא אומר תחתיהן 'עב פי יהיה בארץ דבר פי יהיה' (מלכים א' ח לדנג) 'אשר
11 היה דבר ה' אל ירמיהו על דברי תפלות' (ירמיהו יד אט) ואומר חתמיהן על הראשונה
12 הוא אומר, מי שענה את אברהם בחר המורה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום
13 הנה, ברוך אתה ה' גואל ישראל. על השניה הוא אומר מי שענה את אבותינו על ים סוף,
14 הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם היום הנה, ברוך אתה ה' זוכר תשפחות. על
15 השלישית הוא אומר, מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם
16 היום הנה, ברוך אתה ה' שומע תרועה. על הרביעית הוא אומר, מי שענה את שמואל
17 במצפה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, ברוך אתה ה' שומע צעקה. על
18 החמישית הוא אומר, מי שענה את אליהו בחר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע בקול
19 צעקתכם היום הנה, ברוך אתה ה' שומע תפלה. על הששית הוא אומר, מי שענה את יונה
20 במעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, ברוך אתה ה' העונה בעת
21 צרה. על השביעית הוא אומר, מי שענה את דוד ואת שלמה בנו בירושלים, הוא יענה
22 אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הנה, ברוך אתה ה' המרחם על הארץ. מעשה
23 בימי

הדרן עלך מאימתי

1 לכוז נפש למתעב נוי לעבר מושלים – ישראל הבזים ומתועבים ועבדים מושלין בהן.
2 ולא הכל בקיפה – לקראת ישראל לעתיד לבא 'מלכים יראו וקמו שרים וישתחו'. הכי
3 גרסינן: לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה דכתיב אור זרוע לצדיק ולירשי לב שמחה –
4 ישרים לשמחה, דירשי עדיפי מצדיקים.

מתני'

5 סדר תעניות כיצד בו: אפר מקלה.
6 אפר ממש ולא עפר אפר סתם הוא
7 עפר דכשם שאפר קרוי עפר דכתיב (במדבר יט)
8 מעפר שרפת החטאת כך עפר קרוי אפר סתם
9 והיינו דקתני אפר מקלה אפר שריפה אי הוה
10 תני אפר סתם הוה משמע עפר ואפר מקלה גנאי
11 יותר מעפר סתם ובגמרא מפרש מאי טעמא
12 נותנין אותו: כבושין. לשון עצירה כמו מכבש
13 בלע"ז פריש"א שכוושין את הלבבות להחזירם
14 למוטב ואלו הן דברי כבושין אחינו בו: ובקבלה.
15 שהנביא מצוה לישראל (עמדו בתפלה) והקשה
16 תוספות מאן דהו מאי שנת בהאי קרא דכתיב
17 בינה וירא האלהים את מעשיהם וגו' ולא קרי
18 ליה דברי קבלה ובדאי קרא דוקרעו לכבכם קרי
19 ליה קבלה ופריק איהו כל מקום שהנביא מצוה
20 ומודיע ומזוהר את ישראל קרי ליה קבלה ובכל
21 דוכתא דלא איתפקד נביא כי האי וירא
22 האלהים שהוא כמספר והולך דילין מיניה אגב
23 אורחיה מילתא לא קרינן ליה קבלה: ברחוב
24 של עיר. בגלוי וכי הק דאמרינן במסכת מגילה
25 (דף כה) בני העיר שמכור רחובה של עיר והתם
26 מפרש בהדיא אומר ר' זירא הואיל והעם
27 מתפללים בו בתעניות ובמעמדות: ורגיל. רגיל
28 להתפלל ותפלות שגורה בפיו ולא יטעה שכל
29 חזן שטועה סימן רע לשולחיו: וביתו ריקם.
30 משמע דהוא עני ואין לו מזוהר בביתו ובגמרא
31 מפרש טעמא אחרינא וגופו נקי מעבירות שלא
32 חטא ולא יצא עליו שום שם רע בשום עבירה
33 בו: זכרונות ושופרות. כל הפסוקים שאומרים
34 בראש השנה: אל ה' בצרתה לי בו. כולן הן
35 מזמורים: ואומר חתמיהן. על כל פרשה ופרשה
36 אחר זכרונות חתמיהן וזכרונות ואחר שופרות
37 חתמיהן שופרות וכן אחר כולם מעין הפרשה
38 כדמפרש ואזיל: על הראשונה. בפעם ראשונה
39 הוא אומר מי שענה לאברהם כי בגואל ישראל
40 היה מתחיל להאריך והולך ואומר לכולן שש
41 ברכות: על השניה. זו היא ברכה ראשונה של
42 שש ברכות כדאמרינן בגמרא והיאך דגואל
43 ישראל זו היא ברכה עצמה של שמונה עשרה
44 ואינה מאותן שש אלא שבה היה מתחיל
45 להוסיף ולהאריך על הזכרונות הוא אומר וזכר
46 הנשכחות ועל השופרות שומע תרועה והיא שניה למנינה ועל אל ה' בצרתה לי והיא שלישית למנין שש שומע צעקה שלישית וכן כולן: ומי שענה את אבותינו על ים סוף. לפיכך
47 אומרה בזכרונות לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים ונתיאשו מן הגאולה וזכרם המקום וגאלם דכתיב (שמות ו) ואזכור את בריתי: ובשופרות היה אומר מי שענה את
48 יהושע בגלגל. לפי שענה בשופרות ביריחו והוה בעוד שהיו ישראל בגלגל: ואליהו בחר הכרמל. כנגד אשא עיני אל ההרים וכן כולן לפי ענין המזמורים אליהו נענה בחר הכרמל מעין
49 אשא עיני אל ההרים ושמואל במצפה דכתיב קראי ומעין אל ה' בצרתה לי: פסעי דהנה. מעין ממעמקים קראתיך ה' ועונה בעת צרה שכן כתיב בינה קראתי מצוה לי (יונה ב)
50 ובשמואל כתיב וזעק אל ה' (שמואל א ו) ובאליהו כתיב (מלכים א יח) עניי זו תפלה ועל השביעית. מפרש בגמרא מאי שביעית מי שענה דוד ויהי רעה בימי דוד שלש שנים שנה
51 אחר שנה (שמואל ב כא): ושלמה. כשהכניס הארון לבית קדש הקדשים אי נמי רעב כי יהיה בארץ וגו' (מלכים א ח) ולפיכך חותם מרחם על הארץ שהן התפללו על ארץ ישראל
52 ותפלה לעני כי יעטוף על דוחק גשמים נופל וכתבי ביה (שם) בהעצר שמים: בימי רבי חלפתא בצפורי. אבוי של רבי יוסי דאמרינן בסנהדרין (דף לב) אחר רבי יוסי בצפורי ואחר רבי
53 חנניא בן תרדיון ביסבני:

1 ואפילו בקמייטא – כלומר ואפילו בשלש תעניות הראשונות ובשלש שניות קאמר
2 במתניתין מוציאין את התיבה לרחובת של עיר ואומר עשרים וארבע ברכות
3 כו'. ורמניהו, וחתניא: ראשונות ושניות נבנסין כו', פירשו: ומתפללין בה בדרך כל השנה
4 כולה, כלומר: שיאמר שמונה עשרה ברכות בדרך שמתפללין כל השנה. וקשה: והא לעיל
5 בפרק קמא (ג.ב.) קאמרין אין בין שלש תעניות
6 שניות לשלש ראשונות אלא שבאלו מתפללין
7 ומותרין בעשיית מלאכה, ובאלו אסורין בעשיית
8 מלאכה. הא לענין עשרים וארבעה – זה וזה שוין,
9 דבין הראשונות בין באמצעיות דיו אומרים
10 עשרים וארבעו ועוד קשה, דאמרין לעיל:
11 ואיבעית אימא באמצעיות נמי לא מצלו עשרים
12 וארבע, ואמאי לא מייית לה סיעא מזה דהכא?
13 ויש לומר: דהא דקאמר הכא ומתפללין בדרך כל
14 השנה לאו בעשרים וארבע ברכות קאמר, אלא
15 קאמר שמתפללין בדרך כל השנה, שלא היו
16 מוציאין את התיבה לרחובת של עיר.
17 ונותנין אפר על גבי כו' – ואותו אפר היו
18 מעצם אדם, שהרי הוא האפר היו
19 לזכרון העקידה, ובעקידה היה עצמותו
במקום

14 אומרים: שלש תעניות הראשונות, אלו ואלו לא היו מתעניין כלל. שלש שניות, אנשי משמר
15 מתעניין ולא משלימין, ואנשי בית אב לא היו מתעניין כלל. שבע אחרונות, אנשי משמר מתעניין
16 ומשלימין, ואנשי בית אב מתעניין ולא משלימין. אנשי משמר מותרין לשנות יין בלילות, אבל
17 לא בימים. ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה. אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר
18 ומלכבש, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת. כל הכתוב במגילת תענית "דלא למספר", לפניו
19 אסור, לאחריו מותר. רבי יוסי אומר: לפניו ולאחריו אסור. "דלא להתענא" – לפניו ולאחריו
20 מותר. רבי יוסי אומר: לפניו אסור, לאחריו מותר. אין גוזרין תענית על הצבור בתחילה
21 בחמישי, שלא להפקיע השערים. אלא שלש תעניות הראשונות שני וחמישי ושני, ושלא
22 שניות חמישי שני וחמישי. רבי יוסי אומר: בשם שאין הראשונות בחמישי, קד לא שניות
23 ולא אחרונות. אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חודשים, בחנוכה, ובפורים. ואם התחילו,
24 אין מפסיקין. דברי רבן גמליאל. אמר רבי מאיר: אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין,
25 מודה היה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת. גמרא "סדר תעניות
26 כיצד מוציאין את התיבה, כו'". ואפילו בקמייטא ורמיהו: "שלש תעניות ראשונות ושניות,
27 נבנסים לבית הכנסת, ומתפללין בדרך שמתפללין כל השנה כולה. ובשבע אחרונות, מוציאין
28 את התיבה לרחובת של עיר, ונותנין אפר על גבי התיבה, ובראש הנשיא, ובראש אב בית
29 דין, וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו. רבי נתן אומר: אפר מקלה הן מביאין". אמר רב
30 פפא: כי נתן נמי מתניתין, אשבע אחרונות נתן. "ובראש הנשיא". וחדר תני: "כל אחד ואחד
31 נותן בראשו". איני והתניא: "רבי אומר: בגדולה, מתחילין מן הגדול. ובקטלה, מתחילין מן
32 הקטן. בגדולה, מתחילין מן הגדול, שגאמר: 'ויאמר משה אל אהרן, ולאעזר ולאיתמר'.
33 ובקטלה, מתחילין מן הקטן, שבתחלה נתקלל נחש, ואחר כך נתקללה חיה, ואחר כך נתקלל
34 אדם!" הא חשיבותא לדידהו, דאמרי להו: אתון חשיביתו למיבעי עלן רחמי אבולי עלמא.
35 "כל אחד ואחד נותן בראשו". נשיא ואב בית דין נמי נשקלו אינהו ונינהו בראשיהו! מאי
36 שגא דשקיל איניש אחרניא ומנח להו אפר רבי אבא דמן קסרי: אינו דומה מתבייש מעצמו
למתבייש

1 ונוטר כל הכרבה – כל אותה כרבה עצמה. הכי גרסינן: ולא עני אחריו אמן תקעו בני
2 אהרן תקעו – חזן הכנסת אומר להן על כל כרבה וכרבה, והוא השמש, ולא שלח צבור.
3 לא היינו נוהגין – שלא לענות אמן. אלא בשער מזה ובהר הכית – כלומר, בזמן שבת
4 המדקדק קים כשמתפללין בהר הבית נבנסין בדרך שער המזרח. לפי שלא היו עונים אמן
5 במקדש, בדאמרין בגמרא (ז.טז.) ואין לומר לא
6 היו נוהגין כן לתקוע אלא במקדש – דודאי
7 תוקעין בגבולות, כדמוכח בבבליה הך מסכת
8 ומסכת ראש השנה (כ.ב., כז.א.) אנשי משמר –
9 של אותה שבת, ומשלימין – שעדיין אינן
10 חמורין כל כך. ובגמרא (ז.א.) מפרש שמא חכבר
11 העבודה על אנשי בית אב, שהיו עובדין אותו
12 היום, ובאים הן לסייעם. ואם היו מתעניין – לא
13 היה להם חז לעמוד בעבודה. אנשי בית אב –
14 המשמרה מתחלקת לשבעה בתי אבות, כנגד
15 שבעת ימי השבוע, בית אב ליום. אנשי [מעמד]
16 – אחד כהנים ולוים וישראלים הקבועים
ועומדין ומתפללין על קרבן אחיהם שיקבל
17 לרצון, ועומדים לשם בשעת עבודה. דהאך
18 קרבנו של אדם קרב ודוא אינו עומד על גביו?
19 וכולהו מפרש בפרק אחרון (כו.א.) מותרין
20 לשנות יין – לאו גבי תענית אימא, אלא אנב
21 דמירי בבני משמר מייית לה. בלילות – אין
22 לחוש שמא חכבר העבודה, שהרי ראו מבערב
23 שפסקו הרקנות ולא כבדה העבודה. שביאו
24 רוב קרבנות ולא יספיקו בני בית אב של אותו
25 היום. וצריכין אלו לסייע, והרי אינן ראויין
26 לעבודה משום שכרות. אנשי בית אב אסורין
27 בין ביום ובין בלילה – לפי שהיו מעלין כל
28 הלילה אברים ופדרים שפקעו מעל המזבח. אי
29 נמי לא גמרו ביום – גמורים בלילה. אבל אנשי
30 משמר אינן צריכין לסייע בלילה להפך במזלג,
31 דבית אב יכול להספיק לבד ודיפך המערכה.
32 אסורים לספר ולכבש – משנכנסו למשמרתם,
33 כל אותה שבת, אלא מסתפרין קודם לכן,
34 וטעמא מפרש בגמרא. ובחמישי – של משמרתן
35 מותרים. דרך רוב בני אדם להסתפר בחמישי,
36 ולא בערב שבת, מפני הטוהר. כל הכתוב
37 במגילת תענית דלא למיספד – דאית יומיא
38 דלא להתענא, ומקצתהו דחמירי טפי דלא
39 למיספד. ואותן שחן חמורין ואסורים בהספד –
40 לפניו אסור בהספד, דילמא אתי למיעבד ביום
41 טוב גופיה. ולאחריו מותר – דכיון שעבר יום
42 לא חיישין. ואותן שאינן חמורין ליאסר בהספד,
43 אלא דלא להתענא בין לפניו כו'. שלא
44 להפקיע את השערים – כשרואין בעלי חניות
45 שקונין למוצאי יום חמישי שתי סעודות גדולות,
46 אחת לליל חמישי ואחת לשבת, סבורים שבא
47 רעב לעולם ומייקרים ומפקעים השער. אבל
48 משהתחילו להתענות – יודעין שאינו אלא
49 מפני התענית. בראש חודשים – דאקרי מועד.
50 ואם התחילו – שקיבלו תענית מקודם לכן,
51 ונכנס בהן ראש חדש – אין מפסיקין. דאף על
52

גב דאקרי מועד – לא כתיב ביה יום משתה ושמחה. שאין משלימין – להתענות כל היום, אלא אוכלין סמוך לערב: מגילת תענית נכתבה בימי חכמים, אף על פי שלא היו כותבין
הלכות. וחיינו דקתני "כל הכתוב במגילת תענית", כאילו היה מקרא. גמרא אפילו בקמייטא – מוציאין את התיבה? בחמיה. כי קתני נפי מתניתין – סדר תעניות כיצד – בסדר
תעניות אחרונות קא מיידי: הכי גרסינן בגמרא: ונותנין אפר על גבי התיבה. ולא גרסינן אפר מקלה. אפר שריפה עדין, משום אפרו של יצחק, כדלקמן. בגדולה – מצוה בעלמא שלא
לפורענות "ידבר משה אל אהרן ואל אלעזר וגו'. הא נמי דיהבין בראשיהו ונשיא ואב בית דין בירשא חשיבותא הוא, דאמרי להו אתון חשיביתו טפי כו'. דשקיל איניש אחרינא
כו' – דקתני: ונותנין על גבי התיבה כו' ועל ראש הנשיא כו' – דמשמע על ידי אחר. וגבי שאר כל אדם לא תני נותנין, אלא כל אחד ואחד (נוטל) כו'.

תענית דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמג

אֵלָא לעולם סדר שֵׁלשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת הוּא שְׁנֵי וְחֲמִישִׁי וְשְׁנֵי, 57
ואחר שהתענו בשני, כבר יודעים המוכרים שמרבים לקנות 58
במוצאי חמישי מפני התענית. וְשֵׁלשׁ תַּעֲנִיּוֹת שְׁנִיּוֹת אפשר 59
להתענות אף חֲמִישִׁי שְׁנֵי וְחֲמִישִׁי, שכבר יודעים המוכרים שמרבים 60
לקנות במוצאי תענית. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כִּשְׁם שְׁאֵין מתחילים את 61
הָרָאשׁוֹנוֹת בְּחֲמִישִׁי, כֵּךְ גַּם לֹא מתחילים בו את השְׁנִיּוֹת וְלֹא את 62
הָאֲחֵרוֹנוֹת, ולעולם אין מתחילים להתענות אלא ביום שני. 63
אֵין גּוֹרֵרִין תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוֹר בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים שְׁנִקְרָאִים 'מוֹעֵד', ולא 64
בְּחֻנּוּפָה וּבְפֻדִּים שֶׁהֵם מִדְּמִיִּים טוֹבִים הַכְּתוּבִים בְּמַגִּילַת תַּעֲנִיּוֹת. 65
וְאֵם הַתְּחִילוּ את סדרת התעניות קודם שבאו ימים אלו, ואחת 66
התעניות חלה בהם, אֵין מְסַסִּיקִין להתענות, ומתענים אף ביום זה, 67
דְּכָרִי רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל. אָמַר רַבִּי מֵאִיר, אֵף עַל פִּי שְׁאָמַר רַבֵּן גְּמִלְיָאֵל 68
שֶׁאֵם הַתְּחִילוּ אֵין מְסַסִּיקִין, מוֹדֵה הִיָּה שְׁאֵין מְשַׁלְּמִין את התענית 69
בַּיָּמִים אֵלּוּ עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, אֵלָא אוֹכְלִים בָּהֶם סִמּוּךְ לִשְׁקִיעַת 70
הַחֲמָה. וְכֵן הָדִין לִגְבִי תַּשְׁעָה בָּאֵם שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת 71
שְׁאוּכְלִים סִמּוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחֲמָה, שֶׁאֵין זֶה מַכְבּוֹד הַשַּׁבָּת לַהֲכַנִּיסָה 72
כִּשְׁהוּא רַעַב. 73

גמרא

שְׁנִיּוֹ בַּמִּשְׁנָה: סֵדֶר תַּעֲנִיּוֹת בִּיצֵה, מוֹצִיאִין אֶת הַתִּיבָה ב' לַרְחוּבָה 75
שֶׁל עִיר. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: הֲאֵם אֵבֶן כֵּךְ עוֹשִׂים בְּכָל סִדְרֵי הַתַּעֲנִיּוֹת, 76
וְאִפְּלוּ בְּקִמְצֵיתָא – בְּשֵׁנֵי הַסִּדְרִים הָרָאשׁוֹנִים. וְרִמְיָנָהּ, שְׁנִיּוֹ 77
בְּבֵרִיתָא, בְּשֵׁלשׁ תַּעֲנִיּוֹת רָאשׁוֹנוֹת וְשְׁנִיּוֹת נִכְנָסִים לְבֵית הַנִּכְנָסִת 78
וּמִתְפַּלְּלִין בְּדֶרֶךְ שְׁמִתְפַּלְּלִין כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלָה, וּבִשְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת 79
אֲחֵרוֹנוֹת מוֹצִיאִין אֶת הַתִּיבָה – אֶרֶון הַקּוֹדֵשׁ לַרְחוּבָה שֶׁל עִיר, 80
וְנֹתֵנִין אֹפֶר עַל גְּבִי הַתִּיבָה וּבְרָאשׁ הַנִּשְׂאִי וּבְרָאשׁ אֵבֶן בֵּית דִּין, וְכָל 81
אֶחָד וְאֶחָד מֵהַצִּיּוֹר נוֹטֵל אֹפֶר וְנֹתֵן בְּרָאשׁוֹ. רַבִּי נָתָן אָמַר, אֹפֶר 82
מְקַלָּה – אֹפֶר שְׂרִיפָה הֵן מְבִיאִין, לְהַזְכִּיר אֶפְרַי שֶׁל יִצְחָק. מְבֹאֵר 83
שֶׁאֵין מוֹצִיאִים את הַתִּיבָה אֵלָא בִּשְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת אֲחֵרוֹנוֹת. 84
מֵתַרְצַת הַגִּמְרָא: אָמַר רַב פֶּסָא, כִּי תֵּנִן נְמִי מִתְּנִיתִין – גַּם הַסִּדֵּר 85
הַשְּׁנִי בַּמִּשְׁנָתָנּוּ, אֲשַׁבַּע אֲחֵרוֹנוֹת תֵּנִן – עוֹלָה רַק עַל שְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת 86
אֲחֵרוֹנוֹת. 87
שְׁנִיּוֹ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁתְּחִילָה נֹתֵנִים אֹפֶר עַל הַתִּיבָה, וְאַחֲרָיִם מִכֵּן בְּרָאשׁ 88
הַנִּשְׂאִי וְאֵבֶן בֵּית דִּין, וְהָדֵר תֵּנִי – וְרַק אַחֲרַיִם כֵּךְ כְּתוּב שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד 89
(נוֹטֵל וְ)נֹתֵן בְּרָאשׁוֹ. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵינִי – הֲאֵם אֵבֶן זֶה הַסִּדֵּר 90
הַנּוֹבֵן, (וְהַתֵּנִן) [וְהַתֵּנִינָא], רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּגִדּוּלָה – בְּסֵתָם מִצּוּחַ שְׁאִינָה 91
לְפֹרַעַנוֹת, מִתְחִילִין מִן הַגִּדּוּל, וּבְקִלְלָה – בְּדַבְרֵים שֶׁל פֹּרַעַנוֹת 92
מִתְחִילִין מִן הַתֵּנִי. בְּגִדּוּלָה מִתְחִילִין מִן הַגִּדּוּל, שְׁאָמַר (וּקְרָא י') 93
'וְאָמַר מֹשֶׁה אֶל אֱהֲרֹן וְאֶל־עֲזָרָה וְלֵאמֹר, בְּנֵי, רֵאשִׁיכֶם אֵל 94
תִּפְרָעוּ, הִרִי שְׁבַסְתֶּם מִצּוּחַ מִזְכִּיר את אֱהֲרֹן לִפְנֵי בְנָיו. וּבְקִלְלָה 95
מִתְחִילִין מִן הַתֵּנִי, (דָּאֵמַר מַר) שֶׁהִרִי בְּתַחֲלָה נִתְקַלֵּל הַנֶּחֱשׁ, וְאַחֲרַיִם 96
כֵּךְ נִתְקַלֵּל הַחֵה, וְרַק אַחֲרַיִם כֵּךְ נִתְקַלֵּל אֲדָם (בְּרָאשִׁית א'). הִרִי שְׁבַקֵּלָה 97
מִתְחִילִים מִהֶקְטָן, וּמִדּוּעַ בְּנִיתָן הָאֹפֶר הָאֵם עַל פֹּרַעַנוֹת 98
מִתְחִילִים מִהַחֲשׁוּבִים. מֵתַרְצַת הַגִּמְרָא: הָאֵם חֲשִׁיבוֹתָא לְדִידָהּ – 99
נִתְנָת הָאֹפֶר בְּרָאשׁ דְּכֵר חֲשִׁבוֹתָּהּ הִיא לָהֶם, דָּאֵמַר לָהּ – 100
שְׁכֵאלוּ אוֹמְרִים לָהֶם, אֲתוֹן חֲשִׁיבוֹתָּהּ לְמִיבְעֵי עֲלֹן רַחֲמֵי אֲבִילִי 101
עֲלָמָא – אֲתָם חֲשׁוּבִים לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל כָּל הָעוֹלָם. 102
שְׁנִיּוֹ בַּמִּשְׁנָה, שְׁנוֹתֵן אֶחָד מֵהֶם אֹפֶר עַל רֹאשׁ הַנִּשְׂאִי וְאֵבֶן בֵּית 103
דִּין (כָּל אֶחָד וְאֶחָד (נוֹטֵל וְ)נֹתֵן בְּרָאשׁוֹ. אָמַר רַב אֲדָא) וְכָל אֶחָד 104
וְאֶחָד (נוֹטֵל וְ)נֹתֵן לְעֶצְמוֹ בְּרָאשׁוֹ. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: נִשְׂאִי וְאֵבֶן בֵּית 105
דִּין נְמִי נִשְׁקָלוּ אִינְהוּ וְנִינְחוּ בְּרָאשֵׁיהֶן – אֵף הֵם יִטְלוּ וְיִנְחוּ לְעֶצְמָם, 106
וּמֵאִי שְׁנָא דְשִׁקְלִי אִינִישׁ אֲחֵרִינָא וּמִנָּה לָהּ – מִדּוּעַ שׁוֹנִים הֵם 107
שְׁאֵדָם אַחֲרָיִם נֹתֵן בְּרָאשָׁם. 108
מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אָמַר רַבִּי אָבָא דְמֵן קֶסְרִי, אֵינִי דוֹמָה אֲדָם חֲשׁוֹב 109
הַמִּתְבַּיֵּשׁ מִעֲצָמוֹ 110

כִּימִי רַבִּי חֲלַפְתָּא וְרַבִּי חֲנִנְיָא בֶּן תְּרִדְיוֹן, שְׁעָבַר אֶחָד לִפְנֵי הַתִּיבָה 1
בַּתַּעֲנִיּוֹת צִיּוֹר, וְנָסַר אֶת הַכְּרֵכָה כּוֹלָה – בִּרְכַּת 'גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל', וְלֹא 2
עָנָה אֲחֵרָיו אָמֵן, אֵלָא בִּירוֹךְ שֶׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. לֹאֲחֵר 3
מִכֵּן הַכְּרִיז הַשֵּׁמֶשׁ תַּקְעוּ כְּהִנֵּנִים (!) תַּקְעוּ, וְהוֹסִיף וְאָמַר מִי שֶׁעָנָה 4
אֶת אֲבִירָהּ אֲכִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל 5
צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, וְתַקְעוּ הַכְּהֵנִים תַּקִּיעָה תְּרוּעָה וְתַקִּיעָה. לֹאֲחֵר 6
מִכֵּן אָמַר הַשְּׁלִיחַ צִיּוֹר בִּרְכַּת זְכוּרוֹנוֹת, וּבִסְיוּמָה שׁוּב הַכְּרִיז 7
הַשֵּׁמֶשׁ תְּרִיעוּ בְּנֵי אֱהֲרֹן הָרִיעוּ, וְהוֹסִיף וְאָמַר מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבִירָתוֹ 8
עַל יוֹם סוֹף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע בְּקוֹל צַעֲקַתְכֶם הַיּוֹם הַזֶּה, 9
וְתַקְעוּ הַכְּהֵנִים תְּרוּעָה תַּקִּיעָה וְתִרְוּעָה. וְכֵךְ הַכְּרִיז בְּסִיּוֹם כָּל 10
בִּרְכָה מִהַבְּרָכוֹת הַנוֹסְפוֹת, כִּשְׁבֹּאֲחַת אוֹמַר תַּקְעוּ, וּבִשְׁנִיָּה הָרִיעוּ. 11
וּבִשְׁלִישִׁי הִדְבֵּר אֲצֵל חֲכָמִים אָמַר, לֹא הִיָּינוּ נֹהֲגִין בֶּן וְשִׁלָּה לַעֲנוֹת 12
אֲמֹן אֵלָא בְּשַׁעַר מוֹרָה וּבְהַר הַבֵּית – בּוֹמָן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים 13
וּנְכַסִּים לְהַתְפַּלֵּל בְּהַר הַבֵּית דֶּרֶךְ שַׁעַר מִרְחָה, לִפִּי שֶׁאֵין עוֹנִים אֲמֹן 14
בַּמִּקְדָּשׁ, אֵךְ בְּשֹׂאֵר הַמִּקְדָּמוֹת עוֹנִים אֲמֹן. 15
הַכְּהֵנִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִחְלָקוּ לִכ"ד מִשְׁמֵרוֹת, כָּכֵל שְׁבוּעַ עֶבֶד 16
מִשְׁמֵר אֶחָד, מִשְׁמֵר עֲצָמוֹ נִחְלָק לִשְׁבַעַה בְּתִי אֵבֶן שְׁכָל אֶחָד עֶבֶד 17
יוֹם אֶחָד מֵימֹת הַשְּׁבֻעָה. הַמִּשְׁנָה מְבֹאֵרֶת אֵם חֲיִיבִים הֵם לְהַתַּעֲנוֹת 18
בַּתַּעֲנִיּוֹת צִיּוֹר הַחֲלִים בּוֹמָן עֲבוּדָתָם: בְּשֵׁלשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת, 19
אֲנִישֵׁי מְשִׁמֵּר הָעוֹבְדִים בַּמִּקְדָּשׁ בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעַ אֵךְ לֹא בְּיוֹם הַתַּעֲנִיּוֹת 20
עֲצָמוֹ, מִתְּעַנִּין מִקְצַת הַיּוֹם וְלֹא מְשַׁלְּמִין עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, שְׁמֵא 21
תַּכְבֵּד עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת עַל הָעוֹבְדִים בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְיִצְטָרְכוּ אֵלּוּ 22
לְסִייעֵם, וְאֵם יִתְעַנּוּ לֹא יִהְיֶה לָהֶם כָּח לְעִמּוּד בַּעֲבוּדָה. וְאֲנִישֵׁי בֵּית 23
אֵבֶן הָעוֹבְדִים בַּמִּקְדָּשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם, לֹא הִיוּ מִתְּעַנִּין כָּלֵל מִפְּנֵי טוֹרַח 24
הָעֲבוּדָה. בְּשֵׁלשׁ תַּעֲנִיּוֹת הַשְּׁנִיּוֹת הַחֲמוּרוֹת יוֹתֵר, אֲנִישֵׁי מְשִׁמֵּר 25
מִתְּעַנִּין וּמְשַׁלְּמִין עַד סוֹף הַיּוֹם, וְאֲנִישֵׁי בֵּית אֵבֶן הָעוֹבְדִים בְּאוֹתוֹ יוֹם 26
מִתְּעַנִּין, וְלֹא מְשַׁלְּמִין עַד סוֹף הַיּוֹם. אֵךְ בִּשְׁבַע תַּעֲנִיּוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת 27
הַחֲמוּרוֹת יוֹתֵר, אֵלּוּ וְאֵלּוּ – אֲנִישֵׁי מִשְׁמֵר וְאֲנִישֵׁי בֵּית אֵבֶן, מִתְּעַנִּין 28
וּמְשַׁלְּמִין, דְּכָרִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, בְּשֵׁלשׁ תַּעֲנִיּוֹת 29
הָרָאשׁוֹנוֹת, אֵלּוּ וְאֵלּוּ – בֵּין אֲנִישֵׁי מִשְׁמֵר וּבֵין אֲנִישֵׁי בֵּית אֵבֶן, לֹא הִיוּ 30
מִתְּעַנִּין כָּלֵל. בְּשֵׁלשׁ תַּעֲנִיּוֹת שְׁנִיּוֹת, אֲנִישֵׁי מְשִׁמֵּר מִתְּעַנִּין וְלֹא 31
מְשַׁלְּמִין, וְאֲנִישֵׁי בֵּית אֵבֶן לֹא הִיוּ מִתְּעַנִּין כָּלֵל. וּבִשְׁבַע אֲחֵרוֹנוֹת, 32
אֲנִישֵׁי מְשִׁמֵּר מִתְּעַנִּין וּמְשַׁלְּמִין, וְאֲנִישֵׁי בֵּית אֵבֶן מִתְּעַנִּין וְלֹא מְשַׁלְּמִין. 33
הַלְכָה נֹסֶפֶת לְגַבִּי אֲנִישֵׁי מִשְׁמֵר וּבֵית אֵבֶן: אֲנִישֵׁי מְשִׁמֵּר הָעוֹבְדִים 34
אוֹתוֹ שְׁבוּעַ בַּמִּקְדָּשׁ, בַּיָּמִים שֶׁאֵינֶם עוֹבְדִים הִרִי הֵם מוֹתְרִין לְשִׁתּוֹת 35
יִין בְּלִילוֹת, אֲכָל לֹא בְּיָמִים, שְׁמֵא תַּכְבֵּד הָעֲבוּדָה עַל הָעוֹבְדִים 36
בְּאוֹתוֹ יוֹם, וְיִצְטָרְכוּ אֵלּוּ לְסִייעֵם, וְשִׁתּוּי יִין אֲסוּרִים בַּעֲבוּדָה. 37
וְאֲנִישֵׁי בֵּית אֵבֶן אֵינֶם מוֹתְרִים לֹא בְּיוֹם עֲבוּדָתָם וְלֹא בְּלִילָה שְׁאֲחֵרִי, 38
שֶׁאֵף בְּלִילָה הִיוּ עוֹסְקִים בַּעֲבוּדָה. 39
דִּין נֹסֶף: אֲנִישֵׁי מְשִׁמֵּר הָעוֹבְדִים בַּמִּקְדָּשׁ אוֹתוֹ שְׁבוּעַ, וְאֲנִישֵׁי מְשִׁמֵּר 40
– שְׁעוּמִדִּים וּמִתְפַּלְּלִים עַל הַקְּרִבָּנוֹת הַבָּאִים אוֹתוֹ שְׁבוּעַ שִׁיתְקַבְּלוּ 41
לְרִצּוֹן, אֲסוּרִין מִלְּכַסֵּם שְׁעֵרִם וּמִלְּכַסֵּם בְּגִדֵּיהֶם בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעַ, וּבְיָוִם 42
חֲמִישִׁי מוֹתְרִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת. 43
תִּיקְנוּ חֲכָמִים לְנִהוּג בַּיָּמִים בָּהֶם אִירְעוּ נִיסִים לְעַם יִשְׂרָאֵל כִּימִים 44
טוֹבִים וְאֲסוּרוֹ לְהַתַּעֲנוֹת בָּהֶם, וּבְנִיסִים גְּדוֹלִים יוֹתֵר אֲסוּרוֹ אֵף 45
לְהַסְפִּיד. יָמִים אֵלּוּ מְנוּיִים בְּמַגִּילַת תַּעֲנִיּוֹת. הַמִּשְׁנָה מְבֹאֵרֶת אֵת 46
דִּינָם שֶׁל הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵיהֶם וְלֹאֲחֵרֵיהֶם: כָּל יוֹם הַתִּיבָה בְּמַגִּילַת 47
תַּעֲנִיּוֹת דָּלָא לְמִסְפַּד – שֶׁלֹּא לְהַסְפִּיד בּוֹ, אֵף בְּיוֹם שֶׁלִּפְנֵי אֲסוּר 48
לְסוּפֵר, שְׁמֵא יִבְאוּ לְסוּפֵר אֵף בְּיוֹם טוֹב עֲצָמוֹ. אֲבָל בְּיוֹם שֶׁלִּאֲחֵרָיו 49
מוֹתֵר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, בֵּין לִפְנֵי וּבֵין לְאַחֲרָיו אֲסוּר. כָּל יוֹם שֶׁכְּתוּב 50
רַק דָּלָא לְהַתַּעֲנוּתָא – שֶׁלֹּא לְהַתַּעֲנוֹת בּוֹ, בֵּין לִפְנֵי וּבֵין לְאַחֲרָיו 51
מוֹתֵר לְהַתַּעֲנוֹת. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, לִפְנֵי אֲסוּר וְלְאַחֲרָיו מוֹתֵר. 52
אֵין גּוֹרֵרִין תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצָּבוֹר בְּתַחֲלָה בְּחֲמִישִׁי – שֶׁהַתַּעֲנִיּוֹת הָרָאשׁוֹנָה 53
תַּחֲלוּל בְּיוֹם חֲמִישִׁי, שֶׁלֹּא לְהַפְקִיעַ הַשָּׁעֲרִים – שֶׁלֹּא יַעֲלוּ בַּעֲלֵי 54
הַחֲנוּיּוֹת אֵת מַחֲרֵי הַמּוֹזוֹן, כְּשִׁירָאוּ בְּמוֹצָאֵי הַתַּעֲנִיּוֹת שְׁקוּיִם מִזּוֹן 55
רַב לְסַעוּדַת מוֹצָאֵי הַתַּעֲנִיּוֹת וּלְשַׁבָּת, וְיִסְכְּרוּ שְׁבֹא רַעַב לְעוֹלָם. 56

1 לְמַתְּנִישׁ מֵאֲחֵרִים שְׂבוּשְׁתּוֹ מְרֻבָּה. אֲךָ סָתֵם אָדָם אֵינוֹ מַצְטַעַר
 2 יוֹתֵר כְּשֶׁאֲחֵר מְנִיחַ עָלָיו, וְלִכְךָ שָׂאֵר הָאֲנָשִׁים מְנִיחִים לַעֲצָמָם.
 3 מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: וְהֵיכָא מֵנָּה לָהּ – בְּאִיזָה מְקוֹם בְּרֹאשׁ מְנִיחִים אֵת
 4 הָאִפֶּר. אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּמְקוֹם הַנְּחִת תְּפִילִין. שְׁנֵאֲמַר (ישעיה סא א)
 5 'לְשׁוֹם לְאַבְלֵי צִיּוֹן לֵתֵת לָהֶם פֶּאֶר תַּחַת אֲפֶר', וּמֵצֵאנּוּ בְּכַתּוּב
 6 שֶׁתְּפִילִין הֵם הַנִּקְרָאִים 'פֶּאֶר', הֵרִי מְבוֹאֵר שֶׁבְּמְקוֹם שְׂמוֹנִים
 7 הַתְּפִילִין, מְנִיחִים אִפֶּר בּוֹמָן אֲבֹלוֹת וְצַעַר.
 8 הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֵת אֵת טַעְמָן שֶׁל הַהֲלָכוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּתַעֲנִיּוֹת צִיבוֹר,
 9 וְנוֹתֶנֶת בָּהֶם סִימָן. רְחוּב תִּיבָה וְשִׁקִּים אֲפֶר אֲפֶר קְבוּרָה וּמוֹרֵיָה,
 10 סִימָן.
 11 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: לָמָּה יוֹצֵאִין לְרְחוּב לְהַתְּפַלֵּל. רַבִּי חֵימָא בַּר אֲבָא
 12 אֲמַר, מִתְּכוּוֹנִים לוֹמְרִי, וְעָקְנִי בְּצִנְעָא וְלֹא נִעְנִינִי, נִבְּהָ אֵת עֲצָמִי
 13 בְּפִרְקִיָּא כְּדִי שְׁנַעְנֶה. רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר, מִתְּכוּוֹנִים אֲנִי לוֹמֵר כִּי,
 14 גָּלִינִי מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְרְחוּב, שֶׁתֵּהָא גָּלִיתִינִי מִכְּפֻרְתָּ עָלֵינוּ. מִבְּרַרְתָּ
 15 הַגִּמְרָא: מָאִי בִּינִיּוּהָ – מַה הַחִילּוֹק בֵּינֵיהֶם לְהִלְכָהּ. מְשִׁיבָה
 16 הַגִּמְרָא: אֵיכָא בִּינִיּוּהָ דְגָלוּ מִבִּי בִּנְיָשָׁתָא לְבִי בִּנְיָשָׁתָא – אִם יֵצֵאוּ
 17 מִבֵּית כְּנֶסֶת אֶחָד לְמַשְׁנָה, שְׁלֹטַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי חֵימָא אֵין בּוֹה בּוֹיּוֹן
 18 בְּפִרְסְטִיא וְצִירִיךְ דְּוָצֵאת דְּוָקָא לְרְחוּב, אֲךָ לְרִישׁ לְקִישׁ דִּי בִּכְךָ
 19 שְׂאֵף בּוֹה יֵשׁ גָּלוּת.
 20 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה מוֹצִיאִין אֵת הַתִּיבָה לְרְחוּבָה שֶׁל עִיר. אֲמַר
 21 רַבִּי יוֹשֻעִי בֶן לֹוִי, בְּדַבְּרֵי זֶה בָּאִים לְהַתְּוֹדוֹת עַל הָעוֹנוֹת וְלוֹמְרִי,
 22 כִּלִּי צָנִיעַ וְאִרְחָן הַקּוֹדֵשׁ הִיָּה לָנוּ, וְנִתְּבַּח בְּעוֹיִנֵינוּ.
 23 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה מִתְּפַסֵּין בְּשִׁקִּים. אֲמַר רַבִּי חֵימָא בַּר אֲבָא,
 24 בְּלִבִּישֵׁת הַשֵּׁק הָעֲשׂוֹי מִשְׁעַר בַּחֲמָה בָּאִים לוֹמְרִי, הִרִי אֲנִי הַשּׁוֹבִין
 25 בְּכֻחָהֶם.
 26 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה נּוֹתֵנִין אֲפֶר מְקָלָה עַל גִּבִּי הַתִּיבָה. אֲמַר רַבִּי
 27 יְהוֹדָה בֶּן פִּי, כְּלוּמַר – מִתְּכוּוֹנִים לְרַמּוֹת בִּכְךָ אֵל צַעַר הַשְׂכִּינָה
 28 כְּנֵאֲמַר (תהלים צא טו) 'עֲמֹו אֲנֹכִי בְּצָרָה', רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר, דְּבַר זֶה
 29 נִלְמַד מִזִּכְרוֹת (ישעיה סג ט) 'בְּכָל צָרָתָם לוֹ צָר'. אֲמַר רַבִּי יוֹדָה, מִרִּישׁ
 30 – בְּתַחֲלִילָה בִּי הָיָה חֵינָא לָהּ לְרַבְּנָן דִּיהִבִּי אֲפֶר מְקָלָה – כַּאֲשֶׁר
 31 רֵאִיתִי שְׂחֻכְמִים נּוֹתֵנִים אֲפֶר עַל גִּבִּי תִיבָה, מוֹדְעֵעַ לִי בִּלְחִילָה נּוֹפְאִי
 32 – הוֹדְעֵעַתִּי בְּכָל גּוֹפִי.
 33 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: וְלָמָּה נּוֹתֵנִין אֲפֶר בְּרֹאשׁ כָּל אֶחָד וְאֶחָד. פְּלִיגִי בָּהּ
 34 נַחֲלִיקוּ בּוֹה רַבִּי לֹוִי בַּר חֲמָא וְרַבִּי חֵינָא. הֵד אֲמַר, בָּאִים לוֹמֵר בּוֹה
 35 הִרִי אֲנִי הַשּׁוֹבִין לְפָנֶיךָ בְּאִפֶּר, וְהֵד אֲמַר, כְּדִי שִׁיבֹוד לָנוּ ה' אֵת אֲפֶרִי
 36 שֶׁל יִצְחָק, וִירְחֵם עָלֵינוּ בְּזִכְרוֹתָם. מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מָאִי בִּינִיּוּהָ –
 37 אִיזָה חִילּוֹק לְהִלְכָהּ יִידֵיהֶם בֵּינֵיהֶם. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: אֵיכָא בִּינִיּוּהָ
 38 לִיתֵן עֶפֶר סָתֵם – שְׂאִינוּ שֶׁל שְׂרִיפָה, שֶׁאֲפֶשֶׁר לְהִרְאוֹת בּוֹ שְׂאֵנוּ
 39 חֲשׁוּבִים כַּעֲפֶר, אֲךָ אֵין בִּכְךָ זְכִירַת אֲפֶרִי שֶׁל יִצְחָק.
 40 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: לָמָּה יוֹצֵאִין אַחֵר הַתְּפִילָה לְבֵית הַקְּבֻרֹת. פְּלִיגִי בָּהּ
 41 רַבִּי לֹוִי בַּר חֲמָא וְרַבִּי חֵינָא. הֵד אֲמַר, מִתְּכוּוֹנִים אֲנִי לוֹמֵר בִּכְךָ,
 42 הִרִי אֲנִי הַשּׁוֹבִין לְפָנֶיךָ בְּמַתִּים. וְהֵד אֲמַר, כְּדִי שִׁיבֹקְשׁוּ עָלֵינוּ הַמַּתִּים
 43 הַמַּתִּים. מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מָאִי בִּינִיּוּהָ – אִיזָה חִילּוֹק לְהִלְכָהּ יִידֵיהֶם
 44 בֵּינֵיהֶם. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: אֵיכָא בִּינִיּוּהָ לְצֵאת לַקְּבָרִי עֲבֹיָם,
 45 שֶׁאֲפֶשֶׁר לְהִרְאוֹת בִּכְךָ שְׂאֵנוּ חֲשׁוּבִים כְּמַתִּים, אֲךָ אֵינִים יוֹכִילִים
 46 לְבַקֵּשׁ עָלֵינוּ רַחֲמִים.
 47 מַחֲלֻקַּת נּוֹסֶפֶת בֵּין רַבִּי לֹוִי וְרַבִּי חֵינָא. מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מָאִי הִרִי
 48 הַמּוֹרֵיָה – מְדוּעַ נִקְרָא שְׂמִי כֵן. פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי לֹוִי בַּר חֲמָא וְרַבִּי
 49 חֵינָא. הֵד אֲמַר, מִלְשׁוֹן הוֹרָאָה, שְׂהוּא הִרִי שִׁינְאָ מִמֶּנּוּ הוֹרָאָה
 50 (תוֹרָה) לְיִשְׂרָאֵל, כְּנֵאֲמַר (ישעיה א ב) 'כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה'. וְהֵד אֲמַר,
 51 מִלְשׁוֹן יִרְאָה, שְׂהוּא הִרִי שִׁינְאָ מִמֶּנּוּ מוֹרָא לְעוֹבְדֵי בּוֹכְבִּים, שְׂשִׁמְעוּ
 52 אֵת גְּדוּלַּת יִשְׂרָאֵל וִירְשָׁלַיִם, וְנַפְל פְּחוּדָם עֲלֵיהֶם.
 53 שְׂנִינִי בְּמַשְׁנָה: הֵקֵין שְׁקֵין אֲוִמֵר לְפָנֶיךָ דְּבִרִי בְּבוֹשִׁין.
 54 תִּנּוּ רַבְּנָן, אִם יֵשׁ שֵׁם זָקֵן, אֲוִמֵר הֵקֵין אֵת דְּבִרֵי הַכִּיבוּשִׁין. וְאִם לֹא
 55 – אִם אֵין בֵּינֵיהֶם זָקֵן, אֲוִמֵר זֹאת חֲכָם. וְאִם לֹא – שְׂאֵף חֲכָם אֵין
 56 בֵּינֵיהֶם, אֲוִמֵר זֹאת אֲדָם שֶׁל צוּרָה – אָדָם בַּעַל קוֹמָה שְׂדִרְבִּיר
 57 נִשְׁמַעִים וּמִתְקַבְּלִים. שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: אֲמִי וְהָאֵם זָקֵן דְּקָאֲמַרִי אֵף

58 עַל גִּבִּי דְלָאוּ חֲכָם הוּא, הִלּוּא וְדֹאֵי חֲכָם עֲדִיף מִזָּקֵן עִם הָאֲרִיךְ,
 59 וּמְדוּעַ אֲמַרָה הַבְּרִייתָא שְׂזָקֵן קוֹדֵם לְחֲכָם. מִתְּרַצָּת הַגִּמְרָא: אֲמַר
 60 אֲבִי, הֵבִי קָאֲמַר, אִם יֵשׁ שֵׁם זָקֵן וְהוּא גַם חֲכָם, אֲוִמֵר זָקֵן וְהוּא חֲכָם.
 61 וְאִם לֹא – אִם אֵין שֵׁם זָקֵן חֲכָם, אֲוִמֵר זֹאת חֲכָם צַעִיר. וְאִם אֵין
 62 שֵׁם חֲכָם כֻּלָּל, אֲוִמֵר זָקֵן שְׂאִינוּ חֲכָם. וְאִם לֹא – אִם אֵין שֵׁם לֹא
 63 זָקֵן וְלֹא חֲכָם, אֲוִמֵר אֲדָם שֶׁל צוּרָה.
 64 שְׂנִינִי בְּמַשְׁנָה: אֲוִמֵר לְפָנֶיךָ דְּבִרֵי כִיבוּשִׁין, אֲחִינוּ, לֹא שִׁק וְתַעֲנִית
 65 גּוֹרְמִים, אֲלֵא תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים גּוֹרְמִים. שְׁכֵן מְצִינוּ בְּאִנְשֵׁי
 66 נִינּוּהָ שֶׁלֹא נֵאֲמַר בָּהֶם 'וִירָא הָאֱלֹהִים אֵת שְׁקָם וְאֵת תַּעֲנִיטָהֶם', אֲלֵא
 67 'וִירָא הָאֱלֹהִים אֵת מַעֲשֵׂיהֶם כִּי שְׂכֵנו מְדַרְבֵּם הִרְעָה' (יונה ג י).
 68 הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֵת אֵת הַפְּסוּקִים הַמִּתְאַרִים אֵת תַּעֲנִיטָם וְחִזְרוֹתָם
 69 בְּתַשׁוּבָה: נֵאֲמַר בְּצִיּוּי מֶלֶךְ נִינּוּהָ אֵל עֲמֹו (שם ח ט) 'וְיִתְּכֶסֶם שְׁקִים
 70 הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה'. שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: מָאִי הוּוּ עֲבָרִי – אִיזָה דְּבַר שׁוֹנֵה
 71 עָשׂוּ בְּבַהֲמוֹתֵיהֶם. מִבְּאֵרֵת הַגִּמְרָא: אֲפֶרִי – קִשְׁרוֹ אֵת הַבְּהֵמָה
 72 לְחֹדֶר וְאֵת הַזִּיּוֹדוֹת לְחֹדֶר, וּגְרַמּוּ בִּכְךָ צַעַר לְפָרוֹת שֶׁלֹא יוֹכִלוּ
 73 לְהִנָּק, וְלִזְלוֹת שֶׁלֹא יוֹכִלוּ לִינָק. וְכִךְ אֲמַרְוּ לְפָנֶיךָ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם,
 74 אִם אֵין אַתָּה מְרַחֵם עָלֵינוּ, אֵין אֲנִי מְרַחֵם עַל אֱלֹהִים, וְכַשֵּׁם שֶׁאַתָּה
 75 אֲוִמֵר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, כְּכַתּוּב (תהלים קמח ט) 'וְרַחֲמִיו עַל כָּל מַעֲשֵׂיךָ',
 76 רַחֵם אֶף עָלֵינוּ.
 77 עוֹד נֵאֲמַר בְּצִיּוּי מֶלֶךְ נִינּוּהָ (שם), 'וְיִקְרָאוּ אֵל אֱלֹהִים בְּחֻזָּקָה'.
 78 מִבְּרַרְתָּ הַגִּמְרָא: מָאִי אֲמַר – מַה אֲמַרְוּ בְּתַפִּילַתָם שְׂנִקְרָא 'קְרִיאָה
 79 בְּחֻזָּקָה'. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: כִּי אֲמַרְוּ לְפָנֶיךָ, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, בְּנוֹהַג
 80 שְׂבַעֲעוֹלָם, כַּאֲשֶׁר יֵשׁ יוֹכּוֹת בֵּין עוֹלָם וְחֻצְפוֹן וְשְׂאִינוּ עוֹלָם, וְכֵן בֵּין
 81 צִדִּיק וְרָשָׁע, מִי נִדְּחָה מִפְּנֵי מִי, הִלָּא הַצִּדִּיק נִדְּחָה מִפְּנֵי הָרָשָׁע,
 82 וְהִישֵׁר מִפְּנֵי הַחֻצְפוֹ. כִּי אַתָּה, צִדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, קָבַל טַעֲנוּתֵינוּ
 83 וּמַחֲל לָנוּ לְטוֹבוֹת הָעוֹלָם.
 84 עוֹד נֵאֲמַר שֵׁם, 'וְיִשְׁכּוּ אִישׁ מִדְּרָבּוֹ הִרְעָה וּמִן הַחֲכָם אֲשֶׁר בְּכַפִּיָּהם'.
 85 שְׂוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: מָאִי 'וּמִן הַחֲכָם אֲשֶׁר בְּכַפִּיָּהם' – מַה בֹּא לְהוֹסִיף
 86 בִּכְךָ אַחֵר שֶׁאֲמַר שִׁיבוּבוּ מִדְּרָבּוֹ הִרְעָה. אֲמַר שְׂמוּאֵל, בְּצִיּוּי זֶה
 87 גּוֹר עֲלֵיהֶם לְהַחֲזִיר אֵת הַגּוֹזִילוֹת שְׂבִידָם בְּכָל אוֹפֵן, וְאִפִּילוּ גוֹל
 88 מְרִישׁ (קוֹרָה) וּבְנָאָה בְּבִירָה – וְקַבַּע אוֹתוֹ בְּבִנְיַת מַגְדֵּל, מְקַעֲקַע
 89 (וְהוֹרֵס) אֵת כָּל הַבִּירָה בּוֹלָה וּמַחֲזִיר אֵת הַמְּרִישׁ לְבַעֲלָיו.
 90 אֲמַר רַב אֲדָא בַּר אֲהֵבָה, אֲדָם שִׁישׁ בִּידֵי עֲבִירָה, וּמִתְוֹדָה עָלֶיהָ וְאִינוּ
 91 חוֹזֵר בָּהּ, לָמָּה הוּא דּוֹמֵה, לְאֲדָם שְׂתוּפָם שְׂרָן מֵת בִּידֵי, שְׂאִפִּילוּ אִם
 92 הוּא מוֹכֵל בְּכָל מִימוֹת שְׂפַעְעוֹלָם, לֹא עָלְתָה לוֹ מְכִילָה וְנִשְׁאֵר
 93 בְּטוֹמְאָתוֹ. אֲךָ אִם יִרְקֹוּ מִיָּדוֹ, בֵּין שְׂטָכָל בְּאַרְבָּעִים סָאָה בְּלִבָּה, מִיד
 94 עָלְתָה לוֹ מְכִילָה וְנִטְהַר. כְּמוֹ כֵן טַהֲרַת הַנֶּפֶשׁ מִחֲטָאוֹתֶיהָ עַל יְדֵי
 95 הַתְּשׁוּבָה אֵינָה מוֹעִילָה עַד שִׁיעֻזּב הָאָדָם אֵת חֲטָאוֹ, שְׁנֵאֲמַר (משלי
 96 כח ג) 'מוֹדָה וְעוֹבֵר וְרָחֵם', וְכֵן אֲוִמֵר הַכְּתוּב (איכה ג מזא) 'נִשְׂאָ לְבָבְנוּ
 97 אֵל בָּפִים (עַם כְּפִינוּ) אֵל אֵל בְּשָׁמַיִם', כְּלוֹמֵר נִטְהַר אֶף אֵת כְּפִינוּ
 98 מִעוֹן בַּעַת תְּפִילַתָנוּ.
 99 שְׂנִינִי בְּמַשְׁנָה: עֲמִידוֹ בְּתַפְלָה, מוֹרִידִין לְפָנֶיךָ הַתִּיבָה זָקֵן כו' וְרָגִיל,
 100 יֵשׁ לוֹ בְּנִים, וּבִיתוֹ רִיקָם, כְּדִי שִׁיחָה לְבֹו שְׁלֵם בְּתַפְלָה.
 101 תִּנּוּ רַבְּנָן, עֲמִידוֹ בְּתַפְלָה, אֵף עַל פִּי שִׁישׁ שֵׁם אוֹתוֹ זָקֵן וְחֲכָם שְׂדִרְשׁ
 102 לְפָנֶיךָ, אֵין מוֹרִידִין לְפָנֶיךָ הַתִּיבָה אֲלֵא אֲדָם הָרָגִיל בְּתַפְלָה. (אֵיזָהוּ
 103 רָגִיל) רַבִּי יְהוֹדָה אֲוִמֵר, מְטוּפֵל בְּבָנִים קֻטְנִים וְאֵין לוֹ בְּמַה לְפָרְנֶסָם,
 104 וּמִתּוֹךְ שְׂדוּאָג עַל בְּנֵיו, הוּא רָגִיל לְהַתְּפַלֵּל מִקִּירוֹת לִיבּוֹ. וְיֵשׁ לוֹ
 105 יִנְיָעָה בְּעַבְדוּתוֹ בְּשָׂדָה, וּמִתּוֹךְ שְׂזוֹקֵם בַּהּ לַגְּשָׁמִים הוּא מְכוּיֵן יוֹתֵר
 106 בְּתַפְלָתוֹ, וּבִיתוֹ רִיקָם, וּפְרִקוֹ נָהָה, וְהוּא שְׂפֵל בְּרָךְ – עֲנִי, וּמְרֻצָּה
 107 לָעָם – נוֹחַ לְבִרְיוֹת וּמִסְכִּימִים כּוֹלֵם שִׁיחָה שְׂלִיחַ צִיבוֹר, וְיֵשׁ לוֹ
 108 נְעִיקָה הַמוֹשְׁכָת אֵת הַלֵּב בְּתַפְלָתוֹ, וְקוֹלֵו עָרֵב, וְכֵן לְקִירוֹת בְּתוֹרָה
 109 וּבְנִיָּאִים וּבְכַתּוּבִים, שִׁיחָיו הַפְּסוּקִים הַמְּזוֹכְרִים בְּתַפְלָה שְׂדוּרִים
 110 בְּפִי, וְשִׁיחָה בְּקִי לְשִׁנּוֹת בְּמִדְּרָשׁ בְּהִלְבוֹת וּבְאִדּוֹת, וְכֵן בְּכָל
 111 תְּפִירָכוֹת בּוֹלָן.
 112 מִסְפַּרְתָּ הַגִּמְרָא: וְהָבֵה בִּיה רַבְּנָן עֲנִיּוּהָ – נִתְּנוּ חֲכָמִים עֲנִיּוּהָ בְּרַבִּי
 113 יִצְחָק בַּר אֲמִי שִׁישׁ לוֹ תְּכוּנוֹת וּמַעֲלוֹת אֱלֹהִים, וְרָאוּ לְשִׁמְשׁ כְּשִׁלְחָה
 114 צִיבוֹר.

תענית. סדר תעניות ביצר – פרק שני דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמה רש"י

1 **למחביש מאחרים** — דאיכא עגמת נפש טפי. ומשום חשיבותם הם מחבישים מאחרים.
2 אבל שאר בני אדם דלא חשיבי — לא מחבישים בנתינת אחרים, וסגי להו בנתינת עצמן.
3 **פאר תחת אפר** — שמע מינה במקום תפילין, דכתיב בהו (יחזקאל כד) "פארך חבוש
4 עלך", ואמרין (ברכות יא,א) אלו תפילין, ומתרגמין נמי: טוטפךר היינן עלך. והיכא
5 מניחין תפילין — במקום שמוחו של תינוק רופף.
6 **בצינעא** — בבית הכנסת, נלינו — שיצאנו
7 מבניסנתנו. גלותינו — תהא מכפרת עלינו. דגלו
8 מבי כנישתא לבי כנישתא אחרייתא — גלות —
9 איכא, פרהסיא — ליכא. נתבוה כעווננו —
10 וידוי. [ולמה מתכסין] — חוגרות שקין. תנינן
11 בירושלמי: שהיו חוגרות שקין ויוצאין לבית
12 הקברות ותוקעין בקרנות, ובעי ליה מיבעיא:
13 שקין למזה, ובית הקברות למזה, ותקיעת שופר
14 למזה? כבהמה — דמשער בהמה נינהו, מנוצה
15 של עוים. **עפר סתם** — שאינו אפר מקלה.
16 זכירת אפרין של יצחק — ליכא. סתם לא גרסינן,
17 אלא איכא בינייהו עפר. קברי גוים — במקום
18 שאין קברי ישראל, לבקש רחמים אפילו על
19 עצמן ליכא, כל שכן עלינו. **מאי** הר המוריה וכו'
20 — אידי דאירי בפלוגתא דרבי לוי ור' חנינא
21 תנא נמי דא פלוגתא מאי הר מוריה. דאברהם
22 קרא למקום העקידה "הר יראה", וכתיב
23 (בראשית כב) "אל ארץ המוריה". **הר אפר** הר
24 **שיצא הוראה** — תורה לישראל "כי מציון תצא
25 תורה" (ישעיה ב), "יורד משפטין ליעקב"
26 (דברים לג), ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים
27 המוכיחים לישראל. **מורא לגוים** — ששומעין
28 גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם,
29 שמעתי. לישנא אחרינא: הר המוריה — הר סיני,
30 מורא לאומות העולם — במתן תורה, דכתיב
31 (תהלים עו) "ארץ יראה ושקטה". **אף על גב**
32 **דלא חכם** — אלא עם הארץ. בתמיהה: **הא**
33 **ודאי חכם** עדיין **אם** יש זקן והוא חכם — אומר
34 זקן והוא חכם. **אדם של צורה** — בעל קומה,
35 שישמעו ויקבלו דבריו להמיר את הלב. **מאי**
36 **אמר** — אנשי ניונה, דכתיב "בחזקה", דמשמע
37 בכח וניצוח דין. **מאי נדחה מפני פי** — הוי אומר
38 צדיק מפני רשע. **אם אין אתה מרחם בו** —
39 כלומר: כשם שאתה אומר לרחם על אלו,
40 דכתיב (תהלים קמה) "ורחמי על כל מעשי" —
41 כן תרחם עלינו. **מריש** — קורה. **כירה** — מגדל.
42 **שיש בידו עכירה** — גול, ואינו חוזר בו — לשלם
43 את הגול, למזה הוא דומה וכו'. **נשא לבבנו אל**
44 **כפים** — עם הכפים צריך לישא הלב לשמים,
45 כלומר: שיחזור מקלקלו. **מטופל ואין לו** — יש
46 לו טפלים, ואין לו במה להתפרנס. שלבו דואג
47 עלי, והוא צריך לקרות מקורות לבו עליהן.
48 ויש לו יגיעה — שמותבין יותר בתפלת הגשמים.
49 ופרקו נאה — מפרש לקמן, ושפל בוך — עניו.
50 ומרובה לעם — נוח לבריות, ומסכימן להתפלה.
51 נעימה — בסומי קלא, שמושר הלב. והיכל
52 לקרות בו' — שיהו הפסוקים של תפלה סדורין
53 בפיו.

1 **למחביש מאחרים** — דאיכא עגמת נפש טפי. ומשום חשיבותם הם מחבישים מאחרים.
2 אבל שאר בני אדם דלא חשיבי — לא מחבישים בנתינת אחרים, וסגי להו בנתינת עצמן.
3 **פאר תחת אפר** — שמע מינה במקום תפילין, דכתיב בהו (יחזקאל כד) "פארך חבוש
4 עלך", ואמרין (ברכות יא,א) אלו תפילין, ומתרגמין נמי: טוטפךר היינן עלך. והיכא
5 מניחין תפילין — במקום שמוחו של תינוק רופף.
6 **בצינעא** — בבית הכנסת, נלינו — שיצאנו
7 מבניסנתנו. גלותינו — תהא מכפרת עלינו. דגלו
8 מבי כנישתא לבי כנישתא אחרייתא — גלות —
9 איכא, פרהסיא — ליכא. נתבוה כעווננו —
10 וידוי. [ולמה מתכסין] — חוגרות שקין. תנינן
11 בירושלמי: שהיו חוגרות שקין ויוצאין לבית
12 הקברות ותוקעין בקרנות, ובעי ליה מיבעיא:
13 שקין למזה, ובית הקברות למזה, ותקיעת שופר
14 למזה? כבהמה — דמשער בהמה נינהו, מנוצה
15 של עוים. **עפר סתם** — שאינו אפר מקלה.
16 זכירת אפרין של יצחק — ליכא. סתם לא גרסינן,
17 אלא איכא בינייהו עפר. קברי גוים — במקום
18 שאין קברי ישראל, לבקש רחמים אפילו על
19 עצמן ליכא, כל שכן עלינו. **מאי** הר המוריה וכו'
20 — אידי דאירי בפלוגתא דרבי לוי ור' חנינא
21 תנא נמי דא פלוגתא מאי הר מוריה. דאברהם
22 קרא למקום העקידה "הר יראה", וכתיב
23 (בראשית כב) "אל ארץ המוריה". **הר אפר** הר
24 **שיצא הוראה** — תורה לישראל "כי מציון תצא
25 תורה" (ישעיה ב), "יורד משפטין ליעקב"
26 (דברים לג), ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים
27 המוכיחים לישראל. **מורא לגוים** — ששומעין
28 גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם,
29 שמעתי. לישנא אחרינא: הר המוריה — הר סיני,
30 מורא לאומות העולם — במתן תורה, דכתיב
31 (תהלים עו) "ארץ יראה ושקטה". **אף על גב**
32 **דלא חכם** — אלא עם הארץ. בתמיהה: **הא**
33 **ודאי חכם** עדיין **אם** יש זקן והוא חכם — אומר
34 זקן והוא חכם. **אדם של צורה** — בעל קומה,
35 שישמעו ויקבלו דבריו להמיר את הלב. **מאי**
36 **אמר** — אנשי ניונה, דכתיב "בחזקה", דמשמע
37 בכח וניצוח דין. **מאי נדחה מפני פי** — הוי אומר
38 צדיק מפני רשע. **אם אין אתה מרחם בו** —
39 כלומר: כשם שאתה אומר לרחם על אלו,
40 דכתיב (תהלים קמה) "ורחמי על כל מעשי" —
41 כן תרחם עלינו. **מריש** — קורה. **כירה** — מגדל.
42 **שיש בידו עכירה** — גול, ואינו חוזר בו — לשלם
43 את הגול, למזה הוא דומה וכו'. **נשא לבבנו אל**
44 **כפים** — עם הכפים צריך לישא הלב לשמים,
45 כלומר: שיחזור מקלקלו. **מטופל ואין לו** — יש
46 לו טפלים, ואין לו במה להתפרנס. שלבו דואג
47 עלי, והוא צריך לקרות מקורות לבו עליהן.
48 ויש לו יגיעה — שמותבין יותר בתפלת הגשמים.
49 ופרקו נאה — מפרש לקמן, ושפל בוך — עניו.
50 ומרובה לעם — נוח לבריות, ומסכימן להתפלה.
51 נעימה — בסומי קלא, שמושר הלב. והיכל
52 לקרות בו' — שיהו הפסוקים של תפלה סדורין
53 בפיו.

היינו

1 **למחביש מאחרים** — דאיכא עגמת נפש טפי. ומשום חשיבותם הם מחבישים מאחרים.
2 אבל שאר בני אדם דלא חשיבי — לא מחבישים בנתינת אחרים, וסגי להו בנתינת עצמן.
3 **פאר תחת אפר** — שמע מינה במקום תפילין, דכתיב בהו (יחזקאל כד) "פארך חבוש
4 עלך", ואמרין (ברכות יא,א) אלו תפילין, ומתרגמין נמי: טוטפךר היינן עלך. והיכא
5 מניחין תפילין — במקום שמוחו של תינוק רופף.
6 **בצינעא** — בבית הכנסת, נלינו — שיצאנו
7 מבניסנתנו. גלותינו — תהא מכפרת עלינו. דגלו
8 מבי כנישתא לבי כנישתא אחרייתא — גלות —
9 איכא, פרהסיא — ליכא. נתבוה כעווננו —
10 וידוי. [ולמה מתכסין] — חוגרות שקין. תנינן
11 בירושלמי: שהיו חוגרות שקין ויוצאין לבית
12 הקברות ותוקעין בקרנות, ובעי ליה מיבעיא:
13 שקין למזה, ובית הקברות למזה, ותקיעת שופר
14 למזה? כבהמה — דמשער בהמה נינהו, מנוצה
15 של עוים. **עפר סתם** — שאינו אפר מקלה.
16 זכירת אפרין של יצחק — ליכא. סתם לא גרסינן,
17 אלא איכא בינייהו עפר. קברי גוים — במקום
18 שאין קברי ישראל, לבקש רחמים אפילו על
19 עצמן ליכא, כל שכן עלינו. **מאי** הר המוריה וכו'
20 — אידי דאירי בפלוגתא דרבי לוי ור' חנינא
21 תנא נמי דא פלוגתא מאי הר מוריה. דאברהם
22 קרא למקום העקידה "הר יראה", וכתיב
23 (בראשית כב) "אל ארץ המוריה". **הר אפר** הר
24 **שיצא הוראה** — תורה לישראל "כי מציון תצא
25 תורה" (ישעיה ב), "יורד משפטין ליעקב"
26 (דברים לג), ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים
27 המוכיחים לישראל. **מורא לגוים** — ששומעין
28 גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם,
29 שמעתי. לישנא אחרינא: הר המוריה — הר סיני,
30 מורא לאומות העולם — במתן תורה, דכתיב
31 (תהלים עו) "ארץ יראה ושקטה". **אף על גב**
32 **דלא חכם** — אלא עם הארץ. בתמיהה: **הא**
33 **ודאי חכם** עדיין **אם** יש זקן והוא חכם — אומר
34 זקן והוא חכם. **אדם של צורה** — בעל קומה,
35 שישמעו ויקבלו דבריו להמיר את הלב. **מאי**
36 **אמר** — אנשי ניונה, דכתיב "בחזקה", דמשמע
37 בכח וניצוח דין. **מאי נדחה מפני פי** — הוי אומר
38 צדיק מפני רשע. **אם אין אתה מרחם בו** —
39 כלומר: כשם שאתה אומר לרחם על אלו,
40 דכתיב (תהלים קמה) "ורחמי על כל מעשי" —
41 כן תרחם עלינו. **מריש** — קורה. **כירה** — מגדל.
42 **שיש בידו עכירה** — גול, ואינו חוזר בו — לשלם
43 את הגול, למזה הוא דומה וכו'. **נשא לבבנו אל**
44 **כפים** — עם הכפים צריך לישא הלב לשמים,
45 כלומר: שיחזור מקלקלו. **מטופל ואין לו** — יש
46 לו טפלים, ואין לו במה להתפרנס. שלבו דואג
47 עלי, והוא צריך לקרות מקורות לבו עליהן.
48 ויש לו יגיעה — שמותבין יותר בתפלת הגשמים.
49 ופרקו נאה — מפרש לקמן, ושפל בוך — עניו.
50 ומרובה לעם — נוח לבריות, ומסכימן להתפלה.
51 נעימה — בסומי קלא, שמושר הלב. והיכל
52 לקרות בו' — שיהו הפסוקים של תפלה סדורין
53 בפיו.

1 **למחביש מאחרים** — דאיכא עגמת נפש טפי. ומשום חשיבותם הם מחבישים מאחרים.
2 אבל שאר בני אדם דלא חשיבי — לא מחבישים בנתינת אחרים, וסגי להו בנתינת עצמן.
3 **פאר תחת אפר** — שמע מינה במקום תפילין, דכתיב בהו (יחזקאל כד) "פארך חבוש
4 עלך", ואמרין (ברכות יא,א) אלו תפילין, ומתרגמין נמי: טוטפךר היינן עלך. והיכא
5 מניחין תפילין — במקום שמוחו של תינוק רופף.
6 **בצינעא** — בבית הכנסת, נלינו — שיצאנו
7 מבניסנתנו. גלותינו — תהא מכפרת עלינו. דגלו
8 מבי כנישתא לבי כנישתא אחרייתא — גלות —
9 איכא, פרהסיא — ליכא. נתבוה כעווננו —
10 וידוי. [ולמה מתכסין] — חוגרות שקין. תנינן
11 בירושלמי: שהיו חוגרות שקין ויוצאין לבית
12 הקברות ותוקעין בקרנות, ובעי ליה מיבעיא:
13 שקין למזה, ובית הקברות למזה, ותקיעת שופר
14 למזה? כבהמה — דמשער בהמה נינהו, מנוצה
15 של עוים. **עפר סתם** — שאינו אפר מקלה.
16 זכירת אפרין של יצחק — ליכא. סתם לא גרסינן,
17 אלא איכא בינייהו עפר. קברי גוים — במקום
18 שאין קברי ישראל, לבקש רחמים אפילו על
19 עצמן ליכא, כל שכן עלינו. **מאי** הר המוריה וכו'
20 — אידי דאירי בפלוגתא דרבי לוי ור' חנינא
21 תנא נמי דא פלוגתא מאי הר מוריה. דאברהם
22 קרא למקום העקידה "הר יראה", וכתיב
23 (בראשית כב) "אל ארץ המוריה". **הר אפר** הר
24 **שיצא הוראה** — תורה לישראל "כי מציון תצא
25 תורה" (ישעיה ב), "יורד משפטין ליעקב"
26 (דברים לג), ולשכת הגזית שבה עמדו הנביאים
27 המוכיחים לישראל. **מורא לגוים** — ששומעין
28 גדולות ישראל וירושלים ומתפחדים עליהם,
29 שמעתי. לישנא אחרינא: הר המוריה — הר סיני,
30 מורא לאומות העולם — במתן תורה, דכתיב
31 (תהלים עו) "ארץ יראה ושקטה". **אף על גב**
32 **דלא חכם** — אלא עם הארץ. בתמיהה: **הא**
33 **ודאי חכם** עדיין **אם** יש זקן והוא חכם — אומר
34 זקן והוא חכם. **אדם של צורה** — בעל קומה,
35 שישמעו ויקבלו דבריו להמיר את הלב. **מאי**
36 **אמר** — אנשי ניונה, דכתיב "בחזקה", דמשמע
37 בכח וניצוח דין. **מאי נדחה מפני פי** — הוי אומר
38 צדיק מפני רשע. **אם אין אתה מרחם בו** —
39 כלומר: כשם שאתה אומר לרחם על אלו,
40 דכתיב (תהלים קמה) "ורחמי על כל מעשי" —
41 כן תרחם עלינו. **מריש** — קורה. **כירה** — מגדל.
42 **שיש בידו עכירה** — גול, ואינו חוזר בו — לשלם
43 את הגול, למזה הוא דומה וכו'. **נשא לבבנו אל**
44 **כפים** — עם הכפים צריך לישא הלב לשמים,
45 כלומר: שיחזור מקלקלו. **מטופל ואין לו** — יש
46 לו טפלים, ואין לו במה להתפרנס. שלבו דואג
47 עלי, והוא צריך לקרות מקורות לבו עליהן.
48 ויש לו יגיעה — שמותבין יותר בתפלת הגשמים.
49 ופרקו נאה — מפרש לקמן, ושפל בוך — עניו.
50 ומרובה לעם — נוח לבריות, ומסכימן להתפלה.
51 נעימה — בסומי קלא, שמושר הלב. והיכל
52 לקרות בו' — שיהו הפסוקים של תפלה סדורין
53 בפיו.

מאי שביעית שביעית לארובה – פירוש: שמתחילין להאריך ולומר בקשות ותחינות בתוך ברכה של גואל ישראל. אבל מכל מקום אינה בכלל התוספות בימי תענית. דלא היו מוסיפין רק ששה. ועל כל הברכות יש טעם על מה הם חותמות בכך. הראשונה של גואל אינה מן המנין, ובה אומרים "מי שענה לאברהם" – לפי שהיה ראשון לצולין, שניצול

מנמורד. ובשניה שהיא ראשונה מן ההשפה

התוספות אמר "מי שענה לאבותינו על ים סוף"

וחותם "ברוך זוכר הברית" ולפיכך אומרה

בכרונות, לפי שהיו במצרים ונתיאשו מן

הגאולה, ועליו נאמר (שמות ה') "ואזכור את

בריתי". וכן בשלישית, שהיא שניה מן המנין

"שומע תרועה" בידועש שנענה ביריחו, והיינו

בעוד ישראל בגלגל, בשופרות היה אומר "מי

שענה ליהושע בגלגל" – לפי שנענה בשופרות.

על הרביעית היא שלישית מן המנין "מי שענה

לשמואל" וכו', ובשמואל כתיב צעקה ותפלה,

וגבי אליהו כתיב תפלה "ענני ה' ענני" ואמרינו

בגמרא: דצעקה גבי שמואל, ותפלה גבי אליהו.

ויש אומרים: תפלה גבי שמואל וצעקה גבי

אליהו. דהא דכתיב ענני גבי אליהו – הוא צעקה.

שמואל במצפה מעין אל ה' בצרתה לי, לאלוה

בחד הכרמל – כנגד "אשא עיני אל ההרים" וכן

כולם.

ברוך מרחם על הארץ – דגבי דוד ושלמה שייך

לומר על הארץ. דודו ושלמה התפללו

על הארץ, דוד גבי מלאך המות בגורן ארונה,

ושלמה בתפלה, דקאמר "רעב כי יזידה בארץ".

ועוד יש לומר: משום דאתקין בחימין בארץ. ולא

קשיא הא דחשיב יונה מקמי דוד, אף על גב שהיה

קודם – משום דבעי למיחתם "על הארץ",

כדמפרש בגמרא.

וידוע

היינו מטופל ואין לו, היינו ביתו ריקם אמר רב חסדא:

והו שפיתו ריקם מן העבירה. "ופרקו נא". אמר

אביי: זה שלא יצא עליו שם רע בילדותו. "היתה לי

נחלתי בארץ בישר. נתנה עלי בקולה; על בן

שנאתיה". מאי "נתנה עלי בקולה"? אמר רב זוטרא

פר טוביה אמר רב, ואמרי לה אמר רבי חמא אמר

רבי אלעזר: זה שליח צבור שאינו הגון היורד לפני

התיבה. "ואומר לפניהם עשרים וארבע ברכות,

שמונה עשרה שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש".

הני שש? שבע היווין, בדתנן: "על השביעית הוא

אומר: 'ברוך מרחם על הארץ'". אמר רב נחמן פר

יצחק: מאי שביעית? שביעית לארובה, בדתנאי:

"ב'גואל ישראל' מאריך, ובחותמיה הוא אומר: 'מי

שענה את אברהם בחר המוריה, הוא יענה אתכם

וישמע בקול צעקתכם היום הזה. ברוך גואל ישראל'.

והן עונין אחריו 'אמן'. וחנו הפנסת אומר להם:

'תקעו, בני אהרן, תקעו'. וחזור ואומר: 'מי שענה את

אבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע בקול

צעקתכם היום הזה. ברוך זוכר הנשפחות'. והן עונין

אחריו 'אמן'. וחנו הפנסת אומר להם: 'הריעו, בני

אהרן, הריעו'. וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר,

'תקעו', ובאחת אומר, 'הריעו'. במה דברים אמורים? בגבולין. אבל במקדש אינו כן, לפי שאין

עונין 'אמן' במקדש. ומנין שאין עונין 'אמן' במקדש? שנאמר: 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן

העולם עד העולם, ויברכו שם כבודך, ומרומם על כל ברכה ותהלה'. יכול על כל ברכות

פולין לא תהא אלא תהלה אחת. תלמוד לומר: 'מרומם על כל ברכה ותהלה' על כל ברכה

תן לו תהלה. ואלא במקדש מהו אומר? 'ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם. ברוך גואל ישראל'. והן עונין אחריו: 'ברוך

שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. וחנו הפנסת אומר להם: 'תקעו, הפהנים, בני אהרן, תקעו'. וחזור ואומר: 'מי שענה את אברהם

בחר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה'. 'ברוך ה', אלהי ישראל, זוכר הנשפחות'. והם עונין אחריו: 'בשכמל'". וחנו הפנסת אומר להם: 'הריעו, הפהנים, בני אהרן, הריעו, וכו'. וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר, 'תקעו',

ובאחת אומר, 'הריעו', עד שגומר את פולין. וכך הנהיג רבי חלפתא בצפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני. וכשפא דבר לפני חכמים,

אמרו: לא היו נוהגין בן אלא בשערי מזרח ובהר הבית ואית דאמרי בדתנאי: "אומר לפניהם עשרים וארבע ברכות, שמונה עשרה

שבכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש. ואותן שש היכן אמרין? בין 'גואל' ל'רופא חולי'. ומאריך בגאולה, והן עונין אחריו 'אמן' על כל

ברכה וברכה. וכך היו נוהגין בגבולין. אבל במקדש היו אומרים: 'ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם. ברוך גואל ישראל'.

ולא היו עונין אחריו 'אמן'. וכל כך? למה? לפי שאין עונין 'אמן' במקדש? שנאמר: 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם, ויברכו שם כבודך, ומרומם על כל ברכה ותהלה' – על כל ברכה וברכה תן לו תהלה". תנו

רבנן: על הראשונות הוא אומר: ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם. ועד העולם ברוך גואל ישראל'. והן עונין אחריו: 'ברוך שם

כבוד מלכותו לעולם ועד'. וחנו הפנסת אומר: 'תקעו, הפהנים, תקעו'. וחזור ואומר: 'מי שענה את אברהם בחר המוריה, הוא יענה

אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה'. והן תוקעין, ומריעין, ותוקעין. ועל השניה הוא אומר: 'ברוך ה', אלהי ישראל, מן העולם ועד העולם. ברוך זוכר הנשפחות'. והן עונין אחריו: 'ברוך שם

כבוד מלכותו לעולם ועד'. והן תוקעין, ומריעין, ותוקעין. והם מריעין, ותוקעין, ומריעין. וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר, 'תקעו', ובאחת אומר, 'הריעו', בני אהרן,

ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני. וכשפא דבר אצל חכמים, אמרו: לא היו נוהגין בן אלא בשערי מזרח ובהר הבית". "רבי יהודה אומר:

לא היה צריך לומר וברונות, כו". אמר רבי אדיא דמן יפו: מאי טעמא דרבי יהודה? לפי שאין אומרים זכרונות ושופרות

היינו מטופל ואין לו היינו ביתו ריקן – היינו כמו (איזהו). ביתו ריקם מן העבירה – שאין חמס וגזל בביתו. ופרקו נא – אפילו כשעמד על פירותיו היה נא, בלי שם רע. זה המעמיד חזן שאינו חנון לפני התיבה – רשע, שהקדוש ברוך הוא שונא אותו יותר מכולו, והוא נותן בקולו לפניו. שביעית לארובה – שביעית לאותה ברכה שהתחיל להאריך בה. ואותה אינה מן התוספות, אלא משמונה עשרה ברכות היא. בדתנאי: בגואל ישראל הוא מאריך. הוא אומר לפניו – אותו הזקן הרגיל ומאריך בגאולה, כדקתני מתניתין. כמה דברים אמורים – דהן עונין אחריו אמר, בגבולין. אבל במקדש – אומר אותו הזקן לאור הפרשיות: מי שענה את אברהם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ברוך אתה ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל, והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וכן בכל ברכות שבמקדש. לפי שאין עונין אמן במקדש – כדילף לקמן מקרא. מניין שאין עונין אמן במקדש – דכתיב בתפלת עזרא בבית שני "קמו וברכו את ה' אלהיכם" – והיינו ברוך ה' אלהי ישראל כו'. ויברכו שם כבוד – היינו שעונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כך הוא הפסוק: "ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה". הכי רסין: יכול על כל הברכות כולן תהלה אחת – תלמוד לומר "על כל ברכה". על כל ברכה תן לו תהלה. חזן הכנסת – לא אותו זקן נידה, וחזר חזן הכנסת ואומר להן: מי שענה כו', אף על פי שאמר אותו זקן. כשמריעין – תהלה הוא אומר להן: הריעו בני אהרן וכשתוקעין תהלה הוא אומר להן: תקעו בני אהרן כו'. וכך הנהיג – כל מנהג זה רבי חלפתא בצפורי. לא היו נוהגין בן – שיהיו עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, אלא עונין אמן בגבולין. ואית דאמרי בדתנאי: כו' – כלומר, ואיכא דמתני הכי. וכן הנהיג – מנהג זה אמקדש קאי.

אלא

תענית דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קמז

ישראל לאחר שהוסיף פסוקי תחנונים וסיים 'מי שענה את
אברהם' וכו', אומר ברוך ה' אלהים אלהי ישראל מן העולם ועד
העולם ברוך גואל ישראל, והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד, והן הנכנסת אומר להם 'תקעו הנחנים בני אהרן תקעו',
וקודם שתוקעים חוזר השמש ואומר מי שענה את אברהם בחר
המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ותוקעים
תקיעה תרועה ותקיעה. וכן בחתימת הברכה השניה אומר השליח
ציבור ברוך ה' אלהי ישראל וכו' וזכר הנשכחות, והם עונים אחריו
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והן הנכנסת אומר להם 'הריעו
הנחנים בני אהרן הריעו' וכו' וחוזר ואומר 'מי שענה' וכו', ותוקעים
תרועה תקיעה תרועה. וכן היה הסדר בכל ברכה וברכה, שבאחת
אומר תקעו, והם תוקעים תקיעה תרועה תקיעה, ובאחת אומר
הריעו, והם מריעים תרועה תקיעה תרועה, עד שגומר את בולן.
וכך – כמנהג זה שהיה במקדש הנחני רבי חלפתא בצפורי ורבי
הנניה בן תרדיון בסיכני, ובשפא הדבר לפני חכמים אמרו, לא היו
נוהגין בן אלא בשערי מרח ובהר הכית.
הגמרא מביאה גירסא שונה בדברי הברייתא: ואית דאמרי – יש
הגורסים כך, בדתנא, השליח ציבור אומר לפנינו עשרים וארבע
ברכות, שמונה עשרה ברכות ששכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש
ברכות. ואותן שש היכן אומרן, בין ברכת גואל ישראל, לברכת
רופא חולי עמו ישראל. ומאריך בנאולה – בברכת גואל ישראל,
והן עונין אחריו אמן על כל ברכה וברכה. וכך היו נוהגין בגבולין,
אבל במקדש היו אומרים ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד
העולם, ברוך גואל ישראל, ולא היו עונין אחריו אמן. וכל כך להם
האריכו, לפי שאין עונין אמן במקדש. ומנן שאין עונין אמן במקדש,
שנאמר (שם ט ה) 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם'
ויברכו (את) שם כבוד ומרומם על כל ברכה ותהלה, ודרשו
חכמים, על כל ברכה וברכה תן לו תהלה, והיא אמירת 'ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד' כלשון הפסוק 'ויברכו שם כבודך'.
תנו רבנן, על ההוספות הראשונות הוא חותם ואומר ברוך ה' אלהי
ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך גואל ישראל, והן עונין אחריו
ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והן הנכנסת והשמש אומר,
'תקעו הנחנים תקעו', וחוזר ואומר מי שענה את אברהם בחר המוריה
הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה (והן תוקעין
ומריעין ותוקעין). ועל הברכה השניה – ברכת זכרונות הוא חותם
ואומר ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך זוכר
הנשכחות, והן עונין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. והן
הנכנסת אומר 'הריעו בני אהרן הריעו', ואומר מי שענה את אבותינו
על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה, והם
מריעין ותוקעין ומריעין. וכן בכל ברכה וברכה, באחת אומר תקעו,
ובאחת אומר הריעו, עד שגומר את הברכות בולן. וכך הנהיג רבי
חלפתא בצפורי ורבי הנניה בן תרדיון בסיכני, ובשפא הדבר אצל
חכמים אמרו, לא היו נוהגין בן אלא בשערי מרח ובהר הכית.
שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, לא היה צריך לומר זכרונות בו'
ושופרות, אלא אומר תחתיהן פסוקים אחרים מענין רעב ועצירת
גשמים.
אמר רבי אדא דמן יפו, מאי מעמא דרבי יהודה, לפי שסובר שאין
אומרים זכרונות ושופרות

הגמרא מבארת את המעלות שהוזכרו בברייתא. שואלת הגמרא:
היינו – זהו המטופל ואין לו, היינו ביתו ריקם, כלומר שתי מעלות
אלו שוות ולמה נכפלו. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, מה
שהוזכר ביתו ריקם והו' שפיתו ריקם מן העבירה, שאין חסם וגול
בביתו.
מעלה נוספת שהוזכרה בברייתא: ופרקו נאה. אמר אביי, זה שלא
יצא (לו) [עליו] שם רע אפילו בגלדותו – בבחורות.
הגמרא מביאה דרשה בגנות שליח ציבור שאינו הגון: נאמר
בכתוב (ירמיה יב ח) שמתרעם הקב"ה על עם ישראל ואומר 'היתה
לי נחלתי כאשר ביער נתנה עלי בקולה, על בן שנאתיה'. מבררת
הגמרא: מאי 'נתנה עלי בקולה'. אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב,
ואמרי לה – ויש אומרים שאמר זאת רבי הקא אמר רבי אלעזר, זה
שליח צבור (היורד לפני התיבה שאינו הגון) [שאינו הגון] – רשע,
היורד לפני התיבה] – שממנים שליח ציבור שאין בו אחת
מהמעלות שזוכרו לעיל מלבד זאת שקולו ערב.
שנינו במשנה: ואומר לפנינו עשרים וארבע ברכות, והם שמונה
עשרה ששכל יום, ומוסיף עליהן עוד שש ברכות. מקשה הגמרא:
הני שש – האם הברכות שהוסיפו הם רק שש, הרי שבע תוויין –
ישנן שבע ברכות, בדתנן בהמשך המשנה על השביעית הוא אומר
ברוך מרחם על הארץ. מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, מאי
שביעית, שביעית לארובה – ברכה שביעית מברכת גואל ישראל
בה התחיל להאריך בתחנונים, אך באמת לא הוסיפו אלא שש
ברכות.
בדתנא, בברכת גואל ישראל מאריך השליח ציבור, ובחתימה הוא
אומר, מי שענה את אברהם בחר המוריה הוא יענה אתכם וישמע
בקול צעקתכם היום הזה ברוך אתה ה' גואל ישראל, והן עונין אחריו
אמן, והן הנכנסת – השמש אומר להם – לכהנים 'תקעו בני אהרן
תקעו' והם תוקעים ומריעים ותוקעים. והשליח ציבור מתחיל
בברכה השניה והראשונה מהנוספות שהיא ברכת זכרונות, וחוזר
ואומר בחתימתה מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם
וישמע בקול צעקתכם היום הזה, ברוך אתה ה' זוכר הנשכחות, והן
עונין אחריו אמן, והן הנכנסת אומר להם 'הריעו בני אהרן הריעו',
והם מריעים ותוקעים ומריעים. וכן היה הסדר בכל ברכה וברכה
מהברכות הנוספות שבאחת אומר תקעו ותוקעים תקיעה תרועה
ותקיעה, ובאחת אומר הריעו ותוקעים תרועה תקיעה תרועה.
ממשיכה הברייתא: כמה דברים אמורים שהציבור עונה על
הברכות אמן וזהו סדר התפילה, בגבולין – מחוץ למקדש, אבל
במקדש אינו כן, לפי שאין עונין אמן במקדש. ומנן שאין עונין אמן
במקדש, שנאמר בתפילת הלויים בתחילת בית שני, שאמרו לעם
(נחמיה ט ה) 'קומו ברכו את ה' אלהיכם מן העולם עד העולם' –
המושל מקצות העולם ועד קצתו, לאחר מכן החזירו פניהם כלפי
המקום ואמרו 'ויברכו שם כבוד ומרומם על כל ברכה ותהלה' –
העם יענו ויאמרו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אך אתה
מרומם על כל ברכה שהם מברכים ותהילה שעונים. וכול – שמה
תאמר שעל כל הברכות בולן לא תהא אלא תהלה אחת, ורק בסיום
כל הברכות יענו פעם אחת ברוך שם כבוד מלכותו. תלמוד לומר
'ומרומם על כל ברכה ותהלה' ללמד שעל כל ברכה תן לו תהלה.
הרי שאין עונים אמן על הברכות הנאמרות במקדש.
ואלא במקדש מהו אומר בתפילת התענית, בסיום ברכת גואל

1 אָלֵא בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְיָמֵי כִּיפּוּר שֶׁל יוֹבְלוֹת וּבִשְׁעַת מִלְחָמָה.
2 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵה בְּנוֹסַח חֲתִימַת הַבְּרִכוֹת: עַל הָרֵאשִׁינָה הוּא אוֹמֵר מִי
3 שֶׁעָנָה אֶת אֲבִירָהּ בּוֹ, עַל הַרְבִּיעִית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת
4 שְׁמוּאֵל בְּמִצְפֶּה וְכוּ' שׁוֹמֵעַ צַעקָה, עַל הַחֲמִישִׁית הוּא אוֹמֵר מִי
5 שֶׁעָנָה אֶת אֱלִיהוּ בְּהַר הַכְּרִמֶּל וְכוּ' שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

6 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שְׁמוּבָאֵת בַּה גִּירְסָא שׁוֹנָה: תָּנָא, יֵשׁ
7 מִחֲלִיפִין חֲתִימַת הַבְּרִכוֹת, וְגוֹרְסִים צַעקָה לְאַלְיָהוּ – 'בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ
8 צַעקָה' בְּבִרְכָּה שְׁמוֹכִירִים אֶת אֱלִיהוּ, וְתַפְלָה לְשְׁמוּאֵל – 'בְּרוּךְ
9 שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה' בְּבִרְכָּה שְׁמוֹכִירִים אֶת שְׁמוּאֵל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא:
10 בְּשִׁלְמָא גַּבִּי שְׁמוּאֵל – מוֹבֵן שֶׁבְּבִרְכָּה הַחוֹתֶמֶת בִּישׁוּעַת שְׁמוּאֵל,
11 רֵאוי לִסִּים דָּן בִּלְשׁוֹן תְּפִלָּה (וְכַמוֹבָא בְּבִרְייתָא) וְדָן בִּלְשׁוֹן צַעקָה
12 (וְכַמוֹבָא בְּמִשְׁנָה), שְׁהֵרִי כְּתִיב בֵּיה שְׁנַענָה בְּתַפְלָה, וְכַמוֹ כֵּן כְּתִיב
13 בֵּיה שְׁנַענָה בְּצַעקָה, אָלֵא גַּבִּי אֱלִיהוּ, אֲמַנְם בְּתַפְלָה כְּתִיב שְׁנַענָה,
14 אֲךָ בְּצַעקָה לֹא כְּתִיב שְׁנַענָה, וּמִדּוּעַ אוֹמֵרֶת הַבְּרִייתָא לִסִּים אֶת
15 הַבְּרִכָּה הַחוֹתֶמֶת בִּישׁוּעַתוֹ בִּלְשׁוֹן צַעקָה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: 'עֲנֵנִי ה'
16 עֲנֵנִי' שְׁאֵמֵר אֱלִיהוּ בְּהַר הַכְּרִמֶּל (מִלְכִּים י"ח ל"ז) לְשׁוֹן צַעקָה הִיא,
17 וְכִיוֵן שְׁנַענָה בְּצַעקָה, רֵאוי לִסִּים אֶת הַבְּרִכָּה הַחוֹתֶמֶת בּוֹ בִּלְשׁוֹן
18 זֶה.

19 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: עַל הַשְּׁשִׁית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת יוֹנָה בּוֹ עַל
20 הַשְּׁבִיעִית הוּא אוֹמֵר מִי שֶׁעָנָה אֶת דָּוִד בּוֹ, שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מִכְּדִי
21 יוֹנָה כְּתִיב דָּוִד וְשִׁלְמָה תָּהָ – הֲלֹא יוֹנָה אַחֵר תְּקוּפַת דָּוִד וְשִׁלְמָה
22 הִיא, וְאֵם כֵּן מָאי מְעַמָּא מְקַדִּים לֵיה בְּרִישָׁא – מִדּוּעַ מְקַדִּימִים אֶת
23 יוֹנָה לְדוֹד וְשִׁלְמָה בְּסֹדֶר הַבְּרִכוֹת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִשּׁוֹם דְּבָעֵי
24 לְמִיחָתָם – מִפְּנֵי שְׁצִירָךְ לַחֲתוּם וְלִסִּים אֶת הַבְּרִכוֹת הַנוֹסְפוֹת
25 בְּבִרְכַּת 'מִרְחָם עַל הָאָרֶץ' בַּה מִתְּפַלֵּל שִׁירָחָם הַקָּבִ"ה עַל הָאָרֶץ
26 וְיורִיד גַּשְׁמִים. וְכִיוֵן שֶׁחֲתִימָהּ זֶה שִׁיבַת לְדוֹד וְשִׁלְמָה, מְזַכֵּרִים
27 בְּבִרְכָּה זֶה. תָּנָא, מִשּׁוֹם סוֹכְכִים אֲמָרוּ, חֲתִימַת הַבְּרִכָּה הָאֲחֵרוֹנָה
28 הִיא בְּרוּךְ מְשִׁפִּיל הָרָמִים, שֶׁהַכְּנִיעַם וְהַשְׁפִּילָם הַקָּבִ"ה ע"י עֲצִירַת
29 הַגַּשְׁמִים, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ שָׁבוּ בְּתִשְׁבּוּבָה.

30 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: שְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרֵאשִׁינּוֹת אֲנִישִׁי מְשַׁמְרֵי מִתְּעַנִּין וְלֹא
31 מְשִׁלְמִין בּוֹ, אֲנִישִׁי מְשַׁמְרֵי וְכַהֲנִים שָׁחַל יוֹם עֲבוֹדָתָם בְּמִקְדָּשׁ
32 בְּאוֹתוֹ שְׁבוּעַ (מִתְּרִים לַשְׁתּוֹת יֵין בְּלִילוֹת אֲבָל לֹא בִימִים, וְאֲנִישִׁי
33 בֵּית אֲב (הַעוֹבְדִים אוֹתוֹ יוֹם) אֲסוּרִים בִּין בִּיּוֹם וּבִין בְּלִילָה.
34 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְּבַאֵרֶת טַעַמָּם שֶׁל דִּינֵים אֵלֶּה, וְהֵאֵם הֵם
35 נוֹהֲגִים בּוֹמָן הַזֶּה: תָּנִי רַבֵּנּוּ, מִפְּנֵי מָה אֲמָרוּ בְּמִשְׁנָה שְׁאֲנִישִׁי מְשַׁמְרֵי
36 מוֹתְרִין לַשְׁתּוֹת יֵין בְּלִילוֹת אֲבָל לֹא בִימִים, אֲפִי בִימִים שְׁאִין זְמַנָּם
37 לְעִבּוֹד, שְׁמָא תִּכְבֵּד הַעֲבוּדָה עַל אֲנִישִׁי בֵּית אֲב מִחֲמַת רִיבּוֹי
38 הַקְּרִבָּנוֹת, וְיִבְאֹז שְׁאֵר אֲנִישִׁי הַמְּשַׁמְרֵי וְיִסְיְעוּ לָהֶם בְּעִבּוֹדָתָם, וְרַק
39 בְּלִילוֹת אַחֵר שְׂרָאוּ שֶׁלֹּא נִוְתְּרָה עֲבוּדָה רַבָּה, מוֹתְרִים לַשְׁתּוֹת.
40 וּמִפְּנֵי מָה אֲמָרוּ שְׁאֲנִישִׁי בֵּית אֲב אֵינֶם שׁוֹתִים לֹא בִיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה,
41 מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסוּקִין תָּמִיד בְּעֲבוּדָה וְאִף בְּלִילָה מְקַטְרִים אֲבָרִים עַל
42 הַמִּזְבֵּחַ.

43 מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: מִכָּאֵן אֲמָרוּ חֲכָמִים, שְׁאֵף בּוֹמָן הַזֶּה, כָּל כְּהֵן
44 שֶׁמְכִיר וְיודֵעַ אֶת שְׁמָהּ וּזְמַן עֲבוֹדָתָהּ שֶׁל מְשַׁמְרָתָהּ וּמְשַׁמְרַת בֵּית
45 אֲב שָׁלוּ, וְיודֵעַ שְׁכֵנֵי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם וְלֹא נִפְסְלוּ מִן הַכְּהוֹנָה,
46 אֲסוּר לוֹ לַשְׁתּוֹת יֵין כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, שְׁמָא יִבְנֶה הַמְּקֹדֶשׁ וְיִצְטָרֵךְ
47 לְעִבּוֹד בִּיּוֹם זֶה. וְכֹאפוֹן שֶׁמְכִיר אֶת מְשַׁמְרָתוֹ וְאֶת הַשְּׁבוּעַ שֶׁעֲתִיד
48 לְעִבּוֹד בּוֹ, וְאֵין מְכִיר אֶת מְשַׁמְרַת בֵּית אֲב שָׁלוּ, וְיודֵעַ שְׁכֵנֵי אֲבוֹתָיו
49 קְבוּעִין שָׁם, אֲסוּר לוֹ לַשְׁתּוֹת יֵין כָּל אוֹתָהּ שָׁבַת – בְּכָל הַשְּׁבוּעַ
50 שֶׁעֲתִידָה מְשַׁמְרָתוֹ לְעִבּוֹד, שֶׁבְּכָל יוֹם יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמָא הוּא יוֹם
51 עֲבוֹדָתוֹ. וְאֵם אֵינוֹ מְכִיר אֶת מְשַׁמְרָתוֹ וּמְשַׁמְרַת בֵּית אֲב שָׁלוּ כָּלל,
52 וְיודֵעַ שְׁכֵנֵי אֲבוֹתָיו קְבוּעִין שָׁם, אֲסוּר לַשְׁתּוֹת יֵין כָּל הַשָּׁנָה, שֶׁבְּכָל
53 יוֹם יֵשׁ לוֹ לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמָא הוּא יוֹם עֲבוֹדָתוֹ.

54 רַבִּי אוֹמֵר, אִם אֲכַן חוֹשְׁשִׁים שִׁיבָנָה בֵּית הַמְּקֹדֶשׁ, אוֹמֵר אֲנִי שְׁכַל
55 כְּהֵן אֲסוּר לַשְׁתּוֹת יֵין לְעוֹלָם, אֲפִי אִם מְכִיר אֶת מְשַׁמְרָתוֹ וּמְשַׁמְרַת
56 בֵּית אֲב שָׁלוּ, שְׁמָא יִשְׁתַּנֵּה סֹדֶר הַמְּשַׁמְרֹת בְּבִנְיַן הַבֵּית וְתִפּוּל
57 עֲבוֹדָתוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם. אָבָל מָה אֲעֲשֶׂה שֶׁתִּקְנֶנּוּ וְהִיתָרוּ שֶׁל הַכְּהֵן
58 לַשְׁתּוֹת יֵין נוֹבַעַת מִקְלָקְלָתוֹ, שׁוֹמֵן רַב חֶלֶף מִדְּהוֹרֵכֵן וְעִדִּין לֹא

בְּנֵה הַבֵּית וְלִכְךָ אֵין חוֹשְׁשִׁים שְׁפִתָּאֻם יִבְנֶה.

אֲמַר אֲבִי, כְּמָאן שְׁתֵּי הָאֲדִינָא כְּהֵנִי חֲמָרָא – כְּמִי נוֹהֲגִים הַכְּהֵנִים
שְׁוֹתִים יֵין בּוֹמָן הַזֶּה, אֲפִי שְׁרוּבָם אֵינֶם בְּקִיאִים לְדַעַת אֶת
מְשַׁמְרוֹתֵיהֶם, כְּרַבִּי שֶׁהִתִּיר שְׁתִּית יֵין בּוֹמָן הַזֶּה.

שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: אֲנִישִׁי מְשַׁמְרֵי שׁוֹמְן עֲבוֹדָתָם בְּשָׁבוּעַ זֶה, וְאֲנִישִׁי מְשַׁמְרֵי
הָעוֹמְדִים וּמִתְּפַלְלִים אוֹתוֹ שְׁבוּעַ עַל הַקְּרִבָּנוֹת שִׁיעֲלוּ לְרִצּוֹן,
אֲסוּרִים לְקַסֵּר אֶת שְׁעָרָם וּלְכַבֵּם אֶת בְּגִדֵיהֶם כָּל אוֹתוֹ שְׁבוּעַ, וְכִיּוֹם
הַמִּישִׁי מוֹתְרִין מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשָּׁבָת. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: מָאי מְעַמָּא – מִדּוּ
טַעַמָּא שֶׁל אִיסוּר זֶה. אֲמָר רַבָּה בְּרַ כְּרִי חֲנָה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּהֵן
שִׁיעֲשׂוּ זֹאת בְּשָׁבוּעַ שֶׁלִּפְנֵי וְלֹא יִכְנָסוּ לְמִשְׁמֶרֶתָם כִּשְׁהֵן מְנוּחָלִי.
אֲגַב דִּין תְּסַפּוֹרַת הַכְּהֵנִים בַּעַת מְשַׁמְרָתָם, מְבִיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא
בּוֹמָן תְּסַפּוֹרַתָם שֶׁל כְּהֵן גָּדוֹל, כְּהֵן הַדִּיּוֹט וּמִלֵּךְ: תָּנִי רַבֵּנּוּ, מִלֵּךְ
מִצּוּהָ עֲלֵיו שִׁיחָא מִסְּתַפֵּר כָּכָל יוֹם. כְּהֵן גָּדוֹל, מְעַרְבֵי שָׁבַת לְעֶרֶב
שָׁבַת. כְּהֵן הַדִּיּוֹט, אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם.

הַגְּמָרָא מְבַאֵרֶת טַעַמָּם שֶׁל דִּינֵים אֵלֶּה. מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: דִּין זֶה
שֶׁמִּלֵּךְ מִסְּתַפֵּר כָּכָל יוֹם, מָאי מְעַמָּא – מִדּוּ טַעַמָּא. אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ בְּרַ
וְכֵדָא, אֲמַר קְרָא (ישעיה לג יז) 'מִלֵּךְ בִּיפְיוֹ תַחֲנוּנָה עֲנִיד', וְדוֹרְשִׁים
מִפְּסוּק זֶה שֶׁל הַמֶּלֶךְ לְהַתְהַדֵּר בִּיּוֹפְיוֹ וְלֹא לְהִרְאוֹת עַצְמוֹ בְּשׁוֹם
דּוֹפִי, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקַּל מוֹרָאוֹ. כְּהֵן גָּדוֹל שֶׁמִּסְתַּפֵּר מְעַרְבֵי שָׁבַת לְעֶרֶב
שָׁבַת, מָאי מְעַמָּא – מִדּוּ טַעַמָּא. אֲמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ יִצְחָק, הוּאִיל
וּמְשַׁמְרוֹת הַכְּהוֹנָה מִתְּחַלְּשׁוֹת (מִתְּחַלְּפוֹת) בְּשַׁבָּת, וּמְשַׁמְרַת חֹדֶשֶׁה
נִכְנַסַת לְעִבּוֹד בְּבֵית הַמְּקֹדֶשׁ, נָאֵה הַדְּבַר שֶׁתִּרְאֶהוּ בִּיּוֹפֵי.

מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא וּמְבַרְרַת: כְּהֵן הַדִּיּוֹט שֶׁמִּסְתַּפֵּר אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם,
כְּהֵן, מְבַאֵרֶת הַגְּמָרָא: אֲתָנִי – דְּבַר זֶה נִלְמַד בְּגִזְרָה שׁוֹה 'פִּרְעִ'
'פִּרְעִ' מְנוּיָר, כְּתִיב הֵכָּא – לְגַבִּי כְּהֵנִים (יחזקאל מד ז) 'וְהִאֲשֵׁם לֹא יִגְלֹחוּ
'פִּרְעִ לֹא יִשְׁלַחוּ, וְכְתִיב הֵתָם – לְגַבִּי נֹזִיר (במדבר ו ה) 'קִדְשׁ יִהְיֶה גִדְלוֹ
פִּרְעִ שְׁעַר רֹאשׁוֹ, מִה לְחֹלֶן – כִּשְׁם שְׁפָרַע הַנֶּאֱמָר בְּנִזִּיר הוּא שְׁעַר
הַגִּדּוֹל שְׁלֹשִׁים יוֹם, אֲפִי כָּאֵן – בְּאִיסוּר הַכְּהֵנִים לְגַדֵּל פִּרְעִ, הֵינִינוּ
שֶׁלֹּא יִגְדְּלוּ שְׁעַר יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְנִזִּיר גּוֹפִיָּה
(עַצְמוֹ) מְנַלֵּן שְׁצִירָךְ לְגַדֵּל שְׁעָרוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲמַר רַבִּי מִתְּנָה, הֲלֹא
כְּתִב נִזִּירוֹת הֵיא שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכַכּוֹ נִזִּירוֹת מְדַבֵּר הַכְּתוּב הָאֲסוּר
תְּגַלְחַת נֹזִיר. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מְנַלֵּן – מִנֵּן לָנוּ שְׁסֹתָם נִזִּירוֹת הֵיא
בְּאֵמַת שְׁלֹשִׁים יוֹם. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר קְרָא 'קִדְשׁ יִהְיֶה, וְתִיבַת
'יִהְיֶה' גְּמִימָרָא, תְּלָתִין הֵי – הִרִי הֵיא שְׁלֹשִׁים, וּמִכָּאֵן לְמַדוּ
חֲכָמִים שְׁאִין נִזִּירוֹת פָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. אֲמַר לֵיה רַבִּי שְׁפָא לֵאבִי,
וְיִלְמָא חֲכִי קָאֲמַר רַבֵּנּוּ – שְׁמָא כֵךְ מְשַׁמְעוֹת הַפְּסוּק 'פִּרְעִ לֹא
יִשְׁלַחוּ, לֹא לִיבְדוֹ כָּלל – לֹא יִגְדְּלוּ פִרְעִ בְּרֹאשָׁם כָּלל, וְיִסְתַּפְּרוּ כָּל
כִּיט יוֹם לְפָנֵי שִׁיבּוֹא שְׁעָרָם לְשִׁיעוֹר זֶה. אֲמַר לֵיה אֲבִי, אִי הָהוּ
כְּתִב – אִם הֵיא אוֹמֵר הַכְּתוּב 'לֹא יִשְׁלַחוּ פִּרְעִ, הֵינִינוּ מְפָרְשִׁים
כְּרַבֵּאֲמַרְתָּ – כְּמוֹ שְׁאֵמַרְתָּ, שְׁאֲסוּרִים לְגַדֵּל שְׁעָרָם כְּדִי פִרְעִ, אֲךָ
הַשָּׁתָא דְּכְתִיב – עֵתָה שְׁכַתּוּב 'פִּרְעִ לֹא יִשְׁלַחוּ, מְשַׁמְעוֹת הַכְּתוּב
הֵיא, פִּרְעִ לִיחְוִי – מוֹתֵר שִׁיחִיהָ פִּרְעִ בְּרֹאשָׁם, רַק שְׁלֹחֵי הוּא דְלֹא
לִיִּשְׁלַחוּ – אֲסוּרִים הֵם לְגַדֵּל אֶת אוֹתוֹ פִּרְעִ, וְלִכְן דִּי שִׁיטְפְּרוּ בִיּוֹם
הַשְּׁלֹשִׁים, וְלֹא יוֹסִיפוּ לְגַדְלוֹ עוֹד.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי חֲכִי – אִם דִּין זֶה נִלְמַד מִהַכְּתוּב, אֲפִילוּ הָאֲדִינָא
נָמִי – יִנְהֵא אֲפִי בּוֹמָן הַזֶּה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דִּימָא דְּשִׁתּוּי יֵין – דִּין
אִיסוּר גִּידוּל שְׁעַר בְּאִיסוּר שְׁתִּיתָת יֵין, שְׁמֵאֲחֵר וְכַתּוּבִים אִיסוּרִים
אֵלֶּה בְּסַמִּיכוֹת מְקִישִׁים אוֹתָם זֶה לְזֶה, וְזֶה שְׁתִּיּוֹ יֵין – כִּשְׁם
שְׁאִיסוּר שְׁתִּיתָת יֵין, בְּזִמָּן בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ הוּא דְאֲסוּר, אֲךָ שְׁלֹא בְּזִמָּן
בִּיאָה כְּהֵן בּוֹמָן הַזֶּה, שְׁרִי – מוֹתְרִים הַכְּהֵנִים לַשְׁתּוֹת, כְּנֵאֲמַר
(יחזקאל מד כא) 'וְיֵין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל כְּהֵן בְּבּוֹאָם אֶל הַחֵצֵר הַפְּנִימִית'.
אֲפִי חֵקָא נָמִי – כֵךְ גַּם אִיסוּר גִּידוּל שְׁעַר אֵינוֹ אֲלֵא בּוֹמָן שְׁבִיבַת
הַמְּקֹדֶשׁ קִייִם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִתְנִיָּא, רַבִּי אוֹמֵר, אוֹמֵר אֲנִי שְׁכַל
הַכְּהֵנִים אֲסוּרִין לַשְׁתּוֹת יֵין לְעוֹלָם, אָבָל מָה אֲעֲשֶׂה שֶׁתִּקְנֶנּוּ וְהִיתָרוּ
שֶׁל הַכְּהֵן לַשְׁתּוֹת יֵין נוֹבַעַת מִקְלָקְלָתוֹ, שׁוֹמֵן רַב חֶלֶף וְעִדִּין לֹא בְּנֵה
הַבֵּית וְלִכְךָ אֵין חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא פִּתְאֻם יִבְנֶה, וְאֲמַר אֲבִי, כְּמָאן שְׁתֵּי
הָאֲדִינָא כְּהֵנִי חֲמָרָא – כְּדַעַת מִי נוֹהֲגִים הַכְּהֵנִים הַשְּׁוֹתִים יֵין בּוֹמָן
הַזֶּה,

תענית. סדר תעניות כיצד – פרק שני דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קמט רש"י

1 **אלא בראש השנה** — כדאמרין בראש השנה (טזא) אמרו לפני מלכיות חכרונות וכו'.
2 **וביובל** — ביום הכפורים של יובל, כדנתן התם (כגב) שזה היובל לראש השנה לתקיעה
3 ולברכות כו'. **ובשעת מלחמה** — דכתיב (במדבר י') וכי תבאו מלחמה בארצכם על הער
4 הצורך אתכם וגו', ולא ידעין מנא איתפרשי דאומר ברכות ופסוקי מלכיות וזכרונות
5 ושופרות בשעת מלחמה. **צעקה לאליהו** — על
6 מי שענה את אליהו חותם "שומע צעקה",
7 ובשמואל "שומע תפלה" דכתיב ביה תפלה
8 (שמואל א ז') "קבצו את כל ישראל המצפתה
9 ואתפלל בעדכם". **צעקה** — דכתיב (בראשית
10 טו) "יזרח לשמואל ויועק אל ה' כל הלילה".
11 ואיכא למימר במצפה הוזה ההיא צעקה, דבתר
12 פרשת "קבצו כל ישראל המצפתה" כתיב,
13 בפרשת "נחמתי כי המלכות את שאול" וגו', כך
14 שמעתי. **גבי אליהו** — במעשה דהר הכרמל
15 כתיב תפלה, דכתיב "ענני ה' ענני", דמשמע
16 לשון בקשה ותפלה, ולא לשון צעקה. ומשנ
17 "ענני ה' — לשון צעקה הוא. כך שמעתי.
18 יונה בתר דוד ושלמה — דדוה בימי אמציהו,
19 בסדר עולם. דכתיב למחתם — בסוף כל ברכות
20 "סרוך מרחם על הארץ", ולחכי בעי באותה
21 חתימה דוד ושלמה. שכן התפללו על ארץ
22 ישראל, כך שמעתי. אי נמי: משום דאיתנו תקון
23 בית המקדש, דהוא עיקר הארץ. כך שמעתי.
24 ברוך משה — דהו אומרים במקום ברוך
25 מרחם, שהכניעם במטר ששבו בתשובה. **מכאן**
26 **אמרו** — מודקני הכא, דאפילו אנשי משמר
27 שלא היו עובדין באותו היום כלל — אפילו הכי
28 אסורין לשתות יין. כהן — בזמן הוזה. המכיר
29 משמרתו — היודע מאיזו משמרת הוא,
30 מהיריב או מידעיה. או אחת מעשרים וארבע
31 משמרות. שיועד שמות אבותיו ואבות אבותיו
32 עד יהיריב, ויודע איזה יום ואיזה שבת היו
33 עובדים. **קבועין** — שיועד ודאי שבית אב שלו
34 עובד במקדש, לפי שהרבה היו מבתי אבות
35 הכהנים שלא הוקבעו. שוב אמר לי רבי: קבועין
36 — שלא נתחלל בית אב שלו להיות מגואל מן
37 הכהונה, ויודע שראוי בית אב שלו לעבוד. **אסור**
38 **לשתות יין כל אותו היום** — ותו לא, שמא יבנה
39 בית המקדש ותכבד העבודה, ויהיה זה צריך
40 לעבוד. מכיר משמרתו — שיועד איזה שבת
41 בשנה עובדין. ואינו יודע מאיזה בית אב —
42 דעכשיו אינו מכיר באיזה יום בשבת עובדין,
43 ויודע שבתי אבותיו קבועין — אסור כל אותה
44 שבת מספיקא. בכללו גרסין: ויודע שבתי
45 אבותיו קבועין הן, דאם אינו יודע שבתי אבותיו
46 קבועין לעבוד — מותר הוא לשתות יין כל
47 השנה, ולא דיישינן שמא יבנה, ושמא בית אב
48 שלו יעבוד היום. רבי אומר אומר אני כהן אסור
49 בו — כלומר, אי דיישינן לשמא יבנה — היא
50 אסור לעולם, אפילו המכיר משמרתו ומשמרת
51 בית אבותיו, ודיישינן שמא ישתנה סדר

1 **ויודע** שבתי אבותיו קבועין לשם אסור לשתות יין וכו' — פירוש: אסור לשתות יין חוץ
2 לסעודתו. אבל בסעודתו — מותר, דין שבתוך הסעודה אינו משכר.
3 **ובחמישי** מותרין מפני כבוד השבת מאי טעמא — פירוש: מאי טעמא אין הכהנים מותרין
4 להסתפר אלא דווקא בחמישי בשבת — כדי שלא יכנסו למשמר כשהן מנוולין.
5 פירוש: ולא יתנינו עד יום אחד מימי השבוע הבא
6 ויסתפרו קודם שיכנסו למשמרת, דאם לא
7 יסתפרו קודם — יהיו אסורין כל השבוע הבא עד
8 יום החמישי. ומתוך זה שאסור לספר כל השבוע
9 הבא יסתפרו קודם שיכנסו למשמרתם, ולא יהיו
10 מנוולים.
11 **כהן גדול** מסתפר מערב שבת לערב שבת וכוון
12 הדיוט אחד שלשים יום — פירוש: שאינו
13 יכול להשתות יותר. והאי דקאמר בסמוך: השתא
14 דכתיב פרע לא ישלחו פרע ליהוה פירוש: פרע
15 ליהוה — עד שלשים יום, אם ירצה.
16 **לא** לירבו כלל — פירוש: ואפילו עד שלשים יום.
17 וקשה: דאם כן גזירה שוה דפרע למה ליה
18 ויש לומר: דשמא רוצה לומר לא לירבו עד
19 שלשים יום, אלא יגלח בעשרים ותשעה.
20 **שלוחו** לא משלחו — יותר משלשים יום.
מכלל

1 **שפא תכבד העבודה על אנשי בית**
2 **אב, ויבואו ויסייעו להם.** מפני מה אמרו אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה? מפני שהן
3 עסוקין תמיד בעבודה. **מכאן אמרו:** כל כהן שפכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע
4 שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותו היום. **במכיר משמרתו ואין מכיר**
5 **משמרת בית אב שלו,** ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות יין כל אותה שבת.
6 אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו, ויודע שבתי אבותיו קבועין שם, אסור לשתות
7 יין כל השנה. **רבי אומר:** אומר אני: אסור לשתות יין לעולם. אכל מה אעשה? שתקנתו
8 קלקלתו? **אמר אביי:** כמאן שתי האידנא כהני חמרא? כרבי. "אנשי משמר ואנשי מעמד
9 אסורים לספר ולכבס. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". מאי טעמא? **אמר רבה בר בר**
10 **הנה אמר רבי יוחנן:** כדי שלא יכנסו למשמרתם בלילה מנוולין. תנו רבנן: "מלך מסתפר
11 בכל יום, כהן גדול מערב שבת לערב שבת, כהן הדיוט אחת לשלשים יום". "מלך מסתפר
12 בכל יום". מאי טעמא? **אמר רבי אבא בר זבדא:** אמר קרא: "מלך בלילה תחזינה עיניו".
13 "כהן גדול מערב שבת לערב שבת". מאי טעמא? **אמר רב שמואל בר יצחק:** הואיל
14 **ומשמרות מתחדשות.** "כהן הדיוט אחת לשלשים יום". מנלן? **אחיא פריע"ר** "פריע"ר מנור.
15 **כתיב הקא:** "וראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו", וכתיב היום: "קדש יהיה, גדל פרע שער
16 ראשו". מה להלן שלשים, אף פאן שלשים. ונזיר גופיה מנלן? **אמר רב מתנה:** סתם נזירות
17 שלשים יום. מנלן? **אמר קרא:** "יהיה", בגימטריא תלתין היוי. אמר ליה רב פפא לאביי:
18 **ורלמא הכי קאמר רחמנא:** לא לירבו כלל! אמר ליה: אי הוה כתב: "לא ישלחו פריע",
19 **בדקאמרת.** השתא דכתיב: "ופרע לא ישלחו", פרע ליהוה, שלוחו הוא דלא ישלחו. אי
20 **כדי, אפילו האידנא נמי!** דומיא דשמואל יין. מה שמואל יין, כהן גדול הוא דאסור, שלא
21 **בזמן ביאה שרי, אף הקא נמי.** והתניא: **רבי אומר:** אומר אני: כהנים אסורים לשתות יין
22 לעולם. אכל מה אעשה? שתקנתו קלקלתו". ואמר אביי: כמאן שתי האידנא כהני חמרא?
כרבי

1 משמרתו, ושמא יעבדו כולם לחובת הבית בבית אחת, ונמצא זה צריך לעבוד. אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו. דהוי כמה שנים שלא חזרה בירה, וקלקלה זו תקנתו לשתות יין
2 בהדיא, ולשמא יבנה לא דיישינן. כשהן מנוולין — שלא יהו סומכין על יום אחד מימי שבת, ואין מסתפרין בשבת שעברה. מסתפר בכל יום — מצוה. מערב שבת לערב שבת — ולא
3 ישהה מלגלח יותר. ומשמרות מתחדשות — בכל שבת ושבת, ומשמרה שלא ראתהו עד עכשיו ובאה לראותו — הדבר נאה שתראהו בימים. לא לירבו כלל — אלא יסתפרו בכל יום.
4 דהכי משמע "ופריע", דהיינו שלשים לא ישלחו, אלא יגלחו. שלוחו לא משלחו — הכי משמע פרע שגדלו — אינן רשאין לגדל עור. אי הכי — כיון דמקרא מפקת לה, האידנא נמי
5 לא לישלחו ומשנ: כיון, דומיא דין, דכתיב בסמוך להאי "ופרע לא ישלחו", ויין לא ישתו כל כהן. מה יין בזמן ביאה הוא דאסור — דכתיב (יחזקאל מד) "בבואם אל החצר" וגו',
6 בזמן שבת המקדש קים, שבאין שם לעבוד. שלא בזמן ביאה — כגון האידנא, שהבית חרב, ולא זמן ביאה היא. והתניא: **רבי אומר אומר אני כו' ואמר אביי כו' —** מכלל דרבנן אסרי,
7 דדיישינן לשמא יבנה. ומצי נמי מיייתי רישא דברייטא, מפני מה אמרו אנשי משמר כו', ואייתי סיפא בלשון קצרה ודייק מינה מכלל דרבנן אסרי.

מכלל אסרי – פירוש: מכלל דרבנן אסרי לשחות יין משום דשמן יבנה בית המקדש, ובעינן כהן ראוי לעבוד וליכא ומשני: אפשר דמספר ועייל.

בעינן כהנים הראויים לעבודה וליכא – ואם תאמר: והלא בלא יין נמי אסורין בעבודה, דטמאי מתים נינהו וצריכין חזאה שלש ושבועה ואמאי אסרי לזי יין ויש לומר:

דמכל מקום מותרין בעבודת צבור, דטומאה הותרה בעבור.

פרועי ראש דלא מחלי עבודה – פירוש: דלא כתיב בסמוך ולהבדיל וגו' (דבר תורה).

דבר זה מתורת משה לא למדנו – ואם תאמר: גילף מקל וחומר, ומה בעל מום שמוחר

באבילת קדשים, כדרדשין במסכת קדושין פרק "זאיש מקדש" (ג,א), "וכל מנחת מחבת וכל מרחשת לכהנים יהיה איש כאחיו" ואפילו הכי –

בעל מום אסור לעבוד עבודה, ערל שאסור באבילת קדשים, דדרשין פרק "הערל" (יבמות

ע,א) בגזירה שוה תושב ושכיר מפסח, דערל אסור בו – אינו דין שאסור לעבודה? ויש לומר:

דחלל זיכית, שאינו אוכל בקדשים – ואפילו הכי כשר לעבודה, וכדאמר פרק "האומר" (קדושין

טו,ב) מדכתיב "מזר ה' חילו ופועל ידיו תרצה" דמשמע אפילו וחולין שבו הוא רוצה בעבודתו.

אי נמי, מבעל מום לא מצי ליק, דאיכא למיפד מה לבעל מום שכן עשו בו קריבין כמקריבם,

שכל הקריבין פסולים שהם בעלי מומים כמו המקריב, תאמר בערל – שלא עשה בו קריבין

כמקריבין, דמה ערלות שייך בבגדו.

שתווי יין דמחלי עבודה – פירוש: דכתיב "יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש

ובין החול".

מריש ירחא דניסן ועד תניא (דהא) (ביה) איתוקם תמידא – פירוש: כדמפרש

במגילת תענית (פרק א') שהיו הבייתוסים אומרים שחיד מתנרב תמיד, משום דכתיב

"תעשה" "את הכבש אחד תעשה בבקר", "תעשה" – משמע יחיד, ודודי לזו "את קרבני

לחמי לאשי תשמור להקריב" – לשון רבים. הלכו

יחזקאל ואסמכה אקרא. כי גמירי הלכה, למיתה. לאחולי עבודה, לא גמירי. "כל התרוב

במגילת תענית 'דלא למיספד', לפניו אסור, לאחריו מותר". תנו רבנן: "אלין יומא דלא

להתענא בהון, ומקצתהון דלא למיספד בהון. מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה, איתוקם

תמידא. דלא למיספד בהון. מתמניא ביה עד סוף מועדא, איתותב חגא דשבועיא, דלא

למיספד בהון". אמר מר: "מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה, איתוקם תמידא. דלא למיספד".

למה לי "מריש ירחא"? לימא "מתרי בניסן", וראש חודש גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר

רב: לא נצרכה אלא לאסור יום שלפניו ושלפניו נמי – תיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני ראש

חודש! ראש חודש דאורייתא הוא, ודאורייתא לא בעי חיזוק. דתניא: "הימים האלה התרובין

במגילת תענית – לפניהם ולאחריהם אסורין. שבתות וימים טובים – הן אסורין, לפניהן

ולאחריהן מותרין, ומה הפרש בין זה לזה? הללו דברי תורה, ודברי תורה אין צריכין חיזוק.

הללו דברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיזוק". אמר מר: מתמניא ביה עד סוף המועד,

ומועד גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר רב פפא: פדאמר רב: לא נצרכא

פרבי מכלל דרבנן אסרי. מאי טעמא? מהרה יבנה בית המקדש, ובעינן כהן הראוי לעבודה, וליכא. הכא,

אפשר דמספר ועייל. אי הכי, שתוי יין נמי, אפשר דגני פורתא ועייל, פדדמי בר אבא. דאמר רמי בר

אבא: דרך מיל ושינה כל שהוא כר. ושינה משכרתו – והאי שניי איכא בך מידא. שתוי יין

מי איתמר עלה: אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: לא שנו אלא בששתה שיעור רביעית? אבל שתה

יותר מרביעית כל שפן שדרך כמירדתו ושינה משפרתו. רב אשי אמר: שתוי יין דמחלי עבודה, גזרו

בהו רבנן. פרועי ראש דלא מחלי עבודה, לא גזרו בהו רבנן. מיתבי: "ואלו שתן במיתה: שתוי יין, ופרועי

ראש". בשלמא שתוי יין כהדיא פתיב בהו: "יין ושכר אל תשת". אלא פרועי ראש מנל? דכתיב: "וראשם

לא יגלחו, ופרע לא ישלחו". וכתיב בתריה: "ויין לא ישתו כל בן, כבואם אל החצר הפנימית". ואיתקוש

פרועי ראש לשתוי יין: מה שתוי יין במיתה, אף פרועי ראש במיתה. ומינה, אי מה שתוי יין דמחלי

עבודה, אף פרועי ראש דמחלי עבודה! לא. כי איתקוש, למיתה הוא דאתקוש. אבל לאחולי עבודה,

לא אתקוש. אמר ליה רבינא לרב אשי: הא מקמי דאתא יחזקאל, מאן אמרה? אמר ליה: ולמעשה, הא

דאמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה לא למדנו, ומדברי קבלה למדנו: "כל בן נכה, ערל לב, וערל

בשר, לא יבוא אל מקדשי". הא מקמי דאתא יחזקאל, מאן אמרה? אלא, גמרא גמיר לה, ואתא יחזקאל

ואסמכה אקרא. הכא נמי גמרא גמיר לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא. כי גמירי הלכה, למיתה. לאחולי עבודה, לא גמירי. "כל התרוב

במגילת תענית 'דלא למיספד', לפניו אסור, לאחריו מותר". תנו רבנן: "אלין יומא דלא

להתענא בהון, ומקצתהון דלא למיספד בהון. מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה, איתוקם

תמידא. דלא למיספד בהון. מתמניא ביה עד סוף מועדא, איתותב חגא דשבועיא, דלא

למיספד בהון". אמר מר: "מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה, איתוקם תמידא. דלא למיספד".

למה לי "מריש ירחא"? לימא "מתרי בניסן", וראש חודש גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר

רב: לא נצרכה אלא לאסור יום שלפניו ושלפניו נמי – תיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני ראש

חודש! ראש חודש דאורייתא הוא, ודאורייתא לא בעי חיזוק. דתניא: "הימים האלה התרובין

במגילת תענית – לפניהם ולאחריהם אסורין. שבתות וימים טובים – הן אסורין, לפניהן

ולאחריהן מותרין, ומה הפרש בין זה לזה? הללו דברי תורה, ודברי תורה אין צריכין חיזוק.

הללו דברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיזוק". אמר מר: מתמניא ביה עד סוף המועד,

ומועד גופיה יום טוב הוא ואסור! אמר רב פפא: פדאמר רב: לא נצרכא

לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו. ואי גרסינן להתענא – אם כן היינו רבי יוסי, דאמר: לפניו אסור. והא ליכא למימר דרבי יוסי היא. דקא פריך, כמאן – כרבי יוסי? בתמיהה.

מכלל דכרבנן פסיקא ליה. עד סוף מועדא – פסח. חגא דשבועיא דלא למיספד – במגילת תענית (פרק א') מפרש מאי איתוקם. וראש חודש יום טוב הוא – דכתיב "קרא עלי מועד", ודוי ראש חודש אב, בהאי מסכתא לקמן (כט,א).

כרבי הא רבנן מיסר אסרי – אפילו שלא בזמן ביאה, ומשני: מאי טעמא כו' והכא כו' – מאי טעמא תירוצא הוא. כלומר, דטעמא מאי גזרו רבנן ביה – שמו יבנה כו'. אבל

גבי פרועי ראש – לא גזרו. דאפשר דמסתפר מיד, והדר עייל לבית המקדש לעבודה: דרך מיל ושינה כל שהוא כר. ושינה משכרתו – והאי שניי איכא בך מידא. שתוי יין

דמחלי עבודה – דכתיב "יין ושכר אל תשת", וסמיך ליה "ולהבדיל בין הקדש ובין החול", בין עבודה קדושה למחוללת, דאי עביד עבודה

שתוי יין – חילל. פרועי ראש – דלא כתיב ביה חילל, דלא נראה חילול. ואילו שבמיתה – בידי

שמים, במסכת סנהדרין ב'אלו הן הנשרפין (פג,א) שתוי יין – במיתה, דכתיב "יין ושכר אל תשת בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו" –

דהיינו מיתה בידי שמים, מרלא כתיב "ומת", ואמר בשלמא כו'. הכי גרסינן: ומינה מה שתוי יין מחלי עבודה אף פרועי ראש מחלי עבודה –

קשיא לא גרס. כי נמידי הלכה למיתה – לאחולי עבודה לא גמירי. מחלי עבודה – חולק

היא כל עבודתו שעבר. אף פרועי ראש – עבודתם מחוללת, דלכל מילי איתקוש, ותיבתא דרב אשי דאמר: פרועי ראש לא מחלי

עבודה. דרב חסדא – בפרק שני דובחים, וקא בעי התיב: כהן ערל שמתו אחיו מחמת מילה

מהו? ואמר רב חסדא כו': ערל לב וערל בשר. הלכתא נמידי לה – מסיני. מריש ירחא דניסן

עד תמניא ביה – דכל שמונה ימים נשאו ונתנו בדבר, עד שנצחו את הצדוקין, ועשו אותם יום טוב. ודבר זה מפורש במנחות בפרק "רבי

ישמעאל" ובמגילת תענית המצויה אצלנו. דלא להתענא בהון – שכולן אסורין בתענית

ומקצתהון שיש בהן קצת תמורין כל כך שבהספד נמי אסורין. איתוקם תמידא ואיתותב

חגא דשבועיא – בענינים רבים חלקו בייתוסין עם הכמנים, ומפורשין במנחות ובמגילת תענית (פרק א') ודכי גרסינן התיב בפרק "ר' ישמעאל"

(סח,א), תנו רבנן: אלין יומיא דלא להתענא בהון, ומקצתהון דלא למיספד בהון. מריש ירחא

דניסן עד תמניא ביה איתוקם תמידא, דלא למיספד. ומתמניא ביה עד סוף מועדא איתותב

חגא דשבועיא, דלא למיספד. מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למיספד

– שהיו הצדוקים אומרים יחיד מתנרב ומביא תמיד, מאי דרוש – "את הכבש אחד תעשה

בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים". מאי אהדרו להו – "את קרבני לחמי לאשי

תשמור להקריב" לשון רבים הוא, שהיו כולן באין מתרומת הלשכה. מתמניא ביה כו' עד

דלא למיספד – שהיו בייתוסים אומרים עצרת אחד השבת הוא, שהעומר מתחיל אחד בשבת

שנאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת". ניטפל לזו רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם: שוטים, מניין

לכם? ולא היה אדם שהחזירו דבר, חוץ מוזק אחד שהיה מפטט כנגדו, ואמר: משה רבינו

אזהב ישראל היה, ויודע שעצרת יום אחד הוא, עמד ותיקנה אחר שבת, כדי שיהיו מתענגים

שני ימים וכו'. ודחו אותן, והלכו לזון בייתוסים מכה הפסוקין על כרחן, וחזרו בהן. (עד כאן הגהה). איתוקם תמידא דלא למיספד גרסינן. ולא גרסינן להתענא, כדמוכח בסמוך דקנני:

לא נצרכה אלא לאסור את שלפניו. ואי גרסינן להתענא – אם כן היינו רבי יוסי, דאמר: לפניו אסור. והא ליכא למימר דרבי יוסי היא. דקא פריך, כמאן – כרבי יוסי? בתמיהה.

מכלל דכרבנן פסיקא ליה. עד סוף מועדא – פסח. חגא דשבועיא דלא למיספד – במגילת תענית (פרק א') מפרש מאי איתוקם. וראש חודש יום טוב הוא – דכתיב "קרא עלי מועד", ודוי ראש חודש אב, בהאי מסכתא לקמן (כט,א).

תענית דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קנא

יחזקאל ואסמכתא אקרא – ורמזה במקראות, הקא נמי לענין חיוב
מיתה בפרועי ראש, נמרא גמיר לה ואותא יחזקאל ואסמכתא אקרא.
(פי גמיר הלכה למיתה, לאחולי עבודה לא גמירי).
שנינו במשנה: כל יום הקטוב כמגילת תענית דלא למיספד בו, ביום
שלפניו אסור, וביום שלאחריו מותר.
הגמרא מביאה את תחילתה של מגילת תענית, ומבארת אותה:
תנו רבנן, אלון יומיא דלא להתענות בהו – אלו הימים שקבעו
חכמים לנהוג בהם כימים טובים ולא להתענות בהם, ומקצתהו
דלא למיספד בהו – ובמקצתם אף אסור להספיד את המת. מריש
ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא – מראש חודש ניסן עד
היום השמיני בניסן ניצחו חכמים את הצדוקים, והעמידו דין קרבן
התמיד על משפטו שאין יחיד מביאו, מחמת כן קבעו חכמים דלא
למיספד בהו – שלא להספיד בהם. מתמניא ביה עד סוף מועדא
איתוקם תמידא – משמונה בניסן עד סוף חג הפסח ניצחו
חכמים את הבייתוסים ונתיישב על דינו זמן חג השבועות, ומחמת
כן קבעו חכמים אף בימים אלו דלא למיספד בהו.
אמר רב – הובא לעיל בברייתא, מריש ירחא דניסן עד תמניא ביה
איתוקם תמידא, ולכן תיקנו דלא למיספד. שואלת הגמרא: למה לי
מריש ירחא – מדוע הוצרך התנא לומר שהאיסור מתחיל מראש
חודש, לימא מתרי בנשן – די לו לומר שהוא מתחיל מיום שני
בניסן, וראש חדש גופיה הרי יום טוב הוא, ואסור בתענית ובהספד
גם בלא הסיבה המוזכרת כאן. מתרצת הגמרא: אמר רב, אמנם
ראש חודש אסור מחמת עצמו, ולא נצרך – לא הוצרך התנא
להזכירו בימים טובים שנקבעו מחמת הקמת התמיד, אלא כדי
ליאסר את היום שלפניו, כמבואר במשנה.
שואלת הגמרא: ושלפניו נמי תיפוק ליה דהוה ליה יום שלפני ראש
חדש – גם היום שלפניו אסור בלא הקמת התמיד, שהרי הוא יום
לפני היום טוב של ראש חודש. מתרצת הגמרא: ראש חודש מצד
עצמו אינו גורם לאסור את היום שלפניו, כיון שקביעת ראש חדש
כיום טוב, מדאורייתא הוא, ודאורייתא לא בעי חיוב – ודינים
שמקורם מן התורה אינם צריכים חיוב לפי שחשובים הם בעיני
העם. דתניא, הימים האלה הקטובין כמגילת תענית, אף לפנייהם
ולאחריהם אסורין, אך שבתות וימים טובים רק הן עצמם אסורין
אבל הימים שלפניהן ולאחריהן מותרין, ומה הפרש בין זה לזה,
הללו – שבתות וימים טובים דברי תורה – איסורם מן התורה, ודברי
תורה אין צריכין חיוב, אולם הללו – ימים טובים המוזכרים
במגילת תענית איסורם מדברי סופרים, ודברי סופרים צריכין חיוב.
לכך הוזכר ראש חודש ניסן בין הימים האסורים מדרבנן ללמד
שאסור אף ביום שלפניו.
הגמרא ממשיכה לבאר את הנאמר במגילת תענית: אמר רב,
מתמניא ביה עד סוף מועדא איתוקם תמידא דשבויעא, ולכן תיקנו
בהם דלא למיספד. מקשה הגמרא: למה לי עד סוף מועד – מדוע
הוצרך התנא לומר שהאיסור נמשך עד סוף חג. לימא עד המועד
– די לו לומר שאסרו חכמים עד תחילת החג, ומועד גופיה – ופסח
עצמו בלאו הכי יום טוב הוא ואסור בתענית והספד. מתרצת
הגמרא: אמר רב פפא, כדאמר רב על תחילת הברייתא שלא
נצרכא הזכרת ראש חודש בין הימים האסורים מחמת הקמת
התמיד

בדעת רבי המתיר לשתות בזמן הזה. מכלל דבריו יש ללמוד דרבנן
אסרי – אסורים לשתות אף בזמן הזה, ומדוע לדעתם לא אסרו אף
גידול שער.
משיבה הגמרא: מאי טעמא – משום מה אסרו שתיית יין בזמן הזה,
משום שמהרה יבנה בית המקדש, ובעינן וצריכים אנו בהן הראוי
לעבודה, ואם ישתו הכהנים וישתכרו, ליכא – אין לנו כהן כשר,
אבל הקא לגבי איסור גידול שער, אף אם יבנה המקדש אפשר
דמיספד ועייל – יכול הכהן להסתפר ולהכנס. מקשה הגמרא: אי
הכי, שתוי יין נמי – נתיר אף לשתות יין בזמן הזה, שאף אם יבנה
המקדש אפשר דגני פורתא ועייל – יכול הכהן להפיג יינו בשינה
מועטת ולהכנס, וכדמי בר אבא, דאמר רמי בר אבא הליכת דרף
בשיעור מיל וכן שינה אפילו בזמן כל שהוא, מפיגין את השפעת
היין. משיבה הגמרא: לאו מי איתמר עלה – האם לא נאמר על כך
בבית המדרש, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, לא שנו שדרך
ושינה מפגיג את השפעת היין אלא כששתה שיעור רביעית בלבד,
אבל אם שתה יותר מרביעית והשתכר, כל שכן שדרך מטרדתו
ומבלבלת אותו ושינה משכרתו יותר. לכן אסרו על הכהנים
שתיית יין בזמן הזה, כדי שיוכלו לעבוד מיד לאחר שיבנה
המקדש, אך גידול שער שאפשר לספרו בזמן קצר לא הוצרכו
לאסור.
תירוצ' נוסף: רב אשי אמר, שתוי יין דמחלי עבודה – שאם עובדים
בעודם שתויים מחללים עבודתם, נזרו בהו רבנן והחמירו שאף
בזמן הזה לא ישתו, אבל פרועי ראש דלא מחלי עבודה – שאף אם
יעבדו לא תפסל עבודתם, לא נזרו בהו רבנן בזמן הזה.
הגמרא מקשה על חידושו של רב אשי שפרוע ראש אינו מחלל
עבודתו: מיתיבי – הקשו בני הישיבה, שנינו בברייתא, ואילו
העבירות במקדש שהן כמיתה בידי שמים, שתוי יין ופרועי ראש
שעבדו. ולכאורה קשה, בשלמא – מובן חיוב שתוי יין, שהרי
בהירא ובמפורש פתיב בהו חיוב מיתה, שנאמר (ויקרא יט) יין ושכר
אל תשת [אתה] ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד, ולא תמתו],
אלא פרועי ראש מנלן שאם עבדו חייבים מיתה. דכתיב (יחזקאל מד
ט) וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו, וכתיב בתריה (שם פסוק כא) ויין
לא ישתו כל בהן בבואם אל החצר הפנימית, ואיתקוש – הוקשו
בפרשה זו פרועי ראש לשתוי יין, ללמוד, מה שתוי יין כמיתה, אף
פרועי ראש כמיתה. הגמרא מסיימת את הקושיא על רב אשי: ומינה
– משם יש ללמוד אף לגבי חילול, אי מה שתוי יין דינם דמחלי
עבודה – שמחללים עבודתם, אף פרועי ראש דמחלי עבודה, ושלא
כדברי רב אשי שאמר שעבודתם כשירה. (לא, כי איתקוש למיתה
הוא דאיתקוש, אבל לאחולי עבודה לא איתקוש).
אמר ליה רבינא לרב אשי, הא – הלכה זו שפרועי ראש חייבים
מיתה בידי שמים, מקמי דאתא יחזקאל מאן אמרה – מהיכן ידעו
אותה לפני שבא יחזקאל והקישם לשתוי יין. אמר ליה רב אשי,
ויליטמיה – לשיטתך ניתן לשאול שאלה דומה במקום נוסף, הא
דאמר רב חסדא, דבר זה שכהן ערל פסול לעבודת המקדש, מתורת
מוש' לא למדנו, ומדברי קבלה למדנו זאת, שנאמר (שם מד ט) 'כל בן
גבר ערל לב וערל בשר לא יבוא אל מקדשי' (לשרתני), הא מקמי
דאתא יחזקאל מאן אמרה. אלא ודאי הלכה זו נמרא גמיר לה –
נאמרה למשה בסיני והועברה במסורת מדור לדור, ואתא [בא]

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **יא.** והמפטיר עולה למנין ז' שאם קראו בתורה ששה והמפטיר הוא השביעי די בפקד ויש אומרים שאינו
2 עולה למנין ז' הואיל ואינו קורא אלא בשביל כבוד התורה שיהא ערף על כבוד הנביא והעקר פסבא
3 הראשונה.
4 ומפל מקום בשבת ויום טוב ויום הפורים שיכולים להוסיף על המנין ⁴⁵ נהגו כל ישראל מדורות
5 הראשונים ⁴⁶ שהמפטיר אינו מן המנין ⁴⁷ ובה יוצאים לדברי הכל שאף להאומרים שהוא עולה למנין מפל
6 מקום הרי יכולין להוסיף על המנין אבל ב'ט' באב ⁴⁸ ושאר תעניות צבור ויום הפורים במנחה שאין יכולים
7 להוסיף על ג' המפטיר הוא מהג':

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטיר סעיף יא

הלכתא רבנא

בג] מן המנין - אלא הוא עולה לתורה כ'שמיני' בשבת. כד' ב'ט' באב - בשחרית ובמנחה.

ציונים והוספות

- (45) כדלעיל ס"א. היינו דורות הגאונים (רבנן סבוראי), אבל בזמן
(46) התלמוד היה המפטיר עולה מן המנין כדמשמע בסעיף יב
(מ"מ וציונים). ובסימן תפח ס"ו (לענין מפטיר מענינו של

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **יט** אסור ליתן תבלין בקערה ולערוות עליהם מכלי ראשון
2 שהיד סולדת בו מפני שעירוי מכלי ראשון מבשל כדי
3 קליפה ואם עירה אזי הקליפה אסורה מפני שנתבשלה
4 בשבת אבל אם עירה תחלה מהכלי ראשון לתוך הקערה
5 מותר ליתן אח"כ התבלין לקערה מפני שחום כלי שני אין
6 בו כח לבשל ואפילו להמחמירים בכלי שני לענין איסור
7 והיתר שסוברים שיש בו כח להבליע ולהפליט כל זמן שהיד
8 סולדת בו מכל מקום אין בו כח לבשל אף על פי שהיד
9 סולדת בו ואינו דומה לכלי ראשון שמבשל כל זמן שהיד
10 סולדת בו לפי שכלי ראשון מתוך שעומד (אצל האש) על
11 האור דפנותיו חמין ומחזיק חומו הרבה ולכך נתנו בו שיעור
12 כל זמן שהיד סולדת בו משא"כ בכלי שני שאין דפנותיו
13 חמין והולך ומתקרר:
14 **כ** אמבטי של מרחץ שהיא מלאה מים חמין אע"פ שהיא
15 כלי שני אסור לערוות לתוכה מים צוננים שכיון שהחמין
16 שבה הן לרחיצה מן הסתם הן חמין מאד ונתבשלים
17 הצוננים שמתערבין בהן.
18 אבל מותר ליתן מהחמין שבו האמבטי לתוך אמבטי אחרת
19 של צונן ואפילו מכלי ראשון מותר לערוות לתוך מים צוננים
20 שלא אמרו שעירוי מכלי ראשון מבשל אלא במערה חמין
21 על גבי תבלין וכיוצא בהן שאין החמין מתערבין ממש
22 בתוכן אלא מכין עליהם בקילוחן ומבשלין אבל מים במים
- 23 שמתערבים ממש אין כח בקלוח לבשל מים התחתונים אלא
24 התחתונים גוברים ומצננים את העליונים.
25 אבל אסור ליתן חתיכת בשר חם שהיד סולדת בו לתוך
26 רוטב צונן שכיון שאינו מתערב ממש ברוטב הרי הוא
27 מבשל כדי קליפה סביבו טרם שיתגבר עליו הרוטב ויצננו:
28 **כא** מיחם שפינה ממנו מים חמין אסור ליתן לתוכו מים
29 צוננים מועטין שיכולין להתחמם שם עד שתהא היד
30 סולדת בו אבל מותר ליתן לתוכו מים צוננים מרובים כדי
31 להפשירן ואע"פ שע"י נתינת הצונן לתוכו הוא מצרפו
32 ומחזיקו ונמצא מתקן כלי שכן דרך צורפי נחושת וברזל
33 שמניחים ברזל ונחושת חמים לתוך מים צוננים בשביל
34 שיתקשו ויתחזקו וזו היא גמר מלאכת הצורפים שהאור
35 מפעפע המתכת וקרוב להשבר והמים מחזיקין אותו מכל
36 מקום כיון שאינו מתכוין לתיקון הכלי אלא להפשיר המים
37 מותר שאין כאן פסיק רישיה ולא ימות מפני שכשמצרפין
38 הכלי מחממין אותו תחלה ביותר אבל כאן אפשר שלא יגיע
39 לצירוף מפני שהמים מונעים אותו מלהתחמם כל כך:
40 **כב** מותר לערוות מים צוננים אפילו מועטים לתוך מים
41 חמין שהיד סולדת בו שבכלי שני אבל לא לתוך חמין
42 שבכלי ראשון ואם הצוננים מרובים כל כך שאי אפשר
43 שיתחממו עד שתהא היד סולדת בו רק שיפיגו צינתן מותר
44 אפילו לתוך כלי ראשון ובלבד שלא יהיה על האש:

נצטן לגמרי לפי המנהג שנתבאר למעלה שנהגו להקל בזה
או אפילו נצטן לגמרי אלא שהוא דבר האפוי או צלוי ואין
אפיה וצליה אחר אפיה וצליה אפילו נצטן לגמרי כמו
שנתבאר למעלה.

ומכל מקום לא התירו אלא כנגד המדורה אבל אסור ליתנו
על האש ממש או אפילו בסמוך לה ממש אלא צריך
להרחיק קצת כי יש לחוש שמא ישכח שהוא שבת ויבא
לחתות בגחלים אבל כשאנו מצריכים אותו להרחיק קצת יש
לו בזה היכר וזכרון ולא יבא לחתות בגחלים:

כה במה דברים אמורים שיותר לחמם האפוי כשאין בו
שומן אבל פת כפולה שיש בתוכה חתיכות שומן
שנקרש (שקורין אינפאנד"ה) אסור להחם אותה אפילו רחוק
מן האש מקום שאין היד סולדת בו ואפילו להניחה בחמה
מפני שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח והרי זה דומה
למרסק חתיכת ברד בשביל שיזובו מימיו שאסור חכמים
מפני שמוליד בשבת ודומה למלאכה שבורא מים הללו כמו
שיתבאר בס' ש"כ והוא הדין לשומן הנימוח.

ואפילו בדיעבד אסור מה שנימוח בשבת כמו משקין שזבו
בשבת מפירות העומדים למשקין שאסורים משום גזרה
שמה יסחוט הפירות כיון שהם עומדים לכך כמ"ש שם ואף
שומן זה כיון שדרכו להיות זב וצלול לפיכך כשהוא קרוש
הרי הוא כפירות העומדים למשקין והזב ממנו בשבת אסור
עד לערב:

חלק ב סימן שיח, דין המבשל בשבת טעמים יטיבה

כג מותר להעמיד קיתון של מים או של שאר משקין
צוננים בתוך כלי שני שיש בו מים חמין (ואפילו
להטמינו כולו בתוכה שיותר להטמין את הצונן בדבר
שאינו מוסיף הבל כמו שנתבאר בס' רנ"ז והחמין הן
נקראים דבר שאינו מוסיף הבל כמ"ש בס' רנ"ח).

אבל בכלי ראשון אסור להעמידו אפילו להפיג צנתו בלבד
גזרה שמא ישכח וישתתה שם עד שתהא היד סולדת בו
ואפילו באמבטי שהומשכו לתוכה חמי טבריא מן המעיין
אסור להעמידו בתוכה מפני שהיא ככלי ראשון מדברי
סופרים אלא יטול מהאמבטי בכלי שני ויעמידנו בתוכו:

כד מותר ליתן קיתון של מים או שאר משקין כנגד
המדורה להפיג צינתן ובלבד שיתנם רחוק מהאש
בענין שאינן יכולין להתחמם באותו מקום עד שתהא היד
סולדת בו אף אם ישהה שם זמן מרובה אבל אסור ליתנם
סמוך לאש במקום שיכולין להתחמם שם עד שתהא היד
סולדת בו ואפילו להניחן שם שעה מועטת שתפיג צינתן
בלבד אסור גזרה שמא ישכחם וישו שם עד שתהא היד
סולדת בו והוא הדין פירות או שאר דברים הנאכלין כמות
שהן חיינן שאף שאינם צריכים בישול מכל מקום אם
נתבשלו חייב לפיכך אסור להניחם במקום שיכולין
להתבשל אם ישו שם זמן מרובה דהיינו במקום שיכולין
להתחמם עד שתהא היד סולדת בו.

אבל כל דבר שאין בו משום בישול מותר אפילו להרתיחו
כנגד המדורה כגון תבשיל לח שנתבשל כל צרכו ועודנו חם
שהיד סולדת בו או אפילו אין היד סולדת בו אלא שלא

תורה אור

כמו"כ צריך להבין הטעם שבני ישראל נקראים
במגילה בשם יהודים (ולא בשם בני ישראל או בני
יעקב), כהלשון בגזירת המן "להשמיד להרוג גו'
את כל היהודים", והלא בקכ"ז מדינות אחשוורוש
היו מכל השבטים, גם מאפרים ומנשה [כלומר לא
רק ממלכות יהודה אלא גם ממלכות יוסף] - ו"גם
אחר גלות עשרת השבטים בימי סנחריב".

אלא שנקראו כולם יהודים מפני בחינת הבטול
שיש בהם לאור אין סוף ב"ה, כמו שאנו
אומרים בשמונת-עשרה מודים אנחנו לך, שעל
שם זה נק' יהודי כמ"ש לאה הפעם אודה את
ה' על בן קראה שמו יהודה.

אלא הטעם לשם יהודים, כי שם יהודה הוא
מלשון הודאה, וכדברי לאה "הפעם אודה את ה'
על כן קראה שמו יהודה", ובהודאה יש שני
פירושים: א) הודאה - נתינת תודה, כמו "להודות
ולהלל", ב) הודאה - שמבטל את דעתו ומודה

תוכן הפרק: הביאור הפנימי בכך שבנ"י נקראים
במגילה בשם "יהודים"

וביאור הענין יובן ע"פ מ"ש איש יהודי כו' ושמו
מרדכי כו' איש ימיני. וצריך להבין דימיני
פירושו שהוא משבט בנימין בדפירש רש"י, ואם
כן למה קרי ליה יהודי שהוא על שם שבט
יהודה.

לבאר בפרטיות יותר ענין הביטול ומסירת נפש
של בני ישראל בימי אחשוורוש, יש להקדים מ"ש
איש יהודי גו' ושמו מרדכי גו' איש ימיני, דצריך
להבין מה טעם נקרא מרדכי "איש יהודי" - על
שם שבט יהודה - והרי מרדכי הי' משבט בנימין,
שזהו פירוש "איש ימיני".

גם צריך להבין דבגזרת המן נאמר להשמיד
להרג כו' היהודים, והרי בשבע ועשרים ומאה
מדינה מלכות אחשוורוש היה גם מכל השבטים
אפרים ומנשה.

42 קליפה שהיא מר, תיהפך למציאות של קדושה
43 שהיא מתוקה.

44 כי הדרם הוא הנפש החיונית, נפש המתאווה,
45 וכשמהפך תאוותיו הבהמיות מתענוגי עולם
46 הזה להיות כל חפצו ותענוגיו בה' זהו ענין
47 שנעשה ממנו בושם.

48 וכן בעניננו, ד"מר" שהוא דם חי' טמאה, מורה
49 על החיות של נפש הבהמית [הנקראת גם "נפש
50 החיונית"], שהיא נפש המתאווה תענוגים גשמיים,
51 והפיכת דם זה להיות בושם, ענינה - הפיכת
52 תאוותיו הבהמיות מתענוגי עולם הזה עד שכל
53 חפצו ותענוגיו יהי' בה' ובעניני קדושה.

[ובדרך אגב מוסיף:]

55 ועל דרך זה יש לפרש מחלוקת הפוסקים במור
56 הנ"ל, שרבינו יונה מתירו אפילו באכילה, ויש
57 אוסרים אותו באכילה דם"ל שלא נתהפך אלא
58 ריחו אבל גופו אסור באכילה. והרב רבינו יונה
59 ס"ל שחור לגמרי להיות היתר, וכמ"ש במור
60 א"ח סימן ר"ו.

61 ע"פ המבואר לעיל בענין מור, שהוא בושם
62 הנעשה מדם חי' טמאה, ומורה על ביטול התאוות
63 שמצד הקליפה והפיכתם לטוב, יש לבאר ע"ד
64 החסידות פלוגתת הפוסקים אם מור מותר גם
65 באכילה (לפי "שמתהפך ממהות למהות, שנשתנה
66 מהותו הראשון לגמרי"), או שרק ריחו מותר אבל
67 אסור באכילה (כי "לא נשתנה מהותו לגמרי, רק
68 שנצרר הדם וייבש ונהפך תוארו להיות כתואר
69 בושם המריח בלבד").

70 ומחלוקתם ע"פ חסידות תלוי בענין הנזכר בגמ'
71 ביומא גבי תשובה אם זדונות נעשו כשגגות או
72 בזכויות, כי שניהם ענין א', שהוא מה שהרע
73 נהפך לטוב, שהרי חיה ידוע הנ"ל הוא ידעוני
74 הנזכר בתורה בפרשת שופטים, שהוא מקליפות
75 הטמאות, כמ"ש ושואל אוב וידעוני ודורש אל
76 המתים.

77 ולכן זה שיהיה הבושם הלז מותר אפילו
78 באכילה הוא כמו שכתשובה מאהבה הזדונות
79 נעשו בזכויות, שהרע נהפך לגמרי להיות טוב
80 ממש. ועל זה אמרו במקום שבעלי תשובה
81 עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד.

1 לדעת אחרים, כמו "מודים חכמים לרבי מאיר", או
2 "הודה ולא בוש לומר כו'". וזהו הפירוש הפנימי
3 ב"מודים אנחנו לך" שאומרים בתפלת שמונה-
4 עשרה, שהוא גם לשון הודאה וביטול, שאנו
5 מבטלים את עצמנו אל הקב"ה (אור אין סוף ב"ה).
6 ועל שם בחינה זו של הודאה וביטול להקב"ה
7 נקראים בני' בשם יהודים.

8 ולכן נק' מרדכי איש יהודי, פירוש שר ליהודים,
9 כמו איש הר הבית, כי הוא היה מקור הבטול.
10 מרדכי נקרא בשם "איש יהודי", כי "איש" הוא
11 לשון שררה, כמו "איש הר הבית", ו"איש יהודי"
12 - "שר ליהודים" - היינו שמרדכי הי' ה"שר", היינו
13 המקור לבחינת הביטול, שהוא השפיע לכל בני'
14 את בחינת הביטול להקב"ה.

15 כמאמר רז"ל מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר
16 דרור, ומתרגמינן מירא דכיא. ומר זה לדעת
17 הרמב"ם ושאר מפרשים הוא מושק הנזכר בגמ'
18 פרק ביצד מברכין, שהוא דם חיה ידוע שנקרש
19 בחטומת שבצוארה ונעשה בושם הנקרא מר.
20 ענין זה שבמרדכי, שהי' שר ומקור לבחינת
21 הביטול, נרמז גם בשם "מרדכי".

22 ויובן זה ע"פ הביאור הפנימי במאמר רז"ל
23 "מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר דרור ומתרגמינן
24 מירא דכיא", דמר דרור הוא אחד מסממני
25 הקטורת, שהוא בושם שנעשה מדם חי' טמאה
26 [ששמה "ידוע"] שנקרש.

27 והיינו במדות הנפש בחינת אתכפיא ואתהפכא
28 ממירורו למיתקו.

29 והתוכן הפנימי של הדברים: הפיכת דם חי'
30 טמאה להיות בושם מסממני הקטורת, מורה על
31 העבודה ד"אתכפיא ואתהפכא ממירורו למתקא",
32 פירוש, אתכפיא משמעו כפי', ואתהפכא משמעו
33 הפיכה, והן שתי מדרגות בביטול הקליפה, דקודם
34 כל צריכים להכניע ולכופף את הקליפה, דבמדרגה
35 זו הקליפה נשארה דבר המנגד לקדושה אלא
36 שהאדם מתגבר עלי', אולם תכלית הכל היא להפוך
37 את הקליפה עצמה מרע לטוב, ועל דרך מאמר
38 רז"ל "בכל לבבך - בשני יצריך", שהתכלית היא
39 להפוך את היצר הרע ליצר טוב, שהיצר הרע
40 יתאוה לדרבים טובים וקדושים. וזהו שנקרא בזהר
41 אתהפכא ממירורו למתקא - שתמורת מציאות של

42 ובחכמה אתברירו. ולכן נקרא איש יהודי דוקא.
43 וזהו שמרדכי הוא מקור הביטול, כי מקור
44 נשמת מרדכי הוא מספירת "יסוד אבא", ולפיכך
45 נקרא "איש יהודי" כנ"ל. וזהו גם השייכות של
46 ענין הביטול לשם מרדכי שהוא על שם "מירא
47 דכיא", שהוא בושם לקטורת שנעשה מדם חי'
48 טמאה שנהפך לקדושה, כי הכח "לברר" ולהפך
49 ממרירו למתקא (מקליפה לקדושה) הוא מספירת
50 החכמה, כדאיתא בזהר "בחכמה אתברירו"
51 (פירוש, בירור הקליפות הוא על ידי ספירת
52 החכמה).

53 והנה המן הי' לעומת זה של בחינה זו דוקא,
54 כמו שאמר למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר
55 ממני, שהיה יש ודבר בעיניו.

56 זהו גם התוכן הפנימי דשנאת המן את מרדכי,
57 כי המן הי' ה'לעומת זה' (הניגוד)מרדכי, דמרדכי
58 ענינו ביטול כנ"ל, והמן ענינו גאוה וגסות הרוח,
59 וכדברי המן "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר
60 ממני", שהי' יש וחשוב מאד בעיני עצמו.

61 ונפרד מאחדותו ית' לומר אני ואפסי עוד.
62 ובמילא הי' נפרד מאחדותו יתברך, לומר "אני
63 ואפסי עוד", דאחדותו יתברך ע"פ חסידות היא,
64 ש"אין עוד מלבדו", היינו לא רק שאין אלקה
65 מלבדו אלא שאין שום מציאות בלעדו יתברך כי
66 אין שום דבר נפרד ממנו יתברך, והמן הי' ההיפך
67 ממש, דלא זו בלבד שלא הכיר באחדותו יתברך
68 האמיתית הנ"ל דאין עוד מציאות מלבדו, אלא
69 אמר "אני ואפסי עוד".

70 כי היה מזרע עמלק ובתיב ראשית גוים עמלק,
71 כי ז' אומות הכנעני והחתי בו' שבפסוק הם ז'
72 מדות רעות תאות ורציחה בו', ועמלק הוא
73 גסות הרוח, והוא ראשית להם, כי גסות הרוח
74 היא שרש כל המדות רעות.

75 זהו גם מה שהמן הי' מזרע עמלק דוקא, דהנה
76 כתיב ראשית גוים עמלק, שעמלק הוא הראשית
77 והמקור לכל הגוים. והענין הוא, דז' האומות
78 (שבני"י נצטוו ללחום עמהם ולכבוש את ארצם) הם
79 כנגד ז' מדות רעות, דכמו שיש ז' מדות דקדושה
80 (מחסד עד מלכות), כך יש ז' מדות רעות (כמו
81 תאוות (חסד דקליפה), רציחה (גבורה דקליפה)
82 וכו'). אמנם, השורש ומקור לכל המדות רעות הוא

1 אבל בתשובה שלא מאהבה רבה הזדונות הם
2 בשגגות, אבל לא נתהפכו לגמרי להיות טוב.
3 וזהו מ"ד שהמור הנ"ל אע"פ שריחו טוב מ"מ
4 לא חזר להיות מותר באכילה בו'.

5 הפלוגתא ע"פ חסידות תלוי' עד כמה הוא
6 ביטול הקליפה, וכנזכר לעיל שיש שני אופנים
7 ומדריגות, אתכפא (כפיית הקליפה) ואתהפכא
8 (הפיכת הקליפה לטוב ממש), דאם הוא רק באופן
9 של אתכפא וכפי' (שאז הרע נשאר במציאותו ולא
10 נהפך לטוב ממש) אזי אסור באכילה (ולא נתהפך
11 לטוב אלא ריחו), משא"כ באופן של אתהפכא,
12 שנהפך לטוב ממש, שאז מותר גם באכילה.

13 והוא ע"ד שני האופנים בתשובה, שעל ידי
14 תשובה מיראה נעשו הזדונות רק כשגגות, ועל ידי
15 תשובה מאהבה רבה נהפכו הזדונות לזכויות ממש
16 (שעל תשובה זו נאמר במקום שבעלי תשובה
17 עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו).

18 [ועתה חזור לענין ראשון - הרמז בשם "מרדכי"
19 לענין הביטול:]

20 והנה מרדכי שנק' מירא דביא היינו שהוא מקור
21 הבטול, שהוא בחינת יסוד אבא, שחכמה היא
22 כח מ"ה.

23 ומעתה יובן הקשר בין שם מרדכי (על שם
24 מירא דכיא) - לענין הביטול. דהנה ענין "מקור
25 הביטול" בספירות עליונות היא בחינת "יסוד
26 אבא".

27 פירוש:

28 "אבא" היא ספירת החכמה, שענינה של ספירת
29 החכמה הוא - ביטול, "חכמה" אותיות "כ"ח
30 מ"ה", דמ"ה פירושו ביטול, כמו "ונחנו מה",
31 וחכמה הוא כח של ביטול.

32 והנה ידוע דכל אחת מעשר הספירות כלולה
33 מכולן, ולדוגמא בספירת החכמה - יש חכמה
34 שבחכמה, בינה שבחכמה וכו' עד מלכות
35 שבחכמה, ו"יסוד אבא" הוא "יסוד שבחכמה".
36 וספירת ה"יסוד" ענינה - ההתקשרות וההתחברות
37 של המשפיע אל הזולת, ולכן נקרא "יסוד", כי
38 מידה זו היא היסוד והמקור של ההשפעה לזולת.

39 ונמצא שתוכן הענין ד"יסוד אבא" הוא - מקור
40 [=יסוד] הביטול [=חכמה], היינו שממנו נשפע
41 הביטול למדריגות שלמטה ממנו.

שבקלים, וכפי שרואים שגם קל שבקלים כשבא
לידי נסיון בדבר אמונה בה' אחד יכול למסור נפשו
בפועל ממש על קידוש השם שלא לעבוד עבודה
זרה ולא ליפרד מאחדותו יתברך בשום אופן
שבעולם.

ומה שעובר שאר עבירות היינו מפני הרוח
שמות שמטעהו לחשוב שאינו נפרד מהקב"ה
על ידי עבירה ההיא, כיון שלובש ציצית ומניח
תפליין.

מה שביטול זה שבנפשו אינו מועיל לו שלא
יעבור על שאר עבירות (ועד שהוא קל שבקלים),
הרי זה מצד ה"רוח שטות" שבו, כמאמר רז"ל אין
אדם עובר עבירה אלא א"כ נכנס בו רוח שטות,
דרוח שטות זו מטעה אותו לחשוב שאינו נעשה
נפרד מהקב"ה על ידי עבירה ההיא.

ויתרה מזה: אף אצל שומר תורה ומצוה אין
"ביטול" זה הטבוע בנפשו מתגלה (בדרך ממילא)
אלא בשעת נסיון על קידוש השם, ולא בנסיון
בשאר עבירות, כי גם אצלו קיימת ה"רוח שטות"
המטעתו שאינו נעשה נפרד מהקב"ה ע"י סתם
עבירות, ועודנו ביהדותו כיון שבכלל הרי הוא
יהודי שומר תורה ומצוות, הלובש ציצית ומניח
תפליין כו'.

ורק כשבא לידי נסיון בדבר אמונה שאז אין
מקום לטעות שאם יעבור ח"ו לא יעשה נפרד
מאחדותו ית' אזי גדול כוחו של ביטול זה הטבוע
בנפשו למסור את נפשו שלא ליפרד מאחדותו,
משא"כ בשאר עבירות אפשר לטעות ולחשוב שגם
אם עובר על עבירה ההיא לא נפגמה ע"י אמונתו
בה' ונשאר נאמן לאלקיו ולא נעשה נפרד מאחדותו
ית'.

אך האמת היא שגם על ידי כל עבירה קלה
נעשים נפרד מהקב"ה כמו בעבודה זרה ממש.

ד"ה חייב איניש פרק ה

גאוה וגסות הרוח - ד"לפי שהוא יש בעיניו על כן
הוא בעל תאוה הכל לעצמו וכיוצא, משא"כ אם
הוא [מרגיש את עצמו] כ"מותר" [דבר המיותר]
בעולם, למה לו להתאוות?

וזהו ענינה של קליפת עמלק, שלכן נקרא
"ראשית גוים". והמן שהי' יש בעיני עצמו כנ"ל
הי' מזרע עמלק.

ולכן המן שהוא בחינת גסות רצה להשמיד
ולהרוג את כל היהודים שהם בבחינת בטול
הפך היש והגסות.

זהו גם הטעם שהמן גזר להשמיד ולהרוג את
כל היהודים, שהדיוק כאן - יהודים דוקא, דלהיות
שהמן ענינו ישות וגסות הרוח לכן לא הי' יכול
לסבול את תכונת הביטול שבבני ישראל שבשביל
זה נקראים "יהודים".

ואם היו כופרים ח"ו לא היו עושים להם כלום,
שהרי לא גזר רק על היהודים, אך כולם כאחד
לא עלה על דעתם מחשבת חוץ ח"ו ומסרו
נפשם על אחדותו ית'. וזהו בחינת בטול הנ"ל.
תכונת הביטול שבבני ישראל (שבגללה
נקראים יהודים) נתגלתה בפועל בעת גזירת המן,
במסירת נפשם שלא לכפור בה' אחד, דהנה גזירת
המן היתה רק על היהודים, דשם יהודי פירושו מי
שכופר בעבודה זרה, ונמצא דכל גזירת המן היתה
רק על בני"י שכפרו בעבודה זרה, ואם כן, אם היו
כופרים ח"ו לא הי' המן עושה להם כלום, ומכל
מקום לא עלתה על דעתם של ישראל מחשבת חוץ
ח"ו ומסרו נפשם על אחדותו יתברך, והיא בחינת
ביטול הנ"ל.

וישנו בכח בכל אחד מישראל, ואפילו קל
שבקלים יכול למסור נפשו בפועל ממש שלא
ליפרד מאחדותו ית' בשום אופן בעולם.

ובאמת, בחינת ביטול זה ד"יהודים" ישנה בכח
עכ"פ בכל אחד ואחד מישראל, גם אצל קל

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

הנה י' סמנים הן להעלות הטוב שבי"ס דקליפה והי"א
הוא הלבונה שהוא בחי' המקיף שלהם וכידוע שי"א

(ע) ומעתה יש להבין מ"ש וילבש המן את מרדכי
כו'. דהנה ידוע שבי"א סממני הקטרת

13 דקרו ליה אלקא דאלקיא בבחי' אח"פ ממש מ"מ
14 מופלא הוא ונעלם מהם לגמרי רק מ"מ ענין בחי'
15 הודאה זו היינו מפני הארת בחי' מקיף דקדושה עליהם
16 והוא בחינת הלבונה כו' וד"ל. וכמו"כ יובן גם בבחי'
17 לבוש מל' העליון שהוא בחי' הגאות והתנשאות
18 האלקית דה' מלך גאות לבש נמשך בבחינת מקיף על
19 כל פנים בהמן ג"כ כשהוא לאחר הברור כמו בהגבהת
20 הלב בדרכי ה' כו' שהוא בחי' הגאות שצריך גם ת"ח
21 כו' ומעטרא ליה כסאסאה כו' כנ"ל וזהו שהלביש המן
22 למרדכי כי המן נקרא ראשית גוים כו' שמקבל בבחי'
23 מקיף וע"כ ע"י יוכל להיות בחינת המשכת לבוש מל'
24 להלביש את מרדכי כו' וד"ל:

שער הפורים

1 ארורים דקליפה מתבררים ע"י י"א סממני הקטרת
2 אמנם בחי' הלבונה הוא בחי' מקיף שמאיר מן
3 הקדושה עליהם והוא מה שאנו רואים שגם עכו"מ יש
4 להם האר' האלקית רק שמאיר על נפשם מרחוק ולא
5 מקרוב וכמ"ש רם על כל גוים כו' אתגאי על גיוותניא
6 כו' והיינו מאי דקרו ליה אלהא דאלהיא שהגם
7 שבקריאה זו אינם ממשיכים במוחם ולבם גלוי אלקות
8 כלל משום דרק קרו ליה בדבור בלבד ועכ"פ בבחי'
9 ההודאה מודים הם כו' וההודאה הזאת ג"כ אינה
10 מאירה בגלוי רק בהעלם מאיר בנפשם כאדם המודה
11 על דבר המופלא ונעלם הימנו הרבה שהגם שקורא
12 בשמו מ"מ מופל' הוא ונעלם מאתו כו' וכמ"כ מאי

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

17 שהוא המשכה מבחי' אם צדקת כו' שיהי' בחי' רצון
18 זה, וגם צינור הוא צמצום שנתצמצם שיהי' הרצון
19 בתו"מ דוקא, וזהו כי כל מצותיך צדק שזהו צדקה
20 מאתו ית' שיחפוץ בזה, והנה אעפ"כ מלובש בבחי'
21 רצון זה פנימי' אא"ס ממש, ובזה יובן איך שיכול
22 להיות ג"כ ע"י הרצון של תו"מ נושא עון כו' ע"י
23 תשובה כי מצות תשובה היא מצוה כללית שמגיע
24 בבחי' מקור הרצון, דהיינו שהרצון של תו"מ נמשך
25 באמת מבחי' אם צדקת כו' ומשם נמשך להיות נושא
26 עון, אך מ"ש בחסד ואמת יכופר עון שמשמע שע"י
27 תו"מ דוקא נתכפר היינו לפי שמבחי' אם צדקת כו'
28 רק שנתצמצם בבחי' רצון זה של תו"מ ותשובה מגיע
29 בבחי' מקור הרצון דהיינו בבחי' אם צדקת כו', ומשם
30 יכול להיות נמשך לכולם בשוה, אבל כשהמשכה
31 הוא ע"י צינור של תו"מ אזי נמשך ההמשכה בסט'
32 דקדושה דוקא.

ידבר גר' במדבר סיני – הוספה שהוסיף ר' הלל

1 וזהו מ"ש בחסד ואמת יכופר עון, חסד ואמת הם
2 תו"מ חסד הוא בחי' מצות בחי' גמ"ח ואמת
3 הוא בחי' תורה אין אמת אלא תורה, וע"י נמשך
4 גילוי אא"ס סוכ"ע ששם אם צדקת כו' ולכן יכופר
5 עון כו'. אך לכאורה י"ל כי עם אמת שע"י תו"מ
6 נמשך גילוי סוכ"ע אשר מחמת זה הגילוי שייך
7 תשובה אך הרי המצוות הם רצון העליון דסוכ"ע וכך
8 הוא הרצון בתו"מ שנתלבש הרצון שזה ירצה וזה לא
9 ירצה שזהו היפוך מבחי' אם צדקת כו', והעון הוא
10 נגד רצונו ית' וא"כ איך עי"ז שנמשך ע"י המצות
11 סוכ"ע יכופר עון. אך הענין הוא כי הנה כתי' תען
12 לשוני אמרתך כי כל מצותיך צדק, פי' שכל המצוות
13 הם מבחי' צדקה, והענין כי הנה הרצון למעלה אינו
14 כמו למטה באדם שהרצון הוא להשלים איזה חסרון
15 אבל למעלה הרי אנת שלימותא דכולא וכלום חסר,
16 וזה שיהי' לו רצון בתו"מ הנה רצון אותיו' צנור פי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

4 אלו חביבי' עלי מן הכל, שה"ז הוא בירור היצה"ר
5 ונה"ב שכל ענין הבריאה וירידת הנשמה בגוף הוא
6 בשביל זה, ולכן נעשה עי"ז בחי' אור חוזר

1 ועפ"ז יובן ענין הכיור שנעשה ממראות הצובאות
2 שמשא לא רצה לקבלם שהם עשויים ליצה"ר
3 וכענין הנה"ב שנסתיר ומעלי' כו' עד כו' א"ל הקב"ה

16 אתעדל"ת, שלכן כשהתעוררות נש"י נמשך מבחי' 16
 17 אתעדל"ע הבאה מלמעלה בעצמו, שהגם שהתעוררות 17
 18 זו היא ממקום ומדריגה גבוהה, שהרי סיבת המשכה זו 18
 19 היא מצד בחי' כי חפץ חסד הוא וכמו שהי' בבריאת 19
 העולם, מ"מ אינו נמשך ומאיר בהם כ"א בבחי' 20
 21 חיצונית, וע"כ גם כשנמשך מזה אפי' בחי' הולדה 21
 22 והתפעלות בנש"י הוא רק בבחי' יולדת נקבה בחי' 22
 23 קטנות האהבה, משא"כ בחי' האתעדל"ע הבא 23
 24 מלמעלמ"ט בנש"י ע"י קדימת בחי' העלאות מ"ן 24
 25 בבחי' ביטול ואתעדל"ת מלמטלמ"ע, והו"ע אשה היא 25
 26 בחי' כנס"י מזרעת תחלה אזי האתעדל"ע פועל להיות 26
 27 יולדת זכר שהוא בחי' אה"ר דבכל מאדך כו', לפי 27
 28 שאתעדל"ת זו נמשך מבחי' פנימיות נמשך להם ג"כ 28
 29 בבחי' פנימי' וגילוי לפעול ולהוליד בחי' אה"ר דבכל 29
 30 מאדך ובחי' פנימיות הלב כו'.

וישם את הכיור

בס"ד. (ש"פ פקודי, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

18 שאינו רוצה בהאורות והגילויים וכל מה שהוא "עמך" 18
 19 ולא אתה ממש - "לא חפצתי", כי אם בבחינת אור אין 19
 20 סוף עצמות ומחות כו'. כלשון הידוע של אדמו"ר 20
 21 הזקן⁸³ אינני רוצה לא בגן עדן שלך ולא בעולם הבא 21
 22 שלך, אלא רק אותך לבדך. 22
 23 ולכן יכול להיות רצון גם כשלא יש אהבה – יכול להיות 23
 24 מצב שאין מעלות גלויות (שזה מה שיוצר את האהבה) 24
 25 אבל יש רצון שהוא משיכה עצמית, וכמו באהבת אב 25
 26 וכן כשהבן אינו כרבעי חסד ושלום דאז לא יש התגלות 26
 27 אהבה אליו ומכל מקום ישנו להרצון שבעצם הוא רוצה 27
 28 בבנו כו', דכן הוא הדוגמא למעלה דכתיב⁸⁴ ואף גם זאת 28
 29 כו' לא מאסתים ולא געלתים כו', למרות החטאים שלנו, 29
 30 ושאין סיבה גלויה לאהבה, הרי הקב"ה רוצה ומעוניין 30
 31 בנו, וכמאמר רבותינו ז"ל⁸⁵ בין כך ובין כך בני הם 31
 32 ולהחליפם באומה אחרת אי אפשר כו', והיינו בהרצון 32
 33 שזהו מפני שהוא עצמותו ומחותו כו'. 33
 34 עד כאן היה הסבר בפני עצמו, על המידות העצמיות

1 וכן הוא הענין ברוחניות ביחס לבורא דמדת האהבה 1
 2 היא שבאה על ידי ההתבוננות בהעילוי והשוב באלקות 2
 3 ובמדת חסדו וטובו יתברך כו', כלומר שיש לו סיבה 3
 4 למה הוא אוהב את ה', וכיון שזה נובע מאיזו שהיא 4
 5 סיבה, הרי שהקירוב והדביקות בזה הוא בהאור האלקי 5
 6 שבא בבחינת גילוי כו', - כלומר ברגש ה"אהבה" האדם 6
 7 מרגיש את עצמו נפרד מהבורא, וכאילו הם שני דברים, 7
 8 אלא שמתבונן במה שמקבל מהקב"ה, וההתבוננות בזה 8
 9 גורמת לו לרגש של "אהבה". אך רגש אהבה הוא רק 9
 10 ל"גילוי" של הבורא אליו ולא לעצמותו ממש. 10
 11 אבל הרצון דבחינת רעותא דלבא (רצון הלב) תופס 11
 12 בעצמות אור אין סוף ברוך הוא – הוא לא מתבונן מה 12
 13 יצא לו מזה שהוא קרוב אל ה', ואיזו תועלת רוחנית 13
 14 ושפע אלוקי הוא יקבל. לא זו סיבת המשיכה שלו 14
 15 לאלוקות, אלא הרצון שלו לאלוקות הוא רק בגלל 15
 16 שהוא ואלוקות זה דבר אחד ממש. 16
 17 וכמו שכתוב⁸² מי לי בשמים ועמך לא חפצתי כו',

(82). תהלים עג, כה.

(84). ויקרא כו, מד.

(85). ראה קדושין לו, א. רות רבה פתיחתא ג. במדבר רבה פרשה ב, טו. וראה לקוטי שיחות חלק יא ע' 3.

(83). הובא בשרש מצות התפלה פרק מ (ספר המצוות להצמח צדק קלח, סוף ע"א). ובריבוי שיחות ומאמרים – ראה לדוגמא קונטרס פורים קטן תשנ"ב - מאמר "ואתה תצוה" תשמ"א.

29 בעצם. ולכן גם השגת המוחין שטוב הדבר באופן כללי
30 אין זה נובע מהרגש עצמו.
31 וגם זאת – נוסף לזה, דהשגת טוב הדבר זהו רק
32 בחיצוניות המוחין – מלבד ההבדל הנ"ל בין "לי טוב"
33 ל"טוב" סתם, הרי גם דרגה זו של השגת טוב הדבר
34 במוחין אין זה בעצמיות המוחין, אלא רק בחיצוניות
35 המוחין בלבד. והעיקר הוא במדות שבמוחין, – כלומר
36 דרגה זו של השגת טוב הדבר היא השרש של המידות
37 כפי שהם במוחין, אך לא המוחין בטהרתם ובעצמיותם,
38 דמוחין בעצם הן רק השגת עצם הדבר לא את הטוב
39 של הדבר רק מה שמשיג עצם הענין, והשגת הדבר איך
40 שהוא טוב שמתפעל כמוהו על זה זהו במדות שבמוחין
41 בו'.
42 וכל זה – שיש השגה במוחין בטוב של הדבר – הוא
43 רק השגת הטוב בעצם מבלי לייחס את זה אליו בו',
44 ובמדות בא החרגש איך שלו טוב הדבר שעל ידי זה
45 נעשה התעוררות המדות בו' וכמו שמבואר במקום
46 אחר.
47 נמצא שג' דרגות כאן: א. השגה בעצם הדבר – המוחין
48 בעצם; ב. השגת "טוב" הדבר – המידות שבמוחין; ג.
49 השגת איך הדבר "לי טוב" – המידות כשלעצמם.
50 לדוגמא, כשמתבוננים בסוג מסויים של צמח, הרי אם
51 מתבוננים במהות מרכיביו של הצמח – זה חלק המוחין
52 בעצם. ואם מתבוננים כמה תועלת יש בצמח זה – זה
53 חלק המידות שבמוחין. ואם מתייחס אל ההנאה
54 האישית שהוא מסוגל להפיק ממנה – הרי בזה מתעורר
55 במידה לצמח.

1 שהם בחינת רצון ולא אהבה, ולכן לא עליהם מדובר
2 כשעוסקים בהבדל שבין המוחין למידות. כעת חזור
3 הרבי נ"ע להבדל הכללי שבין המידות (הרגילות) לבין
4 המוחין:
5 אבל ענין מדת האהבה הגלויה היא מצד הטעם –
6 הסיבה השכלית, וסיבה חיצונית גלויה, ותלוי בהרגש
7 עצמו דוקא בנוכח לעיל, וכן כל המדות – ולא דוקא
8 מידת האהבה הן דוקא על ידי הרגש עצמי בו'.
9 שזהו ההפרש בין מוחין למדות דהמוחין הן בבחינת
10 ביטול והעדר הרגש עצמותו – כלומר לא רק שלא
11 מועיל הרגש עצמו בשביל "המוחין", אלא המוחין
12 פועלים ביטול של הרגשת עצמו, להיות דענין המוחין
13 בכלל הן העליה וההתקשרות לדבר שלמעלה ממנו⁸⁶ –
14 עניינו של השכל באופן כללי זה להשיג איזה ידיעה
15 ומעלה עליונה שחוץ ממנו, ובגלל שתנועת המוחין היא
16 יציאה מעצמו והתחברות לאותו ענין שבחוץ, שאותו
17 רוצה ללמוד ולהשיג, הרי – שזה פועל ביטול מציאות
18 עצמו בו' וכמו שמבואר במקום אחר, והמדות הן
19 בבחינת הרגש עצמי דוקא בו', ועל כן הגילוי במדות
20 הוא למטה הרבה ממוחין בו'.
21 אלא שכאן ניתן לשאול: והגם שזה גופא מה שמשיג את
22 טוב הדבר הרי זה במוחין, – לכאורה גם הרגשת המידות
23 שהדבר טוב עבורו, הרי זה נובע מהשגת המוחין?
24 מתרץ על זה הרבי נ"ע ב' עניינים: לכל לראש הנה
25 השגת המוחין הוא רק טוב הדבר בעצם לא מה שלו
26 טוב כי אם רק העילוי והיוקר של הדבר, ומה שבא
27 במדות הוא רק מה שלו טוב בו'. – כלומר, המידות
28 עניינם שזה "לי טוב", ומוחין עניינם שהדבר "טוב"

שבת פרשת פנחס תע"ב

(ה"ברק המבריק"), הרי כאן לכאורה הרבי נ"ע עוסק בהבדל הכללי שבין המוחין למידות, ולא בהבדל בין הדרגות בתוך המוחין גופא בין חכמה לבינה. ואולי יש לבאר, שכיון שהרבי נ"ע מדבר בעיקר על דרגת ה"מוחין בעצם", (וכפי שנראה ממה שמיד מסביר שגם השגת טוב הדבר בכלל זהו רק בחיצוניות המוחין אך במוחין בעצם אין אף השגת הטוב באופן כללי) הנה ענין המוחין בעצם הוא "הפשטה" של הענין, בדקות וזיכוך, בשונה מ"חיצוניות המוחין" שעניינם התלבשות בלבושי השגה. והשגה באופן של "הפשטה" מחייבת התרוממות של האדם אל דבר שלמעלה ממנו.

86. לכאורה יש לעיין, למה הרבי נ"ע כאן צריך לבאר שענין המוחין הוא "התקשרות לדבר שלמעלה ממנו", הרי זה ששכל בניגוד למידות דורש ביטול הרגשת עצמו, היה יכול להיות מובן גם אם היינו מסבירים בפשטות, ששכל עניינו בחינה של הדברים מבחינה אובייקטיבית, ובשביל לבחון דברים בצורה אובייקטיבית הרי האדם צריך פחות להרגיש את עצמו (ועל דרך ענין השוחד, שבגלל שהאדם מערב את עצמו הרי זה "מעורר עיני חכמים" ומפריע לראיה האובייקטיבית שצריכה להיות לשכל). ומדבריו כאן משמע שהסיבה שמוחין הם ביטול הרגשת עצמו, הוא בגלל שיש כאן "התקשרות אל דבר שלמעלה ממנו"? ואף שהשכלת שכל חדש ("חכמה") דורש ביטול אל דבר שלמעלה ממנו

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים חלק א'

בכל יהודי – שתי נפשות, אחת נפש הבהמית שממנה באות המדות הרעות, מד' יסודות
הרעים שבה: אש, רוח, מים ועפר.

וְהִנֵּה כֶּשֶׁם שֵׁשׁ גְּלוֹת מִצְרִים וִיציאת מִצְרִים
בְּגִשְׁמִיּוֹת, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנֻ גְּלוֹת מִצְרִים וִיציאת
מִצְרִים בְּרוּחָנִיּוֹת, דְּהִנֵּה רַבְּנוּ נִשְׁמְתוּ-עֵדֶן אוֹמֵר בְּתִנְיָא
פֶּרֶק ב בִּשְׁם שֶׁעַר הַקְּדוּשָׁה לְהַרְבֵּ חַיִּים וַיִּטְאַל ו"ל,
דְּלָכַל אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֶחָד צָדִיק וְאֶחָד רָשָׁע יֵשׁ ב' נִשְׁמוֹת,
דְּכְתִיב "וַיִּנְשְׁמוֹת אֲנִי עֲשִׂיתִי", אוֹמֵר "נִשְׁמוֹת" לְשׁוֹן
רַבִּים שֶׁהֵן שְׁתֵּי נִשְׁמוֹת, שֶׁהֵן נִשְׁמוֹת, נִפְשׁ אֶחָד מִצָּד
הַקְּלִפָּה וְסִטְרָא אֲחֵרָא, וְנִפְשׁ זֶה הִיא הַמַּתְלַבֶּשֶׁת בְּדָם
הָאָדָם לְהַחֲיוֹת הַגּוּף וּכְדֻכְתִּיב "כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם
הוּא", וְנִפְשׁ זֶה נִקְרָאת "נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר", שֵׁשׁ לֵה קְרוֹב
אֶל הַבֶּשֶׂר וְעֵינֵינוּ הַגִּשְׁמִיִּים דְּוָקָא, וְלִזְמַת הִנֵּה מִנְּפֶשׁ
זֶה דְּקִלְפָּה הִנֵּה מִמְּנָה בְּאוֹת כָּל הַמְּדוֹת רְעוֹת מֵאֲרַבֵּעַ
יְסוּדוֹת רְעִים שְׂבָה, שְׂכַל נִבְרָא וְנִבְרָא בֵּין אִם הוּא בָּעַל
גּוּף גִּשְׁמִי וּבֵין אִם הוּא בָּעַל גּוּף רוּחָנִי כְּמוֹ הַמְּלָאכִים
וְנִפְשׁוֹת, הוּא מְרַבֵּב מִד' יְסוּדוֹת – אֵשׁ, רוּחַ, מִים, עָפָר.
אֲלֹא שְׁמֵהוּ הַיְסוּדוֹת מִשְׁתַּנָּה לְפִי מַהוּת מַעֲלָת
מְדֻרְגָּתָם בְּגִשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת, וְלִזְמַת הִנֵּה גַם בְּנִפְשׁ
הַבֶּשֶׂר יֵשׁ בּוֹ ד' יְסוּדוֹת, וּמֵהֶם הֵם שְׂבָאִים כָּל הַמְּדוֹת
רְעוֹת, כָּל מְדָה רְעָה מִיְסוּד הַגּוֹרֵם אוֹתָהּ, דְּכַעַס וְגִאֲוָה

י"ב י"ג תמוז תר"צ

ג. הצד האחר (שמנגד לקדושה). ד. הם מתעוררים מתלהבים ומתלהטים. ה. הוא מאבד את אנושיותו, הוא מוותרת כמו
בעל חיים רע ומזיק. ו. שהואדם מתגאה על זולתו. ז. שכל זה (בא) מיסוד האש. ח. זה שלאדם מתחשק התענוגים
הגשמיים. ט. זה שאנשים מתפארים. י. שהם דברים כאלו שאפילו בעת עשייתם הם גם "כלום".

לקוטי דיבורים

בשמעו השם גאספאדא (אדון) (דבר האסור
להוציא בפה, גם בגנים ופרדסים במדינת ססס"ר,
ומה גם במבצר שפאליערנא ובאופן מבהיל כזה אשר
פקיד האסירים בעת מלאת עבודתו מכנים אותו בשם
בוז כזה, גאספאדון) עיניו הבריקו ויתאדם וברעד
אמר: וידיש, קאקאי קונטור רעויליוציענער? טאקין
נחנא ראסטרעליאט נא מחיעסטי, בעז וסיאקין.
דיאואל, נא טיעבע קארענדאש, נוא בערי (אתה)
רואה איזה מתנגד המהפכה אתה? כאלה צריך לירות

ולחסל על המקום.. בלי שום.. שד! הא לך עפרון. נו,
קח!))
יא ניע מאגו - עניתי - פאדנימאטסיא,
פאזאלוסטא פערעדאייטע וואט עטים גאספאדינו
(והראתי באצבע על האסיר ק. שישב אצל הדלת) אי
או ניע פערעדאסט (אינני יכול לקום. בבקשה,
תמסרו (את העט) לאדון זה.. והוא ימסור לי).
ניעט - עונה הפקיד - ניעלזא, סאגלאסנא
זאקאנא קזשי ארעסטאנט דאלזשען סואים

46 זאת ברשותו להושיבני במחשכים, ובדבר המחאה
 47 של רעב יקיים כחוק וביום המחרת או ביום השלישי
 48 ישלחנו למטרתו, ויסגרו את הדלת.
 49 ביקורו של הפקיד עשה רושם עז על האסירים,
 50 וכאשר נעלמו עקבי הפקיד הנה שלשת האסירים
 51 התחילו להתלחש ביניהם ומגודל כאבי לא שמעתי.
 52 כעבור איזה שעות כאבי הוקל והתעטפתי בטליתי
 53 ואתפלל תפלה ארוכה. גם אמרתי מזמורי תהלים על
 54 פה.
 55 בעת תפילתי בא מועד הטיול של האסירים, אך
 56 בראות הפקיד כי הנני מתפלל לא הפריע אותי.
 57 כבר בא מועד חמי הערב הניתן להאסירים. אנכי
 58 כמובן לא לקחתי מים, וכעבור זמן מה בא פקיד
 59 הטיול, ויקראני ללכת לטייל, כי חוק הוא אשר גם
 60 האסירים היותר כבדי און צריכים לטייל שעה קלה
 61 בכל יום, רק שאותם מובילים אחד אחד לבד, ואנכי
 62 מיאנתי ללכת.
 63 בה בשעה בא הרופא בלוית הפקיד, ויבקרני, ויתן
 64 לי תחבושת להניח על הפצע חבורה וישאלני באיזה
 65 אופן כה נפצתי, ולא עניתיו מאומה, רק פניתי אל
 66 הפקיד בדרישה לתת לי התפילין והספרים, והוא לא
 67 מצא לנכון גם לענות לי.
 68 היום עבר והלילה פרשה כנפי' וקול הכרוז נשמע
 69 "בא מועד השינה, שכב לישון".
 70 האסיר היהודי ש. פינה לי את מקומו באמרו כי
 71 הוא ישן עם האסיר ס. או ק. גם כר נתן לי, ויאמר
 72 לי מהרו לישן כי בעוד שעה יותחל רעש המובלים
 73 אל הקומה התחתונה ואנחתם וצעקתם המרעיש
 74 ומרעיד את הלב.
 75 האסירים כבר שכבו במקומם ואנכי עוד ישבתי.
 76 השומר פעטיע הביט דרך האשנב וירא כי עודני ער
 77 ופתח את החור אשר בדלת ויזהירני לישן. אנכי
 78 הגדתי לו, אשר רק בשעה האחד עשרה אוכל
 79 להתפלל ערבית, ואחרי כן אשכבה לישן, ואשר ע"כ
 80 יגיד לי האם כבר הגיע מועד האמור.
 81 הוא לא הושיבני אף חצי מלה, ויסגור את החור
 82 וילך לו, ואנכי נשארתי לשבת ואחזור מאת אשר אדע
 83 בעל פה.
 84 עבר איזה זמן, ופעטיע האכזר מביט בהאשנב,
 85 ויגד לי, כי הגיע המועד אשר אמרתי לו.
 86 התפללתי ערבית ועודני באמצע פרשת שמע,
 87 וקול צעדים כבדים נשמעו ואחריו פתיחת דלת חדש
 88 לא רחוק מחדרנו וכרגע נשמע יללת איש בנהימת
 89 תחנון, ומעבר השני קול פקיד ומצוה בלשון רוסיא
 90 שימו ידיכם על פיו אשר קולו לא ישמע, ושקיטה

1 רוקאמי פאלוציט, וסיע פאלוצקי אט רוק
 2 נאדזיראטעליע, פאדנימאייסא אי בערי סאם (לא),
 3 אסור, בהתאם לחוק כל אסיר חייב לקבל בידיו כל
 4 דבר מידי המפקח, קום וקח לבד).
 5 ניע נאגו - עניתי - ניע זדאראוו (אינני יכול, (אני)
 6 לא בריא).
 7 טאדגא - עונה הפקיד - ניע נאדא, יעסלי פא
 8 זאקאנו טא פא זאקאנו (אם כך, לא צריך, אם
 9 בהתאם לחוק, אז בהתאם לחוק), ויבקש לסגור את
 10 דלת החור, ואקרא בקול על פי החוק הנני דורש
 11 תיכף ומיד ביאתו של הנאצאלניק אטדעליעניע (מנהל
 12 המחלקה) והדלת נסגרה.
 13 כרוז נשמע "הכנו לקבל מים חמין" וכל אחד
 14 האסירים מכין הצנצנת אשר לו.
 15 ופתאום נשמע קול פתיחת מנעלי הדלת ופחד
 16 נורא ומבהיל נפל על שלשת האסירים. כולם כאחד
 17 נשארו שבת במקומם, פניהם כסיד. אנכי לא הבנתי
 18 מדוע ככה נבהלו ויחרדו, אבל גם אני נרעשתי מבלי
 19 דעת, והדלת נפתחה.
 20 הפקיד בא. עיניו לטושות פניו נלהבים, ויקרא, מי
 21 קרא אותי.
 22 אנכי - עניתי.
 23 מה דרישתכם? שואל הפקיד ברוגז.
 24 דרישתי - הגדתי - לתת לי התפילין הסיודור
 25 והספרים. את אשר הבטיחו לי צירי הגפא"ו. והנני
 26 דורש רופא.
 27 התפילין והספרים לא אתן, ורופא יבוא לא קודם
 28 מיום המחרת בקר או ערב. במשך יום או יומים לא
 29 יזוב כל דמכם מפצע קטנה כזו.
 30 ובהביטו אשר טפי דם נפלו על הרצפה הגביה
 31 קולו, מהרו רחצו את הרצפה הצריכה להיות נקי'
 32 וטהרתה מוטלת על האסירים. ויפן ללכת בחרי אף.
 33 בשם החוק הנני פונה אליכם פקיד מערכה
 34 הששית להודיעכם, כי הנני מודיע מחאת רעב -
 35 גאלאדאייקע - עד אשר ימלאו דרישתי לתת לי
 36 התפילין והספרים, והא לכם מחאתי כתובה כחוק.
 37 בקראו המחאה התקצף למאד ויגש אלי וירים ידו
 38 להפחידני, אך לא עשה לי כל מאומה. והשומר
 39 פעטיע אמר צריכים היו להורידו לבאר, ושם ירגע
 40 וינוח מרגשתו.
 41 כן אמר הפקיד אספר להפקיד העליון השונה
 42 אסירים מפונקים, ויאמר פעטיא: טאגאד סובאטא
 43 בודיעט גיליאט אוו ראי (ואז יטייל בשבת בגן עדן).
 44 ויתענג והפקיד פנה אלי באזהרה לבלי ארהיב עוד
 45 לקרוא אותו ולבא להפריע את המנוחה אשר בגלל

47 המחזיקי' בתוכם ארבעה אנשים.
 48 בשעה ראשונה לא הבנתי איך יוכלו שבת ארבעה
 49 אנשים יחדיו באויר מחנק זה, ומה עושים האנשים
 50 האלו בבוא מועד הקבוע לצרכי גויית אדם חי.
 51 העשרים וחמש שעות הללו נוכחתי לדעת את
 52 אשר לא ידעתי מעולם, ראיתי בני אדם בעלי חבלה,
 53 אכזרים, שופכי דם אחים, שמעתי אנקת חללים,
 54 וצחוק שואפי דם.
 55 לא אדע מי המה אלה אשר נהרגו בלילה זה, אם
 56 יהודים או אינם יהודים, אם בעלי מסחר וקנין או
 57 בעלי מדע וכהני דת, אבל בכל אופן נהרגו אנשים
 58 כאלו אשר בלתי ראויים המה לאותו העונש המר
 59 אשר נענשו.
 60 האנשים האלה בעלי משפחה הם, אבות לבנים,
 61 בנים להורים, ואנשים לרעייתיהם, בעלי פרנסה הם,
 62 מספיקי לחם ושמלה להתלויים בהם, ומה הוא גורל
 63 הנשארים אחריהם.
 64 ומי יודע, בה בשעה אשר האנשי' הללו הוצאו
 65 למות, יללו והתחננו, בה בשעה נשיהם בניהם
 66 והוריהם (י)שנו שנתם העמוקה בחזיונות של תקוה
 67 מבלי דעת אשר בה ברגע בעלם אביהם ובניהם
 68 מובלים לטבח.
 69 מה אומלל הוא האיש אשר רגעי חייו האחרונים
 70 מושלל הוא היכולת לצוות לביתו להעיף עין בהיקר
 71 לו באוהבים ורעים, ולברך את יוצאי חלציו.
 72 איום הוא החיים במבצר זה ונורא עוד יותר
 73 המות.
 74 במחשבות כמו אלו ישבתי מקופל על הנסרים
 75 אשר פינה לי האסיר ש. ומכאובי לא יתן לי מנוח,
 76 בה בשעה נזכרתי אשר כל הלילה לא הרגשתי כאב,
 77 שכחתי כי נפצעתי.
 78 מבלי דעת נאנחתי באנחה גדולה, ובה ברגע
 79 חשבתי אשר טובה גם אנחה זו מהדמי' של הגופים
 80 המתגוללים באשפות הבור תחתית אשר מתחת הבית
 81 מבצר הלזה.
 82 עודני מהרהר, וכרוז "הכוננו לקבל לחם" נשמע.
 83 לשמוע הקריאה נהרו פני האסירים, ויביטו איש
 84 ברעהו בשמחה וצהיבת פנים.
 85 אנכי עוד טרם ידעתי אשר בכל יום ויום
 86 מחליפים את אנשי המשמר אשר בהם שלשה
 87 אנשים, האחד הוא פעטיע אשר שירת ביום האתמול
 88 איש אכזר בעל פנים זועפות, השני הוא צעיר, איש
 89 טוב(!) בעל יושר, ומתענין בצרתם של האסירים,
 90 והשלישי זקן לא רע ולא טוב.
 91 וביום שירותו של הצעיר הוא מעת לעת טוב
 92 להאסירים, הוא עונה על כל אשר ישאלוהו. הוא

1 חרישית, ידי ורגלי רועדים עוד רגע ואתעלף
 2 ופתאום נשמע מהחצר קריאה משונה איי איי ואחריו
 3 ירי' בקנה רובה.
 4 מעין דמעות נפתח מעיני עד כי לא יכולתי להגיד
 5 אף מלה אחת, פחדים אחזתני בשמעי קול צעדים
 6 מתקרבים אל עבר חדרנו, ועוד הפעם דלת נפתחת
 7 ויללת איש נשמעה אך כרגע נשתתק ופתאום נשמעו
 8 ירית קנה רובה וצעקת חלל הגונח מעצמת מכאוביו
 9 ואחרי כן ירי' שני' ושלישית ונשתק.
 10 התאמצתי ואתפלל ובעת אמירת שמע קולנו
 11 המולה נשמעה מעבר החצר, יללת נהרגים ויריות
 12 קנה רובה עד כי האיר היום. וכמובן אשר תנומה לא
 13 נתתי לעיני.
 14 רוח קר בא מחורי החלון, ושקיטת חצר מות
 15 מרחפת על פני הצלמות ההוא, מכאובי הושקטו
 16 במעט, פחדיו סר מאתי, רוח ממרום יתמכ(נ)י
 17 ומחשבותי מסתדרים.
 18 המחשבה הראשונה היתה מלא כל הארץ כבודו
 19 כת' אשר גם שפאליערנא בכלל, ובין רגע הנה ציורו
 20 של מבצר הפעטראפאוולי, ומאסרו של הוד כ"ק
 21 אאזמו"ר, אבינו הראשון, רבינו הגדול זצוקללה"ה
 22 נבג"מ זי"ע, לנגד עיני, וחולם בהקיץ.
 23 מה איתן היא המחשבה וחושי הציור המעמידים
 24 את האדם במצב מדומה כאמת גמור ובשעה ההיא
 25 הנהו כולו מורם מעל אשפות הגשם והחומר, עיניו
 26 טרודות, רעיונותיו רוקדים כאילו עולה ומטפס בחיי
 27 הנפש והנשמה, ובשרו הכאוב לזרא לו.
 28 לקול הקריאה "עמדו, בא עת העמידה"
 29 התעוררתי גם אני, כי גם אני אסיר הנני ואימתו של
 30 השומר יבעתני.
 31 כולנו חיים אומר האסיר ק. אחרי לילה איומה
 32 כזו, תודה לא-ל אשר כולנו חיים.
 33 אנכי - ממשיך דיבורו הלאה - בכל עת ששמעתי
 34 צעדי ההולכים דמיתי אשר קרב הקץ, בעוד רגע
 35 יפתחו מנעולי החדר ויקראו ללכת אחריהם, רגעים
 36 רעדתי ורגעים חשבתי אשר טוב הקץ מתוחלת
 37 ממושכה זה זמן כביר. אבל כאשר הלילה עברה
 38 והיום בא, הנה עוד פעם יוכל לשפוך שיח להנעלה
 39 מכל.
 40 בפעם הראשונה לימי חיי הנני בסביבה כזו,
 41 בחברת אנשים פשוטים הרחוקים מכל ידיעה שכלית
 42 איזה שתהי', הנה התום לב ואדיקותו של האסיר ק.
 43 פעל רושם עז.
 44 העשרים וחמישה שעות שהנני יושב בכלא, כבר
 45 הניחו עלי חותם אסיר, להתרגל עם המצב כי אסיר
 46 הנני, וכל צרכי בגשם וברוח הם רק בד' אמות אלו

26 חמשים אגורות נתתי להאסיר ש. פן ואולי עלה
 27 יעלה בידו להשיג מקטרת, או לכה"פ טאבק ונייר
 28 עישון.
 29 אז נודעתי כי האסיר ש. יש לו עוד על חשבוננו
 30 כארבעה רוביל, אמנם האסירים ק. וס. אין להם כל
 31 מאומה, רק להאסיר ס. מביאים בכל שבוע חבילת
 32 אוכל, לא כן האסיר ק. אנשי ביתו הם בעיר אחרת,
 33 ואין לו כל מאום. גם כותנותו בלתה עליו זה יותר
 34 מירח ימים, ורגל ה' לעשן, אך כל משך היותו פה
 35 מעשן הוא שיוירי המקטרת הנשארים מאת האסירים
 36 ש. וס. גם שערותיו צמחו בארבעת החדשים האלו כי
 37 אין לו העשרה אגורות לשלם להספר, הבא פעם
 38 בעשרה ימים במערכה זו.
 39 אנכי הליתי להאסיר ק. שקל שלם ולהאסיר ס.
 40 ארבעים אגורות. והאסיר ש. מיאן לקחת, אם לא
 41 כאשר השומר יגיד אשר יכול להשיג דבר מה לקנות
 42 אז יקח אצלי.
 43 בא מועד קבלת הלחם, והשומר פותח את מנעולי
 44 חור הדלת, ושכיני האסירים עומדים הכן להגיד
 45 צפרא טבא להשומר, ולקבל מנת חלקם.
 46 החור נפתח, והשומר קרא בשם ראשון ויגש
 47 האסיר ק. שני ויגש האסיר ש. שלישי ויגש האסיר
 48 (ס.) רגעים אחדים עמד האסיר (ס.) אצל החור
 49 וישוחח עם השומר אך מיהר ללכת הלאה ויסגור
 50 החור.

יומן, תרפ"ז

1 נותן עט עופרת, גם מביא מקטרת לכשמבקשים
 2 אותו ולפעמים מביא גם מכתבי עתי ישן, אינו
 3 מדקדק כל כך בכוסי המים חמין שלוקחים
 4 האסירים, וגם לעתים פותח הוא (בעת שהוא בטוח
 5 אשר הביקורת קאנטראל לא יעבור בשעה ההיא) את
 6 חור הדלת, ומשיח עם האסירים ומספר להם ראשי
 7 פרקים מהאמור במכה"ע.
 8 אם כן איפוא לא יפלא אשר בהשמע קולו של
 9 שומר החדש האהוב הנה רוח צהלה לבשה את
 10 האסירים.
 11 עם השומר הזה - אומר לי האסיר ק. - יכולים
 12 אתם לדבר, לבקש אצלו אשר יאמר להפקיד שיתן
 13 לכם בגדי עבודת האלקים (באגא מאליעניע)
 14 והספרים.
 15 כן - אומר האסיר ש. - הוא איש טוב, מה
 16 שביכולתו לעשות יעשה, אנכי אדבר עמו גם אבקשו
 17 להשיג מקטרת, רק כסף אין.
 18 בעת הביקור לקחו אצלי המעות שהיו בשטרות
 19 ומעות כסף הניחו לי, כן בחיפוש השני של פקיד
 20 המערכה גם הוא הניח לי ילקוטי עם המטבעות שהיו
 21 בו, ואספור אותם והנה עלו שבעה רוביל ושלשים
 22 וחמשה אגורות.
 23 המספר הגדול הלזה התמ' את שכיני האסירים
 24 באמרם אשר לפי החוק רשאי הוא האסיר להיות לו
 25 אך ורק שני רוביל כסף, ולא יותר.

אגרות קודש

ב"ה כ"ט שבט, פ"ב

אל תלמידנו הנעלה והנכבד מו"ה
 אברהם שי

1 שלום וברכה

9 מולדתו באברויסק נוסדה אגודה מאברכי התמימים יחיו
 10 אשר קבעו שיעורי לימוד בנגלה ובדא"ח מדי יום, ובש"ק
 11 בזמנים מוגבלים, יהי נועם ד' עליהם בתוך כלל אחינו
 12 אנ"ש שי' המשתדלים בהרבצת התורה.
 13 בבקשה רבה לבוא בכתובים עם אחיו התמימים יחיו
 14 במדינתם לעוררם להיות בעזר אחיהם התמימים יחיו
 15 ברוח ובפועל, בפועל לעשות מעמדות נכונות כאמור,
 16 וברוח לכונן שיעורי לימודים איש איש כאשר יוכל להרים
 17 קרן התורה ברוחה של ישיבת תומכי תמימים יצ"ו אשר
 18 מטרתה להרים קרן ישראל גאונו והדרתו.
 19 והי' ברכה ושלוש כאו"י והדו"ש, המברכו בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

2 עתה נודעתי מאתו, ומאד אבקשו להודיעני מהנעשה
 3 אתו עמו, מה מעשהו, וארחות חייו, מי ומי הן המה
 4 מתלמידיו התמימים יחיו הנמצאים במדינתם מראיהם
 5 הפנימי ומעשיהם, ופרטי מקומות מגורם.
 6 מכל הנעשה אצלינו בכלל, ועם אחיו תלמידיו
 7 התמימים יחיו בפרט בטח נודע לו ע"י מכתבי לידידנו
 8 אנ"ש שי' בכלל ובפרט. והנני לשמח את לבבו אשר בעיר

ב"ה, כ"ז סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו: שהתחיל לכתבו כ"ח אייר, מוצש"ק נשא, כ"ב סיון - עם המצורף אליהם והפ"נ אשר יקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצון אשר סו"ס יודיעוני לא רק בהנוגע לאסיפות ולהחלטות אודות פעולות טובות, כי אם גם ע"ד פעולות טובות בפועל. ובפרט שמענינא דיומא הוא, ע"פ המבואר בלקו"ת דפרשת השבוע שקראנוה בשבת זו, שהתכלית הוא המעשה, ואז טובה הארץ מאד מאד, משא"כ כשרוצים להשאר בעולם הדבור. וכמ"ש זה כ"פ, לדעת נקל גם בלי התבוננות וגם לאינו נבון, איך שאין מנצלים כלל ההשפעה שנותנים מלמעלה לא בענינים רוחניים ולא בענינים גשמיים. ועוד בזה, נשארנו כשבועים לי"ב וי"ג תמוז האם יעשו התועדות, מי יהיו האחראים וכו'. . . והרי כנ"ל תכלית הדבור הוא שיבוא לידי מעשה.

בברכה לבשו"ט, ואין טוב באמת אלא כשהתלמוד והמדרש מביא לידי מעשה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

ב"ה, כ"ז סיון, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב סיון, בו כותב בענין בנו שי' האם כדאי להמשיך המצב בלתי ברור בו נמצא עתה וכו' וכן באם לחשוב ע"ד פירוד, באם יחקור מקודם אם תזדמן אחרת ואז ליתן גט או לא.

והנה ידוע עד כמה שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל ומזה מובן הסברא לעכב הגט עד שתזדמן אחרת, אין לה מקום כלל וכלל ואדרבה, כשישללו עיגונא דאיתתא תתרבנה עי"ז ברכות השי"ת.

ובעצם הענין הרי כיון שעברו כבר כמה שנים במצב ההווה יש לנסות עתה עוה"פ (לצאת ידי כל הדיעות) בהנוגע לקירוב הלבבות של הזוג, ובאם יתברר שאין לזה סיכויים, הנה לדעתי אין כל מקום לעגן את האשה לבל כל תועלת לשני הצדדים, ואדרבה מרבים עגמ"נ וכו' והלואי היו עושים בזה לפני כו"כ זמן, אבל אין צועקין על העבר.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על ציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ויהי רצון שיבשר טוב בהנוגע לכאו"א מהם.

בברכה לבשו"ט.

פרק ד משנה ו

רבי יוסי אומר: כל המכבד את התורה, גופו מכבד על הבריות. וכל המחלל את התורה, גופו מחלל על הבריות:

נקודות משיחות קודש

לכן, כאשר יהודי משתדל שהתורה תהיה מכובדת בעיני כולם, גם בעיני הבריות (אומות העולם), הבריות מכבדות "את גופו".

(שיחות קודש תשל"ח - מוצ"ש פרשת קורח)

דברי המשנה צריכים עיון: אצל יהודי הנשמה היא העיקר והגוף רק טפל אליה⁶. לפי זה, כאשר המשנה עוסקת בכבוד האדם ("מכובד על הבריות"), היה עליה להדגיש את הנשמה ולא את הגוף?!

זאת ועוד: הביטוי "בריות" מתאים למי שאין להם שום מעלה (לא מצד שכלם ולא מצד מידותיהם) והם בבחינת "בריות בעלמא"⁷, דהיינו שמעלתם היחידה היא שנבראו על-ידי הקב"ה. נשאלת אפוא השאלה - מהו השבח להיות מכובד על-ידי "בריות" נחותות שכאלה?

ההסבר הוא: כבוד התורה (שהיא חכמתו של הקב"ה) הוא דבר המתחייב בפשטות (גם ללא הנמקות והבטחות). אולם לעיתים עשויה השמירה על כבוד התורה להיות כרוכה בקשיים שמציבים חיי הגוף. שכן, בהיות בני ישראל נתונים בגלות כ"כבשה אחת בין שבעים זאבים"⁸, יתכן שהקפדה יתרה על ענינים הקשורים לכבוד התורה תסב להם קשיים בפרנסה וכיוצא בזה.

אומרת לנו המשנה: כאשר יהודי מכבד את התורה, אזי אפילו ה"בריות" הנחותות ביותר לא זו בלבד שלא יפריעו לו בעניני הגוף הגשמיים, אלא הן אף יסייעו לו בעניני הגוף. ואמנם כך גם רואים בפועל, שכאשר יהודי עומד בתוקף על עקרונותיו בכל הקשור לעניני יהדות - סביבתו רוחשת לו כבוד והערכה ומתקיים בו "כל המכבד את התורה - גופו מכובד על הבריות".

(תורת מנחם - התוועדות תשד"מ, כרך ג, עמ' 1820)

המפרשים¹ ביארו שהכוונה לכבד את 190 התורה ולומדיו. ואולם מכיון שכיבוד ספר-תורה הוא הלכה בשולחן-ערוך² ומסכת אבות באה ללמדנו ענינים שהם "מילי דחסידותא"³, מוכרחים, לכאורה, לפרש את המשנה באופן אחר.

עוד יש לדייק בדברי המשנה - "גופו מכובד" - מהו הדגש על "גופו" דוקא?

להבנת הדברים יש להתבונן בהנהגתו של רבי יוסי עצמו: מסופר במדרש⁴ על "מטרונה" (גבירה מבית המלוכה) שנהגה להציג לרבי יוסי שאלות שונות (כגון, מה הם מעשי הקב"ה לאחר שסיים לברוא את העולם?) ורבי יוסי היה משיב לה על שאלותיה. למרות שיכול היה להמנע מלהשיב לה - ובפרט שהשאלות לא נגעו כלל לאותן מצוות שהיא מחוייבת בהן - עם כל זאת השתדל רבי יוסי לענות על כל שאלותיה, וזאת כדי להעלות את כבוד התורה אף בעיניה של אותה "מטרונה".

לפי זה יש לומר כי באומרו "כבוד התורה" נתכוון רבי יוסי להסברת התורה באופן כזה שיעלה את קרנה וכבודה בעיני הבריות.

זאת אפוא מלמדנו רבי יוסי כי על-פי מידת חסידות יש לכבד את התורה גם במקום שאינו מחוייב מצד הדין וכמו במקרה הנ"ל: אשה נוכריה שואלת שאלות על התורה ואין כל חיוב לענות עליהן - אף-על-פי-כן טרח רבי יוסי להשיב עליהן, בכדי שגם אומות העולם ("הבריות") יכבדו את התורה.

זו גם הסיבה שרבי יוסי נקט הלשון "גופו מכובד", שכן לגויים יש שייכות אך ורק לגופו של היהודי (כנאמר בתנאים⁵: "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם"), אך בכל הנוגע לנשמת היהודי - אין לגויים כל קשר ושייכות.

(1) רש"י ורע"ב. (2) אורח-חיים סימן קמו, יורה-דעה סימן רמד. (3) בבא קמא ל, א. (4) לדוגמה ראה בראשית-רבה ד, ו. שם יז, ו. ועוד. (5) פרק מט. (6) ראה תניא פרק לב. (7) תניא שם. (8) מדרש תנחומא תולדות ה.

פרשת חקת

יט * וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
זאת חקת התורה אשר-צוה יהוה לאמר
דבר | אל-בני ישראל ויקחו אליך פרה
אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר
לא-עלה עליה על: ונתתם אתה אל-אלעזר
הכהן והוציא אתה אל-מחוז למחנה ושחט
אתה לפניו: ולקח אלעזר הכהן מדמה
באצבעו והזה אל-נכח פני אהל-מועד מדמה
שבע פעמים: ה ושרף את-הפרה לעיניו
את-ערה ואת-בשרה ואת-דמה על-פרשה
ישרף: ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני
תולעת והשליך אל-תוך שרפת הפרה: (ל)
וככם בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר
יבא אל-המחנה וטמא הכהן עד-הערב:
ה והשרף אתה וככם בגדיו במים ורחץ בשרו
במים וטמא עד-הערב: ו ואסף | איש טהור
את אפר הפרה והניח מחוץ למחנה במקום
טהור והיתה לעדת בני-ישראל למשמרת למי
נדה חטאת הוא: (ישראל) וככם האסף את-אפר
הפרה את-בגדיו וטמא עד-הערב והיתה
לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם:
י הנגע במת לכל-נפש אדם וטמא שבעת
ימים: י הוא יתחטא-ב' ביום השלישי וביום
השביעי יטהר ואם-לא יתחטא ביום השלישי
וביום השביעי לא יטהר: י כל-הנגע במת
בנפש האדם אשר-ימות ולא יתחטא את-
משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא
מישראל כי מי נדה לא-זרק עליו טמא יהיה
עוד טמאתו בו: י זאת התורה אדם פרימות
באהל כל-הבא אל-האהל וכל-אשר באהל
וטמא שבעת ימים: ו וכל' פלי פתוח אשר

אין-צמיד פתיל עליו טמא הוא: וכל
אשר-יוגע על-פני השדה בחלל-הרב או במת
או-בעצם אדם או בקבר וטמא שבעת ימים:
י ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן
עליו מים חיים אל-כלי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 129)

ויקחו אליך (יט, כ)

בפרות שנעשו בכל הדורות נתקדשו הפקנים מאפר פרתו
של משה. ויש לבאר, דהנה משה, שהיה בטל בתכלית לה,
עבד נאמן - מסמל מסירת נפש (האדם מוכן למסר את כל
מציאותו לה). לכן טהרת טמאת מת היא בכח אפר פרתו, כי
טמאה זו מורה על פרוד מהקד"ה, שהרי הדבקות באלקים
חיים מונעת מיתה וטמאתה; וכדי לבטל פרוד זה, יש לעורר
את הכח של מסירת נפש לה.

שני י ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה
על-האהל ועל-כל-הכלים ועל-הנפשות אשר
היו-שם ועל-הנגע בעצם או בחלל או במת או
בקבר: י והזה הטהר על-הטמא ביום השלישי
וביום השביעי וחטאו ביום השביעי וככם
בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: ו ואיש אשר-
יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך
הקהל כי את-מקדש יהוה טמא מי נדה
לא-זרק עליו טמא הוא: ו והיתה להם לחקת
עולם ומוה מיי-הנדה וככם בגדיו והנגע במי
הנדה יטמא עד-הערב: ו וכל אשר-יוגע-בו
הטמא וטמא ונפש הנגעת תטמא
עד-הערב: פ כ ויבאו בני-ישראל כל-
העדה מדבר-צן בחדש הראשון וישב העם
בקדש ותמת שם מרים ותקבר שם: ו ולא-היה
מים לעדה ויקהלו על-משה ועל-אהרן: ו וירב
העם עם-משה ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע
אחינו לפני יהוה: ו ולמה הבאתם את-קהל
יהוה אל-המדבר הזה למות שם אנחנו
ובעירנו: ה ולמה העליתנו ממצרים להביא

כָּל־הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצָּאתֶנּוּ: ^ט וַיֵּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ
מִצְרִימָה וַנָּשָׁב בַּמִּצְרִים יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ
מִצְרִים וּלְאֲבֹתֵינוּ: ^י וַנִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיִּשְׁמַע
קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מֶלֶאכְד וַיִּצְאֵנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ
בְּקֶדֶשׁ עִיר קָצָה גְבוּלָד: ^{יא} נַעֲבֹרָה־נָּא בְּאֶרֶצְךָ
לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בָּאֵר
דֶּרֶךְ הַמִּלָּד גִּלְדָּה לֹא נִטֶּה יָמִין וּשְׂמָאוֹל עַד
אֲשֶׁר־נַעֲבֹר גְּבֻלָּךְ: ^{יב} וַיֹּאמֶר אֵלָיו אָדֹם לֹא
תַעֲבֹר בִּי פֶן־בַּחֲרֹב אֵצֶא לְקִרְאָתְךָ: ^{יג} וַיֹּאמְרוּ
אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם־מִימֶיךָ
נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנָתַתִּי מִכְרָם רַק אִין־דָּבָר
בְּרִגְלִי אַעֲבֹרָה: ^{יד} וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיִּצָּא אָדֹם
לְקִרְאָתוֹ בַּעַם כְּבֹד וּבִיד חֲזָקָה: ^{טו} וַיִּמָּאֵן אָדֹם
נָתַן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל
מַעְלִיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 468)

וישלח משה מלאכים (כ, יד)

ה'משה' שבכל אחד מישראל שולח מלאכים מ'קדש'
שבכל אחד מישראל, אל מלך, אלה שהקב"ה מסר להם את
ההנהגה בזמן הגלות - אדום, פה אמר אחיד ישראל - אף
שגוף יהודי נדמה בחקירותיו לגוף לא-יהודי, 'יאחים' הם,
כי שניהם זקוקים לאכילה ושתייה וכדומה, הנה דרך המלך
- מלכו של עולם, דרך ה', גלגל - בכל הקשור לדתנו, למוד
התורה קיום המצוות ומנהגי ישראל.

חמישי ^כ וַיִּסְעוּ מִקֶּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־
הָעֵדָה הָר הָהָר: ^{כא} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עַל־גְּבוּל אֶרֶץ־אֲדֹם
לֵאמֹר: ^{כב} יֵאָסֶף אַהֲרֹן אֶל־עַמּוּי כִּי לֹא יָבֹא
אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־
מְרִיתֶם אֶת־כִּי לְמִי מְרִיבָה: ^{כג} קַח אֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנָו וְהֵעַל אֹתָם הָר הָהָר:
^{כד} וְהַפִּשְׁט אֶת־אַהֲרֹן אֶת־בְּגָדָיו וְהַלְבַּשְׁתָּם אֶת־
אַלְעָזָר בְּנָו וְאַהֲרֹן יֵאָסֶף וּמֵת שָׁם: ^{כה} וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעֲלֵוּ אֶל־הָר הָהָר לְעֵינֵי

אֲתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הָרַע הַזֶּה לֹא א מָקוֹם זָרַע
וְתֹאנָה וְגִלְגָּל וְרִמּוֹן וַיָּמִים אֵין לְשָׁתוֹת: ^ו וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקֹּהֵל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֲלֵיהֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ חקת תשמ"ה)

לא מקום זרע ותאנה וגלגל ורמון (ה, כ)

יש לשאל, בשלמא חטא ושעורה כלולים ב"זרע", אבל
מדוע לא הזכירו וית שמן ודבש (דבש תמרים). ויש לומר,
ששעננתם היתה שהבטחו להם פרות חדשים שלא היו
במצרים, ובפעל הביאום למקום שאין שם פרות הללו. ואלו
שמן ודבש היו להם גם במדבר: שמן - הרי הדליקו נרות
המנורה. דבש - כשבאו לאילים מצאו שם שבעים תמרים.

שלישי: וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ה קַח אֶת־
הַמִּטָּה וְהַקֹּהֵל אֶת־הָעֵדָה אִתָּה וְאַהֲרֹן אַחִיד
וְדַבַּרְתֶּם אֶל־הַפֶּלַע לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימִיו
וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִים מִן־הַפֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־
הָעֵדָה וְאֶת־בְּעִירָם: ^ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמִּטָּה
מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: ^ז וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן
אֶת־הַקֹּהֵל אֶל־פְּנֵי הַפֶּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שְׁמַעוּ־נָא
הַמּוֹרִים הַמְּוִהֲלֵי הַזֶּה נּוֹצִיא לָכֶם מִים:
^ח וַיִּרְם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיִּךְ אֶת־הַפֶּלַע בְּמַטְּחוֹ
פַּעַמִּים וַיִּצְאוּ מִים רַבִּים וַתִּשָּׂא הָעֵדָה
וּבְעִירָם: ^ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי
יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקֹּהֵל הַזֶּה אֶל־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם: ^י הִמָּה מִי מְרִיבָה
אֲשֶׁר־רָבוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה וַיִּקְדַּשׁ בָּם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 398)

והשקית את העדה ואת בעירם (ח, ח)

"מכאן שחם הקב"ה על ממונם של ישראל" (רש"י).
בטעם הדבר אומר הפעל-שם טוב (כתר שם טוב סימן ריח),
שנבסיו של אדם הם חלק מעבודתו, ויש בהם נצוצות של
קדשה השייכים לשרש נשמתו.

רביעי: וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מְלָאכִים מִקֶּדֶשׁ אֶל־מֶלֶךְ
אֲדֹם כֹּה אָמַר אַחִיד יִשְׂרָאֵל אִתָּה יָדַעְתָּ אֶת־

ששי וינסעו בני ישראל ויחנו באבית: ^א וינסעו מאבית ויחנו בעיי העברים במדבר אשר על-פני מואב ממוזרח השמש: ^ב משם נסעו ויחנו בנחל זרד: ^ג משם נסעו ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר היצא מנבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי: ^ד על-כן יאמר בספר מלחמת יהוה את-יהב בסופה ואת-הנחלים ארנון: ^ה ואשר הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב: ^ו ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר יהוה למשה אסף את-העם ואתנה להם מים: ^ז אז ישיר ישראל את-השירה הזאת עלי באר ענולה: ^ח באר חפרוה שרים פרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה: ^ט וממתנה נחליאל ומנחליאל במות: ^י ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על-פני הישימון: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 75)

והיה כל הנשוד וראה אותו וחי (כא, ח)

"בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם . . . היו מתרפאים" (רש"י). ומשעבדין את לבם - היינו כל הלב, כולל הניצור הרע. ואתהפכא זו בפנש, הפיכת הניצור הרע לטוב, פעלה אתהפכא גם בעולם: הנחש עצמו, שהמית עם רב, הביא רפואה וחיים.

שביעי ^א וישלח ישראל מלאכים אל-סיחן מלך-האמרי לאמר: ^ב אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך גלך עד אשר-נעבר גבולך: ^ג ולא-נתן סיחן את-ישראל עבר בגבולו ויאסף סיחן את-כל-עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל: ^ד ויפחו ישראל לפי-חרב ויירש את-ארצו מארנון עד-יבב עד-בני עמון כי עז גבול בני עמון: ^ה ויקח ישראל את כל-הערים האלה וישב ישראל בכל-ערי האמרי בחשבון ובכל-בנותיה: ^ו כי חשבון עיר

כל-העדה: ^ז ויפשוט משה את-אהרן את-בגדיו וילבש אתם את-אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר וירד משה ואלעזר מן-ההר: ^ח ויראו כל-העדה כי גוע אהרן ויכפו את-אהרן שלשים יום כל בית ישראל: ^ט **כא** ^א וישמע הפנעני מלך-עדר ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ^ב ממנו שבי: ^ג וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם-נתן תתן את-העם הזה בידי והחרמתי את-עריהם: ^ד וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את-הפנעני ויחרם אתהם ואת-עריהם ויקרא שם-המקום חרמה: ^ה ^ו וינסעו מהר ההר דרך ים-סוף לסבב את-ארץ אדום ותקצר נפש-העם בדרך: ^ז וידבר העם באלהים ובמשה למח העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: ^ח וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את-העם וימת עסר-ב מישראל: ^ט ויבא העם אל-משה ויאמרו חטאנו כי ידברנו ביהוה ובך התפלל אל-יהוה ויסר מעלינו את-הנחש ויתפלל משה בעד העם: ^י ויאמר יהוה אל-משה עשה לך שרף ושים אותו על-גם והיה כל-הנשוד וראה אותו וחי: ^{יא} ויעש משה נחש נחשת וישמהו על-הגם והיה אם-נשד הנחש את-איש והביט אל-נחש הנחשת וחי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות מוצש"ק חקת תשל"ח)

דרך האתרים (כא, א)

"דרך הנגב, שהלכו בה המרגלים" (רש"י). הגע בעצמך: המרגלים, שהוציאו דבת הארץ רעה והביאו אסון על העם, הם גם אלו שסללו את הדרך לכל העם! ויש לומר, שהמרגלים זכו לכך בגלל פעלה טובה אחת - הליכה לארץ ישראל בשליחות ה' וקיום הצווי לתור את הארץ. לומר לה, שאפלו פעלה טובה אחת גורמת עלוי בארץ הגשמיית והפיכתה לארץ ישראל.

כב « ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו: ססס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לא עמ' 127)

וישלח משה לרגל את יעזר וילכדו בנותיה (כא, לב) לכאורה, הרי שלחו אותם לרגל את יעזר, ומדוע לכדוהו? ויש לומר, שהם שערו ששליחות זו נתנה להם באופן שעליהם להבין שהכונה אינה רק לרגל, ולכן עליהם למלא אותה יחד עם פונתה הפנימית, בבחינת תן לחכם ויחכם עוד (ויש לומר, שלאחר הכשלו של המרגלים הראשונים, התקיים בהם מעין "אין אדם עומד על דברי תורה עד שנכשל בהם").

פ"ו פסוקים, למודב"א סימן.

♦ ♦ ♦

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחיכוך וביומיוכוך ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יחא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. ויהי: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. ויתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל פרקתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

סיחון מלך האמרי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את-פל-ארצו מידו עד-ארנן: כ על-פן יאמרו המושלים באו חשבון תבנה ותבונן עיר סיחון: כה ביראש יצאה מחשבון להכה מקרית סיחון אכלה ער מואב בעלי במות ארנן: כז אוילך מואב אברת עם-פמוש נתן בגיו פליטם ובנתיו בשבית למלך אמרי סיחון: ז ונירם אבד חשבון עד-דיבן ונשים עד-נפח אשר עד-מידבא: לא וישב ישראל בארץ האמרי: לב וישלח משה לרגל את-יעזר וילכדו בנותיה כתיב וירש קרי ויורש את-האמרי אשר-שם: לז ויפנו ויעלו דרך הבשן ויצא עוג מלך-הבשן לקראתם הוא וכל-עמו למלחמה אדרעי: לה ויאמר יהוה אל-משה אל-תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת-פל-עמו ואת-ארצו ועשית לו פאשר עשית לסיחון מלך האמרי אשר ישב בחשבון: לה ויכו אתו ואת-בניו ואת-כל-עמו עד-בלתי השאיר-לו שריד ויירשו את-ארצו:

קריאה לשבת ראש חודש

האחד: י ועשרן עשרון סלת מנחה בלולה בשמן לפבש האחד עלה ריח ניהח אשה ליהוה: יז ונספיהם חצי ההין יהיה לפר ושלישת ההין לאיל ורביעת ההין לפבש יין זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה: כז ושלעיר עזים אחד לחפאת ליהוה על-עלת התמיד יעשה ונסכו: ס

♦ ♦ ♦

מפטיר ז וביום השבת שני-כבשים בני-שנה תמימם ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על-עלת התמיד ונסכה: פ ובראשי חדשיכם תקריבו עלה ליהוה פרים בני-בקר שנים ואיל אחד כבשים בני-שנה שבעה תמימם: יז ושלשה עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לפר האחד ושני עשרנים סלת מנחה בלולה בשמן לאיל

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה, בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. *האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבִמְשָׁה עֲבָדוֹ וּבִיִּשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת בישעיהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הדרם
רגלי איזה בית אשר תבנוֹלי ואיזה מקום
מנוחתי: ב ואת־פל־אלה ידי עשתה ויהיו כל־אלה
נאמ־יהוה ואל־זה אביט אל־עני ונכה־רוח וחרד
על־דברי: ג שוחט השור מפה־איש זובח השח
עורף פֶּלֶב מעלה מנחה דם־חזיר מזכיר לבנה
מברך און גס־המה בחרו בִּדְרִכֵּיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם
נפשם חפצה: ד גס־אני אבחר בתעלליהם
ומגורתם אביא להם יען קראתי ואין עונה דברתי
ולא שמעו ויעשו הרע בעיני ובאשר לא־חפצתי

א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבנה
הגזרות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו
על כסאו תצאנה הגזרות מלפניו. והארץ הדרם
רגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי
זה בית אשר תבנו לי, אם בן מה שיד לבנות
לי בית ומקום מנוחה. ב) ואל זה אביט, אף
על פי שהשמים כסאי וכו', אביט ואשים עיני אל
עני ונכה רוח. וחרד על דברי, מודרו לעשות
את מצותי. ג) שוחט השור מפה איש, כלומר,
קרננות הרשעים אינם מקבלים לפני, והשוחט את
השור לקרבן אין קרבנו מרצה לפני, ועוד נחשב
כאלו מפה איש. זובח השח עורף פֶּלֶב, אם
הביא שח לקרבן, הרי הוא נחשב לפני כאלו עורף
פֶּלֶב. מעלה מנחה דם חזיר, אם הוא מעלה
קרנן מנחה, הרי הוא נחשב כאלו העלה דם חזיר.
מזכיר לבונה מברך און, אם הוא מקטיר
לבונה, הרי הוא כאלו הביא דבר און. "מברך",
מביא מנחה, כמו "קח נא את ברכתי" (בראשית לג,

יא). גם המה בחרו בִּדְרִכֵּיהֶם, כלומר, הואיל וגם הם בחרו בִּדְרִכֵּיהֶם הרעים מתוך רצון, ולא שפך הודמן להם. ד) אבחר
בתעלליהם, אבחר להתעלל בהם. ומגורתם, מה שהם מפחדים פן יבוא. יען קראתי, משום שקראתי להם על ידי הנביאים.

בָּחֲרוּ: הַשְׁמַעוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אַחֲיֵכֶם שְׁנֵאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֹּד
יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: וְקוֹל שְׁאוֹן
מֵעִיר קוֹל מֵהִיכָל קוֹל יְהוָה מִשָּׁלֵם גְּמוּל לְאֹיְבָיו:
וּבְטָרֶם תַּחֲלִי יִלְדָה בְּטָרֶם יָבֹא חֶבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר: הַמִּי־שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאַלֶּה
הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
בִּי־חֲלָה גַם־יִלְדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּר
וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי
אָמַר אֱלֹהֶיךָ: י שִׁמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ
כָּל־אֶהְבִּיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים
עָלֶיהָ: יא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד תִּנְחַמְיָה
לְמַעַן תִּמְצֹו וְהִתְעַנְּגֶתֶם מִזֵּיו כְּבוֹדָהּ: יב כִּי־כֹה א
אָמַר יְהוָה הִנְנִי נֹמֶה־אֵלֶיהָ כְּנֹהֵר שָׁלוֹם וּכְנֹחַל
שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֹתֶם עַל־צֹד תִּנְשְׂאוּ וְעַל־
בְּרָפִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ: יג כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַן תִּנְחַמְנוּ
בֶּן אֲנָכִי אֲנַחֲמָכֶם וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמוּ: יד וּרְאִיתֶם
וְשִׁשׁ לְבָבְכֶם וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כַּדָּשָׁא תִּפְרַחְנָה וְגוֹדֵעָה
יִד־יְהוָה אֶת־עַבְדֵּיו וְזַעַם אֶת־אֹיְבָיו: טו כִּי־הִנֵּה
יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתּוֹ לְהָשִׁיב
בַּחֲמָה אָפוֹ וְגַעַרְתּוֹ בְּלַחֲבִי־אֵשׁ: טז כִּי בָאֵשׁ יְהוָה
נִשְׁפָּט וּבְחָרָפוֹ אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְפוֹ חֲלָלִי יְהוָה:

וְאִין עֲזָנָה, כְּלוּמַר, אִין מַקְבֵּל דְּכַרִּי.
(ח) הַחֲרָדִים אֶל דְּבָרוֹ, הַצְדִּיקִים הַמְּוֹדָרִים
לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר ה', אָמְרוּ אַחֲיֵכֶם, אָמְרוּ פּוֹשְׁעֵי
יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם אַחֲיֵכֶם וְכו'. שְׁנֵאֵיכֶם מְנַדִּיכֶם,
הַשּׁוֹנְאִים אֶתְכֶם (וּמְנַדִּים) וּמְרַחֲקִים אֶתְכֶם. לְמַעַן
שְׁמִי יִכְבֹּד ה', כָּל אֶחָד מֵהֶם אָמַר, בְּגִלָּל
פְּרִסּוֹם שְׁמִי בֹא כְבוֹד לָהּ, כִּי אֲנִי קְרוֹב אֵלָיו וְהוּא
מִתְכַּפֵּר בִּי. וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ,
וְהִנְבִּיא אָמַר לַחֲרָדִים אֶל דְּבַר ה', לֹא כֵן הוּא
דְּכַרִּי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִרְאָה בְּעֵינֵינוּ בְּשִׂמְחַתְכֶם
שְׁלָכֶם הַחֲרָדִים אֶל דְּבַר ה', וְהִרְשָׁעִים הֵהֱם יִבְשׁוּ,
כִּי הִלְכוּ אַחֲרֵי הַחֶבֶל. (ו) קוֹל שְׁאוֹן מֵעִיר, קוֹל
רַעַשׁ יֵצֵא אִם מֵעִיר צִיּוֹן. קוֹל מֵהִיכָל, קוֹל
מִהַהִיכָל הַעֲמוּד בְּצִיּוֹן. מִשָּׁלֵם גְּמוּל לְאֹיְבָיו,
לְשָׁלֵם גְּמוּל לְאֹיְבָיו, הֵם גּוֹג וּמִגּוֹג שִׁילְחָמוֹ עַל
יְרוּשָׁלַם. כְּמוֹ שֶׁתּוֹכַח "וְיָצֵא ה'" וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱם
(זכריה יד, ז). (ז) בְּטָרֶם תַּחֲלִי יִלְדָה, בְּטָרֶם תַּחֲלִי
צִיּוֹן חֲבִלִי הַלְדָה, תִּלְדָה, כְּלוּמַר וְתִקְבְּצוּ בְּנֵיהָ
לְתוֹכָהּ כְּאֵלּוֹ יִלְדָה אוֹתָם זֶה עֲתָה, מִכָּל פַּחַד
וְחֶבֶלִי לְדָה, כִּי כָל הָאֲמוֹת וְכִיאוּם לְתוֹכָהּ. (ח) מִי
שָׁמַע כְּזֹאת, מִי שָׁמַע דְּבַר כָּלָא בְּשִׂמְחָה הַזֹּאת.
הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד, הָאֵם מַעֲלֵם כְּאִם חֲבִלִי
לְדָה לְכָל נָשִׁי הָאֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד. אִם וְיִוָּלֵד גּוֹי
פַּעַם אַחַת, הָאֵם מַעֲלֵם נוֹלְדָה אִמָּה שְׁלָמָה
בְּפַעַם אַחַת. כִּי חֲלָה גַם יִלְדָה, כִּי זֶה הַפֶּלֶא
נַעֲשֶׂה בְּצִיּוֹן, שֶׁתִּכְנֹנֶה לְלָדָה וְגַם הַלְדָה הִיוּ בְּיַחַד
בְּכַת אַחַת וְיִלְדָה אֶת בְּנֵיהָ. כְּלוּמַר, כָּלֵם כְּאֶחָד
כְּאִם מְגֻלּוֹתָם לְצִיּוֹן. ט הָאֲנִי אֲשַׁבֵּר וְלֹא
אוֹלִיד, הָאֵם אֲנִי אֵבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמִּשְׁבֵּר
וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמֵי שְׂתִלְדָה. כְּלוּמַר, וְכִי אֲנִי אֶתְחִיל
בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמְרוֹ. אִם אֲנִי הַמּוֹלִיד
וְעֲצַרְתִּי, אֲנִי הוּא הַמּוֹלִיד אֲרֻצוֹת הַגּוֹיִם עַד הַיּוֹמָן
הַהוּא, וְאִם אֶעְצֹר אוֹתָם מִלְּדָה, כִּי הַגְּדִלָה וְהַכְּבוֹד
יְהִיו לְיִשְׂרָאֵל לְבָדֶם. י שִׁמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם,
אֶתֶם הַכּוֹאִים מִן הַגּוֹלָה, שִׁמְחוּ עִם יְרוּשָׁלַם
בְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ. כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ, כָּל אֵלּוֹ
שֶׁהִתְאַבְּלוּ עָלֶיהָ בְּעַת חֲרָבָהּ. יא לְמַעַן תִּינָקוּ

וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד תִּנְחַמְיָה, מִה שֶׁהִתְאַבְּלֶתֶם עָלֶיהָ כִּיֹּם שֶׁתִּרְאוּ בְּשִׂמְחָתָהּ וְתִינָקוּ וְתִשְׁבַּעוּ מִשְׁדֵּי תִנְחַמְיָה. תִּמְצֹו וְהִתְעַנְּגֶתֶם,
וְתִחְיוּ מוֹצִיצִים וּמִתְעַנְּגִים. מִזֵּיו כְּבוֹדָהּ, מִהַכְּבוֹד הַגָּדוֹל הֵן וּמִמְשָׁמֶשׁ לְבֹא לָהּ. יב עַל צֹד תִּנְשְׂאוּ וְעַל בְּרָפִים תִּשְׁעֲשַׁעוּ,
וּכְבֻּרֶכֶם הַגּוֹיִם מְאֹד. וְהַמְשִׁיל הַכְּבוֹד שִׁיַּעֲשׂוּ לָהֶם כְּמוֹ שְׁנוֹשְׂאִים הַתִּינוֹק עַל הַזֶּרֶע בְּצֹד הַגּוֹף, וּמִשְׁעֲשָׁעִים אוֹתוֹ עַל הַבְּרָפִים לְשִׁמְחוֹ.
יג אֲשֶׁר אָמַן תִּנְחַמְנוּ, דֶּרֶךְ הָאֵם לְנַחֵם אֶת בְּנָה יוֹתֵר מִן הָאֵב. וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ, כָּל הַתִּנְחַמִּים שְׁלָכֶם יְהִיו בִּירוּשָׁלַם, כִּי
שֵׁם הַקְּבִלָה הַרְבֵּה טוֹבָה זֶה וְהַשֵּׁב לְנַחֲמִים עַל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ. יד וּרְאִיתֶם וְשִׁשׁ לְבָבְכֶם, כְּאִשֶּׁר תִּרְאוּ אֶת יְרוּשָׁלַם בְּנִינְיָה וְשִׁישׁ
לְבָבְכֶם. וְעֲצֻמוֹתֵיכֶם כַּדָּשָׁא תִּפְרַחְנָה, כְּלוּמַר וְתִתְחַנְּנוּ בְּבִרְיאוֹת. וְגוֹדֵעָה יִד ה' אֶת עַבְדֵּיהָ, אִם יִדְעוּ עַבְדֵּיהָ אֶת כַּחַ גְּבוּרַת ה'.
טו כִּי־בָאֵשׁ יָבֹא, לְאָמַר אֶת חֵיל גּוֹג וּמִגּוֹג. וְכִסּוּפָה מִרְכַּבְתּוֹ, כְּלוּמַר וְנִזְרְקוּ מִן הַשָּׁמַיִם, יִרְדּוּ עָלֵיהֶם בְּרוֹחַ סוּפָה.
לְהָשִׁיב בַּחֲמָה אָפוֹ, לְהָשִׁיב לְצִיּוֹן גְּמוּל בְּאֵף וּבַחֲמָה רַבָּה. טז נִשְׁפָּט, מִתּוֹכָהּ. וְרְפוֹ חֲלָלִי ה', הַחֲלָלִים שִׁיפְלוּ בְּמִלְחָמָה גּוֹג

יִהְיֶה מִתְקַדְשִׁים וְהַמִּטְהָרִים אֶל־הַגָּזוֹת אַחֵר אַחַת
 בַּתּוֹךְ אֲכָלִי בֶשֶׂר הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהַעֲכָבֵר יַחְדָּו
 יִסְפוּ נֶאֱמַר יְהוָה: יִי וְאַנְכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם
 בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשִׁנּוֹת וַבָּאוּ וַרְאוּ
 אֶת־כְּבוֹדִי: יִי וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשַׁלַּחְתִּי מֵהֶם |
 פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תִּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוֹד מִשְׁכֵּי קִשָּׁת
 תָּבֵל וַיּוֹן הָאֲיִים הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־
 שְׁמִיעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי
 בַּגּוֹיִם: כֹּ וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם | מִכָּל־הַגּוֹיִם |
 מִנַּחֲהָ | לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַכָּרֶב וּבַצִּבִּים וּבַפָּרָדִים
 וּבַכִּרְפּוֹת עַל הַר קָדְשִׁי יְרוּשָׁלַיִם אָמַר יְהוָה
 כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנַּחֲהָ בְכָלִי מִהוֹר
 בֵּית יְהוָה: כֹּא וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר
 יְהוָה: כֹּ כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הִחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
 הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֹמְדִים לִפְנֵי נֶאֱמַר יְהוָה
 כֹּן יַעֲמֹד וְרַעְכֶם וְשִׁמְכֶם: כֹּ וְהָיָה מִדִּי־חֲדָשׁ
 בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל־בֶּשֶׂר
 לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה: כֹּ וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפְּגִירִי
 הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת
 וְאִשִּׁם לֹא תִכָּבֵּה וְהָיוּ דֹרְאוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר: כֹּ וְהָיָה
 מִדִּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבְתּוֹ יָבוֹא כָּל־
 בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר יְהוָה:

ומגו. יו) המתקדשים והמטהרים אל
 הגזזות, המזמינים עצמם ומטהרים עצמם במו
 טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגזזות. אחר
 אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה
 הראשונה את עבודתה נכנסת השנייה. בתוך,
 באמצע הגזזת מקום מעמד הפסל. והשקץ, כל
 סוגי השרצים. יספו, וכלו. יח) ואנכי, ואנכי
 מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה,
 כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקני
 לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי,
 בהלחמי בהם במפת "המק בשרו וגו'" בכתוב
 בנבואת זכריה (זכריה יד, כו). יט) ושמתני בהם
 אות ושלחתי מהם פליטים, פליטים יוצאו מן
 המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את
 כבודי אשר ראו במלחמה. וגם באותם פליטים
 אשים אחר מן האותות שגדונו חביריהם בהם, כדי
 להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על
 ירושלים. מושכי קשת, המלמדים לירות חצים
 בקשת. כ) והביאו את כל אחיכם, בשישמעו
 הגוים את הפלאים הגדולים שיעשה הקב"ה
 במחנה גוג ומגוג, יביאו את אותם מישראל שלא
 עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מחפות.
 ובכרפרות, סוג של גמלים שהם קלים מאוד
 בהליכתם וצורת הליכתם כעין רקידה. פרוש אחר,
 "בכרפרות", ברקודים של שמחה, כמו "ידוד
 מכרפר ככל עז" (שמואל ב, יד). כא) וגם מהם
 אקח לכהנים ללוויים, גם מן העמים המביאים
 אותם, וגם מן בני ישראל המובאים, אקח מהם
 כהנים ולוויים שהיו מערבים בין הגוים באגם, ולפני
 גלויות הפהנים והלוויים שבהם, ואברר אותם מהם
 והיו משמשים לפני. אמר ה', והיכן אמר,
 "הנסתרות לה' אלהינו" (דברים כט, כה).
 כב) השמים החדשים, קראם חדשים, כי הם
 עומדים תמיד בחדושם כמו שנבראו ולא יכלו.
 והארץ החדשה, שהארץ עומדת בחדושה תמיד
 כמו שנבראה ולא תכלה, אלא שתלדוהיה בלים.
 וכן אמר שלמה "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א, ד). אשר אני עושה, אשר אני מעמידם בחדושם. עומדים לפני,
 שאני סבת קיומם ועמידתם. כן יעמד ורעכם ושמכם, באותה הנוכח שתהיו אתם שתהיה הנאלה בימיכם, כן יעמדו גם ורעכם
 אחריכם כל ימי עולם, ולא תגלו עוד מארצכם כפי שחשבו אלו הגוים שבאו עם גוג להלחם על ירושלים, שחשבו להגלות את ישראל
 ולאבד את שמם, אלא לעולם יעמד ורעכם ושמכם. כג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש ביום ראש החדש. ומדי שבת בשבתו, בכל
 שבוע ביום השבת. כל בשר, כל בני אדם, ואפלו שאר העמים. לפני, בבית המקדש. כד) ויצאו וראו בפגירי האנשים הפושעים
 בך, אותם הגוים שיבואו להשתחות לה', יצאו מירושלים לעמק יהושפט, ויראו את פגרי מחנה גוג ומגוג שפשו עו' וחשבו לעשות
 כנגדו להגלות את ישראל מארצם. וזה יהיה בתוך שבעה חדשים כשעוד לא יספיקו לקבר את החללים). תולעתם, הרמה האוכלת
 את בשרם. ואשם לא תכבה, האש הנוצרת בהם לא תכבה. והיו דראון לכל בשר, פגרי מחנה גוג ומגוג יהיו להרפה ולבזיון
 בעיני כל בשר הבאים להשתחות לפני ה'.

רק לקריאה בציבור

יח) ויאמר לו יהונתן, יהונתן בן שאול המלך
אמר לדוד. מחר חדש, מחר ראש חדש.
ונפקדת בי ופקד מושבך, ויזכירו אותך
בשיתסר ממושבך יושב.

כ יח ויאמר לו יהונתן מחר חדש ונפקדת בי ופקד
מושבך: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר

נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה | ביני ובינך ובין זרעי ורעי
עד-עולם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הטהור, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
		מג"א		אדמוה"ז										
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
באר שבע (ק)	5:37	5:39	8:27	8:29	9:08	9:10	10:21	10:22	19:48	19:49	20:18	20:19	19:29	20:31
חיפה (ק)	5:33	5:34	8:23	8:24	9:05	9:07	10:19	10:20	19:51	19:52	20:22	20:23	19:22	20:35
ירושלים (ק)	5:34	5:36	8:24	8:26	9:06	9:07	10:19	10:20	19:53	19:54	20:18	20:19	19:14	20:31
תל אביב (ק)	5:35	5:37	8:25	8:27	9:07	9:09	10:20	10:22	19:50	19:51	20:21	20:21	19:31	20:34
אוסטריה, וינה (ק)	4:54	4:56	7:38	7:40	8:53	8:55	10:16	10:17	20:59	20:59	21:44	21:43	20:41	22:03
אוסטריה, מלבורן (ח)	7:36	7:37	9:17	9:18	9:57	9:58	10:47	10:48	17:08	17:10	17:40	17:42	16:52	17:53
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:07	7:52	7:55	9:00	9:01	10:21	10:22	20:54	20:54	21:36	21:36	20:36	21:54
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:29	4:31	7:13	7:16	8:28	8:30	9:50	9:52	20:32	20:32	21:17	21:16	20:15	21:36
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:38	4:40	7:21	7:23	8:38	8:40	10:01	10:02	20:45	20:46	21:30	21:30	20:28	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:55	4:57	7:22	7:27	8:59	9:01	10:23	10:25	21:20	21:20	22:08	22:08	21:02	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:49	7:08	7:15	8:51	8:53	10:15	10:17	21:13	21:13	22:02	22:02	20:56	22:24
איטליה, מילאנו (ק)	5:35	5:37	8:25	8:27	9:28	9:30	10:48	10:50	21:16	21:16	21:56	21:56	20:58	22:14
אקוואדור, קיטו (ח)	6:13	6:14	8:41	8:43	9:12	9:14	10:15	10:16	18:19	18:21	18:43	18:45	18:02	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	8:01	8:01	9:48	9:49	10:26	10:27	11:17	11:18	17:51	17:53	18:21	18:23	17:34	18:34
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:11	9:12	10:45	10:46	11:27	11:28	12:15	12:16	18:24	18:26	18:57	18:59	18:07	19:11
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:42	8:32	8:34	9:22	9:24	10:39	10:41	20:37	20:37	21:11	21:12	20:19	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:27	8:17	8:19	9:09	9:11	10:27	10:28	20:30	20:31	21:06	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:25	5:27	8:18	8:20	9:10	9:11	10:27	10:29	20:31	20:32	21:07	21:07	20:14	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:56	5:58	8:48	8:50	9:43	9:45	11:01	11:03	21:13	21:13	21:50	21:50	20:55	22:06
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:23	9:10	9:12	9:50	9:52	11:03	11:04	20:25	20:26	20:55	20:55	20:08	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:44	8:32	8:34	9:16	9:17	10:30	10:31	20:06	20:07	20:37	20:38	19:49	20:51
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:30	6:32	9:17	9:19	9:55	9:56	11:05	11:07	20:15	20:16	20:43	20:44	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:19	5:21	8:11	8:13	9:04	9:06	10:22	10:24	20:29	20:29	21:05	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:16	5:18	8:08	8:10	9:02	9:04	10:20	10:22	20:29	20:30	21:06	21:06	20:12	21:22
בוליביה, לה-פס (ח)	7:00	7:01	9:13	9:14	9:45	9:47	10:43	10:44	18:09	18:10	18:34	18:35	17:52	18:45
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:27	5:29	7:44	7:46	9:33	9:35	10:58	11:00	22:02	22:02	22:52	22:52	21:44	23:15
בלגיה, בריסל (ק)	5:29	5:31	7:45	7:46	9:35	9:36	10:59	11:01	22:00	22:00	22:50	22:50	21:42	23:12
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:48	6:49	8:53	8:54	9:26	9:28	10:22	10:23	17:29	17:31	17:55	17:57	17:12	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:35	6:36	8:40	8:41	9:14	9:15	10:09	10:11	17:19	17:20	17:45	17:46	17:02	17:57
בריטניה, לונדון (ק)	4:43	4:46	7:02	7:04	8:51	8:53	10:16	10:18	21:22	21:22	22:13	22:12	21:07	22:36
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:40	4:42	7:11	7:12	8:53	8:55	10:21	10:22	21:42	21:42	22:39	22:38	21:27	23:05
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:46	7:09	7:10	8:54	8:56	10:20	10:22	21:33	21:33	22:27	22:27	21:16	22:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:16	5:18	7:45	7:49	9:20	9:21	10:43	10:45	21:39	21:39	22:27	22:27	21:21	22:48
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:55	6:55	8:55	8:56	9:30	9:31	10:24	10:26	17:24	17:26	17:51	17:53	17:07	18:03
הודו, מומבאי (ח)	6:02	6:04	8:45	8:46	9:19	9:21	10:28	10:29	19:19	19:20	19:45	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	5:59	6:01	8:41	8:43	9:16	9:17	10:24	10:25	19:14	19:15	19:40	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:49	7:32	7:35	8:44	8:46	10:06	10:07	20:45	20:45	21:28	21:28	20:27	21:47
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:28	5:30	8:21	8:22	9:13	9:15	10:31	10:32	20:36	20:37	21:12	21:13	20:19	21:27
יוון, אתונה (ק)	6:03	6:05	8:55	8:57	9:43	9:45	10:59	11:00	20:51	20:52	21:25	21:25	20:34	21:39
מולדובה, קישינב (ק)	5:10	5:12	7:57	7:59	9:06	9:08	10:28	10:29	21:04	21:04	21:46	21:46	20:46	22:05

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:59	6:00	8:41	8:43	9:16	9:18	10:25	10:26	19:17	19:18	19:43	19:44	19:00	19:54
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	8:10	8:11	9:33	9:34	10:19	10:20	11:04	11:05	16:52	16:54	17:29	17:31	16:36	17:44
נפאל, קטמנדו (ח)	5:09	5:10	7:56	7:58	8:35	8:37	9:47	9:48	19:03	19:03	19:31	19:32	18:45	19:43
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	7:02	9:30	9:32	10:02	10:03	11:05	11:06	19:12	19:14	19:36	19:38	18:55	19:47
פולין, ורשא (ק)	4:14	4:17	6:38	6:39	8:24	8:26	9:50	9:52	21:01	21:01	21:55	21:54	20:43	22:19
פרו, לימה (ח)	6:28	6:29	8:45	8:47	9:17	9:18	10:16	10:17	17:53	17:54	18:17	18:19	17:36	18:28
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:53	8:40	8:42	9:45	9:46	11:05	11:07	21:34	21:35	22:15	22:15	21:17	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:49	8:28	8:30	9:48	9:50	11:11	11:12	21:58	21:58	22:44	22:44	21:40	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:48	8:19	8:20	9:50	9:52	11:10	11:12	18:10	18:12	18:35	18:36	17:53	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:38	8:27	8:30	9:26	9:28	10:45	10:47	21:03	21:03	21:41	21:42	20:45	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:08	7:55	7:57	8:59	9:01	10:19	10:21	20:47	20:47	21:28	21:28	20:29	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:32	5:34	8:23	8:25	9:08	9:09	10:22	10:24	20:03	20:03	20:34	20:35	19:45	20:48
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:18	5:21	7:58	7:59	9:36	9:38	11:05	11:06	22:38	22:38	23:40	23:39	22:20	0:11
רוסיה, מוסקבה (ק)	4:45	4:47	7:32	7:33	9:06	9:08	10:36	10:38	22:18	22:18	23:25	23:23	22:00	23:59
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:25	5:27	8:12	8:14	9:22	9:24	10:44	10:45	21:21	21:21	22:04	22:04	21:03	22:23
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:31	8:15	8:18	9:27	9:28	10:48	10:50	21:26	21:27	22:10	22:10	21:09	22:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:52	5:53	8:31	8:32	9:04	9:05	10:11	10:12	18:48	18:49	19:13	19:14	18:31	19:24

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזֵּרנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּיֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינֵנוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00431
22/06/2014

P.P.

שולח

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7